

විභවිගප්පකරණං

නමො තස්ස භගවතො අරහතො සම්මාසම්බුද්ධස්ස.

(අභිධමර් දේශනා කළකර බෝධි පරිශ්‍රය)

පටිච්චසමුප්පාද විභවිගො (245-339)

[සුත්තන්තහාජනයං \(244-249\) \(PDF 13-16\)](#) 🌐

[අභිධම්මහාජනයං \(249-339\) \(PDF 17-88\)](#) 🌐

[මානිකා\(249-257\) \(PDF 17-22\)](#) 🌐

[පච්චයචතුක්කං -365 \(249-251\) \(PDF 17\)](#) 🌐

[1 වාරය](#) 🌐

[2 වාරය](#) 🌐

[3 වාරය](#) 🌐

[4 වාරය](#) 🌐

[හෙතුචතුක්කං-366 \(251-253\) \(PDF 18-19\)](#)

[1 වාරය](#)

[2 වාරය](#)

[3 වාරය](#)

[4 වාරය](#)

[සම්පයුත්තචතුක්කං367 \(253-255\) \(PDF 19-20\)](#)

[1 වාරය](#)

[2 වාරය](#)

[3 වාරය](#)

[4 වාරය](#)

[අඤ්ඤමඤ්ඤචතුක්කං 368\(255-257\) \(PDF 20-21\)](#)

[1 වාරය](#)

[2 වාරය](#)

[3 වාරය](#)

[4 වාරය](#)

[නව \(9\) මූල පද මානිකා 369\(257\) \(PDF 21-22\) 🌐](#)

1-9

[\(01\)1/1 සෞමනස්සසහගතං දිට්ඨිගතසම්පයුත්ත අසංකාරික සිත370 \(16 ආකාරය\) \(257-289\) \(PDF 22-46\)](#)

[පච්චයවතුක්කං \(257-265\) \(PDF 22-28\)](#)

[1 වාරය370\(257-260\)](#)

[2 වාරය372\(261-261\)](#)

[3 වාරය373\(261-263\)](#)

[4 වාරය374\(263-265\)](#)

[හෙතුචතුක්කං\(265-279\) \(PDF 28-33\)](#)

[1 වාරය375\(265-267\)](#)

[2 වාරය376\(267-267\)](#)

[3 වාරය377\(267-269\)](#)

[4 වාරය378\(269-271\)](#)

[සම්පයුත්තචතුක්කං\(272-279\) \(PDF 34-39\)](#)

[1 වාරය379\(272-273\)](#)

[2 වාරය380\(274-275\)](#)

[3 වාරය381\(275-277\)](#)

[4 වාරය382\(277-279\)](#)

[අඤ්ඤමඤ්ඤචතුක්කං\(279-289\) \(PDF 39-46\)](#)

[1 වාරය383\(279-283\)](#)

[2 වාරය384\(283-283\)](#)

[3 වාරය385\(284-287\)](#)

[4 වාරය386\(287-289\)](#)

[01 අකුසල නිද්දෙසො\(288-295\) \(PDF 46-51\)](#)

[\(2\) 1/1 සෞමනස්සසහගතං දිට්ඨිගතසම්පයුත්ත සසංකාරික අකුසල් සිත 387\(PDF 46\)](#)

[\(3\) 1/1 සෞමනස්සසහගත දිට්ඨිගතච්ඡයුත්ත අසංකාරික අකුසල් සිත 387 \(PDF 46\)](#)

[\(4\) 1/1 සෞමනස්සසහගත දිට්ඨිගතවිප්පයුත්ත සසංකාරික අකුසල් සිත 387 \(PDF 46\)](#)

[\(5\) 1/1 උපේක්ෂා සහගත දෘෂ්ටිගත සම්ප්‍රයුක්ත අසංකාරික අකුසල් සිත 389\(PDF 47\)](#)

[\(6\) 1/1 උපේක්ෂා සහගත දෘෂ්ටිගත සම්ප්‍රයුක්ත සසංකාරික අකුසල් සිත 391\(PDF 48\)](#)

[\(7\) 1/1 උපේක්ෂා සහගත දෘෂ්ටිගතවිප්පයුත්ත අසංකාරික අකුසල් සිත 391\(PDF 48\)](#)

[\(8\) 1/1 උපේක්ෂා සහගත දෘෂ්ටිගතවිප්පයුත්ත සසංකාරික අකුසල් සිත 391\(PDF 48\)](#)

[\(9\) 1/1 දොමනස්සසහගත පටිසසම්පයුත්ත අසංකාරික අකුසල් සිත 392\(PDF 48\)](#)

[\(10\) 1/1 දොමනස්සසහගත පටිසසම්පයුත්ත සසංකාරික අකුසල් සිත 392\(PDF 48\)](#)

[\(11\) 1/1 උපෙක්ඛාසහගත විචිකිච්ඡාසම්පයුත්ත අකුසල් සිත 393\(PDF 49\)](#)

[\(12\) 1/1 උපෙක්ඛාසහගත උද්ධච්චසම්පයුත්ත අකුසල් සිත 394\(PDF 50\)](#)

[02 කුසල නිද්දෙසො\(295-303\) \(PDF 51-57\)](#)

[\(31\) ½ සෞමනස්සසහගත ඤාණසම්පයුත්ත අසංකාරික කුසල සිත395 \(PDF 51\)](#)

[\(32\) ½ සෞමනස්සසහගත ඤාණසම්පයුත්ත සසංකාරික කුසල සිත397\(PDF 52\)](#)

[\(33\) ½ සෞමනස්සසහගත ඤාණවිප්පයුත්ත අසංකාරික කුසල සිත397\(PDF 52\)](#)

[\(34\) ½ සෞමනස්සසහගත ඤාණවිප්පයුත්ත සසංකාරික කුසල සිත397\(PDF 52\)](#)

[\(35\) ½ උපෙක්ඛාසහගත ඤාණසම්පයුත්ත අසංකාරික කුසල සිත398\(PDF 53\)](#)

[\(36\) ½ උපෙක්ඛාසහගත ඤාණසම්පයුත්ත සසංකාරික කුසල සිත398\(PDF 53\)](#)

[\(37\) ½ උපෙක්ඛාසහගත ඤාණවිප්පයුත්ත අසංකාරික කුසල සිත399\(PDF 54\)](#)

[\(38\) ½ උපෙක්ඛාසහගත ඤාණවිප්පයුත්ත සසංකාරික කුසල සිත399\(PDF 54\)](#)

[\(55\) ½ ප්‍රථමධ්‍යානය කුසල් සිත 400\(PDF 55\)](#)

[\(56\) ½ ද්විතීයධ්‍යානය කුසල් සිත 401\(PDF 56\)](#)

[\(57\) ½ තෘතීයධ්‍යානය කුසල් සිත 401\(PDF 56\)](#)

[\(58\) ½ චතුර්ථධ්‍යානය කුසල් සිත 401\(PDF 56\)](#)

[\(59\) ½ පඤ්චමධ්‍යානය කුසල් සිත 401\(PDF 56\)](#)

[\(70\) ½ ආකාශානඤ්චායතන කුසල් සිත 420/403\(PDF 56\)](#)

[\(71\) ½ විඤ්ඤාණඤ්චායතනය කුසල් සිත 420/403\(PDF 56\)](#)

[\(72\) ½ ආකිඤ්චඤ්ඤායතනය කුසල් සිත 420/403\(PDF 56\)](#)

[\(73\) ½ තේවසඤ්ඤා නාසඤ්ඤායතනය කුසල් සිත 420/403\(PDF 56\)](#)

[\(82\) 1/2 සෝනාපන්න මග්ග සිත 420/403\(PDF 56\)](#)

[\(83\) 1/2 සකදාගාමී මග්ග සිත 420/403\(PDF 56\)](#)

[\(84\) 1/2 අනාගාමී මග්ග සිත 420/403\(PDF 56\)](#)

[\(85\) 1/2 අරහත්ත මග්ග සිත 420/403\(PDF 56\)](#)

[03 අව්‍යාකතනිද්දෙසො \(302-323\)\(PDF 58-74\)](#)

(අවිජ්ජාමූලක නය නැත- කුසල හෝ අකුසල මූලබවක් නැත පිරිසිදු අව්‍යාකත බවක්)

[I කුසල විපාකසඨ්ඨාරමූලකය\(PDF 58-67\)](#)

[\(20\) 1/2 කුසල විපාක උපේක්ඛා සහගත වක්ඛු විඤ්ඤාණය 404 \(4 ආකාරය\) \(PDF 58\)](#)

[\(21\) 1/2 කුසල විපාක උපේක්ඛා සහගත සෝත විඤ්ඤාණය 408\(PDF 60\)](#)

[\(22\) 1/2 කුසල විපාක උපේක්ඛා සහගත සාණ විඤ්ඤාණය 408\(PDF 60\)](#)

[\(23\) 1/2 කුසල විපාක උපේක්ඛා සහගත ජීව්හා විඤ්ඤාණය 408\(PDF 60\)](#)

[\(24\) 1/2 කුසල විපාක සුඛ සහගත කාය විඤ්ඤාණය 408\(PDF 60\)](#)

[\(25\) 1/2 කුසල විපාක උපේක්ඛා සහගත සම්පට්ඨිතය 409\(PDF 61\)](#)

[\(26\) 1/2 කුසල විපාක සෝමනස්ස සහගත සන්තීණය 410\(PDF 62\)](#)

[\(27\) 1/2 කුසල විපාක උපේක්ඛා සහගත සන්තීණය 411\(PDF 63\)](#)

[\(39\) 1/2 සොමනස්ස සහගත ඥාන සම්ප්‍රයුක්ත අසංකාරික විපාක සිත 412\(PDF 64\)](#)

[\(40\) 1/2 සොමනස්ස සහගත ඥාන සම්ප්‍රයුක්ත සසංකාරික විපාක සිත 413\(PDF 64\)](#)

[\(41\) 1/2 සොමනස්ස සහගත ඥාන විප්‍රයුක්ත අසංකාරික විපාක සිත 413\(PDF 64\)](#)

[\(42\) 1/2 සොමනස්ස සහගත ඥාන විප්‍රයුක්ත සසංකාරික විපාක සිත 413\(PDF 64\)](#)

[\(43\) 1/2 උපේක්ඛා සහගත ඥාන සම්ප්‍රයුක්ත අසංකාරික විපාක සිත 413\(PDF 64\)](#)

[\(44\) 1/2 උපේක්ඛා සහගත ඥාන සම්ප්‍රයුක්ත සසංකාරික විපාක සිත 413\(PDF 64\)](#)

[\(45\) 1/2 උපේක්ඛා සහගත ඥාන විප්‍රයුක්ත අසංකාරික විපාක සිත 413\(PDF 64\)](#)

[\(46\) 1/2 උපේක්ඛා සහගත ඥාන විප්‍රයුක්ත සසංකාරික විපාක සිත 413\(PDF 64\)](#)

[\(60\) 1/2 ප්‍රථමධ්‍යානය විපාක සිත 414\(PDF 65\)](#)

[\(61\) 1/2 ද්විතීයධ්‍යානය විපාක සිත 415\(PDF 65\)](#)

[\(62\) 1/2 තෘතීයධ්‍යානය විපාක සිත 415\(PDF 65\)](#)

[\(63\) 1/2 චතුර්ථධ්‍යානය විපාක සිත 415\(PDF 65\)](#)

[\(64\) 1/2 පඤ්චමධ්‍යානය විපාක සිත 415\(PDF 65\)](#)

- (74) 1/2 ආකාසනඤ්චායනන විපාක සිත 416(PDF 66)
- (75) 1/2 විඤ්ඤාණඤ්චායනන විපාක සිත 416(PDF 66)
- (76) 1/2 ආකිඤ්චඤ්ඤායනන විපාක සිත 416(PDF 66)
- (77) 1/2 නේවසඤ්ඤා නාසඤ්ඤායනන විපාක සිත 416(PDF 66)
- (86) 1/2 සෝතාපන්න මග්ග විපාක සිත 417(PDF 66)
- (87) 1/2 සකදාගාමී මග්ග විපාක සිත 417(PDF 66)
- (88) 1/2 අනාගාමී මග්ග විපාක සිත 417(PDF 66)
- (89) 1/2 අරහත් මග්ග විපාක සිත 417(PDF 66)

II අකුසලවිපාකසඨ්ඛාරමූලකය

- (13) 1/2 අකුසල විපාක උපේක්ඛා සහගත චක්ඛු විඤ්ඤාණ සිත 418(PDF 67)
- (14) 1/2 අකුසල විපාක උපේක්ඛා සහගත සෝත විඤ්ඤාණ සිත 419(PDF 68)
- (15) 1/2 අකුසල විපාක උපේක්ඛා සහගත සාණ විඤ්ඤාණ සිත 419(PDF 68)
- (16) 1/2 අකුසල විපාක උපේක්ඛා සහගත ජීව්හා විඤ්ඤාණ සිත 419(PDF 68)
- (17) 1/2 අකුසල විපාක දුක්ඛ සහගත කාය විඤ්ඤාණ සිත 419(PDF 68)
- (18) 1/2 අකුසල විපාක උපේක්ඛා සහගත සම්පට්ඨිත සිත 420(PDF 69)
- (19) 1/2 අකුසල විපාක උපේක්ඛා සහගත සන්තීණ සිත 421(PDF 69)

III ක්‍රියාසංස්කාරමූලකය

- (28) 1/1 උපේක්ඛා සහගත පඤ්චද්වාරාවජ්ජන ක්‍රියා සිත 422(PDF 69)
- (29) 1/1 උපේක්ඛා සහගත මනෝද්වාරාවජ්ජන ක්‍රියා සිත 424(PDF 71)
- (30) 1/1 සෝමනස්ස සහගත හසිතුප්පාද ක්‍රියා සිත 423(PDF 69)
- (47) 1/1 සොමනස්සසහගත ඤාණසම්පයුත්ත අසංකාරික ක්‍රියා සිත 425 (PDF 71)
- (48) 1/1 සොමනස්සසහගත ඤාණසම්පයුත්ත සසංකාරික ක්‍රියා සිත 426(PDF 72)
- (49) 1/1 සොමනස්සසහගත ඤාණවිප්පයුත්ත අසංකාරික ක්‍රියා සිත 426(PDF 72)
- (50) 1/1 සොමනස්සසහගත ඤාණවිප්පයුත්ත සසංකාරික ක්‍රියා සිත 426(PDF 72)
- (51) 1/1 උපෙක්ඛාසහගත ඤාණසම්පයුත්ත අසංකාරික ක්‍රියා සිත 426(PDF 72)
- (52) 1/1 උපෙක්ඛාසහගත ඤාණසම්පයුත්ත සසංකාරික ක්‍රියා සිත 426(PDF 72)
- (53) 1/1 උපෙක්ඛාසහගත ඤාණවිප්පයුත්ත අසංකාරික ක්‍රියා සිත 426(PDF 72)

(54) [1/1 උපෙක්බාසහගත ඥාණවිප්‍රයුත්ත සසංකාරික ක්‍රියා සිත 426\(PDF 72\)](#)

(65) [1/1 ප්‍රථමධ්‍යානය ක්‍රියා සිත 427\(PDF 72\)](#)

(66) [1/1 ද්විතීයධ්‍යානය ක්‍රියා සිත 428 \(PDF 73\)](#)

(67) [1/1 තෘතීයධ්‍යානය ක්‍රියා සිත 428\(PDF 73\)](#)

(68) [1/1 චතුස්ථධ්‍යානය ක්‍රියා සිත 428\(PDF 73\)](#)

(69) [1/1 පඤ්චමධ්‍යානය ක්‍රියා සිත 428\(PDF 73\)](#)

(78) [1/1 ආකාසානඤ්චායතන ක්‍රියා සිත 429\(PDF 73\)](#)

(79) [1/1 විඤ්ඤාණඤ්චායතන ක්‍රියා සිත 429\(PDF 73\)](#)

(80) [1/1 ආකිඤ්චඤ්ඤායතන ක්‍රියා සිත 429\(PDF 73\)](#)

(81) [1/1 තේවසඤ්ඤා නාසඤ්ඤායතන ක්‍රියා සිත 429 \(4 ආකාරය\) \(PDF 73\)](#)

04 අවිජ්ජාමූලකකුසල නිද්දේශය(323-329)

(31) [2/2 සොමනස්සසහගත ඥාණසම්පයුත්ත අසංකාරික කුසල් සිත 433 \(4 ආකාරය\) \(PDF 75\)](#)

(32) [2/2 සොමනස්සසහගත ඥාණසම්පයුත්ත සසංකාරික කුසල් සිත 434\(PDF 76\)](#)

(33) [2/2 සොමනස්සසහගත ඥාණවිප්‍රයුත්ත අසංකාරික කුසල් සිත 434\(PDF 76\)](#)

(34) [2/2 සොමනස්සසහගත ඥාණවිප්‍රයුත්ත සසංකාරික කුසල් සිත 434\(PDF 76\)](#)

(35) [2/2 උපෙක්බාසහගත ඥාණසම්පයුත්ත අසංකාරික කුසල් සිත 434\(PDF 76\)](#)

(36) [2/2 උපෙක්බාසහගත ඥාණසම්පයුත්ත සසංකාරික කුසල් සිත 434\(PDF 76\)](#)

(37) [2/2 උපෙක්බාසහගත ඥාණවිප්‍රයුත්ත අසංකාරික කුසල් සිත 434\(PDF 76\)](#)

(38) [2/2 උපෙක්බාසහගත ඥාණවිප්‍රයුත්ත සසංකාරික කුසල් සිත 434\(PDF 76\)](#)

(55) [2/2 ප්‍රථමධ්‍යානය කුසල් සිත 435\(PDF 77\)](#)

(56) [2/2 ද්විතීයධ්‍යානය කුසල් සිත 436\(PDF 77\)](#)

(57) [2/2 තෘතීයධ්‍යානය කුසල් සිත 436\(PDF 77\)](#)

(58) [2/2 චතුස්ථධ්‍යානය කුසල් සිත 436\(PDF 77\)](#)

(59) [2/2 පඤ්චමධ්‍යානය කුසල් සිත 436\(PDF 77\)](#)

(70) [2/2 ආකාසානඤ්චායතන කුසල් සිත 437\(PDF 77\)](#)

(71) [2/2 විඤ්ඤාණඤ්චායතනය කුසල් සිත 437\(PDF 77\)](#)

[\(72\) 2/2 ආකිඤ්චඤ්ඤායනනය කුසල් සිත 437\(PDF 77\)](#)

[\(73\) 2/2 තේවසඤ්ඤා නාසඤ්ඤායනනය කුසල් සිත 437\(PDF 77\)](#)

[\(82\) 2/2 සෝතාපත්ත මග්ග සිත 438\(PDF 78\)](#)

[\(83\) 2/2 සකදාගාමී මග්ග සිත 438\(PDF 78\)](#)

[\(84\) 2/2 අනාගාමී මග්ග සිත 438\(PDF 78\)](#)

[\(85\) 2/2 අරහත්ත මග්ග සිත 438\(PDF 78\)](#)

05 කුසල විපාකමූලකං නිව්ඨිතං (327-335)

[\(20\) 2/2 කුසල විපාක උපේක්ඛා සහගත චක්ඛු විඤ්ඤාණය 439 \(PDF 78\)](#)

[\(21\) 2/2 කුසල විපාක උපේක්ඛා සහගත සෝත විඤ්ඤාණය 440\(PDF 79\)](#)

[\(22\) 2/2 කුසල විපාක උපේක්ඛා සහගත සාණ විඤ්ඤාණය 440\(PDF 79\)](#)

[\(23\) 2/2 කුසල විපාක උපේක්ඛා සහගත ජීව්හා විඤ්ඤාණය 440\(PDF 79\)](#)

[\(24\) 2/2 කුසල විපාක සුඛ සහගත කාය විඤ්ඤාණය 440\(PDF 79\)](#)

[\(25\) 2/2 කුසල විපාක උපේක්ඛා සහගත සම්පට්ඨිතය 441\(PDF 79\)](#)

[\(26\) 2/2 කුසල විපාක සොමනස්ස සහගත සන්තීණය 442\(PDF 80\)](#)

[\(27\) 2/2 කුසල විපාක උපේක්ඛා සහගත සන්තීණය 443\(PDF 80\)](#)

[\(31\) 2/2 සොමනස්සසහගත ඤාණසම්පයුත්ත අසංකාරික විපාක සිත 444\(PDF 81\)](#)

[\(32\) 2/2 සොමනස්සසහගත ඤාණසම්පයුත්ත සසංකාරික විපාක සිත 445\(PDF 81\)](#)

[\(33\) 2/2 සොමනස්සසහගත ඤාණච්ඡයුත්ත අසංකාරික විපාක සිත 445\(PDF 81\)](#)

[\(34\) 2/2 සොමනස්සසහගත ඤාණච්ඡයුත්ත සසංකාරික විපාක සිත 445\(PDF 81\)](#)

[\(35\) 2/2 උපෙක්ඛාසහගත ඤාණසම්පයුත්ත අසංකාරික විපාක සිත 445\(PDF 81\)](#)

[\(36\) 2/2 උපෙක්ඛාසහගත ඤාණසම්පයුත්ත සසංකාරික විපාක සිත 445\(PDF 81\)](#)

[\(37\) 2/2 උපෙක්ඛාසහගත ඤාණච්ඡයුත්ත අසංකාරික විපාක සිත 445\(PDF 81\)](#)

[\(38\) 2/2 උපෙක්ඛාසහගත ඤාණච්ඡයුත්ත සසංකාරික විපාක සිත 445\(PDF 81\)](#)

[\(60\) 2/2 ප්‍රථමධ්‍යානය විපාක සිත 446\(PDF 82\)](#)

[\(61\) 2/2 ද්විතීයධ්‍යානය විපාක සිත 447\(PDF 82\)](#)

[\(62\) 2/2 තෘතීයධ්‍යානය විපාක සිත 447\(PDF 82\)](#)

- [\(63\) 2/2 චතුර්ධානිය විපාක සිත 447\(PDF 82\)](#)
- [\(64\) 2/2 පඤ්චමධානිය විපාක සිත 447\(PDF 82\)](#)
- [\(74\) 2/2 ආකාසානඤ්චායතන විපාක සිත 448\(PDF 83\)](#)
- [\(75\) 2/2 විඤ්ඤාණඤ්චායතන විපාක සිත 448\(PDF 83\)](#)
- [\(76\) 2/2 ආකිඤ්චඤ්ඤායතන විපාක සිත 448\(PDF 83\)](#)
- [\(77\) 2/2 නේවසඤ්ඤා නාසඤ්ඤායතන විපාක සිත 448\(PDF 83\)](#)
- [\(86\) 2/2 සෝතාපත්ත මග්ග විපාක සිත 449\(PDF 83\)](#)
- [\(87\) 2/2 සකදාගාමී මග්ග විපාක සිත 449\(PDF 83\)](#)
- [\(88\) 2/2 අනාගාමී මග්ග විපාක සිත 449\(PDF 83\)](#)
- [\(89\) 2/2 අරහත්ත මග්ග විපාක සිත 449\(PDF 83\)](#)

06 අකුසල විපාකමූලකං නිට්ඨිතං (335-339)

- [\(13\) 2/2 අකුසල විපාක උපේක්ඛා සහගත චක්ඛු විඤ්ඤාණ සිත 450\(PDF 84\)](#)
- [\(14\) 2/2 අකුසල විපාක උපේක්ඛා සහගත සෝත විඤ්ඤාණ සිත 451\(PDF 85\)](#)
- [\(15\) 2/2 අකුසල විපාක උපේක්ඛා සහගත සාණ විඤ්ඤාණ සිත 451\(PDF 85\)](#)
- [\(16\) 2/2 අකුසල විපාක උපේක්ඛා සහගත ජීව්හා විඤ්ඤාණ සිත 451\(PDF 85\)](#)
- [\(17\) 2/2 අකුසල විපාක දුක්ඛ සහගත කාය විඤ්ඤාණ සිත 451\(PDF 85\)](#)
- [\(18\) 2/2 අකුසල විපාක උපේක්ඛා සහගත සම්පට්ච්ඡන සිත 452\(PDF 85\)](#)
- [\(19\) 2/2 අකුසල විපාක උපේක්ඛා සහගත සන්තීණ සිත 453\(PDF 86\)](#)

අභිධම්මභාෂ්‍යය අවසානය

6. පටිච්චසමුප්පාද විභවිගො

සුත්තන්තභාෂ්‍යයං ආරම්භය

347. අවිජ්ජාපච්චයා සඬ්ඛාරා, සඬ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමරූපං, නාමරූපපච්චයා සළායතනං, සළායතනපච්චයා එස්සො, එස්සපච්චයා වෙදනා, වෙදනාපච්චයා තණ්හා, තණ්හාපච්චයා උපාදානං, උපාදානපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං සොකපරිදෙවදුක්ඛදොමනස්සුපායාසා සම්භවන්ති, එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති.

347. අවිද්‍යාප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාරයෝ වෙති, සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් (විපාක) විඤානය වෙයි, විඤානප්‍රත්‍යයෙන් නාමරූපය වෙයි, නාමරූපප්‍රත්‍යයෙන් ෂඩායතනය වෙයි, ෂඩායතනප්‍රත්‍යයෙන් ස්පඨිය වෙයි, ස්පඨිප්‍රත්‍යයෙන් වෙදනාව වෙයි, වෙදනාප්‍රත්‍යයෙන් තණ්හාව වෙයි, තණ්හාප්‍රත්‍යයෙන් උපාදානය වෙයි, උපාදානප්‍රත්‍යයෙන් (උපප්‍රාප්ති) භවය වෙයි, (කම්) භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වෙති, ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරා-මරණ ද සෝකපරිදෙවදුක්ඛදොමනස්සුපායාසයෝ ද වෙත්. මෙසේ තෙල සියලු දුඃඛස්කන්ධයාගේ ඉපදීම වේ.

348. තඤ්ඤාතමා අවිජ්ජා: දුක්ඛෙ අඤ්ඤාණං, දුක්ඛසමුදයෙ අඤ්ඤාණං, දුක්ඛනිරෝධෙ අඤ්ඤාණං, දුක්ඛනිරෝධගාමිනියා පටිපදාය අඤ්ඤාණං, අයං වුච්චති අවිජ්ජා.

348. එහි අවිද්‍යා කවර යත්: දුඃඛත්‍යයෙහි නො දැනීම ය, දුඃඛසමුදයසත්‍යයෙහි නො දැනීම ය, දුඃඛනිරෝධසත්‍යයෙහි නො දැනීම ය, දුඃඛනිරෝධගාමිනීප්‍රතිපදාසත්‍යයෙහි නො දැනීම යි. මේ අවිද්‍යා යි කියනු ලැබේ.

තඤ්ඤාතමා අවිජ්ජාපච්චයා සඬ්ඛාරා: පුඤ්ඤාභිසඬ්ඛාරො අපුඤ්ඤාභිසඬ්ඛාරො ආනෙඤ්ජාභිසඬ්ඛාරො කායසඬ්ඛාරො වච්ඡසඬ්ඛාරො චිත්තසඬ්ඛාරො.

එහි අවිද්‍යාප්‍රත්‍යයෙන් (උපාදාන) සංස්කාරයෝ කවරහ යත්: පුණ්‍යාභිසංස්කාර ය, අපුණ්‍යාභිසංස්කාර ය, ආනෙඤ්ජාභිසංස්කාර ය, කායසංස්කාර ය, වාක්සංස්කාරය, චිත්තසංස්කාර යි.

තඤ්ඤාතමා පුඤ්ඤාභිසඬ්ඛාරො: කුසලාවෙනනා කාමාවචරා රූපාවචරා දානමයා සීලමයා භාවනාමයා, අයං වුච්චති පුඤ්ඤාභිසඬ්ඛාරො.

එහි පුණ්‍යාභිසංස්කාර කවරෙ යත්: දානමය වූ ද සීලමය වූ ද භාවනාමය වූ ද කාමාවචර වූ රූපාවචර වූ කුසලාවෙනනා යි. මේ පුණ්‍යාභිසංස්කාර යි කියනු ලැබේ.

තඤ්ඤාතමා අපුඤ්ඤාභිසඬ්ඛාරො: අකුසලා වෙනනා කාමාවචරා, අයං වුච්චති අපුඤ්ඤාභිසඬ්ඛාරො.

එහි අපුණ්‍යාභිසංස්කාර කවරෙ යත්: කාමාවචර අකුසලාවෙනනා යි. මේ අපුණ්‍යාභිසංස්කාර යි කියනු ලැබේ.

තඤ්ඤාතමා ආනෙඤ්ජාභිසඬ්ඛාරො: කුසලා වෙනනා අරූපාවචරා, අයං වුච්චති ආනෙඤ්ජාභිසඬ්ඛාරො.

එහි ආනෙඤ්ජාභිසංස්කාර කවරෙ යත්: අරූපාවචර කුසලාවෙනනා යි. මේ ආනෙඤ්ජාභිසංස්කාර යි කියනු ලැබේ.

තඤ්ඤාතමා කායසඬ්ඛාරො: කායසඤ්ඤාවෙනනා කායසඬ්ඛාරො, වච්ඡසඤ්ඤාවෙනනා වච්ඡසඬ්ඛාරො, මනොසඤ්ඤාවෙනනා චිත්තසඬ්ඛාරො. ඉමෙ වුච්චන්ති අවිජ්ජාපච්චයා සඬ්ඛාරා.

එහි කායසංස්කාර කවරෙ යත්: කායසඤ්ඤාවෙනනාව කායසංස්කාර ය, වාක්සඤ්ඤාවෙනනාව වාක්සංස්කාර ය, මනසඤ්ඤාවෙනනාව චිත්තසංස්කාර යි. මොහු අවිද්‍යාප්‍රත්‍යයෙන් උපදනා සංස්කාරහ යි කියනු ලැබෙත්.

349. තඤ්ඤාතමා සඬ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං: චක්ඛුවිඤ්ඤාණං සොතවිඤ්ඤාණං සානවිඤ්ඤාණං ජීවිභාවිඤ්ඤාණං කායවිඤ්ඤාණං මනොවිඤ්ඤාණං, ඉදං වුච්චති සඬ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං.

349. එහි සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් උපදනා විඥානය කවරෙ යත්: වක්‍ෂුවරීඥාන ය, ශ්‍රෝත්‍රවිඥාන ය, ස්‍රාණවිඥාන ය, පීඨවිඥාන ය, කායවිඥාන ය, මනෝවිඥාන යි. මේ සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් උපදනා 'විඥාන' යි කියනු ලැබේ.

350. තඤ්ඤාණපච්චයා නාමරූපං: අඤ්ඤාණං, අඤ්ඤාණං, අඤ්ඤාණං.

350. එහි විඥානප්‍රත්‍යයෙන් උපදනා නාමරූප කවරෙ යත්: නාමයෙක් ඇත, රූපයෙක් ඇති.

තඤ්ඤාණං නාමං: වේදනාත්මකයා සංකල්පයාත්මකයා සංකල්පයාත්මකයා, ඉදං වූවිනි නාමං.

එහි නාම කවරෙ යත්: වේදනාත්මකයා ය, සංකල්පයාත්මකයා ය, සංකල්පයාත්මකයා යි. මේ 'නාම' යි කියනු ලැබේ.

තඤ්ඤාණං රූපං: වත්තාරො ව මහාභූතා වතුන්තං ව මහාභූතානං උපාදාය රූපං, ඉදං වූවිනි රූපං. ඉති ඉදං ව නාමං ඉදං ව රූපං, ඉදං වූවිනි විඤ්ඤාණපච්චයා නාමරූපං.

එහි රූප කවරෙ යත්: සතර මහාභූතයෝ ද සතර මහාභූතයන් නිසා උපන් රූපය දැ යි මේ 'රූප' යි කියනු ලැබේ. මෙසේ මේ නාමය ද මේ රූපය දැ යි මේ විඥානප්‍රත්‍යයෙන් උපදනා 'නාමරූප' යි කියනු ලැබේ.

351. තඤ්ඤාණං නාමරූපපච්චයා සලායතනං: වක්ඛායතනං සොතායතනං සානායතනං පීඨායතනං කායායතනං මනායතනං, ඉදං වූවිනි නාමරූපපච්චයා සලායතනං.

351. එහි නාමරූපප්‍රත්‍යයෙන් උපදනා සලායතන කවරෙ යත්: වක්ඛායතන ය, සොතායතන ය, සානායතන ය, පීඨායතන ය, කායායතන ය, මනායතන යි. මේ නාමරූපප්‍රත්‍යයෙන් උපදනා සලායතන යි කියනු ලැබේ.

352. තඤ්ඤාණං සලායතනපච්චයා එස්සො: වක්ඛුසම්පස්සො සොතසම්පස්සො සානසම්පස්සො පීඨසම්පස්සො කායසම්පස්සො මනාසම්පස්සො, අයං වූවිනි සලායතනපච්චයා එස්සො.

352. එහි සලායතනප්‍රත්‍යයෙන් උපදනා සම්පස්ස කවරෙ යත්: වක්ඛුසම්පස්ස ය, සොතසම්පස්ස ය, සානසම්පස්ස ය, පීඨසම්පස්ස ය, කායසම්පස්ස ය, මනාසම්පස්ස යි. මේ සලායතනප්‍රත්‍යයෙන් උපදනා සම්පස්ස යි කියනු ලැබේ.

353. තඤ්ඤාණං එස්සපච්චයා වේදනා: වක්ඛුසම්පස්සො වේදනා සොතසම්පස්සො වේදනා සානසම්පස්සො වේදනා පීඨසම්පස්සො වේදනා කායසම්පස්සො වේදනා මනාසම්පස්සො වේදනා, අයං වූවිනි එස්සපච්චයා වේදනා.

353. එහි සම්පස්සප්‍රත්‍යයෙන් උපදනා වේදනා කවරෙ යත්: වක්ඛුසම්පස්සයෙන් උපන් වේදනා ය සොතසම්පස්සයෙන් උපන් වේදනා ය, සානසම්පස්සයෙන් උපන් වේදනා ය, පීඨසම්පස්සයෙන් උපන් වේදනා ය, කායසම්පස්සයෙන් උපන් වේදනා ය, මනාසම්පස්සයෙන් උපන් වේදනා යි. මේ සම්පස්සප්‍රත්‍යයෙන් උපදනා වේදනා යි කියනු ලැබේ.

354. තඤ්ඤාණං වේදනාපච්චයා තණ්හා: රූපතණ්හා සද්දතණ්හා ගන්ධතණ්හා රසතණ්හා ඵොට්ඨබ්බතණ්හා ධම්මතණ්හා, අයං වූවිනි වේදනාපච්චයා තණ්හා.

354. එහි වේදනාප්‍රත්‍යයෙන් උපදනා තණ්හා කවරෙ යත්: රූපතණ්හා ය, ශබ්දතණ්හා ය, ගන්ධතණ්හා ය, රසතණ්හා ය, ස්ප්‍ර්ෂ්ටව්‍යාතණ්හා ය, ධම්මතණ්හා යි. මේ වේදනාප්‍රත්‍යයෙන් උපදනා තණ්හා යි කියනු ලැබේ.

355. තඤ්ඤාණං තණ්හාපච්චයා උපාදානං: කාමුපාදානං දිට්ඨුපාදානං සීලබ්බපාදානං අත්තවාදුපාදානං, ඉදං වූවිනි තණ්හාපච්චයා උපාදානං.

355. එහි තණ්හාප්‍රත්‍යයෙන් උපදනා උපාදාන කවරෙ යත්: කාමොපාදාන ය, දාමොපාදාන ය, සීලොපාදාන ය, අත්තවාදොපාදාන යි. මේ තණ්හාප්‍රත්‍යයෙන් උපදනා උපාදාන යි කියනු ලැබේ.

356. තඤ්ඤාණං උපාදානපච්චයා භවො: භවො දුට්ඨො. අඤ්ඤාණං භවො අඤ්ඤාණං භවො.

356. එහි උපාදානප්‍රත්‍යයෙන් උපදනා භවය කවරෙ යත්: භවය ද්විප්‍රකාරයෙන් වෙයි: කම්මභවයෙක් ඇත, උපප්‍රාප්තිභවයෙක් ඇත.

තස් කතමො කම්මහවො: පුඤ්ඤාභිසංඛාරො අපුඤ්ඤාභිසංඛාරො ආනෙඤ්ජාභිසංඛාරො, අයං වුච්චති කම්මහවො. සබ්බමපි භවගාමීකම්මං කම්මහවො.

එහි කම්මහව කවරෙ යත්: පුණ්‍යාභිසංස්කාර ය, අපුණ්‍යාභිසංස්කාර ය, ආනෙඤ්ඤාභිසංස්කාර යි. මේ කම්මහව යි කියනු ලැබේ. භූම භවගාමීකම්මය කම්මහව වේ.

තස් කතමො උපපත්තිහවො: කාමහවො රූපහවො අරූපහවො සඤ්ඤාහවො අසඤ්ඤාහවො නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤාහවො එකවොකාරහවො චතුරවොකාරහවො පඤ්චවොකාරහවො, අයං වුච්චති උපපත්තිහවො. අයං වුච්චති උපදානපච්චයා හවො.

එහි උපප්‍රාප්තිහව කවරෙ යත්: කාමහව ය, රූපහව ය, අරූපහව ය, සංඤාහව ය, අසංඤාහව ය, නෙවසංඤානාසංඤාහව ය, ඒකවොකාරහව ය, චතුරවොකාරහව ය, පඤ්චවොකාරහව යි, මේ උපප්‍රාප්තිහව යි කියනු ලැබේ. මේ උපදානප්‍රත්‍යයෙන් උපදනා හව යි කියනු ලැබේ.

357. තස් කතමා භවපච්චයා ජාති: යා තෙසං තෙසං සත්තානං තම්හි තම්හි සත්තනිකායෙ ජාති සඤ්ජාති ඔක්කන්ති අභිනිබ්බන්ති ඛක්ඛානං පාතුභාවො ආයතනානං පටිලාභො. අයං වුච්චති භවපච්චයා ජාති.

357. එහි භවප්‍රත්‍යයෙන් උපදනා ජාති කවරෙ යත්: ඒ ඒ සත්ත්‍වයන්ගේ ඒ ඒ සත්ත්‍වනිකායෙයෙහි යම් ඉපැද්මෙක් (පරිපුණ්ණයතණ විසින්) මොනොවට ඉපැද්මෙක් අවක්‍රාන්තියෙක් වෙසෙසින් ඉපැද්මෙක් ස්කන්ධයන්ගේ පහළ විමෙක් ආයතනයන්ගේ ප්‍රතිලාභයෙක් වේ ද, මේ භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාති යි කියනු ලැබේ.

358. තස් කතමං ජාතිපච්චයා ජරාමරණං: අසී ජරා, අසී මරණං.

358. එහි ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් උපදනා ජරාමරණ කවරෙ යත්: ජරායෙක් ඇත, මරණයෙක් ඇති.

තස් කතමා ජරා: යා තෙසං තෙසං සත්තානං තම්හි තම්හි සත්තනිකායෙ ජරා ජීරණතා ඛණ්ඩිච්චං පාලිච්චං වලින්තවතා ආයුනො සංභාති ඉඤ්ජයානං පරිපාකො. අයං වුච්චති ජරා.

එහි ජරා කවර යත්: ඒ ඒ සත්ත්‍වනිකායෙහි ඒ ඒ සත්ත්‍වයන්ගේ යම් දිරිමෙක් දිරනඅයුරෙක් ඛණ්ඩිත බවෙක් පැසුණු බවෙක් රැලිනැඟුණු සම ඇති බවෙක් ආයුෂයාගේ පිරිහීමෙක් ඉඳුරන් මිහි කිරීමෙක් වේ ද, මේ ජරා යි කියනු ලැබේ.

තස් කතමා මරණං: යා තෙසං තෙසං සත්තානං තම්හා තම්හා සත්තනිකායා වුත්ති වචනතා හෙදො අන්තරධානං මච්චු මරණං කාලකිරියා ඛක්ඛානං හෙදො කලෙඛරස්ස නික්ඛෙපො ජීවිතිඤ්ජයස්ස උපච්ඡෙදො. ඉදං වුච්චති මරණං. ඉති අයං ච ජරා ඉදං ච මරණං, ඉදං වුච්චති ජාතිපච්චයා ජරාමරණං.

එහි මරණ කවරෙ යත්: ඒ ඒ සත්ත්‍වයන්ගේ ඒ ඒ සත්ත්‍වනිකායයෙන් යම් ව්‍යුතියෙක් ව්‍යුත වන බවෙක් බිඳීමෙක් අතුරුදහන් වීමෙක් මෘත්‍යුසංඛ්‍යාත මරණයෙක් කලුරිය කිරීමෙක් ස්කන්ධයන්ගේ බිඳීමෙක් කලෙචරයාගේ බහා තැබීමෙක් ජීවිතේන්ද්‍රියයාගේ සිඳීමෙක් වේ ද, මේ මරණ යි කියනු ලැබේ. මෙසේ මේ ජරාව ද මේ මරණය ද යි මේ ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් උපදනා ජරාමරණ යි කියනු ලැබේ.

359. තස් කතමො සොකො: ඤාතිවාසනෙන වා චුට්ඨස්ස, භොගවාසනෙන වා චුට්ඨස්ස, රොගවාසනෙන වා චුට්ඨස්ස, සිලවාසනෙන වා චුට්ඨස්ස, දිට්ඨිවාසනෙන වා චුට්ඨස්ස, අඤ්ඤතරඤ්ඤතරෙන වාසනෙන සමන්තාගතස්ස, අඤ්ඤතරඤ්ඤතරෙන දුක්ඛධම්මෙන චුට්ඨස්ස සොකො සොවනා සොචිතත්තං අන්තොසොකො අන්තොපරිසොකො වෙනසො පරිජ්ඣායනා දොමනස්සං සොකසල්ලං, අයං වුච්චති සොකො.

359. එහි ශෝක කවරෙ යත්: ඤාතිවාසනයෙන් පහස්නා ලද්දහුගේ වේවයි භෝගවාසනයෙන් පහස්නා ලද්දහුගේ වේවයි රෝගවාසනයෙන් පහස්නා ලද්දහුගේ වේවයි ශීලවාසනයෙන් පහස්නා ලද්දහුගේ වේවයි දෘෂ්ටිවාසනයෙන් පහස්නා ලද්දහුගේ වේවයි අන්‍යතරාන්‍යතරවාසනයෙකින් සමන්විත වූවහුගේ අන්‍යතරාන්‍යතර දුඃඛභේතුවකින් පහස්නා ලද්දහුගේ ශෝකයෙක් ශෝකාකාරයෙක් ශෝක කළ බවෙක් ඇතුළත ශෝකයෙක් ඇතුළත පරිශෝකයෙක් සිත දවන අයුරෙක් දොමනසෙක් ශෝකශල්‍යයෙක් වේ ද, මේ 'ශෝක' යි කියනු ලැබේ.

360. තැන් කතමො පරිදෙවො: ඤාතිවාසනෙන වා චුට්ඨස්ස, භොගවාසනෙන වා චුට්ඨස්ස, රොගවාසනෙන වා චුට්ඨස්ස. සීලවාසනෙන වා චුට්ඨස්ස, දිට්ඨිවාසනෙන වා චුට්ඨස්ස, අඤ්ඤාතරඤ්ඤාතරෙන වාසනෙන සමන්තාගතස්ස, අඤ්ඤාතරඤ්ඤාතරෙන දුක්ඛධම්මෙන චුට්ඨස්ස, ආදෙවො පරිදෙවො ආදෙවනා පරිදෙවනා ආදෙවනත්තං පරිදෙවනත්තං වාචා පලාපො විජ්ජලාපො ලාලජ්ජො ලාලජ්ජනා ලාලජ්ජිතත්තං, අයං වුච්චති පරිදෙවො.

360. එහි පරිදේව කවරෙ යත්: ඤාතිවාසනයෙන් පහස්නා ලද්දහුගේ වේවයි භෝගවාසනයෙන් පහස්නා ලද්දහුගේ වේවයි රෝගවාසනයෙන් පහස්නා ලද්දහුගේ වේවයි සීලවාසනයෙන් පහස්නා ලද්දහුගේ වේවයි දෘෂ්ටිවාසනයෙන් පහස්නා ලද්දහුගේ වේවයි අන්‍යතරාන්‍යතරවාසනයෙකින් සමන්විත වූවහුගේ අන්‍යතරාන්‍යතර දුඃභේතුවකින් පහස්නා ලද්දහුගේ (යම්) නම කියා හැඬීමෙන් නම කියා හඬන අයුරෙක් ගුණ කියා හඬන අයුරෙක් නම කියා හඬන බවෙන් ගුණ කියා හඬන බවෙන් වචනයක් ප්‍රලාපයක් විප්‍රලාපයක් පුනපුනා කීමෙන් පුනපුනා කියන අයුරෙක් පුනපුනා කී බවෙන් වේ ද, මේ ‘පරිදේව’ යි කියනු ලැබේ.

361. තැන් කතමං දුක්ඛං: යං කායිකං අසාතං කායිකං දුක්ඛං කායසම්පස්සජං අසාතං දුක්ඛං වෙදයිතං, කායසම්පස්සජා අසාතා දුක්ඛා වෙදනා, ඉදං වුච්චති දුක්ඛං.

361. එහි දුඃඛ කවරෙ යත්: යම් කායික වූ නො සුවයෙක් කායික වූ දුකෙක් කාපහසින් උපන් නො සුව වූ දුක් වූ වේදයිතයෙක් කාපහසින් උපන් නො සුව වූ දුක් වූ වේදනායෙක් වේ ද, මේ ‘දුඃඛ’ යි කියනු ලැබේ.

362. තැන් කතමං දොමනස්සං: යං චෙතසිකං අසාතං චෙතසිකං දුක්ඛං චෙතොසම්පස්සජං අසාතං දුක්ඛං වෙදයිතං, චෙතොසම්පස්සජා අසාතා දුක්ඛා වෙදනා, ඉදං වුච්චති දොමනස්සං.

362. එහි ‘දෝමනස්ස’ කවරෙ යත්: යම් චෛතසික වූ නො සුවයෙක් චෛතසික වූ දුකෙක් සිත්පහසින් උපන් නො සුව වූ දුක් වූ වේදයිතයෙක් සිත්පහසින් උපන් නො සුව වූ දුක් වූ වේදනායෙක් වේ ද, මේ ‘දෝමනස්ස’ යි කියනු ලැබේ.

363. තැන් කතමො උපායාසො: ඤාතිවාසනෙන වා චුට්ඨස්ස, භොගවාසනෙන වා චුට්ඨස්ස, රොගවාසනෙන වා චුට්ඨස්ස, සීලවාසනෙන වා චුට්ඨස්ස, දිට්ඨිවාසනෙන වා චුට්ඨස්ස, අඤ්ඤාතරඤ්ඤාතරෙන වාසනෙන සමන්තාගතස්ස, අඤ්ඤාතරඤ්ඤාතරෙන දුක්ඛධම්මෙන චුට්ඨස්ස, ආයාසො උපායාසො ආයාසිතත්තං උපායාසිතත්තං, අයං වුච්චති උපායාසො.

363. එහි ‘උපායාස’ කවරෙ යත්: ඤාතිවාසනයෙන් පහස්නා ලද්දහුගේ වේවයි භෝගවාසනයෙන් පහස්නා ලද්දහුගේ වේවයි රෝගවාසනයෙන් පහස්නා ලද්දහුගේ වේවයි සීලවාසනයෙන් පහස්නා ලද්දහුගේ වේවයි දෘෂ්ටිවාසනයෙන් පහස්නා ලද්දහුගේ වේවයි අන්‍යතරාන්‍යතරවාසනයෙකින් සමන්වාගත වූවහුගේ අන්‍යතරාන්‍යතර දුඃභේතුවකින් පහස්නා ලද්දහුගේ ආයාසයෙක් බලවත් ආයාසයෙක් ආයාසයට පැමිණි බවෙන් උපායාසයට පැමිණි බවෙන් වේ ද, මේ ‘උපායාස’ යි කියනු ලැබේ.

364. එවමෙනස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති: එවමෙනස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සඬගති හොති. සමාගමො හොති. සමොධානං හොති. පාතුභාවො හොති, තෙන වුච්චති එවමෙනස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති.

364. ‘එවමෙනස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයෝ හොති’ යනු: මෙසේ අමිශ්‍ර වූ නොහොත් සියලු දුඃඛරාශිහුගේ එක්වීම වෙයි, සමාගමය වෙයි, සමවධානය වෙයි, ප්‍රාප්තාවය වේ. එහෙයින් කියනු ලැබෙයි: ‘එවමෙනස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයෝ හොති’ යි.

සුත්තන්තභාජනියං අවසානය

සුත්‍රාන්තභාජනිය යි.

පච්චයචතුක්කං.

පච්චයචතුක්කං මාතිකා අවසානය

හෙතුවතුක්ක. මානිකා ආරම්භය

1 වාරය

366. අවිජ්ජාපච්චයා සඬ්ඛාරො අවිජ්ජාභෙතුකො, සඬ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං සඬ්ඛාරභෙතුකං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං විඤ්ඤාණභෙතුකං, නාමපච්චයා ඡට්ඨායනනං නාමභෙතුකං, ඡට්ඨායනනපච්චයා එස්සො ඡට්ඨායනනභෙතුකො, එස්සපච්චයා වෙදනා එස්සභෙතුකා, වෙදනාපච්චයා තණ්හා වෙදනාභෙතුකා, තණ්හාපච්චයා උපාදානං තණ්හාභෙතුකං, උපාදානපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං. එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති.

366. අවිද්‍යාප්‍රත්‍යයෙන් අවිද්‍යාව හේතුකොට ඇති සංස්කාරය වෙයි, සංස්කාර ප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාර හේතුකොට ඇති විඥානය වෙයි, විඥානප්‍රත්‍යයෙන් විඥානය හේතු කොට ඇති නාමය වෙයි, නාමප්‍රත්‍යයෙන් නාමය හේතු කොට ඡෂ්ඨායතනය වෙයි, ඡෂ්ඨායතනප්‍රත්‍යයෙන් ඡෂ්ඨායතනය හේතුකොට ඇති ස්පඨිය වෙයි, ස්පඨිප්‍රත්‍යයෙන් ස්පඨිය හේතුකොට ඇති වේදනාව වෙයි, වේදනාප්‍රත්‍යයෙන් වේදනා හේතුකොට ඇති තෘෂ්ණාව වෙයි, තෘෂ්ණාප්‍රත්‍යයෙන් තෘෂ්ණා හේතු කොට ඇති උපාදානය වෙයි, උපාදාන ප්‍රත්‍යයෙන් භවය වෙයි, භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වෙයි, ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ වෙයි. මෙසේ මේ සියලු දෑ බස්කන්ධයාගේ සමුදය වේ.

2 වාරය

අවිජ්ජාපච්චයා සංඛාරො අවිජ්ජානෙතුකො, සංඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං සංඛාරානෙතුකං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං විඤ්ඤාණනෙතුකං, නාමපච්චයාඵස්සො නාමනෙතුකො, ඵස්සපච්චයාවෙදනා වෙදනා ඵස්සනෙතුකා, වෙදනාපච්චයා තණ්හා වෙදනානෙතුකා, තණ්හාපච්චයා උපාදානං තණ්හානෙතුකං, උපාදානපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං. ඵවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො නොති.

අවිද්‍යාප්‍රත්‍යයෙන් අවිද්‍යාව හේතුකොට ඇති සංස්කාරය වෙයි, සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාරය හේතුකොට ඇති විඥානය වෙයි, විඥානප්‍රත්‍යයෙන් විඥානය හේතු කොට ඇති නාමය වෙයි, නාමප්‍රත්‍යයෙන් නාමය හේතු කොට ස්පඨය වෙයි, ස්පඨප්‍රත්‍යයෙන් ස්පඨය හේතුකොට ඇති වේදනාව වෙයි, වේදනාප්‍රත්‍යයෙන් වේදනාව හේතුකොට ඇති තෘෂ්ණාව වෙයි, තෘෂ්ණාප්‍රත්‍යයෙන් තෘෂ්ණා හේතු කොට ඇති උපාදානය වෙයි, උපාදානප්‍රත්‍යයෙන් භවය වෙයි, භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වෙයි, ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ වෙයි. මෙසේ මේ සියලු දෑ බස්සකක්‍රියාගේ සමුදය වේ.

3 වාරය

අවිජ්ජාපච්චයා සඬ්ඛාරො අවිජ්ජාහෙතුකො, සඬ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං සඬ්ඛාරහෙතුකං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමරූපං විඤ්ඤාණහෙතුකං, නාමරූපපච්චයා ඡට්ඨායනනං නාමරූපහෙතුකං, ඡට්ඨායනනපච්චයා එස්සො, ඡට්ඨායනනහෙතුකො, එස්සපච්චයා වෙදනා එස්සහෙතුකා, වෙදනාපච්චයා තණ්හා වෙදනාහෙතුකා, තණ්හාපච්චයා උපාදානං තණ්හාහෙතුකං, උපාදානපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං. එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති.

අවිද්‍යාප්‍රත්‍යයෙන් අවිද්‍යා හේතුකොට ඇති සංස්කාරය වෙයි. සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාර හේතුකොට ඇති විඥානය වෙයි, විඥානප්‍රත්‍යයෙන් විඥාන හේතු කොට ඇති නාමරූපය වෙයි, නාමරූපප්‍රත්‍යයෙන් නාමරූප හේතුකොට ඇති ඡෂ්ඨායතනය වෙයි, ඡෂ්ඨායතනප්‍රත්‍යයෙන් ඡෂ්ඨායතනය හේතුකොට ඇති ස්පඨිය වෙයි, ස්පඨිප්‍රත්‍යයෙන් ස්පඨිය හේතුකොට ඇති වේදනාව වෙයි, වේදනාප්‍රත්‍යයෙන් වේදනාව හේතුකොට ඇති තෘෂ්ණාව වෙයි, තෘෂ්ණාප්‍රත්‍යයෙන් තෘෂ්ණාව හේතුකොට ඇති උපාදානය වෙයි, උපාදාන ප්‍රත්‍යයෙන් භවය වෙයි, භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වෙයි, ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ වෙයි, මෙසේ මේ සියලු දෑ බස්කකුසාගේ සමුදය වේ.

4 වාරය

අවිජ්ජාපච්චයා සඬ්ඛාරො අවිජ්ජාහෙතුකො, සඬ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං සඬ්ඛාරහෙතුකං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමරූපං විඤ්ඤාණහෙතුකං, නාමරූපපච්චයා සළායතනං නාමරූපහෙතුකං, ඡට්ඨායතනපච්චයා ඵස්සො ඡට්ඨායතනහෙතුකො¹, ඵස්සපච්චයා වෙදනා ඵස්සහෙතුකා, වෙදනාපච්චයා තණ්හා වෙදනාහෙතුකා,

තණ්හාපච්චයා උපාදානං, තණ්හාහෙතුකං, උපාදානපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං. එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති.

අවිද්‍යාප්‍රත්‍යයෙන් අවිද්‍යාව හේතුකොට ඇති සංස්කාරය වෙයි, සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාර හේතු කොට ඇති විඥානය වෙයි, විඥානප්‍රත්‍යයෙන් විඥානය හේතුකොට ඇති නාමරූප වෙයි, නාමරූපප්‍රත්‍යයෙන් නාමරූප හේතුකොට ඇති ෂ්‍රියායතනය වෙයි, ෂ්‍රියායතනප්‍රත්‍යයෙන් ෂ්‍රියායතනය හේතුකොට ඇති ස්ප්‍රිය වෙයි, ස්ප්‍රියප්‍රත්‍යයෙන් ස්ප්‍රිය හේතුකොට ඇති වේදනාව වෙයි, වේදනාප්‍රත්‍යයෙන් වේදනාව හේතුකොට ඇති තෘෂ්ණාව වෙයි, තෘෂ්ණාප්‍රත්‍යයෙන් තෘෂ්ණාව හේතුකොට ඇති උපාදානය වෙයි, උපාදානප්‍රත්‍යයෙන් භවය වෙයි, භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වෙයි, ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ වෙයි. මෙසේ මේ සියලු දූඛාශිභ්‍රතේ සමුදය වේ.

භෞතිකයා.

හෙතුවතුක්කං මානිකා අවසානය

සම්ප්‍රදායිකවත්තුක. මාතිකා ආරම්භය

1 වාරය

367. අවිජ්ජාපච්චයා සඬබ්බාරො අවිජ්ජාසම්පයුත්තො, සඬබ්බාරපච්චයා විඤ්ඤාණං සඬබ්බාරසම්පයුත්තං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං විඤ්ඤාණසම්පයුත්තං, නාමපච්චයා ඡට්ඨායනනං නාමසම්පයුත්තං, ඡට්ඨායනනපච්චයා එස්සො ඡට්ඨායනනසම්පයුත්තො, එස්සපච්චයා වෙදනා එස්සසම්පයුත්තා, වෙදනාපච්චයා තණ්හා වෙදනාසම්පයුත්තා, තණ්හාපච්චයා උපාදානං තණ්හාසම්පයුත්තං, උපාදානපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං. එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති.

367. අවිද්‍යාප්‍රත්‍යයෙන් අවිද්‍යාසම්ප්‍රයුක්ත වූ සංස්කාරය වෙයි, සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාරසම්ප්‍රයුක්ත වූ විඥානය වෙයි. විඥානප්‍රත්‍යයෙන් විඥානසම්ප්‍රයුක්ත වූ නාමය වෙයි, නාමප්‍රත්‍යයෙන් නාමසම්ප්‍රයුක්ත වූ ඡෂ්ඨායතනය වෙයි, ඡෂ්ඨායතනප්‍රත්‍යයෙන් ඡෂ්ඨායතනසම්ප්‍රයුක්ත වූ ස්පඨිය වෙයි, ස්පඨිප්‍රත්‍යයෙන් ස්පඨිසම්ප්‍රයුක්ත වූ වේදනාව වෙයි, වේදනාප්‍රත්‍යයෙන් වේදනාසම්ප්‍රයුක්ත වූ තෘෂ්ණාව වෙයි, තෘෂ්ණාප්‍රත්‍යයෙන් තෘෂ්ණාසම්ප්‍රයුක්ත වූ උපාදානය වෙයි, උපාදානප්‍රත්‍යයෙන් භවය වෙයි, භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වෙයි, ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ වෙයි. මෙසේ මේ සියලු දෑ බරාශිභ්‍රගේ සමුදය වේ.

2 වාරය

අවිජ්ජාපච්චයා සඬබ්බාරො අවිජ්ජාසම්පයුත්තො, සඬබ්බරපච්චයා විඤ්ඤාණං සඬබ්බරසම්පයුත්තං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං විඤ්ඤාණසම්පයුත්තං, නාමපච්චයා එස්සො නාමසම්පයුත්තො, එස්සපච්චයා වෙදනා එස්සසම්පයුත්තා, වෙදනාපච්චයා තණ්හා වෙදනාසම්පයුත්තා, තණ්හාපච්චයා උපාදානං තණ්හාසම්පයුත්තං, උපාදානපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං. එවමෙනස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති.

අවිද්‍යාප්‍රත්‍යයෙන් අවිද්‍යාසම්ප්‍රයුක්ත වූ සංස්කාරය වෙයි, සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාරසම්ප්‍රයුක්ත වූ විඥානය වෙයි, විඥානප්‍රත්‍යයෙන් විඥානසම්ප්‍රයුක්ත වූ නාමය වෙයි, නාමප්‍රත්‍යයෙන් නාමසම්ප්‍රයුක්ත වූ ස්පඨිය වෙයි, ස්පඨිප්‍රත්‍යයෙන් ස්පඨිසම්ප්‍රයුක්ත වූ චේදනා වෙයි, චේදනාප්‍රත්‍යයෙන් චේදනාසම්ප්‍රයුක්ත වූ තෘෂ්ණාව වෙයි, තෘෂ්ණා ප්‍රත්‍යයෙන් තෘෂ්ණාසම්ප්‍රයුක්ත වූ උපාදානය වෙයි, උපාදානප්‍රත්‍යයෙන් භවය වෙයි. භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වෙයි, ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ වෙයි. මෙසේ මේ සියලු දෑ බරාගිහුගේ සමුදය වේ.

3 වාරය

අවිජ්ජාපච්චයා සඬබාරො අවිජ්ජාසම්පයුත්තො, සඬබාරපච්චයා විඤ්ඤාණං සඬබාරසම්පයුත්තං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමරූපං විඤ්ඤාණසම්පයුත්තං නාමං², නාමරූපපච්චයා ඡට්ඨායනනං නාමසම්පයුත්තං,³ ඡට්ඨායනනපච්චයා එස්සො ඡට්ඨායනනසම්පයුත්තො, එස්සපච්චයා වෙදනා එස්සසම්පයුත්තා, වෙදනාපච්චයා තණ්හා වෙදනාසම්පයුත්තා, තණ්හාපච්චයා උපාදානං තණ්හාසම්පයුත්තං, උපාදානපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං. එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති.

අවදානාප්‍රත්‍යයෙන් අවදානාසම්ප්‍රයුක්ත වූ සංස්කාරය වෙයි, සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාරසම්ප්‍රයුක්ත වූ විඥානය වෙයි, විඥානප්‍රත්‍යයෙන් නාමරූප වෙයි, නාමය විඥාන සම්ප්‍රයුක්ත ය, නාමරූපප්‍රත්‍යයෙන් නාමසම්ප්‍රයුක්ත වූ ඡේදනාප්‍රත්‍යයෙන් නාමය වෙයි, නාමය විඥාන සම්ප්‍රයුක්ත වූ ස්පර්ශය වෙයි, ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශසම්ප්‍රයුක්ත වූ වේදනාව වෙයි, වේදනාප්‍රත්‍යයෙන් වේදනාසම්ප්‍රයුක්ත වූ තෘෂ්ණාව වෙයි, තෘෂ්ණාප්‍රත්‍යයෙන් තෘෂ්ණාසම්ප්‍රයුක්ත වූ උපාදානය වෙයි, උපාදානප්‍රත්‍යයෙන් භවය වෙයි, භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වෙයි, ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ වෙයි. මෙසේ මේ කේවල වූ දුෂ්ඨකක්‍ෂයාගේ සමුදය වේ.

4 වාරය

අවිජ්ජාපච්චයා සඬබාරො අවිජ්ජාසම්පයුක්තො, සඬබාරපච්චයා විඤ්ඤාණං සඬබාරසම්පයුක්තං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමරූපං විඤ්ඤාණසම්පයුක්තං නාමං1, නාමරූපපච්චයා සළායතනං නාමසම්පයුක්තං ඡට්ඨායතනං2, ඡට්ඨායතනපච්චයා එස්සො ඡට්ඨායතනසම්පයුක්තො, එස්සපච්චයා වේදනා එස්සසම්පයුක්තා, වේදනාපච්චයා තණ්හා වේදනාසම්පයුක්තා, තණ්හාපච්චයා උපාදානං තණ්හාසම්පයුක්තං, උපාදානපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං, එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති.

අවදානාප්‍රත්‍යයෙන් අවදානාසම්ප්‍රයුක්ත වූ සංස්කාරය වෙයි, සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාරසම්ප්‍රයුක්ත වූ විඥානය වෙයි, විඥානප්‍රත්‍යයෙන් නාමරූපය වෙයි, නාමය විඥාන සම්ප්‍රයුක්ත වූයේ වෙයි, නාමරූපප්‍රත්‍යයෙන් ඡේදනාප්‍රත්‍යයෙන් ඡේදනා වෙයි, ඡේදනාප්‍රත්‍යයෙන් ඡේදනා සම්ප්‍රයුක්ත වූ තෘෂ්ණාව වෙයි, තෘෂ්ණාප්‍රත්‍යයෙන් තෘෂ්ණාසම්ප්‍රයුක්ත වූ උපාදානය වෙයි, උපාදානප්‍රත්‍යයෙන් භවය වෙයි, භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වෙයි, ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ වෙයි. මෙසේ සියලු දුෂ්ඨකක්‍ෂයාගේ සමුදය වේ.

සම්පයුක්තවතුක්කං.

සම්පයුක්තවතුක්කං මානිකා අවසානය

අඤ්ඤමඤ්ඤවතුක්කං මානිකා ආරම්භය

1 වාරය

368. අවිජ්ජාපච්චයා සඬබාරො සඬබාරපච්චයා'පි අවිජ්ජා, සඬබාරපච්චයා විඤ්ඤාණං විඤ්ඤාණපච්චයා'පි සඬබාරො, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං නාමපච්චයා'පි විඤ්ඤාණං, නාමපච්චයා ඡට්ඨායතනං ඡට්ඨායතනපච්චයා'පි නාමං, ඡට්ඨායතනපච්චයා එස්සො එස්සපච්චයා'පි ඡට්ඨායතනං, එස්සපච්චයා වේදනා වේදනාපච්චයා'පි එස්සො, වේදනාපච්චයා තණ්හා තණ්හාපච්චයා'පි වේදනා, තණ්හාපච්චයා උපාදානං උපාදානපච්චයා'පි තණ්හා, උපාදානපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං. එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති.

368. අවදානාප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාරය වෙයි, සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් අවදානාව වෙයි. සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඥානය වෙයි, විඥානප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාරය වෙයි. විඥානප්‍රත්‍යයෙන් නාමය වෙයි, නාමප්‍රත්‍යයෙන් විඥානය වෙයි. නාමප්‍රත්‍යයෙන් ඡේදනාප්‍රත්‍යයෙන් ඡේදනා වෙයි, ඡේදනාප්‍රත්‍යයෙන් ඡේදනා සම්ප්‍රයුක්ත වූ තෘෂ්ණාව වෙයි, තෘෂ්ණාප්‍රත්‍යයෙන් තෘෂ්ණාසම්ප්‍රයුක්ත වූ උපාදානය වෙයි, උපාදානප්‍රත්‍යයෙන් භවය වෙයි, භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වෙයි. ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ වෙයි. මෙසේ සියලු දුෂ්ඨකක්‍ෂයාගේ සමුදය වේ.

2 වාරය

අවිජ්ජාපච්චයා සඬබාරො සඬබාරපච්චයා'පි අවිජ්ජා, සඬබාරපච්චයා විඤ්ඤාණං විඤ්ඤාණපච්චයා'පි සඬබාරො, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං නාමපච්චයා'පි විඤ්ඤාණං, නාමපච්චයා එස්සො එස්සපච්චයා'පි නාමං, එස්සපච්චයා වේදනා වේදනාපච්චයා'පි එස්සො, වේදනාපච්චයා තණ්හා තණ්හාපච්චයා'පි වේදනා, තණ්හාපච්චයා උපාදානං උපාදානපච්චයා'පි තණ්හා, උපාදානපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං. එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති.

369. සඬ්ඛාරපච්චයා අවිජ්ජා -පෙ- විඤ්ඤානපච්චයා අවිජ්ජා -පෙ- නාමපච්චයා අවිජ්ජා -පෙ- ඡට්ඨායකපච්චයා අවිජ්ජා -පෙ- ඵස්සපච්චයා අවිජ්ජා -පෙ- වෙදනාපච්චයා අවිජ්ජා -පෙ- තණ්හාපච්චයා අවිජ්ජා -පෙ- උපාදානපච්චයා

අවිජ්ජා -පෙ- අවිජ්ජාපච්චයා සඬ්ඛාරො, සඬ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං, නාමපච්චයා ඡට්ඨායතනං, ඡට්ඨායතනපච්චයා එස්සො, එස්සපච්චයා වෙදනා, වෙදනාපච්චයා තණ්හා, තණ්හාපච්චයා උපාදානං, උපාදානපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං. එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති.

369. සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් අවිද්‍යාව වෙයි ... විඤානප්‍රත්‍යයෙන් අවිද්‍යාව වෙයි ... නාමප්‍රත්‍යයෙන් අවිද්‍යාව වෙයි ... ඡෂ්ඨායතනප්‍රත්‍යයෙන් අවිද්‍යාව වෙයි ... ස්පඨිප්‍රත්‍යයෙන් අවිද්‍යාව වෙයි ... වේදනාප්‍රත්‍යයෙන් අවිද්‍යාව වෙයි ... තෘෂ්ණාප්‍රත්‍යයෙන් අවිද්‍යාව වෙයි ... උපාදානප්‍රත්‍යයෙන් අවිද්‍යාව වෙයි ... අවිද්‍යාප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාරය වෙයි. සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඤානය වෙයි. විඤානප්‍රත්‍යයෙන් නාමය වෙයි. නාමප්‍රත්‍යයෙන් ඡෂ්ඨායතනය වෙයි. ඡෂ්ඨායතනප්‍රත්‍යයෙන් ස්පඨිය වෙයි. ස්පඨිප්‍රත්‍යයෙන් වේදනාව වෙයි. වේදනාප්‍රත්‍යයෙන් තෘෂ්ණාව වෙයි. තෘෂ්ණාප්‍රත්‍යයෙන් උපාදානය වෙයි. උපාදානප්‍රත්‍යයෙන් භවය වෙයි. භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වෙයි. ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ වෙයි. මෙසේ මේ සියලු දුක්ඛක්ඛන්ධයාගේ සමුදය වේ.

නව (9) මූල පද මානිකා අවසානය

මානිකා.

සොමනස්සසහගතං දිට්ඨිගතසම්පයුත්ත අසංකාරික සිත (ආකාර 4+4+4+4)

(සොමනස්සසහගතං දිට්ඨිගතසම්පයුත්ත අසංකාරික සිත - ආකාර 4)

1/1 සොමනස්සසහගතං දිට්ඨිගතසම්පයුත්ත අසංකාරික සිත 370

පච්චයවතුක්කං 1 වාරය

370. කතමෙ ධම්මා අකුසලා: යස්මිං සමයෙ අකුසලං චිත්තං උප්පන්නං හොති සොමනස්සසහගතං දිට්ඨිගතසම්පයුත්තං රූපාරම්මණං වා සද්දාරම්මණං වා ගක්ඛාරම්මණං වා රසාරම්මණං වා ථොට්ඨබ්බාරම්මණං වා ධම්මාරම්මණං වා, යං යං වා පනාරබ්භ තස්මිං සමයෙ අවිජ්ජාපච්චයා සඬ්ඛාරො, සඬ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං, නාමපච්චයා ඡට්ඨායතනං, ඡට්ඨායතනපච්චයා එස්සො, එස්සපච්චයා වෙදනා, වෙදනාපච්චයා තණ්හා, තණ්හාපච්චයා උපාදානං, උපාදානපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං. එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති.

370. අකුසලධර්මයෝ කචරහ යත්: යම් කලෙක රූපාලම්භන වේවයි, ශබ්දාලම්භන වේවයි, ගක්ඛාලම්භන වේවයි, රසාලම්භන වේවයි, ස්ප්‍රෂ්ට්වාලම්භන වේවයි, ධර්මාලම්භන වේවයි, යම් යම් අරමුණක් හෝ ඇරැබූ සොම්නස්සසහගත වූ මිථ්‍යාදෘෂ්ටිය හා ඒකෝත්පාදාදී ප්‍රකාරයෙන් යුක්ත වූ අකුසලචිත්තය උපදනේ වේ ද, එසමයෙහි අවිද්‍යා ප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාරය වෙයි. සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඤානය වෙයි. විඤානප්‍රත්‍යයෙන් නාමය වෙයි. නාමප්‍රත්‍යයෙන් ඡෂ්ඨායතනය වෙයි. ඡෂ්ඨායතනප්‍රත්‍යයෙන් ස්පඨිය වෙයි. ස්පඨිප්‍රත්‍යයෙන් වේදනාව වෙයි. වේදනාප්‍රත්‍යයෙන් තෘෂ්ණාව වෙයි. තෘෂ්ණාප්‍රත්‍යයෙන් උපාදානය වෙයි. උපාදානප්‍රත්‍යයෙන් භවය වෙයි. භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වෙයි. ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ වෙයි. මෙසේ මේ සියලු දුක්ඛය උපදනේ වේ.

-පෙ- 01 1

371. තඤ්ඤාතමා අවිජ්ජා: යං අඤ්ඤාණං අදස්සනං අනභිසමයො අනනුබොධො අසම්බොධො අප්පට්ඨෙධො අසඬ්ඛගාණො අපරියොගාහණො අසම්පෙක්ඛණො අපච්චවෙක්ඛණො අපච්චක්ඛම්මං දුම්මෙජ්ඣං බාලාං අසම්පජ්ඤං මොහො පමොහො සම්මොහො අවිජ්ජා අවිජ්ජොසො අවිජ්ජායොගො අවිජ්ජානුසයො අවිජ්ජාපරිසුට්ඨානං අවිජ්ජාලඬ්ඨි මොහො අකුසලමූලං, අයං වූච්චති අවිජ්ජා.

371. එහි අවදානා කවර යත්: යම් සිව්සස් නො දැනීමෙන් නො දැකීමෙන් අනවබෝධයෙන් අනනුබෝධයෙන් අසම්බෝධයෙන් අප්‍රතිවේධයෙන් (අනිත්‍යාදි සාමාන්‍ය හෙයින්) මොනොවට නො ගැනීමෙන් භාත්පසින් නො බැසගැනීමෙන් සමව නො බැලීමෙන් ප්‍රත්‍යවේක්‍ෂා නො කිරීමෙන් ප්‍රත්‍යක්‍ෂ නො කිරීමෙන් දුමේථ්ඨා (අපවිත්‍ර) බවෙන් බාලයෙන් අසමාග්‍යඥානයෙන් මෝහයෙන් ප්‍රමෝහයෙන් සම්මෝහයෙන් අවදානාවක් අවදානාභීෂයෙන් අවදානායෝගයෙන් අවදානාඅනුශයයෙන් අවදානාපයුක්‍ෂානායෙන් අවදානාපරිභයෙන් මෝහ සංඛ්‍යාත අකුශලමූලයෙන් වේ ද, මේ ‘අවදානා’ යි කියනු ලැබේ.

තත් කතමො අවිජ්ජාපච්චයා සංඛාරො: යා චෙතනා සඤ්චෙතනා චෙතයිතත්තං, අයං වුව්චති අවිජ්ජාපච්චයා සංඛාරො.

එහි අවදානාප්‍රත්‍යයෙන් වූ සංස්කාරය කවරෙ යත්: යම් චේතනාවක් සංචේතනාවක් සිතන ලද බවෙන් වේ ද, මේ අවදානාප්‍රත්‍යයෙන් වූ සංස්කාර යයි කියනු ලැබේ.

-පෙ- 01 2

තත් කතමං සංඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං: යං චිත්තං මනො මානසං හදයං පණ්ඩරං මනො මනායතනං මනිත්‍රියං විඤ්ඤාණං විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො තප්පා මනොවිඤ්ඤාණධාතු, ඉදං වුව්චති සංඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං.

එහි සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් වූ විඥානය කවරෙ යත්: යම් චිත්තයෙන් මනසෙන් මානසයෙන් චිත්තයෙන් (පණ්ඩර) හවාඩගචිත්තයෙන් මනසඛ්‍යාත මනායතනයෙන් මනිත්‍රියයෙන් විඥානයෙන් විඥානස්කන්ධයෙන් තදනුරූප වූ මනෝවිඥානධාතූයෙන් වේ ද, මේ ‘සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඥාන’ යි කියනු ලැබේ.

තත් කතමං විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං: චෙදනාක්ඛන්ධො සඤ්ඤාක්ඛන්ධො සංඛාරක්ඛන්ධො, ඉදං වුව්චති විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං.

එහි විඥානප්‍රත්‍යයෙන් (උපදනා) නාමය කවරෙ යත්: චෙදනාස්කන්ධ ය සංඤා ස්කන්ධ ය සංස්කාරස්කන්ධ යි. මේ ‘විඥානප්‍රත්‍යයෙන් නාම’ යයි කියනු ලැබේ.

-පෙ- 01 3

තත් කතමං නාමපච්චයා ඡට්ඨායතනං: යං චිත්තං මනො මානසං හදයං පණ්ඩරං මනො මනායතනං මනිත්‍රියං විඤ්ඤාණං විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො තප්පා මනොවිඤ්ඤාණධාතු, ඉදං වුව්චති නාමපච්චයා ඡට්ඨායතනං.

එහි නාමප්‍රත්‍යයෙන් ඡේද්‍යායතනය කවරෙ යත්: යම් චිත්තයෙන් මනසෙන් මානසයෙන් හදයෙන් පණ්ඩරයෙන් මන සංඛ්‍යාත මනායතනයෙන් මනිත්‍රියයෙන් විඥානයෙන් විඥානස්කන්ධයෙන් තදනුරූප වූ මනෝවිඥානධාතූයෙන් වේ ද, මේ නාමප්‍රත්‍යයෙන් ඡේද්‍යායතන යයි කියනු ලැබේ.

-පෙ- 01 4

තත් කතමො ඡට්ඨායතනපච්චයා එස්සො: යො එස්සො ඵ්ඤ්ඤානා සම්ඵ්ඤ්ඤානා සම්ඵ්ඤ්ඤානත්තං, අයං වුව්චති ඡට්ඨායතනපච්චයා එස්සො.

එහි ඡේද්‍යායතනප්‍රත්‍යයෙන් ස්පඨි කවරෙ යත්: යම් ස්පඨියෙන් ස්පඨි කරන අයුරෙන් මොනොවට ස්පඨි කරන අයුරෙන් ස්පඨි කළ බවෙන් වේ ද, මේ ඡේද්‍යායතන ප්‍රත්‍යයෙන් ස්පඨි යයි කියනු ලැබේ.

තත් කතමා එස්සපච්චයා චෙදනා: යං චෙතසිකං සාතං චෙතසිකං සුඛං චෙතොසම්ඵස්සජං සාතං සුඛං චෙදයිතං චෙතොසම්ඵස්සජා සාතා සුඛා චෙදනා, අයං වුව්චති එස්සපච්චයා චෙදනා.

එහි ස්පඨිප්‍රත්‍යයෙන් චෙදනා කවර යත්: යම් චෙතසික වූ මිහිරි බවෙන් චෙතසික වූ සුඛයෙන් චේතෝසම්ඵස්සයෙන් උපන් සාතසුඛචෙදයිතයෙන් චේතෝසම්ඵස්සයෙන් උපන් සාතසුඛචෙදනයෙන් වේ ද, මේ ස්පඨිප්‍රත්‍යයෙන් චෙදනා යි කියනු ලැබේ.

-පෙ- 01 5

තප් කතමා වේදනාපච්චයා තණ්හා: යො රාගො සාරාගො අනුනයො අනුරොධො නඤ්ඤි නඤ්ඤිරාගො චිත්තස්ස සාරාගො, අයං චුච්චති වේදනාපච්චයා තණ්හා.

එහි වේදනාප්‍රත්‍යයෙන් තණ්හා කවර යත්: යම් රාගයෙක් බලවත් රාගයෙක් අනුනයෙක් අනුරොධයෙක් (ඇලීමෙක්) නඤ්ඤියෙක් නඤ්ඤිරාගයෙක් චිත්තයාගේ බලවත් රාගයෙක් වේ ද, මේ වේදනාප්‍රත්‍යයෙන් තණ්හා යයි කියනු ලැබේ.

තප් කතමං තණ්හාපච්චයා උපාදානං: යා දිට්ඨි දිට්ඨිගතං දිට්ඨිගහනං දිට්ඨිකන්තාරො දිට්ඨිවිසුකායිකං දිට්ඨිවිජ්ජිතං දිට්ඨිසඤ්ඤාප්පනංගාහො පතිට්ඨාහො අභිනිවෙසො පරාමාසො කුම්මග්ගො මිච්ඡාපථො මිච්ඡන්තං තිත්ථායතනං විපරියෙසගාහො, ඉදං චුච්චති තණ්හාපච්චයා උපාදානං.

එහි තණ්හාප්‍රත්‍යයෙන් උපාදාන කවර යත්: යම් දෘෂ්ටියෙක් දෘෂ්ටිගතයෙක් දෘෂ්ටිගහනයෙක් දෘෂ්ටිකාන්තාරයෙක් විරූපදෘෂ්ටියෙක් දෘෂ්ටිවිෂ්පඤ්ඤයෙක් දෘෂ්ටි සංයෝජනයෙක් ග්‍රාහයෙක් පිහිටා සිටීමෙක් බැසැගෙන සිටීමෙක් පරාමභියෙක් කුත්සිත මාභියෙක් මිත්‍යාපථයෙක් මිත්‍යාතයෙක් තිත්ථායතනයෙක් විපරියෙසග්‍රාහයෙක් වේ ද, මේ තණ්හාප්‍රත්‍යයෙන් උපාදාන යි කියනු ලැබේ.

තප් කතමො උපාදානපච්චයා භවො: ධ්වංසො උපාදානං වේදනාක්ඛණ්ඩො සඤ්ඤාක්ඛණ්ඩො සඛ්ඛාරක්ඛණ්ඩො විඤ්ඤාණක්ඛණ්ඩො, අයං චුච්චති උපාදානපච්චයා භවො.

එහි උපාදානප්‍රත්‍යයෙන් භව කවර යත්: උපාදානය තඛා වේදනාස්කන්ධය සංඤාස්කන්ධය සංස්කාරස්කන්ධය විඤ්ඤාස්කන්ධය යන මේ උපාදානප්‍රත්‍යයෙන් භව යයි කියනු ලැබේ.

තප් කතමා භවපච්චයා ජාති: යා තෙසං තෙසං ධම්මානං ජාති සඤ්ජාති නිබ්බන්ති අභිනිබ්බන්ති පාතුභාවො, අයං චුච්චති භවපච්චයා ජාති.

එහි භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාති කවර යත්: ඒ ඒ ධම්මයන්ගේ යම් ඉපැදීමෙක් මොනොවට ඉපැදීමෙක් නිපැදීමෙක් වෙසෙසින් නිපැදීමෙක් පහළවීමෙක් වේ ද, මේ භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාති යයි කියනු ලැබේ.

තප් කතමං ජාතිපච්චයා ජරාමරණං: අජී ජරා, අජී මරණං.

එහි ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ කවර යත්: ජරායෙක් ඇත, මරණයෙක් ඇති.

තප් කතමා ජරා: යා තෙසං තෙසං ධම්මානං ජරා ජීරණතා ආයුතො සංභානි, අයං චුච්චති ජරා.

එහි ජරා කවර යත්: ඒ ඒ ධම්මයන්ගේ යම් දිරීමෙක් දිරන බවෙක් ආයුෂයාගේ පිරිහීමෙක් වේ ද, මේ ජරා යි කියනු ලැබේ.

තප් කතමං මරණං: යො තෙසං තෙසං ධම්මානං ඛයො වයො භෙදො පරිභෙදො අනිච්චතා අන්තරධානං, ඉදං චුච්චති මරණං. ඉති අයඤ්ච ජරා ඉදඤ්ච මරණං, ඉදං චුච්චති ජාතිපච්චයා ජරාමරණං.

එහි මරණ කවර යත්: ඒ ඒ ධම්මයන්ගේ යම් ක්‍ෂය වීමෙක් ව්‍යය වීමෙක් බිඳීමෙක් භාත්පසින් බිඳීමෙක් අනිත්‍ය බවෙක් අතුරුදහන් වීමෙක් වේ ද, මේ මරණ යි කියනු ලැබේ. මෙසේ මේ ජරාව ද, මේ මරණය ද යන මේ ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ යි කියනු ලැබේ.

එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛණ්ඩස්ස සමුදයො භොතිති එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛණ්ඩස්ස සඛ්ඛති භොති, සමාගමො භොති, සමොධානං භොති, පාතුභාවො භොති, තෙන චුච්චති එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛණ්ඩස්ස සමුදයො භොතිති.

‘එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛණ්ඩස්ස සමුදයො භොති’ යනු මෙසේ මේ සියලු දූඛරාශිහුගේ සඛ්ඛතිය වෙයි. සමාගමය වෙයි. සමවධානය වෙයි. ප්‍රාදුභාවය වෙයි. එහෙයින් ‘එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛණ්ඩස්ස සමුදයො භොති’ යි කියනු ලැබේ.

2 වාරය

372. තස්මිං සමයෙ අවිජ්ජාපච්චයා සඬ්ඛාරො, සඬ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං, නාමපච්චයා ඵස්සො, ඵස්සපච්චයා වෙදනා, වෙදනාපච්චයා තණ්හා, තණ්හාපච්චයා උපාදානං, උපාදානපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං. එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති.

372. එසමයෙහි අවිද්‍යාප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාරය වෙයි, සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඥානය වෙයි, විඥානප්‍රත්‍යයෙන් නාමය වෙයි, නාමප්‍රත්‍යයෙන් ස්පඨිය වෙයි, ස්පඨිප්‍රත්‍යයෙන් වේදනාව වෙයි, වේදනාප්‍රත්‍යයෙන් තෘෂ්ණාව වෙයි, තෘෂ්ණාප්‍රත්‍යයෙන් උපාදානය වෙයි, උපාදානප්‍රත්‍යයෙන් භවය වෙයි, භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වෙයි, ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ වෙයි. මෙසේ සියලු දුක්ඛක්ඛන්ධයාගේ සමුදය වේ.

තත් කතමා අවිජ්ජා: යං අඤ්ඤාණං අදස්සනං -පෙ- 01 1above අවිජ්ජාලඬ්ඨි මොහො අකුසලමූලං, අයං චුච්චති අවිජ්ජා.

එහි අවිද්‍යාව කවර යත්: යම් අඥානයක් අද්භිනයක් ... අවිද්‍යාපරිසයක් මෝහසඬ්ඛායාන අකුසලමූලයක් වේ ද, මේ අවිද්‍යාවයි කියනු ලැබේ.

තත් කතමා අවිජ්ජාපච්චයා සඬ්ඛාරො: යා චෙතනා සඤ්චෙතනා චෙතයිතන්තං, අයං චුච්චති අවිජ්ජාපච්චයා සඬ්ඛාරො.

එහි අවිද්‍යාප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාරය කවර යත්: යම් චේතනාවක් සඤ්චේතනාවක් සිතන ලද බවක් වේ ද, මේ අවිද්‍යාප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාරයි කියනු ලැබේ.

තත් කතමං සඬ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං: යං චිත්තං මනො මානසං -පෙ- 01 2above තජ්ජා මනොවිඤ්ඤාණධාතු, ඉදං චුච්චති සඬ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං.

එහි සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඥානය කවර යත්: යම් චිත්තයක් මනසක් මානසයක් ... තදනුරූප වූ මනෝවිඥානධාතුවක් වේ ද, මේ සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඥානයයි කියනු ලැබේ.

තත් කතමං විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං: වෙදනාක්ඛන්ධො සඤ්ඤාක්ඛන්ධො සඬ්ඛාරක්ඛන්ධො, ඉදං චුච්චති විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං.

එහි විඥානප්‍රත්‍යයෙන් නාමය කවර යත්: වේදනාස්කන්ධය සංඥාස්කන්ධය සංස්කාරස්කන්ධය යන මේ විඥානස්කන්ධය යන මේ නාම යි කියනු ලැබේ.

නාමපච්චයා ඵස්සොති, තත් කතමං නාමං: ධ්වපෙඤා ඵස්සං වෙදනාක්ඛන්ධො සඤ්ඤාක්ඛන්ධො සඬ්ඛාරක්ඛන්ධො විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො, ඉදං චුච්චති නාමං.

‘නාමපච්චයා ඵස්සො’ යි එහි නාමය කවර යත්: ස්පඨිය තඛා වේදනාස්කන්ධය සංඥාස්කන්ධය සංස්කාරස්කන්ධය විඥානස්කන්ධය යන මේ නාම යි කියනු ලැබේ.

තත් කතමා නාමපච්චයා ඵස්සො: යො ඵස්සො චුසනා සම්චුසනා සම්චුසිතන්තං, අයං චුච්චති නාමපච්චයා ඵස්සො -පෙ- 01 4 තෙන චුච්චති එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති.

එහි නාමප්‍රත්‍යයෙන් ස්පඨිය කවර යත්: යම් ස්පඨියක් ස්පඨි කරන අයුරක් මොනොවට ස්පඨි කරන අයුරක් මොනොවට ස්පඨි කළ බවක් වේ ද, මේ නාම ප්‍රත්‍යයෙන් ස්පඨි යි කියනු ලැබේ. ... එහෙයින් ‘එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයෝ හොති’ යි කියනු ලැබේ.

3 වාරය

373. තස්මිං සමයෙ අවිජ්ජාපච්චයා සඬ්ඛාරො, සඬ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමරූපං, නාමරූපපච්චයා ඡට්ඨායනනං, ඡට්ඨායනනපච්චයා ඵස්සො, ඵස්සපච්චයා වෙදනා, වෙදනාපච්චයා තණ්හා, තණ්හාපච්චයා උපාදානං, උපාදානපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං, එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති.

373. එසමයෙහි අවිද්‍යාප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාරය වෙයි. සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඥානය වෙයි. විඥානප්‍රත්‍යයෙන් නාමරූප වෙයි. නාමරූපප්‍රත්‍යයෙන් ඡෂ්ඨායතනය වෙයි. ඡෂ්ඨායතනප්‍රත්‍යයෙන් ස්පඨය වෙයි. ස්පඨප්‍රත්‍යයෙන් වේදනාව වෙයි. වේදනාප්‍රත්‍යයෙන් තෘෂ්ණාව වෙයි. තෘෂ්ණාප්‍රත්‍යයෙන් උපාදානය වෙයි. උපාදාන ප්‍රත්‍යයෙන් භවය වෙයි. භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වෙයි, ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ වෙයි. මෙසේ මේ සියලු දුඃඛරාශිහුගේ සමුදය වේ.

තඤ්ඤාන අවිජ්ජා: යං අඤ්ඤාණං අදස්සනං -පෙ- 01 1above අවිජ්ජාලභිග්ගි මොහො අකුසලමූලං, අයං චුච්චති අවිජ්ජා.

එහි අවිජ්ජා කවර යත්: යම් අඤානයෙක් අද්භිතයෙක් ... අවිද්‍යාපරිසයෙක් මෝහ සංඛාරාන අකුසලමූලයෙක් වේ ද, මේ අවිද්‍යා යි කියනු ලැබේ.

තඤ්ඤාන අවිජ්ජාපච්චයා සංඛාරො: යා චෙතනා සංචෙතනා චෙතයිතන්තං, අයං චුච්චති අවිජ්ජාපච්චයා සංඛාරො.

එහි අවිද්‍යාප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාරය කවර යත්: යම් චේතනාවක් සංස්කර්මයක් සිත්ත ලද බවක් වේ ද, මේ අවිද්‍යාප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාර යි කියනු ලැබේ.

තඤ්ඤාන සංඛාරාපච්චයා විඤ්ඤාණං: යං චිත්තං මනො මානසං -පෙ- 01 2above තජ්ජා මනොවිඤ්ඤාණධාතු, ඉදං චුච්චති සංඛාරාපච්චයා විඤ්ඤාණං.

එහි සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඥානය කවර යත්: යම් සිතෙක් මනසෙක් මානසයෙක් ... තදනුරූප වූ මනෝවිඤානධාතුවෙක් වේ ද, මේ සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඥාන යි කියනු ලැබේ.

තඤ්ඤාන විඤ්ඤාණපච්චයා නාමරූපං: අසී නාමං, අසී රූපං. තඤ්ඤාන නාමං, වේදනාස්කන්ධා සංඤාස්කන්ධා සංස්කාරස්කන්ධා, ඉදං චුච්චති නාමං.

එහි විඤානප්‍රත්‍යයෙන් නාමරූප කවර යත්: නාමයෙක් ඇත, රූපයෙක් ඇත. එහි නාමය කවර යත්: වේදනාස්කන්ධා ය සංඤාස්කන්ධා ය සංස්කාරස්කන්ධා ය යන මේ නාම යි කියනු ලැබේ.

-පෙ- 01 6

තඤ්ඤාන රූපං: චක්ඛායතනස්ස උපවයො, සොතායතනස්ස උපවයො, ඝාතායතනස්ස උපවයො, ජීව්හායතනස්ස උපවයො, කායායතනස්ස උපවයො, යං වා පනඤ්ඤම්පි අසී රූපං චිත්තජං චිත්තභෙතකං චිත්තසමුට්ඨානං ඉදං චුච්චති රූපං, ඉති ඉදංඤ්ච නාමං ඉදංඤ්ච රූපං, ඉදං චුච්චති විඤ්ඤාණපච්චයා නාමරූපං.

එහි රූපය කවර යත්: චක්ඛුරායතනයාගේ ඉපැදීම ය, ශ්‍රෝත්‍රායතනයාගේ ඉපැදීම ය, ඝ්‍රාණායතනයාගේ ඉපැදීම ය, ජීව්හායතනයාගේ ඉපැදීම ය, කායායතනයාගේ ඉපැදීම ය, යළි අත්‍ය වූ ද චිත්තජ වූ චිත්තය හේතු කොට ඇති චිත්තසමුට්ඨාන වූ යම් රූපයෙක් හෝ ඇද්ද, මේ රූප යි කියනු ලැබේ. මෙසේ මේ නාමය ද, මේ රූපය ද යන මේ විඤානප්‍රත්‍යයෙන් නාමරූප යි කියනු ලැබේ.

නාමරූපච්චයා ඡට්ඨායතනන්ති අසී නාමං, අසී රූපං, තඤ්ඤාන නාමං: වේදනාස්කන්ධා සංඤාස්කන්ධා සංස්කාරස්කන්ධා, ඉදං චුච්චති නාමං.

‘නාමරූපච්චයා ඡට්ඨායතනං’ යන මෙහි නාමයෙක් ඇත, රූපයෙක් ඇත. එහි නාමය කවර යත්: වේදනාස්කන්ධා ය සංඤාස්කන්ධා ය සංස්කාරස්කන්ධා ය යන මේ නාම යයි කියනු ලැබේ.

තඤ්ඤාන රූපං: යං රූපං නිස්සාය මනොවිඤ්ඤාණධාතු චිත්තති, ඉදං චුච්චති රූපං, ඉති ඉදංඤ්ච නාමං ඉදංඤ්ච රූපං, ඉදං චුච්චති නාමරූපං.

එහි රූපය කවර යත්: යම් රූපයෙක් නිසා මනෝවිඤානධාතුව පවතී ද, මේ රූප යි කියනු ලැබේ. මෙසේ මේ නාමය ද, මේ රූපය ද යන මේ නාමරූප යි කියනු ලැබේ.

තප් කතමං නාමරූපච්චයා ඡට්ඨායනනං: යං චිත්තං මනො මානසං -පෙ- තප්ථා මනොවිඤ්ඤාණධාතු, ඉදං වුව්චති නාමරූපච්චයා ඡට්ඨායනනං.

එහි නාමප්‍රත්‍යයෙන් ඡේද්‍යායනනය කවරෙ යත්: යම් චිත්තයෙක් මනසෙක් මානසයෙක් ... තදනුරූප වූ මනෝවිඤ්ඤානධාතුවෙක් වේ ද, මේ නාමරූපප්‍රත්‍යයෙන් ඡේද්‍යායනන යි කියනු ලැබේ.

තප් කතමො ඡට්ඨායනපච්චයා එස්සො: යො එස්සො චුසනා සම්චුසනා සම්චුසිතත්තං, අයං වුව්චති ඡට්ඨායනපච්චයා එස්සො -පෙ- 01 4above තෙන වුව්චති එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොතිති.

එහි ඡේද්‍යායනප්‍රත්‍යයෙන් ස්පඨිය කවරෙ යත්: යම් ස්පඨියෙක් ස්පඨිකාරයෙක් මොනොවට ස්පඨි කරන අයුරෙක් මොනොවට ස්පඨි කළ බවෙක් වේ ද, මේ ඡේද්‍යායනප්‍රත්‍යයෙන් ස්පඨි යි කියනු ලැබේ ... එහෙයින් 'එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයෝ හොති' යි කියනු ලැබේ.

4 වාරය

374. තස්මිං සමයෙ අවිජ්ජාපච්චයා සඬ්ඛාරො, සඬ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමරූපං, නාමරූපපච්චයා සළායනනං, ඡට්ඨායනපච්චයා එස්සො, එස්සපච්චයා වෙදනා, වෙදනාපච්චයා තණ්හා, තණ්හාපච්චයා උපාදානං, උපාදානපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං, එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති.

374. එසමයෙහි අවිද්‍යාප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාරය වෙයි, සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඤානය වෙයි, විඤානප්‍රත්‍යයෙන් නාමරූප වෙයි, නාමරූපප්‍රත්‍යයෙන් ඡේද්‍යායනනය වෙයි, ඡේද්‍යායනප්‍රත්‍යයෙන් ස්පඨිය වෙයි, ස්පඨිප්‍රත්‍යයෙන් වේදනාව වෙයි, වේදනාප්‍රත්‍යයෙන් තණ්හාව වෙයි, තණ්හාප්‍රත්‍යයෙන් උපාදානය වෙයි, උපාදානප්‍රත්‍යයෙන් භවය වෙයි, භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වෙයි, ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ වෙයි, මෙසේ මේ සියලු දු:ඛරාශිහුගේ සමුදය වේ.

තප් කතමා අවිජ්ජා: යං අඤ්ඤාණං අදස්සනං -පෙ- 01 1above අවිජ්ජාලඬ්ඛි මොහො අකුසලමූලං, අයං වුව්චති අවිජ්ජා.

එහි අවිද්‍යා කවර යත්: යම් අඤානයෙක් අද්භිතයෙක් ... අවිද්‍යාපරිසයෙක් මෝහ සඬ්ඛායන අකුසලමූලයෙක් වේ ද, මේ අවිද්‍යා යි කියනු ලැබේ.

තප් කතමො අවිජ්ජාපච්චයා සඬ්ඛාරො: යා චෙතනා සඤ්චෙතනා චෙතයිතත්තං, අයං වුව්චති අවිජ්ජාපච්චයා සඬ්ඛාරො.

එහි අවිද්‍යාප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාරය කවරෙ යත්: යම් චේතනාවක් සංචේතනාවක් සිතන ලද බවෙක් වේ ද, මේ අවිද්‍යාප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාර යි කියනු ලැබේ.

තප් කතමං සඬ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං: යං චිත්තං මනො මානසං -පෙ- 01 2above තප්ථා මනොවිඤ්ඤාණධාතු, ඉදං වුව්චති සඬ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං.

එහි සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඤානය කවරෙ යත්: යම් චිත්තයෙක් මනසෙක් මානසයෙක් ... තදනුරූප වූ මනෝවිඤ්ඤානධාතුවෙක් වේ ද, මේ සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඤාන යි කියනු ලැබේ.

තප් කතමං විඤ්ඤාණපච්චයා නාමරූපං: අසී නාමං, අසී රූපං.

එහි විඤානප්‍රත්‍යයෙන් නාමරූපය කවරෙ යත්: නාමයෙක් ඇත. රූපයෙක් ඇති.

තප් කතමං නාමං: වෙදනාක්ඛන්ධො සඤ්ඤාක්ඛන්ධො සඬ්ඛාරක්ඛන්ධො, ඉදං වුව්චති නාමං.

එහි නාමය කවරෙ යත්: වේදනාස්කන්ධ ය සංඤාස්කන්ධ ය සංස්කාරස්කන්ධ ය යන මේ නාම යි කියනු ලැබේ.

තළ කතම රූප: වක්ඛායනනස්ස උපවයො -පෙ- 01 6above කායායනනස්ස උපවයො, යං වා පනඤ්ඤම්පි අත්ථි රූපං චිත්තජං චිත්තභෙතුකං චිත්තසමුට්ඨානං, ඉදං වුව්චති රූපං. ඉති ඉදඤ්ච නාමං ඉදඤ්ච රූපං, ඉදං වුව්චති විඤ්ඤාණපච්චයා නාමරූපං.

එහි රූපය කවරෙ යත්: වක්ඛායනනායොගේ ඉපැත්මෙක් ... කායායනනායොගේ ඉපැත්මෙක් වේ ද, අන්‍යාවූ ද චිත්තජ වූ චිත්තභේතුක වූ චිත්තසමුට්ඨාන වූ යම් රූපයෙක් වේ ද, මේ රූප යි කියනු ලැබේ. මෙසේ මේ නාමය ද මේ රූපය ද යන මේ විඤ්ඤානප්‍රත්‍යයෙන් නාමරූප යි කියනු ලැබේ.

නාමරූපපච්චයා සලායනනන්ති අත්ථි නාමං, අත්ථි රූපං.

නාමරූපච්චයා සලායනනං යනු නාමයෙක් ඇත රූපයෙක් ඇති.

තළ කතම නාම: වෙදනාක්ඛන්ධො සඤ්ඤාක්ඛන්ධො සඛ්ඛාරක්ඛන්ධො, ඉදං වුව්චති නාමං.

එහි නාමය කවරෙ යත්: වෙදනාස්කන්ධ ය සංඤාස්කන්ධ ය සංස්කාරස්කන්ධ යි මේ නාම යි කියනු ලැබේ.

තළ කතම රූප: වත්තාරො ව මහාභූතා, යඤ්ච රූපං නිස්සාය මනොවිඤ්ඤාණධාතු වත්තති, ඉදං වුව්චති රූපං, ඉති ඉදඤ්ච නාමං ඉදඤ්ච රූපං, ඉදං වුව්චති නාමරූපං.

එහි රූප කවරෙ යත්: සතර මහා භූතයෝ ද යම් රූපයකුත් ඇසිරි කොටගෙන මනෝවිඤ්ඤාණධාතු ව පවතී ද, මේ රූප යි කියනු ලැබේ. මෙසේ මේ නාමය ද මේ රූපය ද යන මේ නාමරූප යි කියනු ලැබේ.

තළ කතම නාමරූපපච්චයා සලායනනං: වක්ඛායනනං සොතායනනං ඝාතායනනං ජීවිහායනනං කායායනනං මනායනනං, ඉදං වුව්චති නාමරූපපච්චයා සලායනනං.

එහි නාමරූපප්‍රත්‍යයෙන් සලායනන කවරෙ යත්: වක්ඛායනන ය සෝතායනන ය ඝාතායනන ය ජීවිහායනන ය කායායනන ය මනායනන යි මේ නාමරූපප්‍රත්‍යයෙන් සලායනන යි කියනු ලැබේ.

තළ කතමො ඡට්ඨායනනපච්චයා එස්සො: යො එස්සො ඵුසනා සම්ඵුසනා සම්ඵුසිත්තං. අයං වුව්චති ඡට්ඨායනනපච්චයා එස්සො -පෙ-above තෙන වුව්චති එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති.

එහි ඡට්ඨායනනප්‍රත්‍යයෙන් ස්පඨි කවරෙ යත්: යම් ස්පඨියෙක් ස්පඨි කරන අයුරෙක් මොනවට ස්පඨි කරන අයුරෙක් මොනවට ස්පඨි කළ බවෙක් වේ ද මේ ඡ්ඡ්ඨායනනප්‍රත්‍යයෙන් ස්පඨි යි කියනු ලැබේ ... එහෙයින් 'එව මෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයෝ හොති' යි කියනු ලැබේ.

පච්චයවතුක්කං.

හෙතුචතුක්කං 1 වාරය

375. තස්මිං සමයෙ අවිජ්ජාපච්චයා සඛ්ඛාරො අවිජ්ජාභෙතුකො, සඛ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං සඛ්ඛාරභෙතුකං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං විඤ්ඤාණභෙතුකං, නාමපච්චයා ඡට්ඨායනනං නාමභෙතුකං, ඡට්ඨායනනපච්චයා එස්සො ඡට්ඨායනනභෙතුකො, එස්සපච්චයා වෙදනා එස්සභෙතුකා, වෙදනාපච්චයා තණ්හා වෙදනාභෙතුකා, තණ්හාපච්චයා උපාදානං තණ්හාභෙතුකං, උපාදානපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං, එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති.

375. එසමයෙහි අවිද්‍යාප්‍රත්‍යයෙන් අවිද්‍යාභේතුක වූ සංස්කාරය වේ. සංස්කාර ප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාරභේතුක වූ විඤ්ඤාණය වේ. විඤ්ඤාණප්‍රත්‍යයෙන් විඤ්ඤාණභේතුක වූ නාමය වේ. නාමප්‍රත්‍යයෙන් නාමභේතුක වූ ඡ්ඡ්ඨායනනය වේ. ඡ්ඡ්ඨායනනප්‍රත්‍යයෙන් ඡ්ඡ්ඨායනනභේතුක වූ ස්පඨිය වේ. ස්පඨිප්‍රත්‍යයෙන් ස්පඨිභේතුක වූ වෙදනාව වේ. වෙදනාප්‍රත්‍යයෙන් වෙදනාභේතුක වූ තණ්හාව වේ. තණ්හාප්‍රත්‍යයෙන් තණ්හාභේතුක වූ උපාදානය වේ. උපාදානප්‍රත්‍යයෙන් භවය වේ. භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වේ. ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාව හා මරණය වේ. මෙසේ මේ සියලු දූඛස්කන්ධයාගේ සමුදය වේ.

තළ කතමා අවිජ්ජා: යං අඤ්ඤාණං අදස්සනං -පෙ- 01 1aboveඅවිජ්ජාලඬ්ඨි මොහො අකුසලමූලං, අයං වුව්චති අවිජ්ජා.

එහි අවිද්‍යාව කවර යත්: යම් අඥානයක් අද්භිතයක් ... අවිද්‍යාපරිසරයක් මෝහසංඛ්‍යාත අකුලලමුලයක් වේ ද මේ අවිද්‍යා යි කියනු ලැබේ.

තඤ්ඤාතමා අවිජ්ජාපච්චයා සංඛාරො අවිජ්ජාභෙතුකො: යා චෙතනා සංඝද්වේතනා චෙතයිතත්තං, අයං චූච්චති අවිජ්ජාපච්චයා සංඛාරො අවිජ්ජාභෙතුකො.

එහි අවිද්‍යාප්‍රත්‍යයෙන් අවිද්‍යාභේතුක වූ සංස්කාරය කවරෙ යත්: යම් චේතනාවක් සංඝද්වේතනාවක් සිතනලදබවෙන් වේ ද මේ අවිද්‍යාප්‍රත්‍යයෙන් අවිද්‍යාභේතුක වූ සංස්කාර යි කියනු ලැබේ.

තඤ්ඤාතමං සංඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං සංඛාරභෙතුකං: යං චිත්තං මනො මානසං -පෙ- 01 2aboveතජ්ජා මනොවිඤ්ඤාණධාතූ, ඉදං චූච්චති සංඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං සංඛාරභෙතුකං.

එහි සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාරභේතුක වූ විඤානය කවරෙ යත්: යම් චිත්තයක් මනසෙක් මානසයෙක් ... තදනුරූප වූ මනෝවිඤානධාතුවක් වේ ද, මේ සංස්කාර ප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාරභේතුක වූ විඤාන යි කියනු ලැබේ.

තඤ්ඤාතමං විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං විඤ්ඤාණභෙතුකං: වේදනාක්ඛණ්ඩො සංඝද්ධාක්ඛණ්ඩො සංඛාරාක්ඛණ්ඩො, ඉදං චූච්චති විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං විඤ්ඤාණභෙතුකං.

එහි විඤානප්‍රත්‍යයෙන් විඤානභේතුක වූ නාමය කවරෙ යත්: වේදනාස්කන්ධ ය සංඤාස්කන්ධ ය සංස්කාරස්කන්ධ ය, මේ විඤානප්‍රත්‍යයෙන් විඤානභේතුක වූ නාම යි කියනු ලැබේ.

තඤ්ඤාතමං නාමපච්චයා ජට්ඨායතනං නාමභෙතුකං: යං චිත්තං මනො මානසං -පෙ-aboveතජ්ජා මනොවිඤ්ඤාණධාතූ, ඉදං චූච්චති නාමපච්චයා ජට්ඨායතනං නාමභෙතුකං.

එහි නාමප්‍රත්‍යයෙන් නාමභේතුක වූ ඡෂ්ඨායතනය කවරෙ යත්: යම් චිත්තයක් මනසෙක් මානසයෙක් ... තදනුරූප වූ මනෝවිඤානධාතුවක් වේ ද, මේ නාමප්‍රත්‍යයෙන් නාමභේතුක වූ ඡෂ්ඨායතන යයි කියනු ලැබේ.

තඤ්ඤාතමං ජට්ඨායතනපච්චයා එස්සො ජට්ඨායතනභෙතුකො: යො එස්සො චුසනා සම්චුසනා සම්චුසිතත්තං, අයං චූච්චති ජට්ඨායතනපච්චයා එස්සො ජට්ඨායතනභෙතුකො.

එහි ඡෂ්ඨායතනප්‍රත්‍යයෙන් ඡෂ්ඨායතනභේතුක වූ ස්පඨිය කවරෙ යත්: යම් ස්පඨියෙක් ස්පඨි කරන අයුරෙක් මොනොවට ස්පඨි කරන අයුරෙක් මොනොවට ස්පඨි කළ බවක් වේ ද, මේ ඡෂ්ඨායතනප්‍රත්‍යයෙන් ඡෂ්ඨායතනභේතුක වූ ස්පඨි යි කියනු ලැබේ.

තඤ්ඤාතමං එස්සපච්චයා වේදනා එස්සභෙතුකා: යං චෙතසිකං සාතං චෙතසිකං සුඛං චෙතොසම්ඵස්සජං සාතං සුඛං වේදයිතං චෙතොසම්ඵස්සජා සාතා සුඛා වේදනා, අයං චූච්චති එස්සපච්චයා වේදනා එස්සභෙතුකා.

එහි ස්පඨිප්‍රත්‍යයෙන් ස්පඨි භේතුක වූ වේදනාව කවරෙ යත්: යම් චෛතසික වූ සාතයෙක් චෛතසික වූ සුඛයෙක් චිත්තසංස්පඨියෙන් උපන් සාත - සුඛ - වේදයිතයෙක් චේතෝසම්ඵස්සජ සාත - සුඛ - වේදනායෙක් වේ ද, මේ ස්පඨිප්‍රත්‍යයෙන් ස්පඨිභේතුක වූ වේදනාව යයි කියනු ලැබේ.

තඤ්ඤාතමං වේදනාපච්චයා තණ්හා වේදනාභෙතුකා: යො රාගො සාරාගො -පෙ-above චිත්තස්ස සාරාගො, අයං චූච්චති වේදනාපච්චයා තණ්හා වේදනාභෙතුකා.

එහි වේදනාප්‍රත්‍යයෙන් වේදනාභේතුක වූ තණ්හාව කවරෙ යත්: යම් රාගයෙක් සංරාගයෙක් ... චිත්තයාගේ බලවත් රාගයෙක් වේ ද, මේ වේදනාප්‍රත්‍යයෙන් වේදනා භේතුක වූ තණ්හාව යයි කියනු ලැබේ.

තඤ්ඤාතමං තණ්හාපච්චයා උපාදානං තණ්හාභෙතුකං: යා දිට්ඨි දිට්ඨිගතං -පෙ- විපරියෙසගාහො, ඉදං චූච්චති තණ්හාපච්චයා උපාදානං තණ්හාභෙතුකං -පෙ- තෙන චූච්චති එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛණ්ඩස්ස සමුදයො හොතිති.

එහි තෘෂ්ණාප්‍රත්‍යයෙන් තෘෂ්ණාහේතුක වූ උපාදානය කවරෙ යත්: යම් දෘෂ්ටියෙක් දෘෂ්ටිගතයෙක් ... විපරිතග්‍රාහයෙක් වේ ද, මේ තෘෂ්ණාප්‍රත්‍යයෙන් තෘෂ්ණාහේතුක වූ උපාදාන යි කියනු ලැබේ. ... එහෙයින් ‘එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදය හොති’ යි කියනු ලැබේ.

2 වාරය

376. තස්මිං සමයෙ අවිජ්ජාපච්චයා සඬබාරො අවිජ්ජාහේතුකො, සඬබාරපච්චයා විඤ්ඤාණං සඬබාරහේතුකං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං විඤ්ඤාණහේතුකං, නාමපච්චයා එස්සො නාමහේතුකො, එස්සපච්චයා වේදනා එස්සහේතුකා, වේදනාපච්චයා තණ්හා වේදනාහේතුකා, තණ්හාපච්චයා උපාදානං තණ්හාහේතුකං, උපාදානපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං, එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති.

376. එසමයෙහි අවිද්‍යාප්‍රත්‍යයෙන් අවිද්‍යාහේතුක වූ සංස්කාරය වෙයි, සංස්කාර ප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාරහේතුක වූ විඥානය වෙයි, විඥානප්‍රත්‍යයෙන් විඥානහේතුක වූ නාමය වෙයි, නාමප්‍රත්‍යයෙන් නාමහේතුක වූ ස්පර්ශය වෙයි, ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශහේතුක වූ වේදනාව වෙයි, වේදනාප්‍රත්‍යයෙන් වේදනාහේතුක වූ තෘෂ්ණාව වෙයි, තෘෂ්ණාප්‍රත්‍යයෙන් තෘෂ්ණාහේතුක වූ උපාදානය වෙයි, උපාදානප්‍රත්‍යයෙන් භවය වෙයි, භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වෙයි, ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ වෙයි. මෙසේ මේ සියලු දූඛරාශිහුගේ සමුදය වේ.

තස් කතමා අවිජ්ජා: යං අඤ්ඤාණං අදස්සනං -පෙ- අවිජ්ජාලඬ්ඨි මොහො අකුසලමූලං, අයං චූච්චති අවිජ්ජා.

එහි අවිද්‍යා කවර යත්: යම් අඤානයෙක් අද්භිතයෙක් ... අවිද්‍යාපරිසයෙක් මෝහසඬබ්‍යාන අකුසලමූලයෙක් වේ ද, මේ අවිද්‍යා යි කියනු ලැබේ.

තස් කතමො අවිජ්ජාපච්චයා සඬබාරො අවිජ්ජාහේතුකො: යා චෙතනා සඤ්චෙතනා චෙතයිතන්තං, අයං චූච්චති අවිජ්ජාපච්චයා සඬබාරො අවිජ්ජාහේතුකො.

එහි අවිද්‍යාප්‍රත්‍යයෙන් අවිද්‍යාහේතුක වූ සංස්කාරය කවරෙ යත්: යම් චේතනාවක් සඤ්චේතනාවක් සිතන ලද බවෙක් වේ ද, මේ අවිද්‍යාප්‍රත්‍යයෙන් අවිද්‍යාහේතුක වූ සංස්කාර යි කියනු ලැබේ.

තස් කතමං සඬබාරපච්චයා විඤ්ඤාණං සඬබාරහේතුකං: යං චිත්තං මනො මානසං -පෙ- තජ්ජා මනොවිඤ්ඤාණධාතු, ඉදං චූච්චති සඬබාරපච්චයා විඤ්ඤාණං සඬබාරහේතුකං.

එහි සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාර හේතුක වූ විඥානය කවරෙ යත්: යම් චිත්තයෙක් මනසෙක් මානසයෙක් ... තදනුරූප වූ මනෝවිඥානධාතූයෙක් වේ ද මේ සංස්කාර ප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාරහේතුක වූ විඥාන යි කියනු ලැබේ.

තස් කතමං විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං විඤ්ඤාණහේතුකං: වේදනාක්ඛන්ධො සඤ්ඤාක්ඛන්ධො සඬබාරක්ඛන්ධො, ඉදං චූච්චති විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං විඤ්ඤාණහේතුකං.

එහි විඥානප්‍රත්‍යයෙන් විඥානහේතුක වූ නාමය කවරෙ යත්: වේදනාස්කන්ධ ය සංඥාස්කන්ධ ය සංස්කාරස්කන්ධ ය යන මේ විඥානප්‍රත්‍යයෙන් විඥානහේතුක වූ නාම යයි කියනු ලැබේ.

නාමපච්චයා එස්සො නාමහේතුකොති තස් කතමං නාමං: ධපෙඤා එස්සං වේදනාක්ඛන්ධො සඤ්ඤාක්ඛන්ධො සඬබාරක්ඛන්ධො විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො, ඉදං චූච්චති නාමං.

“නාමපච්චයා එස්සො නාමහේතුකො” යි එහි නාමය කවරෙ යත්: ස්පර්ශය තබා වේදනාස්කන්ධ ය සංඥාස්කන්ධ ය සංස්කාරස්කන්ධ ය විඥානස්කන්ධ ය යන මේ නාම යි කියනු ලැබේ.

තස් කතමො නාමපච්චයා එස්සො නාමහේතුකො: යො එස්සො ඵ්ඨසනා සම්ඵ්ඨසනා සම්ඵ්ඨිතන්තං, අයං චූච්චති නාමපච්චයා එස්සො නාමහේතුකො -පෙ- තෙන චූච්චති එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොතිති.

එහි නාමප්‍රත්‍යයෙන් නාමහේතුක වූ ස්පර්ශය කවරෙ යත්: යම් ස්පර්ශයෙක් පහස්නා අයුරෙක් මොනොවට පහස්නා අයුරෙක් මොනොවට ස්පර්ශ කළ බවෙක් වේ ද, මේ නාමප්‍රත්‍යයෙන් නාමහේතුක වූ ස්පර්ශ යයි කියනු ලැබේ. ... එහෙයින් “එව මෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයෝ හොති” යි කියනු ලැබේ.

3 වාරය

377. තස්මිං සමයෙ අවිජ්ජාපච්චයා සඬබාරො අවිජ්ජාහෙතුකො, සඬබාරපච්චයා විඤ්ඤාණං සඬබාරහෙතුකං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමරූපං විඤ්ඤාණහෙතුකං, නාමරූපපච්චයා ඡට්ඨායනනං නාමරූපහෙතුකං, ඡට්ඨායනපච්චයා එස්සො ඡට්ඨායනනහෙතුකො, එස්සපච්චයා වෙදනා එස්සහෙතුකා, වෙදනාපච්චයා තණ්හා වෙදනාහෙතුකා, තණ්හාපච්චයා උපාදානං තණ්හාහෙතුකං, උපාදානපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං, එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති.

377. එසමයෙහි අවිද්‍යාප්‍රත්‍යයෙන් අවිද්‍යාහේතුක වූ සංස්කාරය වෙයි. සංස්කාර ප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාර හේතුක වූ විඤානය වෙයි, විඤානප්‍රත්‍යයෙන් විඤානහේතුක වූ නාම රූපය වෙයි, නාමරූපප්‍රත්‍යයෙන් නාමරූපහේතුක වූ ඡෂ්ඨායනනය වෙයි, ඡෂ්ඨායනන ප්‍රත්‍යයෙන් ඡෂ්ඨායනනහේතුක වූ ස්පඨිය වෙයි, ස්පඨිප්‍රත්‍යයෙන් ස්පඨිහේතුක වූ වෙදනාව වෙයි, වෙදනාප්‍රත්‍යයෙන් වෙදනාහේතුක වූ තණ්හාව වෙයි, තණ්හාප්‍රත්‍යයෙන් තණ්හා හේතුක වූ උපාදානය වෙයි, උපාදානප්‍රත්‍යයෙන් භවය වෙයි, භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වෙයි, ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ වෙයි. මෙසේ මේ සියලු දුඃඛරාශිහු ගේ සමුදය වේ.

තඤ්ඤාතමා අවිජ්ජා: යං අඤ්ඤාණං අදස්සනං -පෙ- අවිජ්ජාලඬ්ඨි මොහො අකුසලමූලං, අයං වූච්චති අවිජ්ජා.

එහි අවිද්‍යාව කවර යත්: යම් අඤානයෙක් අදභිනයෙක් ... අවිද්‍යාපරිසයෙක් මෝහසඬබ්‍යාන අකුසලමූලයෙක් වේ ද, මේ අවිද්‍යා යි කියනු ලැබේ.

තඤ්ඤාතමා අවිජ්ජාපච්චයා සඬබාරො අවිජ්ජාහෙතුකො: යා වෙනනා සඤ්චෙනනා වෙනයිතන්තං, අයං වූච්චති අවිජ්ජාපච්චයා සඬබාරො අවිජ්ජාහෙතුකො.

එහි අවිද්‍යාප්‍රත්‍යයෙන් අවිද්‍යාහේතුක වූ සංස්කාරය කවරෙ යත්: යම් වේතනාවක් සංවේතනාවක් සිතන ලද බවෙක් වේ ද, මේ අවිද්‍යාප්‍රත්‍යයෙන් අවිද්‍යාහේතුක වූ සංස්කාර යයි කියනු ලැබේ.

තඤ්ඤාතමං සඬබාරපච්චයා විඤ්ඤාණං සඬබාරහෙතුකං: යං චිත්තං මනො මානසං -පෙ- තජ්ජා මනොවිඤ්ඤාණධාතු, ඉදං වූච්චති සඬබාරපච්චයා විඤ්ඤාණං සඬබාරහෙතුකං.

එහි සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාරහේතුක වූ විඤානය කවරෙ යත්: යම් චිත්තයෙක් මනසෙක් මානසයෙක් ... තදනුරූප වූ මනෝවිඤානධාතුයෙක් වේ ද, මේ සංස්කාර ප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාරහේතුක වූ විඤාන යයි කියනු ලැබේ.

තඤ්ඤාතමං විඤ්ඤාණපච්චයා නාමරූපං විඤ්ඤාණහෙතුකං: අසී නාමං, අසී රූපං, තඤ්ඤාතමං නාමං: වෙදනාක්ඛන්ධො සඤ්ඤාක්ඛන්ධො සඬබාරක්ඛන්ධො, ඉදං වූච්චති නාමං.

එහි විඤානප්‍රත්‍යයෙන් විඤානහේතුක වූ නාමරූපය කවරෙ යත්: නාමයෙක් ඇත, රූපයෙක් ඇති. එහි නාමය කවරෙ යත්: වෙදනාස්කන්ධ ය සංඥාස්කන්ධ ය සංස්කාරස්කන්ධ ය යන මේ නාම යයි කියනු ලැබේ.

තඤ්ඤාතමං රූපං: චක්ඛායතනස්ස උපවයො -පෙ- කායායතනස්ස උපවයො, යං වා පනඤ්ඤම්පි අසී රූපං චිත්තජං චිත්තහෙතුකං චිත්තසමුට්ඨානං, ඉදං වූච්චති රූපං, ඉති ඉදඤ්ච නාමං ඉදඤ්ච රූපං ඉදං වූච්චති විඤ්ඤාණපච්චයා නාමරූපං විඤ්ඤාණහෙතුකං.

එහි රූපය කවරෙ යත්: චක්ඛුරායතනයාගේ ඉපැද්මෙක් .... කායායතනයාගේ ඉපැද්මෙක් වේ ද, යළි අත්‍ය වූ ද චිත්තජ වූ චිත්තහේතුක වූ චිත්තසමුට්ඨාන වූ යම් රූපයෙක් හෝ ඇද්ද, මේ රූප යයි කියනු ලැබේ. මෙසේ මේ නාම ය ද, මේ රූපය ද යන මේ විඤානප්‍රත්‍යයෙන් විඤානහේතුක වූ නාමරූප යි කියනු ලැබේ.

නාමරූපපච්චයා ඡට්ඨායනනං නාමරූපහෙතුකන්ති: අසී නාමං, අසී රූපං. තඤ්ඤාතමං නාමං: වෙදනාක්ඛන්ධො සඤ්ඤාක්ඛන්ධො සඬබාරක්ඛන්ධො - ඉදං වූච්චති නාමං.

‘නාමරූපපච්චයා ඡට්ඨායනනං නාමරූපහේතුකං’ යනු: නාමයෙක් ඇත, රූපයෙක් ඇති. එහි නාමය කවරෙ යත්: වෙදනාස්කන්ධය සංඥාස්කන්ධය සංස්කාරස්කන්ධය යන මේ නාම යයි කියනු ලැබේ.

තත් කතමං රූපං. යං රූපං නිස්සාය මනෝවිඤ්ඤාණධාතු වත්තති, ඉදං චුච්චති රූපං. ඉති ඉදංඤ්ච නාමං ඉදංඤ්චරූපං, ඉදං චුච්චති නාමරූපං.

එහි රූපය කවරෙ යත්: යම් රූපයක් නිසා මනෝවිඥානධාතුව පවතී ද, මේ රූප යයි කියනු ලැබේ. මෙසේ මේ නාමය ද, මේ රූපය ද යන මේ නාමරූප යි කියනු ලැබේ.

තැන් කතමං නාමරුපපච්චියා ජට්ඨායනනං නාමරුපහෙතුකං: යං චිත්තං මනො මානසං -පෙ- තප්පා මනොවිඤ්ඤාණධාතු, ඉදං වුච්චති නාමරුපපච්චියා ජට්ඨායනනං නාමරුපහෙතුකං.

එහි නාමරූපප්‍රත්‍යයෙන් නාමරූපභේතුක වූ ඡෂ්ඨායතනය කවර යත්: යම් චිත්තයෙක් මනසෙක් මානසයෙක් ... තදනුරූප වූ මනෝවිඥානධාතුයෙක් වේ ද, මේ නාමරූප ප්‍රත්‍යයෙන් නාමරූපභේතුක වූ ඡෂ්ඨායතන යි කියනු ලැබේ.

තැපෑලකට ප්‍රධාන අංශයක් වන්නේ එස්සෝ ප්‍රධාන අංශය බවයි. යොමු වන්නේ ආදායම් දෙපාර්තමේන්තුවේ සහ අනෙකුත් රජයේ සේවාවලින් සේවය කරන අයගේ ආදායම් මත බැර කිරීමයි. එස්සෝ ප්‍රධාන අංශයෙන් ලබා ගන්නා ආදායම රජයේ සේවාවලින් සේවය කරන අයගේ ආදායම් මත බැර කිරීමට යොමු වේ.

එහි ඡේදායතනප්‍රත්‍යයෙන් ඡේදායතනභේතුක වූ ස්පඨිය කවරෙ යත්: යම් ස්පඨියෙක් ස්පඨි කරන අයුරෙක් මොනොවට ස්පඨි කරන අයුරෙක් ස්පඨි කරන ලද බවෙක් වේ ද, මේ ඡේදායතනප්‍රත්‍යයෙන් ඡේදායතනභේතුක වූ ස්පඨි යයි කියනු ලැබේ. ... එහෙයින් “එවමෙතස්ස කේවලස්ස දක්ඛක්ඛක්ඛස්ස සමුදයෝ හොති” යි කියනු ලැබේ.

4 ଭାରତ

378. තස්මිං සමයෙ අවිජ්ජාපච්චයා සඬ්ඛාරො අවිජ්ජාහෙතුකො, සඬ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං සඬ්ඛාරහෙතුකං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමරූපං විඤ්ඤාණහෙතුකං, නාමරූපපච්චයා ඡට්ඨායතනං නාමරූපහෙතුකං, ඡට්ඨායතනපච්චයා එස්සො ඡට්ඨායතනහෙතුකො, එස්සපච්චයා වෙදනා එස්සහෙතුකා, වෙදනාපච්චයා තණ්හා වෙදනාහෙතුකා, තණ්හාපච්චයා උපාදානං තණ්හාහෙතුකං, උපාදානපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං, එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති.

378. එසමයෙහි අවිද්‍යාප්‍රත්‍යයෙන් අවිද්‍යාභේතුක වූ සංස්කාර වෙයි, සංස්කාර ප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාරභේතුක වූ විඥානය වෙයි, විඥානප්‍රත්‍යයෙන් විඥානභේතුක වූ නාමරූප වෙයි, නාමරූපප්‍රත්‍යයෙන් නාමරූපභේතුක වූ ඡෂ්ඨායතනය වෙයි, ඡෂ්ඨායතනප්‍රත්‍යයෙන් ඡෂ්ඨායතනභේතුක වූ ස්පඨිය වෙයි, ස්පඨිප්‍රත්‍යයෙන් ස්පඨිභේතුක වූ වේදනාව වෙයි, වේදනාප්‍රත්‍යයෙන් වේදනාභේතුක වූ තෘෂ්ණාව වෙයි, තෘෂ්ණාප්‍රත්‍යයෙන් තෘෂ්ණාභේතුක වූ උපාදානය වෙයි, උපාදානප්‍රත්‍යයෙන් භවය වෙයි, භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වෙයි, ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ වෙයි. මෙසේ මේ සියලු දෑබරාශිභූගේ සමුදය වේ.

තනු කතමා අවිජ්ජා: යං අක්ඛණං අදස්සනං -පෙ- අවිජ්ජාලඛිති මොහො අකසලමුලං, අයං චුච්චති අවිජ්ජා.

එහි අවදානව කවර යත්: යම් අඥානයෙන් අදහීනයෙන් ... අවදානාවෙන් මෝහසම්බන්ධ අකුශලමූලයෙන් වේ ද, මේ අවදානා යයි කියනු ලැබේ.

තැපෑල 1: කතමො අවිජ්ජාපච්චයා සංඛාරො අවිජ්ජාහෙනුකො: යා චෙනනා සඤ්චෙනනා චෙනයිනත්තං, අයං චූච්චති අවිජ්ජාපච්චයා සංඛාරො අවිජ්ජාහෙනුකො.

එහි අවදාප්‍රත්‍යයෙන් අවදානම්වනු ලබන සංස්කාරය කවරෙ යත්: යම් චේතනාවක් සංචේතනාවක් සිත්ත ලද බවෙක් වේ ද, මේ අවදාප්‍රත්‍යයෙන් අවදානම්වනු ලබන සංස්කාර යයි කියනු ලැබේ.

තැපෑල 01: සභාපතිවරයා විසින් සභාපතිවරයාගේ: යං වික්කම්මා මානසං -පෙ- තප්පං මනෝවික්කාමානසං, 999 වැනි සභාපතිවරයා විසින් සභාපතිවරයාගේ.

එහි සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාරභේතුක වූ විඥානය කවරෙ යත්: යම් චිත්තයෙක් මනසෙක් මානසයෙක් ... තදනුරූප වූ මනෝවිඥානධාතුයෙක් වේ ද, මේ සංස්කාර ප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාරභේතුක වූ විඥාන යයි කියනු ලැබේ.

තැන් කතමං වික්කාණපච්චයා නාමරූපං වික්කාණහෙතුකං අසී නාමං, අසී රූපං.

තප් කතමං නාමං: වෙදනාක්ඛන්ධො සඤ්ඤාක්ඛන්ධො සඨ්ඨාරක්ඛන්ධො, ඉදං වුච්චති නාමං.

එහි විඥානප්‍රත්‍යයෙන් විඥානභේතුක වූ නාමරූප කවරෙ යත්: නාමයෙක් ඇත, රූපයෙක් ඇති, එහි නාමය කවරෙ යත්: වේදනාස්කන්ධය සංඥාස්කන්ධය සංස්කාරස්කන්ධය යන මේ නාම යි කියනු ලැබේ.

තප් කතමං රූපං: චක්ඛායතනස්ස උපවයො -පෙ- කායායතනස්ස උපවයො, යං වා පනඤ්ඤම්පි අඤ්ඤා රූපං චිත්තජං චිත්තභේතුකං චිත්තසම්ප්‍රට්ඨානං, ඉදං වුච්චති රූපං. ඉති ඉදඤ්ච නාමං, ඉදඤ්ච රූපං, ඉදං වුච්චති විඤ්ඤාණපච්චයා නාමරූපං විඤ්ඤාණභේතුකං.

එහි රූපය කවරෙ යත්: චක්ඛුරායතනයාගේ ඉපද්ද්මෙක් වේ ද ... කායායතනයාගේ ඉපද්ද්මෙක් වේ ද, යළි අත්‍ය වූ ද චිත්තජ වූ චිත්තභේතුක වූ චිත්තසම්ප්‍රට්ඨාන වූ යම් රූපයෙක් හෝ ඇද්ද, මේ රූපය යි කියනු ලැබේ. මෙසේ ම නාමය ද, මේ රූපය ද යන මේ විඥානප්‍රත්‍යයෙන් විඥානභේතුක වූ නාමරූප යි කියනු ලැබේ.

නාමරූපපච්චයා සළායතනං නාමරූපභේතුකත්ති: අඤ්ඤා නාමං, අඤ්ඤා රූපං. තප් කතමං නාමං: වෙදනාක්ඛන්ධො සඤ්ඤාක්ඛන්ධො සඨ්ඨාරක්ඛන්ධො, ඉදං වුච්චති නාමං.

නාමරූපප්‍රත්‍යයෙන් නාමරූපභේතුක වූ ඡායායතනය යනු: නාමයෙක් ඇත, රූපයෙක් ඇති. එහි නාමය කවරෙ යත්: වේදනාස්කන්ධය සංඥාස්කන්ධය සංස්කාරස්කන්ධය යි. මේ නාම යි කියනු ලැබේ.

තප් කතමං රූපං: චිත්තාරො ව මහාභූතා, යං ව රූපං නිස්සාය මනෝවිඤ්ඤාණධාතූ චිත්තති, ඉදං වුච්චති රූපං. ඉති ඉදඤ්ච නාමං ඉදඤ්ච රූපං, ඉදං වුච්චති නාමරූපං.

එහි රූපය කවරෙ යත්: සතර මහාභූතයෝ ද, යළි යම් රූපයක් නිසා මනෝවිඤ්ඤාණ ධාතුව පවතී ද, මේ රූපය යි කියනු ලැබේ. මෙසේ ම නාමය ද, මේ රූපය ද මේ නාමරූප යි කියනු ලැබේ.

තප් කතමං නාමරූපපච්චයා සළායතනං නාමරූපභේතුකා: චක්ඛායතනං -පෙ- මනායතනං, ඉදං වුච්චති නාමරූපපච්චයා සළායතනං නාමරූපභේතුකං.

එහි නාමරූපප්‍රත්‍යයෙන් නාමරූපභේතුක වූ ඡායායතනය කවරෙ යත්: චක්ඛුරායතනය ය ... මනායතනය යි, මේ නාමරූපප්‍රත්‍යයෙන් නාමරූපභේතුක වූ ඡායායතනය යි කියනු ලැබේ.

තප් කතමො ඡට්ඨායතනපච්චයා එස්සො ඡට්ඨායතනභේතුකො: යො එස්සො ඵුසනා සම්ඵුසනා සම්ඵුසිත්තං, අයං වුච්චති ඡට්ඨායතනපච්චයා එස්සො ඡට්ඨායතනභේතුකො.

එහි ඡෂ්ඨායතනප්‍රත්‍යයෙන් ඡෂ්ඨායතනභේතුක වූ ස්පඨිය කවරෙ යත්: යම් ස්පඨියෙක් ස්පඨී කරන අයුරෙක් මොනොවට ස්පඨී කරන අයුරෙක් මොනොවට ස්පඨී කළ බවෙක් වේ ද, මේ ඡෂ්ඨායතනප්‍රත්‍යයෙන් ඡෂ්ඨායතනභේතුක වූ ස්පඨී යි කියනු ලැබේ.

තප් කතමා එස්සපච්චයා වෙදනා එස්සභේතුකා: යං චෙතසිකං සාතං චෙතසිකං සුඛං චෙතොසම්පස්සජං සාතං සුඛං වෙදයිතං චෙතොසම්පස්සජා සාතා සුඛා වෙදනා, අයං වුච්චති එස්සපච්චයා වෙදනා එස්සභේතුකා.

එහි ස්පඨිප්‍රත්‍යයෙන් ස්පඨිභේතුක වූ වේදනාව කවර යත්: යම් චෛතසික වූ සාතයෙක් චෛතසික වූ සුඛයෙක් චෛතෝසම්පස්සජ සාත - සුඛ - වේදයිතයෙක් චෛතෝසම්පස්සජ සාත - සුඛ - වේදනායෙක් වේ ද, මේ ස්පඨිප්‍රත්‍යයෙන් ස්පඨිභේතුක වූ වේදනා යි කියනු ලැබේ.

තප් කතමා වෙදනාපච්චයා තණ්හා වෙදනාභේතුකා: යො රාගො සාරාගො -පෙ- චිත්තස්ස සාරාගො, අයං වුච්චති වෙදනාපච්චයා තණ්හා වෙදනාභේතුකා.

එහි වේදනාප්‍රත්‍යයෙන් වේදනාභේතුක වූ තෘෂ්ණා කවර යත්: යම් රාගයෙක් බලවත් රාගයෙක් ... චිත්තයාගේ බලවත් රාගයෙක් වේ ද, මේ වේදනාප්‍රත්‍යයෙන් වේදනාභේතුක වූ තෘෂ්ණා යි කියනු ලැබේ.

තප් කතමං තණ්හාපච්චයා උපාදානං තණ්හාහෙතුකං: යා දිට්ඨි දිට්ඨිගතං -පෙ- තිත්තං විපරිසෙසගාහො, ඉදං චුච්චති තණ්හාපච්චයා උපාදානං තණ්හාහෙතුකං -පෙ- තෙන චුච්චති එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොතිති.

එහි තණ්හාප්‍රත්‍යයෙන් තණ්හාහේතුක වූ උපාදානය කවරෙ යත්: යම් දෘෂ්ටියෙක් දෘෂ්ටිගතයෙක් ... තිත්තං විපරිසෙසගාහොති වේ ද, මේ තණ්හාප්‍රත්‍යයෙන් තණ්හාහේතුක වූ උපාදාන යයි කියනු ලැබේ ... එයින් කියනු ලැබෙයි: “එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයෝ හොති” යි.

හෙතෙවතුක්කං.

සම්පයුත්තවතුක්කං 1 වාරය

379. තස්මිං සමයෙ අවිජ්ජාපච්චයා සඬබ්බාරො අවිජ්ජාසම්පයුත්තො, සඬබ්බාරපච්චයා විඤ්ඤාණං සඬබ්බාරසම්පයුත්තං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං විඤ්ඤාණසම්පයුත්තං, නාමපච්චයා ඡට්ඨායතනං නාමසම්පයුත්තං, ඡට්ඨායතනපච්චයා එස්සො ඡට්ඨායතනසම්පයුත්තො, එස්සපච්චයා වේදනා එස්සසම්පයුත්තා, වේදනාපච්චයා තණ්හා වේදනාසම්පයුත්තා, තණ්හාපච්චයා උපාදානං තණ්හාසම්පයුත්තං, උපාදානපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං. එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති.

379. එසමයෙහි අවිද්‍යාප්‍රත්‍යයෙන් අවිද්‍යාව හා සම්පයුක්ත වූ සංස්කාරය වෙයි, සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාරසම්පයුක්ත වූ විඤානය වෙයි, විඤානප්‍රත්‍යයෙන් විඤාන සම්පයුක්ත වූ නාමය වෙයි, නාමප්‍රත්‍යයෙන් නාමසම්පයුක්ත වූ ඡේදයායතනය වෙයි, ඡේදයායතනප්‍රත්‍යයෙන් ඡේදයායතනසම්පයුක්ත වූ ස්පර්ශය වෙයි, ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශ සම්පයුක්ත වූ වේදනාව වෙයි, වේදනාප්‍රත්‍යයෙන් වේදනාසම්පයුක්ත වූ තණ්හාව වෙයි, තණ්හාප්‍රත්‍යයෙන් තණ්හාසම්පයුක්ත වූ උපාදානය වෙයි, උපාදානප්‍රත්‍යයෙන් භවය වෙයි, භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වෙයි, ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරා මරණ වෙයි. මෙසේ මේ සියලු දුඃඛ රාශිහුගේ සමුදය වේ.

තප් කතමා අවිජ්ජා: යං අඤ්ඤාණං අදස්සනං -පෙ- අවිජ්ජාලඬ්ඨි මොහො අකුසලමූලං, අයං චුච්චති අවිජ්ජා.

එහි අවිද්‍යාව කවර යත්: යම් අඤානයෙක් අද්භිතයෙක් ... අවිද්‍යාපරිසයෙක් මෝහසඬබ්බාත අකුසලමූලයෙක් වේ ද, මේ අවිද්‍යා යි කියනු ලැබේ.

තප් කතමො අවිජ්ජාපච්චයා සඬබ්බාරො අවිජ්ජාසම්පයුත්තො: යා වෙනතා සඤ්චෙනතා වෙනයිතත්තං, අයං චුච්චති අවිජ්ජාපච්චයා සඬබ්බාරො අවිජ්ජාසම්පයුත්තො.

එහි අවිද්‍යාප්‍රත්‍යයෙන් අවිද්‍යාව හා සම්පයුක්ත වූ සංස්කාරය කවරෙ යත්: යම් වේතනාවක් සඤ්චෙනතාවක් සිතන ලද බවෙන් වේ ද, මේ අවිද්‍යාප්‍රත්‍යයෙන් අවිද්‍යාසම්පයුක්ත වූ සංස්කාර යයි කියනු ලැබේ.

තප් කතමං සඬබ්බාරපච්චයා විඤ්ඤාණං සඬබ්බාරසම්පයුත්තං: යං චිත්තං මනො මානසං -පෙ- තජ්ජා මනොවිඤ්ඤාණධාතු, ඉදං චුච්චති සඬබ්බාරපච්චයා විඤ්ඤාණං සඬබ්බාරසම්පයුත්තං.

එහි සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාරසම්පයුක්ත වූ විඤානය කවරෙ යත්: යම් චිත්තයෙක් මනසෙක් මානසයෙක් ... තදනුරූප වූ මනෝවිඤානධාතුවෙක් වේ ද, මේ සංස්කාර ප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාරසම්පයුක්ත වූ විඤාන යයි කියනු ලැබේ.

තප් කතමං විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං විඤ්ඤාණසම්පයුත්තං: වේදනාක්ඛන්ධො සඤ්ඤාක්ඛන්ධො සඬබ්බාරක්ඛන්ධො, ඉදං චුච්චති විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං විඤ්ඤාණසම්පයුත්තං.

එහි විඤානප්‍රත්‍යයෙන් විඤානසම්පයුක්ත වූ නාමය කවරෙ යත්: වේදනාස්කන්ධය සංඤාස්කන්ධය සංස්කාරස්කන්ධය යි, මේ විඤානප්‍රත්‍යයෙන් විඤානසම්පයුක්ත වූ නාමය යයි කියනු ලැබේ.

තප් කතමං නාමපච්චයා ඡට්ඨායතනං නාමසම්පයුත්තං: යං චිත්තං මනො මානසං -පෙ- තජ්ජා මනොවිඤ්ඤාණධාතු, ඉදං චුච්චති නාමපච්චයා ඡට්ඨායතනං නාමසම්පයුත්තං.

එහි නාමප්‍රත්‍යයෙන් නාමසම්පයුක්ත වූ ඡේදයායතනය කවරෙ යත්: යම් චිත්තයෙක් මනසෙක් මානසයෙක් ... තදනුරූප වූ මනෝවිඤානධාතුවෙක් වේ ද, මේ නාමප්‍රත්‍යයෙන් නාමසම්පයුක්ත වූ ඡේදයායතන යයි කියනු ලැබේ.

තත් කතමො ඡට්ඨායනපච්චයා එස්සො ඡට්ඨායනසම්පයුත්තො: යො එස්සො ඵ්ඝනා සම්ඵ්ඝනා සම්ඵ්ඝිතත්තං, අයං වුච්චති ඡට්ඨායනපච්චයා එස්සො ඡට්ඨායනසම්පයුත්තො.

එහි ඡ්ඡට්ඨායනප්‍රත්‍යයෙන් ඡ්ඡට්ඨායනසම්පයුත්ත වූ ස්පඨිය කවරෙ යත්: යම් ස්පඨියෙක් ස්පඨි කරන අයුරෙක් මොනොවට ස්පඨි කරන අයුරෙක් ස්පඨි කළ බවෙක් වේ ද, මේ ඡ්ඡට්ඨායනප්‍රත්‍යයෙන් ඡ්ඡට්ඨායනසම්පයුත්ත වූ ස්පඨි යයි කියනු ලැබේ.

තත් කතමා එස්සපච්චයා වෙදනා එස්සසම්පයුත්තා: යං වෙනසිකං සාතං වෙනසිකං සුඛං වෙනොසම්ඵස්සජං සාතං සුඛං වෙදයිතං වෙනොසම්ඵස්සජා සාතා සුඛා වෙදනා, අයං වුච්චති එස්සපච්චයා වෙදනා එස්සසම්පයුත්තො.

එහි ස්පඨිප්‍රත්‍යයෙන් ස්පඨිසම්පයුත්ත වූ වෙදනාව කවර යත්: යම් වෙනසික වූ සාතයෙක් වෙනසික වූ සුඛයෙක් වේනෝසම්ඵස්සජ සාත - සුඛ - වෙදයිතයෙක් වේනෝසම්ඵස්සජ සාත - සුඛ - වෙදනායෙක් වේ ද, මේ ස්පඨිප්‍රත්‍යයෙන් ස්පඨිසම්පයුත්ත වූ වෙදනා යි කියනු ලැබේ.

තත් කතමා වෙදනාපච්චයා තණ්හා වෙදනාසම්පයුත්තා: යො රාගො සාරාගො -පෙ- චිත්තස්ස සාරාගො, අයං වුච්චති වෙදනාපච්චයා තණ්හා වෙදනාසම්පයුත්තා.

එහි වෙදනාප්‍රත්‍යයෙන් වෙදනාසම්පයුත්ත වූ තණ්හාව කවර යත්: යම් රාගයෙක් බලවෙන් රාගයෙක් ... චිත්තයාගේ බලවත් රාගයෙක් වේ ද, මේ වෙදනාප්‍රත්‍යයෙන් වෙදනාසම්පයුත්ත වූ තණ්හා යි කියනු ලැබේ.

තත් කතමං තණ්හාපච්චයා උපාදානං තණ්හාසම්පයුත්තං: යා දිට්ඨි දිට්ඨිගතං -පෙ- තිත්ථායනනං විපරියෙසගාහො, ඉදං වුච්චති තණ්හාපච්චයා උපාදානං තණ්හාසම්පයුත්තං -පෙ- තෙන වුච්චති “එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති”ති.

එහි තණ්හාප්‍රත්‍යයෙන් තණ්හාසම්පයුත්ත වූ උපාදානය කවරෙ යත්: යම් දෘෂ්ටියෙක් දෘෂ්ටිගතයෙක් ... තිත්ථායනනෙයෙක් විපරිතග්‍රාහයෙක් වේ ද, මේ තණ්හාප්‍රත්‍යයෙන් තණ්හාසම්පයුත්ත වූ උපාදාන යි කියනු ලැබේ. ...එයින් කියනු ලැබෙයි: “එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයෝ හොති” යි.

2 වාරය

380. තස්මිං සමයෙ අවිජ්ජාපච්චයා සඬ්ඛාරො අවිජ්ජාසම්පයුත්තො, සඬ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං සඬ්ඛාරසම්පයුත්තං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං විඤ්ඤාණසම්පයුත්තං, නාමපච්චයා එස්සො නාමසම්පයුත්තො, එස්සපච්චයා වෙදනා එස්සසම්පයුත්තො, වෙදනාපච්චයා තණ්හා වෙදනාසම්පයුත්තා, තණ්හාපච්චයා උපාදානං, තණ්හාසම්පයුත්තං, උපාදානපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං, එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති.

380. එසමයෙහි අවිද්‍යාප්‍රත්‍යයෙන් අවිද්‍යාසම්පයුත්ත වූ සංස්කාරය වෙයි, සංස්කාර ප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාරසම්පයුත්ත වූ විඤානය වෙයි, විඤානප්‍රත්‍යයෙන් විඤානසම්පයුත්ත වූ නාමය වෙයි, නාමප්‍රත්‍යයෙන් නාමසම්පයුත්ත වූ ස්පඨිය වෙයි, ස්පඨිප්‍රත්‍යයෙන් ස්පඨිසම්පයුත්ත වූ වෙදනාව වෙයි, වෙදනාප්‍රත්‍යයෙන් වෙදනාසම්පයුත්ත වූ තණ්හාව වෙයි, තණ්හාප්‍රත්‍යයෙන් තණ්හාසම්පයුත්ත වූ උපාදානය වෙයි, උපාදානප්‍රත්‍යයෙන් භවය වෙයි, භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වෙයි, ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ වෙයි. මෙසේ මේ සියලු දූඛරාශිහුගේ සමුදය වේ.

තත් කතමා අවිජ්ජා: යං අඤ්ඤාණං අදස්සනං -පෙ- අවිජ්ජාලඬ්ඛි මොහො අකුසලමූලං, අයං වුච්චති අවිජ්ජා.

එහි අවිද්‍යාව කවර යත්: යම් අඤානයෙක් අද්භිතයෙක් ... අවිද්‍යාපරිසයෙක් මෝහසඬ්ඛායාන අකුසලමූලයෙක් වේ ද, මේ අවිද්‍යා යි කියනු ලැබේ.

තත් කතමො අවිජ්ජාපච්චයා සඬ්ඛාරො අවිජ්ජාසම්පයුත්තො: යා වෙනනා සඤ්චෙනනා වෙනයිතත්තං, අයං වුච්චති අවිජ්ජාපච්චයා සඬ්ඛාරො අවිජ්ජාසම්පයුත්තො.

එහි අවිද්‍යාප්‍රත්‍යයෙන් අවිද්‍යාසම්පයුත්ත වූ සංස්කාරය කවරෙ යත්: යම් වෙනනාවක් සඤ්චෙනනාවක් සිතන ලද බවෙක් වේ ද, මේ අවිද්‍යාප්‍රත්‍යයෙන් අවිද්‍යාසම්පයුත්ත වූ සංස්කාර යි කියනු ලැබේ.

තත් කතමං සඛිබාරපච්චයා විඤ්ඤාණං සඛිබාරසම්පයුත්තං: යං චිත්තං මනෝ මානසං -පෙ- තප්පා මනෝවිඤ්ඤාණධාතුං. ඉදං වුවච්චති සඛිබාරපච්චයා විඤ්ඤාණං සඛිබාරසම්පයුත්තං.

එහි සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාරසම්පයුක්ත වූ විඥානය කවර යත්: යම් චිත්තයෙක් මනසෙක් මානසයෙක් ... තදනුරූප වූ මනෝවිඥානධාතුවෙක් වේ ද, මේ සංස්කාර ප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාරසම්පයුක්ත වූ විඥාන යි කියනු ලැබේ.

තත් කතමං විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං විඤ්ඤාණසම්පයුත්තං: වේදනාක්ඛණ්ඩො සඤ්ඤාක්ඛණ්ඩො සඛිබාරක්ඛණ්ඩො, ඉදං වුවච්චති විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං විඤ්ඤාණසම්පයුත්තං.

එහි විඥානප්‍රත්‍යයෙන් විඥානසම්පයුක්ත වූ නාමය කවර යත්: වේදනාස්කන්ධ ය සංඥාස්කන්ධ ය සංස්කාරස්කන්ධ යි. මේ විඥානප්‍රත්‍යයෙන් විඥානසම්පයුක්ත වූ නාම යයි කියනු ලැබේ.

නාමපච්චයා එස්සො නාමසම්පයුත්තොති තත් කතමං නාමං: ධ්වපෙඤා එස්සං, වේදනාක්ඛණ්ඩො සඤ්ඤාක්ඛණ්ඩො සඛිබාරක්ඛණ්ඩො විඤ්ඤාණක්ඛණ්ඩො, ඉදං වුවච්චති නාමං. තත් කතමො නාමපච්චයා නාමසම්පයුත්තො: යො එස්සො ඵ්ඛනා සම්ඵ්ඛනා සම්ඵ්ඛිතත්තං, අයං වුවච්චති නාමපච්චයා එස්සො නාමසම්පයුත්තො -පෙ- තෙන වුවච්චති ‘එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛණ්ඩස්ස සමුදයො හොති’ති.

නාමප්‍රත්‍යයෙන් නාමසම්පයුක්ත වූ ස්පඨිය යනු: එහි නාමය කවර යත්: ස්පඨිය තඛා වේදනාස්කන්ධ ය සංඥාස්කන්ධ ය සංස්කාරස්කන්ධ ය විඥානස්කන්ධ යි, මේ නාම යයි කියනු ලැබේ. එහි නාමප්‍රත්‍යයෙන් නාමසම්පයුක්ත වූ ස්පඨිය කවර යත්: යම් ස්පඨියෙක් ස්පඨි කරන අයුරෙක් මොනොවට ස්පඨි කරන අයුරෙක් ස්පඨි කළ බවෙක් වේ ද, මේ නාමප්‍රත්‍යයෙන් නාමසම්පයුක්ත වූ ස්පඨි යයි කියනු ලැබේ. ... එයින් කියනු ලැබෙයි: “එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛණ්ඩස්ස සමුදයෝ හොති” යි.

3 වාරය

381. තස්මිං සමයෙ අවිජ්ජාපච්චයා සඛිබාරො අවිජ්ජාසම්පයුත්තො, සඛිබාරපච්චයා විඤ්ඤාණං සඛිබාරසම්පයුත්තං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමරූපං විඤ්ඤාණසම්පයුත්තං නාමං, නාමරූපපච්චයා ජට්ඨායනනං නාමසම්පයුත්තං, ජට්ඨායනනපච්චයා එස්සො ජට්ඨායනනසම්පයුත්තො, එස්සපච්චයා වේදනා එස්සසම්පයුත්තා, වේදනාපච්චයා තණ්හා වේදනාසම්පයුත්තා, තණ්හාපච්චයා උපාදානං, තණ්හාසම්පයුත්තං, උපාදානපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං, එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛණ්ඩස්ස සමුදයො හොති.

381. එසමයෙහි අවිද්‍යාප්‍රත්‍යයෙන් අවිද්‍යාසම්පයුක්ත වූ සංස්කාරය වෙයි, සංස්කාර ප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාරසම්පයුක්ත වූ විඥානය වෙයි, විඥානප්‍රත්‍යයෙන් නාමරූප වෙයි, නාමය විඥානසම්පයුක්ත ය, නාමරූපප්‍රත්‍යයෙන් නාමසම්පයුක්ත වූ ඡේද්‍යායනනය වෙයි, ඡේද්‍යායනනප්‍රත්‍යයෙන් ඡේද්‍යායනනසම්පයුක්ත වූ ස්පඨිය වෙයි, ස්පඨිප්‍රත්‍යයෙන් ස්පඨිසම්පයුක්ත වූ වේදනාව වෙයි, වේදනාප්‍රත්‍යයෙන් වේදනාසම්පයුක්ත වූ තණ්හාව වෙයි, තණ්හාප්‍රත්‍යයෙන් තණ්හාසම්පයුක්ත වූ උපාදානය වෙයි, උපාදානප්‍රත්‍යයෙන් භවය වෙයි, භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වෙයි, ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ වෙයි. මෙසේ මේ සියලු දුඃඛරාශිහුගේ සමුදය වේ.

තත් කතමා අවිජ්ජා: යං අඤ්ඤාණං අදස්සනං -පෙ- අවිජ්ජාලභිති මොහො අකුසලමූලං, අයං වුවච්චති අවිජ්ජා.

එහි අවිද්‍යාව කවර යත්: යම් අඤානයෙක් අදභිතයෙක් ... අවිද්‍යාපරිසයෙක් මෝහසඛිබාන අකුසලමූලයෙක් වේ ද, මේ අවිද්‍යා යි කියනු ලැබේ.

තත් කතමො අවිජ්ජාපච්චයා සඛිබාරො අවිජ්ජාසම්පයුත්තො: යා වෙනනා සඤ්චෙනනා වෙනයිතත්තං, අයං වුවච්චති අවිජ්ජාපච්චයා සඛිබාරො අවිජ්ජාසම්පයුත්තො.

එහි අවිද්‍යාප්‍රත්‍යයෙන් අවිද්‍යාසම්පයුක්ත වූ සංස්කාරය කවර යත්: යම් වෙනනාවක් සඤ්චෙනනාවක් සිතන ලද බවෙක් වේ ද, මේ අවිද්‍යාප්‍රත්‍යයෙන් අවිද්‍යාසම්පයුක්ත වූ සංස්කාර යයි කියනු ලැබේ.

තත් කතමං සඛිබාරපච්චයා විඤ්ඤාණං සඛිබාරසම්පයුත්තං: යං චිත්තං මනෝ මානසං -පෙ- තප්පා මනෝවිඤ්ඤාණධාතුං, ඉදං වුවච්චති සඛිබාරපච්චයා විඤ්ඤාණං සඛිබාරසම්පයුත්තං.

එහි සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාරසම්ප්‍රයුක්ත වූ විඥානය කවරෙ යත්: යම් චිත්තයෙක් මනසෙක් මානසයෙක් ... තදනුරූප වූ මනෝවිඥානධාතුයෙක් වේ ද, මේ සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාරසම්ප්‍රයුක්ත විඥාන යයි කියනු ලැබේ.

තඤ්ඤානුප්‍රත්‍යයෙන් නාමරූපය, විඤ්ඤාණසම්ප්‍රයුක්ත නාමය: අසී නාමය අසී රූපය. තඤ්ඤානු නාමය: වේදනාක්ඛණ්ඩො සඤ්ඤාක්ඛණ්ඩො සඛ්ඛාරක්ඛණ්ඩො, ඉදං වූච්චති නාමය.

එහි විඥානප්‍රත්‍යයෙන් නාමරූපය, විඥානසම්ප්‍රයුක්ත වූ නාමය කවරෙ යත්: නාමයෙක් ඇත, රූපයෙක් ඇති. එහි නාමය කවරෙ යත්: වේදනාස්කන්ධ ය සංඥාස්කන්ධ ය සංස්කාරස්කන්ධ යි. මේ නාම යයි කියනු ලැබේ.

තඤ්ඤානු රූපය: වක්ඛායතනස්ස උපවයො -පෙ- කායායතනස්ස උපවයො, යං වා පනඤ්ඤම්පි අසී රූපය චිත්තජං චිත්තභෙතුකං චිත්තසමුට්ඨානං, ඉදං වූච්චති රූපය. ඉති ඉදඤ්ච නාමය, ඉදඤ්ච රූපය, ඉදං වූච්චති විඤ්ඤාණපච්චයා නාමරූපය විඤ්ඤාණසම්ප්‍රයුක්ත නාමය.

එහි රූපය කවරෙ යත්: වක්ඛායතනායාගේ ඉපදීම ය ... කායායතනායාගේ ඉපදීම ය, යළි අන්‍ය වූ ද චිත්තජ වූ චිත්තභෙතුක වූ චිත්තසමුට්ඨාන වූ යම් රූපයෙක් හෝ ඇද්ද, මේ රූප යයි කියනු ලැබේ. මෙසේ මේ නාමය ද, මේ රූපය ද මේ නාමරූප යි කියනු ලැබේ.

නාමරූපපච්චයා ඡට්ඨායතනං නාමසම්ප්‍රයුක්තන්ති: අසී නාමය, අසී රූපය. තඤ්ඤානු නාමය: වේදනාක්ඛණ්ඩො සඤ්ඤාක්ඛණ්ඩො සඛ්ඛාරක්ඛණ්ඩො, ඉදං වූච්චති නාමය.

[need trans]: නාමයෙක් ඇත, රූපයෙක් ඇති. එහි නාමය කවරෙ යත්: වේදනාස්කන්ධ ය සංඥාස්කන්ධ ය සංස්කාරස්කන්ධ යි. මේ නාම යයි කියනු ලැබේ. *

තඤ්ඤානු රූපය: යං රූපය නිස්සාය මනෝවිඤ්ඤාණධාතුව චිත්තති ඉදං වූච්චති රූපය. ඉති ඉදඤ්ච නාමය, ඉදඤ්ච රූපය, ඉදං වූච්චති නාමරූපය.

එහි රූපය කවරෙ යත්: යම් රූපයෙක් නිසා මනෝවිඥානධාතුව පවතී ද, මේ රූප යි කියනු ලැබේ. මෙසේ මේ නාමය ද, මේ රූපය ද යන මේ නාමරූප යි කියනු ලැබේ.*

තඤ්ඤානු නාමරූපපච්චයා ඡට්ඨායතනං නාමසම්ප්‍රයුක්තන්ති: යං චිත්තං මනෝ මානසං -පෙ- තප්පා මනෝවිඤ්ඤාණධාතුව, ඉදං වූච්චති නාමරූපපච්චයා ඡට්ඨායතනං නාමසම්ප්‍රයුක්තන්ති.

එහි නාමරූපප්‍රත්‍යයෙන් නාමසම්ප්‍රයුක්ත වූ ඡේතියතනය කවරෙ යත්: යම් චිත්තයෙක් මනසෙක් මානසයෙක් ... තදනුරූප වූ මනෝවිඥානධාතුවෙක් වේ ද, මේ නාමරූප ප්‍රත්‍යයෙන් නාමසම්ප්‍රයුක්ත වූ ඡේතියතනය යයි කියනු ලැබේ.

තඤ්ඤානු ඡට්ඨායතනපච්චයා එස්සො ඡට්ඨායතනසම්ප්‍රයුක්තො: යො එස්සො චුසනා සම්චුසනා සමචුසිතන්ති, අයං වූච්චති ඡට්ඨායතනපච්චයා එස්සො ඡට්ඨායතනසම්ප්‍රයුක්තො -පෙ- තෙන වූච්චති එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛණ්ඩස්ස සමුදයො හොතිති.

එහි ඡේතියතනප්‍රත්‍යයෙන් ඡේතියතනසම්ප්‍රයුක්ත වූ ස්පඨිය කවරෙ යත්: යම් ස්පඨියෙක් ස්පඨි කරන අයුරෙක් මොනොවට ස්පඨි කරන අයුරෙක් ස්පඨි කළ බවෙක් වේ ද, මේ ඡේතියතනප්‍රත්‍යයෙන් ඡේතියතනසම්ප්‍රයුක්ත වූ ස්පඨි යයි කියනු ලැබේ. ... එයින් කියනු ලැබෙයි: “එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛණ්ඩස්ස සමුදයො හොති” යි.

382. තස්මිං සමයෙ අවිජ්ජාපච්චයා සඛ්ඛාරො අවිජ්ජාසම්ප්‍රයුක්තො, සඛ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං සඛ්ඛාරසම්ප්‍රයුක්තං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමරූපං විඤ්ඤාණසම්ප්‍රයුක්තං නාමය, නාමරූපපච්චයා සළායතනං නාමසම්ප්‍රයුක්තං ඡට්ඨායතනං, ඡට්ඨායතනපච්චයා එස්සො ඡට්ඨායතනසම්ප්‍රයුක්තො, එස්සපච්චයා වේදනා එස්සසම්ප්‍රයුක්තා, වේදනාපච්චයා තණ්හා වේදනාසම්ප්‍රයුක්තා, තණ්හාපච්චයා උපාදානං තණ්හාසම්ප්‍රයුක්තං, උපාදානපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං, එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛණ්ඩස්ස සමුදයො හොති.

4 වාරය

382. එසමයෙහි අවිද්‍යාප්‍රත්‍යයෙන් අවිද්‍යාසම්ප්‍රයුක්ත වූ සංස්කාරය වෙයි, සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාරසම්ප්‍රයුක්ත වූ විඥානය වෙයි, විඥානප්‍රත්‍යයෙන් නාමරූපය වෙයි, නාමය විඥානසම්ප්‍රයුක්ත යි, නාමරූපප්‍රත්‍යයෙන් ස්වයංතනය

වෙයි, ඡේදායනනය නාමසම්ප්‍රයුක්ත යි, ඡේදායනප්‍රත්‍යයෙන් ඡේදායනසම්ප්‍රයුක්ත වූ ස්පෘශ්‍ය වෙයි, ස්පෘශ්‍යප්‍රත්‍යයෙන් ස්පෘශ්‍යසම්ප්‍රයුක්ත වූ වේදනාව වෙයි, වේදනාප්‍රත්‍යයෙන් වේදනා සම්ප්‍රයුක්ත වූ තෘෂ්ණාව වෙයි, තෘෂ්ණාප්‍රත්‍යයෙන් තෘෂ්ණාසම්ප්‍රයුක්ත වූ උපාදානය වෙයි, උපාදානප්‍රත්‍යයෙන් භවය වෙයි, භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වෙයි, ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ වෙයි. මෙසේ මේ සියලු දූඛරාශිහුගේ සමුදය වේ.

තඤ්ඤානං අවිජ්ජා: යං අඤ්ඤාණං අදස්සනං -පෙ- අවිජ්ජාලභිති මොහො අකුසලමූලං, අයං චූච්චති අවිජ්ජා.

එහි අවිද්‍යාව කවර යත්: යම් අභ්‍යන්තරයක් අද්විතයක් ... අවිද්‍යාපරිසරයක් මෝහසංවිධාන අකුසලමූලයක් වේ ද, මේ අවිද්‍යා යි කියනු ලැබේ.

තඤ්ඤානං අවිජ්ජාපච්චයා සංවිධානං අවිජ්ජාසම්ප්‍රයුක්තො: යා චෙතනා සංඤ්චෙතනා චෙතයිතන්තං, අයං චූච්චති අවිජ්ජාපච්චයා සංවිධානං අවිජ්ජාසම්ප්‍රයුක්තො.

එහි අවිද්‍යාප්‍රත්‍යයෙන් අවිද්‍යාසම්ප්‍රයුක්ත වූ සංස්කාරය කවර යත්: යම් චේතනාවක් සංඤ්චෙතනාවක් සිතන ලද බවෙන් වේ ද, මේ අවිද්‍යාප්‍රත්‍යයෙන් අවිද්‍යා සම්ප්‍රයුක්ත වූ සංස්කාර යි කියනු ලැබේ.

තඤ්ඤානං සංවිධානපච්චයා විඤ්ඤාණං සංවිධානසම්ප්‍රයුක්තං: යං චිත්තං මනෝ මානසං -පෙ- තඤ්ජා මනෝවිඤ්ඤාණධාතු, ඉදං චූච්චති සංවිධානපච්චයා විඤ්ඤාණං සංවිධානසම්ප්‍රයුක්තං.

එහි සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාරසම්ප්‍රයුක්ත වූ විඤානය කවර යත්: යම් චිත්තයක් මනසක් මානසයක් ... තදනුරූප වූ මනෝවිඤානධාතුවෙන් වේ ද, මේ සංස්කාර ප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාරසම්ප්‍රයුක්ත වූ විඤාන යි කියනු ලැබේ.

තඤ්ඤානං විඤ්ඤාණපච්චයා නාමරූපං විඤ්ඤාණසම්ප්‍රයුක්තං නාමං: අසී නාමං, අසී රූපං. තඤ්ඤානං නාමං: වේදනාක්ඛණ්ඩො සඤ්ඤාක්ඛණ්ඩො සංවිධානක්ඛණ්ඩො, ඉදං චූච්චති නාමං.

එහි විඤානප්‍රත්‍යයෙන් නාමරූපය, විඤානසම්ප්‍රයුක්ත වූ නාමය කවර යත්: නාමයක් ඇත. රූපයක් ඇති, එහි නාමය කවර යත්: වේදනාස්කන්ධ ය සංඤාස්කන්ධ ය සංස්කාරස්කන්ධ යි, මේ නාම යයි කියනු ලැබේ.

තඤ්ඤානං රූපං: වක්ඛායනස්ස උපවයො -පෙ- කායායනස්ස උපවයො. යං වා පනඤ්ඤමිපි අසී රූපං චිත්තජං චිත්තභේතුකං චිත්තසමුට්ඨානං, ඉදං චූච්චති රූපං. ඉති ඉදංඤ්ච නාමං, ඉදංඤ්ච රූපං, ඉදං චූච්චති විඤ්ඤාණපච්චයා නාමරූපං විඤ්ඤාණසම්ප්‍රයුක්තං නාමං.

එහි රූපය කවර යත්: වක්ඛායනස්ස ඉපද්ධමෙක් ... කායායනස්ස ඉපද්ධමෙක් වේ ද, යළි අත්‍යා වූ ද චිත්තජ වූ චිත්තභේතුක වූ චිත්තසමුට්ඨාන වූ යම් රූපයක් හෝ ඇද්ද, මේ රූප යයි කියනු ලැබේ. මෙසේ මේ නාමය ද, මේ රූපය ද යන මේ විඤානප්‍රත්‍යයෙන් නාමරූපය විඤානසම්ප්‍රයුක්ත වූ නාම යයි කියනු ලැබේ.

නාමරූපපච්චයා සලායනනං නාමසම්ප්‍රයුක්තං ඡට්ඨායනනන්ති: අසී නාමං, අසී රූපං. තඤ්ඤානං නාමං: වේදනාක්ඛණ්ඩො සඤ්ඤාක්ඛණ්ඩො සංවිධානක්ඛණ්ඩො, ඉදං චූච්චති නාමං.

නාමරූපප්‍රත්‍යයෙන් ස්වයංතනා නාමසම්ප්‍රයුක්ත වූ ඡේදායනනය යනු: නාමයක් ඇත, රූපයක් ඇති. එහි නාමය කවර යත්: වේදනාස්කන්ධ ය සංඤාස්කන්ධ ය සංස්කාරස්කන්ධ යි, මේ නාම යයි කියනු ලැබේ.

තඤ්ඤානං රූපං: චිත්තාරො ව මහාභූතා, යඤ්ච රූපං නිස්සාය මනෝවිඤ්ඤාණධාතු චිත්තති, ඉදං චූච්චති රූපං. ඉති ඉදංඤ්ච නාමං ඉදංඤ්ච රූපං, ඉදං චූච්චති නාමරූපං.

එහි රූපය කවර යත්: සතර මහාභූතයෝ ද, යම් රූපයකුත් නිසා මනෝවිඤාන ධාතුව පවතී ද, මේ රූප යයි කියනු ලැබේ. මෙසේ මේ නාමය ද, මේ රූපය ද, යන මේ නාමරූප යයි කියනු ලැබේ.

තඤ්ඤානං නාමරූපපච්චයා සලායනනං නාමසම්ප්‍රයුක්තං ඡට්ඨායනනං: වක්ඛායනනං -පෙ- මනායනනං, ඉදං චූච්චති නාමරූපපච්චයා සලායනනං නාමසම්ප්‍රයුක්තං ඡට්ඨායනනං.

එහි නාමරූපප්‍රත්‍යයෙන් ඡායායතනය, නාමසම්ප්‍රසුක්ත වූ ඡේදායතනය කවරෙ යත්: වක්‍ෂුරායතන ය ... මනායතන යි, මේ නාමරූපප්‍රත්‍යයෙන් ඡායායතනය නාමසම්ප්‍රසුක්ත වූ ඡේදායතන යි කියනු ලැබේ.

තත් කතමො ඡට්ඨායතනපච්චයා එස්සො ඡට්ඨායතනසම්ප්‍රසුක්තො: යො එස්සො චූසනා සම්චූසනා සමචූසිතත්තං, අයං චූච්චති ඡට්ඨායතනපච්චයා එස්සො ඡට්ඨායතනසම්ප්‍රසුක්තො -පෙ- තෙන චූච්චති එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොතිති.

එහි ඡේදායතනප්‍රත්‍යයෙන් ඡේදායතනසම්ප්‍රසුක්ත වූ ස්පඨිය කවරෙ යත්: යම් ස්පඨියෙක් ස්පඨි කරන අයුරෙක් මොනොවට ස්පඨි කරන අයුරෙක් මොනොවට ස්පඨි කළ බවෙක් වේ ද, මේ ඡේදායතනප්‍රත්‍යයෙන් ඡේදායතනසම්ප්‍රසුක්ත වූ ස්පඨියයි කියනු ලැබේ. ... එයින් කියනු ලැබෙයි: “එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති” යි.

සම්ප්‍රසුත්තවතුක්කං.

අඤ්ඤාමඤ්ඤවතුක්කං 1 වාරය

383. තස්මිං සමයෙ අවිජ්ජාපච්චයා සඬබ්බාරො සඬබ්බාරපච්චයා'පි අවිජ්ජා, සඬබ්බාරපච්චයා විඤ්ඤාණං විඤ්ඤාණපච්චයා'පි සඬබ්බාරො, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං නාමපච්චයා'පි විඤ්ඤාණං, නාමපච්චයා ඡට්ඨායතනං ඡට්ඨායතනපච්චයා'පි නාමං, ඡට්ඨායතනපච්චයා එස්සො එස්සපච්චයා'පි ඡට්ඨායතනං, එස්සපච්චයා වෙදනා වෙදනාපච්චයා'පි එස්සො, වෙදනාපච්චයා තණ්හා තණ්හාපච්චයා'පි වෙදනා, තණ්හාපච්චයා උපාදානං උපාදානපච්චයා'පි තණ්හා, උපාදානපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං. එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති.

383. එසමයෙහි අවිද්‍යාප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාරය වෙයි, සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් ද අවිද්‍යාව වෙයි. සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඤානය වෙයි, විඤානප්‍රත්‍යයෙන් ද සංස්කාරය වෙයි. විඤානප්‍රත්‍යයෙන් නාමය වෙයි, නාමප්‍රත්‍යයෙන් ද විඤානය වෙයි. නාමප්‍රත්‍යයෙන් ඡේදායතනය වෙයි, ඡේදායතනප්‍රත්‍යයෙන් ද නාමය වෙයි. ඡේදායතනප්‍රත්‍යයෙන් ස්පඨිය වෙයි, ස්පඨිප්‍රත්‍යයෙන් ද ඡේදායතනය වෙයි. ස්පඨිප්‍රත්‍යයෙන් වේදනාව වෙයි, වේදනාප්‍රත්‍යයෙන් ද ස්පඨිය වෙයි. වේදනාප්‍රත්‍යයෙන් තණ්හාව වෙයි, තණ්හා ප්‍රත්‍යයෙන් ද වේදනාව වෙයි. තණ්හාප්‍රත්‍යයෙන් උපාදානය වෙයි, උපාදානප්‍රත්‍යයෙන් ද තණ්හාව වෙයි. උපාදානප්‍රත්‍යයෙන් භවය වෙයි, භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වෙයි, ජාති ප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ වෙයි. මෙසේ මේ සියලු දූඛරාශිහුගේ සමුදය වේ.

තත් කතමා අවිජ්ජා: යං අඤ්ඤාණං අදස්සනං -පෙ- අවිජ්ජාලඬ්ඛි මොහො අකුසලමූලං, අයං චූච්චති අවිජ්ජා.

එහි අවිද්‍යා කවර යත්: යම් නො දැන්මෙක් නො දැක්මෙක් ... අවිද්‍යාපරිසයෙක් මෝභසඬබ්බාත අකුසලමූලයෙක් වේ ද, මේ අවිද්‍යා යි කියනු ලැබේ.

තත් කතමො අවිජ්ජාපච්චයා සඬබ්බාරො: යා වෙනනා සඤ්චෙනනා වෙනයිතත්තං, අයං චූච්චති අවිජ්ජාපච්චයා සඬබ්බාරො. තත් කතමා සඬබ්බාරපච්චයා'පි අවිජ්ජා: යං අඤ්ඤාණං අදස්සනං -පෙ- අවිජ්ජාලඬ්ඛි මොහො අකුසලමූලං, අයං චූච්චති සඬබ්බාරපච්චයා'පි අවිජ්ජා.

එහි අවිද්‍යාප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාරය කවරෙ යත්: යම් චේතනාවක් සඤ්චේතනාවක් සිතන ලද බවෙක් වේ ද, මේ අවිද්‍යාප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාර යයි කියනු ලැබේ. එහි සංස්කාර ප්‍රත්‍යයෙන් ද අවිද්‍යාව කවර යත්: යම් අඤානයෙක් අදභිතයෙක් ... අවිද්‍යාපරිසයෙක් මෝභසඬබ්බාත අකුසලමූලයෙක් වේ ද, මේ සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් ද අවිද්‍යා යි කියනු ලැබේ.

තත් කතමං සඬබ්බාරපච්චයා විඤ්ඤාණං: යං චිත්තං මනො මානසං -පෙ- තජ්ජා මනොවිඤ්ඤාණධාතු, ඉදං චූච්චති සඬබ්බාරපච්චයා විඤ්ඤාණං. තත් කතමො විඤ්ඤාණපච්චයා'පි සඬබ්බාරො: යා වෙනනා සඤ්චෙනනා වෙනයිතත්තං, අයං චූච්චති විඤ්ඤාණපච්චයා'පි සඬබ්බාරො.

එහි සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඤානය කවරෙ යත්: යම් චිත්තයෙක් මනසෙක් මානසයෙක් ... තදනුරූප වූ මනෝවිඤානධාතුවෙක් වේ ද, මේ සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඤාන යයි කියනු ලැබේ. එහි විඤානප්‍රත්‍යයෙන් ද සංස්කාරය

කවරෙ යන්: යම් වෙනතාවක් සඤ්චෙනතාවක් සිතන ලද බවෙක් වේ ද, මේ විඥානප්‍රත්‍යයෙන් ද සංස්කාර යි කියනු ලැබේ.

තස් කතමං විඤ්ඤාණපච්චයා නාම: වෙදනාක්ඛන්ධො සඤ්ඤාක්ඛන්ධො සඬ්ඛාරක්ඛන්ධො, ඉදං චුච්චති විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං. තස් කතමං නාමපච්චයා'පි විඤ්ඤාණං: යං චිත්තං මනො මානසං -පෙ- තප්පා මනොවිඤ්ඤාණධාතු, ඉදං චුච්චති නාමපච්චයා'පි විඤ්ඤාණං.

එහි විඥානප්‍රත්‍යයෙන් නාමය කවරෙ යන්: වේදනාස්කන්ධ ය සංඤාස්කන්ධ ය සංස්කාරස්කන්ධ යි, මේ විඥානප්‍රත්‍යයෙන් නාම යයි කියනු ලැබේ, එහි නාම ප්‍රත්‍යයන් ද විඥානය කවරෙ යන්: යම් චිත්තයෙක් මනසෙක් මානසයෙක් ... තදනුරූප වූ මනෝවිඥානධාතූයෙක් වේ ද, මේ නාමප්‍රත්‍යයෙන් ද විඥාන යයි කියනු ලැබේ.

තස් කතමං නාමපච්චයා ඡට්ඨායතනං: යං චිත්තං මනො මානසං -පෙ- තප්පා මනොවිඤ්ඤාණධාතු, ඉදං චුච්චති නාමපච්චයා ඡට්ඨායතනං. තස් කතමං ඡට්ඨායතනපච්චයා'පි නාමං: වෙදනාක්ඛන්ධො සඤ්ඤාක්ඛන්ධො සඬ්ඛාරක්ඛන්ධො, ඉදං චුච්චති ඡට්ඨායතනපච්චයා'පි නාමං.

එහි නාමප්‍රත්‍යයෙන් ඡේද්‍යායතනය කවරෙ යන්: යම් චිත්තයෙක් මනසෙක් මානසයෙක් ... තදනුරූප වූ මනෝවිඥානධාතූයෙක් වේ ද, මේ නාමප්‍රත්‍යයෙන් ඡේද්‍යායතන යයි කියනු ලැබේ, එහි ඡේද්‍යායතනප්‍රත්‍යයෙනු දු නාමය කවරෙ යන්: වේදනාස්කන්ධ ය සංඤාස්කන්ධ ය සංස්කාරස්කන්ධ යි, මේ ඡේද්‍යායතනප්‍රත්‍යයෙනුදු නාම යයි කියනු ලැබේ.

තස් කතමං ඡට්ඨායතනපච්චයා එස්සො: යො එස්සො චුසනා සම්චුසනා සම්චුසිතත්තං, අයං චුච්චති ඡට්ඨායතනපච්චයා එස්සො. තස් කතමං එස්සපච්චයා'පි ඡට්ඨායතනං: යං චිත්තං මනො මානසං -පෙ- තප්පා මනොවිඤ්ඤාණධාතු, ඉදං චුච්චති එස්සපච්චයා'පි ඡට්ඨායතනං.

එහි ඡේද්‍යායතනප්‍රත්‍යයෙන් ස්පඨිය කවරෙ යන්: යම් ස්පඨියෙක් ස්පඨිකාරයෙක් සංස්පඨිකාරයෙක් ස්පඨි කළ බවෙක් වේ ද, මේ ඡේද්‍යායතනප්‍රත්‍යයෙන් ස්පඨියයි කියනු ලැබේ. එහි ස්පඨිප්‍රත්‍යයෙනු දු ඡේද්‍යායතනය කවරෙ යන්: යම් චිත්තයෙක් මනසෙක් මානසයෙක් ... තදනුරූප වූ මනෝවිඥානධාතූයෙක් වේ ද, මේ ස්පඨිප්‍රත්‍යයෙනුදු ඡේද්‍යායතන යයි කියනු ලැබේ.

තස් කතමා එස්සපච්චයා වෙදනා: යං චෙතසිකං සාතං චෙතසිකං සුඛං චෙතොසම්ඵස්සජං සාතං සුඛං වෙදයිතං චෙතොසම්ඵස්සජා සාතා සුඛා වෙදනා, අයං චුච්චති එස්සපච්චයා වෙදනා. තස් කතමා වෙදනාපච්චයා'පි එස්සො: යො එස්සො චුසනා සම්චුසනා සම්චුසිතත්තං, අයං චුච්චති වෙදනාපච්චයා'පි එස්සො.

එහි ස්පඨිප්‍රත්‍යයෙන් වේදනාව කවරෙ යන්: යම් චෙතසික වූ සාතයෙක් චෙතසික වූ සුඛයෙක් චෙතෝසම්ඵස්සජ සාත - සුඛ - වේදයිතයෙක් චෙතෝසම්ඵස්සජ සාත - සුඛ - වේදනායෙක් වේ ද, මේ ස්පඨිප්‍රත්‍යයෙන් වේදනා යයි කියනු ලැබේ. එහි වේදනාප්‍රත්‍යයෙනු දු ස්පඨිය කවරෙ යන්: යම් ස්පඨියෙක් ස්පඨිකාරයෙක් සංස්පඨිකාරයෙක් ස්පඨි කළ බවෙක් වේ ද, මේ වේදනා ප්‍රත්‍යයෙනු දු ස්පඨි යයි කියනු ලැබේ.

තස් කතමා වෙදනාපච්චයා තණ්හා: යො රාගො සාරාගො -පෙ- චිත්තස්ස සාරාගො, අයං චුච්චති වෙදනාපච්චයා තණ්හා. තස් කතමා තණ්හාපච්චයා'පි වෙදනා: යං චෙතසිකං සාතං චෙතසිකං සුඛං චෙතොසම්ඵස්සජං සාතං සුඛං වෙදයිතං චෙතොසම්ඵස්සජා සාතා සුඛා වෙදනා, අයං චුච්චති තණ්හාපච්චයා'පි වෙදනා.

එහි වේදනාප්‍රත්‍යයෙන් තෘෂ්ණාව කවරෙ යන්: යම් රාගයෙක් ඛලවත් රාගයෙක් ... චිත්තයාගේ ඛලවත් රාගයෙක් වේ ද, මේ වේදනාප්‍රත්‍යයෙන් තෘෂ්ණා යි කියනු ලැබේ. එහි තෘෂ්ණාප්‍රත්‍යයෙනුදු වේදනාව කවරෙ යන්: යම් චෙතසික වූ සාතයෙක් චෙතසික වූ සුඛයෙක් චෙතෝසම්ඵස්සජ සාත - සුඛ - වේදයිතයෙක් චෙතෝසම්ඵස්සජ සාත - සුඛ - වේදනායෙක් වේ ද, මේ තෘෂ්ණාප්‍රත්‍යයෙන් ද වේදනා යි කියනු ලැබේ.

තස් කතමං තණ්හාපච්චයා උපාදානං: යා දිට්ඨි දිට්ඨිගතං -පෙ- තිස්සායතනං විපරියෙසගාහො, ඉදං චුච්චති තණ්හාපච්චයා උපාදානං. තස් කතමා උපාදානපච්චයා'පි තණ්හා, යො රාගො -පෙ- චිත්තස්ස සාරාගො, අයං චුච්චති උපාදානපච්චයා'පි තණ්හා.

එහි තෘෂ්ණාප්‍රත්‍යයෙන් උපාදානය කවරෙ යත්: යම් දෘෂ්ටියක් දෘෂ්ටිගතයෙක් ... නීත්‍යානුකූලයෙක් විපරිතග්‍රාහයෙක් වේ ද, මේ තෘෂ්ණාප්‍රත්‍යයෙන් උපාදාන යයි කියනු ලැබේ. එහි උපාදානප්‍රත්‍යයනුදු තෘෂ්ණාව කවර යත්: යම් රාගයෙක් ... චිත්තයාගේ බලවත් රාගයෙක් වේ ද, මේ උපාදානප්‍රත්‍යයනුදු තෘෂ්ණා යි කියනු ලැබේ.

තඤ්ඤා කතමා උපාදානපච්චයා භවො: යපෙසාං උපාදානං, වෙදනාක්ඛණ්ඩො සඤ්ඤාක්ඛණ්ඩො සඛ්ඛාරක්ඛණ්ඩො විඤ්ඤාණක්ඛණ්ඩො, අයං චූච්චති උපාදානපච්චයා භවො.

එහි උපාදානප්‍රත්‍යයෙන් භවය කවරෙ යත්: උපාදානය තබා වේදනාස්කන්ධය සංඥාස්කන්ධය සංස්කාරස්කන්ධය විඤ්ඤාස්කන්ධය යි, මේ උපාදානප්‍රත්‍යයෙන් භවය යි කියනු ලැබේ.

තඤ්ඤා කතමා භවපච්චයා ජාති: යා තෙසං තෙසං ධම්මානං ජාති සඤ්ජාති නිබ්බන්ති අභිනිබ්බන්ති පාතුභාවො, අයං චූච්චති භවපච්චයා ජාති.

එහි භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය කවර යත්: ඒ ඒ ධම්මයන්ගේ යම් ජාතියෙක් සංජාතියෙක් නිව්භවියෙක් අභිනිව්භවියෙක් ප්‍රාදුර්භාවයෙක් වේ ද, මේ භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය යයි කියනු ලැබේ.

තඤ්ඤා කතමං ජාතිපච්චයා ජරාමරණං: අජී ජරා අජී මරණං. තඤ්ඤා කතමා ජරා: යා තෙසං තෙසං ධම්මානං ජරා ජීරණතා ආයුනො සංභානි, අයං චූච්චති ජරා. තඤ්ඤා කතමං මරණං: යො තෙසං තෙසං ධම්මානං ඛයො වායො භෙදො පරිභෙදො අනිව්චතා අන්තරධානං, ඉදං චූච්චති මරණං. ඉති අයඤ්ච ජරා ඉදඤ්ච මරණං, ඉදං චූච්චති ජාතිපච්චයා ජරාමරණං.

එහි ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ කවරෙ යත්: ජරායෙක් ඇත, මරණයෙක් ඇති. එහි ජරා කවර යත්: ඒ ඒ ධම්මයන්ගේ යම් ජරාවක් දිරන බවෙක් ආයුෂ්‍යයාගේ පිරිහීමෙක් වේ ද, මේ ජරා යි කියනු ලැබේ. එහි මරණ කවරෙ යත්: ඒ ඒ ධම්මයන්ගේ යම් ක්‍ෂය වීමෙක් වාය වීමෙක් භෙදයෙක් පරිභේදයෙක් අනිත්‍යතායෙක් අන්තර්ධානයෙක් වේ ද, මේ මරණ යි කියනු ලැබේ. මෙසේ මේ ජරාව ද, මේ මරණය ද යන මේ ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ යි කියනු ලැබේ.

එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛණ්ඩස්ස සමුදයො භොතිති එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛණ්ඩස්ස සඬගති භොති, සමාගමො භොති, සමොධානං භොති, පාතුභාවො භොති, තෙන චූච්චති “එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛණ්ඩස්ස සමුදයො භොති” ති.

“එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛණ්ඩස්ස සමුදයෝ භොති” යනු: මෙසේ මේ සියලු දුක්ඛසමුහයාගේ එක්වීම වෙයි, සමාගමය වෙයි, සමවධානය වෙයි, ප්‍රාදුර්භාවය වේ. එයින් කියනු ලැබෙයි: “එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛණ්ඩස්ස සමුදයෝ භොති” යි.

2 වාරය

384. තස්මිං සමයෙ අවිජ්ජාපච්චයා සඬබාරො සඬබාරපච්චයා’පි අවිජ්ජා, සඬබාරපච්චයා විඤ්ඤාණං විඤ්ඤාණපච්චයා’පි සඬබාරො, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං නාමපච්චයා’පි විඤ්ඤාණං, නාමපච්චයා එස්සො එස්සපච්චයා’පි නාමං, එස්සපච්චයා වෙදනා වෙදනාපච්චයා’පි එස්සො, වෙදනාපච්චයා තණ්හා තණ්හාපච්චයා’පි වෙදනා. තණ්හාපච්චයා උපාදානං උපාදානපච්චයා’පි තණ්හා, උපාදානපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං, එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛණ්ඩස්ස සමුදයො භොති.

384. එසමයෙහි අවිද්‍යාප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාරය වෙයි, සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් ද අවිද්‍යාව වෙයි, සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඤ්ඤාණය වෙයි, විඤ්ඤාණප්‍රත්‍යයෙන් ද සංස්කාරය වෙයි, විඤ්ඤාණ ප්‍රත්‍යයෙන් නාමය වෙයි, නාමප්‍රත්‍යයෙන් ද විඤ්ඤාණය වෙයි, නාමප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශය වෙයි, ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් ද නාමය වෙයි, ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් වේදනාව වෙයි, වේදනා ප්‍රත්‍යයෙන් ද ස්පර්ශය වෙයි, වේදනාප්‍රත්‍යයෙන් තෘෂ්ණාව වෙයි, තෘෂ්ණාප්‍රත්‍යයෙන් ද වේදනාව වෙයි, තෘෂ්ණාප්‍රත්‍යයෙන් උපාදානය වෙයි, උපාදානප්‍රත්‍යයෙන් ද තෘෂ්ණාව වෙයි, උපාදානප්‍රත්‍යයෙන් භවය වෙයි, භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වෙයි, ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ වෙයි. මෙසේ මේ සියලු දුක්ඛරාශිහුගේ සමුදය වේ.

තඤ්ඤා කතමා අවිජ්ජා: යං අඤ්ඤාණං අදස්සනං -පෙ- අවිජ්ජාලඬ්ඨි මොහො අකුසලමූලං, අයං චූච්චති අවිජ්ජා.

එහි අවදානා කවර යත්: යම් නො දැන්මෙක් නො දැක්මෙක් ... අවදානාපරිසරයක් මෝහ සම්බන්ධතා අකුලලමුලයක් වේ ද, මේ අවදානා යි කියනු ලැබේ.

තත් කතමො අවිජ්ජාපච්චයා සංඛාරො: යා චෙනතා සංඝේචෙනතා චෙනයිතත්තං, අයං චූච්චති අවිජ්ජාපච්චයා සංඛාරො: තත් කතමො සංඛාරපච්චයා'පි අවිජ්ජා: යං අඤ්ඤාණං අදස්සනං -පෙ- අවිජ්ජාලඛිති මොහො අකුසලමුලං, අයං චූච්චති සංඛාරපච්චයා'පි අවිජ්ජා.

එහි අවදානාප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාරය කවර යත්: යම් චේතනාවක් සංඝේචෙනතාවක් සිතන ලද බවක් වේ ද, මේ අවදානාප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාර යි කියනු ලැබේ. එහි සංස්කාර ප්‍රත්‍යයෙන් ද අවදානාව කවර යත්: යම් නො දැන්මෙක් නො දැක්මෙක් ... අවදානාපරිසරයක් මෝහසම්බන්ධතා අකුලලමුලයක් වේ ද, මේ සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් ද අවදානා යි කියනු ලැබේ.

තත් කතමං සංඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං: යං චිත්තං මනො මානසං -පෙ- තජ්ජා මනොවිඤ්ඤාණධාතු, ඉදං චූච්චති සංඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං. තත් කතමො විඤ්ඤාණපච්චයා'පි සංඛාරො, යා චෙනතා සංඝේචෙනතා චෙනයිතත්තං, අයං චූච්චති විඤ්ඤාණපච්චයා'පි සංඛාරො.

එහි සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඤානය කවර යත්: යම් චිත්තයක් මනසෙක් මානසයෙක් ... තදනුරූප වූ මනෝවිඤානධාතූයෙක් වේ ද, මේ සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඤානය යි කියනු ලැබේ. එහි විඤානප්‍රත්‍යයෙන් ද සංස්කාරය කවර යත්: යම් චේතනාවක් සංඝේචෙනතාවක් සිතන ලද බවක් වේ ද, මේ විඤානප්‍රත්‍යයෙන් ද සංස්කාර යි කියනු ලැබේ.

තත් කතමං විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං: වේදනාක්ඛන්ධො සංඤ්ඤාක්ඛන්ධො සංඛාරාක්ඛන්ධො, ඉදං චූච්චති විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං. තත් කතමං නාමපච්චයා'පි විඤ්ඤාණං: යං චිත්තං මනො මානසං -පෙ- තජ්ජා මනොවිඤ්ඤාණධාතු, ඉදං චූච්චති නාමපච්චයා'පි විඤ්ඤාණං.

එහි විඤානප්‍රත්‍යයෙන් නාමය කවර යත්: වේදනාස්කන්ධ ය සංඤාස්කන්ධ ය සංස්කාරස්කන්ධ යි. මේ විඤානප්‍රත්‍යයෙන් නාම යයි කියනු ලැබේ. එහි නාමප්‍රත්‍යයෙන් ද විඤානය කවර යත්: යම් චිත්තයෙක් මනසෙක් මානසයෙක් ... තදනුරූප වූ මනෝවිඤානධාතූයෙක් වේ ද, මේ නාමප්‍රත්‍යයෙන් ද විඤාන යි කියනු ලැබේ.

නාමපච්චයා එස්සොති: තත් කතමං නාමං: ධ්වංසො එස්සං වේදනාක්ඛන්ධො සංඤ්ඤාක්ඛන්ධො සංඛාරාක්ඛන්ධො විඤ්ඤාණාක්ඛන්ධො, ඉදං චූච්චති නාමං. තත් කතමො නාමපච්චයා එස්සො: යො එස්සො ඵුසනා සම්ඵුසනා සම්ඵුසිතත්තං, අයං චූච්චති නාමපච්චයා එස්සො. තත් කතමං එස්සපච්චයා'පි නාමං: වේදනාක්ඛන්ධො සංඤ්ඤාක්ඛන්ධො සංඛාරාක්ඛන්ධො විඤ්ඤාණාක්ඛන්ධො, ඉදං චූච්චති එස්සපච්චයා'පි නාමං -පෙ- තෙන චූච්චති “එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති”ති.

නාමප්‍රත්‍යයෙන් ස්පඨිය යනු: එහි නාම කවර යත්: ස්පඨිය තඛා වේදනා ස්කන්ධ ය සංඤාස්කන්ධ ය සංස්කාරස්කන්ධ ය විඤානස්කන්ධ යි, මේ නාම යයි කියනු ලැබේ. එහි නාමප්‍රත්‍යයෙන් ස්පඨිය කවර යත්: යම් ස්පඨියෙක් ස්පඨි කරන අයුරෙක් මොනොවට ස්පඨි කරන අයුරෙක් මොනොවට ස්පඨි කළ බවක් වේ ද, මේ නාමප්‍රත්‍යයෙන් ස්පඨි යයි කියනු ලැබේ. එහි ස්පඨිප්‍රත්‍යයෙන් ද නාම කවර යත්: වේදනාස්කන්ධ ය සංඤාස්කන්ධ ය සංස්කාරස්කන්ධ ය විඤානස්කන්ධ යි, මේ ස්පඨිප්‍රත්‍යයෙන් ද නාම යයි කියනු ලැබේ. ... එහෙයින් “එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති” යි කියනු ලැබේ.

3 වාරය

385. තස්මිං සමයෙ අවිජ්ජාපච්චයා සංඛාරො සංඛාරපච්චයා'පි අවිජ්ජා, සංඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං විඤ්ඤාණපච්චයා'පි සංඛාරො, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමරූපං නාමරූපපච්චයා'පි විඤ්ඤාණං, නාමරූපපච්චයා ඡට්ඨායනනං ඡට්ඨායනනපච්චයා'පි නාමරූපං, ඡට්ඨායනනපච්චයා එස්සො එස්සපච්චයා'පි ඡට්ඨායනනං, එස්සපච්චයා වේදනා වේදනාපච්චයා'පි එස්සො, වේදනාපච්චයා තණ්හා තණ්හාපච්චයා'පි වේදනා. තණ්හාපච්චයා උපාදානං උපාදානපච්චයා'පි තණ්හා, උපාදානපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං, එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති.

385. එසමයෙහි අවිද්‍යාප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාරය වෙයි, සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් ද අවිද්‍යාව වෙයි, සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඥානය වෙයි, විඥානප්‍රත්‍යයෙන් ද සංස්කාරය වෙයි, විඥානප්‍රත්‍යයෙන් නාමරූපය වෙයි, නාමරූපප්‍රත්‍යයෙන් ද විඥානය වෙයි, නාමරූපප්‍රත්‍යයෙන් ඡේද්‍යායතනය වෙයි, ඡේද්‍යායතනප්‍රත්‍යයෙන් ද නාමරූපය වෙයි, ඡේද්‍යායතනප්‍රත්‍යයෙන් ස්පඨිය වෙයි, ස්පඨිප්‍රත්‍යයෙන් ද ඡේද්‍යායතනය වෙයි, ස්පඨිප්‍රත්‍යයෙන් වේදනා වෙයි, වේදනාප්‍රත්‍යයෙන් ද වේදනාව වෙයි, වේදනාප්‍රත්‍යයෙන් තෘෂ්ණාව වෙයි, තෘෂ්ණාප්‍රත්‍යයෙන් වේදනාව වෙයි, තෘෂ්ණාප්‍රත්‍යයෙන් උපාදානය වෙයි, උපාදානප්‍රත්‍යයෙන් ද තෘෂ්ණාව වෙයි, උපාදානප්‍රත්‍යයෙන් භවය වෙයි, භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වෙයි, ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ වෙයි. මෙසේ මේ සියලු දුඃඛරාශිහුගේ සමුදය වේ.

තස් කතමා අවිජ්ජා: යං අඤ්ඤාණං අදස්සනං -පෙ- අවිජ්ජාලඛිති මොහො අකුසලමූලං, අයං වුව්චති අවිජ්ජා.

එහි අවිද්‍යා කවර යත්: යම් නො දැන්මෙක් නො දැක්මෙක් ... අවිද්‍යාපරිසයෙක් මෝහසංඛ්‍යාන අකුසලමූලයෙක් වේ ද, මේ අවිද්‍යා යි කියනු ලැබේ.

තස් කතමා අවිජ්ජාපච්චයා සංඛාරො: යා චෙතනා සඤ්චෙතනා චෙතයිතත්තං, අයං වුව්චති අවිජ්ජාපච්චයා සංඛාරො. තස් කතමා සංඛාරපච්චයා'පි අවිජ්ජා: යං අඤ්ඤාණං අදස්සනං -පෙ- අවිජ්ජාලඛිති මොහො අකුසලමූලං, අයං වුව්චති සංඛාරපච්චයා'පි අවිජ්ජා.

එහි අවිද්‍යාප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාරය කවර යත්: යම් චේතනාවක් සඤ්චේතනාවක් සිතන ලද බවෙක් වේ ද, මේ අවිද්‍යාප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාර යි කියනු ලැබේ. එහි සංස්කාර ප්‍රත්‍යයෙන් ද අවිද්‍යා කවර යත්: යම් නො දැන්මෙක් නො දැක්මෙක් ... අවිද්‍යාපරිසයෙක් මෝහසංඛ්‍යාන අකුසලමූලයෙක් වේ ද, මේ සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් ද අවිද්‍යා යි කියනු ලැබේ.

තස් කතමං සංඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං: යං චිත්තං මනො මානසං -පෙ- තජ්ජා මනොවිඤ්ඤාණධාතු, ඉදං වුව්චති සංඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං. තස් කතමා විඤ්ඤාණපච්චයා'පි සංඛාරො, යා චෙතනා සඤ්චෙතනා චෙතයිතත්තං, අයං වුව්චති විඤ්ඤාණපච්චයා'පි සංඛාරො.

එහි සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඥානය කවර යත්: යම් සිතෙක් මනසෙක් මානසයෙක් ...තදනුරූප වූ මනෝවිඥානධාතුවෙක් වේ ද, මේ සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඥාන යි කියනු ලැබේ. එහි විඥානප්‍රත්‍යයෙන් ද සංස්කාර කවර යත්: යම් චේතනාවක් සඤ්චේතනාවක් සිතන ලද බවෙක් වේ ද, මේ විඥාන ප්‍රත්‍යයෙන් ද සංස්කාර යි කියනු ලැබේ.

තස් කතමං විඤ්ඤාණපච්චයා නාමරූපං: අසී නාමං, අසී රූපං. තස් කතමං නාමං: වේදනාක්ඛණ්ඩො සඤ්ඤාක්ඛණ්ඩො සංඛාරාක්ඛණ්ඩො, ඉදං වුව්චති නාමං. තස් කතමං රූපං: චක්ඛායතනස්ස උපවයො -පෙ- කායායතනස්ස උපවයො යං වා පනඤ්ඤමිපි අසී රූපං චිත්තජං චිත්තභෙතුකං චිත්තසමුට්ඨානං, ඉදං වුව්චති රූපං. ඉති ඉදඤ්ච නාමං, ඉදං ව රූපං, ඉදං වුව්චති විඤ්ඤාණපච්චයා නාමරූපං. නාමරූපපච්චයාපි විඤ්ඤාණන්ති, අසී නාමං, අසී රූපං, තස් කතමං නාමං: වේදනාක්ඛණ්ඩො සඤ්ඤාක්ඛණ්ඩො සංඛාරාක්ඛණ්ඩො, ඉදං වුව්චති නාමං, තස් කතමං රූපං: යං රූපං නිස්සාය මනොවිඤ්ඤාණධාතු චත්තති, ඉදං වුව්චති රූපං, ඉති ඉදඤ්ච නාමං ඉදඤ්ච රූපං, ඉදං වුව්චති නාමරූපං: තස් කතමං නාමරූපපච්චයාපි විඤ්ඤාණං: යං චිත්තං මනො මානසං -පෙ- තජ්ජා මනොවිඤ්ඤාණධාතු ඉදං වුව්චති නාමරූපපච්චයා'පි විඤ්ඤාණං.

එහි විඥානප්‍රත්‍යයෙන් නාමරූපය කවර යත්: නාමයෙක් ඇත, රූපයෙක් ඇති. එහි නාමය කවර යත්: වේදනාස්කන්ධ ය, සංඥාස්කන්ධ ය, සංස්කාරස්කන්ධ ය, මේ 'නාම' යි කියනු ලැබේ. එහි රූපය කවර යත්: චක්ඛුරායතනයාගේ ඉපැද්මෙක් ... කායායතනයාගේ ඉපැද්මෙක් වේ ද, යළි අන්‍ය වූ ද චිත්තජ වූ චිත්තභේතුක වූ චිත්තසමුත්පාන වූ යම් රූපයෙක් හෝ ඇද්ද, මේ 'රූප' යි කියනු ලැබේ. මෙසේ මේ නාමය ද මේ රූපය ද යි මේ විඥානප්‍රත්‍යයෙන් 'නාමරූප' යි කියනු ලැබේ. නාමරූප ප්‍රත්‍යයෙන් ද විඥාන යනු: නාමයෙක් ඇත, රූපයෙක් ඇති. එහි නාමය කවර යත්: වේදනාස්කන්ධ ය, සංඥාස්කන්ධ ය, සංස්කාරස්කන්ධ ය, මේ නාම යයි කියනු ලැබේ. එහි රූපය කවර යත්: යම් රූපයක් නිසා මනෝවිඥානධාතුව පවතී ද මේ රූප යයි කියනු ලැබේ. මෙසේ මේ නාමය ද මේ රූපය ද යි මේ නාමරූප යි කියනු ලැබේ. එහි නාමරූපප්‍රත්‍යයෙන් ද විඥානය කවර යත්: යම් චිත්තයෙක් මනසෙක් මානසයෙක් ... තදනුරූප වූ මනෝවිඥානධාතුවෙක් වේ ද, මේ නාමරූපප්‍රත්‍යයෙන් ද විඥාන යි කියනු ලැබේ.

නාමරූපවිවයා ජට්ඨායනනන්ති, අත්ති නාමං, අත්ති රූපං. තත්ත කතමං නාමං: වෙදනාක්ඛන්ධො සඤ්ඤාක්ඛන්ධො සඨ්ඛාරක්ඛන්ධො, ඉදං චූච්චති නාමං. තත්ත කතමං රූපං: යං රූපං නිස්සාය මනොවිඤ්ඤාණධාතු වත්තති, ඉදං චූච්චති රූපං, ඉති ඉදඤ්ච නාමං, ඉදඤ්ච රූපං, ඉදං චූච්චති නාමරූපං. තත්ත කතමං නාමරූපපවිවයා ජට්ඨායනනං: යං චිත්තං මනො මානසං -පෙ- තප්පා මනොවිඤ්ඤාණධාතු, ඉදං චූච්චති නාමරූපපවිවයා ජට්ඨායනනං. තත්ත කතමං ජට්ඨායනනපවිවයා'පි නාමරූපං: අත්ති නාමං, අත්ති රූපං. තත්ත කතමං නාමං: වෙදනාක්ඛන්ධො සඤ්ඤාක්ඛන්ධො සඨ්ඛාරක්ඛන්ධො, ඉදං චූච්චති නාමං. තත්ත කතමං රූපං : වක්ඛායනනස්ස උපවයො -පෙ- කායායනනස්ස උපවයො, යං වා පනඤ්ඤම්පි අත්ති රූපං චිත්තජං චිත්තභෙතුකං චිත්තසමුට්ඨානං, ඉදං චූච්චති රූපං. ඉති ඉදඤ්ච නාමං, ඉදඤ්ච රූපං, ඉදං චූච්චති ජට්ඨායනනපවිවයාපි නාමරූපං.

නාමරූපප්‍රත්‍යයෙන් ඡේද්‍යායනන යනු: නාමයෙක් ඇත, රූපයෙක් ඇති. එහි නාමය කවරෙ යත්: වේදනාස්කන්ධය සංඤාස්කන්ධය සංස්කාරස්කන්ධය යි, මේ නාමය යයි කියනු ලැබේ. එහි රූපය කවරෙ යත්: යම් රූපයක් නිසා මනෝවිඤානධාතුව පවතී ද, මේ 'රූප' යි කියනු ලැබේ. මෙසේ මේ නාමය ද මේ රූපය දැ යි මේ 'නාමරූප' යි කියනු ලැබේ. එහි නාමරූපප්‍රත්‍යයෙන් ඡේද්‍යායනන කවරෙ යත්: යම් චිත්තයෙක් මනසෙක් මානසයෙක් ... තදනුරූප වූ මනෝවිඤානධාතුවෙක් වේ ද, මේ නාමරූපප්‍රත්‍යයෙන් ඡේද්‍යායනන යි කියනු ලැබේ. එහි ඡේද්‍යායනප්‍රත්‍යයෙන් ද නාමරූපය කවරෙ යත්: නාමයෙක් ඇත. රූපයෙක් ඇති. එහි නාමය කවරෙ යත්: වේදනාස්කන්ධය, සංඤාස්කන්ධය සංස්කාරස්කන්ධය යි, මේ 'නාම' යයි කියනු ලැබේ. එහි රූපය කවරෙ යත්: වක්ඛායනනාගේ ඉපැද්මෙක් ... කායායනනයාගේ ඉපැද්මෙක් වේ ද, යළි අන්‍ය වූ ද චිත්තජ වූ චිත්තභේතුක වූ චිත්තසමුත්ථාන වූ යම් රූපයෙක් හෝ ඇද්ද, මේ 'රූප' යි කියනු ලැබේ. මෙසේ මේ නාමය ද මේ රූපය දැ යි මේ ඡේද්‍යායනප්‍රත්‍යයෙන් ද නාමරූපය යයි කියනු ලැබේ.

තත්ත කතමා ජට්ඨායනනපවිවයා එස්සො: යො එස්සො චුසනා සම්චුසනා සම්චුසිතත්තං, අයං චූච්චති ජට්ඨායනනපවිවයා එස්සො: තත්ත කතමං එස්සපවිවයා'පි ජට්ඨායනනං: යං චිත්තං මනො මානසං -පෙ- තප්පා මනොවිඤ්ඤාණධාතු, ඉදං චූච්චති එස්සපවිවයා'පි ජට්ඨායනනං -පෙ- තෙන චූච්චති 'එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති' ති.

එහි ඡේද්‍යායනප්‍රත්‍යයෙන් ස්පඨි කවරෙ යත්: යම් ස්පඨියෙක් ස්පඨිකාරයෙක් මොනොවට ස්පඨි කරන අයුරෙක් මොනොවට ස්පඨි කළ බවෙක් වේ ද, මේ ඡේද්‍යායනප්‍රත්‍යයෙන් ස්පඨි යි කියනු ලැබේ. එහි ස්පඨිප්‍රත්‍යයෙන් ද ඡේද්‍යායනනය කවරෙ යත්: යම් චිත්තයෙක් මනසෙක් මානසයෙක් ... තදනුරූප වූ මනෝවිඤාන ධාතුවෙක් වේ ද, මේ ස්පඨිප්‍රත්‍යයෙන් ද ඡේද්‍යායනන යයි කියනු ලැබේ. එහෙයින් කියනු ලැබේ: 'එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති' යි.

4 වාරය

386. තස්මිං සමයෙ අවිජ්ජාපවිවයා සඨ්ඛාරො සඨ්ඛාරපවිවයා'පි අවිජ්ජා, සඨ්ඛාරපවිවයා විඤ්ඤාණං විඤ්ඤාණපවිවයා'පි සඨ්ඛාරො, විඤ්ඤාණපවිවයා නාමරූපං නාමරූපපවිවයා'පි විඤ්ඤාණං, නාමරූපපවිවයා සලායනනං, ජට්ඨායනනපවිවයා'පි නාමරූපං, ජට්ඨායනනපවිවයා එස්සො එස්සපවිවයා'පි ජට්ඨායනනං¹, එස්සපවිවයා වෙදනා වෙදනාපවිවයා'පි එස්සො, වෙදනාපවිවයා තණ්හා තණ්හාපවිවයා'පි වෙදනා, තණ්හාපවිවයා උපාදානං උපාදානපවිවයා'පි තණ්හා, උපාදානපවිවයා භවො, භවපවිවයා ජාති, ජාතිපවිවයා ජරාමරණං, එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති.

386. එසමයෙහි අවිද්‍යාප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාරය වෙයි, සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් ද අවිද්‍යාව වෙයි, සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඤානය වෙයි, විඤානප්‍රත්‍යයෙන් ද සංස්කාරය වෙයි. විඤානප්‍රත්‍යයෙන් නාමරූප වෙයි, නාමරූපප්‍රත්‍යයෙන් ද විඤාන වෙයි. නාමරූපප්‍රත්‍යයෙන් ඡේද්‍යායනන වෙයි, ඡේද්‍යායනනප්‍රත්‍යයෙන් ද නාමරූපවෙයි. ඡේද්‍යායනනප්‍රත්‍යයෙන් ස්පඨිය වෙයි, ස්පඨිප්‍රත්‍යයෙන් ද ඡේද්‍යායනනය වෙයි, ස්පඨිප්‍රත්‍යයෙන් වේදනාව වෙයි, වේදනාප්‍රත්‍යයෙන් ද ස්පඨිය වෙයි, වේදනාප්‍රත්‍යයෙන් තණ්හාව වෙයි, තණ්හාප්‍රත්‍යයෙන් ද වේදනාව වෙයි. තණ්හාප්‍රත්‍යයෙන් උපාදානය වෙයි, උපාදානප්‍රත්‍යයෙන් ද තණ්හාව වෙයි, උපාදානප්‍රත්‍යයෙන් භවය වෙයි, භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වෙයි, ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ වෙයි, මෙසේ මේ සියලු දූඛරාශිහුගේ සමුදය වේ.

තත්ත කතමා අවිජ්ජා: යං අඤ්ඤාණං අදස්සනං -පෙ- අවිජ්ජාලභිති මොහො අකුසලමූලං, අයං චූච්චති අවිජ්ජා.

එහි අවදානා කවර යත්: යම් අභ්‍යන්තරයක් ... අදහ්‍යයක් ... අවදානාවක් මෝහසම්බන්ධ අකුලලමුලයක් වේ ද, මේ 'අවදානා' යි කියනු ලැබේ.

තත් කතමො අවිජ්ජාපච්චයා සංඛාරො: යා චෙනනා සංචෙනනා චෙනයිතත්තං² අයං චුච්චති අවිජ්ජා පච්චයා සංඛාරො: තත් කතමො සංඛාරපච්චයා'පි අවිජ්ජා: යං අඤ්ඤාණං අදස්සනං -පෙ- අවිජ්ජාලඛිති මොහො අකුසලමුලං, අයං චුච්චති සංඛාරපච්චයා'පි අවිජ්ජා.

එහි අවදානාප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාරය කවර යත්: යම් චේතනාවක් සංස්කාරයක් සිතන ලද බවක් වේ ද මේ අවදානාප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාර යි කියනු ලැබේ. එහි සංස්කාර ප්‍රත්‍යයෙන් අවදානා කවර යත්: යම් අභ්‍යන්තරයක් අදහ්‍යයක් ... අවදානාවක් මෝහසම්බන්ධ අකුලලමුලයක් වේ ද, මේ 'සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් අවදානා' යි කියනු ලැබේ.

තත් කතමං සංඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං: යං චිත්තං මනො මානසං -පෙ- තජ්ජා මනොවිඤ්ඤාණධාතු, ඉදං චුච්චති සංඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං, තත් කතමො විඤ්ඤාණපච්චයා'පි සංඛාරො: යා චෙනනා සංචෙනනා චෙනයිතත්තං,² අයං චුච්චති විඤ්ඤාණපච්චයා'පි සංඛාරො.

එහි සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විභ්‍යාන කවර යත්: යම් චිත්තයක් මනසක් මානසයක් ... තදනුරූප වූ මනෝවිභ්‍යානධාතූයක් වේ ද, මේ සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විභ්‍යාන යයි කියනු ලැබේ. එහි විභ්‍යානප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාරය කවර යත්: යම් චේතනාවක් සංස්කාරයක් සිතන ලද බවක් වේ ද, මේ 'විභ්‍යානප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාර' යි කියනු ලැබේ.

තත් කතමං විඤ්ඤාණපච්චයා නාමරූපං: අසී නාමං, අසී රූපං. තත් කතමං නාමං: වේදනාක්ඛණ්ඩො සංඤ්ඤාක්ඛණ්ඩො සංඛාරාක්ඛණ්ඩො, ඉදං චුච්චති නාමං. තත් කතමං රූපං: චක්ඛායනස්ස උපවයො -පෙ- කායායනස්ස උපවයො, යං වා පනඤ්ඤම්පි අසී රූපං චිත්තජං චිත්තභේතකං චිත්තසමුට්ඨානං, ඉදං චුච්චති රූපං. ඉති ඉදංඤ්ච නාමං ඉදං ව රූපං, ඉදං චුච්චති විඤ්ඤාණපච්චයා නාමරූපං. නාමරූපපච්චයා'පි විඤ්ඤාණන්ති: අසී නාමං, අසී රූපං. තත් කතමං නාමං: වේදනාක්ඛණ්ඩො සංඤ්ඤාක්ඛණ්ඩො සංඛාරාක්ඛණ්ඩො, ඉදං චුච්චති නාමං. තත් කතමං රූපං: යං රූපං නිස්සාය මනොවිඤ්ඤාණධාතු චත්තති, ඉදං චුච්චති රූපං. ඉති ඉදංඤ්ච නාමං ඉදංඤ්ච රූපං, ඉදං චුච්චති නාමරූපං. තත් කතමං නාමරූපපච්චයා'පි විඤ්ඤාණං: යං චිත්තං මනො මානසං -පෙ- තජ්ජා මනොවිඤ්ඤාණධාතු, ඉදං චුච්චති නාමරූපපච්චයා'පි විඤ්ඤාණං.

එහි විභ්‍යානප්‍රත්‍යයෙන් නාමරූප කවර යත්: නාමයක් ඇති, රූපයක් ඇති. එහි නාමය කවර යත්: වේදනාස්කන්ධ ය සංඤ්ඤාස්කන්ධ ය සංස්කාරස්කන්ධ යි. මේ 'නාම' යි කියනු ලැබේ. එහි රූපය කවර යත්: චක්ඛුරායනස්ස උපවයො ඉපද්ධමෙක් ... කායායනස්ස ඉපද්ධමෙක් වේ ද, යළි අන්‍ය වූ ද චිත්තජ වූ චිත්තභේතක වූ චිත්තසමුට්ඨාන වූ යම් රූපයක් ඇද්ද, මේ 'රූප' යි කියනු ලැබේ. මෙසේ මේ නාමය ද මේ රූපය ද යි මේ 'විභ්‍යානප්‍රත්‍යයෙන් නාමරූප' යි කියනු ලැබේ. නාමරූප ප්‍රත්‍යයෙන් විභ්‍යාන යනු: නාමයක් ඇති, රූපයක් ඇති, එහි නාම කවර යත්: වේදනාස්කන්ධ ය සංඤ්ඤාස්කන්ධ ය සංස්කාරස්කන්ධ යි. මේ 'නාම' යි කියනු ලැබේ. එහි රූපය කවර යත්: යම් රූපයක් නිසා මනෝවිභ්‍යානධාතුව පවතී ද, මේ 'රූප' යි කියනු ලැබේ. මෙසේ මේ නාමය ද මේ රූපය ද යි මේ 'නාමරූප' යි කියනු ලැබේ. එහි නාමරූපප්‍රත්‍යයෙන් විභ්‍යාන කවර යත්: යම් චිත්තයක් මනසක් මානසයක් ... තදනුරූප වූ මනෝවිභ්‍යානධාතූයක් වේ ද, මේ 'නාමරූපප්‍රත්‍යයෙන් විභ්‍යාන' යි කියනු ලැබේ.

නාමරූපපච්චයා සමායනනන්ති: අසී නාමං, අසී රූපං. තත් කතමං නාමං: වේදනාක්ඛණ්ඩො සංඤ්ඤාක්ඛණ්ඩො සංඛාරාක්ඛණ්ඩො, ඉදං චුච්චති නාමං. තත් කතමං රූපං: චක්ඛායනස්ස උපවයො -පෙ- කායායනස්ස උපවයො යං වා පනඤ්ඤම්පි අසී රූපං චිත්තජං චිත්තභේතකං චිත්තසමුට්ඨානං, ඉදං චුච්චති රූපං. ඉති ඉදංඤ්ච නාමං ඉදංඤ්ච රූපං, ඉදං චුච්චති නාමරූපං. තත් කතමං නාමරූපපච්චයා සමායනනං: චක්ඛායනං සොනායනං සානායනං ජීවහායනං කායායනං මනායනං, ඉදං චුච්චති නාමරූපපච්චයා සමායනනං. තත් කතමං ජට්ඨායනපච්චයා'පි නාමරූපං: අසී නාමං, අසී රූපං. තත් කතමං නාමං: වේදනාක්ඛණ්ඩො සංඤ්ඤාක්ඛණ්ඩො සංඛාරාක්ඛණ්ඩො, ඉදං චුච්චති නාමං. තත් කතමං රූපං: චක්ඛායනස්ස උපවයො -පෙ- කායායනස්ස උපවයො යං වා පනඤ්ඤම්පි අසී රූපං චිත්තජං චිත්තභේතකං චිත්තසමුට්ඨානං, ඉදං චුච්චති රූපං. ඉති ඉදංඤ්ච නාමං ඉදංඤ්ච රූපං, ඉදං චුච්චති ජට්ඨායනපච්චයා'පි නාමරූපං.

නාමරූපප්‍රත්‍යයෙන් ඡේදනයන යනු: නාමයෙක් ඇත, රූපයෙක් ඇති. එහි නාමය කවරෙ යත්: වේදනාස්කන්ධ ය සංඥාස්කන්ධ ය සංස්කාරස්කන්ධ යි. මේ ‘නාම’ යි කියනු ලැබේ. එහි රූපය කවරෙ යත්: සතර මහාභූතයෝ ද යම් රූපයකුත් නිසා මනෝවිඥානධාතු ව පවතී ද (එදැ යි) මේ ‘රූප’ යි කියනු ලැබේ. මෙසේ මේ නාමය ද මේ රූපය දැ යි මේ ‘නාමරූප’ යි කියනු ලැබේ. එහි නාමරූපප්‍රත්‍යයෙන් ඡේදනයන කවරෙ යත්: වක්‍රායනයන ය ශ්‍රෝත්‍රායනයන ය ස්පර්ශායනයන ය ජීව්වායනයන ය කායායනයන ය මනායනයන යි. මේ ‘නාමරූපප්‍රත්‍යයෙන් ඡේදනයන’ යි කියනු ලැබේ. එහි ඡේදනයනප්‍රත්‍යයෙහි නාමරූපය කවරෙ යත්: නාමයෙක් ඇත, රූපයෙක් ඇති. එහි නාම කවරෙ යත්: වේදනාස්කන්ධ ය සංඥාස්කන්ධ ය සංස්කාරස්කන්ධ යි. මේ ‘නාම’ යි කියනු ලැබේ. එහි රූපය කවරෙ යත්: වක්‍රායනයනයාගේ ඉපැද්මෙක් ... කායායනයනයාගේ ඉපැද්මෙක් වේ ද, යළි අන්‍ය වූ ද චිත්තජ වූ චිත්තභේතුක වූ චිත්තසමුප්පාදන වූ යම් රූපයෙක් ඇද්ද, මේ ‘රූප’ යි කියනු ලැබේ. මෙසේ මේ නාමය ද මේ රූපය දැ යි මේ ‘ඡේදනයනප්‍රත්‍යයෙහි නාමරූප’ යි කියනු ලැබේ.

තස් කතමො ඡට්ඨායනපච්චයා එස්සො: යො එස්සො ඵ්ඝනා සම්ඵ්ඝනා සම්ඵ්ඝිතත්තං, අයං චූච්චති ඡට්ඨායනපච්චයා එස්සො. තස් කතමං එස්සපච්චයා’පි ඡට්ඨායනනං: යං චිත්තං මනො මානසං -පෙ- තජ්ජා මනොවිඤ්ඤාණධාතු, ඉදං චූච්චති එස්සපච්චයා’පි ඡට්ඨායනනං.

එහි ඡේදනයනප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශීය කවරෙ යත්: යම් පහසෙක් පහස්නා අයුරෙක් මොනොවට පහස්නා අයුරෙක් මොනොවට පහස්නා ලද බවෙක් වේ ද, මේ ‘ඡේදනයන ප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශීය’ යි කියනු ලැබේ. එහි ස්පර්ශීයප්‍රත්‍යයෙහි ඡේදනයනය කවරෙ යත්: යම් චිත්තයෙක් මනසෙක් මානසයෙක් ... තදනුරූප වූ මනෝවිඥානධාතූයෙක් වේ ද, මේ ‘ස්පර්ශීයප්‍රත්‍යයෙහි ඡේදනයන’ යි කියනු ලැබේ.

තස් කතමා එස්සපච්චයා වේදනා: යං වෙනසිකං සානං වෙනසිකං සුඛං වෙනොසම්ඵස්සජං සානං සුඛං වේදයිතං වෙනොසම්ඵස්සජා සානා සුඛා වේදනා, අයං චූච්චති එස්සපච්චයා වේදනා -පෙ- තෙන චූච්චති ‘එවමෙනස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති’ති.

එහි ‘ස්පර්ශීයප්‍රත්‍යයෙන් වේදනා’ කවරෙ යත්: යම් වෙනසික වූ සානයෙක් වෙනසික වූ සුඛයෙක් වේතෝසම්ඵස්සජ වූ සානසුඛවේදයිතයෙක් වේතෝසම්ඵස්සජ වූ සාන සුඛ වේදනාවක් වේ ද, මේ ‘ස්පර්ශීයප්‍රත්‍යයෙන් වේදනා’ යි කියනු ලැබේ. ... එහෙයින් කියනු ලැබෙයි: ‘එව මෙනස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයෝ හොති’ යි.

අඤ්ඤමඤ්ඤවතුක්කං.

01 අකුසල නිද්දෙසො (සිත් 12)

(2) 1/1 සොමනස්සසහගත දිට්ඨිගතසම්පයුත්ත සසංකාරික සිත් 387 (සංඥාපනය බලන්න)

(3) 1/1 සොමනස්සසහගත දිට්ඨිගතවිප්පයුත්ත අසංකාරික සිත් 387

(4) 1/1 සොමනස්සසහගත දිට්ඨිගතවිප්පයුත්ත සසංකාරික සිත් 387

387. කතමො ධම්මා අකුසලා: යස්මිං සමයෙ අකුසලං චිත්තං උප්පන්නං හොති සොමනස්සසහගතං දිට්ඨිගතසම්පයුත්තං සසඬ්ඛාරෙන -පෙ- සොමනස්සසහගතං දිට්ඨිගතවිප්පයුත්තං -පෙ- සොමනස්සසහගතං දිට්ඨිගතවිප්පයුත්තං සසඬ්ඛාරෙන රූපාරම්මණං වා -පෙ- ධම්මාරම්මණං වා, යං යං වා පනාරබ්භ තස්මිං සමයෙ අච්ඡේදාපච්චයා සඬ්ඛාරො, සඬ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං, නාමපච්චයා ඡට්ඨායනයනං, ඡට්ඨායනයනපච්චයා එස්සො, එස්සපච්චයා වේදනා, වේදනාපච්චයා තණ්හා, තණ්හාපච්චයා අධිමොක්ඛො,1 අධිමොක්ඛපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං, එවමෙනස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති.

387. අකුසලධම්මයෝ කවරහ යත්: යම් කලෙක සොමනස් සහගත වූ දෘෂ්ටිගත සම්පයුක්ත වූ අකුසලචිත්තය සංස්කාර සහිත ව උපදනේ වේ ද, ... සොමනස් සහගත වූ දෘෂ්ටිගතවිප්පයුක්ත වූ ... රූපාලම්භන වේවයි ... ධර්මාලම්භන වේවයි යළි යම් යම් අරමුණක් හෝ ඇරැඳූ සොමනස් සහගත වූ දෘෂ්ටිගතවිප්පයුක්ත වූ (අකුසලචිත්තය) සංස්කාර සහිතව උපදනේ වේ ද, එසමයෙහි අවිද්‍යාප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාරය වෙයි. සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඥානය වෙයි, විඥානප්‍රත්‍යයෙන් නාමය වෙයි, නාමප්‍රත්‍යයෙන් ඡේදනයනය වෙයි, ඡේදනයනප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශීය වෙයි, ස්පර්ශීයප්‍රත්‍යයෙන් වේදනාව

වෙයි, වේදනාප්‍රත්‍යයෙන් තෘෂ්ණාව වෙයි, තෘෂ්ණාප්‍රත්‍යයෙන් අධිමෝක්‍ෂය වෙයි, අධිමෝක්‍ෂප්‍රත්‍යයෙන් භවය වෙයි, භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වෙයි, ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ වේ. මෙසේ මේ සියලු දූඛස්කන්ධයාගේ සමුදය වේ.

388. තඤ්ඤානුභව අවිජ්ජා: යං අඤ්ඤාණං අදස්සනං -පෙ- අවිජ්ජාලඬ්ඨි මොහො අකුසලමූලං, අයං චූච්චති අවිජ්ජා.

388. එහි අවිද්‍යා කවර යත්: යම් අඤානයෙක් අදභිතයෙක් ... අවිද්‍යාපරිසයෙක් මෝහසංඛ්‍යාත අකුසලමූලයෙක් වේ ද, මේ ‘අවිද්‍යා’ යි කියනු ලැබේ.

තඤ්ඤානුභව අවිජ්ජාපච්චයා සංඛාරො: යා චෙතනා සංඝට්ඨෙතනා චෙතයිතන්තං, අයං චූච්චති අවිජ්ජාපච්චයා සංඛාරො -පෙ-

එහි අවිද්‍යාප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාරය කවර යත්: යම් චේතනාවක් සංඝට්ඨෙතනාවක් සිත්ත ලද බවක් වේ ද, මේ ‘අවිද්‍යාප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාර’ යි කියනු ලැබේ. ...

තඤ්ඤානුභව අවිජ්ජාපච්චයා අධිමොක්‍ෂො: යො චිත්තස්ස අධිමොක්‍ෂො1 අධිමුච්චනා තදධිමුත්තතා, අයං චූච්චති තඤ්ඤානුභවයා අධිමොක්‍ෂො.

එහි තෘෂ්ණාප්‍රත්‍යයෙන් අධිමෝක්‍ෂ කවර යත්: චිත්තයාගේ යම් අධිමෝක්‍ෂයෙක් (අරමුණෙහි නිෂ්චයෙක්) අධිමොක්‍ෂාකාරයෙක් එහි අධිමුක්ත බවක් වේ ද, මේ ‘තෘෂ්ණාප්‍රත්‍යයෙන් අධිමෝක්‍ෂ’ යි කියනු ලැබේ.

තඤ්ඤානුභව අධිමොක්‍ෂපච්චයා භවො: යං පෙතො අධිමොක්‍ෂං වේදනාත්තො සංඝට්ඨෙතනා සංඛාරාත්තො විඤ්ඤාණාත්තො, අයං චූච්චති අධිමොක්‍ෂපච්චයා භවො -පෙ- තෙන චූච්චති එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛත්තස්ස සමුදයො හොතිති.

එහි අධිමෝක්‍ෂප්‍රත්‍යයෙන් භවය කවර යත්: අධිමෝක්‍ෂය තබා වේදනාස්කන්ධය සංඝට්ඨෙතනා සංස්කාරස්කන්ධය විඤ්ඤාණස්කන්ධය යි. මේ අධිමෝක්‍ෂප්‍රත්‍යයෙන් ‘භව’ යි කියනු ලැබේ. ... එහෙයින් කියනු ලැබෙයි: ‘එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛත්තස්ස සමුදයෝ හොති’ යි.

(5) 1/1 උපේක්‍ෂා සහගත දෘෂ්ටිගත සම්ප්‍රයුක්ත අසංකාරික සිත් 389

389. කතමෙ2 ධම්මා අකුසලා: යස්මිං සමයෙ අකුසලං චිත්තං උප්පන්නං හොති උපෙක්ඛාසහගතං දිට්ඨිගතසම්පයුක්තං රූපාරම්මණං වා -පෙ- ධම්මාරම්මණං වා යං යං වා පනාරබ්භ, තස්මිං සමයෙ අවිජ්ජාපච්චයා සංඛාරො, සංඛාරාපච්චයා විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං, නාමපච්චයා ජට්ඨායතනං, ජට්ඨායතනපච්චයා එස්සො, එස්සපච්චයා වේදනා, වේදනාපච්චයා තණ්හා, තණ්හාපච්චයා උපාදානං, උපාදානපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාතී, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං, එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛත්තස්ස සමුදයො හොති.

389. අකුසලධර්මයෝ කවරහ යත්: යම් කලෙක රූපාලම්භන වේවයි ... ධර්මාලම්භන වේවයි යළි යම් යම් අරමුණක් හෝ ඇඳුම උපේක්‍ෂා සහගත වූ දෘෂ්ටිගත සම්ප්‍රයුක්ත වූ අකුසල්සිත උපදනේ වේ ද, එසමයෙහි අවිද්‍යාප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාරය වෙයි, සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඤානය වෙයි, විඤානප්‍රත්‍යයෙන් නාමය වෙයි, නාමප්‍රත්‍යයෙන් ඡේතනායතන ය වෙයි, ඡේතනායතනප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශය වෙයි, ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් වේදනාව වෙයි, වේදනාප්‍රත්‍යයෙන් තෘෂ්ණාව වෙයි, තෘෂ්ණාප්‍රත්‍යයෙන් උපාදානය වෙයි, උපාදාන ප්‍රත්‍යයෙන් භවය වෙයි, භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වෙයි, ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ වේ. මෙසේ මේ සියලු දූඛරාශිහුගේ සමුදය වේ.

390. තඤ්ඤානුභව අවිජ්ජා: යං අඤ්ඤාණං අදස්සනං -පෙ- අවිජ්ජාලඬ්ඨි මොහො අකුසලමූලං, අයං චූච්චති අවිජ්ජා -පෙ- තඤ්ඤානුභව අවිජ්ජාපච්චයා වේදනා: යං චෙතසිකං නෙව සාතං නාසාතං වෙතොසම්ඵස්සජං අදුක්ඛමසුඛං වේදයිතං වෙතොසම්ඵස්සජං අදුක්ඛමසුඛං වේදනා, අයං චූච්චති එස්සපච්චයා වේදනා -පෙ- තෙන චූච්චති එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛත්තස්ස සමුදයො හොතිති.

390. එහි අවිද්‍යා කවර යත්: යම් අඤානයෙක් අදභිතයෙක් ... අවිද්‍යාපරිසයෙක් මෝහ සංඛ්‍යාත අකුසලමූලයෙක් වේ ද, මේ ‘අවිද්‍යා’ යි කියනු ලැබේ. ... එහි ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් වේදනා කවර යත්: චේතසික වූ නො ම සාත වූ අසාත නො වූ චිත්තසංස්පර්ශයෙන් උපන් නො දුක් නො සුව වූ යම් වේදයිතයෙක් චිත්තසංස්පර්ශයෙන් උපන්

උපේක්ෂාවේදනාවක් වේ ද, මේ 'ස්පඨිප්‍රත්‍යයෙන් වේදනා' යි කියනු ලැබේ. ... එහෙයින් කියනු ලැබෙයි: 'එවමෙතස්ස කේවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයෝ හොති' යි.

(6) 1/1 උපේක්ෂා සහගත දෘෂ්ටිගත සම්ප්‍රයුක්ත සංකාරික සිත 391 (සංඥාපනය බලන්න)

(7) 1/1 උපේක්ෂා සහගත දෘෂ්ටිගත විප්‍රයුක්ත අසංකාරික සිත 391

(8) 1/1 උපේක්ෂා සහගත දෘෂ්ටිගත විප්‍රයුක්ත සංකාරික සිත 391

391. කතමෙ ධම්මා අකුසලා: යස්මිං සමයෙ අකුසලං චිත්තං උප්පන්නං හොති උපෙක්ඛාසහගතං දිට්ඨිගතසම්පයුක්තං සසඬ්ඛාරෙන -පෙ- උපෙක්ඛාසහගතං දිට්ඨිගතවිප්පයුක්තං -පෙ- උපෙක්ඛාසහගතං දිට්ඨිගතවිප්පයුක්තං සසඬ්ඛාරෙන රූපාරම්මණං වා -පෙ- ධම්මාරම්මණං වා, යං යං වා පනාරබ්භ තස්මිං සමයෙ අවිජ්ජාපච්චයා සඬ්ඛාරො, සඬ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං, නාමපච්චයා ඡට්ඨායනතං, ඡට්ඨායනතපච්චයා එස්සො, එස්සපච්චයා වේදනා, වේදනාපච්චයා තණ්හා, තණ්හාපච්චයා අධිමොක්ඛො, අධිමොක්ඛපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං, එවමෙතස්ස කේවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති.

391. අකුසලධම්මෝ කවරහ යත්: යම් කලෙක උපේක්ෂා සහගත වූ දෘෂ්ටිගත සම්ප්‍රයුක්ත වූ අකුසලචිත්තය සංස්කාර සහිත ව උපදනේ වේ ද ... උපේක්ෂා සහගත වූ දෘෂ්ටිගත විප්‍රයුක්ත වූ ... රූපාලම්භන වේවයි ... ධර්මාලම්භන වේවයි යළි යම් යම් අරමුණක් හෝ ඇරැබූ උපේක්ෂා සහගත වූ දෘෂ්ටිගත විප්‍රයුක්ත වූ (අකුසලචිත්තය) සංස්කාර සහිත ව උපදනේ වේ ද, එසමයෙහි අවිද්‍යාප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාරය වෙයි, සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඤානය වෙයි, විඤානප්‍රත්‍යයෙන් නාමය වෙයි, නාමප්‍රත්‍යයෙන් ඡෂ්ඨායනනය වෙයි, ඡෂ්ඨායනනප්‍රත්‍යයෙන් ස්පඨිය වෙයි, ස්පඨිප්‍රත්‍යයෙන් වේදනාව වෙයි, වේදනාප්‍රත්‍යයෙන් තෘෂ්ණාව වෙයි, තෘෂ්ණාප්‍රත්‍යයෙන් අධිමෝක්ෂය වෙයි, අධිමෝක්ෂප්‍රත්‍යයෙන් භවය වෙයි, භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වෙයි, ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ වේ. මෙසේ මේ සියලු දූෂ්ටරාශිහුගේ සමුදය වේ.

තඤ්ඤා කතමා අවිජ්ජා: -පෙ- තෙන වුවවති එවමෙතස්ස කේවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොතිති.

එහි අවිද්‍යා කවර යත්: ... එහෙයින් කියනු ලැබෙයි: 'එවමෙතස්ස කේවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයෝ හොති' යි.

(9) 1/1 දොමනස්සසහගත පටිසසම්පයුක්ත අසංකාරික සිත 392

(10) 1/1 දොමනස්සසහගත පටිසසම්පයුක්ත සංකාරික සිත 392

392. කතමෙ ධම්මා අකුසලා: යස්මිං සමයෙ අකුසලං චිත්තං උප්පන්නං හොති දොමනස්සසහගතං පටිසසම්පයුක්තං -පෙ- දොමනස්සසහගතං පටිසසම්පයුක්තං සසඬ්ඛාරෙන රූපාරම්මණං වා -පෙ- ධම්මාරම්මණං වා, යං යං වා පනාරබ්භ, තස්මිං සමයෙ අවිජ්ජාපච්චයා සඬ්ඛාරො, සඬ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං, නාමපච්චයා ඡට්ඨායනතං, ඡට්ඨායනතපච්චයා එස්සො, එස්සපච්චයා වේදනා, වේදනාපච්චයා පටිසං, පටිසපච්චයා අධිමොක්ඛො, අධිමොක්ඛපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං, එවමෙතස්ස කේවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති.

392. අකුසලධම්මෝ කවරහ යත්: යම් කලෙක දොමනස්සසහගත වූ ප්‍රතිසසම්පයුක්ත වූ අකුසල්සිත උපදනේ වේ ද, ... රූපාලම්භන වේවයි ... ධර්මාලම්භන වේවයි යළි යම් යම් අරමුණක් හෝ ඇරැබූ දොමනස්ස සහගත වූ ප්‍රතිසසම්පයුක්ත වූ (අකුසල්සිත) සංස්කාර සහිත ව (උපදනේ වේ ද), එසමයෙහි අවිද්‍යාප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාරය වෙයි, සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඤානය වෙයි, විඤානප්‍රත්‍යයෙන් නාමය වෙයි, නාමප්‍රත්‍යයෙන් ඡෂ්ඨායනනය වෙයි, ඡෂ්ඨායනනප්‍රත්‍යයෙන් ස්පඨිය වෙයි, ස්පඨිප්‍රත්‍යයෙන් වේදනාව වෙයි, වේදනාප්‍රත්‍යයෙන් ප්‍රතිසය වෙයි,

ප්‍රතිසප්‍රත්‍යායෙන් අධිමෝක්‍ෂය වෙයි, අධිමෝක්‍ෂ ප්‍රත්‍යායෙන් භවය වෙයි, භවප්‍රත්‍යායෙන් ජාතිය වෙයි, ජාතිප්‍රත්‍යායෙන් ජරාමරණ වේ. මෙසේ මේ සියලු දුඃඛරාශිහුගේ සමුදය වේ.

තඤ්ඤානං අවිජ්ජා: යං අඤ්ඤාණං අදස්සනං -පෙ- අවිජ්ජාලභිගි මොහො අකුසලමූලං, අයං චුච්චති අවිජ්ජා -පෙ-

එහි අවිද්‍යා කවර යත්: යම් අඤානයෙක් අද්භිතයෙක් ... අවිද්‍යාපරිසයෙක් මෝහ සංඛ්‍යාත අකුසලමූලයෙක් වේ ද, මේ 'අවිද්‍යා' යි කියනු ලැබේ. ...

තඤ්ඤානං ඵස්සපච්චයා වෙදනා: යං චෙතසිකං අසාතං චෙතසිකං දුක්ඛං චෙතොසම්ඵස්සජං අසාතං දුක්ඛං වෙදයිතං චෙතොසම්ඵස්සජා අසාතා දුක්ඛා වෙදනා, අයං චුච්චති ඵස්සපච්චයා වෙදනා.

එහි ස්පඨිප්‍රත්‍යායෙන් වේදනා කවර යත්: යම් චෙතසික වූ අසාතයෙක් චෙතසික වූ දුඃඛයෙක් චිත්තසංස්පඨියෙන් උපන් අසාත වූ දුඃඛ වූ වේදයිතයෙක් චිත්ත සංස්පඨියෙන් උපන් අසාත වූ දුඃඛ වූ වේදනාවක් වේ ද, මේ 'ස්පඨිප්‍රත්‍යායෙන් වේදනා' යි කියනු ලැබේ.

තඤ්ඤානං වෙදනාපච්චයා පටිසං: යො චිත්තස්ස ආසාතො පටිසාතො පටිසං පටිච්චරොධො කොපො පකොපො සම්පකොපො දොසො පදොසො සම්පදොසො චිත්තස්ස ව්‍යාපත්ති මනොපදොසො කොධො කුප්පිකා කුප්පිකත්තං දොසො දුස්සනා දුස්සිතත්තං ව්‍යාපත්ති ව්‍යාපජ්ජනා ව්‍යාපජ්ජිතත්තං විරොධො පටිච්චරොධො වණ්ඨිකං අසුරොපො අනත්තමනනා චිත්තස්ස, ඉදං චුච්චති වෙදනාපච්චයා පටිසං.

එහි වේදනාප්‍රත්‍යායෙන් ප්‍රතිස කවර යත්: චිත්තයාගේ යම් ආසාතයෙක් බලවත් ආසාතයෙක් ප්‍රතිසයෙක් ප්‍රතිචරෝධයෙක් කෝපයෙක් ප්‍රකෝපයෙක් සම්ප්‍රකෝපයෙක් ද්වේෂයෙක් ප්‍රද්දේව්‍යයෙක් සම්ප්‍රද්දේව්‍යයෙක් චිත්තයාගේ විපත්ත බවෙක් චිත්තප්‍රදෝෂයෙක් ක්‍රෝධයෙක් ක්‍රෝධාකාරයෙක් කිපුණු බවෙක් ද්වේෂයෙක් ද්වේෂාකාරයෙක් ද්විෂ්ට බවෙක් විපරිත බවෙක් විපරිතාකාරයෙක් විරෝධයෙක් ප්‍රතිචරෝධයෙක් සැඩ බවෙක් නො පිරිපුන් වචන ඇති බවෙක් චිත්තයාගේ නො සතුටු බවෙක් වේ ද, මේ 'වේදනා ප්‍රත්‍යායෙන් ප්‍රතිස' යි කියනු ලැබේ.

තඤ්ඤානං පටිසපච්චයා අධිමොක්ඛො: යො චිත්තස්ස අධිමොක්ඛො අධිමුච්චනා තදධිමුත්තනා, අයං චුච්චති පටිසපච්චයා අධිමොක්ඛො.

එහි ප්‍රතිසප්‍රත්‍යායෙන් අධිමෝක්‍ෂ කවර යත්: චිත්තයාගේ යම් අධිමෝක්‍ෂයෙක් අධිමොක්‍ෂාකාරයෙක් අරමුණෙහි අධිමුක්ත බවෙක් වේ ද, මේ 'ප්‍රතිසප්‍රත්‍යායෙන් අධිමෝක්‍ෂ' යි කියනු ලැබේ.

තඤ්ඤානං අධිමොක්ඛපච්චයා භවො: යං පෙඤ්ඤානං අධිමොක්ඛං වෙදනාක්ඛං සඤ්ඤාක්ඛං සංඛාරාක්ඛං විඤ්ඤාණාක්ඛං, අයං චුච්චති අධිමොක්ඛපච්චයා භවො -පෙ- තෙන චුච්චති ඵවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති.

එහි අධිමෝක්‍ෂප්‍රත්‍යායෙන් භවය කවර යත්: අධිමෝක්‍ෂය තබා වේදනාස්කන්ධ ය සංඤ්ඤාස්කන්ධ ය සංඤ්ඤාස්කන්ධ ය විඤ්ඤාස්කන්ධ ය. මේ 'අධිමෝක්‍ෂප්‍රත්‍යායෙන් භව' යි කියනු ලැබේ. ... එහෙයින් කියනු ලැබෙයි: 'ඵවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයෝ හොති' යි.

(11) 1/1 උපෙක්ඛාසභගත විචිකිච්ඡාසම්පයුත්ත සිත 393

393. කතමෙ ධම්මා අකුසලා: යස්මිං සමයෙ අකුසලං චිත්තං උප්පන්නං හොති උපෙක්ඛාසභගතං විචිකිච්ඡාසම්පයුත්තං රූපාරම්මණං වා -පෙ- ධම්මාරම්මණං වා යං යං වා පනාරබ්භ තස්මිං සමයෙ අවිජ්ජාපච්චයා සංඛාරො, සංඛාරාපච්චයා විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං, නාමපච්චයා ඡට්ඨායතනං, ඡට්ඨායතනපච්චයා ඵස්සො ඵස්සපච්චයා වෙදනා, වෙදනාපච්චයා විචිකිච්ඡා, විචිකිච්ඡාපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං, ඵවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති.

393. අකුසලධම්මෝ කවරහ යත්: යම් කලෙක රූපාලම්භන වේවයි ... ධම්මාලම්භන වේවයි යළි යම් යම් අරමුණක් හෝ ඇරැඹූ උපේක්‍ෂා සභගත වූ විචිකිත්සා සම්ප්‍රයුක්ත වූ අකුසලචිත්තය උපදනේ වේ ද, එසමයෙහි අවිද්‍යාප්‍රත්‍යායෙන් සංස්කාරය වෙයි, සංස්කාරප්‍රත්‍යායෙන් විඤානය වෙයි, විඤානප්‍රත්‍යායෙන් නාමය වෙයි, නාමප්‍රත්‍යායෙන් ඡෂ්ඨායතනය වෙයි, ඡෂ්ඨායතනප්‍රත්‍යායෙන් ස්පඨිය වෙයි, ස්පඨිප්‍රත්‍යායෙන් වේදනාව වෙයි, වේදනා ප්‍රත්‍යායෙන් විචිකිත්සාව වෙයි,

විවිකිත්සාප්‍රත්‍යයෙන් භවය වෙයි, භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වෙයි, ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ වේ. මෙසේ මේ සියලු දූඛස්කන්ධයාගේ සමුදය වේ.

තත්‍ව කතමා අවිජ්ජා: යං අඤ්ඤාණං අදස්සනං -පෙ- අවිජ්ජාලභිගි මොහො අකුසලමූලං, අයං චූච්චති අවිජ්ජා -පෙ-

එහි අවිද්‍යා කවර යත්: යම් අඤානයෙක් අද්භිතයෙක් ... අවිද්‍යාපරිසයෙක් මෝහසංඛ්‍යාත අකුසලමූලයෙක් වේ ද, මේ 'අවිද්‍යා' යි කියනු ලැබේ. ...

තත්‍ව කතමා එස්සපච්චයා වෙදනා: යං චෙතසිකං නෙව සාතං නාසාතං වෙනොසම්ඵස්සජං අදුක්ඛමසුඛං වෙදයිතං වෙනොසම්ඵස්සජා අදුක්ඛමසුඛා වෙදනා, අයං චූච්චති එස්සපච්චයා වෙදනා.

එහි ස්පඨිප්‍රත්‍යයෙන් වෙදනා කවර යත්: චෙතසික වූ නො ම සාත වූ අසාත නො වූ සිත්පහසින් උපන් නො දුක් නොසුව වූ යම් වෙදයිතයෙක් සිත්පහසින් උපන් නො දුක් නො සුව වෙදනාවක් වේ ද, මේ 'ස්පඨිප්‍රත්‍යයෙන් වෙදනා' යි කියනු ලැබේ.

තත්‍ව කතමා වෙදනාපච්චයා විවිකිච්ජා: යා කඛ්ඛා කඛ්ඛායනා කඛ්ඛායිතත්තං විමති විවිකිච්ජා ද්වෙළ්භකං ද්වෙධාපථො සංසයො අනෙකංසගාහො ආසජ්ජනා පරිසජ්ජනා අපරියොගාහනා ථම්භිතත්තං චිත්තස්ස මනොවිලෙඛො, අයං චූච්චති වෙදනාපච්චයා විවිකිච්ජා.

එහි වෙදනාප්‍රත්‍යයෙන් විවිකිත්සා කවර යත්: යම් සැකයෙක් සැක කරන අයුරෙක් සැක කළ බවෙක් විමතියෙක් විවිකිත්සායෙක් ද්වෙළ්භකයෙක් ද්විධාපථයෙක් සංයොගයෙක් අනෙකාන්තග්‍රාහයෙක් (අරමුණෙන්) බැහැර යෑමෙක් (අරමුණ) අවට හැසිරීමෙක් (අරමුණට) නො බැසගැන්මෙක් චිත්තයාගේ තද බවෙක් මනෝවිලේඛයෙක් වේ ද, මේ 'වෙදනාප්‍රත්‍යයෙන් විවිකිත්සා' යි කියනු ලැබේ.

තත්‍ව කතමා විවිකිච්ජාපච්චයා භවො: යපෙඤා විවිකිච්ජං වෙදනාක්ඛණ්ඩො සඤ්ඤාක්ඛණ්ඩො සඛ්ඛාරක්ඛණ්ඩො විඤ්ඤාණක්ඛණ්ඩො, අයං චූච්චති විවිකිච්ජාපච්චයා භවො -පෙ- තෙන චූච්චති එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛණ්ඩස්ස සමුදයො භොතිති.

එහි විවිකිත්සාප්‍රත්‍යයෙන් භවය කවර යත්: විවිකිත්සාව තබා වෙදනාස්කන්ධ ය සංඤාස්කන්ධ ය සංස්කාරස්කන්ධ ය විඤානස්කන්ධ යි. මේ 'විවිකිත්සාප්‍රත්‍යයෙන් භව' යි කියනු ලැබේ. ... එහෙයින් කියනු ලැබෙයි: 'එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛණ්ඩස්ස සමුදයෝ භොති' යි.

(12) 1/1 උපෙක්ඛාසහගත උද්ධච්චසම්පයුත්ත 394

394. කතමෙ ධම්මා අකුසලා: යස්මිං සමයෙ අකුසලං චිත්තං උප්පන්නං භොති උපෙක්ඛාසහගතං උද්ධච්චසම්පයුත්තං රූපාරම්මණං වා -පෙ- ධම්මාරම්මණං වා, යං යං වා පනාරබ්භ තස්මිං සමයෙ අවිජ්ජාපච්චයා සඛ්ඛාරො, සඛ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං, නාමපච්චයා ඡට්ඨායතනං, ඡට්ඨායතනපච්චයා එස්සො, එස්සපච්චයා වෙදනා, වෙදනාපච්චයා උද්ධච්චං, උද්ධච්චපච්චයා අධිමොක්ඛො, අධිමොක්ඛපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං, එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛණ්ඩස්ස සමුදයො භොති.

394. අකුසලධම්මෝ කවරහ යත්: යම් කලෙක රූපාලම්භන වේවයි ... ධර්මාලම්භන වේවයි යළි යම් යම් අරමුණක් හෝ ඇරැබූ උපේක්ෂා සහගත වූ ඖද්ධත්‍ය සම්ප්‍රයුක්ත වූ අකුසල්සිතෙක් උපදනේ වේ ද, එසමයෙහි අවිද්‍යාප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාරය වෙයි, සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඤානය වෙයි, විඤානප්‍රත්‍යයෙන් නාමය වෙයි, නාමප්‍රත්‍යයෙන් ඡෂ්ඨායතනය වෙයි, ඡෂ්ඨායතනප්‍රත්‍යයෙන් ස්පඨිය වෙයි, ස්පඨිප්‍රත්‍යයෙන් වෙදනාව වෙයි, වෙදනාප්‍රත්‍යයෙන් ඖද්ධත්‍ය වෙයි, ඖද්ධත්‍යප්‍රත්‍යයෙන් අධිමෝක්ෂය වෙයි, අධිමෝක්ෂප්‍රත්‍යයෙන් භවය වෙයි, භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වෙයි, ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ වේ. මෙසේ මේ සියලු දූඛාරාශිහුගේ සමුදය වේ.

තත්‍ව කතමා අවිජ්ජා: යං අඤ්ඤාණං අදස්සනං -පෙ- අවිජ්ජාලභිගි මොහො අකුසලමූලං, අයං චූච්චති අවිජ්ජා -පෙ-

එහි අවිද්‍යා කවර යත්: යම් අඥානයක් අද්‍රිශ්‍යයක් ... අවිද්‍යාපරිසරයක් මෝහ සංඛ්‍යාත අකුශල වූ මූලයක් වේ ද මේ 'අවිද්‍යා' යි කියනු ලැබේ.

තත් කතමා එස්සපච්චයා වෙදනා: යං චෙතසිකං නෙවසානං නාසානං චෙතොසම්ඵස්සජං අදුක්ඛමසුඛං වෙදයිතං චෙතොසම්ඵස්සජා අදුක්ඛමසුඛා වෙදනා, අයං චූච්චති එස්සපච්චයා වෙදනා.

එහි ස්පඨිප්‍රත්‍යයෙන් වෙදනා කවර යත්: චෙතසික වූ නො ම සාන වූ අසාන නො වූ චේතෝසම්ඵස්සයෙන් උපන් අදුක්ඛමසුඛ වූ යම් වෙදයිතයක් චේතෝසම්ඵස්සයෙන් උපන් අදුක්ඛමසුඛ වූ වෙදනාවක් වේ ද, මේ 'ස්පඨිප්‍රත්‍යයෙන් වෙදනා' යි කියනු ලැබේ.

තත් කතමං වෙදනාපච්චයා උද්ධච්චං: යං චිත්තස්ස උද්ධච්චං අවුපසමො චෙනසො චික්ඛෙපො භන්තත්තං චිත්තස්ස, ඉදං චූච්චති වෙදනාපච්චයා උද්ධච්චං.

එහි වෙදනාප්‍රත්‍යයෙන් ඖද්ධත්‍ය කවරෙ යත්: චිත්තයාගේ යම් ඖද්ධත්‍යයක් අවුපසමයක් චිත්තයාගේ භ්‍රාන්ත බවක් වේ ද, මේ 'වෙදනාප්‍රත්‍යයෙන් ඖද්ධත්‍ය' යි කියනු ලැබේ.

තත් කතමො උද්ධච්චපච්චයා අධිමොක්ඛො: යො චිත්තස්ස අධිමොක්ඛො අධිමුච්චනා තදධිමුත්තනා, අයං චූච්චති උද්ධච්චපච්චයා අධිමොක්ඛො.

එහි ඖද්ධත්‍යප්‍රත්‍යයෙන් අධිමෝක්‍ෂය කවර යත්: චිත්තයාගේ යම් අධිමෝක්‍ෂයක් අධිමොක්‍ෂාකාරයක් එහි අධිමුක්ත බවක් වේ ද, මේ 'ඖද්ධත්‍යප්‍රත්‍යයෙන් අධිමෝක්‍ෂ' යි කියනු ලැබේ.

තත් කතමො අධිමොක්ඛපච්චයා භවො: යපෙඤා අධිමොක්ඛං වෙදනාක්ඛන්ධො සඤ්ඤාක්ඛන්ධො සංඛාරක්ඛන්ධො විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො, අයං චූච්චති අධිමොක්ඛපච්චයා භවො -පෙ- තෙන චූච්චති එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො භොතිති.

එහි අධිමෝක්‍ෂප්‍රත්‍යයෙන් භවය කවරෙ යත්: අධිමෝක්‍ෂය තබා වෙදනාස්කන්ධ ය සංඤාස්කන්ධ ය සංස්කාරස්කන්ධ ය විඤානස්කන්ධ යි. මේ 'අධිමෝක්‍ෂප්‍රත්‍යයෙන් භව' යි කියනු ලැබේ. එහෙයින් කියනු ලැබෙයි. 'එවමෙතස්ස කේවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයෝ භොති' යි.

අකුසල නිද්දෙසො.

අකුශලනිදේශ යි.

02 කුසල නිද්දෙසො (සිත් 21)

(31) ½ සොමනස්සසහගත ඤාණසම්පයුත්ත අසංකාරික සිත් 395

395. කතමෙ ධම්මා කුසලා: යස්මිං සමයෙ කාමාවචරං කුසලං චිත්තං උප්පන්නං භොති සොමනස්සසහගතං ඤාණසම්පයුත්තං රූපාරම්මණං වා -පෙ- ධම්මාරම්මණං වා යං යං වා පනාරබ්භ තස්මිං සමයෙ කුසලමූලපච්චයා සංඛාරො, සංඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං, නාමපච්චයා ඡට්ඨායතනං, ඡට්ඨායතනපච්චයා එස්සො, එස්සපච්චයා වෙදනා, වෙදනාපච්චයා පසාදො, පසාදපච්චයා අධිමොක්ඛො, අධිමොක්ඛපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං, එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො භොති.

395. කුශලධම්මෝ කවරහ යත්: යම් කලෙක රූපාලම්භන වෙවයි ... ධර්මාලම්භන වෙවයි, යළි යම් යම් අරමුණක් හෝ ඇරැඹූ සොම්නස් සහගත වූ ඥානසම්පයුක්ත වූ කාමාවචර වූ කුශලචිත්තය උපදනේ වේ ද, එසමයෙහි කුශලමූලප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාරය වෙයි, සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඤානය වෙයි, විඤානප්‍රත්‍යයෙන් නාමය වෙයි, නාමප්‍රත්‍යයෙන් ඡෂ්ඨායතන ය වෙයි, ඡෂ්ඨායතනප්‍රත්‍යයෙන් ස්පඨිය වෙයි, ස්පඨිප්‍රත්‍යයෙන් වෙදනාව වෙයි, වෙදනාප්‍රත්‍යයෙන් ප්‍රසාදය වෙයි, ප්‍රසාදප්‍රත්‍යයෙන් අධිමෝක්‍ෂය වෙයි, අධිමෝක්‍ෂ ප්‍රත්‍යයෙන් භවය වෙයි, භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වෙයි, ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ වේ. මෙසේ මේ දූඛරාශිහුගේ සමුදය වේ.

396. තත් කතමෙ කුසලමූලා: අලොභො අදොසො අමොහො.

396. එහි කුශලමූලයෝ කවරහ යත්: අලෝභ ය, අද්වේෂ ය, අමෝහ යි.

තත් කතමො අලොභො: යො අලොභො අලුබ්භනා අලුබ්භිතත්තං අසාරාගො අසාරජ්ජනා අසාරජ්ජිතත්තං අනභිජ්ඣා අලොභො කුසලමූලං, අයං වුච්චති අලොභො.

එහි අලෝභය කවරෙ යත්: යම් අලෝභයෙක් අලෝභාකාරයෙක් අලුබ්භිත බවෙක් නො ඇලීමෙක් නො ඇලෙන අයුරෙක් නො ඇලුණු බවෙක් අනභිධ්‍යාවක් අලෝභ සංඛ්‍යාත කුශලමූලයෙක් වේ ද, මේ ‘අලෝභ’ යි කියනු ලැබේ.

තත් කතමො අදොසො: යො අදොසො අදුස්සනා අදුස්සිතත්තං අව්‍යාපාදො අව්‍යාපජ්ජො අදොසො කුසලමූලං, අයං වුච්චති අදොසො.

එහි අද්වේෂය කවරෙ යත්: යම් අද්වේෂයෙක් අද්වේෂාකාරයෙක් අද්විෂ්ට බවෙක් අව්‍යාපාදයෙක් අව්‍යාපන්න බවෙක් අද්වේෂ සංඛ්‍යාත කුශල මූලයෙක් වේ ද, මේ අද්වේෂ යි කියනු ලැබේ.

තත් කතමො අමොහො: යා පඤ්ඤා පජානනා -පෙ- අමොහො ධම්මච්චයො සම්මාදිට්ඨී, අයං වුච්චති අමොහො, ඉමෙ වුච්චන්ති කුසලමූලා.

එහි අමෝහ කවරෙ යත්: යම් ප්‍රඥාවක් ප්‍රජානනාකාරයෙක් ... අමෝහයෙක් ධම්මච්චයෙක් සම්මාදිට්ඨියක් වේ ද, මේ ‘අමෝහ’ යි කියනු ලැබේ. මොහු කුශලමූලයෝ යි කියනු ලැබෙත්.

තත් කතමො කුසලමූලපච්චයා සංඛාරො: යා චෙතනා සඤ්චෙතනා චෙතයිතත්තං, අයං වුච්චති කුසලමූලපච්චයා සංඛාරො.

එහි කුශලමූලප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාර කවරෙ යත්: යම් චෙතනාවක් සඤ්චෙතනාවක් සිතන ලද බවෙක් වේ ද, මේ ‘කුශලමූලප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාර’ යි කියනු ලැබේ.

තත් කතමං සංඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං -පෙ- විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං -පෙ- නාමපච්චයා ඡට්ඨායනනං -පෙ- ඡට්ඨායනනපච්චයා එස්සො -පෙ- එස්සපච්චයා වෙදනා -පෙ-

එහි සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඤාන කවරෙ යත්: ... විඤානප්‍රත්‍යයෙන් නාම කවරෙ යත්: ... නාමප්‍රත්‍යයෙන් ඡේතනායන කවරෙ යත්: ... ඡේතනායනප්‍රත්‍යයෙන් ස්පඨි කවරෙ යත්: ... ස්පඨිප්‍රත්‍යයෙන් වෙදනා කවරෙ යත්: ...

තත් කතමො වෙදනාපච්චයා පසාදො: යා සද්ධා සද්දහනා ඔකප්පනා අභිප්පසාදො, අයං වුච්චති වෙදනාපච්චයා පසාදො.

එහි වෙදනාප්‍රත්‍යයෙන් ප්‍රසාද කවරෙ යත්: යම් හැඳුනීමක් හදහන අයුරෙක් (අරමුණෙහි) බැසැගැනීමක් අධිකප්‍රසාදයෙක් වේ ද, මේ ‘වෙදනාප්‍රත්‍යයෙන් ප්‍රසාද’ යි කියනු ලැබේ.

තත් කතමො පසාදපච්චයා අධිමොක්ඛො: යො චිත්තස්ස අධිමොක්ඛො අධිමුච්චනා තදධිමුත්තනා, අයං වුච්චති පසාදපච්චයා අධිමොක්ඛො.

එහි ප්‍රසාදප්‍රත්‍යයෙන් අධිමෝක්ෂ කවරෙ යත්: චිත්තයාගේ යම් අධිමෝක්ෂයෙක් අධිමොක්ෂාකාරයෙක් එහි අධිමුක්ත බවෙක් වේ ද, මේ ‘ප්‍රසාදප්‍රත්‍යයෙන් අධිමෝක්ෂ’ යි කියනු ලැබේ.

තත් කතමො අධිමොක්ඛපච්චයා භවො: යං පෙඤා අධිමොක්ඛං වෙදනාක්ඛං සඤ්ඤාක්ඛං සංඛාරාක්ඛං විඤ්ඤාණාක්ඛං, අයං වුච්චති අධිමොක්ඛපච්චයා භවො -පෙ- තෙන වුච්චති එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොතිති.

එහි අධිමෝක්ෂප්‍රත්‍යයෙන් භවය කවරෙ යත්: අධිමෝක්ෂය තබා වෙදනාස්කන්ධ ය සංඤාස්කන්ධ ය සංස්කාරස්කන්ධ ය විඤානස්කන්ධ යි. මේ ‘අධිමෝක්ෂප්‍රත්‍යයෙන් භව’ යි කියනු ලැබේ. ... එහෙයින් කියනු ලැබෙයි: ‘එවමෙතස්ස කේවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයෝ හොති’ යි.

(32) ½ සොමනස්සසහගත ඥාණසම්ප්‍රයුක්ත සසංකාරික සිත 397

(33) ½ සොමනස්සසහගත ඥාණවිප්‍රයුක්ත අසංකාරික සිත 397

(34) ½ සොමනස්සසහගත ඥාණවිප්‍රයුක්ත සසංකාරික සිත 397

397. කතමෙ ධම්මා කුසලා: යස්මිං සමයෙ කාමාවචරං කුසලං චිත්තං උප්පන්නං හොති සොමනස්සසහගතං ඥාණසම්ප්‍රයුක්තං සසඬ්ඛාරෙන -පෙ- සොමනස්සසහගතං ඥාණවිප්‍රයුක්තං -පෙ- සොමනස්සසහගතං ඥාණවිප්‍රයුක්තං සසඬ්ඛාරෙන රූපාරම්මණං වා සද්දාරම්මණං වා ගන්ධාරම්මණං වා රසාරම්මණං වා ථොට්ඨබ්බාරම්මණං වා ධම්මාරම්මණං වා, යං යං වා පනාරබ්භ තස්මිං සමයෙ කුසලමූලපච්චයා සඬ්ඛාරො, සඬ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං, නාමපච්චයා ඡට්ඨායනනං, ඡට්ඨායනනපච්චයා එස්සො, එස්සපච්චයා වෙදනා, වෙදනාපච්චයා පසාදො, පසාදපච්චයා අධිමොක්ඛො, අධිමොක්ඛපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං, එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති.

397. කුශලධම්මෝ කවරහ යත්: යම් කලෙක සොමනස් සහගත වූ ඥාණසම්ප්‍රයුක්ත වූ කාමාවචරකුශලචිත්තය සංස්කාර සහිත ව උපදනේ වේ ද, ... සොමනස් සහගත වූ ඥාණවිප්‍රයුක්ත වූ ... රූපාලම්භන වේවයි ශබ්දාලම්භන වේවයි ගන්ධාලම්භන වේවයි රසාලම්භන වේවයි ස්ප්‍රෂ්ටව්‍යාලම්භන වේවයි ධම්මාලම්භන වේවයි යළි යම් යම් අරමුණක් හෝ ඇරැඹූ සොමනස් සහගත වූ ඥාණවිප්‍රයුක්ත වූ (කාමාවචරකුශලචිත්තය) සංස්කාර සහිත ව (උපදනේ වේ ද), එසමයෙහි කුශලමූලප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාරය වෙයි, සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඤානය වෙයි, විඤානප්‍රත්‍යයෙන් නාමය වෙයි, නාමප්‍රත්‍යයෙන් ඡෂ්ඨායනනය වෙයි, ඡෂ්ඨායනනප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශය වෙයි, ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් වේදනාව වෙයි, වේදනාප්‍රත්‍යයෙන් ප්‍රසාදය වෙයි, ප්‍රසාදප්‍රත්‍යයෙන් අධිමෝක්ෂය වෙයි, අධිමෝක්ෂ ප්‍රත්‍යයෙන් භවය වෙයි, භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වෙයි, ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ වේ. මෙසේ මේ සියලු දු:ඛරාශිහුගේ සමුදය වේ.

තත් කතමෙ කුසලමූලා: අලොභො අදොසො.

එහි කුශලමූලයෝ කවරහ යත්: අලෝභ ය අදෝෂ යි.

තත් කතමො අලොභො: යො අලොභො අලුබ්භනා අලුබ්භිතත්තං අසාරාගො අසාරජ්ජනා අසාරජ්ජිතත්තං අනභිජ්ඣා අලොභො කුසලමූලං, අයං චූච්චති අලොභො.

එහි අලෝභ කවරෙ යත්: යම් අලෝභයෙක් අලෝභාකාරයෙක් අලුබ්ධි බවෙක් නො ඇලීමෙක් නො ඇලෙන අයුරෙක් නො ඇලුණු බවෙක් අනභිධ්‍යාවක් අලෝභ සඬ්ඛ්‍යාත කුශලමූලයෙක් වේ ද, මේ ‘අලෝභ’ යි කියනු ලැබේ.

තත් කතමො අදොසො: යො අදොසො අදුස්සනා අදුස්සිතත්තං අව්‍යාපාදො අව්‍යාපජ්ජො අදොසො කුසලමූලං, අයං චූච්චති අදොසො. ඉමෙ චූච්චන්ති කුසලමූලා.

එහි අදෝෂය කවරෙ යත්: යම් අදෝෂයෙක් අද්වේෂාකාරයෙක් අද්විෂ්ට බවෙක් අව්‍යාපාදයෙක් අව්‍යාපන්න බවෙක් අදෝෂ සඬ්ඛ්‍යාත කුශලමූලයෙක් වේ ද, මේ ‘අදෝෂ’ යි කියනු ලැබේ. මොහු ‘කුශලමූලයෝ’ යි කියනු ලැබෙත්.

තත් කතමො කුසලමූලපච්චයා සඬ්ඛාරො: යා වෙනනා සඤ්චෙනනා වෙනයිතත්තං, අයං චූච්චති කුසලමූලපච්චයා සඬ්ඛාරො -පෙ-

එහි කුශලමූලප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාර කවරෙ යත්: යම් වේතනාවක් සඤ්චෙනනාවක් සිතන ලද බවෙක් වේ ද, මේ ‘කුශලමූලප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාරය’ යි කියනු ලැබේ.

තත් කතමා එස්සපච්චයා වෙදනා: යං වෙනසිකං සාතං වෙනසිකං සුඛං වෙනොසම්ඵස්සජං සාතං සුඛං වෙදයිතං වෙනොසම්ඵස්සජා සාතා සුඛා වෙදනා, අයං චූච්චති එස්සපච්චයා වෙදනා -පෙ- තෙන චූච්චති එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොතිති.

එහි ස්පඨුප්‍රත්‍යයෙන් වේදනා කවර යත්: යම් වෛතසික වූ සාතයෙක් වෛතසික වූ සුඛයෙක් වේතෝසම්ඵස්සජ සාත - සුඛ වේදයිතයෙක් වේතෝසම්ඵස්සජ සාත - සුඛ වේදනාවක් වේ ද, මේ 'ස්පඨුප්‍රත්‍යයෙන් වේදනා' යි කියනු ලැබේ. ... එහෙයින් කියනු ලැබෙයි: 'එවමෙතස්ස කේවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයෝ හොති' යි.

(35) ½ උපෙක්ඛාසහගත ඤාණසම්පයුත්ත අසංකාරික සිත 398

(36) ½ උපෙක්ඛාසහගත ඤාණසම්පයුත්ත සසංකාරික සිත 398

398. කතමෙ ධම්මා කුසලා: යස්මිං සමයෙ කාමාවචරං කුසලං චිත්තං උප්පන්නං හොති උපෙක්ඛාසහගතං ඤාණසම්පයුත්තං -පෙ- උපෙක්ඛාසහගතං ඤාණසම්පයුත්තං සසඨ්ඛාරෙන රූපාරම්මණං වා සද්දාරම්මණං වා ගන්ධාරම්මණං වා රසාරම්මණං වා ඵොට්ඨබ්බාරම්මණං වා ධම්මාරම්මණං වා, යං යං වා පනාරබ්භ තස්මිං සමයෙ කුසලමූලපච්චයා සඨ්ඛාරො, සඨ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං, නාමපච්චයා ඡට්ඨායනතං, ඡට්ඨායනපච්චයා එස්සො, එස්සපච්චයා වේදනා, වේදනාපච්චයා පසාදො, පසාදපච්චයා අධිමොක්ඛො, අධිමොක්ඛපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං. එවමෙතස්ස කේවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති.

398. කුශලධම්මයෝ කවරහ යත්: යම් කලෙක උපේක්ෂා සහගත වූ ඥාන සම්පයුක්ත වූ කාමාවචරකුශලචිත්තය උපදනේ වේ ද, ... රූපාලම්භන වේවයි ශබ්දාලම්භන වේවයි ගන්ධාලම්භන වේවයි රසාලම්භන වේවයි ස්ප්‍රෂ්ට්‍ව්‍යාලම්භන වේවයි ධර්මාලම්භන වේවයි යළි යම් යම් අරමුණක් හෝ ඇරැඹූ උපේක්ෂා සහගත වූ ඥානසම්පයුක්ත වූ (කාමාවචරකුශලචිත්තය) සංස්කාර සහිත ව (උපදනේ වේ ද,) එසමයෙහි කුශලමූලප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාරය වෙයි, සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඤානය වෙයි, විඤානප්‍රත්‍යයෙන් නාමය වෙයි, නාමප්‍රත්‍යයෙන් ඡෂ්ඨායනතය වෙයි, ඡෂ්ඨායනප්‍රත්‍යයෙන් ස්පඨිය වෙයි, ස්පඨිප්‍රත්‍යයෙන් වේදනාව වෙයි, වේදනාප්‍රත්‍යයෙන් ප්‍රසාදය වෙයි, ප්‍රසාදප්‍රත්‍යයෙන් අධිමෝක්ෂය වෙයි, අධිමෝක්ෂප්‍රත්‍යයෙන් භවය වෙයි, භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වෙයි, ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ වේ. මෙසේ මේ සියලු දුක්ඛස්කන්ධයාගේ සමුදය වේ.

තත් කතමෙ කුසලමූලා: අලොභො අදොසො අමොහො -පෙ- ඉමෙ වූච්චන්ති කුසලමූලා.

එහි කුශලමූලයෝ කවරහ යත්: අලෝභ ය අදෝෂ ය අමෝහ යි ... මොහු 'කුශලමූලයෝ' යි කියනු ලැබේ.

තත් කතමො කුසලමූලපච්චයා සඨ්ඛාරො: යා වෙනතා සඤ්චෙනතා වෙනයිතන්තං, අයං වූච්චති කුසලමූලපච්චයා සඨ්ඛාරො -පෙ-

එහි කුශලමූලප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාර කවරෙ යත්: යම් වෙනතාවක් සඤ්චෙනතාවක් සිතන ලද බවක් වේ ද, මේ 'කුශලමූලප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාර' ය කියනු ලැබේ. ...

තත් කතමා එස්සපච්චයා වේදනා: යං වෙනසිකං නෙවසාතං නාසාතං වෙනොසම්ඵස්සජ අදුක්ඛමසුඛං වේදයිතං, වෙනොසම්ඵස්සජා අදුක්ඛමසුඛං වේදනා, අයං වූච්චති එස්සපච්චයා වේදනා -පෙ- තෙන වූච්චති එවමෙතස්ස කේවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොතිති.

එහි ස්පඨුප්‍රත්‍යයෙන්වේදනා කවරෙ යත්: යම් වෛතසිකවූ නො ම සාතවූ අසාත නො වූ වේතෝසම්ඵස්සජ අදුක්ඛමසුඛ වූ වේදයිතයෙක් වේතෝසම්ඵස්සජ අදුක්ඛමසුඛවේදනායෙක් වේ ද, මේ ස්පඨුප්‍රත්‍යයෙන්වේදනා යි කියනු ලැබේ. ... එහෙයින් කියනු ලැබේ, 'එවමෙතස්ස කේවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයෝ හොති' යි.

(37) ½ උපෙක්ඛාසහගත ඤාණවිප්‍රයුත්ත අසංකාරික සිත 399

(38) ½ උපෙක්ඛාසහගත ඤාණවිප්‍රයුත්ත සසංකාරික සිත 399

399. කතමෙ ධම්මා කුසලා: යස්මිං සමයෙ කාමාවචරං කුසලං චිත්තං උප්පන්නං හොති උපෙක්ඛාසහගතං ඤාණසම්පයුත්තං -පෙ- උපෙක්ඛාසහගතං ඤාණවිප්පයුත්තං සසඬ්ඛාරොන රූපාරම්මණං වා සද්දාරම්මණං වා ගණ්ඨාරම්මණං වා රසාරම්මණං වා චොට්ඨබ්බාරම්මණං වා ධම්මාරම්මණං වා, යං යං වා පනාරබ්භ තස්මිං සමයෙ කුසලමූලපච්චයා සඬ්ඛාරො, සඬ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං, නාමපච්චයා ඡට්ඨායනනං, ඡට්ඨායනනපච්චයා එස්සො, එස්සපච්චයා වෙදනා, වෙදනාපච්චයා පසාදො, පසාදපච්චයා අධිමොක්ඛො, අධිමොක්ඛපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං, එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති.

399. කුශලධම්මයෝ කවරහ යත්: යම් කලෙක උපේක්ෂා සහගත වූ ඥානවිප්පයුක්ත වූ ... කාමාවචරකුශලචිත්තය උපදනේ වේ ද, ... රූපාලම්භන වේවයි ශබ්දාලම්භන වේවයි ගණ්ඨාලම්භන වේවයි රසාලම්භන වේවයි ස්ප්‍රෂ්ටව්‍යාලම්භන වේවයි ධර්මාලම්භන වේවයි යළි යම් යම් අරමුණක් හෝ ඇරැඹූ උපේක්ෂාසහගත ඥානවිප්පයුක්ත වූ (කාමාවචරකුශලචිත්තය) සංස්කාර ව (උපදනේ වේ ද,) එසමයෙහි කුශලමූල ප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාරය වෙයි, සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඤානය වෙයි, විඤානප්‍රත්‍යයෙන් නාමය වෙයි, නාමප්‍රත්‍යයෙන් ඡෂ්ඨායනනය වෙයි, ඡෂ්ඨායනනප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශය වෙයි, ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් වේදනාව වෙයි, වේදනාප්‍රත්‍යයෙන් ප්‍රසාදය වෙයි, ප්‍රසාදප්‍රත්‍යයෙන් අධිමෝක්ෂය වෙයි, අධිමෝක්ෂප්‍රත්‍යයෙන් භවය වෙයි, භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වෙයි, ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ වේ. මෙසේ මේ සියලු දුක්ඛක්ඛන්ධයාගේ සමුදය වේ.

තත් කතමෙ කුසලමූලා: අලොභො අදොසො -පෙ- ඉමෙ වූච්චන්ති කුසලමූලා.

එහි කුශලමූලයෝ කවරහ යත්: අලෝභ ය අදෝෂ යි. ... මොහු ‘කුශලමූලයෝ’ යි කියනු ලැබේ.

තත් කතමො කුසලමූලපච්චයා සඬ්ඛාරො: යා චෙතනා සඤ්චෙතනා චෙතයිත්තං, අයං වූච්චති කුසලමූලපච්චයා සඬ්ඛාරො -පෙ- තෙන වූච්චති එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති’ති.

එහි කුශලමූලප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාර කවරෙ යත්: යම් චෙතනාවක් සඤ්චෙතනාවක් සිතන ලද බවෙක් වේ ද, මේ ‘කුශලමූලප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාර’ යි කියනු ලැබේ. ... එහෙයින් කියනු ලැබෙයි. ‘එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයෝ හොති’ යි.

(55)½ ප්‍රථමධ්‍යානය සිත 400

400. කතමෙ ධම්මා කුසලා: යස්මිං සමයෙ රූපුපපත්තියා මග්ගං භාවෙති විච්චිවෙ’ව කාමෙහි -පෙ- පඨමං ඝානං¹ උපසම්පජ්ජ විහරති පඨවිකසිණං. තස්මිං සමයෙ කුසලමූලපච්චයා සඬ්ඛාරො, සඬ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං, නාමපච්චයා ඡට්ඨායනනං, ඡට්ඨායනනපච්චයා එස්සො, එස්සපච්චයා වෙදනා, වෙදනාපච්චයා පසාදො, පසාදපච්චයා අධිමොක්ඛො,² අධිමොක්ඛපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං, එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති.

400. කුශලධම්මයෝ කවරහ යත්: යම් කලෙක රූපභවෝත්පත්තිය පිණිස මාභීය වඩා ද, කාමයන්ගෙන් වෙන් ව ම ... පඨවිකසිණ සඬ්ඛායන ප්‍රථමධ්‍යානයට පැමිණ වෙසේ ද, එසමයෙහි කුශලමූලප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාරය වෙයි, සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඤානය වෙයි, විඤානප්‍රත්‍යයෙන් නාමය වෙයි, නාමප්‍රත්‍යයෙන් ඡෂ්ඨායනනය වෙයි, ඡෂ්ඨායනනප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශය වෙයි, ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් වේදනාව වෙයි, වේදනාප්‍රත්‍යයෙන් ප්‍රසාදය වෙයි, ප්‍රසාදප්‍රත්‍යයෙන් අධිමෝක්ෂය වෙයි, අධිමෝක්ෂප්‍රත්‍යයෙන් භවය වෙයි, භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වෙයි, ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ වේ. මෙසේ මේ සියලු දුක්ඛක්ඛන්ධයාගේ සමුදය වේ.

තත් කතමෙ කුසලමූලා: අලොභො අදොසො අමොහො -පෙ- ඉමෙ වූච්චති කුසලමූලා

එහි කුශලමූලයෝ කවරහ යත්: අලෝභ ය අදෝස ය අමෝහ ය ... මොහු කුශලමූලයෝ යි කියනු ලැබෙත්.

තත් කතමො කුසලමූලපච්චයා සඬ්ඛාරො: යා චෙතනා සඤ්චෙතනා චෙතයිත්තං, අයං වූච්චති කුසලමූලපච්චයා සඬ්ඛාරො -පෙ- තෙන වූච්චති එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති’ති.

එහි කුශලමූලප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාර කවරෙ යත්: යම් චේතනාවක් සඤ්චේතනාවක් සිතන ලද බවක් වේ ද, මේ කුශලමූලප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාර' යි කියනු ලැබේ. ... එහෙයින් කියනු ලැබෙයි: 'එවමෙතස්ස කේවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයෝ හොති' යි.

(56) ½ ද්විතීයධ්‍යානයට සිත 401

(57) ½ තෘතීයධ්‍යානයට සිත 401

(58) ½ චතුර්ථධ්‍යානයට සිත 401

(59) ½ පඤ්චමධ්‍යානය සිත 401

401. කතමෙ ධම්මා කුසලා: යස්මිං සමයෙ රූප්‍රපපත්තියා මග්ගං භාවෙති විතක්කවිචාරානං වූපසමා -පෙ- දුතියං ඝාතං -පෙ- තතියං ඝාතං -පෙ- චතුත්ථං ඝාතං -පෙ- පඨමං ඝාතං -පෙ- පඤ්චමං ඝාතං උපසම්පජ්ජ විහරති පඨවිකසිණං, -පෙ- තස්මිං සමයෙ කුසලමූලපච්චයා සඬබ්බාරො, සඬබ්බාරපච්චයා විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං, නාමපච්චයා ඡට්ඨායතනං, ඡට්ඨායතනපච්චයා එස්සො, එස්සපච්චයා වෙදනා, වෙදනාපච්චයා පසාදො, පසාදපච්චයා අධිමොක්ඛො, අධිමොක්ඛපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං, -පෙ- තෙන වුච්චති. එවමෙතස්ස කේවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති' ති.

401. කුශලධම්මයෝ කවරහ යත්: යම් කලෙක රූපහවෝත්පත්තිය පිණිස මාර්ගය වඩා ද, විතක්කවිචාරයන්ගේ ව්‍යුපගමයෙන් ... ද්විතීයධ්‍යානයට ... තෘතීයධ්‍යානයට ... චතුර්ථධ්‍යානයට ... ප්‍රථමධ්‍යානයට ... පඨවිකසිණ සඬබ්බාත වූ පඤ්චමධ්‍යානයට පැමිණ වෙසේ ද, එසමයෙහි කුශලමූලප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාරය වෙයි, සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඤානය වෙයි, විඤානප්‍රත්‍යයෙන් නාමය වෙයි, නාමප්‍රත්‍යයෙන් ඡෂ්ඨායතනය වෙයි, ඡෂ්ඨායතනප්‍රත්‍යයෙන් ස්පඨිය වෙයි, ස්පඨිප්‍රත්‍යයෙන් වේදනාව වෙයි, වේදනාප්‍රත්‍යයෙන් ප්‍රසාදය වෙයි, ප්‍රසාදප්‍රත්‍යයෙන් අධිමෝක්ෂය වෙයි, අධිමෝක්ෂප්‍රත්‍යයෙන් භවය වෙයි, භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වෙයි, ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ වේ. ... එහෙයින් කියනු ලැබෙයි: 'එවමෙතස්ස කේවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයෝ හොති' යි.

(70) ½ ආකාසානඤ්චායනන 402/403

(71) ½ විඤ්ඤාණඤ්චායනනය 402/403

(72) ½ ආකිඤ්චඤ්ඤායනනය 402/403

(73) ½ නේවසඤ්ඤා නාසඤ්ඤායනනය 402/403

(82) ½ සෝතාපත්ත මග්ග සිත 402/403

(83) ½ සකදාගාමී මග්ග සිත 402/403

(84) ½ අනාගාමී මග්ග සිත 402/403

(85) ½ අරහත්ත මග්ග සිත 402/403

402-403. කතමෙ ධම්මා කුසලා: යස්මිං සමයෙ අරූප්‍රපපත්තියා මග්ගං භාවෙති -පෙ- ලොකුත්තරං ඝාතං භාවෙති නියයානිකං අපවයගාමී දිට්ඨිගතානං පභානාය පඨමාය භූමියා පත්තියා විචිචිවේච කාමෙහි -පෙ- පඨමං ඝාතං උපසම්පජ්ජ විහරති දුක්ඛාපට්ඨදං දක්ඛාභිඤ්ඤං, තස්මිං සමයෙ කුසලමූලපච්චයා සඬබ්බාරො, සඬබ්බාරපච්චයා විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං, නාමපච්චයා ඡට්ඨායතනං, ඡට්ඨායතනපච්චයා එස්සො, එස්සපච්චයා වෙදනා, වෙදනාපච්චයා පසාදො, පසාදපච්චයා අධිමොක්ඛො, අධිමොක්ඛපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං, එවමෙතස්ස ධම්මානං සමුදයො හොති.

402-403. කුශලධම්මයෝ කවරහ යත්: යම් කලෙක අරූපහවෝත්පත්තිය පිණිස මාර්ගය වඩා ද ... දෘෂ්ටිගතයන්ගේ ප්‍රභාණය පිණිස ප්‍රථමභූමියට පැමිණීම පිණිස නෙය්‍යාණික වූ අපවයගාමී වූ ලෝකෝත්තරධ්‍යානය වඩා ද, කාමයන්ගෙන් වෙන් ව ම ... දුක් වූ ප්‍රතිපත් ඇති දක් වූ අභිඤා ඇති ප්‍රථමධ්‍යානයට පැමිණ වෙසේ ද, එසමයෙහි

කුශලමූලප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාරය වෙයි, සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඥානය වෙයි, විඥානප්‍රත්‍යයෙන් නාමය වෙයි, නාමප්‍රත්‍යයෙන් ඡෂ්ඨායතනය වෙයි, ඡෂ්ඨායතනප්‍රත්‍යයෙන් ස්පඨිය වෙයි, ස්පඨිප්‍රත්‍යයෙන් වේදනාව වෙයි, වේදනාප්‍රත්‍යයෙන් ප්‍රසාදය වෙයි, ප්‍රසාදප්‍රත්‍යයෙන් අධිමෝක්‍ෂය වෙයි, අධිමෝක්‍ෂප්‍රත්‍යයෙන් භවය වෙයි, භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වෙයි, ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ වේ. මෙසේ මේ ධර්මයන්ගේ සමුදය වේ.

තත්‍ව කතමෙ කුසලමූලා: අලොභො අදොසො අමොහො.

එහි කුශලමූලයෝ කවරහ යත්: අලෝභ ය අදෝස ය අමෝහ යි.

තත්‍ව කතමො අලොභො -පෙ- අදොසො -පෙ- තත්‍ව කතමො අමොහො: යා පඤ්ඤා පජානනා -පෙ- අමොහො ධම්මච්චයො සම්මාදිට්ඨි ධම්මච්චයසම්බොජ්ඣාදිගො මග්ගඛිගං මග්ගපරියාපන්නං, අයං චූච්චති අමොහො. ඉමෙ චූච්චන්ති කුසලමූලා

එහි අලෝභ කවරෙ යත්: ... අදෝෂ ... එහි අමෝහ කවරෙ යත්: මාර්ගික වූ මාර්ගපරිපාටන වූ යම් ප්‍රඥාවක් ප්‍රජානනයක් ... අමෝහයෙක් ධර්මච්චයෙක් සමාග්දාෂ්ටියක් ධර්මච්චයසම්බෝධාසිගයෙක් වේ ද, මේ ‘අමෝහ’ යි කියනු ලැබේ. මොහු කුශලමූලයෝ යි කියනු ලැබේ.

තත්‍ව කතමො කුසලමූලපච්චයා සඬබාරො: යා චෙතනා සඤ්චෙතනා චෙතයිතන්තං, අයං චූච්චති කුසලමූලපච්චයා සඬබාරො -පෙ-

එහි කුශලමූලප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාර කවරෙ යත්: යම් චේතනාවක් සඤ්චේතනාවක් සිතන ලද බවක් වේ ද, මේ ‘කුශලමූලප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාර’ යි කියනු ලැබේ. ...

තත්‍ව කතමා එස්සපච්චයා වේදනා: යං චෙතසිකං සාතං චෙතසිකං සුඛං චෙතොසම්පස්සජං සාතං සුඛං වේදයිතං චෙතොසම්පස්සජා සාතා සුඛා වේදනා, අයං චූච්චති එස්සපච්චයා වේදනා.

එහි ස්පඨිප්‍රත්‍යයෙන් වේදනා කවර යත්: යම් චේතසික සාතයෙක් චේතසික සුඛයෙක් චේතොසම්පස්සජ සාතසුඛවේදයිතයෙක් චේතොසම්පස්සජ සාතසුඛවේදනාවක් වේ ද, මේ ‘ස්පඨිප්‍රත්‍යයෙන් වේදනා’ යි කියනු ලැබේ.

තත්‍ව කතමො වේදනාපච්චයා පසාදො: යා සද්ධා සද්දහනා ඔකප්පනා අභිජ්ජසාදො, අයං චූච්චති වේදනාපච්චයා පසාදො.

එහි වේදනාප්‍රත්‍යයෙන් ප්‍රසාද කවරෙ යත්: යම් හැදැහීමක් හදහන අයුරක් (අරමුණෙහි) බැසගැන්මක් අධිකප්‍රසාදයෙක් වේ ද, මේ ‘වේදනාප්‍රත්‍යයෙන් ප්‍රසාද’ යි කියනු ලැබේ.

තත්‍ව කතමො පසාදපච්චයා අධිමොක්ඛො: යො චිත්තස්ස අධිමොක්ඛො අධිමුච්චනා තදධිමුත්තනා, අයං චූච්චති පසාදපච්චයා අධිමොක්ඛො.

එහි ප්‍රසාදප්‍රත්‍යයෙන් අධිමෝක්‍ෂ කවරෙ යත්: චිත්තයාගේ යම් අධිමෝක්‍ෂයෙක් අධිමොක්‍ෂාකාරයෙක් එහි අධිමුක්ත බවක් වේ ද, මේ ‘ප්‍රසාදප්‍රත්‍යයෙන් අධිමෝක්‍ෂ’ යි කියනු ලැබේ.

තත්‍ව කතමො අධිමොක්ඛපච්චයා භවො: ඨපෙඤා අධිමොක්ඛං වේදනාක්ඛණ්ඩො සඤ්ඤාක්ඛණ්ඩො සඬබාරක්ඛණ්ඩො විඤ්ඤාණක්ඛණ්ඩො, අයං චූච්චති අධිමොක්ඛපච්චයා භවො -පෙ-

එහි අධිමෝක්‍ෂප්‍රත්‍යයෙන් භවය කවරෙ යත්: අධිමෝක්‍ෂය තබා වේදනාස්කන්ධ ය සංඥාස්කන්ධ ය සංස්කාරස්කන්ධ ය විඥානස්කන්ධ යි මේ ‘අධිමෝක්‍ෂප්‍රත්‍යයෙන් භව’ යි කියනු ලැබේ. ...

එවමෙතෙසං ධම්මානං සමුදයො හොති’ති: එවමෙතෙසං ධම්මානං සඬගති හොති, සමාගමො හොති, සමොධානං හොති, පාතුභාවො හොති, තෙන චූච්චති එවමෙතෙසං ධම්මානං සමුදයො හොති’ති.

‘එවමෙතෙසං ධම්මානං සමුදයෝ හොති’ යනු මෙසේ මේ ධර්මයන්ගේ සඬගතිය වෙයි, සමාගමය වෙයි, සමොධානය වෙයි, පහළවීම වේ. එහෙයින් කියනු ලැබෙයි: ‘එවමෙතෙසං ධම්මානං සමුදයෝ හොති’ යි.

කුසල නිද්දෙසො.

කුශලනිදේශීය යි.

03 අව්‍යාකතනිදේශයෝ (සිත් 29/7/20)

/ කුශලවිපාකසඨිබාරමුලකය (සිත් 29)

(20) 1/2 කුසල විපාක උපේක්ඛා සහගත වක්ඛු විඤ්ඤාණය 404 (4 ආකාරය)

1 වාරය (පච්චයා)

404. කතමෙ ධම්මා අව්‍යාකතා: යස්මිං සමයෙ කාමාවචරස්ස කුසලස්ස කම්මස්ස කතන්තා උපචිත්තා විපාකං වක්ඛුවිඤ්ඤාණං උප්පන්නං හොති උපෙක්ඛාසහගතං රූපාරම්මණං. තස්මිං සමයෙ සඨිබාරපච්චයා විඤ්ඤාණං විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං, නාමපච්චයා ඡට්ඨායතනං, ඡට්ඨායතනපච්චයා එස්සො, එස්සපච්චයා වෙදනා, වෙදනාපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං, එවමෙනස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති.

404. අව්‍යාකතධම්මෝ කවරහ යත්: යම් කලෙක කාමාවචරකුශලකම්මය කළ බැවින් රූප කළ බැවින් උපේක්ඛා සහගත වූ රූපාලම්භිත වූ විපාකවක්ඛුවිඤ්ඤාණය උපදනේ වේ ද, එසමයෙහි සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඤ්ඤාණය වෙයි, විඤ්ඤාණප්‍රත්‍යයෙන් නාමය වෙයි, නාමප්‍රත්‍යයෙන් ඡේද්‍යායතනය වෙයි, ඡේද්‍යායතනප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශය වෙයි, ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් වේදනාව වෙයි, වේදනාප්‍රත්‍යයෙන් භවය වෙයි, භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වෙයි, ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ වේ. මෙසේ මේ සියලු දු:ඛරාශිහුගේ සමුදය වේ.

තඤ්ඤා කතමො සඨිබාරො: යා වෙනනා සඤ්ඤෙතනා වෙනයිත්තං අයං වුච්චති සඨිබාරො.

එහි සංස්කාර කවරෙ යත්: යම් චේතනාවක් සඤ්ඤෙතනාවක් චේතයිත බවෙක් වේ ද මේ 'සංස්කාර' යි කියනු ලැබේ.

තඤ්ඤා කතමං සඨිබාරපච්චයා විඤ්ඤාණං: යං චිත්තං මනො මානසං -පෙ- තප්පා වක්ඛුවිඤ්ඤාණධාතු, ඉදං වුච්චති සඨිබාරපච්චයා විඤ්ඤාණං.

එහි සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඤ්ඤාණය කවරෙ යත්: යම් සිතෙක් මනසෙක් මානසයෙක් ... තදනුරූප වූ වක්ඛුවිඤ්ඤාණධාතුවෙක් වේ ද, මේ 'සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඤ්ඤාණ' යි කියනු ලැබේ.

තඤ්ඤා කතමං විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං: වෙදනාක්ඛන්ධො සඤ්ඤාක්ඛන්ධො සඨිබාරක්ඛන්ධො, ඉදං වුච්චති විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං.

එහි විඤ්ඤාණප්‍රත්‍යයෙන් නාමය කවරෙ යත්: වේදනාස්කන්ධ ය, සංඤාස්කන්ධ ය, සංස්කාරස්කන්ධ යි. මේ 'විඤ්ඤාණප්‍රත්‍යයෙන් නාම' යි කියනු ලැබේ.

තඤ්ඤා කතමං නාමපච්චයා ඡට්ඨායතනං: යං චිත්තං මනො මානසං -පෙ- තප්පා වක්ඛුවිඤ්ඤාණධාතු, ඉදං වුච්චති නාමපච්චයා ඡට්ඨායතනං.

එහි නාමප්‍රත්‍යයෙන් ඡේද්‍යායතන කවරෙ යත්: යම් චිත්තයෙක් මනසෙක් මානසයෙක් ... තදනුරූප වක්ඛුවිඤ්ඤාණධාතුවෙක් වේ ද, මේ 'නාමප්‍රත්‍යයෙන් ඡේද්‍යායතන' යි කියනු ලැබේ.

තඤ්ඤා කතමො ඡට්ඨායතනපච්චයා එස්සො: යො එස්සො චුසනා සම්චුසනා සම්චුසිත්තං, අයං වුච්චති ඡට්ඨායතනපච්චයා එස්සො.

එහි ඡේද්‍යායතනප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශ කවරෙ යත්: යම් ස්පර්ශයෙක් ස්පර්ශාකාරයෙක් සංස්පර්ශාකාරයෙක් මොනොවට ස්පර්ශ කළ බවෙක් වේ ද, මේ 'ඡේද්‍යායතනප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශ' යි කියනු ලැබේ.

තඤ්ඤා කතමො එස්සපච්චයා වෙදනා: යං වෙනසිකං නෙව සාතං නාසාතං වෙනොසම්ඵස්සජං අදුක්ඛමසුඛං වෙදයිතං වෙනොසම්ඵස්සජා අදුක්ඛමසුඛා වෙදනා, අයං වුච්චති එස්සපච්චයා වෙදනා.

එහි ස්පඨුප්‍රත්‍යයෙන් වේදනා කවර යත්: යම් වෛතසික වූ නො ම සාන වූ අසාන නො වූ චේතෝසම්ඵස්සයෙන් උපන් නො දුක් නො සුව වූ වේදයිතයෙක් චේතෝසම්ඵස්සජ වූ අදුක්ඛමසුඛවේදනාවක් වේ ද, මේ ‘ස්පඨුප්‍රත්‍යයෙන් වේදනා’ යි කියනු ලැබේ.

තත් කතමො වේදනාපච්චයා භවො: යපෙඤා වේදනං සඤ්ඤාක්ඛණො සඛ්ඛාරක්ඛණො විඤ්ඤාණක්ඛණො, අයං චූච්චති වේදනාපච්චයා භවො.

එහි වේදනාප්‍රත්‍යයෙන් භවය කවර යත්: වේදනාව තබා සංඥාස්කන්ධ ය, සංස්කාර ස්කන්ධ ය, විඥානස්කන්ධ යි. මේ ‘වේදනාප්‍රත්‍යයෙන් භව’ යි කියනු ලැබේ.

තත් කතමා භවපච්චයා ජාති: යා තෙසං 1 ධම්මානං ජාති සඤ්ජාති නිබ්බන්ති අභිනිබ්බන්ති පාතුභාවො, අයං චූච්චති භවපච්චයා ජාති.

එහි භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාති කවර යත්: ඒ අරුපිධම්මයන්ගේ යම් ඉපැද්දමක් මොනොවට ඉපැද්දමක් නිපැද්දමක් වෙසෙසින් නිපැද්දමක් වේ ද, මේ ‘භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාති’ යි කියනු ලැබේ.

තත් කතමං ජාතිපච්චයා ජරාමරණං: අත්ථ ජරා අත්ථ මරණං. තත් කතමා ජරා: යා තෙසං ධම්මානං ජරා ජීරණතා ආයුතො සංභාති, අයං චූච්චති ජරා. තත් කතමං මරණං: යො තෙසං ධම්මානං ඛයො වයො භෙදො පරිභෙදො අනිච්චතා අන්තරධානං, ඉදං චූච්චති මරණං. ඉති අයඤ්ච ජරා ඉදඤ්ච මරණං. ඉදං චූච්චති ජාතිපච්චයා ජරාමරණං.

එහි ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ කවර යත්: ජරාවක් ඇත, මරණයෙක් ඇති. එහි ජරා කවර යත්: ඒ ධම්මයන්ගේ යම් දිරිමෙක් දිරන බවෙක් ආයුෂයාගේ පිරිහීමෙක් වේ ද, මේ ‘ජරා’ යි කියනු ලැබේ. එහි මරණ කවර යත්: ඒ ධම්මයන්ගේ ක්‍ෂය වීමෙක් ගෙවීමෙක් බිඳීමෙක් භාත්පසින් බිඳීමෙක් අනිත්‍ය බවෙක් අතුරුදහන් වීමෙක් වේ ද, මේ ‘මරණ’ යි කියනු ලැබේ. මෙසේ මේ ජරාව ද මේ මරණය ද මේ ‘ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ’ යි කියනු ලැබේ.

‘ඵවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛණස්ස සමුදයො භොති’ ති: ඵවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛණස්ස සඛිගති භොති සමාගමො භොති සමොධානං භොති පාතුභවො භොති. තෙන චූච්චති ‘ඵවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛණස්ස සමුදයො භොති’ ති.

‘ඵවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛණස්ස සමුදයෝ භොති’ යනු: මෙසේ මේ සියලු දූඛරාශිහුගේ සඛිගතිය වෙයි, සමාගමය වෙයි, සමවධානය වෙයි ප්‍රාදුභාවය වේ. එහෙයින් කියනු ලැබෙයි: ‘ඵවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛණස්ස සමුදයෝ භොති’ යි.

2 වාරය (හේතු)

405. තස්මිං සමයෙ සඛ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං සඛ්ඛාරභෙතුකං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං විඤ්ඤාණභෙතුකං, නාමපච්චයා ඡට්ඨායතනං නාමභෙතුකං, ඡට්ඨායතනපච්චයා එස්සො ඡට්ඨායතනභෙතුකො, එස්සපච්චයා වේදනා එස්සභෙතුකා, වේදනාපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං -පෙ- තෙන චූච්චති ඵවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛණස්ස සමුදයො භොති’ ති.

405. එසමයෙහි සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාරභේතුක වූ විඥානය වෙයි, විඥාන ප්‍රත්‍යයෙන් විඥානභේතුක වූ නාමය වෙයි, නාම ප්‍රත්‍යයෙන් නාමභේතුක වූ ඡෂ්ඨායතනය වෙයි, ඡෂ්ඨායතනප්‍රත්‍යයෙන් ඡෂ්ඨායතනභේතුක වූ ස්පඨු ය වෙයි, ස්පඨුප්‍රත්‍යයෙන් ස්පඨුභේතුක වූ වේදනාව වෙයි, වේදනාප්‍රත්‍යයෙන් භවය වෙයි, භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වෙයි, ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ වේ. ... එහෙයින් කියනු ලැබෙයි: ‘ඵවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛණස්ස සමුදයෝ භොති’ යි.

3 වාරය (සම්පයුත්තවතුක්කං)

406. තස්මිං සමයෙ සඬ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං සඬ්ඛාරසම්පයුත්තං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං විඤ්ඤාණසම්පයුත්තං, නාමපච්චයා ඡට්ඨායතනං නාමසම්පයුත්තං, ඡට්ඨායතනපච්චයා එස්සො ඡට්ඨායතනසම්පයුත්තො, එස්සපච්චයා වෙදනා එස්සසම්පයුත්තා, වෙදනාපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං -පෙ- තෙන වුව්චති ‘එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති’ ති.

406. එසමයෙහි සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාරසම්පයුක්ත වූ විඥානය වෙයි, විඥානප්‍රත්‍යයෙන් විඥානසම්පයුක්ත වූ නාමය වෙයි, නාමප්‍රත්‍යයෙන් නාමසම්පයුක්ත වූ ඡ්‍යායතනය වෙයි, ඡ්‍යායතනප්‍රත්‍යයෙන් ඡ්‍යායතනසම්පයුක්ත වූ ස්පඨිය වෙයි, ස්පඨිප්‍රත්‍යයෙන් ස්පඨිසම්පයුක්ත වූ වේදනාව වෙයි, වේදනාප්‍රත්‍යයෙන් භවය වෙයි, භව ප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වෙයි, ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ වේ. ... එහෙයින් කියනු ලැබෙයි: ‘එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයෝ හොති’ යි.

4 වාරය (අඤ්ඤාමඤ්ඤා)

407. තස්මිං සමයෙ සඬ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං විඤ්ඤාණපච්චයා’පි සඬ්ඛාරො, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං නාමපච්චයා’පි විඤ්ඤාණං, නාමපච්චයා ඡට්ඨායතනං ඡට්ඨායතනපච්චයා’පි නාමං, ඡට්ඨායතනපච්චයා එස්සො එස්සපච්චයා’පි ඡට්ඨායතනං, එස්සපච්චයා වෙදනා වෙදනාපච්චයා’පි එස්සො, වෙදනාපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං -පෙ- තෙන වුව්චති ‘එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති’ ති.

407. එසමයෙහි සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඥානය වෙයි, විඥානප්‍රත්‍යයෙනුදු සංස්කාරය වේ. විඥානප්‍රත්‍යයෙන් නාමය වෙයි, නාමප්‍රත්‍යයෙනුදු විඥානය වේ. නාමප්‍රත්‍යයෙන් ඡ්‍යායතනය වෙයි, ඡ්‍යායතනප්‍රත්‍යයෙනුදු නාමය වේ. ඡ්‍යායතනප්‍රත්‍යයෙන් ස්පඨිය වෙයි, ස්පඨිප්‍රත්‍යයෙනුදු ඡ්‍යායතනය වේ. ස්පඨිප්‍රත්‍යයෙන් වේදනාව වෙයි, වේදනාප්‍රත්‍යයෙනුදු ස්පඨි වේ. වේදනාප්‍රත්‍යයෙන් භවය වෙයි, භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වෙයි, ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ වේ. ... එහෙයින් කියනු ලැබෙයි: ‘එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයෝ හොති’ යි.

(21) 1/2 කුසල විපාක උපේක්ඛා සහගත සෝත විඤ්ඤාණය 408

(22) 1/2 කුසල විපාක උපේක්ඛා සහගත සාණ විඤ්ඤාණය 408

(23) 1/2 කුසල විපාක උපේක්ඛා සහගත ජීව්හා විඤ්ඤාණය 408

(24) 1/2 කුසල විපාක සුඛ සහගත කාය විඤ්ඤාණය 408

408. කතමෙ ධම්මා අව්‍යාකතා: යස්මිං සමයෙ කාමාවචරස්ස කුසලස්ස කම්මස්ස කතත්තා උපචිත්තා විපාකං සොතවිඤ්ඤාණං උප්පන්නං හොති උපෙක්ඛාසහගතං සද්දාරම්මණං -පෙ- සාතවිඤ්ඤාණං උප්පන්නං හොති උපෙක්ඛාසහගතං ගඤ්ඤාරම්මණං -පෙ- ජීව්හාවිඤ්ඤාණං උප්පන්නං හොති උපෙක්ඛාසහගතං රසාරම්මණං -පෙ- කායවිඤ්ඤාණං උප්පන්නං හොති සුඛසහගතං ඵොට්ඨබ්බාරම්මණං. තස්මිං සමයෙ සඬ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං, නාමපච්චයා ඡට්ඨායතනං, ඡට්ඨායතනපච්චයා එස්සො, එස්සපච්චයා වෙදනා, වෙදනාපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං. එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති.

408. අව්‍යාකෘතධම්මෝ කවරහ යත්: යම් කලෙක කාමාවචරකුශලකම්ය කළ බැවින් රෑස් කළ බැවින් ශබ්දාලම්භන වූ උපේක්ඛා සහගත ශ්‍රෝත්‍රවිඥානය උපදනේ වේ ද, ... ගඤ්ඤාලම්භන වූ උපේක්ඛා සහගත ස්වාණවිඥානය උපදනේ වේ ද, ... රසාලම්භන වූ උපේක්ඛා සහගත ජීව්හාවිඥානය උපදනේ වේ ද, ... ස්පඨිලම්භන වූ සුඛසහගත වූ කාය විඥානය උපදනේ වේ ද, එසමයෙහි සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඥානය වෙයි, විඥානප්‍රත්‍යයෙන් නාමය වෙයි, නාමප්‍රත්‍යයෙන් ඡ්‍යායතනය වෙයි, ඡ්‍යායතන ප්‍රත්‍යයෙන් ස්පඨිය වෙයි, ස්පඨිප්‍රත්‍යයෙන් වේදනාව වෙයි, වේදනාප්‍රත්‍යයෙන් භවය වෙයි, භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වෙයි, ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ වේ. මෙසේ මේ සියලු දු:ඛරාශිහුගේ සමුදය වේ.

තස් කතමො සඬ්ඛාරො: යා චෙතනා සඤ්චෙතනා චෙතයිත්තං, අයං වුව්චති සඬ්ඛාරො.

එහි සංස්කාර කවරෙ යත්: යම් චෙතනාවක් සඤ්චෙතනාවක් චෙතයිත බවෙක් වේ ද, මේ ‘සංස්කාර’ යි කියනු ලැබේ.

තස් කතමං සඬ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං: යං චිත්තං මනො මානසං -පෙ- තප්පා කායවිඤ්ඤාණධාතු, ඉදං වුව්චති සඬ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං.

එහි සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඥාන කවරෙ යත්: යම් චිත්තයෙක් මනසෙක් මානසයෙක් ... තදනුරූප වූ කායවිඥානධාතුයෙක් වේ ද, මේ ‘සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඥානය’ යි කියනු ලැබේ.

තත් කතමං විඤ්ඤාණපච්චයා නාම: වෙදනාක්ඛන්ධො සඤ්ඤාක්ඛන්ධො සඬබාරක්ඛන්ධො, ඉදං චූච්චති විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං.

එහි විඥානප්‍රත්‍යයෙන් නාමය කවරෙ යත්: වේදනාස්කන්ධය සංඥාස්කන්ධය සංස්කාරස්කන්ධය යි. මේ ‘විඥානප්‍රත්‍යයෙන් නාම’ යි කියනු ලැබේ.

තත් කතමං නාමපච්චයා ජට්ඨායනනං: යං චිත්තං මනො මානසං -පෙ- තප්පා කායවිඤ්ඤාණධාතු, ඉදං චූච්චති නාමපච්චයා ජට්ඨායනනං.

එහි නාමප්‍රත්‍යයෙන් ඡෂ්ඨායනනය කවරෙ යත්: යම් චිත්තයෙක් මනසෙක් මානසයෙක් ... තදනුරූප වූ කායවිඥානධාතුයෙක් වේ ද, මේ ‘නාමප්‍රත්‍යයෙන් ඡෂ්ඨායනන’ යි කියනු ලැබේ.

තත් කතමො ජට්ඨායනනපච්චයා එස්සො: යො එස්සො චුසනා සම්චුසනා සම්චුසිතත්තං, අයං චූච්චති ජට්ඨායනනපච්චයා එස්සො.

එහි ඡෂ්ඨායනනප්‍රත්‍යයෙන් ස්පඨි කවරෙ යත්: යම් ස්පඨියක් ස්පඨිකාරයෙක් මොනොවට ස්පඨි කරන අයුරෙක් ස්පඨි කළ බවෙක් වේ ද, මේ ‘ඡෂ්ඨායනනප්‍රත්‍යයෙන් ස්පඨි’ යි කියනු ලැබේ.

තත් කතමා එස්සපච්චයා වෙදනා: යං කායිකං සාතං කායිකං සුඛං කායසම්ඵස්සපං සාතං සුඛං වෙදයිතං කායසම්ඵස්සපා සාතා සුඛා වෙදනා, අයං චූච්චති එස්සපච්චයා වෙදනා.

ස්පඨිප්‍රත්‍යයෙන් වේදනා කවරෙ යත්: යම් කායිකසාතයෙක් කායිකසුඛයෙක් කායසම්ඵස්සයෙන් උපන් සාතසුඛවේදයිතයෙක් කායසම්ඵස්සප සාතසුඛවේදනාවක් වේ ද, මේ ‘ස්පඨිප්‍රත්‍යයෙන් වේදනා’ යි කියනු ලැබේ.

තත් කතමො වෙදනාපච්චයා භවො: ධ්වපෙඤා වෙදනං සඤ්ඤාක්ඛන්ධො සඬබාරක්ඛන්ධො විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො. අයං චූච්චති වෙදනාපච්චයා භවො -පෙ- තෙන චූච්චති ‘එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති’ ති.

එහි වේදනාප්‍රත්‍යයෙන් භවය කවරෙ යත්: වේදනාව තබා සංඥාස්කන්ධය, සංස්කාරස්කන්ධය, විඥානස්කන්ධය යි. මේ ‘වේදනාප්‍රත්‍යයෙන් භව’ යි කියනු ලැබේ. ... එහෙයින් කියනු ලැබෙයි ‘එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයෝ හොති’ යි.

(25) 1/2 කුසල විපාක උපේක්ඛා සහගත සම්පට්ඨජනය 409

409. කතමෙ ධම්මා අව්‍යාකතා: යස්මිං සමයෙ කාමාවචරස්ස කුසලස්ස කම්මස්ස කතත්තා උපචිතත්තා විපාකා මනොධාතු උප්පත්තා හොති උපෙක්ඛාසහගතා රූපාරම්මණං වා -පෙ- ථොට්ඨබ්බාරම්මණං වා යං යං වා පනාරබ්භ, තස්මිං සමයෙ සඬබාරපච්චයා විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං, නාමපච්චයා ජට්ඨායනනං, ජට්ඨායනනපච්චයා එස්සො, එස්සපච්චයා වෙදනා, වෙදනාපච්චයා අධිමොක්ඛො, අධිමොක්ඛපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං. එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති.

409. අව්‍යාකෘතධම්මෝ කවරහ යත්: යම් කලෙක කාමාවචර කුසලකම්මය කළ බැවින් රූපාලම්බන වේවයි, ... ස්ප්‍රජ්ච්චාලම්බන වේවයි, යළි යම් යම් අරමුණක් හෝ ඇරැබූ විපාක වූ මනෝධාතුව උපදනේ වේ ද, එසමයෙහි සංස්කාර ප්‍රත්‍යයෙන් විඥානය වේයි, විඥානප්‍රත්‍යයෙන් නාමය වේයි, නාමප්‍රත්‍යයෙන් ඡෂ්ඨායනනය වේයි, ඡෂ්ඨායනන ප්‍රත්‍යයෙන් ස්පඨිය වේයි, ස්පඨිප්‍රත්‍යයෙන් වේදනාව වේයි, වේදනාප්‍රත්‍යයෙන් අධිමෝක්ඛය වේයි, අධිමෝක්ඛප්‍රත්‍යයෙන් භවය වේයි, භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වේයි, ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ වේ. මෙසේ මේ සියලු දූඛරාශිහුගේ සමුදය වේ.

තත් කතමො සඬබාරො: යා වෙනනා සඤ්ඤාණා වෙනයිතත්තං, අයං චූච්චති සඬබාරො.

එහි සංස්කාර කවරෙ යත්: යම් වේතනාවක් සඤ්ඤාණාවක් වේතයිත බවෙක් වේ ද, මේ ‘සංස්කාර’ යි කියනු ලැබේ.

තප් කතමං සඬ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං: යං චිත්තං මනෝ මානසං -පෙ- තප්ඡා මනෝධාතු, ඉදං වුව්චති සඬ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං.

එහි සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඥාන කවරෙ යත්: යම් චිත්තයෙක් මනසෙක් මානසයෙක් ... තදනුරූපමනෝධාතුයෙක් වේ ද, මේ 'සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඥාන' යි කියනු ලැබේ.

තප් කතමං විඤ්ඤාණපච්චයා නාම: වෙදනාක්ඛණ්ඩො සඤ්ඤාක්ඛණ්ඩො සඬ්ඛාරක්ඛණ්ඩො, ඉදං වුව්චති විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං.

එහි විඥානප්‍රත්‍යයෙන් නාමය කවරෙ යත්: වේදනාස්කන්ධ ය සංඥාස්කන්ධ ය සංස්කාරස්කන්ධ යි. මේ 'විඥානප්‍රත්‍යයෙන් නාම' යි කියනු ලැබේ.

තප් කතමං නාමපච්චයා ඡට්ඨායනනං: යං චිත්තං මනෝ මානසං -පෙ- තප්ඡා මනෝධාතු, ඉදං වුව්චති නාමපච්චයා ඡට්ඨායනනං.

එහි නාමප්‍රත්‍යයෙන් ඡේද්‍යායනන කවරෙ යත්: යම් සිතෙක් මනසෙක් මානසයෙක් ... තදනුරූපමනෝධාතුයෙක් වේ ද, මේ 'නාමප්‍රත්‍යයෙන් ඡේද්‍යායනන' යි කියනු ලැබේ.

තප් කතමො ඡට්ඨායනනපච්චයා එස්සො: යො එස්සො ඵ්ඝනා සම්ඵ්ඝනා සම්ඵ්ඝිතත්තං, අයං වුව්චති ඡට්ඨායනනපච්චයා එස්සො.

එහි ඡේද්‍යායනනප්‍රත්‍යයෙන් ස්පඨි කවරෙ යත්: යම් ස්පඨියෙක් ස්පඨිකාරයෙක් මොනොවට ස්පඨි කරන අයුරෙක් ස්පඨි කළ බවෙක් වේ ද, මේ 'ඡේද්‍යායනනප්‍රත්‍යයෙන් ස්පඨි' යි කියනු ලැබේ.

තප් කතමො එස්සපච්චයා වෙදනා: යං චෙතසිකං නෙවසානං නාසානං චෙතොසම්ඵස්සජං අදුක්ඛමසුඛං වෙදයිතං චෙතොසම්ඵස්සජා අදුක්ඛමසුඛා වෙදනා, අයං වුව්චති එස්සපච්චයා වෙදනා.

එහි ස්පඨිප්‍රත්‍යයෙන් වෙදනා කවරෙ යත්: යම් චෙතසික වූ නො ම සාන වූ අසාන නො වූ චේතෝසම්ඵස්සජ වූ උපේක්ෂාවේදයිතයෙක්, චේතෝසම්ඵස්සජ අදුක්ඛමසුඛ වෙදනාවක් වේ ද, මේ 'ස්පඨිප්‍රත්‍යයෙන් වෙදනා' යි කියනු ලැබේ.

තප් කතමො වෙදනාපච්චයා අධිමොක්ඛො: යො චිත්තස්ස අධිමොක්ඛො අධිමුච්චනා තදධිමුත්තනා, අයං වුව්චති වෙදනාපච්චයා අධිමොක්ඛො.

එහි වෙදනාප්‍රත්‍යයෙන් අධිමෝක්ෂ කවරෙ යත්: චිත්තයාගේ යම් අධිමෝක්ෂයෙක් අධිමොක්ෂාකාරයෙක් එහි අධිමුත්ත බවෙක් වේ ද, මේ 'වෙදනාප්‍රත්‍යයෙන් අධිමෝක්ෂ' යි කියනු ලැබේ.

තප් කතමො අධිමොක්ඛපච්චයා භවො: යපෙඤා අධිමොක්ඛං වෙදනාක්ඛණ්ඩො සඤ්ඤාක්ඛණ්ඩො සඬ්ඛාරක්ඛණ්ඩො විඤ්ඤාණක්ඛණ්ඩො. අයං වුව්චති අධිමොක්ඛපච්චයා භවො -පෙ- තෙන වුව්චති 'එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛණ්ඩස්ස සමුදයො හොති' ති.

එහි අධිමෝක්ෂප්‍රත්‍යයෙන් භව කවරෙ යත්: අධිමෝක්ෂය තබා වෙදනාස්කන්ධ ය, සංඥාස්කන්ධ ය, සංස්කාරස්කන්ධ ය, විඥානස්කන්ධ යි. මේ 'අධිමෝක්ෂප්‍රත්‍යයෙන් භව' යි කියනු ලැබේ. ... එහෙයින් කියනු ලැබෙයි: 'එවමෙතස්ස කේවලස්ස දුක්ඛක්ඛණ්ඩස්ස සමුදයෝ හොති' යි.

(26) 1/2 කුසල විපාක සෝමනස්ස සහගත සන්තිණය 410

410. කතමෙ ධම්මා අව්‍යාකතා: යස්මිං සමයෙ කාමාවචරස්ස කුසලස්ස කම්මස්ස කතත්තා උපචිතත්තා විපාකා මනෝවිඤ්ඤාණධාතු උප්පන්නා හොති සොමනස්සසහගතා රූපාරම්මණං වා -පෙ- ධම්මාරම්මණං වා යං යං වා පනාරබ්භ, තස්මිං සමයෙ සඬ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං, නාමපච්චයා ඡට්ඨායනනං, ඡට්ඨායනනපච්චයා එස්සො, එස්සපච්චයා වෙදනා, වෙදනාපච්චයා අධිමොක්ඛො, අධිමොක්ඛපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං -පෙ- තෙන වුව්චති 'එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛණ්ඩස්ස සමුදයො හොති' ති.

410. අව්‍යාකෘතධර්මයෝ කවරහ යත්: යම් කලෙක කාමාවචර කුශලකම්පි කළ බැවින් රූපාලම්බන වේවයි, ... ධර්මාලම්බන වේවයි, යළි යම් යම් අරමුණක් හෝ ඇරැබූ සොම්නස් සහගත වූ විපාකමනෝවිඥානධාතුව උපදනේ වේ ද, එසමයෙහි සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඥානය වෙයි, විඥානප්‍රත්‍යයෙන් නාමය වෙයි, නාමප්‍රත්‍යයෙන් ඡේද්‍යායතනය වෙයි, ඡේද්‍යායතනප්‍රත්‍යයෙන් ස්පඨය වෙයි, ස්පඨප්‍රත්‍යයෙන් වේදනාව වෙයි, වේදනාප්‍රත්‍යයෙන් අධිමෝක්ෂය වෙයි, අධිමෝක්ෂප්‍රත්‍යයෙන් භවය වෙයි, භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වෙයි, ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ වේ. ... එහෙයින් කියනු ලැබෙයි: 'එවමෙතස්ස කේවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයෝ හොති' යි.

(27) 1/2 කුසල විපාක උපේක්ඛා සහගත සන්තිණය 411

411. කතමෙ ධර්මා අව්‍යාකතා: යස්මිං සමයෙ කාමාවචරස්ස කුසලස්ස කම්මස්ස කතත්තා උපචිතත්තා විපාකා මනෝවිඤ්ඤාණධාතූ උප්පන්නා හොති උපේක්ඛාසහගතා රූපාරම්මණං වා -පෙ- ධර්මාරම්මණං වා යං යං වා පනාරබ්භ, තස්මිං සමයෙ සඛ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං, නාමපච්චයා ඡට්ඨායතනං, ඡට්ඨායතනපච්චයා එස්සො, එස්සපච්චයා වේදනා, වේදනාපච්චයා අධිමොක්ඛො, අධිමොක්ඛපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං -පෙ- තෙන වුවිච්චි 'එවමෙතස්ස කේවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති' ති.

411. අව්‍යාකෘතධර්මයෝ කවරහ යත්: යම් කලෙක කාමාවචරකුශලකම්පි කළ බැවින් රූපාලම්බන වේවයි, ... ධර්මාලම්බන වේවයි, යළි යම් යම් අරමුණක් හෝ ඇරැබූ උපේක්ෂාසහගත වූ විපාකමනෝවිඥානධාතුව උපදනේ වේ ද, එසමයෙහි සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඥානය වෙයි, විඥානප්‍රත්‍යයෙන් නාමය වෙයි, නාමප්‍රත්‍යයෙන් ඡේද්‍යායතනය වෙයි, ඡේද්‍යායතනප්‍රත්‍යයෙන් ස්පඨය වෙයි, ස්පඨප්‍රත්‍යයෙන් වේදනාව වෙයි, වේදනාප්‍රත්‍යයෙන් අධිමෝක්ෂය වෙයි, අධිමෝක්ෂප්‍රත්‍යයෙන් භවය වෙයි, භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වෙයි, ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ වේ. ... එහෙයින් කියනු ලැබෙයි: 'එවමෙතස්ස කේවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයෝ හොති' යි.

(39) 1/2 සොමනස්ස සහගත ඥාන සම්ප්‍රසූක්ත අසංකාරික විපාක සිත 412

412. කතමෙ ධර්මා අව්‍යාකතා: යස්මිං සමයෙ කාමාවචරස්ස කුසලස්ස කම්මස්ස කතත්තා උපචිතත්තා විපාකා මනෝවිඤ්ඤාණධාතූ උප්පන්නා හොති සොමනස්සසහගතා ඤාණසම්ප්‍රසූත්තා රූපාරම්මණං වා -පෙ- ධර්මාරම්මණං වා යං යං වා පනාරබ්භ, තස්මිං සමයෙ සඛ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං, නාමපච්චයා ඡට්ඨායතනං, ඡට්ඨායතනපච්චයා එස්සො, එස්සපච්චයා වේදනා, වේදනාපච්චයා පාසාදො, පසාදපච්චයා අධිමොක්ඛො, අධිමොක්ඛපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං -පෙ- තෙන වුවිච්චි 'එවමෙතස්ස කේවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති' ති.

412. අව්‍යාකෘතධර්මයෝ කවරහ යත්: යම් කලෙක කාමාවචර කුශලකම්පි කළ බැවින් රූපාලම්බන වේවයි, ... ධර්මාලම්බන වේවයි, යළි යම් යම් අරමුණක් හෝ ඇරැබූ සොම්නස් සහගත වූ ඥානසම්ප්‍රසූක්ත වූ විපාකමනෝවිඥානධාතුව උපදනේ වේ ද, එසමයෙහි සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඥානය වෙයි, විඥානප්‍රත්‍යයෙන් නාමය වෙයි, නාමප්‍රත්‍යයෙන් ඡේද්‍යායතනය වෙයි, ඡේද්‍යායතනප්‍රත්‍යයෙන් ස්පඨය වෙයි, ස්පඨප්‍රත්‍යයෙන් වේදනාව වෙයි, වේදනාප්‍රත්‍යයෙන් ප්‍රසාදය වෙයි, ප්‍රසාදප්‍රත්‍යයෙන් අධිමෝක්ෂය වෙයි, අධිමෝක්ෂප්‍රත්‍යයෙන් භවය වෙයි, භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වෙයි, ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ වේ. ... එයින් කියනු ලැබෙයි: 'එවමෙතස්ස කේවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයෝ හොති' යි.

(40) 1/2 සෝමනස්ස සහගත ඥාන සම්ප්‍රයුක්ත සංකාරික විපාක සිත 413

(41) 1/2 සෝමනස්ස සහගත ඥාන විප්‍රයුක්ත අසංකාරික විපාක සිත 413

(42) 1/2 සෝමනස්ස සහගත ඥාන විප්‍රයුක්ත සංකාරික විපාක සිත 413

(43) 1/2 උපේක්ඛා සහගත ඥාන සම්ප්‍රයුක්ත අසංකාරික විපාක සිත 413

(44) 1/2 උපේක්ඛා සහගත ඥාන සම්ප්‍රයුක්ත සංකාරික විපාක සිත 413

(45) 1/2 උපේක්ඛා සහගත ඥාන විප්‍රයුක්ත අසංකාරික විපාක සිත 413

(46) 1/2 උපේක්ඛා සහගත ඥාන විප්‍රයුක්ත සංකාරික විපාක සිත 413

413. කතමෙ ධම්මා අව්‍යාකතා: යස්මිං සමයෙ කාමාවචරස්ස කුසලස්ස කම්මස්ස කතත්තා උපචිත්තා විපාකා මනෝවිඤ්ඤාණධාතු උප්පන්නා හොති සෝමනස්සසහගතා ඤාණසම්පයුක්තා සසඬ්ඛාරෙත -පෙ- සෝමනස්සසහගතා ඤාණවිප්පයුක්තා -පෙ- සෝමනස්සසහගතා ඤාණසම්පයුක්තා සසඬ්ඛාරෙත -පෙ- උපෙක්ඛාසහගතා ඤාණසම්පයුක්තා -පෙ- උපෙක්ඛාසහගතා ඤාණසම්පයුක්තා සසඬ්ඛාරෙත -පෙ- උපෙක්ඛාසහගතා ඤාණවිප්පයුක්තා -පෙ- උපෙක්ඛාසහගතා ඤාණවිප්පයුක්තා සසඬ්ඛාරෙත රූපාරම්මණං වා -පෙ- ධම්මාරම්මණං වා යං යං වා පනාරබ්භ. තස්මිං සමයෙ සඬ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං, නාමපච්චයා ඡට්ඨායනතං, ඡට්ඨායනපච්චයා එස්සො, එස්සපච්චයා වෙදනා, වෙදනාපච්චයා පසාදො, පසාදපච්චයා අධිමොක්ඛො, අධිමොක්ඛපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං. එවමෙනස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛත්ථකස්ස සමුදයො හොති.

413. අව්‍යාකතධම්මෝ කවරහ යත්: යම් කලෙක කාමාවචරකුසලකම්මීය කළ බැවින් රැස් කළ බැවින් සෝමනස්සසහගත වූ ඥානසම්ප්‍රයුක්ත වූ විපාකමනෝවිඤාන ධාතුව සඬ්ඛාර සහිත ව උපදනේ වේ ද ... සෝමනස්සසහගත වූ ඥානවිප්‍රයුක්ත වූ ... සෝමනස්සසහගත වූ ඥානවිප්‍රයුක්ත වූ (විපාකමනෝවිඤානධාතුව) සඬ්ඛාර සහිත ව උපේක්ඛාසහගත වූ ඥානසම්ප්‍රයුක්ත වූ ... උපේක්ඛාසහගත වූ (විපාකමනෝවිඤාන ධාතුව) සඬ්ඛාර සහිත ව ... උපේක්ඛාසහගත වූ ඥානවිප්‍රයුක්ත වූ ... උපේක්ඛා සහගත වූ ඥානවිප්‍රයුක්ත වූ (මනෝවිඤානධාතුව) සඬ්ඛාර සහිත ව රූපාලම්භන වේවයි ... ධර්මාලම්භන වේවයි යළි යම් යම් අරමුණක් හෝ ඇරැබූ උපදනේ වේ ද, එසමයෙහි සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඤානය වෙයි, විඤානප්‍රත්‍යයෙන් නාමය වෙයි, නාමප්‍රත්‍යයෙන් ඡේද්‍යායනතය වෙයි, ඡේද්‍යායනප්‍රත්‍යයෙන් ස්පඨිය වෙයි, ස්පඨිප්‍රත්‍යයෙන් වේදනාව වෙයි, වේදනාප්‍රත්‍යයෙන් ප්‍රසාදය වෙයි, ප්‍රසාදප්‍රත්‍යයෙන් අධිමෝක්ඛය වෙයි, අධිමෝක්ඛප්‍රත්‍යයෙන් භවය වෙයි, භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වෙයි, ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ වේ. මෙසේ මේ සියලු දු:ඛරාශිභුගේ සමුදය වේ.

තත් කතමො සඬ්ඛාරො: යා චෙතනා සඤ්චෙතනා චෙතයිත්තං, අයං චූච්චති සඬ්ඛාරො.

එහි සංස්කාර කවරෙ යත්: යම් චෙතනාවක් සඤ්චෙතනාවක් සිතන ලද බවක් වේ ද, මේ 'සංස්කාර' යි කියනු ලැබේ.

තත් කතමං සඬ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං: යං චිත්තං මනො මානසං -පෙ- තප්පා මනෝවිඤ්ඤාණධාතු, ඉදං චූච්චති සඬ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං -පෙ-

එහි සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඤාන කවරෙ යත්: යම් චිත්තයෙක් මනසෙක් මානසයෙක් ... තදනුරූප වූ මනෝවිඤානධාතුවෙක් වේ ද, මේ 'සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඤාන' යි කියනු ලැබේ. ...

තත් කතමො වෙදනාපච්චයා පසාදො: යා සද්ධා සද්දහනා ඔකප්පනා අභිප්පසාදො, අයං චූච්චති වෙදනාපච්චයා පසාදො.

එහි වේදනාප්‍රත්‍යයෙන් ප්‍රසාද කවරෙ යත්: යම් ශ්‍රද්ධාවක් හදහන අයුරෙක් අරමුණෙහි බැසගැනීමක් අභිප්‍රසාදයෙක් වේ ද, මේ 'වේදනාප්‍රත්‍යයෙන් ප්‍රසාද' යි කියනු ලැබේ.

තත් කතමො පසාදපච්චයා අධිමොක්ඛො: යො චිත්තස්ස අධිමොක්ඛො අධිමුච්චනා තදධිමුත්තනා, අයං චූච්චති පසාදපච්චයා අධිමොක්ඛො.

එහි ප්‍රසාදප්‍රත්‍යයෙන් අධිමෝක්ෂ කවරෙ යත්: යම් අධිමෝක්ෂයෙක් අධිමොක්ෂාකාරයෙක් එහි අධිමුක්ත බවෙක් වේ ද, මේ 'ප්‍රසාදප්‍රත්‍යයෙන් අධිමෝක්ෂ' යි කියනු ලැබේ.

තත් කතමො අධිමොක්ඛපච්චයා භවො: යපෙඤා අධිමොක්ඛං වෙදනාක්ඛන්ධො සඤ්ඤාක්ඛන්ධො සඛ්ඛාරක්ඛන්ධො විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො, අයං වුච්චති අධිමොක්ඛපච්චයා භවො -පෙ- තෙන වුච්චති: 'එවමෙනස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති' ති.

එහි අධිමෝක්ෂප්‍රත්‍යයෙන් භවය කවරෙ යත්: අධිමෝක්ෂය තබා වෙදනා ස්කන්ධ ය සංඥාස්කන්ධ ය සංස්කාරස්කන්ධ ය විඥානස්කන්ධ යි. එහෙයින් කියනු ලැබෙයි: 'එවමෙනස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයෝ හොති' යි.

(60) 1/2 ප්‍රථමධ්‍යානය විපාක සිත 414

414. කතමෙ ධම්මා අව්‍යාකතා: යස්මිං සමයෙ රුපුප්පත්තියා මග්ගං භාවෙති විච්චිවෙ'ව කාමෙහි -පෙ- පඨමං ඤානං උපසම්පජ්ජ විහරති පඨවිකසිණං. තස්මිං සමයෙ එස්සො හොති -පෙ- අවික්ඛෙපො හොති, ඉමෙ ධම්මා කුසලා. තස්සෙව රුපාවචරස්ස කුසලස්ස කම්මස්ස කතත්තා උපචිතත්තා විපාකං විච්චිවෙව කාමෙහි -පෙ- පඨමං ඤානං උපසම්පජ්ජ විහරති පඨවිකසිණං. තස්මිං සමයෙ සඛ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං, නාමපච්චයා ඡට්ඨායනනං, ඡට්ඨායනනපච්චයා එස්සො, එස්සපච්චයා වෙදනා, වෙදනාපච්චයා පසාදො, පසාදපච්චයා අධිමොක්ඛො, අධිමොක්ඛපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං -පෙ- තෙන වුච්චති: 'එවමෙනස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති' ති.

414. අව්‍යාකතධම්මෝ කවරහ යත්: යම් කලෙක රුපභවෝත්පත්තිය පිණිස මාරිය වඩා ද, කාමයන්ගෙන් වෙන් ව ම ... පඨවිකසිණ සඛ්ඛාන වූ ප්‍රථමධ්‍යානයට පැමිණ වෙසේ ද, එසමයෙහි ස්පඨිය වෙයි ... අවිකෂේපය වේ. එ ම රුපාවචර කුසලකම්මය කළ බැවින් රැස් කළ බැවින් කාමයන්ගෙන් වෙන් ව ම ... විපාක වූ පඨවිකසිණ සඛ්ඛාන ප්‍රථමධ්‍යානයට පැමිණ වෙසේ ද, එසමයෙහි සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඥානය වෙයි, විඥානප්‍රත්‍යයෙන් නාමය වෙයි, නාමප්‍රත්‍යයෙන් ඡෂ්ඨායනනය වෙයි, ඡෂ්ඨායනනප්‍රත්‍යයෙන් ස්පඨිය වෙයි, ස්පඨිප්‍රත්‍යයෙන් වෙදනාව වෙයි, වෙදනාප්‍රත්‍යයෙන් ප්‍රසාදය වෙයි, ප්‍රසාදප්‍රත්‍යයෙන් අධිමෝක්ෂය වෙයි, අධිමෝක්ෂප්‍රත්‍යයෙන් භවය වෙයි, භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වෙයි, ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ වේ. ... එහෙයින් කියනු ලැබෙයි: 'එවමෙනස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයෝ හොති' යි.

(61) 1/2 ද්විතීයධ්‍යානය විපාක සිත 415

(62) 1/2 තෘතීයධ්‍යානය විපාක සිත 415

(63) 1/2 චතුර්තීයධ්‍යානය විපාක සිත 415

(64) 1/2 පඤ්චමධ්‍යානය විපාක සිත 415

415. කතමෙ ධම්මා අව්‍යාකතා: යස්මිං සමයෙ රුපුප්පත්තියා මග්ගං භාවෙති විතක්ඛවිචාරානං වූපසමා -පෙ- දුතියං ඤානං -පෙ- තතියං ඤානං -පෙ- චතුත්ථං ඤානං -පෙ- පඨමං ඤානං -පෙ- පඤ්චමං ඤානං උපසම්පජ්ජ විහරති පඨවිකසිණං. තස්මිං සමයෙ එස්සො හොති -පෙ- අවික්ඛෙපො හොති. ඉමෙ ධම්මා කුසලා. තස්සෙව රුපාවචරස්ස කුසලස්ස කම්මස්ස කතත්තා උපචිතත්තා විපාකං සුඛස්ස ව පහානා -පෙ- පඤ්චමං ඤානං උපසම්පජ්ජ විහරති පඨවිකසිණං. තස්මිං සමයෙ සඛ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං, නාමපච්චයා ඡට්ඨායනනං, ඡට්ඨායනනපච්චයා එස්සො, එස්සපච්චයා වෙදනා, වෙදනාපච්චයා පසාදො, පසාදපච්චයා අධිමොක්ඛො, අධිමොක්ඛපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං -පෙ- තෙන වුච්චති: 'එවමෙනස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති' ති.

415. අව්‍යාකතධම්මෝ කවරහ යත්: යම් කලෙක රුපභවෝත්පත්තිය පිණිස මාරිය වඩා ද, විතක්ඛවිචාරයන්ගෙන් සන්තිදීමෙන් ... ද්විතීයධ්‍යානයට ... තෘතීයධ්‍යානයට ... චතුර්තීයධ්‍යානයට ... ප්‍රථමධ්‍යානයට ... පෘථිවිකාන්ත

සඬ්ඛ්‍යාන වූ පඤ්චමධ්‍යානයට පැමිණ වෙසේ ද, එසමයෙහි ස්පඨය වෙයි ... අවිකෂේපය වේ. මේ ධර්මයෝ කුශලයෝ යි. එ ම රූපාවචර කුශලකම්මය කළ බැවින් රූප කළ බැවින් සුඛයාගේ ද ප්‍රභාණයෙන් ... විපාක වූ පට්ඨිකසිණ සඬ්ඛ්‍යාන පඤ්චමධ්‍යානයට පැමිණ වෙසේ ද, එසමයෙහි සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඤානය වෙයි, විඤානප්‍රත්‍යයෙන් නාමය වෙයි, නාමප්‍රත්‍යයෙන් ඡෂ්ඨායතනය වෙයි, ඡෂ්ඨායතනප්‍රත්‍යයෙන් ස්පඨය වෙයි, ස්පඨිප්‍රත්‍යයෙන් වේදනාව වෙයි, වේදනාප්‍රත්‍යයෙන් ප්‍රසාදය වෙයි, ප්‍රසාදප්‍රත්‍යයෙන් අධිමෝක්‍ෂය වෙයි, අධිමෝක්‍ෂප්‍රත්‍යයෙන් භවය වෙයි, භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වෙයි, ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ වේ. ... එහෙයින් කියනු ලැබෙයි: ‘එවමෙතස්ස කේවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයෝ හොති’ යි.

(74) 1/2 ආකාසානඤ්චායතන විපාක සිත 416

(75) 1/2 විඤ්ඤාණඤ්චායතන විපාක සිත 416

(76) 1/2 ආකිඤ්චඤ්ඤායතන විපාක සිත 416

(77) 1/2 නේවසඤ්ඤා නාසඤ්ඤායතන විපාක සිත 416

416. කතමෙ ධම්මා අව්‍යාකතා: යස්මිං සමයෙ අරුපුප්පත්තියා මග්ගං භාවෙති -පෙ- සබ්බසො ආකිඤ්චඤ්ඤායතනං සමතික්කම්ම නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායතනසඤ්ඤාසහගතං සුඛස්ස ව පහානා -පෙ- චතුක්ඛං ඤානං උපසම්පජ්ජ විහරති. තස්මිං සමයෙ එස්සො හොති -පෙ- අවික්ඛෙපො හොති. ඉමෙ ධම්මා කුසලා. තස්සෙව අරුපාවචරස්ස කුසලස්ස කම්මස්ස කතත්තා උපවිතත්තා විපාකං සබ්බසො ආකිඤ්චඤ්ඤායතනං සමතික්කම්ම නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායතනසඤ්ඤාසහගතං සුඛස්ස ව පහානා -පෙ- චතුක්ඛං ඤානං උපසම්පජ්ජ විහරති. තස්මිං සමයෙ සඬ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං, නාමපච්චයා ඡට්ඨායතනං, ඡට්ඨායතනපච්චයා එස්සො, එස්සපච්චයා වේදනා, වේදනාපච්චයා පසාදො, පසාදපච්චයා අධිමොක්ඛො, අධිමොක්ඛපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං, -පෙ- තෙන වුවිච්චි ‘එවමෙතස්ස කේවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති’ ති.

416. අව්‍යාකතධර්මයෝ කවරහ යත්: යම් කලෙක අරුපහවෝත්පත්තිය පිණිස මාභීය වඩා ද ... සච්ඡිකාරයෙන් ආකිඤ්චඤ්ඤායතනය ඉක්මවා සුඛයාගේ ද ප්‍රභාණයෙන් ... නේවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායතන සංඥා සහගත වූ සිව් වැනි දැහැනට පැමිණ වෙසේ ද එසමයෙහි ස්පඨය වෙයි ... අවිකෂේපය වේ. මේ ධර්මයෝ කුශලයෝ යි. එ අරුපාවචරකුශලකම්මය කළ බැවින් රූප කළ බැවින් සච්ඡිකාරයෙන් ආකිඤ්චඤ්ඤායතනය ඉක්මවා සුඛයාගේ ද ප්‍රභාණයෙන් ... විපාක වූ නේවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායතන සහගත වූ සිව් වැනි දැහැනට පැමිණ වෙසේ ද, එසමයෙහි සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඤානය වෙයි, විඤානප්‍රත්‍යයෙන් නාමය වෙයි, නාමප්‍රත්‍යයෙන් ඡෂ්ඨායතනය වෙයි, ඡෂ්ඨායතන ප්‍රත්‍යයෙන් ස්පඨය වෙයි, ස්පඨිප්‍රත්‍යයෙන් වේදනාව වෙයි, වේදනාප්‍රත්‍යයෙන් ප්‍රසාදය වෙයි, ප්‍රසාදප්‍රත්‍යයෙන් අධිමෝක්‍ෂය වෙයි, අධිමෝක්‍ෂප්‍රත්‍යයෙන් භවය වෙයි, භව ප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වෙයි, ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ වේ ... එයින් කියනු ලැබෙයි: ‘එවමෙතස්ස කේවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයෝ හොති’ යි.

(86) 1/2 සෝතාපත්ත ඵල (විපාක) සිත 417

(87) 1/2 සකදාගාමී ඵල (විපාක) සිත 417

(88) 1/2 අනාගාමී ඵල (විපාක) සිත 417

(89) 1/2 අරහත්ත ඵල (විපාක) සිත 417

417. කතමෙ ධම්මා අව්‍යාකතා: යස්මිං සමයෙ ලොකුත්තරං ඤානං භාවෙති නිය්‍යානිකං අපචයගාමීං දිට්ඨිගතානං පහානාය පට්ඨාය භූමියා පත්තියා විච්චිවෙව කාමෙහි -පෙ- පට්ඨං ඤානං -උපසම්පජ්ජ විහරති දුක්ඛාපට්ඨදං දඤ්ඤාණං. තස්මිං සමයෙ එස්සො හොති -පෙ- අවික්ඛෙපො හොති. ඉමෙ ධම්මා කුසලා. තස්සෙව ලොකුත්තරස්ස කුසලස්ස ඤානස්ස කතත්තා භාවිතත්තා විපාකං විච්චිවෙව කාමෙහි -පෙ- පට්ඨං ඤානං උපසම්පජ්ජ විහරති දුක්ඛාපට්ඨදං දඤ්ඤාණං සුඤ්ඤාණං. තස්මිං සමයෙ සඬ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං,

විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං, නාමපච්චයා ඡට්ඨායනනං, ඡට්ඨායනනපච්චයා එස්සො, එස්සපච්චයා වෙදනා, වෙදනාපච්චයා පසාදො, පසාදපච්චයා අධිමොක්ඛො, අධිමොක්ඛපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං, එවමෙනෙසං ධම්මානං සමුදයො හොති.

417. ආචාර්යකතධම්මයෝ කවරහ යත්: යම් කලෙක දෘෂ්ටිගතයන්ගේ ප්‍රභාණය පිණිස ප්‍රථමභූමියට පැමිණීම පිණිස නෙය්‍යාණික වූ අපවයගාමී වූ ලෝකෝත්තර ධ්‍යානය වඩාද, කාමයන්ගෙන් වෙන් ව ම ... දුක් වූ ප්‍රතිපදා ඇති ලැයි වූ අභිඤා ඇති ප්‍රථමධ්‍යානයට පැමිණ වෙසේ ද, එසමයෙහි ස්පඨිය වෙයි ... අවිකේෂ්පය වේ. මේ ධම්මය කුශලයෝ යි. එ ම ලෝකෝත්තරකුශලධ්‍යානය කළ බැවින් භාවිත බැවින් කාමයන්ගෙන් වෙන් ව ම ... විපාක වූ දුක් වූ ප්‍රතිපදා ඇති ලැයි වූ අභිඤා ඇති ශුන්‍යත වූ ප්‍රථමධ්‍යානයට පැමිණ වෙසේ ද, එසමයෙහි සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඤානය වෙයි, විඤාන ප්‍රත්‍යයෙන් නාමය වෙයි, නාමප්‍රත්‍යයෙන් ඡෂ්ඨායනනය වෙයි, ඡෂ්ඨායනනප්‍රත්‍යයෙන් ස්පඨිය වෙයි, ස්පඨිප්‍රත්‍යයෙන් වේදනාව වෙයි, වේදනාප්‍රත්‍යයෙන් ප්‍රසාදය වෙයි, ප්‍රසාද ප්‍රත්‍යයෙන් අධිමෝක්ෂය වෙයි, අධිමෝක්ෂප්‍රත්‍යයෙන් භවය වෙයි, භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වෙයි, ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ වේ. මෙසේ මේ ධම්මයන්ගේ සමුදය වේ.

තඤ්ඤා කතමො සඬ්ඛාරො: යා වෙනනා සඤ්චෙනනා වෙනයිතන්තං, අයං චූච්චති සඬ්ඛාරො.

එහි සංස්කාර කවරෙ යත්: යම් වේතනාවක් සඤ්චෙනනාවක් වේතයිත බවෙක් වේ ද, මේ ‘සංස්කාර’ යි කියනු ලැබේ.

තඤ්ඤා කතමං සඬ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං: යං චිත්තං මනො මානසං -පෙ- තථ්ථාමනොවිඤ්ඤාණධාතු. ඉදං චූච්චති සඬ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං -පෙ-

එහි සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඤාන කවරෙ යත්: යම් සිතක් මනසෙක් මානසයෙක් ... තදනුරූප මනෝවිඤානධාතූයෙක් වේ ද, මේ ‘සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඤාන’ යි කියනු ලැබේ. ...

තඤ්ඤා කතමො වෙදනාපච්චයා පසාදො: යා සද්ධා සද්දහනා ඔකප්පනා අභිප්පසාදො. අයං චූච්චති වෙදනාපච්චයා පසාදො.

එහි වේදනාප්‍රත්‍යයෙන් ප්‍රසාද කවරෙ යත්: යම් හැඳිමෙක් හදහන අයුරෙක් බැසගැනීමෙක් වෙසෙසින් පැහැදීමෙක් වේ ද, මේ ‘වේදනාප්‍රත්‍යයෙන් ප්‍රසාද’ යි කියනු ලැබේ.

තඤ්ඤා කතමො පසාදපච්චයා අධිමොක්ඛො: යො චිත්තස්ස අධිමොක්ඛො අධිමුච්චනා තදධිමුත්තනා. අයං චූච්චති පසාදපච්චයා අධිමොක්ඛො.

එහි ප්‍රසාදප්‍රත්‍යයෙන් අධිමෝක්ෂ කවරෙ යත්: චිත්තයාගේ යම් (අරමුණෙහි) නිශ්චයයෙක් නිශ්චයාකාරයෙක් එහි නිශ්චිත බවෙක් වේ ද, මේ ‘ප්‍රසාදප්‍රත්‍යයෙන් අධිමෝක්ෂ’ යි කියනු ලැබේ.

තඤ්ඤා කතමො අධිමොක්ඛපච්චයා භවො: යං පෙඤා අධිමොක්ඛං වෙදනාක්ඛණ්ඩො විඤ්ඤාණක්ඛණ්ඩො, අයං චූච්චති අධිමොක්ඛපච්චයා භවො -පෙ- එවමෙනෙසං ධම්මානං සමුදයො හොති’ති. එවමෙනෙසං ධම්මානං සඬ්ඛති හොති සමාගමො හොති, සමොධානං හොති පාතුභාවො හොති. තෙන චූච්චති ‘එවමෙනෙසං ධම්මානං සමුදයො හොති’ති.

එහි අධිමෝක්ෂප්‍රත්‍යයෙන් භවය කවරෙ යත්: අධිමෝක්ෂය තබා වේදනාස්කන්ධ ය ... විඤානස්කන්ධ ය. මේ ‘අධිමොක්ඛප්‍රත්‍යයෙන් භව’ යි කියනු ලැබේ. ... ‘එවමෙනෙසං ධම්මානං සමුදයෝ හොති’ යනු: මෙසේ මේ ධම්මයන්ගේ සඬ්ඛතිය වෙයි, සමාගමය වෙයි, සමෝධානය වෙයි, ප්‍රාදුභාවය වේ. එයින් කියනු ලැබෙයි: ‘එවමෙනෙසං ධම්මානං සමුදයෝ හොති’ යි.

කුශලවිපාකසඬ්ඛාරමූලකය නිමි.

|| අකුසලවිපාකසඬ්ඛාරමූලකය (සින් 7)

(13) 1/2 අකුසල විපාක උපේක්ඛා සහගත වක්ඛු විඤ්ඤාණ සිත 418

418. කතමෙ ධම්මා අව්‍යාකතා: යස්මිං සමයෙ අකුසලස්ස කම්මස්ස කතත්තා උපචිත්තා විපාකං චක්ඛුවිඤ්ඤාණං උප්පන්නං හොති උපෙක්ඛාසහගතං රූපාරම්මණං. තස්මිං සමයෙ සඬබාරපච්චයා විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං, නාමපච්චයා ඡට්ඨායනනං, ඡට්ඨායනනපච්චයා එස්සො, එස්සපච්චයා වෙදනා, වෙදනාපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං. එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති.

418. අව්‍යාකෘතධම්මයෝ කවරහ යත්: යම් කලෙක අකුසලකම්මය කළ බැවින් රැස් කළ බැවින් රූපාලම්භන වූ උපේක්ෂාසහගත විපාකචක්ඛුවිඤානය උපදනේ වේ ද, එසමයෙහි සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඤානය වෙයි, විඤාන ප්‍රත්‍යයෙන් නාමය වෙයි. නාමප්‍රත්‍යයෙන් ඡ්ඡේදායනනය වෙයි, ඡ්ඡේදායනනප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශය වෙයි, ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් වේදනාව වෙයි, වේදනාප්‍රත්‍යයෙන් භවය වෙයි, භව ප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වේ, ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ වේ. මෙසේ මේ සියලු දු:ඛරාශිහුගේ සමුදය වේ.

තත් කතමො සඬබාරො: යා වෙනනා සඤ්චෙනනා වෙනයිත්තං, අයං චුච්චති සඬබාරො.

එහි සංස්කාරය කවරෙ යත්: යම් වෙනනාවක් සඤ්චෙනනාවක් සිතනලද බවක් වේ ද, මේ ‘සංස්කාර’ යි කියනු ලැබේ.

තත් කතමං සඬබාරපච්චයා විඤ්ඤාණං: යං චිත්තං මනො මානසං -පෙ- තප්පා චක්ඛුවිඤ්ඤාණධාතු. ඉදං චුච්චති සඬබාරපච්චයා විඤ්ඤාණං -පෙ- තෙන චුච්චති ‘එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති’ ති.

එහි සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඤානය කවරෙ යත්: යම් චිත්තයෙක් මනසෙක් මානසයෙක් ... තදනුරූපමනෝවිඤානධාතූයෙක් වේ ද, මේ ‘සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඤාන’ යි කියනු ලැබේ. එයින් කියනු ලැබෙයි. ... ‘එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයෝ හොති’ යි.

(14) 1/2 අකුසල විපාක උපේක්ඛා සහගත සෝත විඤ්ඤාණ සිත 419

(15) 1/2 අකුසල විපාක උපේක්ඛා සහගත සාණ විඤ්ඤාණ සිත 419

(16) 1/2 අකුසල විපාක උපේක්ඛා සහගත ජීව්හා විඤ්ඤාණ සිත 419

(17) 1/2 අකුසල විපාක දුක්ඛ සහගත කාය විඤ්ඤාණ සිත 419

419. කතමෙ ධම්මා අව්‍යාකතා: යස්මිං සමයෙ අකුසලස්ස කම්මස්ස කතත්තා උපචිත්තා විපාකං සොතවිඤ්ඤාණං උප්පන්නං හොති උපෙක්ඛාසහගතං සද්දාරම්මණං -පෙ- සාතවිඤ්ඤාණං උප්පන්නං හොති උපෙක්ඛාසහගතං ගඤ්චාරම්මණං -පෙ- ජීව්හාවිඤ්ඤාණං උප්පන්නං හොති උපෙක්ඛාසහගතං රසාරම්මණං -පෙ- කායවිඤ්ඤාණං උප්පන්නං හොති දුක්ඛසහගතං ථොට්ඨබ්බාරම්මණං. තස්මිං සමයෙ සඬබාරපච්චයා විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං, නාමපච්චයා ඡට්ඨායනනං, ඡට්ඨායනනපච්චයා එස්සො, එස්සපච්චයා වෙදනා, වෙදනාපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං. එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති.

419. අව්‍යාකෘතධම්මයෝ කවරහ යත්: යම් කලෙක අකුසලකම්මය කළ බැවින් රැස් කළ බැවින් ශබ්දාලම්භන වූ උපේක්ෂාසහගත වූ විපාකශ්‍රෝත්‍රවිඤානය උපදනේ වේ ද ... ගඤ්චාරම්භන වූ උපේක්ෂාසහගත වූ ස්‍රාණවිඤානය උපදනේ වේ ද ... රසාලම්භන වූ උපේක්ෂාසහගත වූ ජීව්හාවිඤානය උපදනේ වේ ද ... ස්ප්‍රෂ්ටව්‍යාලම්භන වූ දු:ඛසහගත වූ කායවිඤානය උපදනේ වේ, එසමයෙහි සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඤානය වෙයි, විඤානප්‍රත්‍යයෙන් නාමය වෙයි, නාමප්‍රත්‍යයෙන් ඡ්ඡේදායනනය වෙයි, ඡ්ඡේදායනනප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශය වෙයි, ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් වේදනාව වෙයි, වේදනාප්‍රත්‍යයෙන් භවය වෙයි, භව ප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වේ, මෙසේ මේ සියලු දු:ඛරාශිහුගේ සමුදය වේ.

තත් කතමො සඬබාරො: -පෙ- අයං චුච්චති සඬබාරො.

එහි සංස්කාරය කවරෙ යත්: ... මේ ‘සංස්කාර’ යි කියනු ලැබේ.

තත් කතමං සඬබාරපච්චයා විඤ්ඤාණං: යං චිත්තං මනො මානසං -පෙ- තප්පාමනෝවිඤ්ඤාණධාතු, ඉදං චුච්චති සඬබාරපච්චයා විඤ්ඤාණං -පෙ-

එහි සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඥානය කවරෙ යත්: යම් සිතෙක් මනසෙක් මානසයෙක් ... තදනුරූපමනෝවිඥානධාතූයෙක් වේ ද, මේ 'සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඥාන' යි කියනු ලැබේ. ...

තත් කතමා එස්සපච්චයා වෙදනා, යං කායිකං අසාතං කායිකං දුක්ඛං කායසම්පස්සජං අසාතං දුක්ඛං වෙදයිතං කායසම්පස්සජා අසාතා දුක්ඛා වෙදනා, අයං චූච්චති එස්සපච්චයා වෙදනා.

එහි ස්පඨිප්‍රත්‍යයෙන් වේදනාව කවරෙ යත්: යම් කායිකඅසාතයෙක් කායිකදුඃඛයෙක් කායසම්පස්සජ වූ අසාතදුඃඛවේදයිතයෙක් කායසම්පස්සජ වූ අසාතදුඃඛවේදනායෙක් වේ ද, මේ 'ස්පඨිප්‍රත්‍යයෙන් වේදනා' යි කියනු ලැබේ.

තත් කතමො වෙදනාපච්චයා භවො: ධූපෙඤා වෙදනං සඤ්ඤාක්ඛණො සඛ්ඛාරක්ඛණො විඤ්ඤාණක්ඛණො අයං චූච්චති වෙදනාපච්චයා භවො -පෙ- තෙන චූච්චති 'එවමෙනස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛණස්ස සමුදයො හොති' ති.

එහි වේදනාප්‍රත්‍යයෙන් භවය කවරෙ යත්: වේදනාව තබා සංඥාස්කන්ධ ය සංස්කාරස්කන්ධ ය විඥානස්කන්ධ යි. මේ 'වේදනාප්‍රත්‍යයෙන් භව' යි කියනු ලැබේ. ... එයින් කියනු ලැබෙයි 'එවමෙනස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛණස්ස සමුදයෝ හොති' යි.

(18) 1/2 අකුසල විපාක උපේක්ඛා සහගත සම්පට්ඨජන සිත 420

420. කතමෙ ධම්මා අව්‍යාකතා: යස්මිං සමයෙ අකුසලස්ස කම්මස්ස කතන්තා උපචිතන්තා විපාකා මනොධාතූ උප්පන්නා හොති උපෙක්ඛාසහගතා රූපාරම්මණං වා -පෙ- ථොට්ඨබ්බාරම්මණං වා යං යං වා පනාරබ්භ, තස්මිං සමයෙ සඛ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං, නාමපච්චයා ඡට්ඨායනනං, ඡට්ඨායනනපච්චයා එස්සො, එස්සපච්චයා වෙදනා, වෙදනාපච්චයා අධිමොක්ඛො, අධිමොක්ඛපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං -පෙ- තෙන චූච්චති 'එවමෙනස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛණස්ස සමුදයො හොති' ති.

420. අව්‍යාකෘතධම්මෝ කවරහ යත්: යම් කලෙක අකුසලකම්මය කළ බැවින් රැස් කළ බැවින් රූපාලම්භන වේවයි ... ස්ප්‍රෂ්ටව්‍යාලම්භන වේවයි, යළි යම් යම් අරමුණක් හෝ ඇරැඳූ උපේක්ෂාසහගත වූ විපාකමනෝධාතූව උපදනේ වේ ද, එසමයෙහි සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඥානය වෙයි, විඥානප්‍රත්‍යයෙන් නාමය වෙයි, නාමප්‍රත්‍යයෙන් ඡෂ්ඨායනනය වෙයි, ඡෂ්ඨායනනප්‍රත්‍යයෙන් ස්පඨිය වෙයි, ස්පඨිප්‍රත්‍යයෙන් වේදනාව වෙයි, වේදනාප්‍රත්‍යයෙන් අධිමෝක්ෂය වෙයි, අධිමෝක්ෂප්‍රත්‍යයෙන් භවය වෙයි, භව ප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වෙයි, ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ වේ ... එයින් කියනු ලැබෙයි 'එවමෙනස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛණස්ස සමුදයෝ හොති' යි.

(19) 1/2 අකුසල විපාක උපේක්ඛා සහගත සන්තිණ සිත 421

421. කතමෙ ධම්මා අව්‍යාකතා: යස්මිං සමයෙ අකුසලස්ස කම්මස්ස කතන්තා උපචිතන්තා විපාකා මනොවිඤ්ඤාණධාතූ උප්පන්නා හොති උපෙක්ඛාසහගතා රූපාරම්මණං වා -පෙ- ධම්මාරම්මණං වා යං යං වා පනාරබ්භ. තස්මිං සමයෙ සඛ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං, නාමපච්චයා ඡට්ඨායනනං, ඡට්ඨායනනපච්චයා එස්සො, එස්සපච්චයා වෙදනා, වෙදනාපච්චයා අධිමොක්ඛො, අධිමොක්ඛපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං -පෙ- තෙන චූච්චති 'එවමෙනස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛණස්ස සමුදයො හොති' ති.

421. අව්‍යාකෘතධම්මෝ කවරහ යත්: යම් කලෙක අකුසලකම්මය කළ බැවින් රැස් කළ බැවින් රූපාලම්භන වේවයි ... ධම්මාලම්භන වේවයි, යම් යම් අරමුණක් හෝ ඇරැඳූ උපේක්ෂාසහගත වූ විපාකමනෝවිඥානධාතූව උපදනේ වේ ද, එසමයෙහි සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඥානය වෙයි, විඥානප්‍රත්‍යයෙන් නාමය වෙයි, නාමප්‍රත්‍යයෙන් ඡෂ්ඨායනනය වෙයි, ඡෂ්ඨායනනප්‍රත්‍යයෙන් ස්පඨිය වෙයි, ස්පඨිප්‍රත්‍යයෙන් වේදනාව වෙයි, වේදනාප්‍රත්‍යයෙන් අධිමෝක්ෂය වෙයි, අධිමෝක්ෂප්‍රත්‍යයෙන් භවය වෙයි, භව ප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වෙයි, ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ වේ ... එයින් කියනු ලැබෙයි 'එවමෙනස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛණස්ස සමුදයෝ හොති' යි.

අකුසලවිපාකසඛ්ඛාරමූලකං නිට්ඨිතං.

අතුසල විපාකසඨිකාරමූලකය නිමි.

III ක්‍රියාසංස්කාරමූලකය (සිත් 20)

(28) 1/1 උපේක්ඛා සහගත පඤ්චද්වාරාවජ්ජන ක්‍රියා සිත 422

422. කතමෙ ධම්මා අව්‍යාකතා: යස්මිං සමයෙ මනොධාතු උප්පන්නා හොති කිරියා නෙව කුසලා නාකුසලා න ව කම්මවිපාකා උපෙක්ඛාසහගතා රූපාරම්මණං වා -පෙ- ඵොට්ඨබ්බාරම්මණං වා, යං යං වා පනාරබ්භ, තස්මිං සමයෙ සඨිකාරපච්චයා විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං, නාමපච්චයා ඡට්ඨායනනං, ඡට්ඨායනනපච්චයා එස්සො, එස්සපච්චයා වෙදනා, වෙදනාපච්චයා අධිමොක්ඛො, අධිමොක්ඛපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං, එවමෙනස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති.

422. අව්‍යාකෘතධම්මෝ කවරහ යත්: යම් කලෙක රූපාලම්බන වේවයි ... ස්ප්‍රෂ්ටව්‍යාලම්බන වේවයි යළි යම් යම් අරමුණක් හෝ ඇරැඹූ උපේක්ඛාසහගත වූ නො ම කුසල වූ අකුසල නො වූ නො ද කම්මවිපාක වූ ක්‍රියාමනෝධාතුව උපදනේ වේ ද, එසමයෙහි සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඤානය වෙයි, විඤානප්‍රත්‍යයෙන් නාමය වෙයි, නාමප්‍රත්‍යයෙන් ඡෂ්ඨායනය වෙයි, ඡෂ්ඨායනප්‍රත්‍යයෙන් ස්පඨිය වෙයි, ස්පඨිප්‍රත්‍යයෙන් වේදනාව වෙයි, වේදනාප්‍රත්‍යයෙන් අධිමොක්ඛය වෙයි, අධිමෝක්ෂප්‍රත්‍යයෙන් භවය වෙයි, භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වෙයි, ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ වේ. මෙසේ මේ සියලු දු:ඛරාශිහුගේ සමුදය වේ.

තඤ්ඤා කතමො සඨිකාරො: යා චෙතනා සඤ්චෙතනා චෙතයිතත්තං, අයං චූච්චති සඨිකාරො.

එහි සංස්කාරය කවරෙ යත්: යම් චේතනාවක් සඤ්චේතනාවක් සිතන ලද බවෙන් වේ ද මේ 'සංස්කාර' යි කියනු ලැබේ.

තඤ්ඤා කතමං සඨිකාරපච්චයා විඤ්ඤාණං: යං චිත්තං මනො මානසං -පෙ- තජ්ජාමනොධාතු, ඉදං චූච්චති සඨිකාරපච්චයා විඤ්ඤාණං -පෙ-

එහි සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඤානය කවරෙ යත්: යම් චිත්තයෙක් මනසෙක් මානසයෙක් ... තදනුරූපමනෝවිඤානධාතුවක් වේ ද, මේ 'සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඤාන' යි කියනු ලැබේ. ...

තඤ්ඤා කතමා එස්සපච්චයා වෙදනා: යං චෙතසිකං නෙවසාතං නාසාතං වෙනොසම්ඵස්සජං අදුක්ඛමසුඛං වෙදයිතං වෙනොසම්ඵස්සජා අදුක්ඛමසුඛා වෙදනා, අයං චූච්චති එස්සපච්චයා වෙදනා.

එහි ස්පඨිප්‍රත්‍යයෙන් වේදනාව කවර යත්: චෛතසික වූ යම් නො ම සාත වූ අසාත නො වූ චේතෝසම්ඵස්සයෙන් උපන් අදුක්ඛමසුඛවේදයිතයෙක් චේතෝසම්ඵස්සයෙන් උපන් අදුක්ඛමසුඛවේදනාවක් වේ ද, මේ 'ස්පඨිප්‍රත්‍යයෙන් වේදනා' යි කියනු ලැබේ.

තඤ්ඤා කතමො වෙදනාපච්චයා අධිමොක්ඛො: යො චිත්තස්ස අධිමොක්ඛො අධිමුච්චනා තදධිමුත්තනා, අයං චූච්චති වෙදනාපච්චයා අධිමොක්ඛො.

එහි වේදනාප්‍රත්‍යයෙන් අධිමෝක්ෂය කවරෙ යත්: චිත්තයාගේ යම් නිශ්චයෙක් නිශ්චයාකාරයෙක් ඒ අරමුණෙහි නිශ්චිත බවෙන් වේ ද, මේ 'වේදනාප්‍රත්‍යයෙන් අධිමෝක්ෂ' යි කියනු ලැබේ.

තඤ්ඤා කතමො අධිමොක්ඛපච්චයා භවො: ධ්වපෙඤා අධිමොක්ඛං වෙදනාක්ඛන්ධො සඤ්ඤාක්ඛන්ධො සඨිකාරක්ඛන්ධො විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො. අයං චූච්චති අධිමොක්ඛපච්චයා භවො. -පෙ- තෙන චූච්චති එවමෙනස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති'ති.

එහි අධිමෝක්ෂප්‍රත්‍යයෙන් භවය කවරෙ යත්: අධිමෝක්ෂය තබා වේදනාස්කන්ධය සංඥාස්කන්ධය සංස්කාරස්කන්ධය විඤානස්කන්ධය යි. මේ 'අධිමෝක්ෂප්‍රත්‍යයෙන් භව' යි කියනු ලැබේ. ... එයින් කියනු ලැබෙයි 'එවමෙනස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයෝ හොති' යි.

(30) 1/1 සෝමනස්ස සහගත භසිතුප්පාද ක්‍රියා සිත 423

423. කතමෙ ධම්මා අව්‍යාකතා: යස්මිං සමයෙ මනෝවිඤ්ඤාණධාතු උප්පන්නා භොති කිරියා නෙව කුසලා නාකුසලා න ච කම්මවිපාකා සොමනස්සසහගතා රූපාරම්මණං වා -පෙ- ධම්මාරම්මණං වා යං යං වා පනාරබ්භ. තස්මිං සමයෙ සඬ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං, නාමපච්චයා ඡට්ඨායතනං, ඡට්ඨායතනපච්චයා එස්සො, එස්සපච්චයා වෙදනා, වෙදනාපච්චයා අධිමොක්ඛො, අධිමොක්ඛපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං -පෙ- තෙන වුවච්චි ‘එවමෙනස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො භොති’ ති.

423. අව්‍යාකෘතධම්මෝ කවරහ යත්: යම් කලෙක රූපාලම්භන වේවයි ... ධර්මාලම්භන වේවයි යළි යම් යම් අරමුණක් හෝ ඇරැබූ සෝමනස්සසහගත වූ නො ම කුසල් වූ අකුසල් නො වූ නො ද කම්මිපාක වූ ක්‍රියාමනෝවිඤානධාතුව උපදනේ වේ ද, එසමයෙහි සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඤානය වෙයි, විඤානප්‍රත්‍යයෙන් නාමය වෙයි, නාමප්‍රත්‍යයෙන් ඡේද්‍යායතනය වෙයි, ඡේද්‍යායතනප්‍රත්‍යයෙන් ස්පඨය වෙයි, ස්පඨප්‍රත්‍යයෙන් වේදනාව වෙයි, වේදනාප්‍රත්‍යයෙන් අධිමෝක්ෂය වෙයි, අධිමෝක්ෂප්‍රත්‍යයෙන් භවය වෙයි, භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වෙයි, ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ වේ ... එයින් කියනු ලැබෙයි ‘එවමෙනස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයෝ භොති’ යි.

(29) 1/1 උපේක්ඛා සහගත මනෝද්වාරාවජ්ජන ක්‍රියා සිත 424

424. කතමෙ ධම්මා අව්‍යාකතා: යස්මිං සමයෙ මනෝවිඤ්ඤාණධාතු උප්පන්නා භොති කිරියා නෙවකුසලා නාකුසලා න ච කම්මවිපාකා උපේක්ඛාසහගතා රූපාරම්මණං වා -පෙ- ධම්මාරම්මණං වා යං යං වා පනාරබ්භ. තස්මිං සමයෙ සඬ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං, නාමපච්චයා ඡට්ඨායතනං, ඡට්ඨායතනපච්චයා එස්සො, එස්සපච්චයා වෙදනා, වෙදනාපච්චයා අධිමොක්ඛො, අධිමොක්ඛපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං, -පෙ- තෙන වුවච්චි ‘එවමෙනස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො භොති’ ති.

424. අව්‍යාකෘතධම්මෝ කවරහ යත්: යම් කලෙක රූපාලම්භන වේවයි ... ධර්මාලම්භන වේවයි. යළි යම් යම් අරමුණක් හෝ ඇරැබූ උපේක්ෂාසහගත වූ නො ම කුසල වූ අකුසල නො වූ නො ද කම්මිපාක වූ ක්‍රියාමනෝවිඤානධාතුව උපදනේ වේ ද, එසමයෙහි සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඤානය වෙයි, විඤානප්‍රත්‍යයෙන් නාමය වෙයි, නාමප්‍රත්‍යයෙන් ඡේද්‍යායතනය වෙයි, ඡේද්‍යායතනප්‍රත්‍යයෙන් ස්පඨය වෙයි, ස්පඨප්‍රත්‍යයෙන් වේදනාව වෙයි, වේදනාප්‍රත්‍යයෙන් අධිමෝක්ෂය වෙයි, අධිමෝක්ෂප්‍රත්‍යයෙන් භවය වෙයි, භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වෙයි, ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ වේ ... එයින් කියනු ලැබෙයි ‘එවමෙනස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයෝ භොති’ යි.

(47) 1/1 සොමනස්සසහගත ඤාණසම්පයුක්ත අසංකාරික ක්‍රියා සිත 425

425. කතමෙ ධම්මා අව්‍යාකතා: යස්මිං සමයෙ මනෝවිඤ්ඤාණධාතු උප්පන්නා භොති කිරියා නෙවකුසලා නාකුසලා න ච කම්මවිපාකා සොමනස්සසහගතා ඤාණසම්පයුක්තා රූපාරම්මණං වා -පෙ- ධම්මාරම්මණං වා යං යං වා පනාරබ්භ. තස්මිං සමයෙ සඬ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං, නාමපච්චයා ඡට්ඨායතනං, ඡට්ඨායතනපච්චයා එස්සො, එස්සපච්චයා වෙදනා, වෙදනාපච්චයා පසාදො, පසාදපච්චයා අධිමොක්ඛො, අධිමොක්ඛපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං -පෙ- තෙන වුවච්චි ‘එවමෙනස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො භොති’ ති.

425. අව්‍යාකෘතධම්මෝ කවරහ යත්: යම් කලෙක රූපාලම්භන වේවයි ... ධර්මාලම්භන වේවයි යළි යම් යම් අරමුණක් හෝ ඇරැබූ නො ම කුසල් වූ අකුසල් නො වූ නො ද කම්මිපාක වූ සොමනස් සහගියා වූ ඤාණසම්පයුක්ත වූ ක්‍රියාමනෝවිඤානධාතුව උපදනේ වේ ද, එසමයෙහි සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඤානය වෙයි, විඤානප්‍රත්‍යයෙන් නාමය වෙයි, නාමප්‍රත්‍යයෙන් ඡේද්‍යායතනය වෙයි, ඡේද්‍යායතනප්‍රත්‍යයෙන් ස්පඨය වෙයි, ස්පඨප්‍රත්‍යයෙන් වේදනාව වෙයි, වේදනාප්‍රත්‍යයෙන් ප්‍රසාදය වෙයි, ප්‍රසාදප්‍රත්‍යයෙන් අධිමෝක්ෂය වෙයි, අධිමෝක්ෂප්‍රත්‍යයෙන් භවය වෙයි, භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වෙයි, ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ වේ ... එයින් කියනු ලැබෙයි ‘එවමෙනස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයෝ භොති’ යි.

(48) 1/1 සොමනස්සසහගත ඥාණසම්පයුත්ත සංකාරික ක්‍රියා සිත426

(49) 1/1 සොමනස්සසහගත ඥාණවිප්‍රයුත්ත අසංකාරික ක්‍රියා සිත426

(50) 1/1 සොමනස්සසහගත ඥාණවිප්‍රයුත්ත සංකාරික ක්‍රියා සිත426

(51) 1/1 උපෙක්ඛාසහගත ඥාණසම්පයුත්ත අසංකාරික ක්‍රියා සිත426

(52) 1/1 උපෙක්ඛාසහගත ඥාණසම්පයුත්ත සංකාරික ක්‍රියා සිත426

(53) 1/1 උපෙක්ඛාසහගත ඥාණවිප්‍රයුත්ත අසංකාරික ක්‍රියා සිත426

(54) 1/1 උපෙක්ඛාසහගත ඥාණවිප්‍රයුත්ත සංකාරික ක්‍රියා සිත426

426. කතමෙ ධම්මා අව්‍යාකතා: යස්මිං සමයෙ මනෝවිඤ්ඤාණධාතූ උප්පන්නා හොති කිරියා නෙවකුසලා නාකුසලා න ච කම්මවිපාකා සොමනස්සසහගතා ඥාණසම්පයුත්තා සසඬ්ඛාරෙත -පෙ- සොමනස්සසහගතා ඥාණවිප්පයුත්තා -පෙ- සොමනස්සසහගතා ඥාණවිප්පයුත්තා සසඬ්ඛාරෙත -පෙ- උපෙක්ඛාසහගතා ඥාණසම්පයුත්තා -පෙ- උපෙක්ඛාසහගතා ඥාණසම්පයුත්තා සසඬ්ඛාරෙත -පෙ- උපෙක්ඛාසහගතා ඥාණවිප්පයුත්තා -පෙ- උපෙක්ඛාසහගතා ඥාණවිප්පයුත්තා සසඬ්ඛාරෙත රූපාරම්මණං වා -පෙ- ධම්මාරම්මණං වා යං යං වා පනාරබ්භ. තස්මිං සමයෙ සඬ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං, නාමපච්චයා ඡට්ඨායනනං, ඡට්ඨායනනපච්චයා එස්සො, එස්සපච්චයා වෙදනා, වෙදනාපච්චයා පසාදො, පසාදපච්චයා අධිමොක්ඛො, අධිමොක්ඛපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං -පෙ- තෙන වුවිති ‘එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති’ති.

426. අව්‍යාකතධම්මයෝ කවරහ යත්: යම් කලෙක නො ම කුසල් වූ අකුසල් නො වූ නො ද කම්මවිපාක වූ සොමනස් සහගිය ඥානසම්ප්‍රයුක්ත වූ ක්‍රියාමනෝවිඤානධාතුව සඬ්ඛාර සහිත ව උපදනේ වේ ද ... සොමනස් සහගිය ඥානවිප්‍රයුක්ත වූ ... සොමනස් සහගිය ඥානවිප්‍රයුක්ත වූ (ක්‍රියාමනෝවිඤානධාතුව) සඬ්ඛාර සහිත ව ... උපේක්ෂාසහගත ඥානසම්ප්‍රයුක්ත වූ ... උපේක්ෂාසහගත ඥානසම්ප්‍රයුක්ත වූ (ක්‍රියාමනෝවිඤානධාතුව) සඬ්ඛාර සහිත ව ... උපේක්ෂා සහගත ඥානවිප්‍රයුක්ත වූ .. රූපාලම්භන වේවයි ... ධර්මාලම්භන වේවයි යළි යම් යම් අරමුණක් හෝ ඇරඳූ උපේක්ෂාසහගත ඥානවිප්‍රයුක්ත වූ (ක්‍රියාමනෝවිඤානධාතුව) සඬ්ඛාර සහිත ව උපදනේ වේ ද, එසමයෙහි සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඤානය වෙයි, විඤානප්‍රත්‍යයෙන් නාමය වෙයි, නාමප්‍රත්‍යයෙන් ඡේද්‍යායනනය වෙයි, ඡේද්‍යායනනප්‍රත්‍යයෙන් ස්පඨිය වෙයි, ස්පඨිප්‍රත්‍යයෙන් වේදනාව වෙයි, වේදනාප්‍රත්‍යයෙන් ප්‍රසාදය වෙයි, ප්‍රසාදප්‍රත්‍යයෙන් අධිමෝක්ෂය වෙයි, අධිමෝක්ෂප්‍රත්‍යයෙන් භවය වෙයි, භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වෙයි, ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ වේ ... එයින් කියනු ලැබෙයි ‘එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයෝ හොති’ යි.

(65) 1/1 ප්‍රථමධ්‍යානය ක්‍රියා සිත 427

427. කතමෙ ධම්මා අව්‍යාකතා: යස්මිං සමයෙ රූපාවචරං ඤානං භාවෙති කිරියං නෙවකුසලං නාකුසලං න ච කම්මවිපාකං දිට්ඨධම්ම සුඛවිහාරං, විචිච්චෙව කාමෙහි -පෙ- පට්ඨං ඤානං උපසම්පජ්ජ විහරති පට්ඨිකසිණං. තස්මිං සමයෙ සඬ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං, නාමපච්චයා ඡට්ඨායනනං, ඡට්ඨායනනපච්චයා එස්සො, එස්සපච්චයා වෙදනා, වෙදනාපච්චයා පසාදො, පසාදපච්චයා අධිමොක්ඛො, අධිමොක්ඛපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං -පෙ- තෙන වුවිති ‘එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති’ති.

427. අව්‍යාකතධම්මයෝ කවරහ යත්: යම් කලෙක නො ම කුසල් වූ අකුසල් නො වූ නො ද කම්මවිපාක වූ ඉහත්මයෙහි සුඛවිහරණ ඇති රූපාවචර ක්‍රියාධ්‍යානය වඩා ද, කාමයන්ගෙන් වෙන් ව ම ... පට්ඨිකසිණ ප්‍රථමධ්‍යානයට පැමිණ වෙසේ ද, එසමයෙහි සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඤානය වෙයි, විඤානප්‍රත්‍යයෙන් නාමය වෙයි, නාමප්‍රත්‍යයෙන් ඡේද්‍යායනනය වෙයි, ඡේද්‍යායනනප්‍රත්‍යයෙන් ස්පඨිය වෙයි, ස්පඨිප්‍රත්‍යයෙන් වේදනාව වෙයි, වේදනාප්‍රත්‍යයෙන් ප්‍රසාදය වෙයි, ප්‍රසාදප්‍රත්‍යයෙන් අධිමෝක්ෂය වෙයි, අධිමෝක්ෂප්‍රත්‍යයෙන් භවය වෙයි, භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වෙයි,

ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ වේ. ... එයින් කියනු ලැබෙයි 'එවමෙනස්ස කේවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයෝ හොති' යි.

(66) 1/1 ද්විතීයධ්‍යානය ක්‍රියා සිත 428

(67) 1/1 තෘතීයධ්‍යානය ක්‍රියා සිත 428

(68) 1/1 චතුස්ථධ්‍යානය ක්‍රියා සිත 428

(69) 1/1 පඤ්චමධ්‍යානය ක්‍රියා සිත 428

428. කතමෙ ධම්මා අව්‍යාකතා: යස්මිං සමයෙ රූපාවචරං ඝාතං භාවෙති කිරියං නෙව කුසලං නාකුසලං න ච කම්මචිපාකං දිට්ඨිධම්ම සුඛවිහාරං, විතක්කවිචාරානං වූපසමා -පෙ- දුතියං ඝාතං -පෙ- චතුස්සං ඝාතං -පෙ- පඨමං ඝාතං -පෙ- පඤ්චමං ඝාතං උපසම්පජ්ජ විහරති පට්ඨිකසිණං. තස්මිං සමයෙ සඛිඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං, නාමපච්චයා ඡට්ඨායනනං, ඡට්ඨායනනපච්චයා එස්සො, එස්සපච්චයා වෙදනා, වෙදනාපච්චයා පසාදො, පසාදපච්චයා අධිමොක්ඛො, අධිමොක්ඛපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං -පෙ- තෙන වූවිචිති 'එවමෙනස්ස කේවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයෝ හොති' ති.

428. අව්‍යාකතධම්මයෝ කවරහ යත්: යම් කලෙක නො ම කුසල් වූ අකුසල් නො වූ නො ද කම්මචිපාක වූ ඉහාත්මයෙහි සුඛවිහරණ ඇති රූපාවචර ක්‍රියාධ්‍යානය වඩා ද, විතක්කවිචාරයන්ගේ සන්තිදීමෙන් ... ද්විතීය ධ්‍යානයට ... චතුස්ථධ්‍යානයට ... ප්‍රථමධ්‍යානයට ... පට්ඨිකසිණපඤ්චමධ්‍යානයට පැමිණ වෙසේ ද, එසමයෙහි සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඤානය වෙයි, විඤානප්‍රත්‍යයෙන් නාමය වෙයි, නාමප්‍රත්‍යයෙන් ඡේද්‍යායනනය වෙයි, ඡේද්‍යායනප්‍රත්‍යයෙන් ස්පඨිය වෙයි, ස්පඨිප්‍රත්‍යයෙන් වෙදනාව වෙයි, වෙදනාප්‍රත්‍යයෙන් ප්‍රසාදය වෙයි, ප්‍රසාදප්‍රත්‍යයෙන් අධිමෝක්ෂය වෙයි, අධිමෝක්ෂප්‍රත්‍යයෙන් භවය වෙයි, භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වෙයි, ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ වේ. ... එයින් කියනු ලැබෙයි 'එවමෙනස්ස කේවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයෝ හොති' යි.

(78) 1/1 ආකාසානඤ්චායනන ක්‍රියා සිත 429

(79) 1/1 විඤ්ඤාණඤ්චායනන ක්‍රියා සිත 429

(80) 1/1 ආකිඤ්චඤ්ඤායනන ක්‍රියා සිත 429

(81) 1/1 නේවසඤ්ඤා නාසඤ්ඤායනන ක්‍රියා සිත 429

1 වාරය (පච්චයා)

429. කතමෙ ධම්මා අව්‍යාකතා: යස්මිං සමයෙ අරූපාවචරං ඝාතං භාවෙති කිරියං නෙව කුසලං නාකුසලං න ච කම්මචිපාකං දිට්ඨිධම්ම සුඛවිහාරං, සඛිඛසො අකිඤ්චඤ්ඤායනනං සමතික්කම්ම නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායනනසඤ්ඤාසහගතං සුඛස්ස ච පහානා -පෙ- චතුස්සං ඝාතං උපසම්පජ්ජ විහරති. තස්මිං සමයෙ සඛිඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං, නාමපච්චයා ඡට්ඨායනනං, ඡට්ඨායනනපච්චයා එස්සො, එස්සපච්චයා වෙදනා, වෙදනාපච්චයා පසාදො, පසාදපච්චයා අධිමොක්ඛො,¹ අධිමොක්ඛපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං -පෙ- තෙන වූවිචිති 'එවමෙනස්ස කේවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයෝ හොති' ති.

429. අව්‍යාකතධම්මයෝ කවරහ යත්: යම් කලෙක නො ම කුසල් වූ අකුසල් නො වූ නො ද කම්මචිපාක වූ ඉහාත්මයෙහි සුඛවිහරණ ඇති අරූපාවචර ක්‍රියාධ්‍යානය වඩා ද, සචිත්‍යකාරයෙන් ආකිඤ්චඤ්ඤායනනය ඉක්මවා සුඛයාගේ ද ප්‍රභාණයෙන් ... නේවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායනන සංඥා සහගත වූ චතුස්ථධ්‍යානයට පැමිණ වෙසේ ද, එසමයෙහි සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඤානය වෙයි, විඤානප්‍රත්‍යයෙන් නාමය වෙයි, නාමප්‍රත්‍යයෙන් ඡේද්‍යායනනය වෙයි, ඡේද්‍යායනප්‍රත්‍යයෙන් ස්පඨිය වෙයි, ස්පඨිප්‍රත්‍යයෙන් වෙදනාව වෙයි, වෙදනාප්‍රත්‍යයෙන් ප්‍රසාදය වෙයි, ප්‍රසාදප්‍රත්‍යයෙන් අධිමෝක්ෂය වෙයි, අධිමෝක්ෂප්‍රත්‍යයෙන් භවය වෙයි, භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වෙයි, ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ වේ. ... එයින් කියනු ලැබෙයි 'එවමෙනස්ස කේවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයෝ හොති' යි.

2 වාරය (හේතු)

430. තස්මිං සමයෙ සඬ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං සඬ්ඛාරහෙතුකං. විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං විඤ්ඤාණහෙතුකං, නාමපච්චයා ඡට්ඨායතනං නාමහෙතුකං, ඡට්ඨායතනපච්චයා එස්සො ඡට්ඨායතනහෙතුකො, එස්සපච්චයා වෙදනා එස්සහෙතුකා, වෙදනාපච්චයා පසාදො, පසාදපච්චයා අධිමොක්ඛො,¹ අධිමොක්ඛපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං -පෙ- තෙන වුවච්චි ‘එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති’ ති.

430. එසමයෙහි සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාරහේතුක වූ විඥානය වෙයි, විඥානප්‍රත්‍යයෙන් විඥානහේතුක වූ නාමය වෙයි, නාමප්‍රත්‍යයෙන් නාමහේතුක වූ ඡ්‍යායතනය වෙයි, ඡ්‍යායතනප්‍රත්‍යයෙන් ඡ්‍යායතනහේතුක වූ ස්පඨය වෙයි, ස්පඨප්‍රත්‍යයෙන් ස්පඨහේතුක වූ වේදනාව වෙයි, වේදනාප්‍රත්‍යයෙන් ප්‍රසාදය වෙයි, ප්‍රසාදප්‍රත්‍යයෙන් අධිමෝක්ෂය වෙයි, අධිමෝක්ෂප්‍රත්‍යයෙන් භවය වෙයි, භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වෙයි, ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ වේ. ... එයින් කියනු ලැබෙයි ‘එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයෝ හොති’ යි.

3 වාරය (සම්පයුත්තවතුක්කං)

431. තස්මිං සමයෙ සඬ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං සඬ්ඛාරසම්පයුත්තං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං විඤ්ඤාණසම්පයුත්තං, නාමපච්චයා ඡට්ඨායතනං නාමසම්පයුත්තං, ඡට්ඨායතනපච්චයා එස්සො ඡට්ඨායතනසම්පයුත්තො, එස්සපච්චයා වෙදනා එස්සසම්පයුත්තා, වෙදනාපච්චයා පසාදො, පසාදපච්චයා අධිමොක්ඛො,¹ අධිමොක්ඛපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං -පෙ- තෙන වුවච්චි ‘එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති’ ති.

431. එසමයෙහි සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාරහේතුක වූ විඥානය වෙයි, විඥානප්‍රත්‍යයෙන් විඥානසම්පයුක්ත වූ නාමය වෙයි, නාමප්‍රත්‍යයෙන් නාමසම්පයුක්ත වූ ඡ්‍යායතනය වෙයි, ඡ්‍යායතනප්‍රත්‍යයෙන් ඡ්‍යායතනසම්පයුක්ත වූ ස්පඨය වෙයි, ස්පඨප්‍රත්‍යයෙන් ස්පඨසම්පයුක්ත වූ වේදනාව වෙයි, වේදනාප්‍රත්‍යයෙන් ප්‍රසාදය වෙයි, ප්‍රසාදප්‍රත්‍යයෙන් අධිමෝක්ෂය වෙයි, අධිමෝක්ෂප්‍රත්‍යයෙන් භවය වෙයි, භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වෙයි, ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ වේ. ... එයින් කියනු ලැබෙයි ‘එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයෝ හොති’ යි.

4 වාරය (අඤ්ඤමඤ්ඤ)

432. තස්මිං සමයෙ සඬ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං විඤ්ඤාණපච්චයා’පි සඬ්ඛාරො, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං නාමපච්චයා’පි විඤ්ඤාණං, නාමපච්චයා ඡට්ඨායතනං ඡට්ඨායතනපච්චයා’පි නාමං, ඡට්ඨායතනපච්චයා, එස්සො එස්සපච්චයා’පි ඡට්ඨායතනං, එස්සපච්චයා වෙදනා වෙදනාපච්චයා’පි එස්සො, වෙදනාපච්චයා පසාදො පසාදපච්චයා’පි වෙදනා, පසාදපච්චයා අධිමොක්ඛො,¹ අධිමොක්ඛපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං -පෙ- තෙන වුවච්චි ‘එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති’ ති.

432. එසමයෙහි සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඥානය වෙයි, විඥානප්‍රත්‍යයෙන් ද සංස්කාරය වෙයි, විඥානප්‍රත්‍යයෙන් නාමය වෙයි, නාමප්‍රත්‍යයෙන් ද විඥානය වෙයි. නාමප්‍රත්‍යයෙන් ඡ්‍යායතනය වෙයි, ඡ්‍යායතනප්‍රත්‍යයෙන් ද නාමය වෙයි. ඡ්‍යායතනප්‍රත්‍යයෙන් ස්පඨය වෙයි, ස්පඨප්‍රත්‍යයෙන් ඡ්‍යායතනය වෙයි. ස්පඨප්‍රත්‍යයෙන් වේදනාව වෙයි, වේදනාප්‍රත්‍යයෙන් ස්පඨය වෙයි. වේදනාප්‍රත්‍යයෙන් ප්‍රසාදය වෙයි, ප්‍රසාදප්‍රත්‍යයෙන් වේදනාව වෙයි, ප්‍රසාදප්‍රත්‍යයෙන් අධිමෝක්ෂය වෙයි, අධිමෝක්ෂප්‍රත්‍යයෙන් භවය වෙයි, භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වෙයි, ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ වේ. ... එයින් කියනු ලැබෙයි ‘එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයෝ හොති’ යි.

කිරියාසඬ්ඛාරමූලකං නිට්ඨිතං

ක්‍රියාසංස්කාරමූලකය නිමි.

අව්‍යාකතනිද්දෙසො.

අව්‍යාකෘතනිදේශී යි.

04 අවිජ්ජාමූලකකුසල නිද්දේශය (සින් 21)

(31) 2/2 සොමනස්සසහගත ඥාණසම්පයුත්ත අසංකාරික සිත 433 (4 ආකාරය)

1 වාරය (පච්චයා)

433. කතමෙ ධම්මා කුසලා: යස්මිං සමයෙ කාමාවචරං කුසලං චිත්තං උප්පන්නං හොති සොමනස්සසහගතං ඥාණසම්පයුත්තං රූපාරම්මණං වා -පෙ- ධම්මාරම්මණං වා යං යං වා පනාරබ්භ, තස්මිං සමයෙ අවිජ්ජාපච්චයා සඬබ්බාරො, සඬබ්බාරපච්චයා විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං, නාමපච්චයා ඡට්ඨායතනං, ඡට්ඨායතනපච්චයා එස්සො, එස්සපච්චයා වෙදනා, වෙදනාපච්චයා පසාදො, පසාදපච්චයා අධිමොක්ඛො,¹ අධිමොක්ඛපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං. එවමෙනස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති.

433. කුසලධම්මයෝ කවරහ යත්: යම් කලෙක රූපාලම්භන වේවයි ... ධම්මාලම්භන වේවයි යළි යම් යම් අරමුණක් ඇඳැබැ සොම්නස් සහගත වූ ඥාණසම්පයුත්ත වූ කාමාවචරකුසලචිත්තය උපදනේ වේ ද, එසමයෙහි අවිද්‍යාප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාරය වෙයි, සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඤානය වෙයි, විඤානප්‍රත්‍යයෙන් නාමය වෙයි, නාමප්‍රත්‍යයෙන් ඡෂ්ඨායතනය වෙයි, ඡෂ්ඨායතනප්‍රත්‍යයෙන් ස්පඨය වෙයි, ස්පඨප්‍රත්‍යයෙන් වේදනාව වෙයි, වේදනාප්‍රත්‍යයෙන් ප්‍රසාදය වෙයි, ප්‍රසාදප්‍රත්‍යයෙන් අධිමෝක්ෂ වෙයි, අධිමෝක්ෂප්‍රත්‍යයෙන් භවය වෙයි, භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වෙයි, ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ වේ. මෙසේ මේ සියලු දු:ඛස්කන්ධයාගේ සමුදය වේ.

තත් කතමො අවිජ්ජාපච්චයා සඬබ්බාරො: යා වෙනතා සඤ්චෙනතා වෙනයිතත්තං. අයං චූච්චති අවිජ්ජාපච්චයා සඬබ්බාරො -පෙ- තෙන චූච්චති ‘එවමෙනස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති’ති.

එහි අවිද්‍යාප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාර කවරෙ යත්: යම් වේතනාවක් සඤ්චෙනතාවක් සිතන ලද බවක් වේ ද, මේ ‘අවිද්‍යාප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාර’ යි කියනු ලැබේ. ... එයින් කියනු ලැබෙයි ‘එවමෙනස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයෝ හොති’ යි.

2 වාරය (පච්චයා)

තස්මිං සමයෙ අවිජ්ජාපච්චයා සඬබ්බාරො, සඬබ්බාරපච්චයා විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං. නාමපච්චයා එස්සො, එස්සපච්චයා වෙදනා, වෙදනාපච්චයා පසාදො, පසාදපච්චයා අධිමොක්ඛො, අධිමොක්ඛපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං -පෙ- තෙන චූච්චති එවමෙනස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති’ති

එසමයෙහි අවිද්‍යාප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාරය වෙයි, සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඤානය වෙයි, විඤානප්‍රත්‍යයෙන් නාමය වෙයි, නාමප්‍රත්‍යයෙන් ස්පඨය වෙයි, ස්පඨප්‍රත්‍යයෙන් වේදනාව වෙයි, වේදනාප්‍රත්‍යයෙන් ප්‍රසාදය වෙයි, ප්‍රසාදප්‍රත්‍යයෙන් අධිමෝක්ෂය වෙයි, අධිමෝක්ෂප්‍රත්‍යයෙන් භවය වෙයි, භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වෙයි, ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ වේ. ... එයින් කියනු ලැබෙයි ‘එවමෙනස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයෝ හොති’ යි.

3 වාරය (පච්චයා)

තස්මිං සමයෙ අවිජ්ජාපච්චයා සඬබ්බාරො, සඬබ්බාරපච්චයා විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමරූපං. නාමරූපපච්චයා ඡට්ඨායතනං, ඡට්ඨායතනපච්චයා එස්සො, එස්සපච්චයා වෙදනා, වෙදනාපච්චයා පසාදො, පසාදපච්චයා අධිමොක්ඛො, අධිමොක්ඛපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං -පෙ- තෙන චූච්චති එවමෙනස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති’ති.

එසමයෙහි අවිද්‍යාප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාරය වෙයි, සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඤානය වෙයි, විඤානප්‍රත්‍යයෙන් නාමරූපය වෙයි, නාමරූපප්‍රත්‍යයෙන් ඡෂ්ඨායතනය වෙයි, ඡෂ්ඨායතනප්‍රත්‍යයෙන් ස්පඨය වෙයි, ස්පඨප්‍රත්‍යයෙන් වේදනාව වෙයි, වේදනාප්‍රත්‍යයෙන් ප්‍රසාදය වෙයි, ප්‍රසාදප්‍රත්‍යයෙන් අධිමෝක්ෂය වෙයි, අධිමෝක්ෂප්‍රත්‍යයෙන් භවය වෙයි,

භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වෙයි, ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ වේ. ... එයින් කියනු ලැබෙයි 'එවමෙනස්ස කේවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයෝ හොති' යි.

4 වාරය (පච්චයා)

තස්මිං සමයෙ අවිජ්ජාපච්චයා සඬ්ඛාරො, සඬ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමරූපං. නාමරූපපච්චයා සලායතනං, ඡට්ඨායතනපච්චයා එස්සො, එස්සපච්චයා වෙදනා, වෙදනාපච්චයා පසාදො, පසාදපච්චයා අධිමොක්ඛො, අධිමොක්ඛපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං -පෙ- තෙන වූච්චති 'එවමෙනස්ස කේවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයෝ හොති' ති.

එසමයෙහි අවිද්‍යාප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාරය වෙයි, සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඤානය වෙයි, විඤානප්‍රත්‍යයෙන් නාමරූපය වෙයි, නාමරූපප්‍රත්‍යයෙන් ඡඩායතනය වෙයි, ඡෂ්ඨායතනප්‍රත්‍යයෙන් ස්පඨිය වෙයි, ස්පඨිප්‍රත්‍යයෙන් වෙදනාව වෙයි, වෙදනාප්‍රත්‍යයෙන් ප්‍රසාදය වෙයි, ප්‍රසාදප්‍රත්‍යයෙන් අධිමෝක්‍ෂය වෙයි, අධිමෝක්‍ෂප්‍රත්‍යයෙන් භවය වෙයි, භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වෙයි, ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ වේ. ... එයින් කියනු ලැබෙයි 'එවමෙනස්ස කේවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයෝ හොති' යි.

(32) 2/2 සොමනස්සසහගත ඤාණසම්පයුත්ත සසංකාරික සිත 434

(33) 2/2 සොමනස්සසහගත ඤාණච්ඡයුත්ත අසංකාරික සිත 434

(34) 2/2 සොමනස්සසහගත ඤාණච්ඡයුත්ත සසංකාරික සිත 434

(35) 2/2 උපෙක්ඛාසහගත ඤාණසම්පයුත්ත අසංකාරික සිත 434

(36) 2/2 උපෙක්ඛාසහගත ඤාණසම්පයුත්ත සසංකාරික සිත 434

(37) 2/2 උපෙක්ඛාසහගත ඤාණච්ඡයුත්ත අසංකාරික සිත 434

(38) 2/2 උපෙක්ඛාසහගත ඤාණච්ඡයුත්ත සසංකාරික සිත 434

434. කතමෙ ධම්මා කුසලා: යස්මිං සමයෙ කාමාවචරං කුසලං චිත්තං උප්පන්නං හොති සොමනස්සසහගතං ඤාණසම්පයුත්තං සසඬ්ඛාරෙන -පෙ- සොමනස්සසහගතං ඤාණච්ඡයුත්තං -පෙ- සොමනස්සසහගතං ඤාණච්ඡයුත්තං සසඬ්ඛාරෙන -පෙ- උපෙක්ඛාසහගතං ඤාණසම්පයුත්තං -පෙ- උපෙක්ඛාසහගතං ඤාණසම්පයුත්තං සසඬ්ඛාරෙන -පෙ- උපෙක්ඛාසහගතං ඤාණච්ඡයුත්තං -පෙ- උපෙක්ඛාසහගතං ඤාණච්ඡයුත්තං සසඬ්ඛාරෙන රූපාරම්මණං වා -පෙ- ධම්මාරම්මණං වා යං යං වා පනාරබ්භ. තස්මිං සමයෙ අවිජ්ජාපච්චයා සඬ්ඛාරො, සඬ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං, නාමපච්චයා ඡට්ඨායතනං, ඡට්ඨායතනපච්චයා එස්සො, එස්සපච්චයා වෙදනා, වෙදනාපච්චයා පසාදො, පසාදපච්චයා අධිමොක්ඛො, අධිමොක්ඛපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං -පෙ- තෙන වූච්චති 'එවමෙනස්ස කේවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයෝ හොති' ති.

434. කුශලධම්මයෝ කවරහ යත්: යම් කලෙක සොමනස් සහගත වූ ඤානසම්පයුක්ත වූ කාමාවචරකුශලචිත්තය සංස්කාර සහිත ව උපදනේ වේ ද ... සොමනස් සහගත වූ ඤානච්ඡයුක්ත වූ ... සොමනස් සහගත වූ ඤානච්ඡයුක්ත වූ (කාමාවචරකුශලචිත්තය) සංස්කාර සහිත ව ... උපේක්‍ෂාසහගත වූ ඤානසම්පයුක්ත වූ ... උපේක්‍ෂාසහගත වූ ඤානසම්පයුක්ත වූ (කාමාවචරකුශලචිත්තය) සංස්කාර සහිත ව ... උපේක්‍ෂාසහගත වූ ඤානච්ඡයුක්ත වූ ... රූපාලම්භන වේවයි ... ධම්මාලම්භන වේවයි යම් යම් අරමුණක් හෝ ඇරැබූ උපේක්‍ෂාසහගත ඤානච්ඡයුක්ත කාමාවචරකුශලචිත්තය සංස්කාර සහිත ව උපදනේ වේ ද, එසමයෙහි අවිද්‍යාප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාරය වෙයි, සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඤානය වෙයි, විඤානප්‍රත්‍යයෙන් නාමය වෙයි, නාමප්‍රත්‍යයෙන් ඡෂ්ඨායතනය වෙයි, ඡෂ්ඨායතනප්‍රත්‍යයෙන් ස්පඨිය වෙයි, ස්පඨිප්‍රත්‍යයෙන් වෙදනාව වෙයි, වෙදනාප්‍රත්‍යයෙන් ප්‍රසාදය වෙයි, ප්‍රසාදප්‍රත්‍යයෙන් අධිමෝක්‍ෂය වෙයි, අධිමෝක්‍ෂප්‍රත්‍යයෙන් භවය වෙයි, භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වෙයි, ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ වේ. ... එයින් කියනු ලැබෙයි 'එවමෙනස්ස කේවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයෝ හොති' යි.

(55) 2/2 ප්‍රථමධ්‍යානය කුසල් සිත 435

435. කතමෙ ධම්මා කුසලා: යස්මිං සමයෙ රූපපත්තියා මග්ගං භාවෙති විචිච්චෙව කාමෙහි -පෙ- පයමං ඝානං උපසම්පජ්ජ විහරති පයචිකසිණං. තස්මිං සමයෙ අවිජ්ජාපච්චයා සඬ්ඛාරො, සඬ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං, නාමපච්චයා ඡට්ඨායතනං, ඡට්ඨායතනපච්චයා එස්සො, එස්සපච්චයා වෙදනා, වෙදනාපච්චයා පසාදො, පසාදපච්චයා අධිමොක්ඛො, අධිමොක්ඛපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං, -පෙ- තෙන වුච්චති 'එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති' ති.

435. කුශලධම්මයෝ කවරහ යත්: යම් කලෙක රූපභවෝත්පත්තිය පිණිස මාභීය වඩා ද, කාමයන්ගෙන් වෙන් ව ම ... පයචිකසිණ ප්‍රථමධ්‍යානයට පැමිණ වෙසේ ද, එසමයෙහි අවිද්‍යාප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාරය වෙයි, සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඤානය වෙයි, විඤානප්‍රත්‍යයෙන් නාමය වෙයි, නාමප්‍රත්‍යයෙන් ඡෂ්ඨායතනය වෙයි, ඡෂ්ඨායතනප්‍රත්‍යයෙන් ස්පඨිය වෙයි, ස්පඨිප්‍රත්‍යයෙන් වේදනාව වෙයි, වේදනාප්‍රත්‍යයෙන් ප්‍රසාදය වෙයි, ප්‍රසාදප්‍රත්‍යයෙන් අධිමෝක්‍ෂය වෙයි, අධිමෝක්‍ෂප්‍රත්‍යයෙන් භවය වෙයි, භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වෙයි, ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ වේ. ... එයින් කියනු ලැබෙයි 'එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයෝ හොති' යි.

(56) 2/2 ද්විතීයධ්‍යානය කුසල් සිත 436

(57) 2/2 තෘතීයධ්‍යානය කුසල් සිත 436

(58) 2/2 චතුර්ථධ්‍යානය කුසල් සිත 436

(59) 2/2 පඤ්චමධ්‍යානය කුසල් සිත 436

436. කතමෙ ධම්මා කුසලා: යස්මිං සමයෙ රූපපත්තියා මග්ගං භාවෙති. චිතක්ඛවිචාරානං වූපසමා -පෙ- දුතියං ඝානං -පෙ- තතියං ඝානං -පෙ- චතුර්ථං ඝානං -පෙ- පයමං ඝානං -පෙ- පඤ්චමං ඝානං උපසම්පජ්ජ විහරති පයචිකසිණං. තස්මිං සමයෙ අවිජ්ජාපච්චයා සඬ්ඛාරො, සඬ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං, නාමපච්චයා ඡට්ඨායතනං, ඡට්ඨායතනපච්චයා එස්සො, එස්සපච්චයා වෙදනා, වෙදනාපච්චයා පසාදො, පසාදපච්චයා අධිමොක්ඛො, අධිමොක්ඛපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං, -පෙ- තෙන වුච්චති 'එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති' ති.

436. කුශලධම්මයෝ කවරහ යත්: යම් කලෙක රූපභවෝත්පත්තිය පිණිස මාභීය වඩා ද, චිතක්ඛවිචාරයන් සන්තිදීමෙන් ... ද්විතීයධ්‍යානයට ... තෘතීයධ්‍යානයට ... චතුර්ථධ්‍යානයට ... ප්‍රථමධ්‍යානයට පයචිකසිණ පඤ්චමධ්‍යානයට පැමිණ වෙසේ ද, එසමයෙහි අවිද්‍යාප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාරය වෙයි, සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඤානය වෙයි, විඤානප්‍රත්‍යයෙන් නාමය වෙයි, නාමප්‍රත්‍යයෙන් ඡෂ්ඨායතනය වෙයි, ඡෂ්ඨායතනප්‍රත්‍යයෙන් ස්පඨිය වෙයි, ස්පඨිප්‍රත්‍යයෙන් වේදනාව වෙයි, වේදනාප්‍රත්‍යයෙන් ප්‍රසාදය වෙයි, ප්‍රසාදප්‍රත්‍යයෙන් අධිමෝක්‍ෂය වෙයි, අධිමෝක්‍ෂප්‍රත්‍යයෙන් භවය වෙයි, භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වෙයි, ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ වේ. ... එයින් කියනු ලැබෙයි 'එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයෝ හොති' යි.

(70) 2/2 ආකාශානඤ්ඤායනන කුසල් සිත 437

(71) 2/2 විඤ්ඤාණඤ්ඤායනන කුසල් සිත 437

(72) 2/2 ආකිඤ්ඤාඤ්ඤායනන කුසල් සිත 437

(73) 2/2 නේවසඤ්ඤා නාසඤ්ඤායනන කුසල් සිත 437

437. කතමෙ ධම්මා කුසලා: යස්මිං සමයෙ අරූපපත්තියා මග්ගං භාවෙති. සබ්බසො ආකිඤ්ඤායනනං සමතික්කම්ම නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායනනසඤ්ඤාසහගතං සුබස්ස ව පහානා -පෙ- චතුර්ථං ඝානං උපසම්පජ්ජ විහරති. තස්මිං සමයෙ අවිජ්ජාපච්චයා සඬ්ඛාරො, සඬ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං, නාමපච්චයා ඡට්ඨායතනං, ඡට්ඨායතනපච්චයා එස්සො, එස්සපච්චයා වෙදනා, වෙදනාපච්චයා පසාදො, පසාදපච්චයා අධිමොක්ඛො, අධිමොක්ඛපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං, -පෙ- තෙන වුච්චති 'එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති' ති.

437. කුශලධර්මයෝ කවරහ යත්: යම් කලෙක අරුපභවෝත්පත්තිය පිණිස මාගීය වඩා ද, සච්ඡිකාරයෙන් ආකිඤ්චඤ්ඤායතනය ඉක්මවා නේවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායතනසංඥා සහගත වූ සුඛයාගේ ද ප්‍රභාණයෙන් ... වතුඤ්ඤායතනසංඥා පැමිණ වෙසේ ද, එසමයෙහි අවිද්‍යාප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාරය වෙයි, සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඤ්ඤායතන වෙයි, විඤ්ඤායතනප්‍රත්‍යයෙන් නාමය වෙයි, නාමප්‍රත්‍යයෙන් ඡේද්‍යායතනය වෙයි, ඡේද්‍යායතනප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශය වෙයි, ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් වේදනාව වෙයි, වේදනාප්‍රත්‍යයෙන් ප්‍රසාදය වෙයි, ප්‍රසාදප්‍රත්‍යයෙන් අධිමෝක්‍ෂය වෙයි, අධිමෝක්‍ෂප්‍රත්‍යයෙන් භවය වෙයි, භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වෙයි, ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ වේ. ... එයින් කියනු ලැබෙයි ‘එවමෙතෙසං කේවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයෝ හොති’ යි.

(82) 2/2 සෝතාපන්න මග්ග සිත 438

(83) 2/2 සකදාගාමි මග්ග සිත 438

(84) 2/2 අනාගාමි මග්ග සිත 438

(85) 2/2 අරහත්ත මග්ග සිත 438

438. කතමෙ ධම්මා කුසලා: යස්මිං සමයෙ ලොකුත්තරං ඤානං භාවෙති නියානිකං අපවයගාමී දිට්ඨිගතානං පභානාය පට්ඨාය භූමියා පත්තියා විච්චිවෙ ව කාමෙහි -පෙ- පට්ඨං ඤානං උපසම්පජ්ජ විහරති දුක්ඛාපට්ඨදං දක්ඛණිඤ්ඤං, තස්මිං සමයෙ අවිජ්ජාපච්චයා සඬ්ඛාරො, සඬ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං, නාමපච්චයා ඡට්ඨායතනං, ඡට්ඨායතනපච්චයා එස්සො, එස්සපච්චයා වේදනා, වේදනාපච්චයා පසාදො, පසාදපච්චයා අධිමොක්ඛො, අධිමොක්ඛපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං. එවමෙතෙසං ධම්මානං සමුදයො හොති.

438. කුශලධර්මයෝ කවරහ යත්: යම් කලෙක දෘෂ්ටිගතයන්ගේ ප්‍රභාණය පිණිස ප්‍රථමභූමියට පැමිණීම පිණිස නොයඤ්ඤාන වූ අපවයගාමී වූ ලෝකෝත්තරධ්‍යානය වඩා ද, කාමයන්ගෙන් වෙන් ව ම ... දුක් වූ ප්‍රතිපදා ඇති ලැයි වූ අභිඤ්ඤා ඇති ප්‍රථමධ්‍යානයට පැමිණ වෙසේ ද, එසමයෙහි අවිද්‍යාප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාරය වෙයි, සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඤ්ඤායතන වෙයි, විඤ්ඤායතනප්‍රත්‍යයෙන් නාමය වෙයි, නාමප්‍රත්‍යයෙන් ඡේද්‍යායතනය වෙයි, ඡේද්‍යායතනප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශය වෙයි, ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් වේදනාව වෙයි, වේදනාප්‍රත්‍යයෙන් ප්‍රසාදය වෙයි, ප්‍රසාදප්‍රත්‍යයෙන් අධිමෝක්‍ෂය වෙයි, අධිමෝක්‍ෂප්‍රත්‍යයෙන් භවය වෙයි, භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වෙයි, ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ වේ. මෙසේ මේ ධර්මයන්ගේ සමුදය වේ.

තත් කතමො අවිජ්ජාපච්චයා සඬ්ඛාරො: යා චෙතනා සඤ්චේතනා චෙතයිතත්තං අයං චූච්චති අවිජ්ජාපච්චයා සඬ්ඛාරො -පෙ- එවමෙතෙසං ධම්මානං සඬ්ඛති හොති, සමාගමො හොති, සමොධානං හොති, පානුභාවො හොති. තෙන චූච්චති ‘එවමෙතෙසං ධම්මානං සමුදයො හොති’ ති.

එහි අවිද්‍යාප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාර කවරෙ යත්: යම් චේතනාවක් සඤ්චේතනාවක් චේතයිත ඛවෙක් වේ ද, මේ ‘අවිද්‍යාප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාර’ යි කියනු ලැබේ. ... මෙසේ මේ ධර්මයන්ගේ සඬ්ඛතිය වෙයි, සමාගමය වෙයි, සමෝධානය වෙයි, පහළවීම වේ. එහෙයින් කියනු ලැබෙයි ‘එවමෙතෙසං ධම්මානං සමුදයෝ හොති’ යි

05 කුසලවිපාකමූලකං නිට්ඨිතං (සිත් 29)

(20) 2/2 කුසල විපාක උපේක්ඛා සහගත වක්ඛු විඤ්ඤාණය 439

439. කතමෙ ධම්මා අව්‍යාකතා: යස්මිං සමයෙ කාමාවචරස්ස කුසලස්ස කම්මස්ස කතත්තා උපචිතත්තා විපාකං වක්ඛුච්ඤ්ඤාණං උප්පන්නං හොති උපේක්ඛාසහගතං රූපාරම්මණං, තස්මිං සමයෙ කුසලමූලපච්චයා සඬ්ඛාරො, සඬ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං, නාමපච්චයා ඡට්ඨායතනං, ඡට්ඨායතනපච්චයා එස්සො,

එස්සප්චවයා වෙදනා, වෙදනාපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං, එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති.

439. එහි අව්‍යාකෘතධර්මයෝ කවරහ යත්: යම් කලෙක කාමාවචරකුශලකම්ය කළ බැවින් ධස් කළ බැවින් රූපාලම්භන වූ උපේක්ෂාසහගත විපාක වක්ඛවර්ඥානය උපදනේ වේ ද, එසමයෙහි කුශලමූලප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාරය වෙයි, සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඥානය වෙයි, විඥානප්‍රත්‍යයෙන් නාමය වෙයි, නාමප්‍රත්‍යයෙන් ඡේද්‍යායතනය වෙයි, ඡේද්‍යායතනප්‍රත්‍යයෙන් ස්පඨිය වෙයි, ස්පඨිප්‍රත්‍යයෙන් වේදනාව වෙයි, වේදනාප්‍රත්‍යයෙන් භවය වෙයි, භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වෙයි, ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ වේ. මෙසේ සියලු දුඃඛස්කන්ධයාගේ සමුදය වේ.

තත් කතමො කුසලමූලපච්චයා සඬ්ඛාරො: යා චෙනනා සඤ්චෙනනා චෙනයිතත්තං අයං චූච්චති කුසලමූලපච්චයා සඬ්ඛාරො -පෙ- තෙන චූච්චති 'එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති' ති.

එහි කුශලමූලප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාර කවරෙ යත්: යම් චේතනාවක් සඤ්චේතනාවක් චේතයිත ඛවෙක් වේ ද, මේ 'කුශලමූලප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාර' යි කියනු ලැබේ. ... එහෙයින් කියනු ලැබෙයි 'එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති' යි.

(21) 2/2 කුසල විපාක උපේක්ඛා සහගත යෝන විඤ්ඤාණය 440

(22) 2/2 කුසල විපාක උපේක්ඛා සහගත ඝාණ විඤ්ඤාණය 440

(23) 2/2 කුසල විපාක උපේක්ඛා සහගත ජීව්හා විඤ්ඤාණය 440

(24) 2/2 කුසල විපාක සුඛ සහගත කාය විඤ්ඤාණය 440

440. කතමෙ ධම්මා අව්‍යාකතා: යස්මිං සමයෙ කාමාවචරස්ස කුසලස්ස කම්මස්ස කතත්තා උපචිතත්තා විපාකං සොනවිඤ්ඤාණං උප්පන්නං හොති උපෙක්ඛාසහගතං සද්දාරම්මණං -පෙ- ඝානවිඤ්ඤාණං උප්පන්නං හොති උපෙක්ඛාසහගතං ගඤ්ඤාරම්මණං -පෙ- ජීව්හාවිඤ්ඤාණං උප්පන්නං හොති උපෙක්ඛාසහගතං රසාරම්මණං -පෙ- කායවිඤ්ඤාණං උප්පන්නං හොති සුඛසහගතං ඵොට්ඨබ්බාරම්මණං, තස්මිං සමයෙ කුසලමූලපච්චයා සඬ්ඛාරො, සඬ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං. නාමපච්චයා ඡේද්‍යායතනං, ඡේද්‍යායතනපච්චයා එස්සො, එස්සපච්චයා වෙදනා, වෙදනාපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං -පෙ- තෙන චූච්චති 'එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති' ති.

440. අව්‍යාකෘතධර්මයෝ කවරහ යත්: යම් කලෙක කාමාවචරකුශලකම්ය කළ බැවින් ධස් කළ බැවින් ශබ්දාලම්භන වූ උපේක්ෂාසහගත විපාක ශ්‍රෝත්‍රවිඥානය උපදනේ වේ ද, ... ගඤ්ඤාලම්භන වූ උපේක්ෂාසහගත ස්‍රාණවිඥානය උපදනේ වේ ද, ... රසාලම්භන වූ උපේක්ෂාසහගත ජීව්හාවිඥානය උපදනේ වේ ද ... ස්ප්‍රෂ්ටව්‍යාලම්භන වූ සුඛසහගත කායවිඥාන උපදනේ වේ ද, එසමයෙහි කුශලමූලප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාරය වෙයි, සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඥානය වෙයි, විඥානප්‍රත්‍යයෙන් නාමය වෙයි, නාමප්‍රත්‍යයෙන් ඡේද්‍යායතනය වෙයි, ඡේද්‍යායතනප්‍රත්‍යයෙන් ස්පඨිය වෙයි, ස්පඨිප්‍රත්‍යයෙන් වේදනාව වෙයි, වේදනාප්‍රත්‍යයෙන් භවය වෙයි, භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වෙයි, ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ වේ. ... එයින් කියනු ලැබෙයි 'එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති' යි.

(25) 2/2 කුසල විපාක උපේක්ඛා සහගත සම්පට්ඨිතය 441

441. කතමෙ ධම්මා අව්‍යාකතා: යස්මිං සමයෙ කාමාවචරස්ස කුසලස්ස කම්මස්ස කතත්තා උපචිතත්තා විපාකා මනොධාතු උප්පන්නා හොති උපෙක්ඛාසහගතා රූපාරම්මණං වා -පෙ- ඵොට්ඨබ්බාරම්මණං වා යං යං වා පනාරබ්භ, තස්මිං සමයෙ කුසලමූලපච්චයා සඬ්ඛාරො, සඬ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං, නාමපච්චයා ඡේද්‍යායතනං, ඡේද්‍යායතනපච්චයා එස්සො, එස්සපච්චයා වෙදනා, වෙදනාපච්චයා අධිමොක්ඛො, අධිමොක්ඛපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං -පෙ- තෙන චූච්චති 'එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති' ති.

441. අව්‍යාකෘතධර්මයෝ කවරහ යත්: යම් කලෙක කාමාවචරකුශලකම්ය කළ බැවින් රැස් කළ බැවින් රූපාලම්භන වේවයි ... ස්ප්‍රෂ්ටව්‍යාලම්භන වේවයි යළි යම් යම් අරමුණක් හෝ ඇරැබූ උපේක්ෂාසහගත විපාකමනෝධාතුව උපදනේ වේ ද, එසමයෙහි කුශලමූලප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාරය වෙයි, සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඤානය වෙයි, විඤානප්‍රත්‍යයෙන් නාමය වෙයි, නාමප්‍රත්‍යයෙන් ඡෛත්‍යය වෙයි, ඡෛත්‍යප්‍රත්‍යයෙන් ස්ප්‍රීතිය වෙයි, ස්ප්‍රීතියෙන් වේදනාව වෙයි, වේදනාප්‍රත්‍යයෙන් අධිමෝක්ෂය වෙයි, අධිමෝක්ෂප්‍රත්‍යයෙන් භවය වෙයි, භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වෙයි, ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ වේ. ... එයින් කියනු ලැබෙයි 'එවමෙතස්ස කේවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයෝ හොති' යි.

(26) 2/2 කුසල විපාක සෝමනස්ස සහගත සන්නිණය 442

442. කතමෙ ධර්මා අව්‍යාකතා: යස්මිං සමයෙ කාමාවචරස්ස කුසලස්ස කම්මස්ස කතත්තා උපචිතත්තා විපාකා මනෝවිඤ්ඤාණධාතූ උප්පන්නා හොති සොමනස්සසහගතා රූපාරම්මණං වා -පෙ- ධර්මාරම්මණං වා යං යං වා පනාරබ්භ, තස්මිං සමයෙ කුසලමූලපච්චයා සඬ්ඛාරො, සඬ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං, නාමපච්චයා ඡට්ඨායනනං, ඡට්ඨායනපච්චයා එස්සො, එස්සපච්චයා වේදනා, වේදනාපච්චයා අධිමොක්ඛො, අධිමොක්ඛපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං -පෙ- තෙන වුවිච්චි 'එවමෙතස්ස කේවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති' ති.

442. අව්‍යාකෘතධර්මයෝ කවරහ යත්: යම් කලෙක කාමාවචරකුශලකම්ය කළ බැවින් රැස් කළ බැවින් රූපාලම්භන වේවයි ... ධර්මාලම්භන වේවයි යළි යම් යම් අරමුණක් හෝ ඇරැබූ සොම්නස් සහගිය මනෝවිඤානධාතුව උපදනේ වේ ද, එසමයෙහි කුශලමූලප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාරය වෙයි, සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඤානය වෙයි, විඤානප්‍රත්‍යයෙන් නාමය වෙයි, නාමප්‍රත්‍යයෙන් ඡෛත්‍යය වෙයි, ඡෛත්‍යප්‍රත්‍යයෙන් ස්ප්‍රීතිය වෙයි, ස්ප්‍රීතියෙන් වේදනාව වෙයි, වේදනාප්‍රත්‍යයෙන් අධිමෝක්ෂය වෙයි, අධිමෝක්ෂප්‍රත්‍යයෙන් භවය වෙයි, භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වෙයි, ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ වේ. ... එයින් කියනු ලැබෙයි 'එවමෙතස්ස කේවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයෝ හොති' යි.

(27) 2/2 කුසල විපාක උපේක්ඛා සහගත සන්නිණය 443

443. කතමෙ ධර්මා අව්‍යාකතා: යස්මිං සමයෙ කාමාවචරස්ස කුසලස්ස කම්මස්ස කතත්තා උපචිතත්තා විපාකා මනෝවිඤ්ඤාණධාතූ උප්පන්නා හොති උපේක්ඛාසහගතා රූපාරම්මණං වා -පෙ- ධර්මාරම්මණං වා යං යං වා පනාරබ්භ, තස්මිං සමයෙ කුසලමූලපච්චයා සඬ්ඛාරො, සඬ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං, නාමපච්චයා ඡට්ඨායනනං, ඡට්ඨායනපච්චයා එස්සො, එස්සපච්චයා වේදනා, වේදනාපච්චයා අධිමොක්ඛො, අධිමොක්ඛපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං. 'එවමෙතස්ස කේවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති'.

443. අව්‍යාකෘතධර්මයෝ කවරහ යත්: යම් කලෙක කාමාවචරකුශලකම්ය කළ බැවින් රැස් කළ බැවින් රූපාලම්භන වේවයි ... ධර්මාලම්භන වේවයි යළි යම් යම් අරමුණක් හෝ ඇරැබූ උපේක්ෂාසහගත විපාකමනෝවිඤානධාතුව උපදනේ වේ ද, එසමයෙහි කුශලමූලප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාරය වෙයි, සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඤානය වෙයි, විඤානප්‍රත්‍යයෙන් නාමය වෙයි, නාමප්‍රත්‍යයෙන් ඡෛත්‍යය වෙයි, ඡෛත්‍යප්‍රත්‍යයෙන් ස්ප්‍රීතිය වෙයි, ස්ප්‍රීතියෙන් වේදනාව වෙයි, වේදනාප්‍රත්‍යයෙන් අධිමෝක්ෂය වෙයි, අධිමෝක්ෂප්‍රත්‍යයෙන් භවය වෙයි, භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වෙයි, ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ වේ. ... මෙසේ සියලු දුඃඛස්කන්ධයාගේ සමුදය වේ.

තස් කතමො කුසලමූලපච්චයා සඬ්ඛාරො: යා වෙනනා සඤ්චෙනනා වෙනයිතත්තං අයං වුවිච්චි කුසලමූලපච්චයා සඬ්ඛාරො -පෙ- තෙන වුවිච්චි 'එවමෙතස්ස කේවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති' ති.

එහි කුශලමූලප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාර කවරෙ යත්: යම් වේතනාවක් සඤ්චෙනනාවක් වේතයිත බවෙක් වේ ද, මේ 'කුශලමූලප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාර' යි කියනු ලැබේ. ... එයින් කියනු ලැබෙයි 'එවමෙතස්ස කේවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයෝ හොති' යි.

(31) 2/2 සොමනස්සසහගත ඥාණසම්පයුත්ත අසංකාරික විපාක සින 444

444. කතමෙ ධම්මා අව්‍යාකතා: යස්මිං සමයෙ කාමාවචරස්ස කුසලස්ස කම්මස්ස කතත්තා උපචිතත්තා විපාකා මනෝවිඤ්ඤාණධාතූ උප්පන්නා හොති සොමනස්සසහගතා ඥාණසම්පයුත්තා රූපාරම්මණං වා -පෙ- ධම්මාරම්මණං වා යං යං වා පනාරබ්භ. තස්මිං සමයෙ කුසලමූලපච්චයා සඬ්ඛාරො, සඬ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං, නාමපච්චයා ඡට්ඨායනනං, ඡට්ඨායනනපච්චයා එස්සො, එස්සපච්චයා වෙදනා, වෙදනාපච්චයා පසාදො, පසාදපච්චයා අධිමොක්ඛො, අධිමොක්ඛපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං -පෙ- තෙන වුවචති ‘එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති’ ති.

444. අව්‍යාකෘතධම්මෝ කවරහ යත්: යම් කලෙක කාමාවචරකුශලකම්මීය කළ බැවින් රූපාරම්මික වෙවයි ... ධම්මාරම්මික වෙවයි යළි යම් යම් අරමුණක් හෝ ඇරැබූ සොමනස් සහගත ඥාණසම්පයුත්ත විපාකමනෝවිඤ්ඤාණධාතූව උපදනේ වේ ද, එසමයෙහි කුශලමූලප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාරය වෙයි, සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඤානය වෙයි, විඤානප්‍රත්‍යයෙන් නාමය වෙයි, නාමප්‍රත්‍යයෙන් ඡේද්‍යායනය වෙයි, ඡේද්‍යායනයෙන් ස්පඨිය වෙයි, ස්පඨියප්‍රත්‍යයෙන් වේදනාව වෙයි, වේදනාප්‍රත්‍යයෙන් ප්‍රසාදය වෙයි, ප්‍රසාදප්‍රත්‍යයෙන් අධිමෝක්ෂය වෙයි, අධිමෝක්ෂප්‍රත්‍යයෙන් භවය වෙයි, භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වෙයි, ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ වේ. ... එයින් කියනු ලැබෙයි ‘එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයෝ හොති’ යි.

(32) 2/2 සොමනස්සසහගත ඥාණසම්පයුත්ත සසංකාරික විපාක සින 445

(33) 2/2 සොමනස්සසහගත ඥාණවිප්පයුත්ත අසංකාරික විපාක සින 445

(34) 2/2 සොමනස්සසහගත ඥාණවිප්පයුත්ත සසංකාරික විපාක සින 445

(35) 2/2 උපෙක්ඛාසහගත ඥාණසම්පයුත්ත අසංකාරික විපාක සින 445

(36) 2/2 උපෙක්ඛාසහගත ඥාණසම්පයුත්ත සසංකාරික විපාක සින 445

(37) 2/2 උපෙක්ඛාසහගත ඥාණවිප්පයුත්ත අසංකාරික විපාක සින 445

(38) 2/2 උපෙක්ඛාසහගත ඥාණවිප්පයුත්ත සසංකාරික විපාක සින 445

445. කතමෙ ධම්මා අව්‍යාකතා: යස්මිං සමයෙ කාමාවචරස්ස කුසලස්ස කම්මස්ස කතත්තා උපචිතත්තා විපාකා මනෝවිඤ්ඤාණධාතූ උප්පන්නා හොති සොමනස්සසහගතා ඥාණසම්පයුත්තා සසඬ්ඛාරෙන -පෙ- සොමනස්සසහගතා ඥාණවිප්පයුත්තා -පෙ- සොමනස්සසහගතා ඥාණසම්පයුත්තා සසඬ්ඛාරෙන -පෙ- උපෙක්ඛාසහගතා ඥාණසම්පයුත්තා -පෙ- උපෙක්ඛාසහගතා ඥාණසම්පයුත්තා සසඬ්ඛාරෙන -පෙ- උපෙක්ඛාසහගතා ඥාණවිප්පයුත්තා -පෙ- උපෙක්ඛාසහගතා ඥාණවිප්පයුත්තා සසඬ්ඛාරෙන රූපාරම්මණං වා -පෙ- ධම්මාරම්මණං වා යං යං වා පනාරබ්භ. තස්මිං සමයෙ කුසලමූලපච්චයා සඬ්ඛාරො, සඬ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං, නාමපච්චයා ඡට්ඨායනනං, ඡට්ඨායනනපච්චයා එස්සො, එස්සපච්චයා වෙදනා, වෙදනාපච්චයා පසාදො, පසාදපච්චයා අධිමොක්ඛො, අධිමොක්ඛපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං. -පෙ- තෙන වුවචති ‘එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති’ ති.

445. අව්‍යාකෘතධම්මෝ කවරහ යත්: යම් කලෙක කාමාවචරකුශලකම්මීය කළ බැවින් රූපාරම්මික වෙවයි ... සොමනස් සහගත ඥාණසම්පයුත්ත විපාකමනෝවිඤ්ඤාණධාතූව සංස්කාර සහිත ව උපදනේ වේ ද ... සොමනස් සහගත ඥාණවිප්පයුත්ත ... සොමනස් සහගත ඥාණවිප්පයුත්ත (විපාකමනෝවිඤ්ඤාණධාතූව) සංස්කාර සහිත ව ... උපේක්ෂා සහගත ඥාණසම්පයුත්ත ... උපේක්ෂා සහගත ඥාණසම්පයුත්ත (විපාකමනෝවිඤ්ඤාණධාතූව) සංස්කාර සහිත ව ... උපේක්ෂා සහගත ඥාණවිප්පයුත්ත ... රූපාරම්මික වෙවයි ... ධම්මාරම්මික වෙවයි යළි යම් යම් අරමුණක් හෝ ඇරැබූ උපේක්ෂා සහගත ඥාණවිප්පයුත්ත මනෝවිඤ්ඤාණධාතූව සංස්කාර සහිත ව උපදනේ වේ ද, එසමයෙහි කුශලමූලප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාරය වෙයි, සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඤානය වෙයි, විඤානප්‍රත්‍යයෙන් නාමය වෙයි, නාමප්‍රත්‍යයෙන් ඡේද්‍යායනය වෙයි, ඡේද්‍යායනයෙන් ස්පඨිය වෙයි, ස්පඨියප්‍රත්‍යයෙන් වේදනාව වෙයි,

වේදනාප්‍රත්‍යයෙන් ප්‍රසාදය වෙයි, ප්‍රසාදප්‍රත්‍යයෙන් අධිමෝක්‍ෂය වෙයි, අධිමෝක්‍ෂප්‍රත්‍යයෙන් භවය වෙයි, භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වෙයි, ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ වේ. ... එයින් කියනු ලැබෙයි 'එවමෙතස්ස කේවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයෝ හොති' යි.

(60) 2/2 ප්‍රථමධ්‍යානය විපාක සිත 446

446. කතමෙ ධම්මා අව්‍යාකතා: යස්මිං සමයෙ රූපුපපත්තියා මග්ගං භාවෙති විචිච්චෙව කාමෙහි -පෙ- පඨමං ඝානං උපසම්පජ්ජ විහරති පඨවි කසිණං. තස්මිං සමයෙ එස්සො හොති -පෙ- අවික්ඛෙපො හොති, ඉමෙ ධම්මා කුසලා. තස්සෙව රූපාවචරස්ස කුසලස්ස කම්මස්ස කතත්තා උපවිතත්තා විපාකං විචිච්චෙව කාමෙහි -පෙ- පඨමං ඝානං උපසම්පජ්ජ විහරති පඨවිකසිණං. තස්මිං සමයෙ කුසලමූලපච්චයා සඬ්ඛාරො, සඬ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං, නාමපච්චයා ඡට්ඨායතනං, ඡට්ඨායතනපච්චයා එස්සො, එස්සපච්චයා වේදනා, වේදනාපච්චයා පසාදො, පසාදපච්චයා අධිමොක්ඛො, අධිමොක්ඛපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං -පෙ- තෙන වුවිචි 'එවමෙතස්ස කේවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති' ති.

446. අව්‍යාකතධම්මෝ කවරහ යත්: යම් කලෙක රූපභවෝත්පත්තිය පිණිස මාර්ගය වඩා ද කාමයන්ගෙන් වෙන් ව ම ... පඨවිකසිණප්‍රථමධ්‍යානයට පැමිණ වෙසේ ද, එසමයෙහි ස්පඨිය වෙයි ... අවික්‍ෂේපය වේ. මේ ධම්මෝ කුසලයෝ යි. එම රූපාවචර කුසලකම්මය කළ බැවින් රැස් කළ බැවින් කාමයන්ගෙන් වෙන් ව ම ... විපාක වූ පඨවිකසිණප්‍රථමධ්‍යානයට පැමිණ වෙසේ ද, එසමයෙහි කුසලමූලප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාරය වෙයි, සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඤානය වෙයි, විඤානප්‍රත්‍යයෙන් නාමය වෙයි, නාමප්‍රත්‍යයෙන් ඡේද්‍යායතනය වෙයි, ඡේද්‍යායතනප්‍රත්‍යයෙන් ස්පඨිය වෙයි, ස්පඨිප්‍රත්‍යයෙන් වේදනාව වෙයි, වේදනාප්‍රත්‍යයෙන් ප්‍රසාදය වෙයි, ප්‍රසාදප්‍රත්‍යයෙන් අධිමෝක්‍ෂය වෙයි, අධිමෝක්‍ෂප්‍රත්‍යයෙන් භවය වෙයි, භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වෙයි, ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ වේ. ... එයින් කියනු ලැබෙයි 'එවමෙතස්ස කේවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයෝ හොති' යි.

(61) 2/2 ද්විතීයධ්‍යානය විපාක සිත 447

(62) 2/2 තෘතීයධ්‍යානය විපාක සිත 447

(63) 2/2 චතුස්ථධ්‍යානය විපාක සිත 447

(64) 2/2 පඤ්චමධ්‍යානය විපාක සිත 447

447. කතමෙ ධම්මා අව්‍යාකතා: යස්මිං සමයෙ රූපුපපත්තියා මග්ගං භාවෙති. විතක්ඛවිචාරානං වූපසමා -පෙ- දුතියං ඝානං -පෙ- තතියං ඝානං -පෙ- චතුස්ථං ඝානං -පෙ- පඨමං ඝානං -පෙ- පඤ්චමං ඝානං උපසම්පජ්ජ විහරති පඨවිකසිණං, තස්මිං සමයෙ එස්සො හොති -පෙ- අවික්ඛෙපො හොති. ඉමෙ ධම්මා කුසලා. තස්සෙව රූපාවචරස්ස කුසලස්ස කම්මස්ස කතත්තා උපවිතත්තා විපාකං සුඛස්ස ව පහානා -පෙ- පඤ්චමං ඝානං උපසම්පජ්ජ විහරති පඨවිකසිණං. තස්මිං සමයෙ කුසලමූලපච්චයා සඬ්ඛාරො, සඬ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං, නාමපච්චයා ඡට්ඨායතනං, ඡට්ඨායතනපච්චයා එස්සො, එස්සපච්චයා වේදනා, වේදනාපච්චයා පසාදො, පසාදපච්චයා අධිමොක්ඛො, අධිමොක්ඛපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං, -පෙ- තෙන වුවිචි 'එවමෙතස්ස කේවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති' ති.

447. අව්‍යාකතධම්මෝ කවරහ යත්: යම් කලෙක රූපභවෝත්පත්තිය පිණිස මාර්ගය වඩා ද, විතක්ඛවිචාරයන්ගේ සන්තිදීමෙන් ... ද්විතීයධ්‍යානයට ... තෘතීයධ්‍යානයට ... චතුස්ථධ්‍යානයට ... ප්‍රථමධ්‍යානයට පඨවිකසිණ පඤ්චමධ්‍යානයට පැමිණ වෙසේ ද, එසමයෙහි ස්පඨිය වෙයි ... අවික්‍ෂේපය වේ. මේ ධම්මෝ කුසලයෝ යි. එ ම රූපාවචරකුසලකම්මය කළ බැවින් රැස් කළ බැවින් සුඛයාගේ ද ප්‍රභාණයෙන් ... විපාක වූ පඨවිකසිණපඤ්චමධ්‍යානයට පැමිණ වෙසේ ද, එසමයෙහි කුසලමූලප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාරය වෙයි, සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඤානය වෙයි, විඤානප්‍රත්‍යයෙන් නාමය වෙයි, නාමප්‍රත්‍යයෙන් ඡේද්‍යායතනය වෙයි, ඡේද්‍යායතනප්‍රත්‍යයෙන් ස්පඨිය වෙයි, ස්පඨිප්‍රත්‍යයෙන් වේදනාව වෙයි, වේදනාප්‍රත්‍යයෙන් ප්‍රසාදය වෙයි,

ප්‍රසාදප්‍රත්‍යයෙන් අධිමෝක්ෂය වෙයි, අධිමෝක්ෂප්‍රත්‍යයෙන් භවය වෙයි, භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වෙයි, ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ වේ. ... එයින් කියනු ලැබෙයි ‘එවමෙනස්ස කේවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයෝ හොති’ යි.

(74) 2/2 ආකාසානඤ්චායනන විපාක සිත 448

(75) 2/2 විඤ්ඤාණඤ්චායනන විපාක සිත 448

(76) 2/2 ආකිඤ්චඤ්ඤායනන විපාක සිත 448

(77) 2/2 නේවසඤ්ඤා නාසඤ්ඤායනන විපාක සිත 448

448. කතමෙ ධම්මා අව්‍යාකතා: යස්මිං සමයෙ අරුපුපපත්තියා මග්ගං භාවෙති, සබ්බසො ආකිඤ්චඤ්ඤායනනං සමතික්කම්ම නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායනනසඤ්ඤාසහගතං සුඛස්ස ච පහානා -පෙ- චතුසං ඝාතං උපසම්පජ්ජ විහරති. තස්මිං සමයෙ එස්සො හොති -පෙ- අවික්ඛෙපො හොති, ඉමෙ ධම්මා කුසලා. තස්සෙ’ව අරුපාවචරස්ස කුසලස්ස කම්මස්ස කතත්තා උපචිතත්තා විපාකං සබ්බසො ආකිඤ්චඤ්ඤායනනං සමතික්කම්ම නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායනනසඤ්ඤාසහගතං සුඛස්ස ච පහානා -පෙ- චතුසං ඝාතං උපසම්පජ්ජ විහරති. තස්මිං සමයෙ කුසලමූලපච්චයා සඬබාරො, සඬබාරපච්චයා විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං, නාමපච්චයා ඡට්ඨායනනං, ඡට්ඨායනනපච්චයා එස්සො, එස්සපච්චයා වෙදනා, වෙදනාපච්චයා පසාදො, පසාදපච්චයා අධිමොක්ඛො, අධිමොක්ඛපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං, -පෙ- තෙන වුවචිති ‘එවමෙනස්ස කේවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති’ ති.

448. අව්‍යාකතධම්මයෝ කවරහ යත්: යම් කලෙක අරුපහවෝත්පත්තිය පිණිස මාථීය වඩා ද, සච්ඡිකාරයෙන් ආකිඤ්චඤ්ඤායනනය ඉක්මවා නේවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායනන සංඥා සහගත වූ සුඛයාගේ ද ප්‍රභාණයෙන් ... චතුසංඝාතයට පැමිණ වෙසේ ද, එසමයෙහි ස්පඨිය වෙයි ... අවිකේෂ්පය වේ. මේ ධම්මයෝ කුසලයෝ යි. එ ම අරුපාවචරකුසලකම්ය කළ බැවින් ඊස් කළ බැවින් සච්ඡිකාරයෙන් ආකිඤ්චඤ්ඤායනනය ඉක්මවා නේවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායනන සංඥා සහගත වූ සුඛයාගේ ද ප්‍රභාණයෙන් ... විපාක චතුසංඝාතයට පැමිණ වෙසේ ද, එසමයෙහි කුසලමූලප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාරය වෙයි, සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඥානය වෙයි, විඥානප්‍රත්‍යයෙන් නාමය වෙයි, නාමප්‍රත්‍යයෙන් ඡේද්‍යායනනය වෙයි, ඡේද්‍යායනනප්‍රත්‍යයෙන් ස්පඨිය වෙයි, ස්පඨිප්‍රත්‍යයෙන් වෙදනාව වෙයි, වෙදනාප්‍රත්‍යයෙන් ප්‍රසාදය වෙයි, ප්‍රසාදප්‍රත්‍යයෙන් අධිමෝක්ෂය වෙයි, අධිමෝක්ෂප්‍රත්‍යයෙන් භවය වෙයි, භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වෙයි, ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ වේ. ... එයින් කියනු ලැබෙයි ‘එවමෙනස්ස කේවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයෝ හොති’ යි.

(86) 2/2 සෝනාපන්න මග්ග විපාක සිත 449

(87) 2/2 සකදාගාමී මග්ග විපාක සිත 449

(88) 2/2 අනාගාමී මග්ග විපාක සිත 449

(89) 2/2 අරහත්ත මග්ග විපාක සිත 449

449. කතමෙ ධම්මා අව්‍යාකතා: යස්මිං සමයෙ ලොකුත්තරං ඝාතං භාවෙති නිය්‍යානිකං අපවයගාමීං දිට්ඨිගතනං පහානාය පට්ඨාය භූමියා පත්තියා විච්චිවෙව කාමෙහි -පෙ- පට්ඨං ඝාතං උපසම්පජ්ජ විහරති දුක්ඛාපට්ඨදං දක්ඛාභිඤ්ඤං. තස්මිං සමයෙ එස්සො හොති -පෙ- අවික්ඛෙපො හොති. ඉමෙ ධම්මා කුසලා. තස්සෙ’ව ලොකුත්තරස්ස කුසලස්ස ඝාතස්ස කතත්තා භාවිතත්තා විපාකං විච්චිවෙව කාමෙහි -පෙ- පට්ඨං ඝාතං උපසම්පජ්ජ විහරති දුක්ඛාපට්ඨදං දක්ඛාභිඤ්ඤං සුඤ්ඤතං. තස්මිං සමයෙ කුසලමූලපච්චයා සඬබාරො, සඬබාරපච්චයා විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං, නාමපච්චයා ඡට්ඨායනනං, ඡට්ඨායනනපච්චයා එස්සො, එස්සපච්චයා වෙදනා, වෙදනාපච්චයා පසාදො, පසාදපච්චයා අධිමොක්ඛො, අධිමොක්ඛපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං, එවමෙනස්ස ධම්මානං සමුදයො හොති.

449. අව්‍යාකෘතධර්මයෝ කවරහ යත්: යම් කලෙක දෘෂ්ටිගතයන්ගේ ප්‍රභාණය පිණිස ප්‍රථමභූමියට පැමිණීම පිණිස නෙය්‍යාණික වූ අපවයගාමී වූ ලෝකෝත්තරධ්‍යානය වඩා ද, කාමයන්ගෙන් වෙන් ව ම ... දුක් වූ ප්‍රතිපදා ඇති ලැයි වූ අභිඤා ඇති ප්‍රථමධ්‍යානයට පැමිණ වෙසේ ද, එසමයෙහි ස්පඨය වෙයි ... අවික්ෂේපය වේ. මේ ධර්මයෝ කුශලයෝ යි. එ ම ලෝකෝත්තරකුශලධ්‍යානය කළ බැවින් භාවිත බැවින් කාමයන්ගෙන් වෙන් ව ම ... දුක් වූ ප්‍රතිපදා ඇති ලැයි වූ අභිඤා ඇති ශුන්‍යත වූ විපාක ප්‍රථමධ්‍යානයට පැමිණ වෙසේ ද, එසමයෙහි කුශලමූලප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාරය වෙයි, සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඤානය වෙයි, විඤානප්‍රත්‍යයෙන් නාමය වෙයි, නාමප්‍රත්‍යයෙන් ඡෂ්ඨායතනය වෙයි, ඡෂ්ඨායතනප්‍රත්‍යයෙන් ස්පඨය වෙයි, ස්පඨිප්‍රත්‍යයෙන් වේදනාව වෙයි, වේදනාප්‍රත්‍යයෙන් ප්‍රසාදය වෙයි, ප්‍රසාදප්‍රත්‍යයෙන් අධිමෝක්ෂය වෙයි, අධිමෝක්ෂප්‍රත්‍යයෙන් භවය වෙයි, භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වෙයි, ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ වේ. මෙසේ මේ ධර්මයන්ගේ සමුදය වේ.

තත් කතමො කුසලමූලපච්චයා සඬ්ඛාරො: යා චෙතනා සඤ්චෙතනා චෙතයිතත්තං, අයං චූච්චති කුසලමූලපච්චයා සඬ්ඛාරො -පෙ- 'එවමෙනෙසං ධම්මානං සමුදයො හොති' ති. එවමෙනෙසං ධම්මානං සඬ්ඛති හොති, සමාගමො හොති, සමොධානං හොති, පාකුභාවො හොති. තෙන චූච්චති 'එවමෙනෙසං ධම්මානං සමුදයො හොති' ති.

එහි කුශලමූලප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාර කවරෙ යත්: යම් චේතනාවක් සඤ්චේතනාවක් චේතයිත බවෙක් වේ ද, මේ 'කුශලමූලප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාර' යි කියනු ලැබේ. ... 'එවමෙනෙසං ධම්මානං සමුදයො හොති' යනු: මෙසේ මේ ධර්මයන්ගේ සඬ්ඛතිය වෙයි, සමාගමය වෙයි, සමෝධානය වෙයි, පහළවීම වේ. එයින් කියනු ලැබෙයි 'එවමෙනෙසං ධම්මානං සමුදයො හොති' යි.

කුශලවිපාකමූලකය නිමි.

06 අකුසලවිපාකමූලකං නිට්ඨිතං (සිත් 07)

(13) 2/2 අකුසල විපාක උපේක්ඛා සහගත චක්ඛු විඤ්ඤාණ සිත 450

450. කතමෙ ධම්මා අව්‍යාකතා: යස්මිං සමයෙ අකුසලස්ස කම්මස්ස කතත්තා උපචිතත්තා විපාකං චක්ඛුවිඤ්ඤාණා උප්පන්නං හොති උපෙක්ඛාසහගතං රූපාරම්මණං. තස්මිං සමයෙ අකුසලමූලපච්චයා සඬ්ඛාරො, සඬ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං, නාමපච්චයා ජට්ඨායතනං, ජට්ඨායතනපච්චයා එස්සො, එස්සපච්චයා වේදනා, වේදනාපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං. එවමෙනස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති.

450. අව්‍යාකෘතධර්මයෝ කවරහ යත්: යම් කලෙක අකුසලකම්ය කළ බැවින් රූපාරම්මණ වූ උපේක්ෂාසහගතවිපාකවක්ඛුචරීඤානය උපදනේ වේ ද, එසමයෙහි අකුසලමූලප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාරය වෙයි, සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඤානය වෙයි, විඤානප්‍රත්‍යයෙන් නාමය වෙයි, නාමප්‍රත්‍යයෙන් ඡෂ්ඨායතනය වෙයි, ඡෂ්ඨායතනප්‍රත්‍යයෙන් ස්පඨය වෙයි, ස්පඨිප්‍රත්‍යයෙන් වේදනාව වෙයි, වේදනාප්‍රත්‍යයෙන් භවය වෙයි, භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වෙයි, ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ වේ. මෙසේ මේ සියලු දු:ඛරාශිහුගේ සමුදය වේ.

තත් කතමො අකුසලමූලපච්චයා සඬ්ඛාරො: යා චෙතනා සඤ්චෙතනා චෙතයිතත්තං. අයං චූච්චති අකුසලමූලපච්චයා සඬ්ඛාරො -පෙ- තෙන චූච්චති 'එවමෙනස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති' ති.

එහි අකුසලමූලප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාර කවරෙ යත්: යම් චේතනාවක් සඤ්චේතනාවක් සිතන ලද බවෙක් වේ ද, මේ 'අකුසලමූලප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාර' යි කියනු ලැබේ. ... එයින් කියනු ලැබෙයි 'එවමෙනස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති' යි.

(14) 2/2 අකුසල විපාක උපේක්ඛා සහගත සෝත විඤ්ඤාණ සිත 451

(15) 2/2 අකුසල විපාක උපේක්ඛා සහගත සාණ විඤ්ඤාණ සිත 451

(16) 2/2 අකුසල විපාක උපේක්ඛා සහගත ජීවහා විඤ්ඤාණ සිත 451

(17) 2/2 අකුසල විපාක දුක්ඛ සහගත කාය විඤ්ඤාණ සිත 451

451. කතමෙ ධම්මා අව්‍යාකතා: යස්මිං සමයෙ අකුසලස්ස කම්මස්ස කතත්තා උපචිත්තා විපාකං සොතවිඤ්ඤාණං උප්පන්නං හොති උපෙක්ඛාසහගතං සද්දාරම්මණං -පෙ- සානවිඤ්ඤාණං උප්පන්නං හොති උපෙක්ඛාසහගතං ගකුරම්මණං -පෙ- ජීවහාවිඤ්ඤාණං උප්පන්නං හොති උපෙක්ඛාසහගතං රසාරම්මණං -පෙ- කායවිඤ්ඤාණං උප්පන්නං හොති දුක්ඛසහගතං ථොට්ඨබ්බාරම්මණං. තස්මිං සමයෙ අකුසලමූලපච්චයා සඬබ්බාරො, සඬබ්බාරපච්චයා විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං, නාමපච්චයා ඡට්ඨායනනං, ඡට්ඨායනනපච්චයා එස්සො, එස්සපච්චයා වෙදනා, වෙදනාපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං, එවමෙනස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති.

451. අව්‍යාකෘතධම්මෝ කවරහ යත්: යම් කලෙක අකුසලකම්මය කළ බැවින් රැස් කළ බැවින් විපාක වූ ශබ්දාලම්භන වූ උපේක්ඛාසහගත ශ්‍රෝත්‍රවිඤානය උපදනේ වේ ද, ... ගකුරාලම්භන වූ උපේක්ඛාසහගත ස්‍රාණවිඤානය උපදනේ වේ ද, ... රසාලම්භන වූ උපේක්ඛාසහගත ජීව්‍යවිඤානය උපදනේ වේ ද, ... ස්ප්‍රෂ්ටව්‍යාලම්භන වූ දූෂ්‍යසහගත කායවිඤානය උපදනේ වේ ද, එසමයෙහි අකුසලමූලප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාරය වෙයි, සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඤානය වෙයි, විඤානප්‍රත්‍යයෙන් නාමය වෙයි, නාමප්‍රත්‍යයෙන් ඡෂ්ඨායනනය වෙයි, ඡෂ්ඨායනනප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශය වෙයි, ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් වේදනාව වෙයි, වේදනාප්‍රත්‍යයෙන් භවය වෙයි, භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වෙයි, ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ වේ.

තත් කතමො අකුසලමූලපච්චයා සඬබ්බාරො: යා වෙනතා සඤ්චෙනතා වෙනයිත්තා අයං වුව්චති අකුසලමූලපච්චයා සඬබ්බාරො -පෙ- තත් කතමා එස්සපච්චයා වෙදනා: යං කායිකං අසාතං කායිකං දුක්ඛං කායසම්පස්සජං අසාතං දුක්ඛං වෙදයිතං කායසම්පස්සජා අසාතා දුක්ඛා වෙදනා. අයං වුව්චති එස්සපච්චයා වෙදනා.

එහි අකුසලමූලප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාර කවරෙ යත්: යම් වෙනතාවක් සඤ්චෙනතාවක් සිත්ත ලද බවෙක් වේ ද, මේ ‘අකුසලමූලප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාර’ යි කියනු ලැබේ. එහි ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් වේදනා කවරෙ යත්: යම් අසාතයෙක් කායික දූෂ්‍යයෙක් කායසම්පස්සයෙන් උපන් අසාත - දූෂ්‍යවේදයිතයෙක් කායසම්පස්සයෙන් උපන් අසාත - දූෂ්‍යවේදනාවක් වේ ද, මේ ‘ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් වේදනා’ යි කියනු ලැබේ.

තත් කතමො වෙදනාපච්චයා භවො: යං පෙතො වෙදනං සඤ්ඤාක්ඛන්ධො සඬබ්බාරක්ඛන්ධො විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො. අයං වුව්චති වෙදනාපච්චයා භවො -පෙ- තෙන වුව්චති ‘එවමෙනස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති’ ති.

එහි වේදනාප්‍රත්‍යයෙන් භවය කවරෙ යත්: වේදනාව තබා සංඥාස්කන්ධ ය, සංස්කාරස්කන්ධ ය, විඤානස්කන්ධ යි. මේ ‘වේදනාප්‍රත්‍යයෙන් භව’ යි කියනු ලැබේ. ... ‘එවමෙනස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයෝ හොති’ යි.

(18) 2/2 අකුසල විපාක උපේක්ඛා සහගත සම්පට්ඨිජන සිත 452

452. කතමෙ ධම්මා අව්‍යාකතා: යස්මිං සමයෙ අකුසලස්ස කම්මස්ස කතත්තා උපචිත්තා විපාකා මනොධාතු උප්පන්නා හොති රූපාරම්මණං වා -පෙ- ථොට්ඨබ්බාරම්මණං වා යං යං වා පනාරබ්භ, තස්මිං සමයෙ අකුසලමූලපච්චයා සඬබ්බාරො, සඬබ්බාරපච්චයා විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං, නාමපච්චයා ඡට්ඨායනනං, ඡට්ඨායනනපච්චයා එස්සො, එස්සපච්චයා වෙදනා, වෙදනාපච්චයා අධිමොක්ඛො, අධිමොක්ඛපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං -පෙ- තෙන වුව්චති ‘එවමෙනස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති’ ති.

452. අව්‍යාකෘතධර්මයෝ කවරහ යත්: යම් කලෙක අකුශලකම්ය කළ බැවින් රූපාලම්බන වේවයි. ... ස්ප්‍රෂ්ටව්‍යාලම්බන වේවයි, යළි යම් යම් අරමුණක් හෝ ඇරැබූ විපාකමනෝධාතුව උපදනේ වේ ද, එසමයෙහි අකුශලමූලප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාරය වෙයි, සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඥානය වෙයි, විඥානප්‍රත්‍යයෙන් නාමය වෙයි, නාමප්‍රත්‍යයෙන් ඡෂ්ඨායතනය වෙයි, ඡෂ්ඨායතනප්‍රත්‍යයෙන් ස්පඨිය වෙයි, ස්පඨිප්‍රත්‍යයෙන් වේදනාව වෙයි, වේදනාප්‍රත්‍යයෙන් අධිමෝක්‍ෂය වෙයි, අධිමෝක්‍ෂප්‍රත්‍යයෙන් භවය වෙයි, භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වෙයි, ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ වේ. ... එයින් කියනු ලැබෙයි 'එවමෙනස්ස කේවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයෝ හොති' යි.

(19) 2/2 අකුසල විපාක උපේක්‍ෂා සහගත සන්නිණ සිත 453

453. කතමෙ ධම්මා අව්‍යාකතා: යස්මිං සමයෙ අකුසලස්ස කම්මස්ස කතන්තා උපචිතන්තා විපාකා මනොවිඤ්ඤාණධාතූ උප්පන්නා හොති උපේක්‍ෂාසහගතා රූපාරම්මණං වා -පෙ- ධම්මාරම්මණං වා යං යං වා පනාරබ්භ, තස්මිං සමයෙ අකුසලමූලපච්චයා සඬ්ඛාරො, සඬ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං. නාමපච්චයා ඡට්ඨායතනං, ඡට්ඨායතනපච්චයා එස්සො, එස්සපච්චයා වේදනා, වේදනාපච්චයා අධිමොක්ඛො, අධිමොක්ඛපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං. එවමෙනස්ස කේවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති.

453. අව්‍යාකෘතධර්මයෝ කවරහ යත්: යම් කලෙක අකුශලකම්ය කළ බැවින් රූපාලම්බන වේවයි. ... ධම්මාලම්බන වේවයි යළි යම් යම් අරමුණක් හෝ ඇරැබූ විපාකමනෝවිඥානධාතුව උපදනේ වේ ද, එසමයෙහි අකුශලමූලප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාරය වෙයි, සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඥානය වෙයි, විඥානප්‍රත්‍යයෙන් නාමය වෙයි, නාමප්‍රත්‍යයෙන් ඡෂ්ඨායතනය වෙයි, ඡෂ්ඨායතනප්‍රත්‍යයෙන් ස්පඨිය වෙයි, ස්පඨිප්‍රත්‍යයෙන් වේදනාව වෙයි, වේදනාප්‍රත්‍යයෙන් අධිමෝක්‍ෂය වෙයි, අධිමෝක්‍ෂප්‍රත්‍යයෙන් භවය වෙයි, භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වෙයි, ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ වේ. මෙසේ මේ සියලු දූඃඛස්කන්ධයාගේ සමුදය වේ.

තත් කතමො අකුසලමූලපච්චයා සඬ්ඛාරො: යා චෙනතා සඤ්චෙනතා චෙනයිතන්තං, අයං චූච්චති අකුසලමූලපච්චයා සඬ්ඛාරො.

එහි අකුශලමූලප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාර කවරෙ යත්: යම් චේතනාවක් සඤ්චේතනාවක් සිතන ලද බවෙක් වේ ද, මේ 'අකුශලමූලප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාර' යි කියනු ලැබේ.

තත් කතමං සඬ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං: යං චිත්තං මනො මානසං -පෙ- තථ්ථාමනොවිඤ්ඤාණධාතූ. ඉදං චූච්චති සඬ්ඛාර පච්චයා විඤ්ඤාණං.

එහි සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඥාන කවරෙ යත්: යම් සිතෙක් මනසෙක් මානසයෙක් ... තදනුරූපමනෝවිඥානධාතුවක් වේ ද, මේ 'සංස්කාර ප්‍රත්‍යයෙන් විඥාන' යි කියනු ලැබේ.

තත් කතමං විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං: වේදනාක්ඛන්ධො සඤ්ඤාක්ඛන්ධො සඬ්ඛාරක්ඛන්ධො. ඉදං චූච්චති විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං.

එහි විඥානප්‍රත්‍යයෙන් නාම කවරෙ යත්: වේදනාස්කන්ධ ය, සංඥාස්කන්ධ ය, සංස්කාරස්කන්ධ යි. මේ 'විඥානප්‍රත්‍යයෙන් නාම' යි කියනු ලැබේ.

තත් කතමං නාමපච්චයා ඡට්ඨායතනං: යං චිත්තං මනො මානසං -පෙ- තථ්ථාමනොවිඤ්ඤාණධාතූ. ඉදං චූච්චති නාමපච්චයා ඡට්ඨායතනං.

එහි නාමප්‍රත්‍යයෙන් ඡෂ්ඨායතන කවරෙ යත්: යම් චිත්තයෙක් මනසෙක් මානසයෙක් ... තදනුරූපමනෝවිඥානධාතුවක් වේ ද, මේ 'නාමප්‍රත්‍යයෙන් ඡෂ්ඨායතන' යි කියනු ලැබේ.

තත් කතමො ඡට්ඨායතනපච්චයා එස්සො: යො එස්සො ඵ්ඨසනා සම්ඵ්ඨසනා සම්ඵ්ඨිතන්තං. අයං චූච්චති ඡට්ඨායතනපච්චයා එස්සො.

එහි ඡේදයානන්‍යායෙන් ස්පඨ කවරෙ යත්: යම් ස්පඨයෙක් ස්පඨාකාරයෙක් මොනොවට ස්පඨ කරන අයුරෙක් ස්පඨ කළ බවෙක් වේ ද, මේ ‘ඡේදයානන්‍යායෙන් ස්පඨ’ යි කියනු ලැබේ.

තත් කතමා එස්සපච්චයා වෙදනා: යං වෙනසිකං නෙව සාතං නාසාතං වෙනොසම්ඵස්සජං අදුක්ඛමසුඛං වෙදයිතං, වෙනොසම්ඵස්සජා අදුක්ඛමසුඛා වෙදනා. අයං චූච්චති එස්සපච්චයා වෙදනා.

එහි ස්පඨප්‍රත්‍යයෙන් වෙදනා කවරෙ යත්: යම් වෙනසික වූ නො ම මිහිරි වූ අමිහිරි නො වූ වේතෝසම්ඵස්සයෙන් උපන් උපේක්ෂාවේදයිතයෙක් වේතෝසම්ඵස්සයෙන් උපන් උපේක්ෂාවේදනාවක් වේ ද, මේ ‘ස්පඨප්‍රත්‍යයෙන් වෙදනා’ යි කියනු ලැබේ.

තත් කතමො වෙදනාපච්චයා අධිමොක්ඛො: යො චිත්තස්ස අධිමොක්ඛො අධිමුච්චනා තදධිමුත්තනා. අයං චූච්චති වෙදනාපච්චයා අධිමොක්ඛො.

එහි වේදනාප්‍රත්‍යයෙන් අධිමෝක්ෂ කවරෙ යත්: චිත්තයාගේ යම් අධිමෝක්ෂයෙක් අධිමොක්ෂාකාරයෙක් ආලම්බනයෙහි අධිමුක්ත බවෙක් වේ ද, මේ ‘වේදනාප්‍රත්‍යයෙන් අධිමෝක්ෂ’ යි කියනු ලැබේ.

තත් කතමො අධිමොක්ඛපච්චයා භවො: යපෙඤා අධිමොක්ඛං වෙදනාක්ඛන්ධො සඤ්ඤාක්ඛන්ධො සඛ්ඛාරක්ඛන්ධො විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො. අයං චූච්චති අධිමොක්ඛපච්චයා භවො.

එහි අධිමෝක්ෂප්‍රත්‍යයෙන් භව කවරෙ යත්: අධිමෝක්ෂය තබා වේදනාස්කන්ධ ය, සංඤාස්කන්ධ ය, සංස්කාරස්කන්ධ ය, විඤාණස්කන්ධ යි. මේ ‘අධිමෝක්ෂප්‍රත්‍යයෙන් භව’ යි කියනු ලැබේ.

තත් කතමා භවපච්චයා ජාති: යා තෙසං ධම්මානං ජාති සඤ්ජාති නිබ්බන්ති අභිනිබ්බන්ති පාතුභාවො. අයං චූච්චති භවපච්චයා ජාති.

එහි භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාති කවරෙ යත්: ඒ (අරුපි) ධර්මයන්ගේ යම් නිපැද්මෙක් වෙසෙසින් නිපැද්මෙක් භටගැන්මෙක් වෙසෙසින් භටගැන්මෙක් පහළවීමෙක් වේ ද, මේ ‘භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාති’ යි කියනු ලැබේ.

තත් කතමං ජාතිපච්චයා ජරාමරණං: අජී ජරා, අජී මරණං. තත් කතමා ජරා: යා තෙසං ධම්මානං ජරා ජීරණනා ආයුනො සංභාති. අයං චූච්චති ජරා. තත් කතමං මරණං: යො තෙසං ධම්මානං ඛයො වයො භෙදො පරිභෙදො අනිච්චතා අන්තරධානං. ඉදං චූච්චති මරණං. ඉති අයඤ්ච ජරා ඉදඤ්ච මරණං ඉදං චූච්චති ජාතිපච්චයා ජරාමරණං.

එහි ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ කවරෙ යත්: ජරාවක් ඇත, මරණයෙක් ඇති. එහි ජරා කවර යත්: ඒ අරුපිධර්මයන්ගේ යම් ජරාවක් දිරන බවෙක් ආයුෂයාගේ පිරිහීමෙක් වේ ද, මේ ‘ජරා’ යි කියනු ලැබේ. එහි මරණ කවරෙ යත්: ඒ අරුපිධර්මයන්ගේ යම් ක්‍ෂයවීමෙක් ව්‍යයවීමෙක් බිඳීමෙක් භාත්පසින් බිඳීමෙක් අනිත්‍ය බවෙක් අතුරුදහන් වීමෙක් වේ ද, මේ ‘මරණ’ යි කියනු ලැබේ. මෙසේ මේ ජරාව ද මේ මරණය ද යි මේ ‘ජරාමරණ’ යි කියනු ලැබේ.

‘එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො භොති’ ති එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සඛගති භොති, සමාගමො භොති, සමොධානං භොති, පාතුභාවො භොති. තෙන චූච්චති ‘එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො භොති’ ති.

‘එවමෙතස්ස කේවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයෝ භොති’ යනු: මෙසේ මේ සියලු දූඛස්කන්ධයාගේ සඛගතිය වෙයි, සමාගමය වෙයි, සමවධානය වෙයි, ප්‍රාදුභාවය වේ. එයින් කියනු ලැබෙයි ‘එවමෙතස්ස කේවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයෝ භොති’ යි.

අකුශලච්චාකමූලකය නිමි.

අභිධම්මාජනිය නිමි.

පට්ඨවසමුප්පාදවිභවිගො නිවර්තනො ජට්ඨො.

ප්‍රතිත්‍යාසමුත්පාදවිභවිගය නිමි.

පව්වයවතුක්කං.

[ප්‍රත්‍යයවතුන්න විග්‍රහ](#) (අවයකථා)

1 වාරය

සවර් සංගාහික අථර්යෙන්

2 වාරය

ප්‍රත්‍යය විශේෂාථර්යෙන්

මහානිදාන සූත්‍රය වශයෙන්

3 වාරය

ගබ්භසෙය්‍යක සත්ත්වයන්ගේ වශයෙන්

4 වාරය

ඕපපාතික සත්ත්වයන්ගේ වශයෙන්

සම්පූර්ණ ආයතන වශයෙන්

සුත්තන්තභාෂනීයං උද්දෙසවාරවණ්ණනා

සුත්තාන්ත භාෂනීය උද්දේශ වණ්ණනාව

ඉදානි තදනන්තරෙ පටිච්චසමුප්පාදවිභවිතො යා “අයං අවිජ්ජාපච්චයා සංඛාරා”ති ආදිනා නයෙන තන්ති නික්ඛිත්තා, තස්සා අත්ථසංවණ්ණනාං කරොන්තෙන විභජ්ජවාදිමණ්ඩලං ඔතරිත්වා ආවරියෙ අනඛවාචික්ඛන්තෙන සකසමයං අවොක්ඛමන්තෙන පරසමයං අනායුභන්තෙන සුත්තං අප්පට්ඨාභන්තෙන විනයං අනුලොමෙන්තෙන මහාපදෙසෙ ඔලොකෙන්තෙන ධම්මං දීපෙන්තෙන අත්ථං සංඛගහන්තෙන තමෙවත්ථං පුන ආවත්තෙත්වා අපරෙහිපි පරියායෙහි නිද්දිසන්තෙන ච යස්මා අත්ථසංවණ්ණනා කාතඛිබ්බා හොති, පකතියාපි ච දුක්කරාව පටිච්චසමුප්පාදස්ස අත්ථසංවණ්ණනා, යථාහු පොරාණා –

ඊට අනතුරුව දැන් පටිච්ච සමුප්පාද විභංගයෙහි අයං අවිජ්ජා පච්චයා සංඛාරා යන ආදි නයෙන් පාලිය හැර එහි අපර් සංවණ්ණනාව කරන්නේ විභජ්ජවාදී මණ්ඩලයට බැස ආවායර්වරයන් නොඉක්මවා ස්ව සමය නොඉක්මවමින් පරසමය රැස් නොකරමින් සුත්‍ර ප්‍රතිබාහය නොකරමින් විනයට විරුද්ධ නොවෙමින් මහාපදේස විමසා බලමින් ධම්මය විස්තර කරමින් අපර්ය සංග්‍රහ කරමින් එම අපර්යම නැවත පරිවතර්නය කොට අන්‍ය වූ සමාන වූ නිදශර්තවල සසඳමින් යම්සේ අපර් වණ්ණනාව කළයුතු වෙයි. ප්‍රකෘතියෙන් මද දුෂ්කර වූ පටිච්ච සමුප්පාදයේ අපර් සංවණ්ණනාව පැරැන්නෝ යම්සේ (පොරාණයෝ) කීවාහුද.

“සච්චං සත්තො පටිසංකි, පච්චයාකාරමෙව ච;

දුද්දසා චතුරො ධම්මා, දෙසෙතුඤ්ච සුදුක්කරා”ති.

සස් සත් පිළිසිදුම් - පස අයුරු යන මේවා

දුද්දස් සතර දහම් - දෙසීමද දුස්කර වේ

තස්මා “අඤ්ඤත්‍ර ආගමාධිගමප්පත්තෙහි න සුකරා පටිච්චසමුප්පාදස්ස අත්ථවණ්ණනා”ති පරිතුලයිත්වා –

එහෙයින් ආගමාධිගමයට පත්වුවකු හැර ඉතා අපහසු වූ පටිච්ච සමුප්පාදයේ අපර් වණ්ණනාව කිරා බලා,

වත්තුකාමො අහං අජ්ජ, පච්චයාකාරවණ්ණනා;

පතිටියං නාධිගච්ඡාමි, අජ්ඣොගාල්භොව සාගරං.

කියැට්ටිවනු අද මම - පස අයුරු වන වැනුමෙක්

සයුරැ ගිලුනකු සේ - සිටිමි පිහිටක් නොලබා

සාසනං පනිදං නානා-දෙසනානායමණ්ඩිතං;

පුබ්බාවරියමග්ගො ව, අබ්බොච්ඡින්නො පවත්තති.

මෙ සසුනද නෙක නෙක - දෙසුමි නිය ලකරින් යුත්

පෙරදුරුවරුන් මග - නො සිඳි පවතිනු (පෙනේ)

යස්මා තස්මා තද්දුභයං, සන්නිස්සායඤ්චණ්ණනං;

ආරහිස්සාමි එතස්ස, තං සුණාථ සමාහිතා.

එ කරුණු දෙක ඇසුරු - කරමින් අරුත් විවරණ

අරඹමි අසනු එය - සිත් එකඟකර (සැදැහෙන්)

චුත්තඤ්ඤෙන පුබ්බාවරියෙහි -

[missing trans]

“යො කොච්ඡං අට්ඨං කඤ්ඤා සුභෙයා,

ලභෙථ පුබ්බාපරියං විසෙසං;

ලද්ධාන පුබ්බාපරියං විසෙසං,

අදස්සනං මච්චුරාජස්ස ගච්ඡෙ”ති.

යම් ඒ කෙනෙක් මේ සිහි කල්පනාවෙන්

අසාද හේ ඉන් ලබමින් විසේසත්

ලබා විසේසත් පෙර සේ පසුත් යම්

නොදැක්මටයි දැන් මරුගේ යැවෙන්නේ

අච්ඡේදාපච්චයා සංඛාරාතිආදීසු හි ආදිනොයෙව තාව -

අච්ඡේදා පච්චයා සංඛාරා ආදියෙහි මුලින්ම,

දෙසනාහෙදනො අඤ්ඤා-ලක්ඛණෙකවිධාදිනො;

අභිගානඤ්ච වච්ඡානා, විඤ්ඤාතබ්බො විනිච්ඡයො.

දෙසුමි බෙද අරුත් - ලකුණින් ද එක් විදි යේ

අභ හා නියමයන් - දැනගත යුතුය විනිසේ

තඤ්ඤා ‘දෙසනාහෙදනො’ති භගවතො හි වල්ලිභාරකානං චතුත්තං පුරිසානං වල්ලිග්ගහණං විය ආදිනො වා මජ්ඣිමනිකායෙ ආදිනො වා පටිච්ඡාය යාව පරියොසානං, තවා පරියොසානනො වා මජ්ඣිමනිකායෙ ආදිනො වා පටිච්ඡාය යාව ආදිනි චතුබ්බිධා පටිච්චසමුප්පාදදෙසනා. යවා හි වල්ලිභාරකෙසු චතුසු පුරිසෙසු එකො වල්ලියා මූලමේව පද්මං පස්සති, සො තං මූලෙ ඡෙදා සබ්බං ආකඨ්ඨිතා ආදාය කම්මෙ උපනෙති, එවං භගවා “ඉති බො, හික්ඛවෙ, අච්ඡේදාපච්චයා

සඬබාරා...පෙ... ජාතිපව්වයා ජරාමරණ”න්ති ආදිතො (ම. නි. 1.402) පටියාය යාව පරියොසානාපි පටිච්චසමුප්පාදං දෙසෙති.

එහි දෙසනා හෙදනො යන භාග්‍යවතුන් වහන්සේගේ දේශනා ක්‍රමයයි. වැල් ගෙනයන පුරුෂයන් සතරදෙනාගේ වැල් ඇදීම මෙන් මුලින් මැදින් හෝ අවසානය දක්වා එසේ අග මැද සිට හෝ මුල දක්වා යයි පටිච්ච සමුප්පාද දේශනා සතරාකාරය. යම් සේ වැල්ගෙන යන මිනිසුන් සතරදෙනාගෙන් එක්කෙනෙක් වැල් මුල පළමුව දකියි. හේ එහි මුල් සිදු සම්පූර්ණ වැල ඇද කමර්න්නයේ යොදයි. එසේම භාග්‍යවතුන් වහන්සේ ඉති බො භික්ඛවෙ අවිජ්ජා පව්වයා සංඛාරා.....ජාති පව්වයා ජරා මරණංති මුලපටන් අවසානය දක්වා පටිච්ච සමුප්පාදය දේශනා කරති.

යථා පන තෙසු පුරිසෙසු එකො වල්ලියා මජ්ඣං පඨමං පස්සති, සො මජ්ඣෙ ඡිඤ්ඤා උපරිභාගංයෙව ආකඩ්ඪිත්වා ආදාය කම්මෙ උපනෙති, එවං භගවා “තස්ස තං වෙදනං අභිනන්දනො අභිවදනො අජ්ඣොසාය තිට්ඨනො උප්පජ්ජති තඤ්ඤි, යා වෙදනාසු තඤ්ඤි තදුපාදානං, තස්සුපාදානපටිච්චයා භවො, භවපටිච්චයා ජාති”ති (ම. නි. 1.409; සං. නි. 3.5) මජ්ඣිකො පටියාය යාව පරියොසානාපි දෙසෙති.

යම්සේ වනාහි ඒ පුරුෂයන්ගෙන් එකෙක් වැල් මැද පළමුව දකී. හේ මැදින් කපා උපරිභාගයම ඇද කමර්න්නයේ යොදයි. එසේම භාග්‍යවතුන් වහන්සේ “තස්ස තං වෙදනං අභිනන්දනො අභිවදනො අජ්ඣොසාය තිට්ඨනො උප්පජ්ජති තඤ්ඤි, යා වෙදනාසු තඤ්ඤි තදුපාදානං තස්සුපාදාන පටිච්චයා භවො, භව පටිච්චයා ජාති” යන මැදින් පටන්ගෙන අවසානය දක්වා දේශනා කරති.

යථා ව තෙසු පුරිසෙසු එකො වල්ලියා අග්ගං පඨමං පස්සති, සො අග්ගෙ ගහෙත්වා අග්ගානුසාරෙන යාව මූලා සබ්බං ආදාය කම්මෙ උපනෙති, එවං භගවා “ජාතිපව්වයා ජරාමරණන්ති ඉති බො පනෙතං චුත්තං, ජාතිපව්වයා නු බො, භික්ඛවෙ, ජරාමරණං නො වා කථං වා එසු හොති”ති? “ජාතිපව්වයා, හන්තෙ, ජරාමරණං; එවං නො එසු හොති – ජාතිපව්වයා ජරාමරණ”න්ති. “භවපටිච්චයා ජාති...පෙ... අවිජ්ජාපටිච්චයා සඬබාරාති ඉති බො පනෙතං චුත්තං, අවිජ්ජාපටිච්චයා නු බො, භික්ඛවෙ, සඬබාරා නො වා කථං වා එසු හොති”ති? “අවිජ්ජාපටිච්චයා, හන්තෙ, සඬබාරා; එවං නො එසු හොති – අවිජ්ජාපටිච්චයා සඬබාරා”ති පරියොසානතො පටියාය යාව ආදිතොපි පටිච්චසමුප්පාදං දෙසෙති.

යම්සේ ඒ පුරුෂයන්ගෙන් එකෙක් වැල් අග පළමුව දකියි. හේ අග ගෙන අග අනුසාරයෙන් මුල දක්වා හෝ කපා කමර්න්නයේ යොදයි. එසේම භාග්‍යවතුන් වහන්සේ “ජාති පව්වයා ජරාමරණංති ඉතිබො පනෙතං චුත්තං ජාතිපව්වයා නු බො භික්ඛවෙ ජරා මරණං නොවා කථං වා එසු හොති”ති? ජාති පව්වයා හන්තෙ ජරාමරණං, එවං නො එසු හොති ජාති පව්වයා ජරාමරණන්ති භව පටිච්චයා ජාති..... අවිජ්ජා පව්වයා සංඛාරාති ඉති බො පනෙතං චුත්තං, අවිජ්ජා පව්වයා නු බො භික්ඛවෙ සංඛාරා නො වා කථං වා එසු හොති! අවිජ්ජා පව්වයා හන්තෙ සංඛාරා එවං නො එසු හොති! අවිජ්ජා පව්වයා සංඛාරාති පරියොසානතො පටිච්ච යාව ආදිතොපි පටිච්ච සමුප්පාදං දෙසෙති.

යථා පන තෙසු පුරිසෙසු එකො වල්ලියා මජ්ඣමෙව පඨමං පස්සති, සො මජ්ඣෙ ඡිඤ්ඤා හෙට්ඨා ඔතරන්තො යාව මූලා ආදාය කම්මෙ උපනෙති, එවං භගවා “ඉමෙ, භික්ඛවෙ, වත්තාරො ආභාරා කිං නිදානා, කිං සමුදයා, කිං ජාතිකා, කිං පභවා? ඉමෙ වත්තාරො ආභාරා තණ්හානිදානා, තණ්හාසමුදයා, තණ්හාජාතිකා, තණ්හාපභවා. තණ්හා වායං, භික්ඛවෙ, කිං නිදානා? වෙදනා, එස්සො, සළායතනං, නාමරූපං, විඤ්ඤාණං. සඬබාරා කිං නිදානා...පෙ... සඬබාරා අවිජ්ජානිදානා, අවිජ්ජාසමුදයා, අවිජ්ජාජාතිකා, අවිජ්ජාපභවා”ති (සං. නි. 2.11) මජ්ඣිකො පටියාය යාව ආදිතො දෙසෙති.

යම්සේ ඒ පුරුෂයන්ගෙන් එකෙක් වැල් මැදම පළමුව දකියි. හේ වැල මැදින් කපා යට සිට බලන්නේ මුලට විත් කපා කමර්න්නයේ යොදවයි. එසේම භාග්‍යවතුන් වහන්සේ ඉමෙව භික්ඛවෙ වත්තාරො ආභාරා කිං නිදානා? කිං සමුදයා? කිං ජාතිකා? කිං පභවා? ඉමෙ වත්තාරො ආභාරා තණ්හා නිදානා තණ්හා සමුදයා තණ්හා ජාතිකා තණ්හා විච්චවා තණ්හා කිං නිදානා? වෙදනා එස්සා සළායතනං නාමරූපං විඤ්ඤාණං සංඛාරා කිං නිදානා? සංඛාරා අවිජ්ජා නිදානං අවිජ්ජා පභවාති මජ්ඣිකො පටියාය යාව මුල දක්වා දේශනා කරති.

කස්මා පනෙවං දෙසෙති? පටිච්චසමුප්පාදස්ස සමන්තඤ්දකත්තා, සයඤ්ච දෙසනාවිලාසප්පත්තත්තා. සමන්තඤ්දකො හි පටිච්චසමුප්පාදො තතො තතො ඤායප්පට්ටිච්චාය සංවත්තති යෙව. දෙසනාවිලාසප්පත්තො ව භගවා චතුර්වේසාරජ්ජපටිසම්භිදායොගෙන චතුර්බිධගම්භිරිභාවප්පත්තියා ව. සො දෙසනාවිලාසප්පත්තත්තා නානානායෙහෙව ධම්මං දෙසෙති. විසෙසනො පනස්ස යා ආදිතො පටියාය අනුලොමදෙසනා, සා

පවත්තිකාරණවිභාගසම්මුල්භං වෙනෙයාජනං සමනුපස්සනො යථාසකෙහි කාරණෙහි පවත්තිසඤ්ජනත්වං උප්පත්තික්කමසඤ්ජනත්වං පවත්තිකාති ඤාතබ්බං.

කුමක් හෙයින් මෙසේ දේශනා කරන සේක්ද? පටිච්ච සමුප්පාදයේ භාත්පසින් සොදුරු බව නිසා සහ තමන්වහන්සේගේ දේශනා විලාසය නිසාද පටිච්ච සමුප්පාදය භාත්පසින්ම සුන්දර නිසා ඒ ඒ පැත්තෙන් අවබෝධය පිණිස පවතී. දේශනා විලාසයට පැමිණි භාග්‍යවතුන් වහන්සේ සිව්වෙසරද පිළිසිඹු යෝගයෙන් සිව්වැදෑරුම් ගැඹුරුබවට පැමිණි නිසාද ඒ දේශනා විලාසයට පැමිණි අනෙක නය ක්‍රමවලින් ධම්මය දේශනා කරති. මෙහි විශේෂය නම් මූලපටන් කරන අනුලෝම දේශනාවය. එය පවතින කාරුණෙහි විනය පිළිබඳ මූලාඩු විනය ජනයන් බලමින් යම්සේ ස්වකීය කරුණුවලින් ප්‍රවෘත්තිය දැක්වීම සඳහාත් උපත් ක්‍රම දැක්වීම සඳහාත් පවතින බව දතයුතුය.

යා පරියොසානතො පට්ඨාය පටිලෝමදෙසනා, සා “කිච්ඡං චතායං ලොකො ආපන්නො ජායති ච ජීයති ච මීයති චා”ති (දී. නි. 2.57) ආදිනා නයෙන කිච්ඡාපන්නං ලොකමනුවිලෝකයනො පුබ්බභාගප්පට්ටෙධානුසාරෙන තස්ස තස්ස ජරාමරණාදිකස්ස දුක්ඛස්ස අත්තනාධිගතකාරණසඤ්ජනත්වං. යා පන මජ්ඣිමනිකායෙ පට්ඨාය යාව ආදි, සා ආභාරනිදානවච්ඡාපනානුසාරෙන යාව අතීතං අද්ධානං අනිභරික්ඛා පුන අතීතද්ධනො පහුති හෙතුඵලපටිපාටිසඤ්ජනත්වං. යා පන මජ්ඣිමනිකායෙ පට්ඨාය යාව පරියොසානා පවත්තා, සා පටිච්චපන්නෙ අද්ධානෙ අනාගතද්ධහෙතුසමුට්ඨානතො පහුති අනාගතද්ධසඤ්ජනත්වං. තාසු යා සා පවත්තිකාරණසම්මුල්භස්ස වෙනෙයාජනස්ස යථාසකෙහි කාරණෙහි පවත්තිසඤ්ජනත්වං උප්පත්තික්කමසඤ්ජනත්වං ආදිනො පට්ඨාය අනුලෝමදෙසනා වුත්තා, සා ඉධ නික්ඛිත්තාති වෙදිතබ්බං.

අවසානයෙහි සිට මූල දක්වා වූ යම් පටිලෝම දේශනාවක් වෙයිද එය අපහසුවෙන් මෙලොවට පැමිණියේය. උපදී. දිරයි මැරෙයි යනාදි නයින් දුක්ඛයේ පැමිණි ලෝකය අනුව බලන්නේ පුබ්බභාග ප්‍රතිවේදය අනුසාරයෙන් ඒ ඒ ජරාමරණ ආදි දුක්ඛ තමාට මුල්වන කරුණු දැක්වීම සඳහාද, මැද පටන් මූල දක්වා කරන දේශනා එය ආභාර නිදාන නියමයන් අනුසාරයෙන් අතීත මාගර්ථ හැර දක්වා නැවත අතීත මාගර්ථයේ සිට හේතුඵල පිළිවෙල දැක්වීම සඳහාද මැද සිට අවසානය දක්වා පවත්නා දේශනා චතර්මාන මාගර්ථයේ අනාගත හේතු භට්ඨානම පටන් අනාගත මාගර්ථය දැක්වීම සඳහාද අනුලෝම දේශනාව එහි බැහැර කළ බවද දැනගත යුතුය.

කස්මා පනෙත් අවිජ්ජා ආදිනො වුත්තා? කිං පකතිවාදීනං පකති විය අවිජ්ජාපි අකාරණං මූලකාරණං ලොකස්සාති? න අකාරණං. “ආසවසමුදයා අවිජ්ජාසමුදයො”ති හි අවිජ්ජාය කාරණං වුත්තං. අත්ථ පන පරියායො යෙන මූලකාරණං සියා. කො පන සොති? වට්ටකථාය සිසභාවො. භගවා හි වට්ටකථං කථෙන්නො ද්වෙ ධම්මෙ සිසං කතා කථෙසි – අවිජ්ජං චා භවතණ්හං චා. යථාහ – “පුරිමා, හික්ඛවෙ, කොටි න පඤ්ඤායති අවිජ්ජාය ‘ඉතො පුබ්බෙ අවිජ්ජා නාහොසි, අප්පච්ඡා සමභවි’ති. එවඤ්චෙනං, හික්ඛවෙ, වුච්චති, අප්ප ච පන පඤ්ඤායති ‘ඉද්දප්පච්චයා අවිජ්ජා’ති (අ. නි. 10.61); භවතණ්හං චා, යථාහ – “පුරිමා, හික්ඛවෙ, කොටි න පඤ්ඤායති භවතණ්හාය ‘ඉතො පුබ්බෙ භවතණ්හා නාහොසි, අප්පච්ඡා සමභවි’ති. එවඤ්චෙනං, හික්ඛවෙ, වුච්චති, අප්ප ච පන පඤ්ඤායති ‘ඉද්දප්පච්චයා භවතණ්හා’ති (අ. නි. 10.62).

කුමක් හෙයින් අවිජ්ජාව මුලින් කියන ලද්ද? ප්‍රකෘති වාදීන්ගේ ප්‍රකෘතිය මෙන් අවිද්‍යාවද ලෝකයේ අකාරණ මූලකාරණයද අකාරණ නොවේ. ආසව සමුදයා අවිජ්ජා සමුදයොති අවිජ්ජාවට කාරණය කියන ලදී. යම් මූල කරුණක් වන්නේ නම් ඊට පයරාය වන්නේය. එය කුමක්ද? සසර කතාවට ශීෂ්ඨ වශයෙනි. භාග්‍යවතුන් වහන්සේ සංසාර කථාව කියන්නේ ධම්ම දෙකක් ශීෂ්ඨ කොට දේශනා කළහ. අවිද්‍යාව සහ භව තෘෂ්ණාව වශයෙනි. යම්සේ කීහ. මහණෙනි, අවිද්‍යාවේ මුල් කොන නොපෙනේ. මෙයින් පෙර අවිද්‍යාව නොවීය. ඉක්බිති පසුව පහළවිය. මෙය මෙසේ කියනු ලැබේ. මීට හේතුව අවිද්‍යාවයයි ඉන්පසු පෙනී යයි. මහණෙනි, භව තෘෂ්ණාවේ මෙයින් පෙර තෘෂ්ණාව නොවීය. ඉන්පසු ඇතිවී යයි ආදි කෙළවර නොපෙනේ. මීට හේතුව භව තෘෂ්ණාවයයි පෙනේ.

කස්මා පන භගවා වට්ටකථං කථෙන්නො ඉමෙ ද්වෙ ධම්මෙ සිසං කතා කථෙසිති? සුගතිදුගතිගාමීනො කම්මස්ස විසෙසහෙතුහුත්තා. දුගතිගාමීනො හි කම්මස්ස විසෙසහෙතු අවිජ්ජා. කස්මා? යස්මා අවිජ්ජාහිභූතො පුටුප්පනො, අග්ගිසන්නාපලගුළාහිසානපරිස්සමාහිභූතා වජ්ඣගාමී නාය පරිස්සමාතුරතාය නිරස්සාදම්පි අත්තනො අනත්තාවභම්පි ච උණ්හොදකපානං විය, කිලෙසසන්නාපනො නිරස්සාදම්පි දුගතිවිනිපාතනො ච අත්තනො අනත්තාවභම්පි පාණාතිපාතාදිමනෙකප්පකාරං දුගතිගාමීකම්මං ආරභති. සුගතිගාමීනො පන කම්මස්ස විසෙසහෙතු භවතණ්හා. කස්මා? යස්මා භවතණ්හාහිභූතො පුටුප්පනො, යථා වුත්තප්පකාරා ගාමී සිතුදකතණ්හාය සඅස්සාදං අත්තනො

පරිස්සම්විනෝදනාදායක සිතුවම්පානං විය, කිලෙසසන්නාපවිරහනෝ සඤ්ජාදං සුගතිසම්පාපනෙන අත්තනෝ දුගතිදුක්ඛපරිස්සම්විනෝදනාදායක පාණානිපාතාවෙරම ණිආදිමනෙකප්පකාරං සුගතිගාමීකම්මං ආරහති.

මේ ධර්ම දෙක ශීෂ්ඨ කළේ ඇයි? සුගති දුගති ගාමීන්ගේ කමර්ශයේ විශේෂ හේතුව වන නිසාය. දුගතිගාමීන්ගේ කමර්ශයේ විශේෂ හේතුව අවිජ්ජාය. කුමක් හෙයින්ද? යම්භෙයකින් අවිජ්ජාවෙන් පුහුදුන් තෙමේ ගින්නෙන් තැවීමෙන් පොලුපහර ලැබීමෙන් උත්සාහයෙන් මැඩපවත්වන ලද්දේ වැදූ දෙනෙක් ඒ උත්සාහයෙන් ආශ්වාද රහිතව හිතට අනථර්ශක් ගෙන දෙන්නේද උණුදිය පානය කිරීමක් මෙන් කෙලෙස් සන්නාපයෙන් ආශ්වාදරහිත වූ දුගතියට වැටෙන්නා වූද තමාට අනථර්ශ ගෙනදෙන්නා වූද ප්‍රාණසාතාදි අනේකප්‍රකාර වූ දුගර්භිගාමී කමර්වල යෙදෙයි. සුගතිගාමීන්ගේ කමර්ශයේ විශේෂ හේතුව භව තෘෂ්ණාවය. කුමක් හෙයින්ද? යම් භෙයකින් භව තෘෂ්ණාවෙන් යුත් පාඨන්ජනයා කියන ලද ආකාරයෙන් දෙන සිසිල් ජලයට ආශාවෙන් එය ආශ්වාදනය කරන්නේ තමාගේ දුක දුරුකිරීමට සිහිල් ජලය පානය කරන්නාක් මෙන් කෙලෙස් සන්නාප නැතිව ආශ්වාද සහිතව සුගතියට පැමිණෙන තමාගේ දුගර්භි දුක දුරුකිරීමට සතුන් මැරීමෙන් වැළකීම ආදි අනෙකප්‍රකාර සුගතිගාමී කමර්වල යෙදෙයි.

එතෙසු පන වට්ඨකථාය සීසභුතෙසු ධම්මෙසු කඤ්චි භගවා එකධම්මමුලිකං දෙසනං දෙසෙති, සෙය්‍යාථිදං – “ඉති බො, හික්ඛවෙ, අවිජ්ජුපනිසා සඬ්ඛාරා, සඬ්ඛාරුපනිසං විඤ්ඤාණං” න්තිආදි (සං. නි. 2.23). තථා “උපාදානියෙසු, හික්ඛවෙ, ධම්මෙසු අස්සාදානුපස්සිතො විහරතො තණ්හා පච්චිඩ්ඛිති, තණ්හාපච්චයා උපාදානං” න්තිආදි (සං. නි. 2.52). කඤ්චි උභයමුලිකමිච්චි, සෙය්‍යාථිදං – “අවිජ්ජානිවරණස්ස, හික්ඛවෙ, බාලස්ස තණ්හාය සම්පයුත්තස්ස එවමයං කායො සමුදාගතො. ඉති අයඤ්චෙව කායො ඛණ්ඩා ව නාමරූපං ඉක්ඛෙතං ද්වයං, ද්වයං පටිච්ච එස්සො, සලෙවායනනානි යෙහි පුට්ඨො බාලො සුඛදුක්ඛං පටිසංවෙදෙති” න්තිආදි (සං. නි. 2.19). තාසු තාසු දෙසනාසු “අවිජ්ජාපච්චයා සඬ්ඛාරා” නි අයම්ඨ අවිජ්ජාවසෙන එකධම්මමුලිකා දෙසනානි වෙදිතබ්බා. එවං තාවෙසු දෙසනාහෙදතො විඤ්ඤාතබ්බො චිතිච්ඡයො.

මේ සංසාර කථාවට ශීෂ්ඨභූත වූ ධර්ම අතරෙන් කිසිවිට භාග්‍යවත්හු එක් ධර්මයක් මුලික කොටද දේශනා කරති. කෙසේද? ඉති බො හික්ඛවෙ අවිජ්ජුපනිසා සංඛාරා සංඛාර නිසා විඤ්ඤාණං” ආදිය. එසේම මහණෙනි, උපාදාන ධර්මවල ආශ්වාද වශයෙන් බලන්නාට තෘෂ්ණාව වැඩේ. තෘෂ්ණා ප්‍රත්‍යයෙන් උපාදාන වේ යන ආදි කිසිතැනක උභයමුලිකවද කෙසේද? අවිජ්ජා නිවරණය නිසා තෘෂ්ණාවේ යුක්ත බාලයාට මෙසේ මේ ශරීරය භට්ඨන්තේය යන මේ කයද බාහිර නාමරූප යන මෙහි ඒ දෙක නිසා ස්පශ්‍රය සළායනන එය ස්පශ්‍ර කරන බාලයා සැපදුක් විදිය යන ආදි ඒ ඒ දේශනාවල අවිජ්ජා පච්චයා සංඛාරානි වේ. මෙහි අවිජ්ජා වශයෙන් එක් ධර්මයක් මුල්කොට කළ දේශනා වේ යයි දතයුතුය. මෙහි දේශනා හේදයෙන් චිතිස දතයුතුය.

‘අසුතො’ නි අවිජ්ජාදීනං පදානං අසුතො, සෙය්‍යාථිදං – පුරෙතො අයුත්තට්ඨෙන කායදුච්චරිතාදි අවිඤ්ජං නාම; අලද්ධබ්බන්ති අසො. තං අවිඤ්ජං විඤ්ජිති අවිජ්ජා. තබ්බිපරිතතො කායසුච්චරිතාදි විඤ්ජං නාම. තං විඤ්ජං න විඤ්ජිති අවිජ්ජා. බ්‍යාධානං රාසට්ඨං, ආයතනානං ආයතනට්ඨං, ධාතුනං සුඤ්ඤට්ඨං, සච්චානං තථට්ඨං, ඉඤ්ජියානං ආධිපතෙය්‍යට්ඨං අවිදිතං කරොතිති අවිජ්ජා. දුක්ඛාදීනං පිළිනාදිවසෙන වුත්තං වතුබ්බිධං වතුබ්බිධං අසුං අවිදිතං කරොතිති අවිජ්ජා. අත්තවිරහිතෙ සංසාරෙ සබ්බයොගිගතිභවවිඤ්ඤාණට්ඨිතිසන්නාලාසෙසු සත්තෙ ජවාපෙතිති අවිජ්ජා. පරමසුතො අවිජ්ජමානෙසු ඉක්ඛිපුරිසාදිසු ජවති, විජ්ජමානෙසු බ්‍යාධිසු න ජවතිති අවිජ්ජා. අපිච චක්ඛුච්ඤ්ඤාණාදීනං වසාරම්මණානං පටිච්චසමුප්පාදපටිච්චසමුප්පන්නානාදිව ධම්මානං ඡාදනතොපි අවිජ්ජා.

අථර් වශයෙන් යනු අවිජ්ජාදි පදයන්ගේ අථර් වශයෙන් කෙසේද? පිරිමට නුසුදුසු තැන්වල කාය දුශ්චරිතාදිය අවිද්‍යා නම් වේ. නොලද යුතුය යන අථර්ශයි. ඒ නොලද යුතු දේ ලබන්ය යනු අවිජ්ජා නම් වේ. ඊට විපරිත වූ කාය සුචරිතාදිය විඤ්ජය (ලැබිය යුතු දේ) නම් වේ. ඒ විදිය යුතු දේ නොවිඤ්ජයි අවිජ්ජා නම් වේ. ස්කන්ධයන්ගේ රාශිය අථර්ශය. ආයතනවල ආයතන අථර්ශය. ධාතුන්ගේ ශූන්‍යතා අථර්ශය සත්‍යවල තථ්‍ය අථර්ශය, ඉඤ්ජියවල අධිපති අථර්ශය නොදැන ගැනීම අවිජ්ජා වේ. දුක්ඛාදියේ පෙළීම වශයෙන් කියන ලද සතරාකාර සතරාකාර අථර්ශය නොදැනීම කෙරේනුයිද අවිජ්ජා වේ. කෙළවරක් නැති සංසාරයෙහි සියළු යෝනි ගති භව විඤ්ඤාණය ඇති සන්නාලාසවල සත්ත්වයන් දුච්චයි යනුද අවිජ්ජා වේ. පරමාථර් වශයෙන් අවිද්‍යාමාන වූ ස්ත්‍රී පුරුෂයන් කෙරෙහි දුච්චි විද්‍යාමාන බ්‍යාධි ආදිය කෙරෙහි නොදුටිය යනුද අවිජ්ජා වේ. තවද චක්ඛු විඤ්ඤාණාදියේ වස්තු අරමුණුවල හේතුවල හේතුවකින් උපන් ධර්ම වසා තබන හෙයින්ද අවිජ්ජා වේ.

යං පට්ඨව ඵලමෙති සො පට්ඨයො. පට්ඨවානි න චිතා තෙන; තං අපට්ඨක්ඛිකානි අකො. එනිති උප්පජ්ජති වෙව පවත්නති වානි අකො. අපි ව උපකාරකට්ඨො පට්ඨයට්ඨො. අවිජ්ජා ව සා පට්ඨයො වානි අවිජ්ජාපට්ඨයො. තස්මා අවිජ්ජාපට්ඨයා.

යමක් නිසා ඵලයක් ඒද එය ප්‍රත්‍යය වේ. ප්‍රත්‍යය නැතිව එයින් නොවේ. එය ප්‍රත්‍යක්ෂ නොකළ යන අර්ථය වේ. එනි යන ඉපදීම (භට්ඨනීම) ද පැවතීමද යන අර්ථය වේ. තවද උපකාරය යන අර්ථයෙන් ප්‍රත්‍යය යන අර්ථය වේ. අවිජ්ජාවද පට්ඨයද අවිජ්ජාපට්ඨය වේ. ඒ නිසා අවිජ්ජා පට්ඨයා

සඛිබ්බමභිසඛිබ්බරොන්ති සඛිබ්බාරා. අපිව අවිජ්ජාපට්ඨයා සඛිබ්බාරා, සඛිබ්බරසද්දෙන ආගතසඛිබ්බාරා වානි දුට්ඨා සඛිබ්බාරා. තස්ස පුඤ්ඤාපුඤ්ඤානෙඤ්ජාභිසඛිබ්බාරා තයො, කායවච්චිත්තසඛිබ්බාරා තයොති ඉමෙ ජ අවිජ්ජාපට්ඨයා සඛිබ්බාරා . තෙ සබ්බෙපි ලොකියකුසලාකුසලචේතනාමත්තමෙව භොන්ති.

සංඛත අභිසංස්කරණ කෙරෙහි සංඛාර වේ. තවද අවිජ්ජා පට්ඨයා සංඛාරා සංඛාර ශබ්දයෙන් ආගත සංඛාර යන දෙපරිදිය. එහි පුඤ්ඤ අපුඤ්ඤ ආනෙඤ්ජ අභිසංඛාර තුන කායවච්චි චිත්ත සංඛාර තුන යයි හයක් අවිජ්ජාපට්ඨයා සංඛාරා වේ. ඒ සියල්ල ලෝකික කුසල අකුසල චේතනා පමණ වේ.

සඛිබ්බසඛිබ්බාරො, අභිසඛිබ්බසඛිබ්බාරො, අභිසඛිබ්බරණසඛිබ්බාරො, පයොගාභිසඛිබ්බාරොති ඉමෙ පන චත්තාරො සඛිබ්බරසද්දෙන ආගතසඛිබ්බාරා. තස්ස “අනිච්චා වත සඛිබ්බාරා”තිආදියු (දී. නි. 2.221, 272; සං. නි. 1.186; 2.143) චුත්තා සබ්බෙපි සජ්ජවට්ඨයා ධම්මා ‘සඛිබ්බසඛිබ්බාරා’ නාම. කම්මනිබ්බන්තා තෙභුමකා රූපාරූපධම්මා ‘අභිසඛිබ්බසඛිබ්බාරා’ති අට්ඨකථාසු චුත්තා. තෙපි “අනිච්චා වත සඛිබ්බාරා”ති එකෙව සඛිගහං ගච්ඡන්ති. විසුං පන නෙසං ආගතට්ඨානං න පඤ්ඤායති. තෙභුමකකුසලාකුසලචේතනා පන ‘අභිසඛිබ්බරණසඛිබ්බාරො’ති චුට්ඨති. තස්ස “අවිජ්ජාගතොයං, භික්ඛවෙ, පුරිසපුග්ගලො පුඤ්ඤඤවෙ අභිසඛිබ්බරොති”තිආදියු (සං. නි. 2.51) ආගතට්ඨානං පඤ්ඤායති. කායිකචේතසිකං පන වීරියං ‘පයොගාභිසඛිබ්බාරො’ති චුට්ඨති. සො “යාවතිකා අභිසඛිබ්බරස්ස ගති, තාවතිකං ගන්ත්වා අක්ඛාහනං මඤ්ඤෙ අට්ඨාසී”තිආදියු (අ. නි. 3.15) ආගතො.

සංඛත සංඛාර, අභිසංඛත සංඛාර, අභිසංඛරණ සංඛාර, පයොගමිති සංඛාර යයි මේ සතර වනාහි සංඛාර ශබ්දයෙන් ආගත සංඛාර නම් වේ. එහි අනිච්චා වත සංඛාරා යන ආදියෙහි කියන ලද සියළු සප්‍රත්‍ය ධම්මයන් සංඛත සංඛාර නම් වේ. කමර් නිපදවන ත්‍රේභුමික රූපාරූප ධම්ම අභිසංඛත සංඛාර යයි අටුවාවල කියන ලදී. ඒවා අනිච්චා වත සංඛාර යන මෙහිම ඇතුළත් වේ. වෙන්ව වනාහි ඒවා (පෙළෙහි) පැමිණි තැනක් නොපෙනේ. ත්‍රේභුමික කුසල අකුසල චේතනා අභිසංඛරණ සංඛාර යයි කියනු ලැබේ. එය “අවිජ්ජාගතොයං භික්ඛවෙ පුරිස පුග්ගලො පුඤ්ඤඤවෙ අභිසංඛාරං අභිසංඛරොති” යන ආදියෙහි ආ තැන පෙනේ. කායික චේතසික වියර් පයොගාභිසංඛාරයයි කියනු ලැබේ. එය “යාවතිකා අභිසංඛාරස්ස ගති තාවතිකා ගන්ත්වා අක්ඛාහනං මඤ්ඤෙ අට්ඨාසී” යන ආදියෙහි ආවේය.

න කෙවලඤ්ච එතෙයෙව, අඤ්ඤෙපි “සඤ්ඤාවෙදයිතනිරොධං සමාපජ්ජන්තස්ස ඛො, ආවුසො විසාඛ, භික්ඛුනො පට්ඨං නිරුජ්ඣති වට්ඨසඛිබ්බාරො, තතො කායසඛිබ්බාරො, තතො චිත්තසඛිබ්බාරො”තිආදිනා (මං. නි. 1.464) නයෙන සඛිබ්බරසද්දෙන ආගතා අනෙකසඛිබ්බාරා. තෙසු නත්ථි සො සඛිබ්බාරො, යො සඛිබ්බසඛිබ්බාරෙ සඛිගහං න ගච්ඡෙය්‍ය. ඉතො පරං සඛිබ්බරපට්ඨයා විඤ්ඤාණන්තිආදියු යං චුත්තං තං චුත්තනායෙනෙව වෙදිතබ්බං.

හුදකලා මෙය පමණක් නොව අන්‍ය වූද “සංඤා වෙදයිත නිරොධ” සමචූද්‍රණ භික්ඛුට්ඨ පළමුව වට්ඨසංඛාර නිරුද්ධ වේ. ඉක්බිතිව කාය සංඛාරද ඉක්බිතිව චිත්ත සංඛාරයද ආදි ක්‍රමයෙන් සංඛාර ශබ්දයෙන් ආ නොයෙක් සංඛාර වේ. ඒවා අතරෙන් සංඛත සංඛාරයෙහි සංග්‍රහයට නොගිය සංඛාරයක් නැත. මෙයින් පසු සංඛාරපට්ඨයා විඤ්ඤාණං යන ආදියෙහි යමක් කියන ලද එය කියන ලද ආකාරයෙන් දත යුතුය.

අචුත්තෙ පන විජානාතිති විඤ්ඤාණං. නමනිති නාමං. රූපජනිති රූපං. ආයෙ තනොති, ආයතඤ්ච නයනිති ආයතනං. චුසනිති එස්සො. වෙදයනිති වෙදනා. පරිතස්සනිති තණ්හා. උපාදයනිති උපාදානං. භවති භාවයති වානි භවො. ජනනං ජාති. ජීරණං ජරා. මරන්ති එතෙනාති මරණං. සොවනං සොකො. පරිදෙවනං පරිදෙවො. දුක්ඛයනිති දුක්ඛං; උප්පාදට්ඨිතිවසෙන වා ද්වෙධා ඛණනිති දුක්ඛං. දුම්මනස්ස භාවො දොමනස්සං. භුසො ආයාසො උපායාසො.

නොකියන ලද්ද වනාහි දැනගනීනුයි විඤ්ඤාණං වේ. නැමේනුයි නාම නම් වේ. වෙනස්වේනුයි රූප නම් වේ. අය පතුරුවයි. ආයතනද පමුණුවයි ආයතන වේ. සපශර් කරයි. එස්ස. විදිනුයි වෙදනා. ආසාවෙහි අසීමිත වේනුයි තණ්හා. අල්වා ගනීනුයි උපාදාන වෙයි. භවො ඉපදවීම ජාති දිරිම ජරා. මරණය මෙයින්ය. මරණං. සොක කිරීම සොකො.

විලාප කීම පරිදෙවො. දුකට පත්කිරීම දුක්බ. උත්පාද යිනි වශයෙන් හෝ දෙයාකාරයෙන් කරයිද දුක්බ වේ. දුමර්නවීම දෝමනස්ස බොහෝ කරදර (ආයාස) උපායාස වේ.

සම්භවන්තීනි නිබ්බන්තන්ති. න කෙවලඤ්ච සොකාදිහෙව, අථ බො සබ්බපදෙහි ‘සම්භවන්ති’නි සද්දස්ස යොජනා කාතබ්බා. ඉතරථා හි “අවිජ්ජාපච්චයා සඬබ්බාරා”නි චුත්තෙ කිං කරොන්තීති න පඤ්ඤායෙය්‍යං. “සම්භවන්ති”නි පන යොජනය සති “අවිජ්ජා ව සා පච්චයො වාති අවිජ්ජාපච්චයො; තස්මා අවිජ්ජාපච්චයා සඬබ්බාරා සම්භවන්ති”නි පච්චයපච්චයුප්පන්තවච්ඡානං කතං හොති. එස නයො සබ්බස්ස.

සම්භවන්ති උපදි. තනිකර සෝක ආදිය නොවේ. සියළු පදවලට සම්භවන්ති ශබ්දය යෙදිය යුතු වේ. අවිජ්ජා පච්චයා සංඛාරා යයි කී කල්හි කුමක් කෙරේදැයි නො පෙන්වයි. සම්භවන්ති යෙදීමෙන් අවිජ්ජති සා පච්චයාති අවිජ්ජාපච්චයා එසේ හෙයින් “අවිජ්ජා පච්චයා සංඛාරා සම්භවන්ති” පච්චය පවිචුප්පන්ත නියමය වෙයි. සියළු තන්හි මේ නයයි.

එවන්ති නිද්දිට්ඨනයනිදස්සනං. තෙන අවිජ්ජාදිහෙව කාරණෙහි, න ඉස්සරනිම්මානාදිහිනි දස්සෙති. එතස්සානි යථාචුත්තස්ස. කෙවලස්සානි අසම්මිස්සස්ස සකලස්ස වා. දුක්ඛක්ඛන්ධස්සානි දුක්ඛසමූහස්ස, න සත්තස්ස, න සුඛසුභාදිනං. සමුදයොති නිබ්බන්ති. හොතිති සම්භවති. එවමෙසු අත්තො විඤ්ඤාතබ්බො විනිවිජයො.

එවං යනු දක්වන ලද ක්‍රම නිදගර්නයයි. එහෙයින් අවිජ්ජාදි හේතුවෙන්ම. ඊශ්වර නිමර්ශාදියෙන් නොවේ යයි දක්වයි. එතස්ස යනු කියන ලද පරිදි. කෙවලස්ස සම්මිශ්‍ර නොවූ. සියල්ල හෝ දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස දුක් සමූහය. සත්තයින්ට සැප සුඛ වශයෙන් නොවේ. සමුදය - උපදියි. භටගනියි. හොති සිදුවේ. මෙසේ මෙහි අථර් වශයෙන් දතයුතුය.

‘ලක්ඛණාදිතො’නි අවිජ්ජාදිනං ලක්ඛණාදිතො, සෙය්‍යථිදං - අඤ්ඤාණලක්ඛණා අවිජ්ජා, සම්මොහනරසා, ඡාදනපච්චුපට්ඨානා, ආසවපදට්ඨානා. අභිසංඛරණලක්ඛණා සඬබ්බාරා, ආයුහනරසා, වෙනනාපච්චුපට්ඨානා, අවිජ්ජාපදට්ඨානා. විජානනලක්ඛණං විඤ්ඤාණං, පුබ්බධගමරසං, පටිසංක්ඛිපච්චුපට්ඨානං, සඬබ්බාරපදට්ඨානං, වජාරම්මණපදට්ඨානං වා. නමනලක්ඛණං නාමං, සම්පයොගරසං, අවිනිබ්භොගපච්චුපට්ඨානං, විඤ්ඤාණපදට්ඨානං. රූප්පනලක්ඛණං රූපං, විකිරණරසං, අබ්‍යාකතපච්චුපට්ඨානං, විඤ්ඤාණපදට්ඨානං. ආයතනලක්ඛණං සළායතනං, දස්සනාදිරසං, වක්ඛ්ඨ්ථාරභාවපච්චුපට්ඨානං , නාමරූපපදට්ඨානං. චුසනලක්ඛණො එස්සො, සඬසට්ටනරසො, සඬගතිපච්චුපට්ඨානො, සළායතනපදට්ඨානො. අනුභවනලක්ඛණො වේදනා, විසයරසසම්භොගරසා, සුඛදුක්ඛපච්චුපට්ඨානා, එස්සපදට්ඨානා. හෙතුලක්ඛණො තණ්හා, අභිනඤ්ඤාරසා, අතිත්තිභාවපච්චුපට්ඨානා, වේදනාපදට්ඨානා. ගහණලක්ඛණං උපාදානං, අමුඤ්චනරසං, තණ්හාදල්හන්තදිට්ඨිපච්චුපට්ඨානං, තණ්හාපදට්ඨානං. කම්මකම්මඵලලක්ඛණො භවො, භාවනභවනරසො, කුසලාකුසලාබ්‍යාකතපච්චුපට්ඨානො, උපාදානපදට්ඨානො. ජාතිආදිනං ලක්ඛණාදිනි සච්චවිභවිගෙ චුත්තනයෙනෙව වේදිතබ්බාති. එවමෙසු ලක්ඛණාදිතොපි විඤ්ඤාතබ්බො විනිවිජයො.

ලක්ඛණාදි යනු අවිජ්ජාදි ලක්ෂණ වශයෙන් කෙසේද? අවිජ්ජාව නොදැනීම ලක්ෂණය. මුළාකිරීම කෘත්‍යයයි. වැසීම වැටහෙන කාරණයයි. ආශ්‍රවය ආසන්න කාරණය සංඛාර අභිසංස්කරණය ලක්ෂණයයි. රැස්කිරීම කෘත්‍යයයි. වේතනාව වැටහෙන කරුණය. අවිද්‍යාව ආසන්න කාරණය විඤ්ඤාණය දැනගැනීමේ ලක්ෂණ වේ. ඉදිරියෙන් යෑම කෘත්‍යය ප්‍රතිසන්ධිය වැටහෙන ආකාරයයි. සංස්කාර ආසන්න කරුණය. වස්තු අරමුණු කිරීම හෝ ආසන්න කාරණය. නාමය නැමීම ලක්ෂණයයි. සම්ප්‍රයෝගය කෘත්‍යය වෙන් නොවීම වැටහෙන කාරණය. විඤ්ඤාණය ආසන්න කරුණය. රූපය වෙනස්වීම ලක්ෂණය. විසිරීම කෘත්‍යය. ප්‍රකාශ නොකරන වැටහෙන කරුණය. විඤ්ඤාණය ආසන්න කරුණය. සළායතන රැස්වන ස්ථානය ලක්ෂණයයි. දස්සනාදිය කෘත්‍යය වේ. වස්තු ද්වාරභාවය වැටහෙන ආකාරයයි. නාමරූප ආසන්න කරුණය. එස්ස ස්පශ්‍ර් ලක්ෂණය යයි. ගැටුම කෘත්‍යයයි. එක්වීම වැටහෙන ආකාරය සළායතන ආසන්න කරුණය. වේදනා අනුරූපවන (විදීම) ලක්ෂණය විෂය රසය හා එක්වීම කෘත්‍යයයි. සැප දුක් වැටහෙන ආකාරය ස්පශ්‍ර්ස ආසන්න කාරණය. තණ්හා හේතු ලක්ෂණය සතුටු වීම කෘත්‍යය තෘප්තිමත්භාවයට නොපැමිණීම වැටහෙන කාරණය වේදනා ආසන්න කරුණය. උපාදානය ග්‍රහණය කිරීම ලක්ෂණය. මුදා නොහැරීම කෘත්‍යයයි. තෘෂ්ණා දෘඪ ආත්ම දෘෂ්ටිය වැටහෙන ආකාරය. තෘෂ්ණාව ආසන්න කාරණය. භවො කමර් කමර්වල ලක්ෂණය (භව භවන) වීම කෘත්‍යයයි කුසල අකුසල අව්‍යාකෘත වැටහෙන ආකාරය උපාදානය ආසන්න කරුණය. ජාති ආදියෙහි ලක්ෂණ සච්ච විභංගයෙහි කී ආකාරයෙන් දැනගන්න. මෙසේ මෙහි ලක්ෂණාදි වශයෙන් විනිස දතයුතුය.

‘එකවිධාදිතෝ’නි එකු අවිජ්ජා අඤ්ඤාණාදස්සනමොභාදිභාවතො එකවිධා, අප්පට්ඨපත්තිවිච්ඡාපට්ඨපත්තිතො දුට්ඨා තථා සඨබ්බාරාසඨබ්බාරතො, වේදනාත්තයසම්පයොගතො තිවිධා, චතුසච්චඅප්පට්ඨවේදනො චතුඛිඛිධා, ගතිපඤ්චකාදිනවච්ඡාදනතො පඤ්චවිධා, ද්වාරාරම්මණතො පන සබ්බෙසුපි අරූපධම්මෙසු ඡබ්බිධතා වේදිතබ්බා.

එකවිධාදිතො යන මෙහි අවිජ්ජාව - නොදැනීම නොපෙනීම මෝහය ආදි වශයෙන් ඒකවිධය. ප්‍රතිපත්තියක් නැති මිථ්‍යා ප්‍රතිපත්ති වශයෙන් හා සංඛාර අසංඛාර වශයෙන් ද්විධය. වේදනා තුනෙන් යුත් නිසා ත්‍රිවිධය. චතුස්සත්‍ය අප්‍රතිවේද වශයෙන් චතුර්විධය. ගති පඤ්චකාදිය වසන බැවින් පංචවිධය. ද්වාර ආරම්මණ වශයෙන් සියළු අරූප ධර්මවල ඡබ්බිධ නය දතයුතුය.

සඨබ්බාරා සාසවච්ඡාකධම්මධම්මාදිභාවතො එකවිධා, කුසලාකුසලතො දුට්ඨා තථා පරිත්තමභග්ගහිතමඡ්ඤ්ඤාමිච්ඡන්තනියතානියතතො, තිවිධා පුඤ්ඤාභිසඨබ්බාරාදිභාවතො, චතුඛිඛිධා චතුයොනිසංවත්තනතො, පඤ්චවිධා පඤ්චගතිගාමිතො.

සංඛාරය - ආශ්‍රව සහිත විපාක ධර්මාදි භවයෙන් ඒකවිධය. කුසලාකුසල වශයෙන් ද්විධය. එසේම පරිත්ත මභග්ගහ, හිත, මඡ්ඤ්ඤා, මිච්ඡන්ත බොරු සම්මත්ත (නිවැරදිව) නියත අනියත වශයෙන් ද්විධය. පුඤ්ඤාදි සංස්කාර භාවයෙන් ත්‍රිවිධය. සතර යෝනි පැවතීම වශයෙන් චතුර්විධය. පංචගතිගාමී හෙයින් පංචවිධය.

විඤ්ඤාණං ලොකීයවිපාකාදිභාවතො එකවිධං, සහෙතුකාහෙතුකාදිතො දුට්ඨං, භවත්තයපරියාපන්නතො වේදනාත්තයසම්පයොගතො අහෙතුකදුහෙතුකතිහෙතුකතො ච තිවිධං, යොනිගතිවසෙන චතුඛිඛිධං පඤ්චවිධඤ්ඤා.

විඤ්ඤාණය-ලොකික විපාකාදි භාවයෙන් ඒකවිධය. සහෙතුක අහෙතුක හේදයෙන් ද්විධය. භවත්‍රය ඇතුළත් හෙයින් ද වේදනාත්‍රයෙහි යුක්ත හෙයින්ද අහෙතුක දුහෙතුක ත්‍රිහෙතුක වශයෙන් ත්‍රිවිධය. යෝනි ගති වශයෙන් චතුර්විධ ද පංචවිධ ද වේ.

නාමරූපං විඤ්ඤාණසන්නිස්සයතො කම්මපච්චයතො ච එකවිධං, සාරම්මණානාරම්මණතො දුට්ඨං, අතීතාදිතො තිවිධං, යොනිගතිවසෙන චතුඛිඛිධං පඤ්චවිධඤ්ඤා.

නාමරූපං විඤ්ඤාණය ඇසුරු කරන නිසාම කමර් ප්‍රත්‍යයද නිසා ඒකවිධය. සාරම්මණ අනාරම්මණ වශයෙන් ද්විධය. අතීතාදි වශයෙන් ත්‍රිවිධය. යෝනි ගති වශයෙන් චතුර්විධ පංචවිධ ද වේ.

සළායතනං සඤ්ජාතිසමොසරණවධානතො එකවිධං, භූතප්පසාදවිඤ්ඤාණාදිතො දුට්ඨං, සම්පන්නසම්පන්නතොභයගොචරතො තිවිධං, යොනිගතිපරියාපන්නතො චතුඛිඛිධං පඤ්චවිධඤ්ඤාචාති ඉමිනා නයෙන එස්සාදිනම්පි එකවිධාදිභාවො වේදිතබ්බොති. එවමෙකු එකවිධාදිතොපි විඤ්ඤාතබ්බො චිතිච්ඡයො.

සළායතනය හටගැනීම බැසීම ආසන්න අවර්ගයෙන් ඒකවිධය. භූතප්‍රසාද විඤ්ඤාණ වශයෙන් ද්විධය. සම්පන්න අසම්පන්න උභයගෝචර නොවීමෙන් ත්‍රිවිධය. යෝනි ගති ඇතුළත් හෙයින් චතුර්විධ පංචවිධ වේ. මේ ක්‍රමයෙන් එස්සාදින්ගේද ඒකවිධභාවය දැනගත යුතුය. මෙසේ මෙහි ඒකවිධාදි වශයෙන් චිතිස දතයුතුය.

‘අභිග්‍යානඤ්ච වච්ඡානා’නි සොකාදයො වෙකු භවචක්කස්ස අවිච්ඡේදදස්සනක්ථං චුත්තා. ජරාමරණබ්බාහතස්ස හි බාලස්ස තෙ සම්භවන්ති. යථාහ - “අස්සුතවා, හික්ඛවෙ, පුපුර්ජනො සාරිරිකාය දුක්ඛාය වේදනාය චුට්ඨො සමානො සොචති කිලමති පරිදෙවති උරත්තාළිං කඤ්ඤාති සම්මොහමාපජ්ජති”නි (සං. නි. 4.252). යාච ව තෙසං පවත්ති තාව අවිජ්ජායාති පුනපි අවිජ්ජාපච්චයා සඨබ්බාරාති සම්බන්ධමෙව හොති භවචක්කං. තස්මා තෙසම්පි ජරාමරණෙනෙව එකසඨබ්බෙපං කඤ්ඤා ද්වාදසෙව පටිච්චසමුප්පාදබ්බානිති වේදිතබ්බාති. එවමෙකු අභිග්‍යානං වච්ඡානානොපි විඤ්ඤාතබ්බො චිතිච්ඡයො. අයං තාවෙකු උද්දෙසවාරවසෙන සඨබ්බෙපකථා.

අංගද නියමයන්ද සෝකාදියද භවචක්‍රයේ නොකැඩීම් දැක්වීම සඳහා කියන ලදි. ජරාමරණ කැඳවන බාලයාව ඒවා හටගනී. මෙසේ කිය. “මහණෙනි, අශ්‍රැතවත් පෘග්ග්ජනයා කායික දුක් වේදනාවෙන් ස්පශර් (පෙළපත්) කරන ලද්දේ සෝක කරයි. ක්ලාන්ත වෙයි. වැලපෙයි. පපුවට ගසා ගනිමින් හඬයි. මුළාවට පැමිණෙයි. යම් තවත් ඒවා පවති ද ඒවාත් අවිද්‍යාව ඇතැයි නැවතද “අවිජ්ජා පච්චයා සංඛාරා” යයි හච වක්‍රය සම්බන්ධ වෙයි. එහෙයින් ඒවා ජරාමරණවලට සාපේක්ෂ කොට පටිච්ච සමුප්පාද අංග දොළහ යයි දතයුතුය. මෙසේ එහි අංග නියමය වශයෙන්ද චිතිස දැනගත යුතුය. මෙය මෙහි උද්දෙස වශයෙන් සාපේක්ෂ කථාවය.

උද්දෙසවාරවණ්ණනා නිව්ධිතා.

අවිජ්ජාපදනිද්දෙසො

අවිජ්ජාපදනිද්දෙසො

ඉදානි නිද්දෙසවාරවණ්ණනා විඤ්ඤානං හොති. “අවිජ්ජා පච්චයා සංඛාරා”ති භි වුත්තං. තස්ස අවිජ්ජාපච්චයෙසු සංඛාරෙසු දස්සෙතබ්බෙසු යස්මා පුත්තෙ කප්පෙතබ්බෙ පට්ඨං පිතා කට්ඨයති. එවඤ්ඤානං සති ‘මිත්තස්ස පුත්තො, දත්තස්ස පුත්තො’ති පුත්තො සුකට්ඨො හොති. තස්මා දෙසනාකුසලො සත්ථා සංඛාරානං ජනකස්සෙත පිතුසදිසං අවිජ්ජං තාව දස්සෙතුං තස්ස කතමා අවිජ්ජා? දුක්ඛෙ අඤ්ඤාණන්ති ආදිමාහ.

දැන් නිද්දෙස වශයෙන් විස්තර කළා වෙයි. “අවිජ්ජා පච්චයා සංඛාරා” යයි කියන ලදි. එහි අවිද්‍යා ප්‍රත්‍යයෙන් සංඛාර දැක්විය යුතු කල්හි පුතා ගැන කිවයුතු කල්හි පියා ගැන යම්සේ කියයිද මෙසේ ඇතිකල්හි මිතුරාගේ පුතා දත්තගේ පුතා යයි පුතා ගැන පැහැදිලිව කිව්වා නම් වේ. එහෙයින් දේශනා දක්‍ෂ වූ ශාස්ත්‍රාන්ත වහන්සේ සංස්කාර ජනනය කළ අපර්යන්ත පියා සමාන අවිජ්ජාව පළමුකොට දැක්වීමට “තස්ස කතමා අවිජ්ජා” දුක්ඛෙ අඤ්ඤාණං” යයි වදාළහ.

තස්ස යස්මා අයං අවිජ්ජා දුක්ඛසච්චස්ස යාථාවසරසලක්ඛණං ජානිතුං පස්සිතුං පටිච්ච්ඤානං න දෙති, ඡාදෙත්වා පරියොනක්ඛිතා ගතොත්වා තිට්ඨති, තස්මා “දුක්ඛෙ අඤ්ඤාණං”න්ති වුච්චති. තථා යස්මා දුක්ඛසමුදයස්ස දුක්ඛනිරෝධස්ස දුක්ඛනිරෝධගාමිනියා පටිපදාය යාථාවසරසලක්ඛණං ජානිතුං පස්සිතුං පටිච්ච්ඤානං න දෙති, ඡාදෙත්වා පරියොනක්ඛිතා ගතොත්වා තිට්ඨති, තස්මා දුක්ඛනිරෝධගාමිනියා පටිපදාය අඤ්ඤාණන්ති වුච්චති. ඉමෙසු චතුසු ධානෙසු සුත්තන්තිකපරියායෙන අඤ්ඤාණං අවිජ්ජාති කට්ඨං.

එහි යම්භෙයකින් මේ අවිද්‍යාව තත්වු පරිදි ලක්‍ෂණ දැනගැනීමට බැලීමට අවබෝධ කරගැනීමට නොදෙයි. වසා භාත්පසින් වෙලා ගැටගසා සිටියි. ඒ නිසා දුක්ඛ අඤ්ඤාණං කියයි. එසේම දුක්ඛ සමුදයේ දුක්ඛ නිරෝධයේ දුක්ඛ නිරෝධගාමිනී ප්‍රතිපදාවේ තත්වු පරිදි ලක්‍ෂණ දැනගැනීමට බැලීමට අවබෝධ කරගැනීමට නොදෙයි. වසා භාත්පසින් වෙලා ගැටගසා සිටියි. ඒ නිසා දුක්ඛ නිරෝධගාමිනී පටිපදාය අඤ්ඤාණං නයයි කියයි. මේ සතර ස්ථානයෙහිම අඤ්ඤාණය අවිජ්ජා යයි සූත්‍රාන්ත පරියායෙන් (ක්‍රමයෙන්) කියන ලදි.

නික්ඛෙපකණ්ඩෙ (ධ. සං 1067) පන අභිධම්මපරියායෙන “පුබ්බන්තෙ අඤ්ඤාණං”න්ති අපරෙසුපි චතුසු ධානෙසු අඤ්ඤාණං ගභිතං. තස්ස පුබ්බන්තෙති අතීතො අද්ධා, අතීතානි ඛණ්ඩානුභායනනානි. අපරන්තෙති අනාගතො අද්ධා, අනාගතානි ඛණ්ඩානුභායනනානි. පුබ්බන්තාපරන්තෙති තදුභං. ඉදප්පච්චයතානි සංඛාරාදීනං කාරණානි අවිජ්ජාදීනි අභිගාති. පටිච්චසමුප්පන්නධම්මානි අවිජ්ජාදීනි නිබ්බන්තා සංඛාරාදියො ධම්මා. තත්‍රායං අවිජ්ජා යස්මා අතීතානං ඛණ්ඩාදීනං යාථාවසරසලක්ඛණං ජානිතුං පස්සිතුං පටිච්ච්ඤානං න දෙති, ඡාදෙත්වා පරියොනක්ඛිතා ගතොත්වා තිට්ඨති, තස්මා “පුබ්බන්තෙ අඤ්ඤාණං”න්ති වුච්චති. තථා යස්මා අනාගතානං ඛණ්ඩාදීනං, අතීතානාගතානං ඛණ්ඩාදීනං ඉදප්පච්චයතාය වෙච පටිච්චසමුප්පන්නධම්මානාඤ්ච යාථාවසරසලක්ඛණං ජානිතුං පස්සිතුං පටිච්ච්ඤානං න දෙති, ඡාදෙත්වා පරියොනක්ඛිතා ගතොත්වා තිට්ඨති, තස්මා ඉදප්පච්චයතාපටිච්චසමුප්පන්නෙසු ධම්මෙසු අඤ්ඤාණන්ති වුච්චති. ඉමෙසු අට්ඨසු ධානෙසු අභිධම්මපරියායෙන අඤ්ඤාණං අවිජ්ජාති කට්ඨං.

නික්‍ෂෙප කාණ්ඩයෙහි අභිධම්ම පරියායෙන් “පුබ්බන්තෙ අඤ්ඤාණං” නය අපරයෙහි සමාන සතරේ අඤ්ඤාණය ද ගන්තා ලදි. එහි පුබ්බන්තෙ යනු අතීත මාගර්යයි. අතීත ස්කන්ධ ධාතු ආයතනයෝය. අපරන්තෙ යනු අනාගත මාගර්ය. අනාගත ස්කන්ධ ධාතු ආයතනයෝය. පුබ්බන්තාපරන්තෙ ඒ දෙකමය. ඉදප්පච්චයතා යනු සංස්කාරාදියේ භේදවන අවිජ්ජාදි අංගයෝය. පටිච්ච සමුප්පන්න ධම්මා යනු අවිජ්ජාදියෙන් නිපදවන ලද සංස්කාරාදි ධම්මයෝය. එහි මේ අවිජ්ජාව යම් භෙයකින් අතීත ස්කන්ධාදීන්ගේ තත්වු පරිදි ලක්‍ෂණ දැනගැනීමට බැලීමට අවබෝධ කරගැනීමට නොදෙයි. වසා භාත්පසින් වෙලා ගැටගසා සිටියි. ඒ නිසා පුබ්බන්තෙ අඤ්ඤාණං යයි කියනු ලැබේ. එසේම අනාගත, අතීතානාගත ස්කන්ධාදීන්ගේ ඉදප්පච්චයතාවද පටිච්චසමුප්පන්න ධම්මා තත්වු පරිදි ලක්‍ෂණ දැනගැනීමට බැලීමට අවබෝධ කරගැනීමට නොදෙයි. වසා භාත්පසින් වෙලා ගැටගසා සිටියි. එයින් ඉදප්පච්චයතා පටිච්චසමුප්පන්න ධම්මෙසු අඤ්ඤාණං යයි කියනු ලැබේ. මේ ස්ථාන අටේ අභිධම්ම පරියායෙන් අඤ්ඤාණය අවිජ්ජා යයි කියන ලදි.

එවං කිං කට්ඨං හොති? කිව්වතො වෙච ජානිතො ච අවිජ්ජා කට්ඨා නාම හොති. කථං? අයඤ්ඤි අවිජ්ජා ඉමානි අට්ඨ ධානානි ජානිතුං පස්සිතුං පටිච්ච්ඤානං න දෙතිති කිව්වතො කට්ඨා; උප්පජ්ජමානාපි ඉමෙසු අට්ඨසු ධානෙසු

උප්පජ්ජනීති ජාතිතොපි කථිතා. එවං කටේඤා පුන “යං එවරූපං අඤ්ඤාණං අදස්සන”න්තිආදීනි පඤ්චවිසති පදානි අවිජ්ජාය ලක්ඛණං දස්සෙතුං ගම්මානි.

මෙසේ කුමට කියන ලදද? කෘත්‍ය වශයෙන් හා ජාති වශයෙන් අවිජ්ජාව කියන ලදි. කෙසේද? මේ අවිජ්ජාව මේ අට ස්ථානයන් දැනගැනීමට බැලීමට අවබෝධ කරගැනීමට නොදෙයි යනු කෘත්‍ය වශයෙන් කියන ලදි. උප්පජ්ජමානාපි ඉමෙසු අටියාසු ධාතෙසු උප්පජ්ජනීති යනු ඉපදීම් වශයෙන් කියන ලදි. මෙසේ කියා නැවත යං එවරූපං අඤ්ඤාණං දස්සනං ආදි පදවිසිපහකින් අවිද්‍යාවේ ලක්ෂණ දැක්වීමට ගනී.

තස් යස්මා අයං අවිජ්ජා ඉමෙහි අටියහි පදෙහි කථිතාපි පුන පඤ්චවිසතියා පදෙහි ලක්ඛණෙ අකථිතෙ සුකථිතා නාම න හොති, ලක්ඛණෙ පන කථිතෙයෙව සුකථිතා නාම හොති. යථා පුරිසො නටියං ගොණං පරියෙසමානො මනුස්සෙ පුච්ඡෙයා – “අපි, අය්‍යා, සෙනං ගොණං පස්සට්, රත්තං ගොණං පස්සට්”ති? තෙ එවං වදෙය්‍යං – “ඉමස්මිං රට්ඨෙයෙ තෙරත්තානං ගොණානං අත්තො නස්සී, කිං තෙ ගොණස්ස ලක්ඛණ”න්ති? අප් තෙන ‘සඬ්ඝට්ඨ’ වා ‘නඬ්ගලං’ වාති චුත්තෙ ගොණො සුකථිතො නාම භවෙයා; එවමෙව යස්මා අයං අවිජ්ජා අටියහි පදෙහි කථිතාපි පුන පඤ්චවිසතියා පදෙහි ලක්ඛණෙ අකථිතෙ සුකථිතා නාම න හොති, ලක්ඛණෙ පන කථිතෙයෙව සුකථිතා නාම හොති. තස්මා යානස්සා ලක්ඛණදස්සනස්ස පඤ්චවිසති පදානි කථිතානි, තෙසම්පි වසෙන වෙදිතබ්බා.

එහි මේ අවිද්‍යාව මේ අටපදයෙන් කියන ලදැයි නැවත පද විසිපහකින් ලක්ෂණ නොකියයි නම් එය හොඳින් කිව්වා නොවේ. ලක්ෂණ කිව්වොත් හොඳින් කිව්වා වේ. යම්සේ මිනිසෙක් නැතිවූ ගොනකු සොයන්නේ ඔහු, මිනිසුන් විවාරයි. ආයර්සෙති, ඔබ සුදු ගොනෙකු දැක්කද රතු ගොනෙකු දැක්කදැයි ඔව්හු මෙසේ කියන්නාහුය. මේ රටේ සුදු රතු ගොන් කෙළවරක් නැත. ඔබේ ගොනාගේ ලක්ෂණ මොනවාද? ඉක්බිති ඔහු රවුමැති නගුලකැයි කීකල්හි ගොනා ගැන හොඳින් කිව්වා වෙයි. එසේම මේ අවිජ්ජාව පද අටකින් කීවේ මුත් නැවත පද විසිපහකින් නොකීවේ නම් හොඳින් කිව්වා නම් නොවේ. ලක්ෂණ කී කල්හි පමණක් හොඳින් කිව්වා වෙයි. එහෙයින් මෙහි ලක්ෂණ දැක්වීමට පද විසිපහක් කියනලදි. ඒවා ඒ ආකාරයෙන් දතයුතුය.

සෙය්‍යාපීදං – ඤාණං නාම පඤ්ඤා. සා අත්තං කාරණකාරණං චතුසච්චධම්මං විදිතං පාකටං කරොති. අයං පන අවිජ්ජා උප්පජ්ජිතා තං විදිතං පාකටං කාතුං න දෙතිති ඤාණපච්චතිකතො අඤ්ඤාණං. දස්සනන්තිපි පඤ්ඤා. සාපි තං ආකාරං පස්සති. අවිජ්ජා පන උප්පජ්ජිතා තං පස්සිතුං න දෙතිති අදස්සනං. අභිසමයොතිපි පඤ්ඤා. සා තං ආකාරං අභිසමෙති. අවිජ්ජා පන උප්පජ්ජිතා තං අභිසමෙතුං න දෙතිති අනභිසමයො. අනුබොධො සම්බොධො පටිවෙධොතිපි පඤ්ඤා. සා තං ආකාරං අනුබුජ්ඣති සම්බුජ්ඣති පටිවුජ්ඣති. අවිජ්ජා පන උප්පජ්ජිතා තං අනුබුජ්ඣතුං සංබුජ්ඣතුං පටිවුජ්ඣතුං න දෙතිති අනනුබොධො අසම්බොධො අප්පටිවෙධො. සඬ්ගාහනාතිපි පඤ්ඤා. සා තං ආකාරං ගහෙතො සංසිතො ගණ්හාති. අවිජ්ජා පන උප්පජ්ජිතා තං ගහෙතො සංසිතො ගණ්හිතුං න දෙතිති අසඬ්ගාහනා. පරියොගාහනාතිපි පඤ්ඤා. සා තං ආකාරං ඔගාහිතො අනුපවිසිතො ගණ්හාති. අවිජ්ජා පන උප්පජ්ජිතා තං ඔගාහිතො අනුපවිසිතො ගණ්හිතුං න දෙතිති අපරියොගාහනා. සමපෙක්ඛනාතිපි පඤ්ඤා. සා තං ආකාරං සමං සම්මා ව පෙක්ඛති. අවිජ්ජා පන උප්පජ්ජිතා තං සමං සම්මා ව පෙක්ඛිතුං න දෙතිති අසමපෙක්ඛනා. පච්චවෙක්ඛණාතිපි පඤ්ඤා. සා තං ආකාරං පච්චවෙක්ඛති. අවිජ්ජා පන උප්පජ්ජිතා තං පච්චවෙක්ඛිතුං න දෙතිති අපච්චවෙක්ඛණා. නාස්සා කිඤ්චි කම්මං පච්චක්ඛං අස්සී, සයඤ්ච අපච්චවෙක්ඛිතො කතං කම්මන්ති අපච්චක්ඛිකම්මං. දුම්මෙධභාවතාය දුම්මෙජ්ඣං. බාලභාවතාය බාලං.

කෙසේද? ඤාණය නම් ප්‍රඥාවය. එය අත්‍යවර්තමාන චතුස්සත්‍ය ධර්ම වේ. හේතුකාරණා දැනගෙන ප්‍රකට කරයි. මේ අවිජ්ජාව ඇතිවී එය දැන ප්‍රකට කිරීමට නොදෙයි යන ඤාණයට විරුද්ධ වූ හෙයින් අඤ්ඤාණ වේ. දස්සනං යනුද ප්‍රඥාවය. එයද එහි ආකාරය දනියි. අවිජ්ජාව වනාහි ඉපද එය බැලීමට නොදෙයි යන අදස්සනය වේ. අභිසමය යනුද ප්‍රඥාවය. එය එහි ආකාරය අවබෝධ කරයි. අවිජ්ජාව ඉපදී එය අවබෝධ කිරීමට නොදෙයි යනු අනභිසමය යි. අනුබෝධ සම්බෝධ පටිවේද යනුද ප්‍රඥාවය. එය එහි ආකාරය අනුබෝධ කරයි. අවබෝධ කරයි. ප්‍රතිවේධ කරයි. අවිජ්ජා එය අනුබෝධ කරන්නට අවබෝධ කරවන ප්‍රතිවේධ කරන්නට ඉඩ නොදෙයි යනු අනනුබෝධ අසම්බෝධ අප්පටිවේද යනු වේ. සඬ්ගාහණා යනුද ප්‍රඥාවය. එය එහි ආකාරය ගෙන පරික්ෂා කොට ගනියි. අවිජ්ජාව ඉපිද එය ගෙන පරික්ෂා කොට ගැනීමට නොදෙයි යනු අසංගාහණා වේ. පරියොගහණ යනුද ප්‍රඥාවය. එය එහි ආකාරයට බැසගෙන ඇතුළට පිවිස ගනියි. අවිජ්ජාව ඉපිද ඊට බැස පිවිස ගැනීමට නොදෙති යයි අපරියෝගාහණා වේ. සමවෙක්ඛණා යනුද ප්‍රඥාවය. එය එහි ආකාරය සමව මනාව දකියි. අවිජ්ජාව ඉපිද එය සමව මනාව දැකීමට නොදෙයි යනු අසමපෙක්ඛණා වේ. පච්චවෙක්ඛණා යනුද ප්‍රඥාවය. එය එහි ආකාරය ප්‍රත්‍යාකාරය. අවිජ්ජාව ඉපිද එය ප්‍රත්‍යක්ෂ

කිරීමට නොදෙයි යනු අපව්වෙක් බණ වේ. මොවුන් කිසි පව්වක් (ප්‍රත්‍යක්) කමර්‍යක් නැත. තෙමේ ප්‍රත්‍යවේක්‍ෂා නොකර කරන ලද කමර්‍ය අපව්වක් කම්ම වේ. නුවණ නැතිකම දුම්මෙප්ඤ්ඤා වේ. මෝඩකම බාලාං වේ.

සම්පජ්ඣන්ති පඤ්ඤා. සා අත්තං කාරණකාරණං චතුසව්ධම්මං සම්මා පජානාති. අවිජ්ජා පන උප්පජ්ජිතා තං ආකාරං පජානිතුං න දෙනිති අසම්පජ්ඣං. මොහනවසෙන මොහො. පමොහනවසෙන පමොහො. සම්මොහනවසෙන සම්මොහො. අවිජ්ජාං විජ්ජාති ආදිවසෙන අවිජ්ජා. වට්ටස්මි. ඔහනති ඔසිදාපෙනිති අවිජ්ජොසො. වට්ටස්මි. යොජෙනිති අවිජ්ජායොගො. අප්පහිනවසෙන පුනස්පුනං උප්පජ්ජනතො ච අවිජ්ජානුසයො. මග්ගෙ පරියුට්ඨිතවොරා අද්ධිකෙ විය කුසලවිත්තං පරියුට්ඨාති ගණ්භාති විලුම්පතිති අවිජ්ජාපරියුට්ඨානං. යථා නගරද්වාරෙ පලිසසඬ්ඛාතාය ලඬ්ඛිතාය පතිතාය අන්තොනගරෙ මනුස්සානං ඛිනිතගරගමනම්පි ඛිනිතගරෙ මනුස්සානං අන්තොනගරපවෙසනම්පි පවිජ්ජිතා, එවමෙව යස්ස සක්කායනගරෙ අයං පතිතා තස්ස නිබ්බානසම්පාපකං ඤාණගමනං පවිජ්ජිතාති අවිජ්ජාලඬ්ඛි නාම හොති. අකුසලඤ්ඤා තං මූලඤ්ඤා, අකුසලානං චා මූලන්ති අකුසලමූලං. තං පන න අඤ්ඤං, ඉධාධිප්පෙනො මොහොති මොහො අකුසලමූලං. අයං චූච්චති අවිජ්ජාති අයං එවංලක්ඛණා අවිජ්ජා නාමාති චූච්චති. එවං පඤ්චවිසතිපදවසෙන අවිජ්ජාය ලක්ඛණං වෙදිතබ්බං.

සම්පජ්ඣං යනු ද ප්‍රඥාවය. එය අර්ථය හේතුව සහිත චතුස්සත්‍ය මනාව දන්නේය. අවිජ්ජාව ඉපදී එහි ආකාර දැකීමට ඉඩ නොදෙයි යන්න අසම්පජ්ඣං වේ. මුළු කිරීම වශයෙන් මෝහ වේ. වඩා මුළුකිරීම පමොහ වේ. සිහිනැති වශයෙන් සම්මෝහ වේ. නොවිදිය යුත්තක් විඳිනුයි අවිජ්ජා වේ. සංසාරයෙහි වෙන්වෙයි ගිල්වෙයි යනු අවිජ්ජොසො වේ. සංසාරයෙහි යොදයි යනු අවිජ්ජායොගො වේ. අප්‍රහීන වශයෙන් නැවත නැවත ඉපදවීමෙන් අවිජ්ජානුසය වේ. මාගර්යෙහි නැගී සිටි සොරෙක් මගියකු අල්ලා ගන්නා සේ කුසල් සිත නැගීම පැහැරගනිය යන අවිජ්ජා පරියුට්ඨානං වේ. යම්සේ නගරද්වාරයෙහි දොරටු වසා පලිස ලඬ්ඛිස නම් (දොරටු හරහා දමනා විසඳ දැව කඳ කෘත්‍රිම වැටුණු පසු ඇතුළු නගර වාසීන්ට පිටට ඒමටත් පිටතවාසීන්ට නගරය තුළට යෑමත් සිද්ධි යයි. එසේම යමෙකුගේ සක්කාය නගරද්වාරයෙහි මෙය (අවිජ්ජා) වැටුණුවිට නිවනට පමුණුවන ඔහුගේ ඤාණ ගමන සිද්ධි යයි යන අවිජ්ජාලංසි නම් වේ. අකුසලයද මුල්ද එයමනුසි හෝ අකුසලයන්ගේ මූල අකුසල මූල වේ. එය අන් කිසිවක් නොවේ. මෙහි අදහස් කළ මෝහය යන මොහො අකුසල මූල වේ. අයං චූච්චති අවිජ්ජාති මෙය මේ ලක්‍ෂණවලින් අවිජ්ජා යයි කියනු ලැබේ. මෙසේ පද විසිපහෙන් අවිජ්ජා ලක්‍ෂණ දැනගත යුතුය.

එවංලක්ඛණා පනායං අවිජ්ජා දුක්ඛාදීසු අඤ්ඤාණන්ති චුත්තාපි දුක්ඛසච්චස්ස එකදෙසො හොති, සහජාතා හොති, තං ආරම්මණං කරොති, ඡාදෙනි; සමුදයසච්චස්ස න එකදෙසො හොති, සහජාතා හොති, තං ආරම්මණං කරොති, ඡාදෙනි; නිරොධසච්චස්ස නෙව එකදෙසො හොති, න සහජාතා, න තං ආරම්මණං කරොති, කෙවලං ඡාදෙනි; මග්ගසච්චස්සාපි න එකදෙසො, න සහජාතා, න තං ආරම්මණං කරොති, කෙවලං ඡාදෙනි. දුක්ඛාරම්මණතා අවිජ්ජා උප්පජ්ජති, තඤ්ඤා ඡාදෙනි. සමුදයාරම්මණතා අවිජ්ජා උප්පජ්ජති, තඤ්ඤා ඡාදෙනි. නිරොධාරම්මණතා අවිජ්ජා නුප්පජ්ජති, තඤ්ඤා ඡාදෙනි. මග්ගාරම්මණතා අවිජ්ජා නුප්පජ්ජති, තඤ්ඤා ඡාදෙනි.

මෙබඳු ලක්‍ෂණවලින් යුත් අවිජ්ජාව දුක්ඛාදියෙහි අඤ්ඤාණ යයි කියන ලද්දේ මුත් දුක්ඛ සත්‍යය එක් දේශයක් පමණි. සහජාත වෙයි. එය අරමුණ කරයි. වසයි. සමුදය සත්‍යයේ ඒක දේශයක් නොවේ. සහජාත වෙයි. එය අරමුණ කරයි. වසයි. නිරෝධ සත්‍යයේ ඒකදේශයක් නොවේ. සහජාත නොවේ. එය අරමුණු නො කෙරේ. එම අරමුණ (නිවන) තනිව වසයි. මාගර් සත්‍යයේද කොටසක් නොවේ. සහජාත නොවේ. එය අරමුණු නොකෙරේ. තනිව වසයි. දුක් අරමුණුවලින් අවිජ්ජා උපදී. එය වසයි. සමුදය අරමුණුවලින් අවිජ්ජා උපදී. එය වසයි. නිරෝධ අරමුණුවලින් අවිජ්ජාව නුපදියි. එය වසයි. මාගර් අරමුණුවලින් අවිජ්ජාව නුපදී. එය වසයි.

ද්වෙ සච්චා දුද්දසත්තා ගම්භිරා. ද්වෙ සච්චා ගම්භිරත්තා දුද්දසා. අපිච ඛො පන දුක්ඛනිරොධං අරියසච්චං ගම්භිරඤ්ඤාචෙව දුද්දසඤ්ඤා. තස්ස දුක්ඛං නාම පාකට්ටං, ලක්ඛණස්ස පන දුද්දසත්තා ගම්භිරං නාම ඡාතං. සමුදයෙපි එසෙව නයො. යථා පන මහාසමුද්දං මනෙඤ්ඤා ඔජාය නිහරණං නාම භාරො, සිනෙරුපාදතො වාලිකාය උද්ධරණං නාම භාරො, පබ්බතං පිළෙඤ්ඤා රසස්ස නිහරණං නාම භාරො; එවමෙව ද්වෙ සච්චාති ගම්භිරත්තාය එව දුද්දසාති, නිරොධසච්චං පන අතිගම්භිරඤ්ඤා අතිදුද්දසඤ්ඤාති. එවං දුද්දසත්තා ගම්භිරානං ගම්භිරත්තා ව දුද්දසානං චතුත්තං අරියසච්චානං පටිච්ඡාදකං මොහකුකාරං අයං චූච්චති අවිජ්ජාති.

සත්‍ය දෙක දැකීමට අපහසු බැවින් ගැඹුරුය. සත්‍ය දෙක ගැඹුරු බැවින් දැකීමට අපහසුය. තවද නිරෝධ සත්‍යය ගැඹුරුද දැකීමට අපහසුද වේ. එහි දුක ප්‍රකටය. ලක්‍ෂණය වනාහි ගැඹුරු බැවින් දැකීමට අපහසුය. සමුදයෙහිද මෙම නයමය. මහා සමුදුර කළඹා ඕජස බැහැර ගැනීම අමාරුය. මහාමේරුව පාදයෙහි වැලි ඉවත්කිරීම අමාරුය. ජීවිතය

පීඩනයට පත්කර රසය බැහැර කිරීම අමාරුය. එසේම සත්‍ය දෙක ගැඹුරු බැවින්ම දැකීම අපහසුය. නිරෝධ සත්‍යය අති ගැඹුරුද අති දුදර්ශද වේ. මෙසේ දැකීමට අපහසු ගැඹුරෙන් ගැඹුරු බැවින් දැකීමට අපහසු වූ චතුරායර් සත්‍යය වසන මොහො අපුර මේ අවිජ්ජාව යයි කියනු ලැබේ.

අවිජ්ජාපදනිද්දෙසො.

සඬබාරපදනිද්දෙසො

සඬබාරපදනිද්දෙසො

සඬබාරපදෙ හෙට්ඨා වුත්තසඬබාරෙසු සඬබාරසද්දෙන ආගතසඬබාරෙ අනාමසිඤ්ඤා අවිජ්ජාපච්චයා සඬබාරෙයෙව දස්සෙන්නො තඤ්ඤාම අවිජ්ජාපච්චයා සඬබාරා? පුඤ්ඤාභිසඬබාරොතිආදිමාහ. තඤ්ඤා පුනාති අත්තනො කාරකං, පුරොති වස්ස අජ්ඣාසයං, පුජ්ජඤ්ඤා භවං නිබ්බන්තෙතීති පුඤ්ඤො. අභිසඬබාරොති විපාකං කට්ඨකාරුපඤ්ඤාති අභිසඬබාරො. පුඤ්ඤොව අභිසඬබාරො පුඤ්ඤාභිසඬබාරො. පුඤ්ඤාපට්ඨකාරො අපුඤ්ඤො. අපුඤ්ඤොව අභිසඬබාරො අපුඤ්ඤාභිසඬබාරො. න ඉඤ්ජනීති ආනෙඤ්ජං. ආනෙඤ්ජමෙව අභිසඬබාරො, ආනෙඤ්ජඤ්ඤා භවං අභිසඬබාරොති ආනෙඤ්ජාභිසඬබාරො. කායෙන පවත්තො, කායෙනො වා පවත්තො, කායස්ස වා සඬබාරොති කායසඬබාරො. වච්චසඬබාරවිත්තසඬබාරෙසුපි එසෙව නයො.

සංස්කාර පදයෙහි යට කියන ලද සංස්කාරවල සංස්කාර ශබ්දයෙන් ආ සංස්කාරයන් ස්පශ්‍ර නොකොට (සම්බන්ධ) අවිජ්ජාපච්චයා සංඛාරයම දක්වන්නේ තඤ්ඤාම අවිජ්ජා පච්චයා සංඛාරා? පුඤ්ඤාභි සංඛාරො යන ආදිය කීහ. එහි නැවත තමාගේ අදහස හා ක්‍රියාව සම්පූර්ණ කරමින් පින ද සිදුකරන්නේ උපදවන්නේ පුඤ්ඤ නම් වේ. විපාකය අභිසංස්කරණය කරයි කරන ලදැයි යනු අභිසංඛාර වේ. පුඤ්ඤ ද අභිසංඛාරය ද පුඤ්ඤාභිසංඛාර වේ. පුඤ්ඤ ප්‍රතිපක්ෂ බැවින් අපුඤ්ඤාභි සංඛාර වේ. කැමති නොවේ යනු ආනෙඤ්ජ වේ. ආනෙඤ්ජයව අභිසංඛාර වූයේ ආනෙඤ්ජ භවය අභිසංස්කරණය කරයි යන ආනෙඤ්ජාභිසංඛාර වේ. කයින් පවත්වන කයින් පැවතුන හෝ සංඛාර යයි කාය සංඛාර වේ. වච්ච සංඛාර විත්ත සංඛාරවල ද මෙම නයයි.

තඤ්ඤා පට්ඨකාරො පරිච්චංසනසුත්තවසෙන ගතීතො. තඤ්ඤා හි “පුඤ්ඤාඤ්ඤොව සඬබාරං අභිසඬබාරොති, පුඤ්ඤාපගං හොති විඤ්ඤාණං. අපුඤ්ඤාඤ්ඤොව සඬබාරං අභිසඬබාරොති, අපුඤ්ඤාපගං හොති විඤ්ඤාණං. ආනෙඤ්ජඤ්ඤොව සඬබාරං අභිසඬබාරොති, ආනෙඤ්ජපගං හොති විඤ්ඤාණං”න්ති (සං. නි. 2.51) වුත්තං. දුතියන්තිකො තදන්තරස්ස විහඬගසුත්තස්ස වසෙන ගතීතො, සම්මාදිට්ඨිසුත්තපරියායෙන (මං. නි. 1.102) ගතීතොතිපි වත්තුං වට්ටතියෙව. තඤ්ඤා හි “තයොමෙ, භික්ඛවෙ, සඬබාරා. කතමෙ තයො? කායසඬබාරො, වච්චසඬබාරො, විත්තසඬබාරො”ති (සං. නි. 2.2) වුත්තං. කස්මා පනෙතෙසං සුත්තානං වසෙන තෙ ගතීතාති? අයං අභිධම්මො නාම න අධ්‍යානකතො, නාපි බාහිරකඉසිති වා සාවකෙහි වා දෙවතාහි වා භාසිතො. සබ්බඤ්ඤාපිනභාසිතො පන අයං. අභිධම්මෙපි හි සුත්තෙපි එකසදිසාව තත්ති නිද්දිට්ඨාති ඉමස්සත්ථස්ස දීපනස්සං.

එහි ප්‍රථම ත්‍රිකය පරිච්චංසන සුත්‍ර වශයෙන් ගන්නා ලදි. එහි පුඤ්ඤා සංඛාරය අභිසංඛාරණය කරයි. විඤ්ඤාණය පින එලවන ලද්දේ වෙයි. අපුඤ්ඤා සංඛාර අභිසංස්කරණ කරයි. විඤ්ඤාණය අපඤ්ඤාපගමො ආනෙඤ්ජ සංඛාර සංස්කරණය කරයි. විඤ්ඤාණය ආනෙඤ්ජපග වේ යයි කියන ලදි. ඊළඟ දෙවැනි ත්‍රිකය විභංග සුත්‍රයේ ආකාරයේ ගන්නා ලදි. සම්මා දිට්ඨි සුත්‍ර පරියායෙන් ගන්නා ලදැයි කීම වටිමය. එහි “තයො මෙ භික්ඛවෙ සංඛාරා කතමෙ තයො? කාය සංඛාර වච්ච සංඛාර විත්ත සංඛාර යයි කියන ලදි. මේවා සුත්‍ර වශයෙන් ගන්නා ලද්දේ කුමක් හෙයින්ද? මෙය අභිධම්ම නය දැන් නොකියයි. බාහිර සෘෂිවරුන් හෝ ශ්‍රාවකයන් හෝ දෙවියන් හෝ නොකියන ලද්දේය. සචර්ඤ වූ ජින භාෂිතයකි මෙය. අභිධම්මයෙහි ද සුත්‍රයෙහි ද එක සමානව පවතී. මේ අපර්ය දැක්වීම සඳහා නිදගරීතය.

ඉදානි තෙ සඬබාරෙ පහෙදනො දස්සෙතුං තඤ්ඤාමො පුඤ්ඤාභිසඬබාරොතිආදිමාහ. තඤ්ඤා කුසලා චෙතනාති අනියමතො චතුරුමිකචෙතනාපි වුත්තා. කාමාවචරා රූපාවචරාති නියමිතත්තා පන අට්ඨ කාමාවචරකුසලචෙතනා, පඤ්ච රූපාවචරකුසලචෙතනාති තෙරස චෙතනා පුඤ්ඤාභිසඬබාරො නාම. දානමයාතිආදීහි තාසංයෙව චෙතනානං පුඤ්ඤාකිරියවත්තුවසෙන පවත්ති දස්සිතා. තඤ්ඤා අට්ඨ කාමාවචරාව දානසිලමයා හොත්ති. භාවනාමයා පන තෙරසපි. යථා හි පගුණං ධම්මං සජ්ඣායමානො එකං ද්වෙ අනුසංගිගතෙපි න ජානාති, පච්ඡා ආවජ්ජන්තො ජානාති; එවමෙව කසිණපරිකම්මං කරොන්තස්ස පගුණජ්ඣානං පච්චචෙක්ඛන්තස්ස පගුණකම්මට්ඨානඤ්ඤා මනසිකරොන්තස්ස ඤාණවිජ්ජානාපි භාවනා හොති. තෙන වුත්තං “භාවනාමයා පන තෙරසපි”ති.

දැන් ඒ සංඛාරයෙහි ප්‍රභේද දැක්වීමට “තඤ්ඤානිසංඛාරා” යන ආදිය කීහ. එහි කුසල චේතනා නියමයක් නොමැති බැවින් වතුහුමක චේතනාද කියන ලදි. කාමාවචර රූපාවචර නියම බැවින් කාමාවචර කුසල චේතනා අට රූපාවචර කුසල චේතනා පස යන චේතනා දහතුන පුඤ්ඤානිසංඛාර නම් වේ. දානමය ආදියෙන් ඒ චේතනාවල පුඤ්ඤානිසංඛාරය වස්තු වශයෙන් පවතියයි දක්වන ලදි. එහි කාමාවචර අට ද දාන සිලමය වෙයි. දහතුන භාවනාමය වේ. ප්‍රගුණ වූ ධර්ම සප්තකායනය කරන්නා ගැලපීම එකක් දෙකක් වෙනස් වූ බව නොදනී. පසුව ආවජර්නා කරනවිට දැනගනී. එසේම කසිණ මූලික භාවනාව කරන්නාට ද ප්‍රගුණ වූ ධ්‍යානය ප්‍රත්‍යාවේක්ෂා කරන්නාව ද මෙනෙහි කරන්නාට ද ඤාණවිප්‍රසූක්ත වූ භාවනාවක් වෙයි. භාවනාමය වශයෙන් කුසල් සිත් දහතුනේම යෙදෙනවාක් කීවේ ඒ නිසාය.

තඤ්ඤානිසංඛාරා “දානං ආරබ්භ දානමධිකිච්ච යා උප්පජ්ජති චේතනා සඤ්චේතනා චෙතයිතත්තං - අයං වූච්චති දානමයො පුඤ්ඤානිසංඛාරොති. සිලං ආරබ්භ...පෙ... භාවනං ආරබ්භ භාවනමධිකිච්ච යා උප්පජ්ජති චේතනා සඤ්චේතනා චෙතයිතත්තං - අයං වූච්චති භාවනාමයො පුඤ්ඤානිසංඛාරො”ති (විභ. 769) අයං සඛිංසෙපදෙසනා.

එය දානමය ආදියෙහි “දානය අරබයා අධික දාන ක්‍රියාවක් උපදින චේතනාව ..... සංචේතනාව විත්තබව යන ලක්ෂණ ඇති මෙය භාවනාමය පුඤ්ඤානිසංඛාරයයි කියනු ලැබේ” මෙය සංක්ෂේප දේශනාවය.

විවරාදිසු පන වතුසු පච්චයෙසු රූපාදිසු වා ඡසු ආරම්මණෙසු අන්තරාදිසු වා දසසු දානවක්‍රූසු නං නං දෙන්තස්ස තෙසං උප්පාදනතො පට්ඨාය පුබ්බභාගෙ පරිච්චාගකාලෙ පච්ඡා සොමනස්සවිත්තෙන අනුස්සරණෙ වාති තිසු කාලෙසු පවත්නා චේතනා දානමයා නාම. සිලං පරිපූරණත්‍යාය පන ‘පබ්බජිස්සාමී’ති විහාරං ගච්ඡන්තස්ස පබ්බජන්තස්ස මනොරථං මජ්ඣං පාපෙත්වා ‘පබ්බජිතො වනම්හි, සාධු සුට්ඨ’ති ආවජ්ජන්තස්ස පාතිමොක්ඛං සංවරන්තස්ස විවරාදයො පච්චයෙ පච්චවේක්ඛන්තස්ස ආපාටගතෙසු රූපාදිසු වක්ඛ්‍යවාරාදිති සංවරන්තස්ස ආජීවං සොධෙන්තස්ස ව පවත්නා චේතනා සිලමයා නාම. පටිසම්භිදායං චුත්තෙන විපස්සනාමග්ගෙන වක්ඛුං අනිච්චතො දුක්ඛතො අනත්තතො භාවෙන්තස්ස රූපෙ...පෙ... ධම්මෙ, වක්ඛුච්ඤ්ඤාණං...පෙ... මනොවිඤ්ඤාණං, වක්ඛුසම්ඵස්සං...පෙ... මනොසම්ඵස්සං, වක්ඛුසම්ඵස්සජං වේදනං...පෙ... මනොසම්ඵස්සජං වේදනං, රූපසඤ්ඤං...පෙ... ධම්මසඤ්ඤං ජරාමරණං අනිච්චතො දුක්ඛතො අනත්තතො භාවෙන්තස්ස පවත්නා චේතනා භාවනාමයා නාමාති අයං විචාරකථා.

විවරාදි සතර පසයෙහිද රූපාදි අරමුණු සයෙහිද ආභාරාදි දස දාන වස්තුවලින්ද යම් යම් දෙයක් දෙන්නාට ඒ අවස්ථාවේ ඉපදීමේ සිට පරිත්‍යාග කාලයේ පෙර භාගයෙහිද පසුව සොමනස් සිතින් සිහිකරන කාලයෙහිද යන තුන් කාලයෙහි පවත්නා චේතනා දානමය නම් වේ. සිලය සම්පූර්ණ කිරීමට පැවිදි වන්නෙමුයි විහාරයට යන්නාට පැවිදිවන අදහස මුදුන්පමුණුවා පැවිදි වූයේ එය ඉතා යහපතියි ආවජර්නා කරන්නාට පාමොක් සංවරණය වන්නාට විවරාදි ප්‍රත්‍ය ප්‍රත්‍යාවේක්ෂා කරන්නාට වක්‍රද්වාර ආදියෙහි රූපාදිය ගැටෙනවිට සංවර වන්නාට ආජීවය පිරිසිදු කරන්නාට පවත්වන චේතනා සිලමය නම් වේ. පටිසම්භිදාවෙහි කියන ලද ආකාරයෙන් විපස්සනා මාගර්යෙන් ඇස අනිත්‍ය දුක්ඛ අනාත්ම වශයෙන් වඩන්නාට රූපයේ.....ධර්මයේ, වක්ඛු විඤ්ඤාණං.....මනෝ විඤ්ඤාණං, වක්ඛු සම්ඵස්සං..... මනෝ සම්ඵස්සං, වක්ඛු සම්ඵස්සජ වේදනා.....මනෝ සම්ඵස්සජ වේදනා, රූප සඤ්ඤං.....ධම්ම සුඤ්ඤං, ජරා මරණ අනිත්‍ය දුක්ඛ අනාත්ම වශයෙන් වඩන්නාට පවත්නා චේතනාව භාවනාවමය නම් වේ. මේ විස්තර කථාවයි.

අපුඤ්ඤානිසංඛාරනිද්දෙසෙ අකුසලා චේතනාති ද්වාදසඅකුසලචිත්තසම්පයුත්තා චේතනා. කාමාවචරාති කිඤ්චාපි තඤ්ඤානිසංඛාරානිද්දෙසෙ අකුසලා චේතනා යනු දොළොස් අකුසල සිත් සම්ප්‍රසූක්ත වූ චේතනාවය. කාමාවචරා යනු එහි කිසියම් දෙයක් හැර දොමනස් චේතනා දෙක සෙසු රූප අරූප භවවල ද උපදී. එහි ප්‍රතිසන්ධිය නොදේ. කාමාවචරයෙහිම ප්‍රතිසන්ධි වශයෙන් විපාකය හැසිරේ යනුවෙන් කාමාවචරයයි කියනු ලැබේ.

අපුඤ්ඤානිසංඛාර විස්තරයෙහි අකුසලා චේතනා යනු දොළොස් අකුසල සිත් සම්ප්‍රසූක්ත වූ චේතනාවය. කාමාවචරා යනු එහි කිසියම් දෙයක් හැර දොමනස් චේතනා දෙක සෙසු රූප අරූප භවවල ද උපදී. එහි ප්‍රතිසන්ධිය නොදේ. කාමාවචරයෙහිම ප්‍රතිසන්ධි වශයෙන් විපාකය හැසිරේ යනුවෙන් කාමාවචරයයි කියනු ලැබේ.

ආනෙඤ්ජානිසංඛාරනිද්දෙසෙ කුසලා චේතනා අරූපාවචරාති වත්ස්සො අරූපාවචරකුසලචේතනා. එතා හි වත්ස්සො අනිඤ්ජනට්ඨෙත අනිඤ්ජනස්ස ව අභිසංඛරණට්ඨෙත ආනෙඤ්ජානිසංඛාරාති වූච්චන්ති. රූපාවචරවතුසුප්ඤ්ඤානතො හි තිස්සො කුසලවිපාකකිරියාවේතනා ද්වාදස අරූපාවචරචේතනාති පඤ්චදස ධම්මා අනිච්චලට්ඨෙත අභිඤ්ජනට්ඨෙත ආනෙඤ්ජා නාම. තඤ්ඤානිසංඛාරා කුසලා චේතනා අනිඤ්ජා සමානාපි අත්තනා සරික්ඛකම්පි අසරික්ඛකම්පි සඉඤ්ජනම්පි අනිඤ්ජනම්පි රූපාරූපං ජනෙතීති ආනෙඤ්ජානිසංඛාරො නාම න භොති. විපාකකිරියචේතනා පන අවිපාකත්තා විපාකං න අභිසංඛරොතීති, තථා අරූපාවචරා විපාකකිරියචේතනාපීති

එකාදසාපි එතා වෙනතා ආනෙඤ්ජාව න අභිසංඛාරා. චතුර්ඛිධා පන අරුපාවචරකුසලවෙනතා යථා හත්ථිඅස්සාදීනං සදිසාව ඡායා භොන්ති, එවං අත්තනා සදිසං නිව්චලං අරුපමෙව ජනෙතීති ආනෙඤ්ජාභිසංඛාරොති වුච්චතීති.

ආනෙඤ්ජාභි සංඛාර නිදේශයෙහි කුසල වෙනතා අරුපා යයි අරුපාවචර කුසල වෙනතා සතරය. මේ සතර සිදුනොවන අපර්යෙයන් නොසිදුවීම සංස්කරණය යන අපර්යෙයන් ආනෙඤ්ජාභිසංඛාරයයි කියනු ලැබේ. රුපාවචර චතුර්ථ ධායනයෙන් කුසල විපාක කිරිය තුන ද අරුපාවචර දොළොසද යන වෙනතා පහළොව නිශ්චල අපර්යෙයන් සහ ස්පන්දනය නොවන අපර්යෙයන් ආනෙඤ්ජ නම් වේ. එහි රුපාවචර කුසල වෙනතා නොසිදුවීමට සමානව තමා විසින් සමාන වූද අසමාන වූද සිදුවනද නොසිදුවනද රුප සහ අරුප උපදවනු ලැබේ යන්න ආනෙඤ්ජාභි සංඛාර නම් නොවේ. විපාක කිරිය වෙනතා වනාහි අවිපාක බැවින් විපාක සංස්කරණය නොකරයි. එසේම අරුපාවචර විපාක කිරිය වෙනතා වන එකොළහක් වූ ද මේ වෙනතා ආනෙඤ්ජද වේ, සංස්කරණය නොවේ. සතරාකාර වූ අරුපාවචර කුසල වෙනතා යම්සේ ඇත් අස් ආදීන් මෙන් ඡායාව වේද තමා සමාන නිශ්චල අරුපම උපදවයි යනු ආනෙඤ්ජාභි සංඛාරයයි කියනු ලැබේ.

එවං පුඤ්ජාභිසංඛාරවසෙන තෙරස, අපුඤ්ඤාභිසංඛාරවසෙන ද්වාදස, ආනෙඤ්ජාභිසංඛාරවසෙන වක්ඛෙයොති සබ්බාපෙතා පරිපිණ්ඩිතා එකුනතිංස වෙනතා භොන්ති. ඉති හගවා අපරිමාණෙසු චක්ඛවාළෙසු අපරිමාණානං සත්තානං උප්පජ්ජනකකුසලාකුසලවෙනතා මහාතුලාය ධාරයමානො විය, නාළියං පක්ඛිපිඤා මිනමානො විය ව සබ්බඤ්ඤානුකූලොකෙන පරිවිජ්ඣිතා එකුනතිංසමෙව දස්සෙයි.

මෙසේ පුඤ්ඤාභිසංඛාර වහයෙන් දහතුනද අපුඤ්ඤාභිසංඛාර වහයෙන් දොළහද ආනෙඤ්ජාභිසංඛාර වහයෙන් සතරද යන සියල්ල පිඬු කිරීමෙන් එකුනතිස් වෙනතා වෙයි. මෙසේ භාග්‍යවත්තු අප්‍රමාණ සක්වල අප්‍රමාණ සත්ත්වයන් උපදවන කුසල අකුසල වෙනතා මහා තරාදියකින් කිරන ලද මෙන් නැළියකට දමා මනිනවා මෙන් සවර්ඤ්ඤාණයෙන් පිරිසිදු තිස් එකක්ම දැක්වූහ.

ඉදානි අපරිමාණෙසු චක්ඛවාළෙසු අපරිමාණා සත්තා කුසලාකුසලකම්මං ආයුහමානා යෙහි ද්වාරෙහි ආයුහන්ති, තානි තිණි කම්මද්වාරානි දස්සෙන්තො තස්ස කතමො කායසංඛාරො? කායසංඤ්ඤාවෙනතාතිආදිමාහ. තස්ස කායසංඤ්ඤාවෙනතාති කායවිඤ්ඤන්තිං සමුට්ඨාපෙඤා කායද්වාරො පවත්තා අට්ඨ කාමාවචරකුසලවෙනතා ද්වාදස අකුසලවෙනතාති සමවිසති වෙනතා; කායද්වාරෙ ආදානග්ගහණවොපනං පාපයමානා උප්පන්නා විසති කුසලාකුසලවෙනතාතිපි වත්තුං වට්ටති.

දැන් අප්‍රමාණ සක්වල අප්‍රමාණ සත්ත්වයන් කුසලාකුසල කම්ම රැස් කරන්නෝ දොරවල්වලින්ම රැස්කරති. ඒ කම්ම ද්වාර තුන දක්වන්නේ තස්ස කතමා කාය සංඛාරො! කාය සංවේනතා යයි කීහ. එහි කාය සංවේනතා යනු කාය විඤ්ජනිය උපදවා කාය ද්වාරයෙන් පවත්වන කාමාවචර කුසල වෙනතා අට අකුසල වෙනතා දොළහ යන වෙනතා විස්ස වේ. කාය ද්වාරයෙහි ගෙන අල්ලා සොලවා පමුණුවමින් උපදින කුසලාකුසල වෙනතා විස්ස යයි කීමද වටී.

විච්ඤ්ඤාවෙනතාති විච්ඤ්ඤන්තිං සමුට්ඨාපෙඤා විච්ඤ්ඤා පවත්තා තායෙව විසති වෙනතා; විච්ඤ්ඤා පවත්තා හනුසංඤ්ඤාපනං වාකාහෙදං පාපයමානා උප්පන්නා විසති වෙනතාතිපි වත්තුං වට්ටති. අභිඤ්ඤාවෙනතා පනෙත් පරතො විඤ්ඤාණස්ස පච්චයො න භොතීති න ගතිතා. යථා ව අභිඤ්ඤාවෙනතා, එවං උද්ධච්චවෙනතාපි න භොති. තස්මා සාපි විඤ්ඤාණස්ස පච්චයභාවෙ අපනෙතබ්බා. අවිජ්ජාපච්චයා පන සබ්බාපෙතා භොන්ති.

වටී සංවේනතා යනු වටී විඤ්ජනිය උපදවා වටී ද්වාරයෙහි පවතින ඒ වටී ද්වාරයෙහි හනු සොලවමින් වචන බවට පමුණුවමින් උපදින වෙනතා විස්ස යයි කීමද වටී. අභිඤ්ඤා වෙනතා වනාහි මෙහි අනුන්ගෙන් විඤ්ඤාණයට ප්‍රත්‍යා නොවේ යයි නොගන්නා ලදී. අභිඤ්ඤා වෙනතාව මෙන් උද්ධච්ච වෙනතාවද නොවේ. ඒ නිසා එයද විඤ්ඤාණයේ ප්‍රත්‍යාභාවයෙන් ඉවත්කළ යුතුය. අවිජ්ජා පච්චයාහි මේ සියල්ලද වේ.

මනොසංඤ්ඤාවෙනතාති උභොපි විඤ්ඤන්තියො අසමුට්ඨාපෙඤා මනොද්වාරෙ උප්පන්නා සබ්බාපි එකුනතිංස වෙනතා. ඉති හගවා අපරිමාණෙසු චක්ඛවාළෙසු අපරිමාණා සත්තා කුසලාකුසලකම්මං ආයුහමානා ඉමෙහි තිහි ද්වාරෙහි ආයුහන්තිති ආයුහනකම්මද්වාරං දස්සෙයි.

මනෝ සංවේනතා යනු විඤ්ඤන්ති දෙකම නොඋපදවා මනෝද්වාරයෙහි උපන් සියළු එකුන් තිස් වෙනතාය. මෙසේ හගවත්තු අප්‍රමාණ සක්වල අප්‍රමාණ සත්ත්වයන් කුසලාකුසල කම්ම රැස්කරන්නේ මේ දොරවල් තුනෙන් රැස්කරන්නේ යයි රැස්කරන දොරද දැක්වූහ.

ඉමෙසං පන ද්විත්තමිපි තිකානං අඤ්ඤාමඤ්ඤං සම්පයොගො වෙදිතබ්බො. කථං? පුඤ්ඤාභිසංඛාරො හි කායදුච්චරිතා චිරමන්තස්ස සියා කායසංඛාරො, වච්චුච්චරිතා චිරමන්තස්ස සියා වච්චසංඛාරො. එවං අට්ඨ කුසලචේතනා කාමාවචරා පුඤ්ඤාභිසංඛාරො ව හොති කායසංඛාරො ව වච්චසංඛාරො ව. මනොද්චාරෙ උප්පන්නා පන තෙරස චේතනා පුඤ්ඤාභිසංඛාරො ව හොති චිත්තසංඛාරො ව. අපුඤ්ඤාභිසංඛාරොපි කායදුච්චරිතවසෙන පවත්තියං සියා කායසංඛාරො, වච්චුච්චරිතවසෙන පවත්තියං සියා වච්චසංඛාරො, ද්වෙ ද්වාරානි මුඤ්චිත්වා මනොද්චාරෙ පවත්තියං සියා චිත්තසංඛාරොති. එවං අපුඤ්ඤාභිසංඛාරො කායසංඛාරොපි හොති වච්චසංඛාරොපි චිත්තසංඛාරොපි.

මේ ත්‍රික දෙකේ ද අන්‍යාන්‍යාව සමග යෙදීමද දකුණුය. කෙසේද? කාය දුශ්චරිතයෙන් වෙන්වන්නාව කාය සංඛාරය ඇතිවන්නේය. වච්ච දුශ්චරිතයෙන් වෙන්වන්නාව වච්ච සංඛාරය ඇතිවන්නේය. මෙසේ කාමාවචර අට කුසල් චේතනා පුඤ්ඤාභි සංඛාර ද කාය සංඛාර ද වච්ච සංඛාර ද වේ. මනොද්චාරයෙහි උපන් චේතනා දහතුනු පුඤ්ඤාභිසංඛාරද චිත්ත සංඛාරද වේ. අපුඤ්ඤාභිසංඛාරයද කාය දුශ්චරිත වශයෙන් කාය සංඛාරය වන්නේය. වච්ච දුශ්චරිත වශයෙන් වච්ච සංඛාරය වන්නේය. දොරවල් දෙක මුදා මනොද්චාරයෙහි චිත්ත සංඛාරය වන්නේය යයි මෙසේ අපුඤ්ඤාභි සංඛාර කාය වච්ච චිත්ත සංඛාර වන්නේය.

කායසංඛාරො පන සියා පුඤ්ඤාභිසංඛාරො, සියා අපුඤ්ඤාභිසංඛාරො, න ආනෙඤ්ජාභිසංඛාරො. තථා වච්චසංඛාරො. චිත්තසංඛාරො පන සියා පුඤ්ඤාභිසංඛාරො , සියා අපුඤ්ඤාභිසංඛාරො, සියා ආනෙඤ්ජාභිසංඛාරොති. ඉමෙ අවිජ්ජාපච්චයා සංඛාරා නාම.

කාය සංඛාරය පුඤ්ඤාභිසංඛාර අපුඤ්ඤාභිසංඛාර වේ. අනෙඤ්ජාභි සංඛාර නොවේ. වච්ච සංඛාරයද එසේය. චිත්ත සංඛාරය වනාහි පුඤ්ඤ අපුඤ්ඤ ආනෙඤ්ජ සංඛාර තුනම වන්නේය. මෙය අවිජ්ජා පච්චයා සංඛාර නම් වේ.

කථං පනෙතං ජානිතබ්බං - ඉමෙ සංඛාරා අවිජ්ජාපච්චයා හොත්තිති? අවිජ්ජාභාවෙ භාවතො. යස්ස හි දුක්ඛාදිසු අවිජ්ජාසංඛාරාං අඤ්ඤාණං අප්පභිනං හොති, සො දුක්ඛෙ තාව පුබ්බන්තාදිසු ව අඤ්ඤාණෙන සංසාරදුක්ඛං සුඛසඤ්ඤාය ගහෙතා තස්ස හෙතුභූතෙ නිව්ඛෙපි සංඛාරෙ ආරහති , සමුදයෙ අඤ්ඤාණෙන දුක්ඛහෙතුභූතෙපි තණ්හාපරික්ඛාමෙ සංඛාරෙ සුඛහෙතුතො මඤ්ඤමානො ආරහති, නිරොධෙ පන මග්ගෙ ව අඤ්ඤාණෙන දුක්ඛස්ස අනිරොධභූතෙපි ගතිවිසෙසෙ දුක්ඛනිරොධසඤ්ඤි හුත්වා නිරොධස්ස ව අමග්ගභූතසුපි යඤ්ඤාමර්තපාදිසු නිරොධමග්ගසඤ්ඤි හුත්වා දුක්ඛනිරොධං පඤ්ඤාමර්තපාදිමුඛෙන නිව්ඛෙපි සංඛාරෙ ආරහති.

මේ සංස්කාර අවිද්‍යා ප්‍රත්‍යයෙන් වේ යයි කෙසේ දැනගත හැකිද? අවිද්‍යාවෙහි සිට වඩන්නා වූ යමෙකුට දුක්ඛාදියෙහි අවිද්‍යා සංඛ්‍යාත අඤ්ඤාණය ප්‍රභිණ නොවේ. පුබ්බන්තාදි දුකෙහි අඤ්ඤාණයෙන් සසර දුක් සැප සංඥාවෙන් ගෙන ඊට හේතුව ත්‍රිවිධ සංස්කාරයන් සිදුකරයි. සමුදයෙහි නොදැනීමෙන් දුකට හේතුවූ තෘෂ්ණා පිරිවර වූ සංස්කාර සැපයට හේතුවන්නේ යයි හඟිමින් සිදුකරයි. නිරෝධයෙහි ද මාගර්යෙහිද නොදැනීමෙන් අනිරෝධය හේතුවූ දුකේ ගති විශේෂයෙහි දුක්ඛ නිරෝධ යයි සංඥා ඇතිව අමාගර්ය වූ යඤ්ඤාමර්තපා ආදියෙහි නිරෝධ මාගර් සඤ්ඤා ඇතිව දුක්ඛ නිරෝධය ප්‍රාථමික කරමින් යඤ්ඤාමර්තපා ආදි මුඛයෙන් ත්‍රිවිධ සංවර සිදුකරයි.

අපිව සො තාය චතුසු සච්චෙසු අප්පභිනාවිජ්ජතාය විසෙසනො ජාතිජරාරොගමරණාදිඅනෙකාදිනවචොකිණ්ණං පුඤ්ඤඵලසංඛාරාං දුක්ඛං දුක්ඛතො අජානන්තො තස්ස අධිගමාය කායච්චිචිත්තසංඛාරාහෙදං පුඤ්ඤාභිසංඛාරං ආරහති දෙවච්ඡරකාමකො විය මරුපපාතං; සුඛසම්මතස්සාපි ව තස්ස පුඤ්ඤඵලස්ස අන්තෙ මහාපරිලාභජනකං විපරිණාමදුක්ඛං අප්පස්සාදතඤ්ච අපස්සන්තොපි තප්පච්චයං චුත්තප්පකාරමෙව පුඤ්ඤාභිසංඛාරං ආරහති සලහො විය දීපසිංහනිපාතං, මධුබ්බිකුගිද්ධො විය ව මධුලිත්තසසාධාරාලෙහනං.

තවද හේ ඒ චතුස්සත්‍යයෙහි අප්‍රභිණ වූ අවිජ්ජා විසේසයෝ ජාති ජරා රෝග මරණාදි අනේක ආදීනව ආකිණර් වූ පුඤ්ඤඵල සංඛ්‍යාත දුක දුකයයි නොදන්නේ එහි අවිශේෂ (අවබෝධය) සඳහා කාය වච්ච, චිත්ත සංඛාර හේද වූ පුඤ්ඤාභිසංඛාර සිදුකරති. දෙවහනන් කැමැත්තෙන් වැලිකනරට වැටෙන්නේ මෙන් සැපය සම්මත වුවත් ඒ පිනේ කෙළවර මහා පීඩාදායක විපරිණාම දුක්ඛාදි ආශ්වාදරහිතවද නොදක්නේද ඒ සඳහා කියන ලද ආකාරයෙන්ම පුඤ්ඤාභිසංඛාර සිදුකරයි. පහන් දැල්ලට වැටෙන පළඟැටියකු මෙන් මිබ්බුයෙහි ගිජුව මී තැවරු සැත් මුවහන ලොවන්නාක් මෙන්

කාමුපසෙවනාදිසු ව සච්ජාකෙසු ආදීනවං අපස්සන්තො සුඛසඤ්ඤාය වෙව කිලෙසාභිභූතතාය ව ද්වාරත්තයප්පවත්තමිපි අපුඤ්ඤාභිසංඛාරං ආරහති බාලො විය ගුප්තකිළනං, මරිතුකාමො විය ව විසබ්බදනං.

ආරුප්පවිපාකෙසු වාසි සඳිබාරවිපරිණාමදුක්ඛතං අනවබුද්ධමානො සස්සතාදිවිපල්ලාසෙන චිත්තසඳිබාරභූතං ආනෙඤ්ජාභිසඳිබාරං ආරභති දිසාමුල්ලො චිය පිසාවනගරාහිමුඛමග්ගගමනං.

කාමසේවනාදියෙහි ද විපාක සහිත ආදීනව නොදක්නේ සුව සංඥාවෙන් මෙන්ම කාම කෙලෙස්වලින් යුක්ත බැවින්ද ද්වාරත්‍රයෙහි පවත්නා වූද අපුඤ්ඤාභි සංඛාර සිදුකරයි. අසූචි කෙලියෙහි යෙදුණු ළදරුවකු මෙන් මැරෙනු කැමති විස කන්තකු මෙන් අරූප විපාකවලද සංඛාර විපරිණාමය දුක්ඛවද අවබෝධ නැත්තේ සාස්වතාදි විපයරාසයෙන් චිත්ත සංඛාර ආනෙඤ්ජාභිසංඛාර සිදුකරයි. (පටන් ගනියි) මංමුළා වූවෙක් ප්‍රේත නගරයට යන ගමනක් මෙන්

එවං යස්මා අවිජ්ජාභාවනොව සඳිබාරභාවො, න අභාවනො; තස්මා ජානිතබ්බමෙනං – ඉමෙ සඳිබාරා අවිජ්ජාපච්චයා හොන්තීති. චූත්තම්පි චෙනං – “අවිද්වා, භික්ඛවෙ, අවිජ්ජාගතො පුඤ්ඤාභිසඳිබාරම්පි අභිසඳිබරොති, අපුඤ්ඤාභිසඳිබාරම්පි අභිසඳිබරොති, ආනෙඤ්ජාභිසඳිබාරම්පි අභිසඳිබරොති. යතො ඛො, භික්ඛවෙ, භික්ඛුනො අවිජ්ජා පභීතා, විජ්ජා උප්පන්නා, සො අවිජ්ජාචරාගා විජ්ජුප්පාදා නෙව පුඤ්ඤාභිසඳිබාරං අභිසඳිබරොති”ති.

මෙසේ අවිජ්ජා භවයෙන් සංඛාර භවය වේ. මේ සංඛාර අවිජ්ජා ප්‍රත්‍යයේ වේයයි. එනිසා දතයුතුය. කියන ලදි. “අවිද්වා භික්ඛවෙ අවිජ්ජාගතො පුඤ්ඤාභි සංඛාරම්පි කරොති”..... මහණෙනි, නොදැන අවිජ්ජාව පැමිණියේ පුඤ්ඤාභිසංඛාර ද කරයි.

එක්කා - ගණ්භාම තාව එතං ‘අවිජ්ජා සඳිබාරානං පච්චයො’ති. ඉදං පන වත්තබ්බං – ‘කතමෙසං සඳිබාරානං කථං පච්චයො හොති’ති? තත්‍රිදං වුවවති –

[missing trans]

පච්චයො හොති පුඤ්ඤානං, දුට්ඨානෙකධා පන;

පරෙසං පච්ඡිමානං සා, එකධා පච්චයො මතා.

පස වෙය පින්වල - යෙදේ දෙපරිදි නේ විදි

එය පැසුළු අන්තට - එක්විදි පසයි වන්නේ

තත් ‘පුඤ්ඤානං දුට්ඨා’ති ආරම්මණපච්චයෙන ව උපනිස්සයපච්චයෙන වාති ද්වෙධා පච්චයො හොති. සා හි අවිජ්ජං බයනො වයනො සම්මසනකාලෙ කාමාවචරානං පුඤ්ඤාභිසඳිබාරානං ආරම්මණපච්චයෙන පච්චයො හොති, අභිඤ්ඤාවිත්තෙන සමොභවිත්තජානනකාලෙ රූපාවචරානං, අවිජ්ජාසම්මුල්ලභස්ස අනාදීනවදස්සාවිතො පාණාතිපාතාදීනි කරොන්තස්ස උපනිස්සයපච්චයෙන, දුතියජවනාදීනං අනන්තරසමන්තරානන්තරූපනිස්සයාසෙවනනඤ්චිගතපච්චයෙහි, යං කිඤ්චි අකුසලං කරොන්තස්ස හෙතුසහජාතඅඤ්ඤමඤ්ඤනිස්සයසම්පයුත්තඅඤ්චිඅවිගතපච්චයෙහීති අනෙකධා පච්චයො හොති.

එහි පින් දෙවිදි යයි යනු ආරම්මණ උපනිස්සය ප්‍රත්‍ය වශයෙනි. එය අවිජ්ජාව ක්‍ෂය වූයේ වශයෙන් විමසන විට කාමාවචර පුඤ්ඤාභිසංඛාර ආරම්මණ ප්‍රත්‍යයෙන් ප්‍රත්‍ය වේ. අභිඤ්ඤා සිතීන් මුළා සිත් දැනගන්නාවිට රූපාවචර පුඤ්ඤාභිසංඛාර ආරම්මණ ප්‍රත්‍යයෙන් ප්‍රත්‍ය වේ. අවිජ්ජාව ඉක්මවීමට දානාදි කාමාවචර පින්කිරිය වත් පුරන්තාට සහ රූපාවචර ධ්‍යාන උපදවන්නාට යන දෙදෙනාටම උපනිග්‍රහ ප්‍රත්‍යයෙන් ප්‍රත්‍ය වේ. එසේම අවිජ්ජාවෙන් මුළා වී කාම භව රූපභව සම්පත් ප්‍රාප්තා කොට එම පින්කම් කරන්නාට ද එසේය.

‘අනෙකධා පන පරෙස’න්ති අපුඤ්ඤාභිසඳිබාරානං අනෙකධා පච්චයො හොති. කථං? එසා හි අවිජ්ජං ආරභිත රාගාදීනං උප්පජ්ජනකාලෙ ආරම්මණපච්චයෙන, ගරුං කඤ්ඤා අස්සාදනකාලෙ ආරම්මණාධිපතිආරම්මණුපනිස්සයෙහි, අවිජ්ජාසම්මුල්ලභස්ස අනාදීනවදස්සාවිතො පාණාතිපාතාදීනි කරොන්තස්ස උපනිස්සයපච්චයෙන, දුතියජවනාදීනං අනන්තරසමන්තරානන්තරූපනිස්සයාසෙවනනඤ්චිගතපච්චයෙහි, යං කිඤ්චි අකුසලං කරොන්තස්ස හෙතුසහජාතඅඤ්ඤමඤ්ඤනිස්සයසම්පයුත්තඅඤ්චිඅවිගතපච්චයෙහීති අනෙකධා පච්චයො හොති.

අත්‍ය වූ අනේකවිධ අපුඤ්ඤාභි සංඛාරවලට නොයෙක් ආකාර ප්‍රත්‍ය වේ. කෙසේද? අපුඤ්ඤාභිසංඛාරද කරයි. අනෙඤ්ජාභි සංඛාරද කරයි. මහණෙනි, යම්හෙයකින් හික්‍ෂවගේ අවිජ්ජා ප්‍රභීණ වී විද්‍යාව උපන්නේද හේ අවිජ්ජා

විරාගයෙන් විජ්ජාව උපදවා ගැනීමෙන් පුඤ්ඤාභි සංඛාර රැස් නොකෙරේමය. මෙහි කීහ. අවිජ්ජා සංඛාරයන්ගේ මේ ප්‍රත්‍යයයි ගන්නේ නම් මෙය කිවයුතුය. මේ සංඛාරයන්ගේ සත්‍ය වන්නේ කෙසේද? මේ අවිජ්ජාව අරඬයා රාගාදිය උපදනවිට ආරම්භණ ප්‍රත්‍ය වශයෙන්ද ගරුකොට ආශ්වාදය කරනවිට ආරම්භණාධිපති ආරම්භණ උපනිශ්‍රය ප්‍රත්‍යයෙහි ද අවිජ්ජාවෙන් මුළාවී ආදීනව තුන දකිමින් ප්‍රාණසාතාදී කරන්නාට උපනිශ්‍රය ප්‍රත්‍යයෙහිද දෙවන ජවනාදියට අනන්තර සමන්තර අනන්තර උපනිශ්‍රය ආසේවන නැතිව විගත ප්‍රත්‍යවලින්ද යම්කිසි අකුසලයක් කරන්නාට හේතු සහජාත අඤ්ඤමඤ්ඤ නිස්සය සම්ප්‍රසුක්ත අසී අවිගත ප්‍රත්‍යවලින්දැයි අනේකාකාර ප්‍රත්‍ය වෙයි.

‘පච්ඡිමානං සා එකධා පච්චයො මතා’ති ආනෙඤ්ජාභිසංඛාරානං උපනිස්සයපච්චයෙනෙව එකධා පච්චයො මතා. සො පනස්සා උපනිස්සයභාවො පුඤ්ඤාභිසංඛාරො චූත්තනසෙනෙව වෙදිතබ්බොති.

පැසුළුවුවන්ට එය එකාකාරයකින් ප්‍රත්‍ය වේයයි කියන්නේ ආනෙඤ්ජාභි සංස්කාරවලට උපනිශ්‍රය ප්‍රත්‍යයෙන්ම නිසා එකාකාර ප්‍රත්‍ය වේ’ යයි දතයුතුය. ඒ උපනිශ්‍රයභාවය පුඤ්ඤාභිසංඛාරයෙහි කීනයිත් දතයුතුය.

එසැහ – ‘කිං පනායමෙකාව අවිජ්ජා සංඛාරානං පච්චයො උදාහු අඤ්ඤෙපි පච්චයා භොනති’ති? කිඤ්චෙත්ථ යදි තාව එකාව එකාකාරණවාදො ආපජ්ජති. අප ‘අඤ්ඤෙපි සන්ති අවිජ්ජාපච්චයා සංඛාරා’ති එකාකාරණනිද්දෙසො නුපපජ්ජති? න නුපපජ්ජති. කස්මා? යස්මා –

මෙහි කීහ. කිම එකම අවිජ්ජාව සංඛාරවලට ප්‍රත්‍යවේද? නැතහොත් අන්‍ය වූ ප්‍රත්‍ය තිබේද? එකම ප්‍රත්‍යය වුවහොත් ඒකභේතවාදයට පැමිණේ. සංඛාරවලට තවත් ප්‍රත්‍ය තිබේ යි කිවහොත් අවිජ්ජා පච්චයා සංඛාරා යයි කී ඒක භේතු නිදේශය නොවේද? නොවේ. කුමක් හෙයින්ද? යම් හෙයකින්-

එකං න එකතො ඉධ, නානෙකමනෙකතොපි නො එකං;

එලමත්ථී අත්ථි පන එක-හෙතුඑලදීපනෙ අත්ථො.

එකකින් එකක් මෙන් - නේකින් නේකද නොවේ

නැත එක් පලයක් ද - ඇත හේ පල අරුත එක

එකතො හි කාරණතො න ඉධ කිඤ්චි එකං එලමත්ථී, න අනෙකං. නාපි අනෙකෙහි කාරණෙහි එකං. අනෙකෙහි පන කාරණෙහි අනෙකමෙව භොති. තථා හි අනෙකෙහි උතුපථිච්ඡිසලිලසංඛාරානෙහි කාරණෙහි අනෙකමෙව රූපගණ්ඨකාදිඅභිකුරසංඛාරානං එලමුප්පජ්ජමානං දිස්සති. යං පනෙතං “අවිජ්ජාපච්චයා සංඛාරා, සංඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං”න්ති එකෙකහෙතුඑලදීපනං කතං, තත්ථ අත්ථො අත්ථි, පයොජනං විජ්ජති.

මෙහි එක් භේතුවකින් කිසියම් එක් එලයක් නැත. අනේක එලද නැත. අනේක භේතුවලින් එක් එලයක් නැත. අනේක භේතුවලින් අනේක එල ඇතිවේ. එසේම අනේක සෘතු පස ඛිප් ජලය සංඛ්‍යාත භේතුවලින් අනේකවූ රූප ගත්ඨ රසාදි වූ අංකුර සංඛ්‍යාත එල උපදවනු පෙනේ. යම් හෙයකින් මෙය අවිජ්ජාපච්චයා සංඛාරා සංඛාර පච්චයා විඤ්ඤාණං යයි එක එක භේතුවල දැක්වීමක් කෙළේ නම් එහි අපර්යක් නැත. ප්‍රයෝජනයක් ඇත.

භගවා හි කත්ථි පධානත්තා, කත්ථි පාකටත්තා, කත්ථි අසාධාරණත්තා, දෙසනාවිලාසස්ස ව වෙනෙය්‍යානඤ්ච අනුරූපතො එකමෙවහෙතුං වා එලං වා දීපෙති; “එස්සපච්චයා වෙදනා”ති (දී. නි. 2.97) හි එකමෙව හෙතුං එලඤ්චාහ. එස්සො හි වෙදනාය පධානහෙතු යථාඑස්සං වෙදනාවච්ඡානතො. වෙදනා ව එස්සස්ස පධානඑලං යථාවෙදනං එස්සවච්ඡානතො.

භාග්‍යවතුන් වහන්සේ වනාහි කිසිවක ප්‍රධාන බවද කිසිවක ප්‍රකට බවද කිසිවක අසාධාරණ බවද දේසනා විලාසයද විනේය ජනයන්ට අනුරූප වශයෙන් වූ එකම භේතුව හෝ එලයක් හෝ පෙන්වති. එස්ස පච්චයා වෙදනා යන මෙහි එක් භේතුවක් හා එලයක් කීහ. වෙදනාවෙහි ප්‍රධාන භේතුව ස්පශ්‍රයයි. වෙදනා නියමය නිසා වෙදනාව ස්පශ්‍රයේ ප්‍රධාන එලයයි. යම්සේ වෙදනාව එස්ස නියමයෙන් වන නිසා

“සෙම්භසමුට්ඨානා ආබාධා”ති (මහානි. 5) පාකටත්තා එකං හෙතුමාහ. පාකටො හෙත්ථ සෙම්භො, න කම්මාදයො.

“යෙ කෙවි, හික්ඛෙවෙ, අකුසලා ධම්මා, සබ්බෙතෙ අයොනිසොමනසිකාරමූලකා”ති අසාධාරණත්තා එකං හෙතුමාහ; අසාධාරණො හි අයොනිසොමනසිකාරො අකුසලානං, සාධාරණානි ව්‍යාරම්මණාදීනිති.

සෙම්භ සමුට්ඨානා ආබාධානි ප්‍රකට බැවින් එක් හේතුවක් කිහි. මෙහි සෙම ප්‍රකටය. කමරාදිය ප්‍රකට නොවේ. මහණෙනි, යම්කිසි අකුසල ධර්මයක් වෙනම් ඒ සියල්ල අයෝනිසෝමනසිකාරමූල වේ යයි අසාධාරණ බැවින් එක් හේතුවක් දැක්වූහ. අයෝනිසෝ මනසිකාරය අසාධාරණ වන අතර දෝස වස්තු ආරම්භ ආදිය අකුසල්වලට සාධාරණය.

තස්මා අයමිධ අවිජ්ජා විජ්ජමානෙසුපි අඤ්ඤෙසු වජ්ජාරම්මණසහජාතධම්මාදියු සඬබාරකාරණෙසු “අස්සාදානුපස්සිනො තණ්හා පච්චස්සති”නි (සං. නි. 2.52) ව “අවිජ්ජාසමුදයා ආසවසමුදයො”නි (ම. නි. 1.104) ව වචනනො අඤ්ඤෙසමපි තණ්හාදීනං සඬබාරහෙතුනං හෙතුනි පධානත්තා, “අවිද්වා, භික්ඛවෙ, අවිජ්ජාගතො පුඤ්ඤාභිසඬබාරම්පි අභිසම්බරොති”නි පාකටත්තා අසාධාරණත්තා ව සඬබාරානං හෙතුභාවෙන දීපිතානි වෙදිතබ්බා. එතෙනෙව ව එකෙකහෙතුඵලදීපනපරිභාරවචනෙන සබ්බස්ස එකෙකහෙතුඵලදීපනෙ පයොජනං වෙදිතබ්බත්ති.

එහෙයින් මෙහි මේ අවිජ්ජාව ඇතිකල්හි සෙසු වස්තු ආරම්භණ සහජාත ධර්මාදියෙහි සංඛාර හේතුඵල ආශ්වාද වශයෙන් බලන්නේ තණ්හාව වැඩේ යයිද අවිජ්ජාව ඇතිවීමෙන් ආශ්‍රව ඇති වේ යයි යන වචනයෙන් අඤ්ඤෙසමපි තණ්හානං සංඛාරා හේතුනං හේතුනි පධානත්තා මහණෙනි, නොදැන අවිජ්ජාවට පැමිණ පුඤ්ඤාභි සංඛාර උපදවයි යන්න ප්‍රකට වීද අසාධාරණ බැවින් අසාධාරණ බැවින්ද සංඛාරයන්ගේ හේතුභාව පෙන්වන ලදැයි දනුයුතුය. එකහේතුඵල විස්තර කරන මේ වචනයෙන්ම සියළු ස්ථානවල ඒකහේතුඵල ප්‍රයෝජන දැනගත යුතුය.

එක්ඛාන - එවං සන්තෙපි එකත්තානිට්ඨප්පලාය සාවජ්ජාය අවිජ්ජාය කථං පුඤ්ඤානෙඤ්ජාභිසඬබාරපච්චයත්තං යුජ්ජති? න හි නිම්බබ්බතො උච්ඡු උප්පජ්ජතිති. කථං න යුජ්ජස්සති? ලොකස්මිඤ්ඤි -

මෙහි කිහි. මෙසේ ඇතිකල්හි ඒකාත්ත අනිෂ්ට ඵල වූ සාවද්‍ය අවිද්‍යාවෙන් ප්‍රච්ච අනෙඤ්ජ අභිසංඛාර ප්‍රත්‍යභාවයෙන් යුක්ත වේද? කොසඹ බිජයකින් උක් නූපදී යයි කෙසේ නොයෙදේද? ලෝකයෙහි

විරුද්ධො චාවිරුද්ධො ව, සද්ධිසාසද්ධිසො තථා;

ධම්මානං පච්චයො සිද්ධො, විපාකා ඵව තෙ ව න.

විරුද්ධ අවිරුද්ධ ව ද - එලෙස සම අසමාහි ද

සිද්ධවේ දමේ පස - එ විවා නම් නොවේමැද

ධම්මානඤ්ඤි යානසභාවකිච්චාවිරුද්ධො ව අවිරුද්ධො ව පච්චයො ලොකෙ සිද්ධො. පුරිමචිත්තඤ්ඤි අපරචිත්තස්ස යානවිරුද්ධො පච්චයො, පුරිමසිප්පාදිසික්ඛා ව පච්ජාපචත්තමානානං සිප්පාදිකිරියානං. කම්මං රූපස්ස සභාවවිරුද්ධො පච්චයො, බිරාදිනි ව දධිආදිනං. ආලොකො චක්ඛුවිඤ්ඤාණස්ස කිච්චවිරුද්ධො, ගුළාදයො ව ආසවාදිනං. චක්ඛුරූපාදයො පන චක්ඛුවිඤ්ඤාණාදිනං යානාවිරුද්ධා පච්චයා . පුරිමජවනාදයො පච්ඡිමජවනාදිනං සභාවාවිරුද්ධා කිච්චාවිරුද්ධා ව.

ධමර්වල ස්ථාන ස්වභාව කෘත්‍ය ආදිය විරුද්ධවද අවිරුද්ධවද ප්‍රත්‍යවීම ලෝකයෙහි සිදුවේ. පෙර සිත පසු සිතේ ස්ථාන විරුද්ධ ප්‍රත්‍ය වේ. පෙර ශිල්පාදිය හැදෑරීම පසුව පවතින ශිල්ප ක්‍රියාවලට ප්‍රත්‍යය වේ. කමර්‍ය රූපයට ස්වභාව විරුද්ධ ප්‍රත්‍යය වේ. කිරි ආදියේ දී ආදියද එසේය. ආලෝකය චක්ඛු විඤ්ඤාණයට කෘත්‍ය විරුද්ධය. චක්ඛු රූපාදිය චක්ඛු විඤ්ඤාණාදියට ස්ථාන විරුද්ධ ප්‍රත්‍ය වේ. පෙර ජවන පසු ජවනවලට ස්වභාව විරුද්ධද කෘත්‍ය විරුද්ධද වේ.

යථා ව විරුද්ධාවිරුද්ධා පච්චයා සිද්ධා, එවං සද්ධිසාසද්ධිසාපි. සද්ධිසමෙව හි උතුආභාරසඬබානං රූපං රූපස්ස පච්චයො හොති, සාලිබ්බාදිනි ව සාලිඵලාදිනං. අසද්ධිසමපි රූපං අරූපස්ස, අරූපඤ්ච රූපස්ස පච්චයො හොති; ගොලොමාවිලොමවිසාණදධිනිලපිට්ඨාදිනි ව දබ්බභුතිණකාදිනං. යෙසඤ්ච ධම්මානං යෙ විරුද්ධාවිරුද්ධා සද්ධිසාසද්ධිසා පච්චයා, න තෙ ධම්මා තෙසං ධම්මානං විපාකායෙව. ඉති අයං අවිජ්ජා විපාකවසෙන එකත්තානිට්ඨප්පලසභාවවසෙන ව සාවජ්ජාපි සමානා සබ්බසමිපි එතෙසං පුඤ්ඤාභිසඬබාරාදිනං යථානුරූපං යානකිච්චසභාවවිරුද්ධාවිරුද්ධපච්චයවසෙන සද්ධිසාසද්ධිසපච්චයවසෙන ව පච්චයො හොතිති වෙදිතබ්බා.

විරුද්ධාවිරුද්ධ ප්‍රත්‍ය සිදුවීම මෙන් සමාන අසමාන ද සිදුවේ. සෘතු ආභාර රූපයට සමානව ප්‍රත්‍ය වේ. හැල් වී බිජ හැල්වී ඵල ආදියට ද එසේය. රූපය අරූපයට අසමානව ප්‍රත්‍ය වේ. අරූපය රූපයටද එසේය. ගවලොම් අං දී තලපිටි ආදියද ඊතණ සුවඳ තණ (සැවැන්දරා වැනි සුවඳ තණ) ආදියට අසමානව ප්‍රත්‍ය වේ. යම් විරුද්ධ අවිරුද්ධ සමාන

අසමාන ධමර්ශකට ප්‍රත්‍ය වේද ඒ ධමර් ඒ ධමර්ශන්ගේ විපාක නොවේ. මෙසේ මේ අවිජ්ජාව ඒකාන්ත අනිෂ්ට ඵල ස්වභාව වශයෙන්ද දෝස සහිත වූද මේ සියලු පුඤ්ඤාභි සංඛාරාදියට අනුරූප පරිදි ස්ථාන කෘත්‍ය ස්වභාව විරුද්ධ අවිරුද්ධ ප්‍රත්‍ය වශයෙන්ද සමාන අසමාන ප්‍රත්‍ය වශයෙන්ද ප්‍රත්‍ය වේයයි දතයුතුය.

සො වස්සා පච්චයභාවො “යස්ස හි දුක්ඛාදියු අවිජ්ජාසංඛාරානං අඤ්ඤාණං අප්පහිනං භොති, සො දුක්ඛෙ තාව පුබ්බන්තාදියු ව අඤ්ඤාණෙන සංසාරදුක්ඛං සුඛසඤ්ඤාය ගහෙතො තස්ස හෙතුභූතෙ නිව්ධෙපි සංඛාරෙ ආරහති”තිආදිනා නයෙන වුත්තො ඵව.

යමෙකුගේ දුක්ඛාදියෙහි අවිජ්ජා සංඛාරාන නොදැනීම දුරු නොවී පවතිනම් හෙතෙම පුබ්බන්තාදිය නොදැනීමෙන් සසර දුක සැප සංඥාවෙන් ගෙන ඊට හේතුවන ත්‍රිවිධ සංඛාර සිදුකරයි යන ආදි නයින් කියන ලදමය.

අපිව අයං අඤ්ඤොපි පරියායො -

තවද මෙහි වෙනත් ක්‍රමයක් අනුව,

චුතුපපාතෙ සංසාරෙ, සංඛාරානඤ්ඤා උක්ඛණෙ;

යො පටිච්චසමුප්පන්න-ධම්මෙසු ව විමුක්ඛති.

මිය ඉපදෙන සසර - සකර ලකුණු ද කෙරෙහි

යමෙක් පිළිසුමු වන - දහමෙහි මුළා වනුයෙ ද

අභිසංඛාරොති සො ඵතෙ, සංඛාරෙ නිව්ධෙ යතො;

අවිජ්ජා පච්චයො තෙසං, නිව්ධානම්පි යං තතොති.

සිදුකරයි හෙ සකර - තුන් විදි ලෙසින් දන්නා

මෙ අවිදු පස වේය - තුනටම සකර නම් වන

කථං පන යො ඵතෙසු විමුක්ඛති, සො නිව්ධෙපෙනෙ සංඛාරෙ කරොතිති වෙ? වුතියා තාව විමුල්භො සංඛාරං “ඛංකානං භෙදො මරණ”න්ති වුතිං අගණ්හන්තො ‘සත්තො මරති, සත්තස්ස දෙසන්තරසංඛිකමන’න්තිආදීති විකප්පෙති. උපපාතෙ විමුල්භො සංඛාරං “ඛංකානං පාතුභාවො ජාති”ති උපපාතං අගණ්හන්තො ‘සත්තො උපපජ්ජති, සත්තස්ස නවසරිපාතුභාවො’තිආදීති විකප්පෙති. සංසාරෙ විමුල්භො යො ඵස -

මේවායෙහි ඔහු කෙසේ මුළා වන්නහුද? හේ මේ ත්‍රිවිධ සංඛාර කෙරේද? වුතියෙහිදී මුළාවී සියළු තැන ස්කන්ධයන්ගේ බිදීම මරණයයි. වුතියෙහි නොගෙන සත්ත්වයා මැරෙයි. සත්ත්වයාගේ දෙහාන්තර සංක්‍රමණය ආදිය විකල්පනය කරයි. උත්පත්තියෙහි මුළාවී සියළු තැන ස්කන්ධයන්ගේ පහළවීම ජාති යයි උපත නොගෙන සත්ත්වයා උපදියි. සත්ත්වයාගේ අළුත ගරිරය පහළවීම ආදිය විකල්පනය කරයි. සසරෙහි මුළා වූ යමෙක්

“ඛංකානඤ්ඤා පටිපාටි, ධාතුආයතනාන ව;

අඛංකොච්ඡින්නං වත්තමානා, සංසාරොති පචුච්චති”ති.

කඳ පිළිවලෙ ආදි - දාතු ආයතන ද යන

නොසිදි පවතින මෙය - සසරයයි යෙති පඬුවෝ

ඵවං චණ්ණිකො සංසාරො. තං ඵවං අගණ්හන්තො ‘අයං සත්තො අස්මා ලොකා පරං ලොකං ගච්ඡති, පරස්මා ලොකා ඉමං ලොකං ආගච්ඡති’තිආදීති විකප්පෙති. සංඛාරානං උක්ඛණෙ විමුල්භො සංඛාරානං සභාවලක්ඛණං සාමඤ්ඤලක්ඛණඤ්ඤා අගණ්හන්තො සංඛාරෙ අත්තතො අත්තනියතො ධූවතො සුභතො සුඛතො ව විකප්පෙති. පටිච්චසමුප්පන්නධම්මෙසු විමුල්භො අවිජ්ජාදිහි සංඛාරාදීනං පවත්තිං අගණ්හන්තො “අත්තා ජානාති වා න ජානාති වා, සො ඵව කරොති ව කාරොති ව සො පටිසංකියං උපපජ්ජති, තස්ස අණුඉස්සරාදයො කලලාදිභාවෙන සරිරං සණ්ඨපෙතො ඉන්ද්‍රියානි සම්පාදෙන්ති, සො ඉන්ද්‍රියසම්පන්නො ඵුසති වෙදියති තණ්හියති උපාදියති සට්ඨියති, සො පුන

භවත්තරෙ භවති”ති වා “සබ්බෙ සත්තා නියතිසඬගතිභාවපරිණතා”ති (දී. නි. 1.168) වා විකප්පෙති. සො එවං අවිජ්ජාය අක්කිකතො එවං විකප්පෙන්තො යථා නාම අක්කො පඨවියං විවරන්තො මග්ගම්පි අමග්ගම්පි ඵලම්පි නින්තම්පි සමම්පි විසමම්පි පටිපජ්ජති, එවං පුඤ්ඤම්පි අපුඤ්ඤම්පි ආනෙඤ්ජම්පි සඬබ්බාරං අභිසඬබ්බරොතිති. තෙනෙනං වුවිවති –

මෙසේ විවරණය කරන ලද සසර එසේ නොගන්නේ මෙලොවින් පරලොවට යයි. පරලොවින් මෙලොවට එයි යනාදිය විකල්පනය කරයි. සංස්කාර ලක්ෂණයෙහි මුළාවී සංස්කාරයන්ගේ සම්භව ලක්ෂණ සහ පල ලක්ෂණ නොගන්නේ සංස්කාරය ආත්ම වශයෙන්ද තමා කෙරෙහි ආත්මය ඇතැයිද ස්ථිර වශයෙන් සුභ වශයෙන් සැප වශයෙන්ද විකල්පනය කරයි. පටිච්ච සමුප්පන්න ධර්මයන්හි මුළාවී අවිජ්ජාදියෙන් සංඛාරාදිය පවතින්නේ යැයි නොගෙන ආත්මය දැනී හෝ නොදැනී හෝ හේ තෙමීම කරයි කරවයිද හෙතෙමේ පිළිසිඳ උපදියයි සිතයි. ප්‍රධාන කලලාදි භාවයෙන් ශරීරය පිහිටුවා ඉන්ද්‍රියයන් සම්පාදනය කරයි. හෙතෙම ඉන්ද්‍රිය සම්පන්න වූයේ ස්පශ්‍ර කරයි. විදිසි. ආශා කරයි. අල්ලා ගනියි. ගැටෙයි. හෙතෙම නැවත භවයෙහි වන්නේයයි හෝ සියළු සතුන් නියත සංගති භවයෙන් පරිණාම වන්නේ යයිද කල්පනා කරයි. හෙතෙම මෙසේ අවිද්‍යාවෙන් අන්ධ කරන ලද්දේ මෙසේ කල්පනා කරන්නේ යම්සේ අභසෙහි පොළොවෙහි හැසිරෙන්නේ මගද නොමගද ගොඩද වලද සමතලා බිමද විසම බිමද නොදැන එළඹෙයිද එසේම පුඤ්ඤද අපුඤ්ඤද ආනෙඤ්ජ සංඛාර කරයි. එහෙයින් කියන ලදි.

යථාපි නාම ජච්චක්කො, නරො අපරිනායකො;

එකදා යාති මග්ගෙන, කුම්මග්ගෙනාපි එකදා.

යම් හෙයින් දෑ අද - මිනිසෙක් මග නොදක්නේ

මගින් යයි දවසක් - දවසක් යයි නොමගිනුත්

සංසාරෙ සංසරං බාලො, තථා අපරිනායකො;

කරොති එකදා පුඤ්ඤං, අපුඤ්ඤම්පි එකදා.

සසරෙහි සැරිසරන - එසේ හොත් මෝඩයා

පින් මෙන්ම පවිකම් - කරයි එක් එක් දිනෙහි

යදා ඤාතා ව සො ධම්මං, සච්චානි අභිසමෙස්සති;

තදා අවිජ්ජපසමා, උපසන්නො වරිස්සතිති.

දහම් දැන යම් දින - හේ සස් අවබෝදයෙන්

අවිදු උපසමයෙන් - හැසිරෙයි උපසාන්තව

අයං අවිජ්ජාපච්චයා සඬබ්බාරාති පදස්මිං විඤ්ඤාකථා.

මෙය අවිජ්ජා පච්චයා සංඛාරො යන පදයෙහි විස්තර කථාවයි.

අවිජ්ජාපච්චයා සඬබ්බාරපදනිද්දෙසො.

විඤ්ඤාණපදනිද්දෙසො

විඤ්ඤාණපදනිද්දෙසො

සඬබ්බාරපච්චයා විඤ්ඤාණපදනිද්දෙසෙ වක්ඛුච්ඤ්ඤාණන්තිආදියු වක්ඛුච්ඤ්ඤාණං කුසලවිපාකං අකුසලවිපාකන්ති දුට්ඨං හොති. තථා සොතසානජිවිහාකායවිඤ්ඤාණාති. මනොවිඤ්ඤාණං පන කුසලාකුසලවිපාකා ද්වෙ මනොධාතුයො, තිස්සො අභෙතුකමනොවිඤ්ඤාණධාතුයො, අට්ඨ සභෙතුකාති කාමාවචරවිපාකචිත්තාති, පඤ්ච රූපාවචරාති, වත්තාරි අරූපාවචරාතිති බාවිසතිට්ඨං හොති. ඉති ඉමෙහි ඡහි විඤ්ඤාණෙහි සබ්බානිපි බාත්තියං ලොකියවිපාකවිඤ්ඤාණාති සඬගතිතාති හොත්ති. ලොකුත්තරාති පන වට්ටකථායං න යුජ්ජන්තිති න ගතිතාති.

සංඛාර පච්චයා විඤ්ඤාණ පද නිදේර්ශයෙහි වක්ඛුච්ඤ්ඤාණං ආදියෙහි වක්ඛු විඤ්ඤාණය කුසල විපාකය අකුසල විපාකය යයි දෙපරිදි වේ. සෝත ඝාත ජීවිහා කාය විඤ්ඤාණයද එසේය. මනෝ විඤ්ඤාණය වනාහි කුසලාකුසල විපාක මනෝදාතු දෙක අහේතුක මනෝ විඤ්ඤාණ ධාතු තුන සහේතුක කාමාවචර සිත් අට රූපාවචර පහ අරූපාවචර සතර යයි දෙවිසි වැදෑරුම් වේ. මෙසේ මේ විඤ්ඤාණ සයෙහි සියළු ලෞකික විපාක විඤ්ඤාණ ලෙස දෙතිස සංග්‍රහ වේ. ලෝකෝත්තර වනාහි සසර කතාවට නොගැලපේයයි නොගන්නා ලදි.

තත්ථ සියා – කථං පනෙනං ජාතිතබ්බං ‘ඉදං චුත්තප්පකාරං විඤ්ඤාණං සඨ්ඛාරපච්චයා හොති’ති? උපචිතකම්මාභාවෙ විපාකාභාවතො. විපාකඤ්ඤාණං, විපාකඤ්ච න උපචිතකම්මාභාවෙ උප්පජ්ජති. යදි උප්පජ්ජේය්‍යා, සබ්බෙසං සබ්බවිපාකානි උප්පජ්ජේය්‍යා; න ච උප්පජ්ජන්තීති ජාතිතබ්බමෙනං – ‘සඨ්ඛාරපච්චයා ඉදං විඤ්ඤාණං හොති’ති.

එහි මෙය කෙසේ දන්නේද? කියන ලද මේ විඤ්ඤාණ සංඛාර ප්‍රත්‍ය වේ. රැස්කරන ලද කමර්ශක් නැතිකල්හි විපාකයක් නැති බැවින්ය. රැස්කරන ලද කමර්ශන් නැති බැවින් විපාකයද නූපදී. යම්භෙයකින් උපදින්නේ නම් සියල්ලන්ගේ සියළු විපාකයෝ උපදින්නාහුය. නොඋපදියයි මෙසේ දතයුතුය. සංඛාර ප්‍රත්‍යයෙන් මේ විඤ්ඤාණය වේ.

කතරසඨ්ඛාරපච්චයා කතරවිඤ්ඤාණන්ති වෙ? කාමාවචරපුඤ්ඤාභිසඨ්ඛාරපච්චයා තාව කුසලවිපාකානි පඤ්ච වක්ඛුච්ඤ්ඤාණාදීනි, මනෝවිඤ්ඤාණෙ එකා මනොධාතු, ද්වෙ මනෝවිඤ්ඤාණධාතූයො, අට්ඨ කාමාවචරමහාවිපාකානීති සොළස. යථාහ –

කචර නම් සංඛාර ප්‍රත්‍යයෙන් කචර නම් විඤ්ඤාණයක් වේද? කාමාවචර පුඤ්ඤාභිසංඛාර ප්‍රත්‍යයෙන් වක්ඛු විඤ්ඤාණාදි කුසල විපාක පසද මනෝ විඤ්ඤාණයෙහි මනෝධාතු එකද මනෝවිඤ්ඤාණ ධාතු දෙකද කාමාවචර විපාක අටද යන දහසයයි. යම්සේ කීහ.

“කාමාවචරස්ස කුසලස්ස කම්මස්ස කතත්තා උපචිතත්තා විපාකං වක්ඛුච්ඤ්ඤාණං උප්පන්නං හොති. තථා සොතඝාතජීවිහාකායවිඤ්ඤාණං උප්පන්නං හොති, විපාකා මනොධාතු උප්පන්නා හොති, මනෝවිඤ්ඤාණධාතු උප්පන්නා හොති සොමනස්සසහගතා, මනෝවිඤ්ඤාණධාතු උප්පන්නා හොති උපෙක්ඛාසහගතා, මනෝවිඤ්ඤාණධාතු උප්පන්නා හොති සොමනස්සසහගතා ඤාණසම්පයුත්තා, සොමනස්සසහගතා ඤාණසම්පයුත්තා සසඨ්ඛාරොත, සොමනස්සසහගතා ඤාණවිප්පයුත්තා, සොමනස්සසහගතා ඤාණවිප්පයුත්තා සසඨ්ඛාරොත, උපෙක්ඛාසහගතා ඤාණසම්පයුත්තා, උපෙක්ඛාසහගතා ඤාණසම්පයුත්තා සසඨ්ඛාරොත, උපෙක්ඛාසහගතා ඤාණවිප්පයුත්තා, උපෙක්ඛාසහගතා ඤාණවිප්පයුත්තා සසඨ්ඛාරොතා”ති (ධ. සං 431, 498).

කාමාවචර කුසල කමර්ශ කළ බැවින් රැස්කළ බැවින් විපාකය වූ වක්ඛු විඤ්ඤාණය උපන්නේ වෙයි. එසේම සෝත ඝාත ජීවිහා කාය විඤ්ඤාණ උපන්නේ වෙයි. විපාක මනෝධාතුවද උපන්නේ වෙයි. මනෝවිඤ්ඤාණ ධාතුවද උපන්නේ වෙයි. සොමනස් සහගත මනෝවිඤ්ඤාණ ධාතු උපන්නේ වෙයි. උපෙක්ඛා සහගත මනෝවිඤ්ඤාණ ධාතු උපන්නේ වෙයි. සොමනස් සහගත ඤාණ සම්පයුත්ත, සොමනස් සහගත ඤාණ සම්පයුත්ත අසංඛාරික, සොමනස් සහගත ඤාණ විප්පයුත්ත, සොමනස් සහගත ඤාණවිප්පයුත්ත සසංඛාරික උපෙක්ඛා සහගත ඤාණ විප්පයුත්ත සසංඛාර යයි.

රූපාවචරපුඤ්ඤාභිසඨ්ඛාරපච්චයා පන පඤ්ච රූපාවචරවිපාකානි. යථාහ –

රූපාවචර සංස්කාර ප්‍රත්‍යයෝ රූපාවචර විපාක පහද කීහ.

“තස්සෙව රූපාවචරස්ස කුසලස්ස කම්මස්ස කතත්තා උපචිතත්තා විපාකං විච්චිවෙව කාමෙහි...පෙ... පඨමං ඤානං...පෙ... පඤ්චමං ඤානං උපසම්පජ්ජ විහරති”ති (ධ. සං 499).

රූපාවචර කුසල කමර්ශ කළ බැවින් රැස්කළ බැවින් කමර්ශයෙන් වෙන්ව පඨම ඤාන දුතිය තතිය චතුර්ථ පංචම ඤානං උපසම්පජ්ජ විහරති.

එවං පුඤ්ඤාභිසඨ්ඛාරපච්චයා එකවිසතිවිධං විඤ්ඤාණං හොති.

මෙසේ පුඤ්ඤාභිසංඛාර ප්‍රත්‍යයෙන් විඤ්ඤාණ විසිඑකක් උපදී.

අප්‍රඥ්‍යාභිසංඛාරපච්චයා පන අකුසලවිපාකානි පඤ්ච වක්ඛුච්ඤ්ඤාණාදීනි, එකා මනොධාතු, එකා මනොවිඤ්ඤාණධාතුනි එවං සත්තවිධං විඤ්ඤාණං හොති. යථාහ –

අප්‍රඥ්‍යාභිසංඛාර ප්‍රත්‍යයෝ වක්ඛු විඤ්ඤාණාදි අකුසල විපාක පහ මනෝ ධාතු එක මනෝවිඤ්ඤාණ ධාතු එක යයි මෙසේ සත්ආකාර විඤ්ඤාණය වේ. කීහ.

“අකුසලස්ස කම්මස්ස කතත්තා උපචිතත්තා විපාකං වක්ඛුච්ඤ්ඤාණං උප්පන්නං හොති. තථා සොනසානපීඨභාකායවිඤ්ඤාණං , විපාකා මනොධාතු, විපාකා මනොවිඤ්ඤාණධාතු උප්පන්නා හොති”ති (ධං සං 556).

අකුසල කම්ම කළ බැව් රැස්කළ බැවින් වක්ඛු විඤ්ඤාණය හා විපාකය ඉපදුනේ වෙයි. එසේම සෝන සාන පීඨභාකාය විඤ්ඤාණද වේ. මනෝධාතු විපාකය හා මනෝවිඤ්ඤාණ ධාතු විපාකය ඉපදුනේය.

ආනෙඤ්ජාභිසංඛාරපච්චයා පන චන්තාරි අරූපවිපාකානිති එවං චතුබ්බිධං විඤ්ඤාණං හොතිති. යථාහ –

ආනෙඤ්ජාභිසංඛාර ප්‍රත්‍යයෙන් සතර අරූප විපාක වශයෙන් විඤ්ඤාණය සතරාකාරය. යථාහ.

“තස්සෙව අරූපාවචරස්ස කුසලස්ස කම්මස්ස කතත්තා උපචිතත්තා විපාකං සබ්බසො රූපසඤ්ඤානං සමතික්කමා ආකාසානඤ්චායනනසඤ්ඤාසහගතං...පෙ... විඤ්ඤාණඤ්චායනනසඤ්ඤාසහගතං...පෙ... ආකිඤ්චඤ්ඤායනනසඤ්ඤාසහගතං...පෙ... නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායනනසඤ්ඤාසහගතං සුඛස්ස ව පහානා...පෙ... වතුසං ඤානං උපසම්පජ්ජ විහරති”ති (ධං සං 501).

ඒ අරූපාවචර කුසල කම්මය කළ බැවින් රැස්කළ බැවින් සියළු ආකාරයේ රූප සංඥාව ඉක්මවූ විපාකය ආකාසානඤ්චායනන සංඥාවෙන් යුක්ත, විඤ්ඤාණ.....නේවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායනන සංඥාවෙන් සුඛ විපාක.....වතුසංඤානං උපසම්පජ්ජ විහරති මෙසේ සංඛාර ප්‍රත්‍යය යම් විඤ්ඤාණයෙක් වේද එය දැන එහි පැවැත්ම දැනගත යුතුය.

එවං යං සඛිඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං හොති, තං ඤාතො ඉදානිස්ස එවං පචන්ති වෙදිතබ්බා – සබ්බමෙව හි ඉදං පචන්තිපටිසංක්ඛිවසෙන ද්විධා පචන්තති. තස්ස ද්වෙව පඤ්චවිඤ්ඤාණානි, ද්වෙව මනොධාතුයො, සොමනස්සසහගතාහෙතුකමනොවිඤ්ඤාණධාතුනි ඉමානි තෙරස පඤ්චවොකාරභවෙ පචන්තියංයෙව පචන්තන්ති. සෙසානි එකුතවිසති තිස්ස භවෙස්ස යථානුරූපං පචන්තියම්පි පටිසංක්ඛියම්පි පචන්තන්ති.

එහි සියල්ලේම පැවැත්ම පටිසන්ධි වශයෙන් දෙයාකාරයකින් පවතී. එහි පඤ්ච විඤ්ඤාණ දෙක (දෙපස් විඤ්ඤාණය) සෝමනස්ස සහගත අභේතුක යන මනෝධාතු දෙක මනෝ විඤ්ඤාණ ධාතුවය යන දහතුන පංචවෝකාර (ස්කන්ධ පහක්) භවයේ පැවතීම වශයෙන් පවතී. සෙසු එකුත්විසි විඤ්ඤාණ භවත්‍රයෙහි සුදුසු පරිදි පවතින්නේ ප්‍රතිසන්ධිය සඳහාද පවතී.

කථං? කුසලවිපාකානි තාව වක්ඛුච්ඤ්ඤාණාදීනි පඤ්ච කුසලවිපාකෙන වා අකුසලවිපාකෙන වා නිබ්බන්තස්ස යථාක්කමං පරිපාකවුපගතිත්ථියස්ස වක්ඛාදීනං ආපාඨගතං ඉට්ඨං වා ඉට්ඨමජ්ඣක්කන්තං වා රූපාදිආරම්මණං ආරබ්භ වක්ඛාදිපසාදං නිස්සාය දස්සනසචනසායනසායනච්ඡිසනකිච්චං සාධයමානානි පචන්තන්ති. තථා අකුසලවිපාකානි පඤ්ච. කෙවලඤ්ඤි තෙසං අනිට්ඨං අනිට්ඨමජ්ඣක්කන්තං වා රූපාදිආරම්මණං හොති, අයමෙව විසෙසො. දසාපි චෙතානි නියතද්වාරාරම්මණවත්ථුට්ඨානානි නියතකිච්චානෙව ව භවන්ති.

කෙසේද? කුසලවිපාක වූ වක්ඛු විඤ්ඤාණාදි පස කුසල විපාකයෙන් හෝ අකුසල විපාකයෙන් හෝ උපන්නාට, ක්‍රමයෙන් ඉන්ද්‍රියන් පරිපාකයට පැමිණි පසු වක්ඛු ආදීන්ට ආපාතගත වත්‍ර (අරමුණු වූ) ඉෂ්ට හෝ ඉෂ්ට මධ්‍යස්ථ වූ හෝ රූපාදි අරමුණු අරබයා වක්‍ර ආදීන්ගේ ප්‍රත්‍යයන්ද රූපය නිසා දැකීම ඇසීම ගඳ සුවඳ දැනීම රස දැනීම ස්පර්ශ කෘත්‍ය සිදුකරමින් පවතී. අකුසල විපාක සහ කේවලවූ ඒවායේ අනිෂ්ට හෝ අනිෂ්ට මධ්‍යම වූ හෝ රූපාදි අරමුණුද වේ. මෙහි විශේෂය නම් මේ චේතනා දහය නියත ද්වාර ආරම්මණ වත්‍ර යාන ඇතිව නියත වූ කෘත්‍ය සිදුකරමින් පැවතීමය.

තතො කුසලවිපාකානං වක්ඛුච්ඤ්ඤාණාදීනං අනන්තරං කුසලවිපාකමනොධාතු තෙසඤ්ඤෙව ආරම්මණමාරබ්භ හදයවත්‍රං නිස්සාය සම්පටිච්ඡනකිච්චං සාධයමානා පචන්තති. තථා අකුසලවිපාකානං අනන්තරං අකුසලවිපාකා . ඉදඤ්ච පන ද්වයං අනියතද්වාරාරම්මණං නියතවත්‍රට්ඨානං නියතකිච්චඤ්ච හොති.

එයින් කුසල විපාක වක්ඛු විඤ්ඤාණාදියට අනතුරුව විපාක මනෝධාතුව ඒ අරමුණු අරභයා භාදයවස්තුව නිසා (අභුරුකර) සම්පට්ඨිත කෘත්‍යය සිදුකරමින් පවතී, අකුසල විපාක වක්ඛු විඤ්ඤාණාදියට අනතුරුවද එසේමය. මේ දෙක අතීයත ද්වාර ආරම්භණ සහ නියත වස්තු යාන කෘත්‍ය වේ.

සෝමනස්සසහගතා පන අහෙතුකමනොවිඤ්ඤාණධාතූ කුසලවිපාකමනොධාතූයා අනන්තරං තස්සා එව ආරම්භණං ආරභිත භදයවස්තූ නිස්සාය සන්තීරණකිව්වං සාධයමානා ව ඡසු ද්වාරෙසු බලවාරම්මණෙ කාමාවචරසත්තානං යෙහුයොන ලොභසම්පයුත්තජවනාවසානෙ භවභිගච්චීං පච්ඡිද්ධා ජවනෙන ගතිතාරම්මණෙ තදාරම්මණවසෙන ව සක්ඛං වා ද්වික්ඛත්තුං වා පවත්තති. විත්තජපවත්තිගණනායං පන සබ්බද්වාරෙසු තදාරම්මණෙ ද්වෙ එව විත්තවාරා ආගතා. ඉදං පන විත්තං තදාරම්මණන්ති ව පිට්ඨිභවභිගත්ති වාති ද්වෙ නාමානි ලභනි, අතීයතද්වාරාරම්මණං නියතවස්තූකං අතීයතට්ඨානකිව්වඤ්ච භොතීති. එවං තාව තෙරස පඤ්චවොකාරභවෙ පවත්තියංයෙව පවත්තන්තීති වෙදිතබ්බානි. සෙසෙසු එකුනවිසතියා විත්තෙසු න කිඤ්චි අත්තනො අනුරූපාය පටිසංකියා න පවත්තති.

සෝමනස්ස සහගත අහේතුක මනෝවිඤ්ඤාණ ධාතුව කුසල විපාක මනෝධාතුවද අනතුරුව ඒ අරමුණුම අරභයා භාදය වස්තුවම අභුරුකර සන්තීරණ කෘත්‍යය සිදුකරමින් ද්වාර භයෙහි බලවත් අරමුණෙහි කාමාවචර සත්කයන්ගේ බොහෝ සෙයින් ලෝභ යුක්ත ජවන අවසානයෙහි භංගච්චියට යයි ද ජවනය ගත් අරමුණෙහි තදාරම්මණ වශයෙන් වරක් හෝ දෙවරක් පවතී. සිත් පැවැත්ම ගණනයෙහි සියළු ද්වාරවල තදාරම්මණයෙහි විත්තවාර දෙකක්ම පැමිණියේය. මේ සිත වනාහි තදාරම්මණ යයිද පිට්ඨිභවංගයයිද නම් දෙකක් ලබයි. අතීයත ද්වාර ආරම්මණ නියත වස්තු අතීයත යාන කෘත්‍ය වේයයි මෙසේ පංචවෝකාර භවයෙහි දහතුන පවතීයයි දතයුතුය. සෙසු එකුත්විසි සිත්වල තමාට අනුරූප නොවූ කිසි ප්‍රතිසන්ධියක් නොපනවතී.

පවත්තියං පන කුසලාකුසලවිපාකා තාව ද්වෙ අහෙතුකමනොවිඤ්ඤාණධාතූයො පඤ්චද්වාරෙ කුසලාකුසලවිපාකමනොධාතූනං අනන්තරං සන්තීරණකිව්වං , ඡසු ද්වාරෙසු පුබ්බෙ චුත්තනයෙනෙව තදාරම්මණකිව්වං, අත්තනා දින්නපටිසංකිතො උද්ධං අසති භවභිගුපච්ඡෙදකෙ විත්තූප්පාදෙ භවභිගකිව්වං, අත්තෙ චුතිකිව්වඤ්චාති වත්තාරි කිව්වානි සාධයමානා නියතවස්තූකා අතීයතද්වාරාරම්මණට්ඨානකිව්වා හුඤා පවත්තන්ති.

කුසලාකුසල විපාකවල පළමුව පැවතීම - අහේතුක මනෝවිඤ්ඤාණ ධාතූ දෙක පස්දොරෙහි කුසලාකුසල විපාක මනෝ විඤ්ඤාණ ධාතුවට අනතුරුව සන්තීරණ කෘත්‍යයද දොරවල් සයෙහි පෙර කී නය ලෙසින්ම තදාරම්මණ කෘත්‍යයද තමා දෙන ලද ප්‍රතිසන්ධියෙන් මතුයෙහි භවංගය කැඩීමත් ඇති විත්තූප්පාදයෙහි භවංග කෘත්‍යයද අතීතයෙහි චුති කෘත්‍යයද කෘත්‍ය සතරක් සිදුකරමින් නියත වස්තු සහ අතීයත ද්වාර ආරම්මණ යාන කෘත්‍යව පවතී.

අට්ඨ කාමාවචරසහෙතුකවිත්තානි පවත්තියං චුත්තනයෙනෙව ඡසු ද්වාරෙසු තදාරම්මණකිව්වං, අත්තනා දින්නපටිසංකිතො උද්ධං අසති භවභිගුපච්ඡෙදකෙ විත්තූප්පාදෙ භවභිගකිව්වං, අත්තෙ චුතිකිව්වඤ්චාති නිණ් කිව්වානි සාධයමානානි නියතවස්තූකානි අතීයතද්වාරාරම්මණට්ඨානකිව්වානි හුඤා පවත්තන්ති.

සහේතුක කාමාවචර සිත් අට පැවතීමෙහි කියන ලද නය අනුවම දොරවල් සයේ තදාරම්මණ කෘත්‍යයද තමා දෙන ලද ප්‍රතිසන්ධියෙහි මතුයෙහි භවංගය කැඩෙන විත්තූප්පාදයෙහි භවංග කෘත්‍යයද අතීතයෙහි චුති කෘත්‍යයද යන කෘත්‍ය තුනක් සිදුකරමින් නියත වස්තුවල අතීයත ද්වාර ආරම්මණ යාන කෘත්‍යව පවතී.

පඤ්ච රූපාවචරානි වත්තාරි ව අරූපාවචරානි අත්තනා දින්නපටිසංකිතො උද්ධං අසති භවභිගුපච්ඡෙදකෙ විත්තූප්පාදෙ භවභිගකිව්වං, අත්තෙ චුතිකිව්වඤ්චාති කිව්වද්වයං සාධයමානානි පවත්තන්ති. තෙසු රූපාවචරානි නියතවස්තාරම්මණානි අතීයතට්ඨානකිව්වානි, ඉතරානි අවස්තූකානි නියතාරම්මණානි අතීයතට්ඨානකිව්වානි හුඤා පවත්තන්තීති. එවං තාව බාත්තිංසවිධම්පි විඤ්ඤාණං පවත්තියං සඬබාරපච්චයා පවත්තති. තත්‍රස්ස තෙ තෙ සඬබාරා කම්මපච්චයෙන ව උපනිස්සයපච්චයෙන ව පච්චයා භොතීති.

රූපාවචර පහ අරූපාවචර සතර තමා දෙන ලද පටිසන්ධියෙන් මතුයෙහි භවංගය කැඩෙන විත්තූප්පාදය නොමැති කල්හි භවංග කෘත්‍යයද අත්තයෙහි චුති කෘත්‍යයද කෘත්‍ය දෙකක් සිදුකරමින් පවතී. ඒ අතරෙන් රූපාවචර නියත වස්තු ආරම්මණ සහ අතීයත යාන කෘත්‍ය වේ. ඉතිරි වර්ෂ අවස්තුව නියත අරමුණුව අතීයත යාන කෘත්‍යව පවතී. මෙසේ තිස්දෙවැදෑරුම් විඤ්ඤාණය පැවතීමෙහි සංඛාර ප්‍රත්‍යා පවතී. ඒ ඒ සංඛාරයෝ කමර් ප්‍රත්‍යායෙන් ද උපනිශ්‍රය ප්‍රත්‍යායෙන්ද ප්‍රත්‍යා වෙයි.

තැප් යානෙතැනි එකාදස තදාරම්මණවිත්තැනි වුත්තැනි, තෙසු එකමිපි රූපාරූපභවෙ තදාරම්මණං හුඤාන පවත්තති. කස්මා? ඛිජාභාවා. තැප් හි කාමාවචරවිපාකසඬාතං පටිසංකිඛිජං නැති, යං රූපාදිසු ආරම්මණෙසු පවත්තියං තස්ස ජනකං භවෙයා. වක්ඛවිඤ්ඤාණාදිනමිපි රූපභවෙ අභාවො ආපජ්ජතිති වෙ? න; ඉන්ද්‍රියජපවත්තිආනුභාවතො ද්වාරවිච්ඡේදෙ විත්තනියමනො ව.

එහි යම් එකොළොස් තදාරම්මණ සිත් කියන ලද්දේද ඒවායින් එකක්වත් රූපාරූප භවවල තදාරම්මණව නොපවති. කුමක් හෙයින්ද? ඛිජ අභාවයයි. එහි වනාහි කාමාවචර විපාක සංඛාරා ප්‍රතිසන්ධි ඛිජ නැත. යම් රූපාදි අරමුණුවල පැවතීමෙහි එය උපදින්නේය. රූප භවයෙහි වක්ඛු විඤ්ඤාණාදියද අභාවයට පැමිණියේද නැත. ඉන්ද්‍රිය පැවතීමේ බලයෙන් ද්වාර විච්ඡේදයෙහි විත්ත නියාමය නිසා

යථා වෙනං තදාරම්මණං එකන්තෙන රූපාරූපභවෙ නජපවත්තති තථා සබ්බෙපි අකාමාවචරෙ ධම්මෙ නානුබ්බති. කස්මා? අප්පනකත්තා වෙව ජනකස්ස ව අසද්ධිසත්තා. තස්සෙහි යථා නාම ගෙහා නික්ඛම්ඤා බහි ගන්තුකාමො තරුණදාරකො අත්තනො ජනකං පිතරං වා අස්සද්ධං වා පිතුසද්ධිං භිතකාමං ඤාතිං අඬගුලියං ගහෙඤා අනුබ්බති, න අස්සද්ධං රාජපුරිසාදිං, තථා එකමිපි භවධාරම්මණතො බහි නික්ඛම්තුකාමං සභාගතාය අත්තනො ජනකං පිතරං වා පිතුසද්ධිං වා කාමාවචරජවනමෙව අනුබ්බති, න අස්සද්ධං මහග්ගතං අනුත්තරං වා.

ඒ තදාරම්මණ රූපාරූප භවයෙහි ඒකාන්තයෙන් නොපනවති. එසේම සියලු අකාමාවචර ධර්මවල ලුහු නොබඳි. කුමක් නිසාද? නුපදවන ලද බැවින්ද ඉපිදවුවකුගේ අසද්ධා බැවින්ද වේ. යම් සේ ගෙයින් නික්මී බැහැර යන ළදරුවෙක් තමාගේ පියා හෝ අන්‍ය වූ පියා සමාන නැයෙකුගේ ඇහලිවලින් අල්ලාගෙන (ලුහුබඳියි.) අනුව යයි. වෙනත් රාජ පුරුෂාදි කෙනෙකුගේ නොවේ. එසේම මෙයද භවංග අරමුණකින් පිටතට යනු කැමැත්තේ සභාවට පැමිණි තමාගේ ජනිත පියා හෝ පියා සමාන හෝ කාමාවචර ජවත් අනුව යයි. අනිත් මාගර්යක හෝ අනුත්තර හෝ නොවේ.

යථා වෙනං මහග්ගතලොකුත්තරෙ ධම්මෙ නානුබ්බති, තථා යදා එතෙ කාමාවචරධම්මාපි මහග්ගතාරම්මණං හුඤාන පවත්තති තදා තෙපි නානුබ්බති. කස්මා? අපරිච්ඡේදසත්තා අවිච්ඡන්තපරිත්තාරම්මණත්තා ව. තස්සෙහි යථා පිතරං වා පිතුසද්ධිං වා ඤාතිං අනුබ්බන්තොපි තරුණදාරකො සරද්ධාරාත්තරවිච්චතුක්කාදිමිති පරිච්ඡේදයෙව දෙසෙ අනුබ්බති, න අරස්සද්ධං වා යුද්ධභූමිං වා ගච්ජන්තං; එවං කාමාවචරධම්මෙ අනුබ්බන්තමිපි අමහග්ගතාදිමිති පරිච්ඡේදයෙව දෙසෙ පවත්තමානෙ ධම්මෙ අනුබ්බති, න මහග්ගතලොකුත්තරධම්මෙ ආරබ්භ පවත්තමානෙති.

යම්සේ එය මහග්ගත හෝ ලෝකෝත්තර ධර්ම අනුව නොයයි. යම්සේ මේ කාමාවචර ධර්මද මහග්ගත අරමුණු වී පවතීද, එකල ඒවාද අනුව නොයයි. කුමක් නිසාද? නුපුරුදු දේශයක් බැවින්ද අතිශයින් සියලු අරමුණු බැවින් වේ. එහි යම්සේ පියා හෝ පියා හා සමාන ඤාතියකු අනුව යන ළමයා ගෙය දොරටුව ඇතුළු විදිය සතරමංසන්ධිය ආදි පුරුදු ප්‍රදේශවලට අනුව යයි. කැලයට හෝ යුද්ධබ්මට හෝ නොයයි. මෙසේ කාමාවචර ධර්මයන් අනුගමනය කරන අමහග්ගත වූ පුරුදු ප්‍රදේශයේම පවතින ධර්ම අනුව යයි. මහග්ගත ලෝකෝත්තර ධර්ම පවතින ප්‍රදේශයෙහි නොවේ.

යස්මා වස්ස “සබ්බො කාමාවචරවිපාකො කිරියමනොධාතු කිරියඅභෙතුකමනොවිඤ්ඤාණධාතු සොමනස්සසභගතා ඉමෙ ධම්මා පරිත්තාරම්මණං”ති එවං අවිච්ඡන්තපරිත්තමෙව ආරම්මණං වුත්තං, තස්මාපෙනං මහග්ගතලොකුත්තරාරම්මණෙ කාමාවචරධම්මෙපි නානුබ්බතිති වෙදිතබ්බං.

සියළු කාමාවචර විපාක සෝමනස්ස සභගත වූ යන මේ ධර්මයෝ පරිත්තාරම්මණ වේ. එනිසා අවිච්ඡන්ත පරිත්තාරම්මණ යයි කියන ලදි. ඒ නිසා මේ මහග්ගත ලෝකුත්තර අරමුණු වූ කාමාවචර ධර්මද අනුව නොයන බව දතයුතුය.

කිං වා ඉමාය යුත්තිකථාය? අට්ඨකථායස්සෙහි එකන්තෙනෙව වුත්තං – එකාදස තදාරම්මණවිත්තැනි නාමගොත්තං ආරබ්භ ජවනෙ ජවිතෙ තදාරම්මණං න ගණ්හන්ති. පණ්ණත්තිං ආරබ්භ ජවනෙ ජවිතෙ තදාරම්මණං න ලබ්භති. තිලක්ඛණාරම්මණිකවිපස්සනාය තදාරම්මණං න ලබ්භති. වුට්ඨානගාමිනියා බලවවිපස්සනාය තදාරම්මණං න ලබ්භති. රූපාරූපධම්මෙ ආරබ්භ ජවනෙ ජවිතෙ තදාරම්මණං න ලබ්භති. මිච්ඡන්තනියතධම්මෙසු තදාරම්මණං න ලබ්භති. සම්මන්තනියතධම්මෙසු තදාරම්මණං න ලබ්භති. ලොකුත්තරධම්මෙ ආරබ්භ ජවනෙ ජවිතෙ තදාරම්මණං න ලබ්භති. අභිඤ්ඤාඤාණං ආරබ්භ ජවනෙ ජවිතෙ තදාරම්මණං න ලබ්භති. පටිසම්භිදාඤාණං ආරබ්භ ජවනෙ ජවිතෙ තදාරම්මණං න ලබ්භති. කාමාවචරෙ දුබ්බලාරම්මණෙ තදාරම්මණං න ලබ්භති, ජසු ද්වාරෙසු බලවාරම්මණෙ ආපාඨගතෙයෙව ලබ්භති, ලබ්භමානස්ස කාමාවචරෙයෙව ලබ්භති. රූපාරූපභවෙ තදාරම්මණං නාම නැති.

මෙහි යුක්ති කථාව කුමක්ද? අටිය කථාවල ඒකාන්තයෙන්ම කියන ලදී. තදාරම්මණ සිත් එකොළහ නම්ගොත් අරබයා ජවනයන් දුවනවිට තදාරම්මණ නොගනියි. පැණවිම් අරබයා ජවන් යනවිට තදාරම්මණ නොලබයි. තිලකුණු අරමුණු කරගත් විදග්ථනාවෙන් තදාරම්මණ නොලබයි. උටියානගාමීනී බලවත් විදග්ථනාවෙන් තදාරම්මණ නොලබයි. රූපාරූප ධර්ම අරබයා ජවන යනවිට තදාරම්මණ නොලබයි. මිථ්‍යා නියත ධර්මවල තදාරම්මණ නොලබයි. නිවැරදි නියත ධර්මවල තදාරම්මණ නොලබයි. ලෝකෝත්තර ධර්ම අරබයා ජවන යනවිට තදාරම්මණ නොලබයි. අභිඤාන ධර්මයන් අරබයා ජවන් දුවනවිට තදාරම්මණ නොලබයි. පටිසම්භිදා ඤාණය අරබයා ජවන දුවනවිට තදාරම්මණ නොලබයි. කාමාවචර දුවර්ල අරමුණෙහි තදාරම්මණ නොලබයි. ද්වාර සයේ බලවත් අරමුණෙහි ආපාතගත කල්හිම ලබයි. ලබන්නේද කාමාවචරයෙහි පමණය. රූපාරූප භවයෙහි තදාරම්මණ නැතැයි

යං පන චුත්තං “සෙසෙසු එකුනවිසතියා චිත්තෙසු න කිඤ්චි අත්තනො අනුරූපාය පටිසංකියා න පවත්තනී”ති, තං අතිසංඛිත්තත්තා දුබ්බිජානං. තෙනස්ස විසාරනයදස්සනස්සං චුවචති – “කති පටිසංකියො? කති පටිසංකිචිත්තානි? කෙන කස්ස පටිසංකි හොති? කිං පටිසංකියා ආරම්මණ”න්ති?

යමක් කියන ලද්ද සෙසු එකුත්විසි සිත්වල තමාගේ කිසිම අනුරූප ප්‍රතිසන්ධියක් නොපවතී යයි එය අතිසංකේෂ බැවින් දැනගැනීම අපහසුය. එහෙයින් එහි විස්තර ක්‍රමය දැක්වීම සඳහා කියනු ලැබේ. ප්‍රතිසන්ධි කියද? ප්‍රතිසන්ධි සිත් කියද? කුමකින් කොහි ප්‍රතිසන්ධි වෙද? ප්‍රතිසන්ධියේ අරමුණු මොනවාද?

අසඤ්ඤපටිසංකියා සද්ධිං විසති පටිසංකියො. චුත්තප්පකාරානෙව එකුනවිසති පටිසංකිචිත්තානි. තස්ස අකුසලවිපාකාය අහෙතුකමනොවිඤ්ඤාණධාතුයා අපායෙසු පටිසංකි හොති, කුසලවිපාකාය මනුස්සලොකෙ ජච්චක්ඛානිබ්බරජාතිඋම්මත්තකඵලමුගනපුංසකාදීනං. අටියහි සහෙතුකමහාවිපාකෙහි කාමාවචරදෙවෙසු වෙව මනුස්සෙසු ච පුඤ්ඤවත්තානං පටිසංකි හොති, පඤ්චහි රූපාවචරවිපාකෙහි රූපිබ්‍රහ්මලොකෙ, චතුහි අරූපාවචරවිපාකෙහි අරූපලොකෙහි. යෙන ච යස්ස පටිසංකි හොති, සා එව තස්සා අනුරූපපටිසංකි නාම.

අසංඤ ප්‍රතිසන්ධිය සමග ප්‍රතිසන්ධි විස්සෙක් වේ. කියන ලද ආකාරයෙන්ම ප්‍රතිසන්ධි සිත් එකුත් විස්සකි. එහි අකුසල විපාකයෙන් අහේතුක මනෝවිඤ්ඤාණ ධාතුවෙන් අපායවලද ප්‍රතිසන්ධිය වේ. කුසල විපාකයෙන් මනුෂ්‍ය ලෝකයෙහි ජාතිඅන්ධ ජාතිබිහිරි ජාති උම්මත්තක (කියන්ට අසන්ට නොහැක) ඒලමුග නපුංශකාදීන්ටද ප්‍රතිසන්ධිය වේ. රූපාවචර විපාක සිත් පහෙන් රූපි බ්‍රහ්ම ලෝකයෙහිද අරූපාවචර විපාක සිත් සතරින් අරූප ලෝකයෙහිද ප්‍රතිසන්ධිය වේ. එයම එහි අනුරූප පටිසන්ධි නම් වේ.

සඨබ්බෙපනො පටිසංකියා තිණි ආරම්මණානි හොත්ති – කම්මං, කම්මනිමිත්තං, ගතිනිමිත්තන්ති. තස්ස කම්මං නාම ආයුහිතා කුසලාකුසලවෙතනා. කම්මනිමිත්තං නාම යං වත්තුං ආරම්මණං කඤ්ඤා කම්මං ආයුහති. තස්ස අතීතෙ කප්පකොට්ඨසතසහස්සමස්සකස්මිම්පි කම්මෙ කතෙ තස්මිං බණෙ කම්මං වා කම්මනිමිත්තං වා ආගන්ත්වා උපට්ඨාති.

සංකේෂයෙන් ප්‍රතිසන්ධියෙහි කමර් කමර් නිමිති ගති නිමිති යයි අරමුණු තුනෙක් වේ. එහි කමර් නම් රැස්කරන ලද කුසලාකුසල වේතනය. කම්ම නිමිත්ත නම් යම් වස්තුවක් අරමුණුකර කමර් රැස්කිරීම වේ. එහි අතීත කල්ප කෝටි ලක්ෂයක් එහාද කරන ලද කමර්යෙන් ඒ ඤාණයෙහි කමර්ය හෝ කමර් නිමිත්ත පැමිණ වැටහේ.

තත්‍රිදං කම්මනිමිත්තස්ස උපට්ඨානෙ වත්තු – ගොපකසිවලී කිර නාම තාලපිට්ඨිකවිහාරෙ වෙතියං කාරෙසි. තස්ස මරණමඤ්ඤෙ නිපන්තස්ස වෙතියං උපට්ඨාසි. සො තදෙව නිමිත්තං ගණ්හිත්වා කාලංකඤ්ඤා දෙවලොකෙ නිබ්බන්ති. අඤ්ඤා සම්මුල්ලිකාලකිරියා නාම හොති. පරම්මුඛං ගච්ඡන්තස්ස හි පච්ඡනො තිබ්බණෙන අසිනා සිසං ඡිඤන්ති. නිපජ්ජිත්වා නිද්දායන්තස්සාපි තිබ්බණෙන අසිනා සිසං ඡිඤන්ති. උදකෙ ඔසිදාපෙත්වා මාරොන්ති. එවරූපෙපි කාලෙ අඤ්ඤතරං කම්මං වා කම්මනිමිත්තං වා උපට්ඨාති. අඤ්ඤා ලහුකමරණං නාම අත්ථි. නිබ්බදනදණ්ඩකමස්සමඤ්ඤාති නිලිනමක්ඛිකං මුග්ගරෙන පහරිත්වා පිසන්ති. එවරූපෙපි කාලෙ කම්මං වා කම්මනිමිත්තං වා උපට්ඨාති. එවං පිසියමානාය පන මක්ඛිකාය පයමං කායද්වාරාවජ්ජනං භවධිගං නාවට්ටෙති, මනොද්වාරාවජ්ජනමෙව ආවට්ටෙති. අප් ජවනං ජවිත්වා භවධිගං ඔතරති. දුතියවාරෙ කායද්වාරාවජ්ජනං භවධිගං ආවට්ටෙති. තතො කායවිඤ්ඤාණං, සම්පට්ච්ඡනං, සන්තීරණං, වොට්ඨපනන්ති විචිචිත්තානි පවත්තන්ති. ජවනං ජවිත්වා භවධිගං ඔතරති. තතියවාරෙ මනොද්වාරාවජ්ජනං භවධිගං ආවට්ටෙති. අප් ජවනං ජවිත්වා භවධිගං ඔතරති. එතස්මිං යානෙ කාලකිරියං කරොති. ඉදං කිමස්සං ආහන්ත? අරූපධම්මානං විසයො නාම එවං ලහුකොති දීපනස්සං.

එහි මෙය කමර් නිමිත්ත වැටහීමේ වස්තුවයි. ගොපක සිවලී තල්පිටි වෙහෙර වෛත්‍යක් කරවයි. ඔහුගේ මරණ මංචකයෙහිදී වෛත්‍යය වැටහුණේය. හේ ඒ නිමිත්තම ගෙන කළුරිය කොට දෙවලොව උපන්නේය. අනාය ඒවා මුළුව

කළුරිය නම් වේ. පිටිපා යනවිට පිටුපසින් තියුණු කඩුවකින් හිස සිදියි. වැදගත් නිදන්නහුගේ ද තියුණු කඩුවෙන් හිස සිදියි. දියෙහි ගිල්වා මරයි. මෙබඳු කාලයෙහිද එක්තරා කමරයක් හෝ කමර නිමිත්තක් වැටහේ. අන්‍යා වූ ලහුක (වහා) මරණ ඇත. නියන් මීටේ සැහවුණු මැස්සා මුගුරකින් පහරදී කුඩු කරයි. මෙබඳු කාලයෙහිද කමරය හෝ කමර නිමිත්ත වැටහේ. මෙසේ කුඩුකරන ලද මැස්සාගේ පළමුව කායද්වාරාවප්පන හවංගය නොවැටේ. මනෝද්වාරාවප්පනයටම වැටේ. ඉක්බිති ජවන දූව හවංගයට බැස ගනී. දෙවෙනිවර කාය ද්වාරාවප්පන හවංගය වැටේ. ඉන්පසු කාය විඤ්ඤාණය සම්පට්ඨිත සන්තීරණ වොත්ථපන යයි වීරී සිත් පවතී. ජවන දූව හවංගයට වැටේ. තුන්වන වර මනෝද්වාරාවප්පන හවංගය ඇතිවේ. පසුව ජවන ඇතිවී හවංග පතනය මේ මේ ස්ථානයෙහි කලුරිය කරයි. මෙය කුමක් සඳහා ගෙනෙන ලදද? අරූප ධර්ම විෂයෙහි නම් මෙසේ ඉක්මන් බව විස්තර කිරීම සඳහාය.

ගතිනිමිත්තං නාම නිබ්බන්තනකම්මකාසෙ එකො වණ්ණො උපට්ඨාති. තස්ස නිරයෙ උපට්ඨහන්තෙ ලොහකුම්භසිද්ධො හුක්වා උපට්ඨාති. මනුස්සලොකෙ උපට්ඨහන්තෙ මාතුකුච්ඡිකම්බලයානසද්ධො හුක්වා උපට්ඨාති. දෙවලොකෙ උපට්ඨහන්තෙ කප්පරුක්ඛවිමානසයනාදීනි උපට්ඨහන්ති. එවං කම්මං, කම්මනිමිත්තං, ගතිනිමිත්තන්ති සඨබ්බපතො පට්ඨස්සා තිණි ආරම්මණාති හොන්ති.

ගති නිමිත්ත නම් උපදින ස්ථානයෙහි එක් වණරයක් වැටහේ. එහි නිරයේ නම් ලෝහ හැලි මෙන් වැටහේ. මිනිස්ලොවේ නම් මව්කුස කම්බිලි යාන සමාන වස්තු වැටහේ. දෙවිලොව නම් කල්ප වෘක්ෂ විමාන යහන් ආදිය වැටහේ. මෙසේ කමරය කමර නිමිත්ත ගති නිමිත්ත යයි සංකේෂයෙන් ප්‍රතිසන්ධියේ අරමුණු තුනක් වේ.

අපරො නයො – පට්ඨස්සා තිණි ආරම්මණාති හොන්ති? අතීතං, පච්චුප්පන්තං, නවත්තබ්බස්ථව. අසඤ්ඤීපට්ඨස්ස අනාරම්මණාති. තස්ස විඤ්ඤාණස්ථායනනවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායනනපට්ඨස්සිතං අතීතමෙව ආරම්මණං. දසන්තං කාමාවචරානං අතීතං වා පච්චුප්පන්තං වා. සෙසානං නවත්තබ්බං. එවං තිස්ස ආරම්මණෙසු පවත්තමානා පන පට්ඨස්සි යස්මා අතීතාරම්මණස්ස වා නවත්තබ්බාරම්මණස්ස වා චුතිචිත්තස්ස අනන්තරමෙව හොති. පච්චුප්පන්තාරම්මණං පන චුත්තිචිත්තං නාම නස්සී. තස්මා ද්විස්ස ආරම්මණෙසු අඤ්ඤතරාරම්මණාය චුතියා අනන්තරං තිස්ස ආරම්මණෙසු අඤ්ඤතරාරම්මණාය පට්ඨස්සියා සුගතිදුගතිවසෙන පවත්තනාකාරො වෙදිතබ්බො.

තවත් නය ක්‍රමයක් ප්‍රතිසන්ධියේ අරමුණු තුනක් වේ. අතීත වතර්මාන නොකිවහැකි යයි අරමුණු තුන වේ. අසංඤ ප්‍රතිසන්ධිය ආරම්මණයයිද එහි විඤ්ඤාණස්ථායනන නවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායනන ප්‍රතිසන්ධිවල අතීත අරමුණු වේ. දස කාමාවචර අතීත හෝ වතර්මාන අරමුණු වේ. සෙසු ඒවායේ නොකිය හැකිය. මෙසේ මේ අරමුණු තුනෙහි පවතින ප්‍රතිසන්ධිය අතීත හෝ නොකිව හැකි හෝ අරමුණේ චුති සිතට අනතුරුවම ඇති වේ. වතර්මාන අරමුණට චුති සිතක් නැත. මේ අරමුණුවල එක්තරා අරමුණක චුති සිතට අනතුරුවද තුන් අරමුණුවල එක්තරා අරමුණක ප්‍රතිසන්ධියෙන් සුගති දුගති වශයෙන් පවත්නාකාරය දැනගත යුතුය.

සෙය්‍යාදීං – කාමාවචරසුගතියං තාව ධීතස්ස පාපකම්මිනො සුග්ගලස්ස “තානිස්ස තම්භි සමයෙ ඔලම්බන්ති” තිආදිවචනතො (මං නිං 3.248) මරණමඤ්චෙ නිපන්තස්ස යථුපචිතං පාපකම්මං වා කම්මනිමිත්තං වා මනෝද්වාරෙ ආපාට්මාගච්ඡති. තං ආරබ්භ උප්පන්තාය තදාරම්මණපරියොසානාය සුද්ධාය වා ජවනවීරියා අනන්තරං භවධිගවිසයං ආරම්මණං කක්ඛා චුතිචිත්තං උප්පජ්ජති. තස්මිං නිරුද්ධෙ තදෙව ආපාටගතං කම්මං වා කම්මනිමිත්තං වා ආරබ්භ අනුපච්ඡින්නකිලෙසබලවිනාමිතං දුග්ගතිපරියාපන්තං පට්ඨස්සිචිත්තං උප්පජ්ජති. අයං අතීතාරම්මණාය චුතියා අනන්තරා අතීතාරම්මණා පට්ඨස්සී.

කෙසේද? කාමාවචර සුගතියෙහි සිටි පව්වු පුද්ගලයෙකුට “එසමයෙහි ඔහුට ඒවාද එල්බේ” ආදී වචනයෙන් මරණ මංවකයෙහි හොත් තැනැත්තාට රැස්කළ පරිදි පාප කමරයක් හෝ කමර නිමිත්තක් හෝ මනෝද්වාරයෙහි අපාගත වේ. (ඉදිරියට පැමිණ විෂය වේ) එය අරබයා උපන් තදාරම්මණ අවසානයෙහි සුද්ධ වූ ජවන වීරියට අනතුරුව හවංග විසය අරමුණකර චුති සිත උපදී. එය නිරුද්ධ වූ පසු එම අරමුණම ආපාටගතව කමරය හෝ කමර නිමිත්ත හෝ අරබයා නොසිදින ලද කෙලෙස් බලයෙන් තැවුණු දුගතියට ඇතුළත් ප්‍රතිසන්ධි සිත උපදී. මෙය අතීත අරමුණෙන් චුතියට අනතුරුව අතීත අරමුණු ප්‍රතිසන්ධියයි.

අපරස්ස මරණසමයෙ චුත්තප්පකාරකම්මවසෙන නරකාදිස්ස අග්ගිජාලවණ්ණාදිකං දුග්ගතිනිමිත්තං මනෝද්වාරෙ ආපාට්මාගච්ඡති. තස්ස ද්වික්ඛන්තුං භවධිගෙ උප්පජ්ජිතා නිරුද්ධෙ තං ආරම්මණං ආරබ්භ එකං ආවජ්ජනං, මරණස්ස ආසන්නභාවෙන මඤ්ඤතවෙගන්තා පඤ්ච ජවනානි, ද්වෙ තදාරම්මණානිති තිණි වීරීචිත්තානි උප්පජ්ජන්ති. තතො භවධිගවිසයං ආරම්මණං කක්ඛා එකං චුතිචිත්තං. එත්තාවතා එකාදස චිත්තක්ඛණා අතීතා හොන්ති.

අපාචසෙසපඤ්චිත්තක්ඛණායුකෙ තස්මිංයෙව ආරම්මණෙ පටිසංකිචිත්තං උප්පජ්ජති. අයං අනිතාරම්මණාය චුතියා අනන්තරා පච්චුප්පන්තාරම්මණා පටිසංකි.

අනෙකෙකුට මැරෙනවිට කියන ලද ආකාරයේ කමර් වශයෙන් නරකාදියෙහි ගිනිදැල් වණර්නාව දුගති නිමිත්ත මනෝද්වාරයෙහි අපාචගත වේ. ඔහුට දෙවරක් හවංගය ඉපදී නිරුද්ධ වූ විට ඒ අරමුණ අරඬයා එක් ආවජර්නයක් මරණයට ආසන්න වීමෙන් වේගය මද බැවින් පස් ජවනයක් තදාරම්මණ දෙකක් යයි වීරී සිත් තුනක් උපදී. (උදා:- කී ජ ජ ජ ජ ත ත වු) ඉන්පසු හවංග විසය අරමුණුකර එක් වූනි සිතක් වේ. මෙපමණකින් එකොළොස් විත්තක්ෂණ අතීත වේ. ඉක්බිති අවසේස විත්තක්ෂණ පහේ ආයුකාලයේ ඒ අරමුණෙහිම ප්‍රතිසන්ධි සිත උපදී, මේ අතීත අරමුණේ චුතියට අනතුරුව වතර්මාන අරමුණු ප්‍රතිසන්ධියයි.

අපරස්ස මරණසමයෙ පඤ්චන්තං ද්වාරානං අඤ්ඤතරස්මිං ද්වාරෙ රාගාදිහෙතුභූතං භිතාරම්මණං ආපාචමාගච්ජති. තස්ස යථාක්කමෙන උප්පන්නවොට්ඨබ්බිතාවසානෙ මරණස්ස ආසන්නභාවෙන මඤ්ඤතවෙගත්තා පඤ්ච ජවනානි ද්වෙ තදාරම්මණානි ව උප්පජ්ජන්ති. තතො හවංගවිසයමාරම්මණං කඤ්ඤා එකං චුතිචිත්තං. එත්තාවතා ද්වෙ හවංගානි, ආවජ්ජනං, දස්සනං, සම්පට්ච්ජනං, සන්තීරණං, වොට්ඨබ්බිතං, පඤ්ච ජවනානි, ද්වෙ තදාරම්මණානි, එකං චුතිචිත්තන්ති පඤ්චදස විත්තක්ඛණා අතීතා භොන්ති. අපාචසෙසඑකචිත්තක්ඛණායුකෙ තස්මිං යෙව ආරම්මණෙ පටිසංකිචිත්තං උප්පජ්ජති. අයම්පි අනිතාරම්මණාය චුතියා අනන්තරා පච්චුප්පන්තාරම්මණා පටිසංකි. එස තාව අනිතාරම්මණාය සුගතිචුතියා අනන්තරා අතීතපච්චුප්පන්තාරම්මණාය දුග්ගතිපටිසංකියා පවත්තනාකාරො.

තවකෙකුට මැරෙනවිට පස්දොරෙන් එකකට රාගාදි හේතුවෙන් භීත අරමුණක් අපාචගත වේ. ඔහුට පිළිවෙලින් උපන් ඔක්කපනය අවසානයේ මරණයට ආසන්න බැවින් මදවේග ඇති පස් ජවන තදාරම්මණ දෙකක් උපදී. ඉක්බිති හවංග විසයේ අරමුණක් කර එක් වූනි සිතක් ඇතිවේ. මෙපමණකින් හවංග දෙකක් ආවජර්නය දඟර්නය සම්පට්ච්ජන සන්තීරණය වොක්කපන පස් ජවන තදාරම්මණ දෙක චුති සිත් එක යයි විත්තක්ෂණ පහළොවක් අතීතය. ඉක්බිති අවසේස එක් විත්තක්ෂණ ආයු කාලයෙහි එම අරමුණෙහිම ප්‍රතිසන්ධි සිත උපදී. මෙය අතීත අරමුණින් චුතියට අනතුරුව වතර්මාන අරමුණු ප්‍රතිසන්ධියයි. එය අනිතාරම්මණ හෝ සුගති චුතියට අනතුරුව අතීත වතර්මාන අරමුණක් දුගති ප්‍රතිසන්ධියේ පවතින ආකාරයයි.

දුග්ගතියං ධීතස්ස පන උපචිතානවජ්ජකම්මස්ස චුත්තනයෙනෙව තං අනවජ්ජකම්මං වා කම්මනිමිත්තං වා මනොද්වාරෙ ආපාචමාගච්ජන්ති කණ්හපක්ඛෙ සුක්කපක්ඛං යපෙඤා සබ්බං සුරිමනයෙනෙව වෙදිතබ්බං. අයං අනිතාරම්මණාය දුග්ගතිචුතියා අනන්තරා අතීතපච්චුප්පන්තාරම්මණාය සුගතිපටිසංකියා පවත්තනාකාරො.

දුගතියෙහි සිටියහුට රැස්කරන ලද අනවද්‍ය කමර්යේ කියන ලද කමර්යෙන් ඒ අනවද්‍ය කමර්ය හෝ කමර් නිමිත්ත හෝ මනෝද්වාරයට අපාචගත වේ. කාෂ්ණ පක්ෂයෙහි ශුක්ල පක්ෂය හැර සියල්ල පෙර තයිත්ම දතයුතුය. මෙය අතීත අරමුණින් දුගති චුතියෙන් අනතුරුව අතීත වතර්මාන අරමුණේ සුගති ප්‍රතිසන්ධිය පවතින ආකාරයයි.

සුගතියං ධීතස්ස පන උපචිතානවජ්ජකම්මස්ස “තානිස්ස තම්හි සමයෙ ඔලම්බන්ති”තිආදිවචනතො මරණමඤ්චෙ නිපන්තස්ස යථුපචිතං අනවජ්ජකම්මං වා කම්මනිමිත්තං වා මනොද්වාරෙ ආපාචමාගච්ජති. තඤ්ච ඛො උපචිතකාමාවචරානවජ්ජකම්මස්සෙව. උපචිතමහග්ගතකම්මස්ස පන කම්මනිමිත්තමෙව ආපාචමාගච්ජති. තං ආරබ්භ උප්පන්නාය තදාරම්මණපරියොසානාය සුද්ධාය වා ජවනවීරියා අනන්තරං හවංගවිසයං ආරම්මණං කඤ්ඤා චුතිචිත්තමුප්පජ්ජති. තස්මිං නිරුද්ධෙ තදෙව ආපාචගතං කම්මං වා කම්මනිමිත්තං වා ආරබ්භ අනුපච්ඡින්නකිලෙසබලවිනාමිතං සුගතිපරියාපන්නං පටිසංකිචිත්තමුප්පජ්ජති. අයං අනිතාරම්මණාය චුතියා අනන්තරා අනිතාරම්මණා නවත්තබ්බාරම්මණා වා පටිසංකි.

සුගතියෙහි සිටියහුට රැස්කරන ලද අනවද්‍ය කමර්යේ “කපනිවතස්ස තස්මිං සංස් ඔලම්බන්ති” ආදි වචනයේ මර ඇදෙහි නිපන්තහුට රැස්කරන ලද පරිදි අනවද්‍ය කමර්ය හෝ කමර් නිමිත්ත හෝ මනෝද්වාරයෙහි ඉදිරියට පැමිණේ. එයද රැස්කරන ලද කාමාවචර අනුච්ඡාද කමර්යම වේ. රැස්කරන ලද මහග්ගත කමර්ය වනාහි කමර් නිමිත්තම ඉදිරියට පැමිණේ. එය අරඬයා උපන් තදාරම්මණ අවසානයේ සුද්ධ වූ හෝ ජවන වීරියට අනතුරුව හවංග විසය අරමුණුකර චුති සිත උපදී. එය නිරුද්ධ වූ විට එම අරමුණම ඉදිරියට පැමිණ කමර්ය හෝ කමර් නිමිත්ත අරඬයා නොසිඳුන ලද කෙලෙස් බලයෙන් නැමුණු සුගතියට ඇතුළත් ප්‍රතිසන්ධි සිත උපදී. මෙය අතීත අරමුණේ චුතියෙන් අනතුරුව අනිතාරම්මණ වූ නොකිවහැකි අරමුණේ හෝ ප්‍රතිසන්ධියයි.

අපරස්ස මරණසමයෙ කාමාවචරානවජ්ජකම්මවසෙන මනුස්සලොකෙ මාතුකුච්ඡිවණ්ණසඬ්ඛානං වා දෙවලොකෙ උය්‍යානකප්පරුක්ඛාදිවණ්ණසඬ්ඛානං වා සුගතිනිමිත්තං මනොද්වාරෙ ආපාචමාගච්ජති. තස්ස දුග්ගතිනිමිත්තෙ

දස්සිනානුක්කමෙනෙව වුනිවිත්තානන්තරං පටිසංඝිවිත්තං උප්පජ්ජති. අයං අනිතාරම්මණාය වුනියා අනන්තරා පච්චුප්පන්තාරම්මණා පටිසංඝි.

තවකෙකුට මැරුණවිට කාමාවචර අනවදාස කමර් වශයෙන් මිනිස්ලොව මව්කුස වණර් සංඛ්‍යාත හෝ දෙවිලොව උයන කල්ප වෘක්‍ෂය ආදි වණර් සංඛ්‍යාත හෝ සුගති නිමිත්තක් මනෝද්වාරයේ ඉදිරියට එයි. ඒ දුගති නිමිතියෙහි දැක්වූ අනුක්‍රමයෙන්ම වුනි සිතට අනතුරුව ප්‍රතිසන්ධි සිත උපදී, මෙය අනිත අරමුණේ වුනියට අනතුරුව වතර්මාන අරමුණු ප්‍රතිසන්ධියයි.

අපරස්ස මරණසමයෙ ඤාතකා ‘අයං, තාත, තවස්වාය බුද්ධපුජා කරියති, විත්තං පසාදෙහි’ති වජා පුප්පදාමධප්පටාකාදිවසෙන රූපාරම්මණං වා ධම්මස්සවනතුරියපුජාදිවසෙන සද්දාරම්මණං වා ධුමවාසගඤ්චවසෙන ගඤ්ජාරම්මණං වා ‘ඉදං, තාත, සායස්සු, තවස්වාය දාතබ්බං දෙයාධම්ම’න්ති වජා මධුපාණිතාදිවසෙන රසාරම්මණං වා ‘ඉදං, තාත, පුසස්සු, තවස්වාය දාතබ්බං දෙයාධම්ම’න්ති වජා විතපටසොමාරපටාදිවසෙන ථොට්ඨබ්බාරම්මණං වා පඤ්චද්වාරෙ උපසංහරන්ති. තස්ස තස්මිං ආපාටගතෙ රූපාදිආරම්මණෙ යථාක්කමෙන උප්පන්නවොට්ඨපනාවසානෙ මරණස්ස ආසන්නභාවෙන මඤ්ඣතවෙගන්තා පඤ්ච ජවනානි ද්වෙ තදාරම්මණානි ව උප්පජ්ජන්ති. තතො භවඬගවිසයං ආරම්මණං කඤ්ච එකං වුනිවිත්තං, තදවසානෙ තස්මිඤ්ඤෙව එකවිත්තක්ඛණට්ඨිකිකෙ ආරම්මණෙ පටිසංඝිවිත්තං උප්පජ්ජති. අයමපි අනිතාරම්මණාය වුනියා අනන්තරා පච්චුප්පන්තාරම්මණා පටිසංඝි.

තවකෙකු මැරෙනවිට තාත්තේ, මේ ඔබ සඳහා බුද්ධපුජාව කරනු ලැබේ. සිත පහදවා ගන්නැයි කියා මල්දම් කොඩි පතාක වශයෙන් රූප අරමුණක් හෝ ධමර් ග්‍රවණ තුයර් පුජා වශයෙන් ශබ්දාරම්මණයක් හෝ දුම් සුවඳ වශයෙන් ගන්ධ අරමුණක් හෝ තාත්තේ මෙය රස අභරයක්. ඔබ සඳහා දියහැකි දෙය ධමර්යක් යයි මිපැණි ආදි වශයෙන් රස අරමුණක් ඉන් තාත්තේ මේක ස්පශර් වස්තුවක්. ඔබ සඳහා දිය යුතු දෙය ධමර්යක් යයි විත සෝමාර පටාදි වශයෙන් ථොට්ඨබ්බ අරමුණක් හෝ පංචද්වාරයේ එළඹෙයි. ඔහු ව ඒ අවස්ථාවේ ඉදිරියෙන් පැමිණි රූපාදි අරමුණෙහි පිළිවෙලින් උපන් තෙක්ඛම්ම අවසානයේ මරණයට ආසන්න බැවින් මදවෙග හෙයින් පස් ජවනයන් තදාරම්මණ දෙකක්ද උපදී. ඉන්පසු භවංග විෂය අරමුණකොට එක් වුනි සිතක් එය අවසානයෙහි එහි එක් විත්තක්‍ෂණයක් සිටි අරමුණෙහි ප්‍රතිසන්ධි සිත උපදී. මෙයද අනිත අරමුණෙහිම වුනියෙන් අනතුරුව වතර්මාන අරමුණු ප්‍රතිසන්ධියයි.

අපරස්ස පන පච්චිකසිණ්ණානාදිවසෙන පටිලද්ධමහග්ගතස්ස සුගතියං ධීතස්ස මරණසමයෙ කාමාවචරකුසලකම්ම-කම්මනිමිත්ත-ගතිනිමිත්තානං අඤ්ඤතරං පච්චිකසිණාදිකං වා නිමිත්තං මහග්ගතවිත්තං වා මනෝද්වාරෙ ආපාටමාගච්ජති. වක්ඛුසොතානං වා අඤ්ඤතරස්මිං කුසලුප්පත්තිහෙතුභූතං පණිතමාරම්මණං ආපාටමාගච්ජති. තස්ස යථාක්කමෙන උප්පන්නවොට්ඨබ්බතාවසානෙ මරණස්ස ආසන්නභාවෙන මඤ්ඣතවෙගන්තා පඤ්ච ජවනානි උප්පජ්ජන්ති. මහග්ගතගතිකානං පන තදාරම්මණං නත්ති. තස්මා ජවනානන්තරංයෙව භවඬගවිසයං ආරම්මණං කඤ්ච එකං වුනිවිත්තං උප්පජ්ජති . තස්සාවසානෙ කාමාවචරමහග්ගතසුගතීනං අඤ්ඤතරසුගතිපරියාපන්නං යථුපට්ඨිතෙසු ආරම්මණෙසු අඤ්ඤතරාරම්මණං පටිසංඝිවිත්තං උප්පජ්ජති. අයං නවත්තබ්බාරම්මණාය සුගතිවුනියා අනන්තරා අනිතපච්චුප්පන්නාවත්තබ්බානං අඤ්ඤතරාරම්මණා පටිසංඝි.

අනෙකෙකුට වනාහි පය්වි කසිත ධ්‍යාන වශයෙන් ලැබූ මහග්ගත සුගතිය ඇත්තාට මැරෙන වේලාවේ කාමාවචර කුසල කම්ම කම්ම නිමිත්ත ගති නිමිත්තවලින් එකක් වූ පය්වි කසිනාදියක් හෝ මහග්ගත නිමිති සිතක් හෝ මනෝද්වාරය ඉදිරියට එයි. වක්ඛු සෝතාදිය හෝ කුසල ඉපදීමට හේතුවූ වෙනත් ප්‍රණීත අරමුණක් ඉදිරියේ එයි. එය පිළිවෙලින් උපන් වොස්පන අවසානයෙහි මරණය ආසන්න බැවින් වෙගය මදහෙයින් ජවන පහක් උපදියි. මහග්ගත ගතිකයන්ට තදාරම්මණ නැත. කවර හෙයින්ද? ජවනයට අනතුරුව භවංග විෂය අරමුණුකර එක් වුනි සිතක් උපදී. එය අවසානයෙහි කාමාවචර මහග්ගත සුගති අතරෙන් එක් සුගතියක් ඇතුළත් පැමිණි අරමුණුවලින් එකක් අරමුණුකර ප්‍රතිසන්ධි සිත උපදී. මෙය නොකිවහැකි අරමුණක සුගති වුනියෙන් අනතුරුව අනිත වතර්මාන නොකිවහැකි අරමුණක ප්‍රතිසන්ධියයි.

එතෙනානුසාරෙන ආරුප්පවුනියාපි අනන්තරා පටිසංඝි වෙදිතබ්බා. අයං අනිතනවත්තබ්බාරම්මණාය සුගතිවුනියා අනන්තරා අනිතනවත්තබ්බපච්චුප්පන්තාරම්මණාය පටිසංඝියා පවත්තනාකාරො.

මේ අනුසාරයෙන් අරුපාවචර වුනියේද අනතුරු ප්‍රතිසන්ධි දතයුතුය. මෙය අනිත නොකිවහැකි අරමුණේ සුගති වුනියෙන් අනතුරුව අනිත නොකිවහැකි වතර්මාන අරමුණෙන් ප්‍රතිසන්ධිය පවතින ආකාරයයි.

දුග්ගතියං ධීතස්ස පන පාපකම්මිනො චුත්තනායෙනෙව තං කම්මං කම්මනිමිත්තං ගතිනිමිත්තං වා මනොද්චාරො, පඤ්චද්චාරො පන අකුසලුප්පත්තිහෙතුභූතං ආරම්මණං ආපාටමාගච්ඡති. අට්ඨස්ස යථාක්කමෙන චුතිචිත්තාවසානෙ දුග්ගතිපරියාපන්නං තෙසු ආරම්මණෙසු අඤ්ඤාරාරම්මණං පටිසංඛිවිත්තං උප්පජ්ජති. අයං අතිතාරම්මණාය දුග්ගතිචුතියා අනන්තරා අතීතපච්චුප්පන්නාරම්මණාය පටිසංඛියා පවත්තනාකාරොති. එත්තාවතා එකුතවිසතිවිධස්සාපි විඤ්ඤාණස්ස පටිසංඛිවසෙන පවත්ති දිපිතා හොති.

දුග්ගතියෙහි පච්චි කරන්නාට කියන ලද තමන්ම එය කමර්ස කමර් නිමිත්ත ගති නිමිත්ත හෝ මනෝ ද්වාරයේ ඉදිරියේ පැමිණීමෙන් සිදුවේ. පංච ද්වාරයෙහි අකුසල උපතට හේතු වූ අරමුණු ඉදිරියට එයි. ඉක්බිති ඔහුට පිළිවෙලින් චුති සිත අවසානයෙහි දුග්ගතිය අයත් ඒ අරමුණු අතරෙන් එකක ප්‍රතිසන්ධි සිත උපදී. මෙය අතීත අරමුණේ දුග්ගති චුති හෝ අනතුරුව අතීත වතර්මාන අරමුණේ ප්‍රතිසන්ධිය පවතින ආකාරයයි. එකුත්විසි වූ විඤ්ඤාණයේ ප්‍රතිසන්ධි වශයෙන් පැවැත්ම දක්වන ලදි.

තයිදං සබ්බම්පි එවං -

ඒ සියල්ල මෙසේය:-

පවත්තමානං සංඛිමිති, ද්විධා කම්මෙන වත්තති;

මිස්සාදිති ව හෙදෙහි, හෙදස්ස දුට්ඨාදිකො.

පවතින පිළිසිදුම් - කමර්සෙන් දෙපරිදි වේ

මුසු ඇ බේදයෙන් - බෙදුමෙහි දෙවිදි ඇ වේ

ඉදඤ්ඤා එකුතවිසතිවිධම්පි විපාකවිඤ්ඤාණං පටිසංඛිමිති පවත්තමානං ද්විධා කම්මෙන වත්තති. යථාසකඤ්ඤා එතස්ස ජනකං කම්මං නානාක්ඛණිකකම්මප්පච්චයෙන වෙව උපනිස්සයප්පච්චයෙන ව පච්චයො හොති. චුත්තඤ්ඤානං “කුසලාකුසලං කම්මං විපාකස්ස උපනිස්සයප්පච්චයෙන පච්චයො”ති (පට්ඨාං 1.1.423). එවං වත්තමානස්ස පනස්ස මිස්සාදිති හෙදෙහි දුට්ඨාදිකොපි හෙදො වෙදිතබ්බො, සෙය්‍යාපීදං - ඉදඤ්ඤා පටිසංඛිවසෙන එකධා වත්තමානම්පි රූපෙන සහ මිස්සාමිස්සහෙදතො දුට්ඨං, කාමරූපාරූපහවහෙදතො තිට්ඨං, අණ්ඩප්පලාබ්‍රජංසෙදප්පලාපාතිකයොතිවසෙන චතුබ්බිධං, ගතිවසෙන පඤ්චවිධං, විඤ්ඤාණාධිකිවසෙන සත්තවිධං, සත්තාවාසවසෙන අට්ඨවිධං හොති. තස්ස -

මෙය වනාහි එක්විසි විදි වූ ප්‍රතිසන්ධියෙහි පවතින විපාක විඤ්ඤාණය කමර්සෙන් දෙපරිදිව පවතී. ස්වකීය ජනක කමර්සට මෙයම නානා ඝණික ප්‍රත්‍යයෙන්ද උපනිශ්‍රය ප්‍රත්‍යයෙන් ද ප්‍රත්‍ය වේ. මෙය කියන ලදි. “කුසලා කුසල කමර්ස විපාකයට උපනිශ්‍රය ආශ්‍රයෙන් ප්‍රත්‍ය වේ” මෙසේ පවතින මෙහි මිශ්‍රාදි හේදයෙන් අවිඤ්ඤාණික හේදයද දතයුතුය. කෙසේද? මෙය ප්‍රතිසන්ධි වශයෙන් ඒකාකාරව පවතින රූපය සමාන මිශ්‍ර අමිශ්‍ර හේද වශයෙන් දෙපරිදි වේ. කාම රූප අරූප හේදයෙන් තෙපරිදිය. අණ්ඩප්පලාබ්‍රජ සංසේදප් ඕපපාතික උපත් වශයෙන් සිව්වැදැරුමිය. ගති වශයෙන් පස්වැදැරුමිය. විඤ්ඤාණාධිකි වශයෙන් සත් වැදැරුමිය. සත්තාවාස වශයෙන් අටවැදැරුම් වේ. එහි:-

මිස්සං ද්විධා භාවහෙදා, සභාවං තස්ස ව ද්විධා;

ද්වෙ වා තයො වා දසකා, ඔමතො ආදිනා සහ.

මුසු දෙවිදි බව බේ - එහි සබා දෙපරිදි වේ

අඩු විසින් දසකය - දෙ තුන් විදි හෝ වන්නේ

‘මිස්සං ද්විධා භාවහෙදා’ති යඤ්ඤානමෙසු අඤ්ඤා අරූපභවා රූපමිස්සං පටිසංඛිවිඤ්ඤාණං උප්පජ්ජති, තං රූපභවෙ ඉක්ඛිසිසුරිසිසුරියසබ්බාතෙන භාවෙන විනා උප්පත්තිතො කාමභවෙ අඤ්ඤා ජාතිපණ්ඩකපටිසංඛියා භාවෙන සහ උප්පත්තිතො සභාවං අභාවන්ති දුට්ඨං හොති.

භාව හේදයෙන් මිශ්‍රය. ද්විධය. මෙහි අරූප භවයෙන් වෙනත් තැන්වල යම් ප්‍රතිසන්ධි විඤ්ඤාණයක් උපදී, එය රූප භවයෙහි උපතින් ස්ත්‍රී පුරුෂ භාවයන් හැරදී කාම භවයෙහි ජාති පණ්ඩකභාවය හැර උපතින් ස්වභාවය අභාව යයි දෙපරිදි වේ.

‘සභාවං තත්ථ ව ද්විධා’ති තත්ථාපි ව යං සභාවං තං ඉක්ඛිපුරිසභාවානං අඤ්ඤතරොන සහ උප්පත්තිනො දුට්ඨමෙව හොති.

එහි ස්වභාවයද දෙපරිදි වේ. එහිද යම් ස්වභාවයක් එය ස්ත්‍රී පුරුෂ භාව එකක් යයි උපතින් ද්විධ වේ.

‘ද්වෙ වා තයො වා දසකා, ඔමනො ආදිනා සභා’ති යඤ්ඤතමෙත්ථ මිස්සං අමිස්සන්ති ද්වයෙ ආදිභූතං රූපමිස්සං පටිසන්ධිඤ්ඤාණං, තෙන සහ වක්ඛකායදසකචසෙන ද්වෙ වා වක්ඛකායභාවදසකචසෙන තයො වා දසකා ඔමනො උප්පජ්ජන්ති, නත්ථී ඉතො පරං රූපපරිභානීති. තං පනෙනං එවං ඔමකපරිමාණං උප්පජ්ජමානං අණ්ඩජ්ජලාබුජනාමිකාසු ද්විසු යොනිසු ජාතිඋණ්ණාය එකෙන අංසුනා උද්ධතතෙලසප්පිමණ්ඩප්පමාණං කලලන්ති ලද්ධසඬ්ඛං හුත්වා උප්පජ්ජති. තත්ථ යොනිනං ගතිවසෙන සම්භවභෙදො වෙදිතබ්බො. එතාසු හි -

යනු අසු විසින් දසකය දෙකුත් විසි හෝ වන්නේ යුනු එහි යම් මිශ්‍ර අමිශ්‍ර දෙකෙහි ආදිය වූ රූපමිශ්‍ර පටිසන්ධි විඤ්ඤාණය සමග වස්තු දසක කාය දසකයෝ දෙපරිදි හෝ වස්තු දසක කාය දසකයෝ භාව දසකයෝ යැයි තෙපරිදි හෝ යටත් පිරිසෙයින් උපදින්නෝය. මෙයින් පසුව රූප පරිභානියක් නැතැයි යනු එය වනාහි මෙසේ අණ්ඩජ්ජලාබුජ නම් යෝනි දෙකේ උපදින්නේ සිහින් රෝමයක් එක් අංගුවක් වූ කැලඹුණු ගිතෙල් බිඳක් ප්‍රමාණ වූ කලලයයි ලැබූ තමින් උපදී. එහි යෝනියේ ගති වශයෙන් හේදය දැනගත යුතුය.

නිරයෙ භූමිමචජ්ජෙසු, දෙවෙසු ව න යොනියො;

තිස්සො පුරිමිකා හොන්ති, වතස්සොපි ගතිත්තයෙ.

දෙවි නිරය බිම් නැති - ඔපපාතික ජේතය

ජේත නිරිසන් මිනිස් - තුන්ගති සිව් යෝනි වේ

තත්ථ දෙවෙසු වාති වසද්දෙන යථා නිරයෙ ව භූමිමචජ්ජෙසු ව දෙවෙසු, එවං නිජ්ඣාමතණ්ණිකපෙනෙසු ව පුරිමිකා තිස්සො යොනියො න සන්තිති වෙදිතබ්බො. ඔපපාතිකා එව හි තෙ හොන්ති. සෙසෙ පන නිරව්ජානපෙත්තිවිසයමනුස්සසඬ්ඛාතෙ ගතිත්තයෙ පුබ්බෙ වජ්ජිතභූමිමචජ්ජෙසු ව වතස්සො යොනියො හොන්ති. තත්ථ -

එහි දේවෙසු වාති, ව ශබ්ද හෝ නිරයෙහිද බිම්නැති දෙවියන් කෙරෙහි මෙසේ නිජ්ඣාමතණ්ණික ජේතයන්ටද මුලින් කී සිව් යෝනිවලින් මුල් යෝනි තුන නැත. ඔවුන්ට ඇත්තේ ඔපපාතික වේ. සෙසු නිරිසන් ජේත මිනිස් ගති තුනට සහ පෙර අත්හල භූමි දෙවියන්ටද යෝනි සතර වේ. එහි

තිංස නව වෙව රුපිසු, සත්තති උක්කංසතොව රූපානි;

සංසෙදජොපපාතිසු, අථ වා අවකංසතො තිංස.

රූ බවැ තිස නවය-උපරිම සැත්තැ වේ එහි

සංසෙදජ ඔප-පාතික තිසකි අවමය

රුපිබ්‍රහ්මෙසු තාව ඔපපාතිකයොනිකෙසු වක්ඛසොතවක්ඛදසකානං ජීවිතනවකස්ස වාති වතුන්තං කලාපානං වසෙන තිංස ව නව ව පටිසන්ධිඤ්ඤාණෙන සහ රූපානි උප්පජ්ජන්ති. රුපිබ්‍රහ්මෙ පන යංපෙතා අඤ්ඤෙසු සංසෙදජඔපපාතිකෙසු උක්කංසතො වක්ඛසොතසානජීවිභාකායභාවවක්ඛදසකානං වසෙන සත්තති. තානි ව නිව්චං දෙවෙසු. තත්ථ වණ්ණො ගඤ්ඤා රසො ඔජා වතස්සො වාපි ධාතුයො වක්ඛපසාදො ජීවිතින්ද්‍රියන්ති අයං දසරූපපරිමාණො රූපපුඤ්ජො වක්ඛදසකො නාම. එවං සෙසා වෙදිතබ්බො. අවකංසතො පන ජව්වකිඤ්ඤානපුංසකස්ස ජීවිභාකායවක්ඛදසකානං වසෙන තිංස රූපානි උප්පජ්ජන්ති. උක්කංසාවකංසානං පන අත්තරෙ අනුරූපතො විකප්පො වෙදිතබ්බො.

රූප බ්‍රහ්මයන් කෙරෙහි ඕපපාතික යෝනිවල වක්‍ර සෝත වස්තු දසකවල ජීවිත නවකයදැයි සතර කලාප වශයෙන් තිසක්ද නවයක්ද ප්‍රතිසන්ධි විඤ්ඤාණය සමාන රූප උපදී. රූපී බ්‍රහ්මයන් හැර අන්‍ය වූ සංසේදප ඕපපාතිකයන් කෙරෙහි උපරිම වශයෙන් වක්‍ර සෝත ජීවිතා කාය භාව වක්‍ර දසක වශයෙන් හැත්තෑවක්ද ඔවුන් කෙරෙහි නිත්‍ය දෙවියන් කෙරෙහිද එහි වණර් ගන්ධ රස ඕජා රස සතරද වක්‍ර පසාද ජීවිතින්ද්‍රිය මේ දස රූප පරිමාණයෙන් යුත් රූප පිණ්ඩය වක්‍ර දසක නම් වේ. සෙසු සෝතාදි දසක ද මෙසේ දතයුතුය. ජාති අන්ධ බිහිරි ගද සුවද දත නොහැකි (අසානක) නපුංසකයන්ට ජීවිතා කාය වක්‍ර දසක වශයෙන් අවම වශයෙන් රූප තිසක් ද උපදී. උපරිම අවම අතරෙහි විකල්ප වශයෙන් අනුරූප දතයුතුය.

එවං විදිතා පුන -

මෙසේ දැන නැවත:-

බ්‍රහ්මාරම්මණගතිහෙතු-වෙදනාපිතිවිතක්කවිචාරෙහි;

හෙදාහෙදවිසෙසො, වුතිසක්කිනං පරිඤ්ඤෙයොගා.

කද අලඹ ගති හේ - විදි හස විතක් විවරා

වුති පිළිසිදුම්වල - හේද අබේද දන්තේ

යාහෙසා මිස්සාමිස්සනො දුට්ඨා පටිසක්ඛි, යා වස්සා අතීතානන්තරා වුති, තාසං ඉමෙහි බ්‍රහ්මාරම්මණි හෙදාහෙදවිසෙසො ඤාතබ්බොති අපොථා.

මිත්‍ර අමිත්‍ර වශයෙන් ප්‍රතිසන්ධිය ද්විධය. අතීත අනන්තර වුතිය යන ඒවා මේ බ්‍රහ්මාරම්මණි හේද විශේෂයෙන් දතයුතුය යන අපර්යයයි.

කථං? කදාචි වතුක්ඛක්ඛාය ආරුප්පවුතියා අනන්තරා වතුක්ඛක්ඛාය ආරම්මණතොපි අභින්නා පටිසක්ඛි හොති, කදාචි අමහග්ගතබ්බිද්ධාරම්මණාය මහග්ගතඅප්ඤ්ඤාතාරම්මණා. අයං තාව අරුපභූමිසුයෙව නයො. කදාචි පන වතුක්ඛක්ඛාය ආරුප්පවුතියා අනන්තරා පඤ්චක්ඛක්ඛාය කාමාවචරා පටිසක්ඛි. කදාචි පඤ්චක්ඛක්ඛාය කාමාවචරවුතියා රූපාවචරවුතියා වා අනන්තරා වතුක්ඛක්ඛාය ආරුප්පපටිසක්ඛි. එවං අතීතාරම්මණවුතියා අතීතතවත්තබ්බපවුප්පන්තාරම්මණා පටිසක්ඛි, එකච්චසුගතිවුතියා එකච්චදුග්ගතිපටිසක්ඛි, අහෙතුකවුතියා සහෙතුකපටිසක්ඛි, දුහෙතුකවුතියා තිහෙතුකපටිසක්ඛි, උපෙක්ඛාසහගතවුතියා සොමනස්සහගතපටිසක්ඛි, අප්පිතිකවුතියා සප්පිතිකපටිසක්ඛි, අවිතක්කවුතියා සවිතක්කපටිසක්ඛි, අවිචාරවුතියා සවිචාරපටිසක්ඛි, අවිතක්කඅවිචාරවුතියා සවිතක්කසවිචාරපටිසක්ඛි තස්ස තස්ස විපරිතතො ව යථායොගං යොජෙතබ්බං.

කෙසේද? කලක ස්කන්ධ සතරේ අරූප වුතියෙන් අනතුරුව ස්කන්ධ සතරේ අරමුණුවලින් නොබිඳී ප්‍රතිසන්ධිය වේ. කලෙක අමහග්ගත වූ බාහිර අපේක්ෂාවකින් මහග්ගත අභ්‍යන්තර අරමුණක් වේ. මෙය අරූප භූමිවල ක්‍රම වේදයයි. කලෙක ස්කන්ධ සතරේ අරූප වුතියෙන් අනතුරුව ස්කන්ධ පහේ කාමාවචර ප්‍රතිසන්ධිය වේ. කලෙක ස්කන්ධ පහේ කාමාවචර වුතියෙන් හෝ රූපාවචර වුතියෙන් හෝ අනතුරුව ස්කන්ධ සතරේ අරූප ප්‍රතිසන්ධියක් වේ. මෙසේ අතීතාරම්මණ වුතියෙන් අතීත නොකිවහැකි වතර්මාන අරමුණු ප්‍රතිසන්ධිය වේ. ඇතැම් සුගති වුතියෙන් දුගති ප්‍රතිසන්ධි වේ. අහේතුක වුතියෙන් සහේතුක ප්‍රතිසන්ධි වේ. දුහේතුක වුතියෙන් ත්‍රිහේතුක ප්‍රතිසන්ධි වේ. උපෙක්ඛා සහගත වුතියෙන් සෝමනස්ස සහගත ප්‍රතිසන්ධි වේ. අප්පිතික වුතියෙන් සප්පිතික ප්‍රතිසන්ධි වේ. අවිතක්ක වුතියෙන් සවිතක්ක ප්‍රතිසන්ධි වේ. අවිචාර වුතියෙන් සවිචාර ප්‍රතිසන්ධි වේ. ඒ ඒ වෙනස්කම් සුදුසු පරිදි යෙදිය යුතුය.

ලද්ධප්පච්චයමිතිධම්ම-මත්තමෙතං භවන්තරමුපෙති;

නාස්ස තතො සඬකන්ති, න තතො හෙතුං විනා හොති.

ලද පසය දම්මන් - මෙය යයි අතුරු බවයට

නැත ඉන් සංකරම - නො ඒ ඉන් හේ නොමැතිව

ඉති හෙතෙං ලද්ධපව්වයං රූපාරූපධම්මමත්තං උප්පජ්ජමානං භවත්තරං උපෙනිති වුවවති, න සත්තො, න ජීවො. තස්ස නාපි අතීතභවතො ඉධ සඬකන්ති අත්ථී, නාපි තතො හෙතුං විනා ඉධ පාතුභාවො. තයිදං පාකටෙන මනුස්සවුතිපටිසංක්කමෙන පකාසයිස්සාම –

මෙසේ මෙය ප්‍රත්‍ය ලැබ රූපාරූප ධර්මමාත්‍රය උපදිමින් අන්තර් භවයට පැමිණෙයි කියනු ලැබේ. සත්ත්වයෙක් ජීවියෙක් අතීත භවයෙන් එහි සංක්‍රමණය වීමක් නැත. එයින් හේතුවක් නැතිව මෙහි පහළවීමක්ද නැත. මනුස්ස වුති පටිසන්ධි ක්‍රමය ප්‍රකට වශයෙන් ප්‍රකාශ කරන්නෙමු.

අතීතභවස්මිඤ්ඤි සරසෙන උපක්කමෙන වා සමාසන්නමරණස්ස අසය්භානං සබ්බභවපච්චිඪගසංක්ඛන්ධවිජේදකානං මාරණන්තිකවේදනාසත්තානං සන්තිපාතං අසභන්තස්ස ආතපෙ පක්ඛිත්තභරිතතාලපණ්ණමිව කමෙන උපසුස්සමානෙ සරිරෙ නිරුද්ධෙසු වක්ඛාදිසු ඉන්ද්‍රියෙසු හදයවත්තමත්තෙ පතිට්ඨිතෙසු කායිඤ්ජයමනිඤ්ජයජීවිතිඤ්ජයෙසු තඬ්ඛණාවසෙසං හදයවත්තසන්තිස්සිතං විඤ්ඤාණං ගරුසමාසෙවිතාසන්නප්‍රබ්බකතානං අඤ්ඤතරං ලද්ධාවසෙසපව්වයසඬබාරසඬබානං කම්මං වා තදුපට්ඨාපිතං වා කම්මනිමිත්තගතිනිමිත්තසඬබානං විසයමාරබ්භ පවත්තති. තදෙවං පවත්තමානං තණ්හාඅවිජ්ජානං අප්පහීනන්තා අවිජ්ජාපටිච්ඡාදිතාදීනවෙ තස්මිං විසයෙ තණ්හා නාමෙති, සහජාතසඬබාරා බිපන්නි. තං සන්නතිවසෙන තණ්හාය නාමියමානං සඬබාරෙති බිජ්ජමානං ඔරිමතිරුක්ඛවිතිබ්බරජ්ජුමාලම්බිතා මාතිකාතික්කමකො විස පුරිමඤ්ච නිස්සයං ජහති, අපරඤ්ච කම්මසමුට්ඨාපිතං නිස්සයං අස්සාදයමානං වා අනස්සාදයමානං වා ආරම්මණාදීහියෙව පව්වයෙහි පවත්තති.

අතීත භවයෙහි ස්වකීය උපක්‍රමයෙන් හෝ ආසන්න මරණය නොඉවසීමෙන් සියළු අභවසහ සන්ධි බැඳුම් සිඳින්නාගේ මාරාන්තික වේදනා ආයුධ එකතුව තැවෙන්නහුගේ අවිච්ච දවන ලද තණපතක් මෙන් ක්‍රමයෙන් වියලෙන ශරීරයේ වක්ඛු ආදි ඉන්ද්‍රියයන් නිරුද්ධ වූ කල්හි එකෙණෙහි හෘදය වස්තු ආශ්‍රයෙන් ඇති විඤ්ඤාණය ගරු වූ හෝ පුරුදු කරන ලද්දක් හෝ පෙර කරන ලද ආසන්නව ලැබූ සංඛාර ප්‍රත්‍ය සංඛ්‍යාත එළඹසිටි කමර්යක් හෝ කමර් නිමිති ගති නිමිති සංඛ්‍යාත විෂය අරබයා පවතී. තෘෂ්ණා අවිද්‍යා ප්‍රභීත නොකරන ලද නිසා ඒ අරමුණෙහිම පවතී. අවිද්‍යාව සහවන ලද බැවින් එහි ආදීනව වශයෙන් ඒ විෂයෙහි තෘෂ්ණාව පැමිණේ. සහජාත සංස්කාරය බහාලයි. එය සන්නති වශයෙන් තණ්හා නමින් නම්කරන සංඛාර විසින් දමමින් සිටින එගොඩ ගසක බඳනා ලද වැලක එල්ලී මෙගොඩ සිටි මිනිසෙක් ඇලකින් එගොඩට යන්නා සේ පෙර නිශ්‍රයන් අත්හරියි. අපරයෙහි කමර්ය විසින් උපදවන ලද නිශ්‍රය ප්‍රත්‍යය ආශ්වාදනය කරමින් හෝ ආශ්වාදනය නොකරමින් ආරම්මණාදී ප්‍රත්‍ය විසින් පවත්වයි.

එසේ ව පුරිමං වචනතො වුති, පවිජ්මං භවත්තරාදිපටිසංඛ්‍යානතො පටිසංක්ඛිති වුවවති. තදෙනං නාපි පුරිමභවා ඉධ ආගතං, නාපි තතො කම්මසඬබාරනතිවිසයාදිහෙතුං විනා පාතුභුතන්ති වේදිතබ්බං.

මෙහිද පෙර වචන ලෙසින් වුතිය පසුව අන්තර් භව ප්‍රතිසන්ධි වශයෙන් ප්‍රතිසන්ධිය යයි කියනු ලැබේ. ඒ එය පෙර භවයෙන් මෙහි නොඑන ලදය. පෙර භවයේ කමර් සංඛාරවලින් නැමුණු විෂයාදි හේතු නොමැතිව පහළ නොවූ බවද දතයුතුය.

සියුං නිදස්සනානෙසු, පටිඝොසාදිකා අප්;

සන්නාතබ්බතො නත්ථී, එකතා නාපි නානතා.

නිදසුන් විය මෙහි - පිළිඳව ඇ (විසින් යුත්)

දිගට යනෙකක් නැත - නැත අනිකෙක් ද වන්නේ

එසේ වෙතස්ස විඤ්ඤාණස්ස පුරිමභවතො ඉධ අනාගමනෙ අතීතභවපරියාපන්නහෙතුවි ව උප්පාදෙ පටිඝොසපදිපමුද්දාපටිබ්බිඛප්පකාරා ධම්මා නිදස්සනාති සියුං. යථා හි පටිඝොසපදිපමුද්දවිජායා සද්දාදිහෙතුකා අඤ්ඤත්‍ර අගන්තා භොගන්ති, එවමෙව ඉදං චිත්තං. එසේ ව ‘සන්නාතබ්බතො නත්ථී එකතා නාපි නානතා’. යදි හි සන්නාතබ්බෙ සති එකත්තමෙකතා භවෙයා, න බිරතො දධි සම්භූතං සියා. අථාපි එකත්තනානතා භවෙයා, න බිරස්සාධිතො දධි සියා. එස නයො සබ්බහෙතුහෙතුසමුප්පන්නෙසු. එවඤ්ච සති සබ්බලොකවොභාරලොපො සියා. සො ව අනිට්ඨො. තස්මා එසු න එකත්තමෙකතා වා නානතා වා උපගත්තබ්බාති.

මෙහි පෙර භවයෙන් ඒ විඤ්ඤාණය නොඑන අතීත භවයට ඇතුළත් හේතු උපදින පිළිඳව පාන මුදු පිළිබිඹු වන අයුරු දහම් නිදසුන්ද විය. යම්සේ ප්‍රතිරාව පහන් ඡායාව ශබ්දාදි හේතුවක් නැතිව නොපැමිණියේ වෙයි. එසේම මේ සිත මෙහි ඒකාබද්ධ වූ සන්තානයක් (පරම්පරාවක් පමණක්) නැත. අන්‍ය වූ සන්තාන පරම්පරාවක් ද නොවේ. යම් භෙයකින් සන්තාන බැඳුණු කල්හි ඒකාන්ත ඒකත්වයක් වන්නේය. කිරිවලින් දී හට නොගන්නේය. එසේ වුවත් ඒකාන්ත නානඥය වන්නේය. දී කිරිවලින් අධින නොවේ. හේතුවලින් හටගත් සියළු දේ කෙරෙහි - මෙම න්‍යාය බලපාන්නේය. මෙසේ ඇතිකල්හි සියළු ලෝක ව්‍යවහාරය නැති වන්නේය. එයද අනිස්ථිරය. ඒ නිසා මෙහි ඒකාන්ත හෝ නනාත්ත හෝ එළඹේද?

එක්ක - නනු එවං අසඬකන්නිපාකුභාවෙ සති යෙ ඉමස්මිං මනුස්සත්තභාවෙ බක්ඛා, තෙසං නිරුද්ධත්තා එලපච්චයස්ස ව කම්මස්ස තස්ස අගමනනො අඤ්ඤස්ස අඤ්ඤනො ව තං එලං සියා? උපභුඤ්ජකෙ ව අසති කස්ස තං එලං සියා? තස්මා න සුඤ්ජරමිදං විධානන්ති. තත්‍රිදං වුවිච්ඡි -

මෙහි කීහ. අසංක්‍රමණික පහළවීමක් ඇතිකල්හි මේ මනුෂ්‍යාත්ම භවයෙහි ස්කන්ධ නොවේද? ඒවා නිරුද්ධ වූ කල්හි එලප්‍රත්‍ය වූ කම්මයේද එහි නොවන බැවින් අනිකකුගේ අන්‍ය වූ එලයක් ද එය. පරිභෝග කරන්නෙක් නැතිකල්හි ඒ එලය කාගේ වන්නේද? එහෙයින් මේ නියමය සුන්දර නොවේ. එහි මෙය කියනු ලැබේ.

සන්තානෙ යං එලං එතං, නාඤ්ඤස්ස න ව අඤ්ඤනො;

බිජානං අභිසංඛාරො, එතස්සත්තස්ස සාධකො.

පරපුර පලය අනිකකුගේ නොවේ නො වෙනත්

මෙහි බීජ සැකසුම - අරුත සැදුනයි දන්නේ

එකසන්තානස්මිඤ්ඤි එලමුප්පජ්ජමානං තස්ස එකත්තං එකත්තනානත්තානං පටිසිද්ධත්තා අඤ්ඤස්සාති වා අඤ්ඤනොති වා න භොති. එතස්ස ව පනස්සස්ස බිජානං අභිසංඛාරො සාධකො. අම්බබිජාදීනඤ්ඤි අභිසංඛාරෙසු කතෙසු තස්ස බීජස්ස සන්තානෙ ලද්ධපච්චයො කාලන්තරෙ එලවිසෙසො උප්පජ්ජමානො න අඤ්ඤබිජානං නාපි අඤ්ඤාභිසංඛාරපච්චයා උප්පජ්ජති, න ව තාති බිජාති තෙ අභිසංඛාරා වා එලට්ඨානං පාපුණන්ති. එවං සම්පදමිදං වෙදිතබ්බං. විජ්ජාසිප්පොසධාදිති වාපි බාලසරීරෙ උපයුත්තෙහි කාලන්තරෙ වුඩ්ඪසරීරාදීසු එලදෙහි අයමක්ථො වෙදිතබ්බො.

එක් සිත් පරම්පරාවක එලය උපදවමින් එහි ඒකාන්තයෙන් එක් බවකින් නොයෙක් එකින් නැවත සිදුවීම අනිකකුගේ හෝ අනිකකුගෙන් හෝ නොවේ. මෙහි අපර්ය සිදුකිරීමට බීජවල සංස්කරණය සාධක වෙයි. අඹ ඇට සකස් කළවිට ඒ බීජ පරපුරේ ලැබූ ප්‍රත්‍ය නිසා කලකින් පල උපදවන්නේ වෙනත් බීජයකින් නොවේ. අනිත් එකුත් සංස්කාර ප්‍රත්‍යයෙන් නූපදී. එම බීජයම ඒ අභිසංස්කරණයෙන් එල ස්ථානයට නොපැමිණේ. මෙසේ සිදුවීම දතයුතුය. විද්‍යාව ශිල්ප ඖෂධ බාල කාලයේ ශරීරයේ උපයුක්ත කිරීමෙන් කාලයකින් වැඩුණු ශරීරයේ එල දේ යයි මේ අපර්ය දතයුතුය.

යම්පි චුත්තං ‘උපභුඤ්ජකෙ ව අසති කස්ස තං එලං සියා’ති? තස්ස -

උපභෝගිකයෙක් නැතැයි යමක් කියන ලදද එවිට ඒ එලය ඇතිවන්නේ කාටද එහි:-

එලස්සුප්පත්තියා එව, සිද්ධා භුඤ්ජකසම්මුති;

එලුප්පාදෙන රුක්ඛස්ස, යථා එලති සම්මුති.

පල උපත සිදුවේ - විදින්නා සම්මතයකි

පල උපදින ගසේ - පල දරයි යනු සම්මුති

යථා හි රුක්ඛසංඛාරානං ධම්මානං එකදෙසභූතස්ස රුක්ඛඵලස්ස උප්පත්තියා එව රුක්ඛො එලතිති වා එලිතොති වා වුවිච්ඡි, තථා දෙවමනුස්සසංඛාරානං බක්ඛානං එකදෙසභූතස්ස උපභොගසංඛාරාත්තස්ස සුබදුක්ඛඵලස්ස

උප්පාදෙනෙව දෙවො වා මනුස්සො වා උපහුඤ්ජනිති වා සුඛිකොති වා දුක්ඛිකොති වා වුවිවති. තස්මා න එඤ්ඤාන උපහුඤ්ජනෙන නාම කොචි අප්ඤා අත්ථිති.

යම් සේ රුක් නම් දහමේ පල දැරීම එහි එක් කොටසකි. ගස පල දරයි හෝ ගස පලයෙන් යුක්ත වේ යනුවෙන් එය කියනු ලැබේ. එසේම දෙව් මිනිසුන් සංඛ්‍යාත ස්කන්ධයන්ගේ උපහෝග වූ සැප දුක් පල ඇතිවීම ඒවායේ එක් කොටසකි. දෙවියා හෝ මිනිසා අනුභව කරයි හෝ සැප ලබයි හෝ දුක් ලබයි හෝ කියනු ලැබේ. එහෙයින් මෙහි අනුභව කරන අනිකකු ඇතුළු යන කිසි අපර්යක් නැත.

යොපි වදෙය්‍ය - ‘එවං සන්තෙපි එතෙ සඬ්ඛාරා විජ්ජමානා වා ඵලස්ස පච්චයා සිද්ධං, අවිජ්ජමානා වා. යදි ව විජ්ජමානා පවත්තික්ඛණ්ණෙයෙව නෙසං විපාකෙන භවිතඛිං. අප් අවිජ්ජමානා, පවත්තිනො පුබ්බෙ ව පච්ඡා ව නිව්චං ඵලාවහා සිද්ධ’න්ති. සො එවං චත්තඛිංබො -

මෙසේ ඇතිකල්හි යමෙක් කියන්නේ නම් මේ සංඛාරයෝ විද්‍යමාන වූ අවිද්‍යමාන වූද ඵලයට ප්‍රත්‍ය වෙනිසි කියා විද්‍යමානව පවතින කෙනෙහිම ඒවායේ විපාකයෙන් විය යුතුය. ඉක්බිති අවිද්‍යමානව පැවතීමෙන් පෙරද පසුවද නිත්‍ය පල ඇති කරන්නේය. හෙතෙම මෙසේ කිවයුතුය.

කතත්තා පච්චයා එතෙ, න ව නිව්චං ඵලාවහා;

පාටිභොගාදිකං තඤ්ඤා, වෙදිතඛිං නිදස්සනං.

කළ හෙයින් පස මේ - නැත නිතර පල ගෙනදෙන

ඇප ආදියක් එහි - නිදසුන් ලෙසින් දන්නේ

කතත්තා එව හි සඬ්ඛාරා අත්තනො ඵලස්ස පච්චයා හොන්ති, න විජ්ජමානත්තා වා අවිජ්ජමානත්තා වා. යථාහ “කාමාවචරස්ස කුසලස්ස කම්මස්ස කතත්තා උපචිතත්තා විපාකං චක්ඛුවිඤ්ඤාණං උප්පන්නං හොති”තිආදි (ධ. සං. 431). යථාහස්ස අත්තනො ඵලස්ස ව පච්චයා හුදා න පුන ඵලාවහා හොන්ති විපක්කවිපාකත්තා. එතස්ස චක්ඛස්ස විභාවනෙ ඉදං පාටිභොගාදිකං නිදස්සනං වෙදිතඛිං.

කරන ලද හෙයින්ම සංඛාර තමාගේ පලයට ප්‍රත්‍ය වේ. විද්‍යමාන බැවින් හෝ අවිද්‍යමාන බැවින් හෝ නොවේ. කියන ලදි “කාමාවචර කුසල කමර්ස කරන ලද බැවින් රැස්කරන ලද බැවින් විපාකය වූ චක්ඛු විඤ්ඤාණය උපන්නේ වේ.” ආදිය සුදුසු සේ තමාගේ ඵලයට ප්‍රත්‍ය වී නැවත ඵල ගෙන දීමක් නැත. විපාක බැවින් විපාක දුන් මෙහි අපර්ය පැහැදිලි කරගැනීමට පාටිභොගාදි නිදසුන් දතයුතුය.

යථා හි ලොකෙ යො කස්සචි අක්ඛස්ස නියායනනාඤ්ඤා පාටිභොගො හොති, භණ්ඩං වා කිණාති, ඉණං වා ගණ්භාති. තස්ස තං කිරියාකරණමත්තමෙව තද්දන්තියායනනාදිමිති පච්චයො හොති, න කිරියාය විජ්ජමානතා වා අවිජ්ජමානතා වා. න ව තද්දන්තියායනනාදිතො පරමිපි ධාරකොව හොති. කස්මා? නියායනනාදිනං කතත්තා. එවං කතත්තාව සඬ්ඛාරාපි අත්තනො ඵලස්ස පච්චයා හොන්ති, න ව යථාරහං ඵලදානතො පරමිපි ඵලාවහා හොන්ති. එත්තාවතා මිස්සාමිස්සවසෙන ද්විධාපි පවත්තමානස්ස පටිසංචිඤ්ඤාණස්ස සඬ්ඛාරපච්චයා පවත්ති දිපිතා හොති.

යම්සේ ලෝකයෙහි යම් ධනයක් පවරාදීමේ ඇපයක් වෙයි. භාණ්ඩයක් මිලට ගැනීමේදී එය යොදා ගනී, එය ක්‍රියා මාත්‍රයක් වේ. එහි ප්‍රයෝජන අපර්ය පවරාදීමේ ප්‍රතිෂ්ඨාව වීමයි. (ප්‍රත්‍යාවිම) ක්‍රියාවක් විද්‍යමාන හෝ අවිද්‍යමාන වීම නොවේ. පවරාදීමෙන් පසු එහි දැරීමක් නැත. කවරහෙයින්ද? පවරාදීම් ආදිය කළ බැවිනි. එසේම කරන ලද බැවින්ම සංඛාර තමාගේ පලයට ප්‍රත්‍ය වේ. සුදුසුසේ පලදීමෙන් පසුව නැවත පල ගෙනදීමක් නැත. මෙපමණකින් මිශ්‍ර අමිශ්‍ර දෙපරිද්දකින් පවත්නා වූ ප්‍රතිසන්ධි විඤ්ඤාණයේ සංඛාර ප්‍රත්‍ය පැවතීම දක්වන ලද්දේ වේ.

ඉදානි සබ්බෙස්වෙනෙසු ඛත්තිංසවිඤ්ඤාණෙසු සම්මොභවිසානනාඤ්ඤා -

දැන් සියළු පිරිසිදු දෙපස් විඤ්ඤාණවල මුළාව නැසීමට

පටිසංචිප්පවත්තිනං, වසෙනෙනෙ භවාදිසු;

විජානිතඛිං සඬ්ඛාරා, යථා යෙසඤ්ච පච්චයා.

මේ බව ආදියෙහි - පවතින පිළිසිදුම් ලෙස

එහි පස සකර දම් - දැනගත යුතුය නිසි සේ

තස් තයො භවා, වතස්සො යොනියො, පඤ්ච ගතියො, සත්ත විඤ්ඤාණට්ඨිතියො, නව සත්තවාසානි එතෙ භවාදයො නාම. එතෙසු භවාදීසු පටිසංක්ඛියං පවත්තෙ ව එතෙ යෙසං විපාකවිඤ්ඤාණානං පච්චයා යථා ව පච්චයා හොන්ති තථා විජානිතබ්බාති අප්ථො.

එහි භව තුනකි. යෝනි සතරකි. ගති පසකි. විඤ්ඤාණ ධීති සතකි. සත්තවාස නවයකි. මේවා භව නම් වේ. මේ භවවල ප්‍රතිසංක්ඛිය පැවතීම ද ඔවුන්ගේ විපාක විඤ්ඤාණයන් ගේ ප්‍රත්‍යද ප්‍රත්‍යවන ආකාරයද එසේ දතයුතුය යන අර්ථයයි.

තස් - පුඤ්ඤාභිසංඛාරො තාව කාමාවචරඅට්ඨවේතනාහෙදො පුඤ්ඤාභිසංඛාරො අවිසෙසෙන කාමභවෙ සුගතියං නවත්තං විපාකවිඤ්ඤාණානං පටිසංක්ඛියං නානාක්ඛණිකකම්මපච්චයෙන වෙව උපනිස්සයපච්චයෙන වාති ද්විධා පච්චයො. රූපාවචරපඤ්චකුසලවේතනාහෙදො පුඤ්ඤාභිසංඛාරො රූපභවෙ පටිසංක්ඛියං එව පඤ්චත්තං. චුත්තප්පහෙදකාමාවචරො පන කාමභවෙ සුගතියං උපෙක්ඛාසහගතාහෙතුකම්මනොවිඤ්ඤාණධාතුවජ්ජානං සත්තත්තං පරිත්තවිපාකවිඤ්ඤාණානං චුත්තතයෙනෙව ද්විධා පච්චයො පවත්තෙ, නො පටිසංක්ඛියං. ස්වෙව රූපභවෙ පඤ්චත්තං විපාකවිඤ්ඤාණානං තථෙව පච්චයො පවත්තෙ, නො පටිසංක්ඛියං. කාමභවෙ පන දුග්ගතියං අට්ඨන්තම්පි පරිත්තවිපාකවිඤ්ඤාණානං තථෙව පච්චයො පවත්තෙ, නො පටිසංක්ඛියං.

එහි පුඤ්ඤාභිසංඛාරයෙහි කාමාවචර වේතනා හේද අට පුඤ්ඤාභිසංඛාරයයි. අවිශේෂයෙන් කාමභව සුගතියෙහි නව විපාක විඤ්ඤාණයක් වූ ප්‍රතිසංක්ඛියත් නා නා ඤ්ඤාණ කම්ම ප්‍රත්‍යයෙන්ද උපනිශ්‍රය ප්‍රත්‍යයෙන්දැයි ප්‍රත්‍ය දෙකක් වේ. රූපාවචර කුසල වේතනා පහකින් යුත් පුඤ්ඤාභිසංඛාරය රූප භවයෙහි ප්‍රතිසංක්ඛිය පහක්ම වේ. කියන ලද ප්‍රභේද ඇති කාමාවචරය වනාහි කාම සුගතියෙහි උපෙක්ඛා අහේතුක මනෝවිඤ්ඤාණ ධාතූ හැර සතක් වූ පරිත්ත විපාක විඤ්ඤාණවල කියන ලද නයින් ප්‍රත්‍ය දෙකක් පවතී. ප්‍රතිසංක්ඛියක් නැත. රූප භවයෙහි පහක් වූ විපාක විඤ්ඤාණ එසේම ප්‍රත්‍ය පවතී. ප්‍රතිසංක්ඛියක් නැත.

තස් නිරයෙ මහාමොග්ගල්ලානප්ථස්ස නරකචාරිකාදීසු ඉට්ඨාරම්මණසමායොගෙ සො පච්චයො හොති. නිරවජානෙසු පන නාගසුපණ්ණපෙනමහිද්ධිකෙසු ව ඉට්ඨාරම්මණං ලබ්භතියෙව. ස්වෙව කාමභවෙ සුගතියං සොළසන්තම්පි කුසලවිපාකවිඤ්ඤාණානං තථෙව පච්චයො පවත්තෙ ව පටිසංක්ඛියං. අවිසෙසෙන පුඤ්ඤාභිසංඛාරො රූපභවෙ දසන්තං විපාකවිඤ්ඤාණානං තථෙව පච්චයො පවත්තෙ ව පටිසංක්ඛියං.

මහමුගලන් තෙරුන් නිරයෙහි කළ චාරිකාවල එහි ඉෂ්ට අරමුණු සමායෝගයෙන් ප්‍රත්‍ය වේ. නිරිසන් භවවල නාග ගුරුථ පේත මහත් සෘද්ධි ඇතියවුන් කෙරෙහිද ඉෂ්ටාරම්මණ ලැබීමය. ඒ කාමභව සුගතියෙහි සොළසක් වූ කුසල විපාක විඤ්ඤාණවල එසේම ප්‍රත්‍ය පවතී. ප්‍රතිසන්ධියක්ද පවතී. අවිශේෂයෙන් රූප භවයෙහි පුඤ්ඤාභිසංඛාරය දසයක් වූ කුසල විපාක විඤ්ඤාණවල එසේම ප්‍රත්‍යද ප්‍රතිසන්ධියද පවතී.

ද්වාදසාකුසලවේතනාහෙදො අපුඤ්ඤාභිසංඛාරො කාමභවෙ දුග්ගතියං එකස්ස විඤ්ඤාණස්ස තථෙව පච්චයො පටිසංක්ඛියං, නො පවත්තෙ; ඡන්තං පවත්තෙ, නො පටිසංක්ඛියං; සත්තන්තම්පි අකුසලවිපාකවිඤ්ඤාණානං පවත්තෙ ව පටිසංක්ඛියං. කාමභවෙ පන සුගතියං තෙසංයෙව සත්තන්තං තථෙව පච්චයො පවත්තෙ, නො පටිසංක්ඛියං; රූපභවෙ වතුන්තං විපාකවිඤ්ඤාණානං තථෙව පච්චයො පවත්තෙ, නො පටිසංක්ඛියං. සො ව බො කාමාවචරෙ අනිට්ඨරූපදස්සනසද්දසවනවසෙන . බ්‍රහ්මලොකෙ පන අනිට්ඨා රූපාදයො නාම නඤ්ඤි, තථා කාමාවචරදෙවලොකෙපි.

දොළොස් අකුසල වේතනා ප්‍රභේද අපුඤ්ඤාභිසංඛාරය කාමභව දුග්ගතියෙහි එක විඤ්ඤාණයක ප්‍රතිසන්ධියක්ද ප්‍රත්‍යද පවතී. නොපවත්වනවිට භයක් පවතී. ප්‍රතිසන්ධිය නැත. සත්ආකාර වූ අකුසල විපාක විඤ්ඤාණයේ ප්‍රතිසන්ධිය පවතී. කාම භව සුගතියෙහි ඒ සතේම එසේම ප්‍රත්‍ය පවතී. ප්‍රතිසන්ධියක් නැත. රූප භවයෙහි සතරාකාර විඤ්ඤාණවල එසේම ප්‍රත්‍ය පවතී. ප්‍රතිසන්ධිය නැත. එයම කාමාවචරයෙහි අනිෂ්ට රූප දැකීම ශබ්ද ශ්‍රවණය වශයෙන් පවතී. බ්‍රහ්ම ලෝකයෙහි වනාහි අනිෂ්ට රූපාදියක් නැත. කාමාවචර දේව ලෝකයෙහිද එසේය.

ආනෙඤ්ජාභිසංඛාරො අරූපභවෙ වතුන්තං විපාකවිඤ්ඤාණානං තථෙව පච්චයො පවත්තෙ ව පටිසංක්ඛියං.

ආනෙඤ්ජාභි සංඛාරය අරූප භවයෙහි සතරාකාර විපාක විඤ්ඤාණවල එසේම ප්‍රත්‍යයද ප්‍රතිසන්ධියද පවතී.

කාමාවචරකුසලාකුසලතො පන සබ්බසංඝාතකතයෙන විසතිවෙනනාහෙදොපි කායසංඛාරො කාමභවෙ දසන්තං විපාකවිඤ්ඤාණානං පටිසංක්‍රියං නානාක්ඛණිකකම්මපච්චයෙන චෙව උපනිස්සයපච්චයෙන වාති ද්විධා පච්චයො. ස්වෙව කාමභවෙ තෙරසන්තං, රූපභවෙ නවන්තං විපාකවිඤ්ඤාණානං තථෙව පච්චයො පවත්තෙ, නො පටිසංක්‍රියං. ස්වෙව කාමභවෙ තෙවිසතියා විපාකවිඤ්ඤාණානං තථෙව පච්චයො පවත්තෙ ව පටිසංක්‍රියංඤ්ච. ච්චිසංඛාරෙපි එසෙව නයො.

කාමාවචර කුසල් අකුසල් වශයෙන් සවර් සංගාහික නයෙන් චේතනා හේද විස්සක් වූ කාය සංඛාරය කාම භවයෙහි දහසක් වූ විපාක විඤ්ඤාණවල ප්‍රතිසන්ධිය නානා ගුණික කමර් ප්‍රත්‍යයෙන් ද උපනිශ්‍රය ප්‍රත්‍යයෙන් ද යන ප්‍රත්‍ය දෙකෙන් සිදුවේ. කාම භවයෙහි දහතුනක් ද රූප භවයෙහි නවයක් ද විපාක විඤ්ඤාණ එසේම ප්‍රත්‍ය පවතී. ප්‍රතිසන්ධිය නැත. එම කාම භවයෙහි විසිතුනක් වූ විපාක විඤ්ඤාණවල එසේම ප්‍රත්‍ය ද ප්‍රතිසන්ධියද පවතී. ච්චි සංඛාරයෙහිද මෙම නයයි.

අට්ඨවිසතිඑකුනතිංසවෙනනාහෙදොපි පන විත්තසංඛාරො තිසු භවෙසු එකුනවිසතියා විපාකවිඤ්ඤාණානං තථෙව පච්චයො පටිසංක්‍රියං, නො පවත්තෙ. ස්වෙව ද්විසු භවෙසු හෙට්ඨාවුත්තානං තෙරසන්තඤ්ච නවන්තඤ්චාති ද්වාවිසතියා විපාකවිඤ්ඤාණානං තථෙව පච්චයො පවත්තෙ, නො පටිසංක්‍රියං. තිසු පන භවෙසු ද්වන්තිංසායපි විපාකවිඤ්ඤාණානං තථෙව පච්චයො පවත්තෙ චෙව පටිසංක්‍රියංඤ්ච. එවං තාව භවෙසු පටිසංක්‍රියපවත්තිනං වසෙන තෙ සංඛාරා යෙසං පච්චයා, යථා ව පච්චයා භොන්ති තථා විජානිතංඛිං. එතෙනෙව නයෙන යොතිආදීසුපි චෙදිතංඛිං.

අට්ඨවිසි එකුන්තිස් චේතනා හේද වූ විත්ත සංඛාරය තුන් භවයෙහි එකුන්විසි විපාක විඤ්ඤාණවල එසේම ප්‍රත්‍යයද ප්‍රතිසන්ධියද පවතී. නොපවතී. එම භව දෙකෙහි යට කියන ලද දහතුනද නවයද යන විසිදෙකක් වූ විපාක විඤ්ඤාණවල එසේම ප්‍රත්‍ය පවතී. ප්‍රතිසන්ධිය නැත. භව තුනෙහි තිස් දෙකක් වූ විපාක විඤ්ඤාණවල එසේම ප්‍රත්‍යයද පවතී. ප්‍රතිසන්ධියද පවතී. මෙසේ භවවල ප්‍රතිසන්ධිතේ පැවතීම වශයෙන් ත්‍රිවිධ සංකප්ප යම් ප්‍රත්‍යයක්ද වේ නම් යථා පරිදි ඒ ප්‍රත්‍ය වේ. එසේ දතයුතුය. යෝති ආදියෙහිද මේ නයිත්ම දැනගත යුතුය.

තත්‍රිද ආදිතො පට්ඨාය මුඛමත්තප්පකාසනං - ඉමෙසු හි සංඛාරෙසු යස්මා පුඤ්ඤාභිසංඛාරො තාව ද්විසු භවෙසු පටිසංක්‍රියං දත්වා සබ්බං අත්තනො විපාකං ජනෙති, තථා අණ්ඩජාදිසු චතුසු යොනිසු, දෙවමනුස්සසංඛාරාසු ද්විසු ගතිසු, නානත්තකායනානත්තසඤ්ඤිනානත්තකායඑකත්තසඤ්ඤිඑකත්තකායනානත්තසඤ්ඤිඑකත්තකායඑකත්තසඤ්ඤිසංඛාරාසු මනුස්සානඤ්චෙව පඨමදුතියතනියජ්ඣානභූමීනඤ්ච වසෙන චතුසු විඤ්ඤාණවධිතිසු. අසඤ්ඤසත්තාවාසෙ පනෙස රූපමත්තමෙවාවිසංඛාරොතිති චතුසුයෙව සත්තාවාසෙසු ව පටිසංක්‍රියං දත්වා සබ්බං අත්තනො විපාකං ජනෙති. තස්මා එස එතෙසු ද්විසු භවෙසු, චතුසු යොනිසු, ද්විසු ගතිසු, චතුසු විඤ්ඤාණවධිතිසු, චතුසු සත්තාවාසෙසු ව එකවිසතියා විපාකවිඤ්ඤාණානං චුත්තනායෙනෙව පච්චයො භොති යථාසම්භවං පටිසංක්‍රියං පවත්තෙ ව.

මෙය මුල පටන් ප්‍රධාන කරුණු පමණක් ප්‍රකාශ කිරීමකි. මේ සංඛාර අතරෙන් පුඤ්ඤාභිසංඛාර භව දෙකක ප්‍රතිසන්ධිය දී තමාගේ සියළු විපාක උපදවයි. එසේම අණ්ඩජාදි සිව් යෝනිවල දෙව් මිනිස් සංඛාරා ගති දෙකෙහි නානත්තකාය නානත්තසඤ්ඤි නානත්තකාය එකත්තසඤ්ඤි එකත්තකාය නානත්ත සඤ්ඤි එකත්තකාය එකත්තසඤ්ඤි සංඛාරා වූ මිනිසුන්ගේද පඨම දුතිය තනිය ධාරාන භූමි වශයෙන් සතර විඤ්ඤාණ සිත්වලද අසඤ්ඤ සත්තාවාසයෙහි රූප මාත්‍රයම අභිසංඛාර යයි සතර සත්තාවාසයෙහි ප්‍රතිසන්ධිය දී තමාගේ සියළු විපාක උපදවයි. එහෙයින් මේ භව දෙකෙහි යෝති සතරෙහි ගති දෙකෙහි විඤ්ඤාණ ධීති සතරෙහි සත්තාවාස සතරෙහි එක්විසි විඤ්ඤාණවල කියන ලද නයිත්ම ප්‍රත්‍ය වේ. සුදුසු පරිදි ප්‍රතිසන්ධිය හටගැන්මද පවතී.

අපුඤ්ඤාභිසංඛාරො පන යස්මා එකස්මිඤ්ඤෙව කාමභවෙ, චතුසු යොනිසු, අවසෙසාසු තිසු ගතිසු, නානත්තකායඑකත්තසඤ්ඤිසංඛාරාය එකස්මා විඤ්ඤාණවධිතියා, තාදිසෙයෙව ව එකස්මිං සත්තාවාසෙ පටිසංක්‍රියෙවෙත විපච්චති, තස්මා එස එකස්මිං භවෙ චතුසු යොනිසු, තිසු ගතිසු, එකස්මා විඤ්ඤාණවධිතියා, එකමිති ව සත්තාවාසෙ සත්තන්තං විපාකවිඤ්ඤාණානං චුත්තනායෙනෙව පච්චයො භොති පටිසංක්‍රියං පවත්තෙ ව.

අපුඤ්ඤාභිසංඛාරය වනාහි එකම කාම භවයෙහි සිව් යෝනියෙහි අවසේස වූ තුන් ගතියෙහි නානත්තකාය එකත්ත සඤ්ඤි සංඛාරාන එකම විඤ්ඤාණ ධීතියෙහි එබදු වූ එකම සත්තාවාසයෙහි පටිසන්ධි වශයෙන් පැසේ. එහෙයින් මෙය එකම භවයෙහි යෝති සතරෙහි ගති තුනෙහි එකම විඤ්ඤාණ ධීතියෙහි එකම සත්තාවාසයෙහි සන්ආකාර වූ විපාක විඤ්ඤාණවල කියන ආකාරයෙන් ප්‍රත්‍යයද ප්‍රතිසන්ධියද පවතී.

ආනෙඤ්ජාභිසංඛාරො පන යස්මා එකස්මිං අරූපභවෙ, එකිස්සා ඔපපාතිකයොනියා, එකිස්සා දෙවගතියා, ආකාසානඤ්චායනනාදීසු තිසු විඤ්ඤාණට්ඨිතීසු, ආකාසානඤ්චායනනාදීසු ච චතුසු සත්තාචාසෙසු පටිසංඝිතයෙන විපච්චති, තස්මා එස එකස්මිංයෙව භවෙ, එකිස්සා යොනියා, එකිස්සා දෙවගතියා, තිසු විඤ්ඤාණට්ඨිතීසු චතුසු සත්තාචාසෙසු, චතුත්තං විඤ්ඤාණානං චූත්තනයෙනෙව පච්චයො භොති පටිසංඝියං පවත්තෙ ව.

ආනෙඤ්ජාභි සංඛාරය වනාහි එකම අරූප භවයෙහි එකම ඔපපාතික යෝනියෙහි එකම දේව ගතියෙහි ආකාසානඤ්චායනනාදී විඤ්ඤාණ ධීති තුනෙහි ආකාසානඤ්චායනන ආදි සත්තාචාස සතරෙහි සතරාකාර විඤ්ඤාණවල කියන ලද ආකාරයෙන් ප්‍රත්‍ය වේ. ප්‍රතිසන්ධියද පවතී.

කායසංඛාරොපි යස්මා එකස්මිං කාමභවෙ, චතුසු යොනීසු, පඤ්චසු ගතීසු, ද්විසු විඤ්ඤාණට්ඨිතීසු, ද්විසු ච සත්තාචාසෙසු පටිසංඝිං දඤා සබ්බං අත්තනො විපාකං ජනෙති, තස්මා එස එකස්මිං භවෙ, චතුසු යොනීසු, පඤ්චසු ගතීසු, ද්විසු විඤ්ඤාණට්ඨිතීසු, ද්විසු ච සත්තාචාසෙසු තෙව්සනියා විපාකවිඤ්ඤාණානං තථෙව පච්චයො පටිසංඝියං පවත්තෙ ව. වට්ඨිසංඛාරොපි එසෙව නයො.

කාය සංඛාරයද එකම කාම භවයෙහි යෝනි සතරෙහි ගති පහේ විඤ්ඤාණ ධීති දෙකේ සත්තාචාස දෙකේ ප්‍රතිසන්ධිය දී තමාගේ සියළු විපාක උපදවයි. එහෙයින් මේ එකම භවයෙහි සිව් යෝනියෙහි ගති පහේ විඤ්ඤාණ ධීති දෙකේ සත්තාචාස දෙකේ විසිතුනක් වූ විපාක විඤ්ඤාණවල එසේම ප්‍රත්‍යය ප්‍රතිසන්ධි පවතී. වට්ඨි සංඛාරයෙහිද මෙම නයයි.

චිත්තසංඛාරො පන යස්මා එකං සත්තාචාසං යපෙඤා න කඤ්චි න විපච්චති, තස්මා එස තිසු භවෙසු, චතුසු යොනීසු, පඤ්චසු ගතීසු, සත්තසු විඤ්ඤාණට්ඨිතීසු, අට්ඨසු සත්තාචාසෙසු යථායොගං ද්වත්තිංසාය විපාකවිඤ්ඤාණානං තථෙව පච්චයො පටිසංඝියං පවත්තෙ ව. අවිඤ්ඤාණකෙ පන සත්තාචාසෙ සංඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං නජී.

චිත්ත සංඛාරය වනාහි එක සත්තාචාසයක් හැර වෙන කිසිවක නොපැසේ. ඒ නිසා මේ තුන් භවයෙහි සිව් යෝනියෙහි පස් ගතියෙහි සත් විඤ්ඤාණවල සත්තාචාස අටෙහි යෝග්‍ය ලෙස තිස්දෙකක් වූ විපාක විඤ්ඤාණවල එසේම ප්‍රත්‍ය ප්‍රතිසන්ධිය පවතී. අවිඤ්ඤාණික වූ සත්තාචාසයෙහි සංඛාර පච්චයා විඤ්ඤාණයක් නැත.

අපිව පුඤ්ඤාභිසංඛාරො අසඤ්ඤසත්තෙසු කට්ඨතාරුපානං නානාක්ඛණිකකම්මපච්චයෙන පච්චයොති. එවං -

තචද පුඤ්ඤාභි සංඛාරය අසඤ්ඤ සත්තයෙහි කරන ලද රූපයෙන් නානා ඝණික ප්‍රත්‍යයෙන් ප්‍රත්‍යවේය මෙසේ:-

පටිසංඝිපචත්තිනං , වසෙනෙන භවාදීසු;

විජානිතබ්බා සංඛාරා, යථා යෙසඤ්ච පච්චයාති.

පිළිසිදුම් පැවතුම් - වසයෙන් තුන් බවයෙහි

සතරද ඔවුන් පස - නිසි සේ දැනගනු යෙහේ

සංඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණපදනිද්දෙසො.

සංඛාර පච්චයා විඤ්ඤාණ විස්තර වණ්ණනාවයි.

නාමරූපපදනිද්දෙසො

නාමරූපපදනිද්දෙසො

විඤ්ඤාණපච්චයා නාමරූපනිද්දෙසෙ -

විඤ්ඤාණ පච්චයා නාමරූපං නිදේථ්ඨයෙහි

දෙසනාභෙදතො සබ්බ-භවාදීසු පවත්තිනො;

සංඛිග්ගා පච්චයනායා, විඤ්ඤාතබ්බො විනිවිජයො.

දෙසුම් බෙයෙන් හැම - බව ආදියෙහි පවතින

සහභා පසද නය - දැනගත යුතුය විනිසය

‘දෙසනාහෙදතො’ති “තඤ්ඤාං රූපං? චත්තාරො ච මහාභුතා ච තුන්තඤ්ඤා මහාභුතානං උපාදාය රූප”න්ති (සං. නි. 2.2; ම. නි. 1.100) එවං තාව සුත්තන්තෙ ච ඉධ රූපපදස්ස අහෙදතො එකසද්ධිසා දෙසනා කතා; නාමපදස්ස පන හෙදතො.

දේශනා හේදයෙන් නය “එහි රූපය කවරේද? මහාභුත හතරද මහා භුතවල උපාදාය රූපයයි” මෙසේ සූත්‍රාන්තයෙහි ද මෙහිද රූප පදයාගේ අහේද වශයෙන් එකසමාන දේශනා කරන ලදි. නාමපද වනාහි වෙනස්ව

සුත්තන්තස්මිඤ්ඤි “තඤ්ඤාං නාමං? වෙදනා සඤ්ඤා වෙනනා එස්සො මනසිකාරො”ති වුත්තං. ඉධ “වෙදනාක්ඛණ්ඩො සඤ්ඤාක්ඛණ්ඩො සඛ්ඛාරක්ඛණ්ඩො”ති. තඤ්ඤා හි යම්පි චක්ඛු විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං උප්පජ්ජති, උප්පත්තඤ්ඤා චිත්තස්ස ධීති අරුපිනං ධම්මානං ආයුති එවං අඤ්ඤාධම්මසන්තිස්සයෙන අග්ගහෙතඛණ්ඩො පාකටං, තං දස්සෙන්තො වෙනනාඑස්සමනසිකාරවසෙන සඛ්ඛාරක්ඛණ්ඩො නිධා හිඤ්ඤා ද්විති ඛණ්ඩො සද්ධිං දෙසෙයි. ඉධ පන තඤ්ඤා වුත්තඤ්ඤා අවුත්තඤ්ඤා සබ්බං නාමං සඛ්ඛණ්ණන්තො “තයො ඛණ්ඩො – වෙදනාක්ඛණ්ඩො සඤ්ඤාක්ඛණ්ඩො සඛ්ඛාරක්ඛණ්ඩො”ති ආහ.

සූත්‍රාන්තයෙහි “එහි නාමය කවරේද? වෙදනා, සඤ්ඤා, වෙනනා, ස්පශ්ඨ මනසිකාරය කියන ලදි. මෙහි “වෙදනා ස්කන්ධය, සංඤා ස්කන්ධය, සංඛාර ස්කන්ධය” යයි එහි යම් චක්ඛු විඤ්ඤාණ ප්‍රත්‍යයාගේ නාමය උපදී. ඉපදුනා වූද සිතේ ධීතිය අරුපි ධම්මයන්ගේ ආයුෂ්‍යයි. මෙසේ අත්‍ය ධම්ම සන්තිග්‍රයේ නොගන්නා ලද බැවින් ප්‍රකටය. එය දක්වන්නේ වෙනනා එස්ස මනසිකාර වශයෙන් සංඛාර ඛණ්ඩය තුනට බෙදා ස්කන්ධ දෙකක් සමග දේශනා කළේය. මෙහි වනාහි එහි කියන ලදද නොකියන ලදද සියල්ල නාමයට සංග්‍රහ කරන්නේ වෙදනා ස්කන්ධ සඤ්ඤා ඛණ්ඩ සංඛාර ඛණ්ඩ යයි ස්කන්ධ තුනක් කීහ.

කිං පන ඉමෙ තයො ඛණ්ඩො නාමං, විඤ්ඤාණං නාමං නාම න භොතීති? නො න භොතී. තස්මිං පන විඤ්ඤාණෙ ගග්ගමානෙ නාමවිඤ්ඤාණස්ස ච පච්චයවිඤ්ඤාණස්ස වාති ද්විත්තං. විඤ්ඤාණානං සහභාවො ආපජ්ජති. තස්මා විඤ්ඤාණං පච්චයට්ඨානෙ යපෙතො පච්චයතිඛණ්ණං නාමං දස්සෙතුං තයොව ඛණ්ඩො වුත්තාති. එවං තාව ‘දෙසනාහෙදතො’ විඤ්ඤාතඛණ්ඩො විනිවිජයො.

මේ ස්කන්ධ තුනටම නාම කියන්නේ කුමක් නිසාද? විඤ්ඤාණය යන නම නොවේද? නොවන්නේ නොවේ. එහි විඤ්ඤාණය ගත්කල නාම විඤ්ඤාණයටද ප්‍රත්‍ය විඤ්ඤාණයටද යන විඤ්ඤාණයන් දෙකම එකම සභාව භවයට පැමිණේ. එනිසා විඤ්ඤාණයෙන් ප්‍රත්‍යයන් නොහඳුන්වා ප්‍රත්‍ය නිපදවීම නම් කිරීමට දැක්වීමට ප්‍රත්‍යයන ස්ථානයෙහි තබා ප්‍රත්‍ය නිපදවන ලද බව දැක්වීමට ස්කන්ධ තුන කියන ලදි. මෙසේ දේශනා හේදයෙන් විනිස දතයුතුය.

‘සබ්බභවාදීසු පචත්තිතො’ති එඤ්ඤා පන නාමං එකං සත්තාවාසං යපෙතො සබ්බභවයොනිගතිවිඤ්ඤාණධම්මිසෙසසත්තාවාසෙසු පචත්තති. රූපං ද්විසු භවෙසු, වතුසු යොනීසු, පඤ්චසු ගතීසු, පුරිමාසු වතුසු විඤ්ඤාණධම්මිසු, පඤ්චසු ච සත්තාවාසෙසු පචත්තති. එවං පචත්තමානෙ වෙනස්මිං නාමරූපෙ යස්මා අභාවකගබ්භසෙයාකානං අණ්ඩජානඤ්ඤා පටිසංඝික්ඛණෙ චක්ඛුකායවසෙන රූපතො ද්වෙ සන්තතිසිසාති තයො ච අරුපිනො ඛණ්ඩො පාතුභවන්ති, තස්මා තෙසං විජ්ජාරෙන රූපරූපතො විසති ධම්මා තයො ච අරුපිනො ඛණ්ඩාති එතෙ තෙවිසති ධම්මා විඤ්ඤාණපච්චයා නාමරූපන්ති වෙදිතඛණ්ඩො. අග්ගහිතග්ගහණෙන පන එකසන්තතිසිසතො නව රූපධම්මෙ අපනෙතො වුද්දස, සභාවකානං භාවදසකං පක්ඛිපිතො තෙත්තිංස. තෙසමපි අග්ගහිතග්ගහණෙන සන්තතිසිසද්වයතො අට්ඨාරස රූපධම්මෙ අපනෙතො පන්තරස.

සියළු භවයන්හි පවතී යයි යන මෙහි නාමය එක සත්තාවාසයක් හැර සියළු භව යෝනි ගති විඤ්ඤාණධම්මි සෙස්ස සත්තාවාසවල පවතී. රූපය භව දෙකක යෝනි සතරෙහි ගති පහේ විඤ්ඤාණ ධීති පෙර සතරෙහි සත්තාවාස පහක පවතී. මෙසේ පවතින ඒ නාමරූපයෙහි යමකින් හිස්වූ ගැබට එන්නන්ගේ බිජුවටින් උපදින්නන්ගේද ප්‍රතිසන්ධි ක්‍ෂණයෙහි වස්තු කාය වශයෙන් රූප දෙකකින් පරම්පරා වශයෙන් අරූප ස්කන්ධ තුනකින්ද පහළවීම සිදුවේ. එහෙයින් ඒවායේ විස්තර වශයෙන් රූප අරූප වශයෙන් විස්සක් ද අරූප ස්කන්ධ තුන ද යන මේ විසිතුන විඤ්ඤාණ ප්‍රත්‍යයෙන් නාමරූප යයි දතයුතුය. අග්ගහිතග්ගහණ නය ක්‍රමයෙන් එක සන්තති ශීඝරයකින් රූප ධම්ම නවයක් හැර දාහතරක් වේ. ස්වභාවකයන්ගේ භාව දසකයද වහා නිස්සුනක් ද ඔවුන්ගේ අග්ගහිත ගහණයෙන් සන්තති ශීඝර දෙකින් රූප ධම්ම දහඅටක් හැර පහලොවක්ද

යස්මා ව ඔපපාතිකසත්තෙසු බ්‍රහ්මකායිකාදීනං පටිසංකික්ඛණේ වක්ඛුසොතවක්ඛුදසකානං ජීවිතිඤ්ඤානවකස්ස ව වසෙන රූපරූපතො වත්තාරි සත්තතිසීසානි තයො ව අරුපිනො ඛණ්ඩා පාතුහවන්ති, තස්මා තෙසං විඤ්ඤාණපච්චයා රූපරූපතො එකුතවත්තාලීය ධම්මා තයො ව අරුපිනො ඛණ්ඩානි එතෙ ද්වාචත්තාලීය ධම්මා විඤ්ඤාණපච්චයා නාමරූපන්ති වෙදිතබ්බා. අගභිතග්ගණණෙන පන සත්තතිසීසත්තයතො සත්තවිසති ධම්මෙ අපනෙඤ්ඤා පන්තරස.

බ්‍රහ්මකායකාදි ඔපපාතික සතුන්ගේ ප්‍රතිසන්ධි ක්‍ෂණයෙහි වක්ඛු සෝත වක්ඛු දසක සහ ජීවිතේඤ්ඤා නවකය ද වශයෙන් රූප අරූප වශයෙන් සත්තති ශීෂර් සතරකින් අරුපී ස්කන්ධ තුනකින් පහළ වේ. එහෙයින් ඔවුන්ගේ විස්තර වශයෙන් රූපාරූපවලින් තිස්තවයක්ද අරුපී ස්කන්ධ තුනද මේ සතලිස් දෙවැදෑරුම් ධම්ම විඤ්ඤාණ ප්‍රත්‍යයේ නාමරූප වේයයි දතයුතුය. අගභිත ගහණයෙන් සත්තති ශීෂර් තුනකින් විසිහතක් අත්හැර පහලොවක්ද වේ.

කාමහවෙ පන යස්මා සෙසඔපපාතිකානං වා සංසෙදජානං වා සභාවකපරිපුණ්ණායතනානං පටිසංකික්ඛණේ රූපරූපතො සත්ත සත්තතිසීසානි තයො ව අරුපිනො ඛණ්ඩා පාතුහවන්ති, තස්මා තෙසං විඤ්ඤාණපච්චයා නාමරූපන්ති වෙදිතබ්බා. අග්ගභිතග්ගණණෙන පන සත්තතිසීසත්තයතො වක්ඛුපඤ්ඤාස ධම්මෙ අපනෙඤ්ඤා එකුතවිසති. එස උක්කංසතො. අවකංසෙන පන තංතංරූපසත්තතිසීසවිකලානං තස්ස තස්ස වසෙන භාපෙඤ්ඤා භාපෙඤ්ඤා සඬබ්බෙපතො ව විඤ්ඤාණපච්චයා නාමරූපසඬබ්බාතො වෙදිතබ්බා. අරුපීනං පන තයොව අරුපිනො ඛණ්ඩා. අසඤ්ඤිතං රූපතො ජීවිතිඤ්ඤානවකමෙවාවති. එස තාව පටිසංකියං තයො.

කාමහවයෙහි සෙසු ඔපපාතිකයන්ගේ හෝ සංසේදජයන්ගේ හෝ සභාවක (භාව) පරිපුණ්ණව ප්‍රතිසන්ධි ක්‍ෂණයෙහි රූපාරූපවලින් සත්තති ශීෂර් සතද අරූප ස්කන්ධ තුනද පහළ වේ. එනිසා ඔවුන්ගේ විස්තර වශයෙන් රූපාරූපවලින් හැත්තෑව ද අරුපී බන්ධ තුනද යන මේ සැත්තෑ තුන විඤ්ඤාණ ප්‍රත්‍යයෙන් නාමරූප යයි දතයුතුය. අගභිත ගහණයෙන් සත්තති ශීෂර් හයකින් පනස් හතරක් හැර දහනවයක් වේ. මේ උපරිම වශයෙනි. අවම වශයෙන් ඒ ඒ රූප සත්තති ශීෂර් විකල වුවත්ගේ ඒ ඒ හැටියට අඩුකර සංක්‍ෂෙප වශයෙන්ද විස්තර වශයෙන්ද ප්‍රතිසන්ධි විඤ්ඤාණ ප්‍රත්‍යයෙන් නාමරූප සංඛ්‍යාතය දතයුතුය. අරුපීන්ට වනාහි අරුපී ස්කන්ධ තුන ද අසඤ්ඤිත රූපවලින් ජීවිත නවක රූපය දැන මේ ප්‍රතිසන්ධි ක්‍රමයයි.

පවත්තෙ පන සබ්බස්ම රූපජ්ජවත්තිදෙසෙ පටිසංකිච්ඡත්තස්ස ධීතික්ඛණේ පටිසංකිච්ඡත්තෙසු සහ පවත්තඋතුතො උතුසමුට්ඨානං සුද්ධට්ඨකං පාතුහවති. පටිසංකිච්ඡත්තං පන රූපං න සමුට්ඨාපෙති. තඤ්ඤි යථා පපාතෙ පතිතපුරිසො පරස්ස පච්චයො හොතුං න සක්කොති, එවං වක්ඛුදුබ්බලතාය දුබ්බලත්තා රූපං සමුට්ඨාපෙතුං න සක්කොති. පටිසංකිච්ඡත්තො පන උද්ධං පඨමභවඬගතො පභුති චිත්තසමුට්ඨානකං සුද්ධට්ඨකං. සද්දපාතුභාවකාලෙ පටිසංකික්ඛණතො උද්ධං පවත්තඋතුතො වෙව චිත්තතො ව සද්දනවකං. යෙ පන කබලිකාරාභාරූපජීවිනො ගබ්හසෙය්‍යාකසත්තා තෙසං -

පැවතිම වනාහි රූප පවතින සියළු ස්ථානවල ප්‍රතිසන්ධි සිත පිහිටි ක්‍ෂණයෙහි ප්‍රතිසන්ධි සිත සමග පවතින සෘතුවෙන් සෘත සමුට්ඨානා සුද්ධාස්මකය පහළ වේ. ප්‍රතිසන්ධි සිත රූප නො උපදවයි. යම්සේ එය වැටුණු කල්හි වැටුණු පුරුෂයා අනුන්ගේ ප්‍රත්‍යය වන්නට නොහැකි වේ. මෙසේ වස්තු දුර්වල තායෙන් දුර්වල බැවින් රූප ඉපදවීමට නොහැකි වේ. ප්‍රතිසන්ධි සිතෙන් මත්තෙහි ප්‍රථම භවංග සේ පටන් සිතින් උපදවන ශුද්ධාස්මකය වේ. ශබ්දය පහළවන ප්‍රතිසන්ධි ක්‍ෂණයෙන් මත්තෙහි පවතින සෘතුවෙන් හා සිතින්ද ශබ්ද නවක රූප කලාපය වේ. යම් කබලිකාර ආභාර රූප ජීවි ගැබ් පිළිසිඳ ගන්න සත්ත්වයෝ ඔවුන්ගේ -

“යඤ්චස්ස භුඤ්ජති මාතා, අන්තං පානඤ්ච හොජනං;

තෙන සො තස්ස යාපෙති, මාතුකුච්ඡිගතො නරො”ති. (සං. නි. 1.235);

බුද්ධි මව ඔහුගේ - අහර පැන් යම් බොදුනක්

එයින් හේ එහි යැපේ - මවකුසට වන් පුභලා

වචනතො මාතරා අජ්ඣොභරිතාභාරොන අනුගතෙ සරිරෙ, ඔපපාතිකානං සබ්බපඨමං අත්තනො මුඛගතං බෙළං අජ්ඣොභරණකාලෙ ආභාරසමුට්ඨානං සුද්ධට්ඨකන්ති ඉදං ආභාරසමුට්ඨානස්ස සුද්ධට්ඨකස්ස උතුචිත්තසමුට්ඨානානඤ්ච උක්කංසතො ද්විත්තං නවකානං වසෙන ජබ්බිසතිවිධං, පුබ්බෙ එකකචිත්තක්ඛණේ තික්ඛත්තුං උප්පජ්ජමානං චුත්තං කම්මසමුට්ඨානං සත්තතිවිධන්ති ඡන්තචුතිවිධං රූපං තයො ව අරුපිනො ඛණ්ඩානි

සමාසතො නවනවුති ධම්මා. යස්මා වාසද්දො අනියතො කදාවිදෙව පාතුභාවතො, තස්මා දුට්ඨමිති තං අපනෙඤා ඉමෙ සත්තනවුති ධම්මා යථාසම්භවං සබ්බසත්තානං විඤ්ඤාණපච්චයා නාමරූපන්ති වෙදිතබ්බං. තෙසඤ්ඤි සුත්තානම්පි පමත්තානම්පි චරත්තානම්පි බාදත්තානම්පි පිචත්තානම්පි දිවා ච රත්තිඤ්ඤ ඵතෙ විඤ්ඤාණපච්චයා පවත්තන්ති. තඤ්ඤ වතෙසං විඤ්ඤාණපච්චයභාවං පරතො චණ්ණයිස්සාම.

යන වචනයෙන් මව විසින් ගත් ආභාරය ශරීරානුගතව, ඕපපාතිකයන්ගේ පළමුවෙන් තමාගේ කටට ආ කෙල ගන්නා කාලයෙහි ආභාරය උපදවන ශුද්ධාෂ්ඨකය මේ ආභාර උපදවන ශුද්ධාෂ්ඨකයට සෘතු චිත්ත ආභාර ඉපදවීමද උපරිම වශයෙන් නවක දෙකකින් වශයෙන් විසිහය විධ වූ සිත්වලට පෙර එක් එක් චිත්තක්ෂණයෙහි තුන්වරක් ඉපිදෙමින් කියන ලද කමර් සමුට්ඨානය සැත්තුවිද අනුභයාකාර වූ රූපයද අරූපී ස්කන්ධ තුනද කෙටියෙන් අනුනාමයක් ද ධමර්යෝ වෙති. වා ශබ්දය අනිත්‍යය. ඇතැම්කලක පහළ වේ. එනිසා ඒ දෙකම අත්හැර මේ අනුභව්‍ය ධමර් සුසුසු ලෙස සියළු සත්වයින්ගේ විඤ්ඤාණ ප්‍රත්‍යයෙන් නාමරූපයි දතයුතුය. නිදන හැසිරෙන කන බොන දිවා රෑ හැම අවස්ථාවකම ඔවුන්ගේ විඤ්ඤාණය ප්‍රත්‍ය පවතී. ඔවුන්ගේ ඒ විඤ්ඤාණය ප්‍රත්‍යභාවය පසුව විස්තර කරමි.

යං පනෙනමෙඤ්ඤ කම්මජරූපං තං භවයොනිගතිවිඤ්ඤාණට්ඨිතිසත්තාවාසෙසු සබ්බපඨමං පතිට්ඨහන්තම්පි තිසමුට්ඨානිකරූපෙන අනුපඤ්ඤං න සක්කොති සණ්ඨාතුං, නාපි තිසමුට්ඨානිකං තෙන අනුපඤ්ඤං. අප්ඨ බො වාතබ්බාහතාපි චතුද්දිසවච්ඡාපිතා නළකලාපියො විය, උභිවෙගබ්බාහතාපි මහාසමුද්දෙ කඤ්චි ලද්ධපතිට්ඨා හින්තවාහනිකා විය ව අඤ්ඤාමඤ්ඤපඤ්ඤානෙවෙනානි අපතමානානි සණ්ඨහිතා එකමිති වස්සං ද්වෙපි වස්සානි...පෙ... වස්සසත්තම්පි යාව තෙසං සත්තානං ආයුක්ඛයො වා පුඤ්ඤක්ඛයො වා තාව පවත්තන්තිති. එවං ‘සබ්බභවාදිසු පවත්තිතො’පෙඤ්ඤ විඤ්ඤාතබ්බො චිතිච්ඡයො.

මේ අවස්ථාවේ කමර්ජ රූප ගැන විස්තර කරමි. එය භව යෝනි ගති විඤ්ඤාණ ධීති සත්තාවාසවල සියල්ලටම මුලින් පිහිටි ත්‍රි සමුට්ඨානික රූපයෙන් ඉතා දැඩිවූ නිසා සිටීමට නොහැකි විය. එයින් දැඩි වූ ත්‍රි සමුට්ඨානිකවලට නොහැකිය. වාතයෙන් පහරන ලද සතර දිසාවට නැමෙන බට පසුරක් මෙන් රළ වේගයෙන් පහරන ලද මුහුදේ ප්‍රතිෂ්ඨාව ලැබූ වාතයක් මෙන්ද මේවා ඔවුනොවුන්ගෙන්ම දැඩි විය. නොවැටෙන ලෙස සංග්‍රහ කොට එක් වෂර්යක් වෂර් දෙකක් වෂර් සියයක්ද ඒ සතුන්ගේ ආයුක්ෂය හෝ පුඤ්ඤක්ඛය දක්වා පවත්වයි. මෙසේ සියළු භවවල පවත්වන්නේ යයි චිතිස දැනගත යුතුය.

‘සබ්බභවා’නි එඤ්ඤ ව යං ආරූපෙප පවත්තිපටිසන්ධිසු පඤ්ඤවොකාරභවෙ ව පවත්තිතා විඤ්ඤාණපච්චයා නාමමෙව, යඤ්ඤ අසඤ්ඤිසු සබ්බඤ්ඤ පඤ්ඤවොකාරභවෙ ව පවත්තිතා විඤ්ඤාණපච්චයා රූපමෙව, යඤ්ඤ පඤ්ඤවොකාරභවෙ සබ්බඤ්ඤ විඤ්ඤාණපච්චයා නාමරූපං, තං සබ්බං නාමඤ්ඤ රූපඤ්ඤ නාමරූපඤ්ඤ නාමරූපන්ති එවං එකදෙසසරූපෙකසෙසනායෙන සබ්බගහෙතො විඤ්ඤාණපච්චයා නාමරූපන්ති වෙදිතබ්බං. අසඤ්ඤිසු විඤ්ඤාණාභාවා අයුත්තන්ති වෙ නායුත්තං. ඉදඤ්ඤි -

සංගානිකා යනු මෙහි අරූපයෙහි පවතින ප්‍රතිසන්ධිවල පංචචෝකාර භවයෙහි ද පවතින විඤ්ඤාණ ප්‍රත්‍යයේ නාමයම වේ. අසඤ්ඤ සත්වයෙහි ද ඇත්තේ සියළු පංචචෝකාර නාමවල පවත්නා විඤ්ඤාණ ප්‍රත්‍යයෙන් වූ රූපයම වේ. සියළු පංචචෝකාර භවයෙහි විඤ්ඤාණ පච්චයා නාමරූපං වේ. ඒ සියල්ල නාමඤ්ඤ රූපඤ්ඤ නාමරූපඤ්ඤ නාමරූපං යයි එක් ආකාරයක සමාන දේ ඒකසේස නයින් සංග්‍රහකොට විඤ්ඤාණ පච්චයා නාමරූපං යයි දතයුතුය. අසඤ්ඤයෙහි විඤ්ඤාණයක් නොමැතිවීම අයුත්තක් වේද? අයුත්තක් නොවේ. මෙය :-

නාමරූපස්ස යං හෙතු, විඤ්ඤාණං තං ද්විධා මතං;

විපාකමවිපාකඤ්ඤ, යුත්තමෙව යනො ඉදං.

නාමරූචල හේතු - විනැණය එය හභින්තේ

දෙකෙන් විවා’විවා - යුතුවෙයි යමකින්ද මෙය

යඤ්ඤි නාමරූපස්ස හෙතු විඤ්ඤාණං තං විපාකාවිපාකහෙදනො ද්විධා මතං. ඉදඤ්ඤ අසඤ්ඤසත්තෙසු කම්මසමුට්ඨානත්තා පඤ්ඤවොකාරභවෙ පවත්තභිසබ්බාරවිඤ්ඤාණපච්චයා රූපං, තථා පඤ්ඤවොකාරෙ පවත්තිතං කුසලාදිචිත්තක්ඛණෙ කම්මසමුට්ඨානත්ති යුත්තමෙව ඉදං. එවං ‘සබ්බභවා’පෙඤ්ඤ විඤ්ඤාතබ්බො චිතිච්ඡයො.

නාමරූපවල හේතුව විඤ්ඤාණය වේ. එය විපාක අවිපාක හේදයෙන් දෙයාකාර වේයයි හඹී. මෙයද අසඤ්ඤ සත්තවල පංචවෝකාර හවයෙහි පවතින අභිසංඛාර විඤ්ඤාණය ප්‍රත්‍ය වූ රූපය මෙන් එසේම පංචවෝකාර හවයෙහි පවතින යම් කුසල චිත්තක්‍ෂණයක කමර්ශයෙන් උපදින රූප නිසාත් මෙහි විඤ්ඤාණයක් නොමැතිවීම අයුත්තක් නොවේ. මෙසේ සංග්‍රහ කරන ලද මෙහි විනිස දතයුතුය.

‘පච්චයනායා’ති එකං හි –

පච්චය නය යයි මෙහි:-

නාමස්ස පාකවිඤ්ඤාණං, නවධා හොති පච්චයො;

වක්ඛුරූපස්ස නවධා, සෙසරූපස්ස අවධධා.

නාම විවා විතැණ - පස වේ නව අයුරකින්

වත් රූ නව’යුරු - සෙසු රූ වේ අට’යුරු

අභිසංඛාරවිඤ්ඤාණං, හොති රූපස්ස එකධා;

තදඤ්ඤං පන විඤ්ඤාණං, තස්ස තස්ස යථාරහං.

අධිසකර විතැණං - වේ රූ එක් අයුරකින්

සෙසු විතැණ සඳහා - සුදුසු පරිදිම සිදුවේ.

යඤ්ඤෙනං පටිසංකයං පවත්නියං වා විපාකසංඛාරානං නාමං, තස්ස රූපමිස්සස්ස වා රූපඅමිස්සස්ස වා පටිසංකයං වා අඤ්ඤං වා විපාකවිඤ්ඤාණං සහජාතඅඤ්ඤමඤ්ඤනිස්සයසම්පයුත්තවිපාකආහාරඉන්ද්‍රියඅකීඅවිගතපච්චයෙහි නවධා පච්චයො හොති. වක්ඛුරූපස්ස පටිසංකයං සහජාතඅඤ්ඤමඤ්ඤනිස්සයවිපාකආහාරඉන්ද්‍රියවිප්පයුත්තඅකීඅවිගතපච්චයෙහි නවධා පච්චයො හොති. යපෙත්වා පන වක්ඛුරූපං සෙසරූපස්ස ඉමෙසු නවසු අඤ්ඤමඤ්ඤපච්චයං අපනෙත්වා සෙසෙහි අවධිති පච්චයෙහි පච්චයො හොති. අභිසංඛාරවිඤ්ඤාණං පන අසඤ්ඤසත්තරූපස්ස වා පඤ්චවොකාරෙ වා කම්මජස්ස සුත්තන්තිකපරියායෙන උපනිස්සයවසෙන එකධාව පච්චයො හොති. අවසෙසං පටිමහවිචිගතො පභුති සබ්බමිපි විඤ්ඤාණං තස්ස තස්ස නාමරූපස්ස යථාරහං පච්චයො හොතිති වෙදිතබ්බං. විඤ්ඤාණො පන තස්ස පච්චයනයෙ දස්සියමානෙ සබ්බමිපි පටිධානකථා විඤ්ඤාණොතිති න තං ආරහාම.

මෙය ප්‍රතිසන්ධියේ පැවතීම හෝ විපාක සංඛාරාන නාමය වේ. එහි රූප මිශ්‍රව හෝ අමිශ්‍රව හෝ ප්‍රතිසන්ධියක් හෝ අත්‍ය වූ හෝ විපාක විඤ්ඤාණයට සහජාත, අඤ්ඤමඤ්ඤ, නිස්සය, සම්පයුක්ත, විපාක, ආහාර, ඉන්ද්‍රිය, අත්ථි අවිගත ප්‍රත්‍යවලින් නව ආකාරයකින් ප්‍රත්‍ය වේ. වස්තු රූපයේ ප්‍රතිසන්ධියට සහජාත අඤ්ඤමඤ්ඤ නිස්සය විපාක ආහාර ඉන්ද්‍රිය විප්පයුත්ත අකී අවිගත ප්‍රත්‍යවලින් නව ආකාරයකින් ප්‍රත්‍ය වේ. වස්තු රූපය හැර සෙසු රූපවලට අඤ්ඤමඤ්ඤ ප්‍රත්‍යය බැහැර කර සෙසු ප්‍රත්‍ය අටෙන් ප්‍රත්‍ය වේ. අභිසංඛාර විඤ්ඤාණය වනාහි අසඤ්ඤසත්ත රූපය හෝ පංච වෝකාරයෙහි හෝ කමර්ශයට සුත්‍රාන්ත ක්‍රමයෙන් උපනිග්‍රහ වශයෙන් එක් ආකාරයකින්ම ප්‍රත්‍ය වේ. අවසේස පළමු හවංගයේ සිට අවසේස සියළු විඤ්ඤාණවලට ඒ ඒ නාමරූපවලට සුදුසු පරිදි ප්‍රත්‍ය වේ යයි දතයුතුය. විස්තර වශයෙන් ඒ ප්‍රත්‍ය නයෙහි දැක්විය යුතු සියල්ල පටිධාන කථාවේ විස්තර කළ බැවින් එය නො අරඹමු.

තස්ස සියා - කථං පනෙනං ජාතිතබ්බං “පටිසංකිනාමරූපං විඤ්ඤාණපච්චයා හොති”ති? සුත්තතො යුත්තිතො ව. යුත්තෙ හි “චිත්තානුපරිවත්තිතො ධම්මා”තිආදිනා (ධ. සං. දුකමාතිකා 62) නයෙන බහුධා වෙදනාදිනං විඤ්ඤාණපච්චයනා සිද්ධා. යුත්තිතො පන -

එහි ප්‍රතිසන්ධි නාමරූපය විඤ්ඤාණය ප්‍රත්‍යයෙන් සිදුවේ යයි කෙසේ දැනගත හැකි වන්නේද? සුත්‍රවලින් සහ යුක්ති වශයෙන් දැනගත හැකිය. සුත්‍රවලින් චිත්තානු පරිවත්තිතො ධම්මාති ආදි නයින් බොහෝ වෙදනාදීන්ගේ විඤ්ඤාණ ප්‍රත්‍යතාව සිදුවී ඇත. යුත්ති වශයෙන්

චිත්තජෙන හි රූපෙන, ඉධ දිට්ඨෙන සිජ්ඣති;

අදිට්‍යස්සාපි රූපස්ස, විඤ්ඤාණං පච්චයො ඉති.

සිද්ධුවේ සිතින් රූ - මෙහි දුටු දෙයින් නුදුටුව

පිළිසිද රූපයට - විනැණ පස යයි දන්නේ

චිත්තෙ හි පසන්නෙ අප්පසන්නෙ වා තදනුරූපානි රූපානි උප්පජ්ජමානානි දිට්ඨානි. දිට්ඨොන ව අදිට්ඨස්ස අනුමානං භොතීති ඉමිනා ඉධ දිට්ඨොන චිත්තජරූපෙන අදිට්ඨස්සාපි පටිසක්ඛිරූපස්ස විඤ්ඤාණං පච්චයො භොතීති ජානිතබ්බමෙතං. කම්මසමුට්ඨානස්සාපි හි තස්ස චිත්තසමුට්ඨානස්සෙව විඤ්ඤාණපච්චයනා පට්ඨානෙ (පට්ඨා. 1.1.53, 419) ආගතාති. එවං පච්චයනයනො පෙත්‍ය විඤ්ඤාතබ්බො චිතිච්ඡයො.

සිතෙහි ප්‍රසන්න අප්‍රසන්න භෝ තදානුරූපව උපදින රූපයෙන් දුටු දෙයින් නොදුටු දේ අනුමාන වේ” යන මෙයින් මෙහි දකින ලද චිත්තජ රූපවලින් නොදක්නා ලද ප්‍රතිසන්ධි රූපයට විඤ්ඤාණය ප්‍රත්‍ය වේය යන මෙය දැනගත යුතුය. කමර්ජ රූපයන්ට මෙන්ම චිත්තජ රූපයන්ටද විඤ්ඤාණය ප්‍රත්‍යතාව පට්ඨානයෙහි ආවේ යයි මෙසේ පච්චය නය වශයෙන් ද මෙහි විනිස දතයුතුය.

එත්‍ය ව “විඤ්ඤාණපච්චයා නාමරූප” න්ති භාසමානෙන භගවතා යස්මා උපපරික්ඛමානානං පණ්ඩිතානං පරමත්තො නාමරූපමත්තමෙව පවත්තමානං දිස්සති, න සත්තො, න පොසො; තස්මා අප්පට්චත්තියං සමණෙන වා බ්‍රාහ්මණෙන වා දෙවෙන වා මාරෙන වා බ්‍රහ්මිනා වා කෙනවි වා ලොකස්මිං අනුත්තරං ධම්මවක්කං පවත්තිතං භොතීති.

මෙහිද විඤ්ඤාණ පච්චයා නාමරූපං යයි කියන භාග්‍යවතුන් වහන්සේ පරික්‍ෂා කරන්නා වූ පණ්ඩිතයන්ගේ පරමාපර් වශයෙන් නාමරූප මාත්‍රය පමණක් පවතින්නේ යයි කියනු ලැබේ. සත්වයෙක් නැත. පුරුෂයෙක් නැත. එනිසා නොපවතින සමාන බ්‍රාහ්මණ දේව මාර බ්‍රහ්ම කෙනවි - ලෝකයෙහි අනුත්තර වූ ධම්ම වක්කයම පැවතිය.

විඤ්ඤාණපච්චයා නාමරූපපදනිද්දෙසො.

විඤ්ඤාණ පච්චයා නාමරූප නිදේර්ශය

සළායතනපදනිද්දෙසො

සළායතනපදනිද්දෙසො

නාමරූපපච්චයා සළායතනනිද්දෙසෙ -

නාමරූප පච්චයා සළායතන නිදේර්ශයෙහි

නාමං ඛක්කන්තයං රූපං, භුතව්‍යාදිකං මතං;

කතෙකසෙසං තං තස්ස, තාදිසස්සෙව පච්චයො.

නාමය කද තුනය - රූපය බු වන් ඇ

එක්සෙස්ව කළ එය - එයට පස වේ දන්නේ

යඤ්ඤෙතං සළායතනස්ස පච්චයභුතං නාමරූපං, තත්‍ය නාමන්ති වෙදනාදික්ඛක්කන්තයං, රූපං පන සකසන්තතිපරියාපන්නං නියමනො චත්තාරි භුතානි ඡ වක්ඛන්ති ජීවිතිඤ්ජියන්ති එවං භුතව්‍යාදිකං මතන්ති වෙදිතබ්බං. තං පන “නාමඤ්ච රූපඤ්ච නාමරූපඤ්ච නාමරූප” න්ති එවං කතෙකසෙසං “ඡට්ඨායතනඤ්ච සළායතනඤ්ච සළායතන” න්ති එවං කතෙකසෙසස්සෙව සළායතනස්ස පච්චයොති වෙදිතබ්බං. කස්මා? යස්මා ආරුප්පෙ නාමමෙව පච්චයො. තඤ්ච ඡට්ඨායතනස්සෙව, ත අඤ්ඤස්ස. “නාමපච්චයා ඡට්ඨායතන” න්ති හි අබ්‍යාකතවාරෙ වක්ඛති. ඉධ සඨග්ගිතමෙව හි තත්‍ය විභත්තන්ති වෙදිතබ්බං.

මේ සළායතනය ප්‍රත්‍ය වන්නේ නාමරූපයයි. එහි නාමය යනු වෙදනාදි ස්කන්ධ තුනයි. රූපය වනාහි ස්වකීය සන්තතියට ඇතුළත් නියමයෙන් භූත සතර වස්තු සය ජීවිතේන්ද්‍රියදෑයි මෙසේ භූත වස්තු යයි දතයුතුය. එය නාමඤ්ච රූපඤ්ච නාමරූපඤ්ච නාමරූපං මෙන් ඡට්ඨායතනඤ්ච සළායතනඤ්ච සළායතනය (ඒකසෙස්ස කළ නිසාද සමාහාර ද්වන්ධ සමාසය) සළායතනයට ප්‍රත්‍ය වේයයි දතයුතුය. කුමක් හෙයින්ද? යම් හෙයකින් ආරුප්පයෙහි නාමයම ප්‍රත්‍ය

වේ. එහිදී ඡට්ඨායනනම වේ. අනිකක් නොවේ. නාම ප්‍රත්‍යය ඡට්ඨායනනවල අව්‍යාකත වාරයෙහි කියනු ලැබේ. මෙහි සංග්‍රහ කිරීමකි. එහි බෙදා දැක්වීමකි නය දතයුතුය.

තත්‍ව සියා - කථං පනෙනං ජානිතබ්බං “නාමරූපං සමායනනස්ස පච්චයො”ති? නාමරූපභාවෙ භාවතො. තස්ස තස්ස හි නාමස්ස රූපස්ස ච භාවෙ තං තං ආයතනං හොති, න අඤ්ඤථා. සා පනස්ස තබ්බාවභාවිභාවතා පච්චයනයස්මිඤ්ඤෙව ආවිභවිස්සති. තස්මා -

එය එහි කෙසේ වන්නේදැයි දැනගත හැකිද? නාමරූප සමායනනයට ප්‍රත්‍ය වේයයි නාමරූප භවයක් පවතින හෙයින් ඒ ඒ නාමයද රූපයද පවතිනවිට ඒ ඒ ආයතන වේ. වෙනත් ආකාරයකින් නොවේ. ඒ වනාහි එහි තබ්බාව භාවිභාවතා (ඒ භවයම වැඩිමෙන් අන්තිම භවය) ප්‍රත්‍ය නයෙහිම එන්නේය. එහෙයින් :-

පටිසංඝායං පවත්තෙ වා, හොති යං යස්ස පච්චයො;

යථා ච පච්චයො හොති, තථා නෙය්‍යං විභාවිතා.

පිළිසිදුම් ඇතිවිට - යමක් යමකට පස වේ

පසවන ලෙසට එහි - පැමිණෙවිය යුතු විදුවත්

තත්‍රායං අත්ථිපනා -

මෙය එහි අථර්ථය දැක්විය.

නාමමෙව හි ආරුප්පෙ, පටිසංඝිපවත්තිසු;

පච්චයො සත්තධා ඡට්ඨා, හොති තං අවකංසනො.

නාමයම අරුසේ - පිළිසිදුම් ලෙස පවතී.

අවමයෙන් එය සත් - සය වෙයි පස (නියමයෙන්)

කථං? ‘පටිසංඝායං’ තාව අවකංසනො සහජාතඅඤ්ඤමඤ්ඤනිස්සයසම්පයුත්තවිපාකඅත්ථිඅවිගතපච්චයෙහි සත්තධා නාමං ඡට්ඨායනනස්ස පච්චයො හොති. කිඤ්චි පනෙත්‍ව හෙතුපච්චයෙන, කිඤ්චි ආභාරපච්චයෙනාති එවං අඤ්ඤථාපි පච්චයො හොති. තස්ස වසෙන උක්කංසාවකංසො වෙදිතබ්බො.

කෙසේද? අවම වශයෙන් ප්‍රතිසන්ධිය සහජාත අඤ්ඤමඤ්ඤ නිස්සය සම්පයුත්ත විපාක අත්ථි අවිගත ප්‍රත්‍යවලින් සත් ආකාරයකින් නාමය ඡට්ඨායනනයට ප්‍රත්‍ය වේ. කිසිවිට මෙහි හේතු ප්‍රත්‍යයෙන් ද කිසිවිට ආභාර ප්‍රත්‍යයෙන්දැයි මෙසේ අත්‍ය ආකාරයකින් ප්‍රත්‍ය වේ. ඒ අයුරින් උපරිම අවම වශයෙන් දැනගත යුතුය.

‘පවත්තෙ’පි විපාකං චූත්තනයෙනෙව පච්චයො හොති. ඉතරං පන අවකංසනො චූත්තප්පකාරෙසු පච්චයෙසු විපාකපච්චයවජ්ජෙහි ඡහි පච්චයො හොති. කිඤ්චි පනෙත්‍ව හෙතුපච්චයෙන, කිඤ්චි ආභාරපච්චයෙනාති එවං අඤ්ඤථාපි පච්චයො හොති. තස්ස වසෙන උක්කංසාවකංසො වෙදිතබ්බො.

පවතින විපාකද කියන ලද නයින්ම ප්‍රත්‍ය වේ. අවම වශයෙන් ඉතිරි එකේ කියන ලද ආකාර ප්‍රත්‍යවල විපාක ප්‍රත්‍යය හැර ප්‍රත්‍ය සයක් වේ. මෙහි කිසිවිට හේතු ප්‍රත්‍යයෙන්ද කිසිවිට ආභාර ප්‍රත්‍යයෙන්දැයි අන් ආකාරයකින් ද ප්‍රත්‍ය වේ. ඒ අයුරින් උපරිම අවම වශයෙන් දතයුතුය.

අඤ්ඤස්මිම්පි හවෙ නාමං, තථෙව පටිසංඝායං;

ඡට්ඨස්ස ඉතරෙසං තං, ඡභාකාරෙහි පච්චයො.

අන් බවයෙහි නාම - එමලෙසමය පිළිසිදුම්

ඉතිරි මෙ සවැනියට - සය අයුරකින් පස වේ

ආරුප්පතො හි අඤ්ඤාස්මිම්පි පඤ්චවොකාරභවෙ තං විපාකනාමං හදයවක්ඛානො සභායං හුක්ඛා ඡට්ඨස්ස මනායතනස්ස යථා ආරුප්පෙ චුත්තං තථෙව අවකංසතො සත්තධා පච්චයො හොති. ඉතරෙසං පනෙතං පඤ්චන්තං වක්ඛායතනාදීනං චතුමහාභුතසභායං හුක්ඛා සහජාත නිස්සයවිපාකවිප්පයුත්තඅසීඅවිගතවසෙන ඡභාකාරෙහි පච්චයො හොති. කිඤ්චි පනෙත් හෙතුපච්චයෙන, කිඤ්චි ආභාරපච්චයෙනාති එවං අඤ්ඤාපාපි පච්චයො හොති. තස්ස වසෙන උක්කංසාවකංසො වෙදිතබ්බො.

ආරුප්පයෙන් අන්‍ය වූ පංචවෝකාර භවයෙහි ඒ විපාක නාමය හෘදය වස්තුවට සභාය වී සවැනි මනායතනයට ආරුප්පයෙහි කියන ලද ආකාරයෙන් වේ. එසේම අවම වශයෙන් සත් ආකාරයකින් ප්‍රත්‍ය වේ. ඉතිරි ඒ වක්ඛු ආදි පසට සතර මහා භුත සභායව සහජාත නිස්සය විපාක විප්පයුත්ත අසී අවිගත වශයෙන් සය ආකාරයකින් ප්‍රත්‍ය වේ. කිසිවිට හේතු ප්‍රත්‍යයෙන් ද කිසිවිට ආභාර ප්‍රත්‍යයෙන්දැයි අත් ආකාරයකින් ප්‍රත්‍ය වේ. ඒ අයුරින් උපරිම අවම වශයෙන් දැනගත යුතුය.

පචත්තෙපි තථා හොති, පාකං පාකස්ස පච්චයො;

අපාකං අවිපාකස්ස, ඡධා ඡට්ඨස්ස පච්චයො.

පචතිත එසේ මෙය - විවා විවයට පස වේ

අවිවා අවිවාට - සයට සය'යුරු පස වේ

පචත්තෙපි හි පඤ්චවොකාරභවෙ යථා පටිසන්ධියං, තථෙව විපාකනාමං විපාකස්ස ඡට්ඨායතනස්ස අවකංසතො සත්තධා පච්චයො හොති. අවිපාකං පන අවිපාකස්ස ඡට්ඨස්ස අවකංසතොව තතො විපාකපච්චයං අපනෙත්වා ඡධාව පච්චයො හොති. චුත්තනයෙනෙව පනෙත් උක්කංසාවකංසො වෙදිතබ්බො.

පචත්තා පංචවෝකාර භවයෙහි ප්‍රතිසන්ධිය යම්සේද විපාකයට විපාක නාමයද එසේය. ඡට්ඨායතනයට අවම වශයෙන් සත් ආකාරයකින් ප්‍රත්‍ය වේ. අවිපාකය වනාහි අවිපාක ඡට්ඨායතනයට විපාක ප්‍රත්‍ය අත්හැර අවම වශයෙන් සයාකාරයකින් ප්‍රත්‍ය වේ. කියන ලද නයිත්ම උපරිම අවම දැනගත යුතුය.

තඤ්ච සෙසපඤ්චන්තං, විපාකං පච්චයො භවෙ;

චතුධා අවිපාකම්පි, එවමෙව පකාසිතං.

එහිම සෙසු පහට ද - විපාකයටද සිව් ලෙස

පස වේ එලෙසින්ම - අවිවායටද වන්නේ

තඤ්ච හි පචත්තෙ සෙසානං වක්ඛායතනාදීනං පඤ්චන්තං වක්ඛුප්පසාදාදිවක්ඛම්පි ඉතරම්පි විපාකනාමං පච්ඡාජාතවිප්පයුත්තඅසීඅවිගතපච්චයෙහි චතුධා පච්චයො හොති. යථා ව විපාකං, අවිපාකම්පි එවමෙව පකාසිතං. තස්මා කුසලාදිභෙදම්පි තෙසං චතුධා පච්චයො හොතිති වෙදිතබ්බං. එවං තාව නාමමෙව පටිසන්ධියං පචත්තෙ වා යස්ස යස්ස ආයතනස්ස පච්චයො හොති, යථා ව හොති, තථා වෙදිතබ්බං.

එහිම පචතිත සෙසු වක්ඛු ආදි පහද වක්ඛුප්පසාදාදි වස්තුද විපාක නම්ත් වූ ඉතිරියද පච්ඡාජාත, විප්පයුත්ත, අසී, අවිගත ප්‍රත්‍යවලින් සිව් ආකාරයකින් ප්‍රත්‍ය වේ. විපාක සේ අවිපාකද එසේම ප්‍රකාශිතය. එහෙයින් කුසලාදි භේදද ඔවුන්ගේ සිව්ආකාර ප්‍රත්‍ය වේ. මෙසේ නාම පටිසන්ධිය යමකට පවතිනම් ඒ ඒ ආයතනවලට ප්‍රත්‍ය වේ. යම් සේ වෙයිද එසේ දතයුතුය.

රූපං පනෙත් ආරුප්ප-භවෙ භවති පච්චයො;

න එකායතනස්සාපි, පඤ්චක්ඛන්ධිභවෙ පන.

මෙහි රූපය අරු - බවයෙහි නම් වෙය පස

නැත එක් ආයතන - ඉදින් පස්කද වේ නම්

රූපතො සන්ධියං වක්ඛු, ඡධා ඡට්ඨස්ස පච්චයො;

භූතානි චතුරා හොන්නි, පඤ්චන්තං අවිසෙසනො.

රූපයෙන් පිළිසිදුම් - චන්රූ මතට සවිදිව

පස වේ සිව් බු ද - පහට අවිසෙස් සිව්'යුරු

රූපනො භි පටිසංකියං චක්ඛුරූපං ඡට්ඨස්ස මනායතනස්ස සහජාතඅඤ්ඤමඤ්ඤනිස්සයවිජ්ජයුත්තඅඤ්ඤවිගතපච්චයෙහි ඡධා පච්චයො හොති. චන්තාරි පන භූතානි අවිසෙසනො පටිසංකියං පවත්තෙ ව යං යං ආයතනං උප්පජ්ජති, තස්ස තස්ස වසෙන පඤ්චන්තමපි චක්ඛායතනාදීනං සහජාතනිස්සයඅඤ්ඤවිගතපච්චයෙහි චතුරා පච්චයා හොන්නි.

රූපයෙන් වන ප්‍රතිසන්ධිය වස්තුරූප සවැනි මනායතනයට සහජාත අඤ්ඤමඤ්ඤ නිස්සය විජ්ජයුත්ත අඤ්ඤවිගත ප්‍රත්‍යවලින් සයාකාරයකින් ප්‍රත්‍ය වේ. ප්‍රතිසන්ධිය පවතින යම් යම් ආයතනවල සතරමහා භූත අවිශේෂයෙන් උපදියි. ඒ ඒ භැටියට වක්ඛු ආදි ආයතන පහම සහජාත නිස්සය අඤ්ඤවිගත ප්‍රත්‍යවලින් සිව් ආකාරයකින් ප්‍රත්‍ය වේ.

තිධා ජීවිතමෙතෙසං, ආභාරො ව පවත්තියං;

තානෙව ඡධා ඡට්ඨස්ස, චක්ඛු තස්සෙව පඤ්චධා.

පවතින මොවුන්ගේ - ජීවිත අභර සඳහා

තෙපරිදිව පස වේ - සයට සවිදි පහට සිව්

එතෙසං පන චක්ඛාදීනං පඤ්චන්තං පටිසංකියං පවත්තෙ ව අඤ්ඤවිගතඉඤ්ජියවසෙන රූපජීවිතං තිධා පච්චයො හොති.

වක්ඛු ආදි මොවුන්ගේ ප්‍රතිසන්ධිය පවතින කල්හි අඤ්ඤවිගත ඉඤ්ජිය වශයෙන් රූප ජීවිතේඤ්ජියට තුන් ආකාරයකින් ප්‍රත්‍ය වේ.

‘ආභාරො වා’ති ආභාරො ව අඤ්ඤවිගතආභාරවසෙන තිධා පච්චයො හොති. සො ව බො යෙ සත්තා ආභාරූපජීවිතො, තෙසං ආභාරානුගතෙ කායෙ පවත්තියංයෙව, නො පටිසංකියං. තානි පන පඤ්ච චක්ඛායතනාදීනි ඡට්ඨස්ස වක්ඛුසොතඝාතජීවිතාකායවිඤ්ඤාණසංඛිතානස්ස මනායතනස්ස නිස්සයපුරෙජාතඉඤ්ජියවිජ්ජයුත්තඅඤ්ඤවිගතවසෙන ඡභාකාරෙහි පච්චයා හොන්නි පවත්තෙ, නො පටිසංකියං. යපෙතො පන පඤ්ච විඤ්ඤාණානි තස්සෙව අවසෙසමනායතනස්ස චක්ඛුරූපං නිස්සයපුරෙජාතවිජ්ජයුත්තඅඤ්ඤවිගතවසෙන පඤ්චධා පච්චයො හොති පවත්තෙ, නො පටිසංකියං. එවං රූපමෙව පටිසංකියං පවත්තෙ වා යස්ස යස්ස ආයතනස්ස පච්චයො හොති යථා ව හොති තථා වෙදිතබ්බං.

ආභාරයටද ආභාර අඤ්ඤවිගත වශයෙන් තුන් ආකාරයකින් ප්‍රත්‍ය වේ. යම් සත්ත්වයෙක් ආභාර රූප ජීවිතයෙක් නම් ඔහුගේ ආභාර අනුගත ශරීරයම පවතී. ප්‍රතිසන්ධියක් නැත. වක්ඛු ආයතනාදී පහ සහ වක්ඛු විඤ්ඤාණාදි ආයතන හයට නිස්සය, පුරෙජාත, ඉඤ්ජිය, විජ්ජයුත්ත, අඤ්ඤවිගත වශයෙන් සයාකාරයකින් ප්‍රත්‍ය පවතී නම්, ප්‍රතිසන්ධිය නැත. පඤ්චවිඤ්ඤාණ හැර එහිම අවසේස වූ මනායතනයට වස්තුරූපය නිසා පුරෙජාත, විජ්ජයුත්ත, අඤ්ඤවිගත වශයෙන් පස් ආකාරයකින් ප්‍රත්‍ය පවතී නම්, ප්‍රතිසන්ධිය නැත. මෙසේ රූපයම ප්‍රතිසන්ධියව පවතින හෝ ඒ ඒ ආයතනවලට ප්‍රත්‍ය වේ. යම්සේ වේද එසේ දන්නේය.

නාමරූපං පනුභයං, හොති යං යස්ස පච්චයො;

යථා ව තම්පි සබ්බඤ්ඤානබ්බං විභාවිතා.

යම් නම් රූ දෙකම - යමකට පසය වන්නේ

සැම තැනම සුදුසුම - යොදා පඩුවන් දන්නේ

සෙයාථීදං - පටිසංකීයං තාව පඤ්චවොකාරභවෙ ඛක්කන්තයවක්ඛුරුපසඬ්ඛානං නාමරූපං ඡට්ඨායනනස්ස සහජාතඅඤ්ඤාමඤ්ඤානිස්සයවිපාකසම්පයුත්තවිජ්ජයුත්තඅඤ්ඤාභවිගතපච්චයාදීහි පච්චයො හොතිති ඉදමෙතං මුඛමත්තං. චුත්තනායානුසාරෙන පන සක්කා සබ්බං යොජෙතුන්ති න එසං විජායරො දස්සිතොති.

කෙසේද යත්? පංච වෝකාර භවයෙහි ප්‍රතිසන්ධිය පවතිනවිට ස්කන්ධ තුන වස්තුරූප සංඛ්‍යාත නාමරූපය ඡට්ඨායනනයට සහජාත අඤ්ඤාමඤ්ඤා නිස්සය විපාක සම්පයුත්ත විජ්ජයුත්ත අඤ්ඤා භවිගත ප්‍රත්‍යාදියෙන් ප්‍රත්‍ය වේ. මෙය මෙහි මාතෘකාව පමණය. කියන ලද නය අනුසාරයෙන් සියල්ල යොදා ගැනීමට හැකි වේ. මෙහි විස්තර නොදැක්විය.

නාමරූපපච්චයා සලායනනපදනිද්දෙසො.

නාමරූප පච්චයා සලායනන නිදෙථ්ඨයයි.

එස්සපදනිද්දෙසො

එස්සපදනිද්දෙසො

සලායනනපච්චයා එස්සනිද්දෙසෙ -

සලායනන පච්චයා එස්ස නිදෙථ්ඨයෙහි :-

ඡලෙව එස්සා සඬ්ඛෙපා, වක්ඛුසම්ඵස්සආදයො;

විඤ්ඤාණම්ච ඛත්තිංස, විජායරෙන භවන්ති තෙ.

ස වෙ පහස් කෙටියෙන් - අක් පහස් ඇ ලෙසින්

දෙතිස් විනැණ වැනිව - විතර විසින් වේ දනු

‘සඬ්ඛෙපතො’ හි පාළියං වක්ඛුසම්ඵස්සොති ආදයො ඡලෙව එස්සා ආගතා. විජායරෙන පන වක්ඛුසම්ඵස්සාදයො පඤ්ච කුසලවිපාකා පඤ්ච අකුසලවිපාකානි දස, සෙසා ඛාවිසති ලොකියවිපාකවිඤ්ඤාණසම්පයුත්තා ව ඛාවිසතිති එවං සබ්බෙපි සඬ්ඛාරපච්චයා චුත්තවිඤ්ඤාණම්ච ඛත්තිංස හොන්ති. යං පනෙතස්ස ඛත්තිංසවිධස්සාපි එස්සස්ස පච්චයො සලායනනං. තත් -

පාලියෙහි සංක්‍ෂෙපයෙන් වක්ඛු සම්ඵස්සති යන ආදි ස්පශ්‍ර සයක්ම ආවේය. විස්තර වශයෙන් වනාහි වක්ඛු සම්ඵස්සාදි කුසල විපාක පහද අකුසල විපාක පහද යන දහයද සෙසු ලොකික විපාක විඤ්ඤාණ සම්පයුත්ත වූ විසිදෙක දැයි යන මේ සියල්ල සංඛාර ප්‍රත්‍යයෙන් යුත් කියන ලද විඤ්ඤාණය මෙන් තිස්දෙකක් වේ. යම් ඒ මේ තිස්දෙවැදෑරුම් වූ ස්පශ්‍රයට සලායනන ප්‍රත්‍ය වේ. එහි

ඡට්ඨෙන සහ අජ්ඣන්තං, වක්ඛාදිං ඛාහිරෙහිපි;

සලායනනම්චජන්ති, ඡහි සද්ධිං විචක්ඛණා.

සක් ආදි අඛතුර - ඛාහිර ද සයෙකින් වන

සලායනන වේ යයි - කැමතිවෙති මෙහි විදුවෝ

තත් යෙ තාව “උපාදින්නකපවත්තිකපා අය”න්ති එකසන්නතිපරියාපන්නමෙව පච්චයං. පච්චයුජ්ජන්නඤ්ඤාදිපෙන්ති, තෙ ඡට්ඨායනනපච්චයා එස්සොති පාළිඅනුසාරතො ආරුජ්ජෙ ඡට්ඨායනනඤ්ඤා අඤ්ඤාසබ්බසඬ්ඛගහතො සලායනනඤ්ඤා එස්සස්ස පච්චයොති එකදෙසසරුපෙකසෙසං කතා ඡට්ඨෙන සහ අජ්ඣන්තං වක්ඛාදිං සලායනනන්ති ඉච්ජන්ති. තඤ්ඤා ඡට්ඨායනනඤ්ඤා සලායනනඤ්ඤා සලායනනන්තෙව සඬ්ඛං ගච්ජති. යෙ පන පච්චයුජ්ජන්නමෙව එකසන්නතිපරියාපන්නං දිපෙන්ති, පච්චයං පන හින්තසන්නානම්පි, තෙ යං යං ආයනනං එස්සස්ස පච්චයො හොති තං සබ්බං දිපෙන්තා ඛාහිරම්පි පරිග්ගහෙතො තදෙව ඡට්ඨෙන සහ අජ්ඣන්තං ඛාහිරෙහිපි රූපායනනාදීහි සද්ධිං සලායනනන්ති ඉච්ජන්ති. තම්පි හි ඡට්ඨායනනඤ්ඤා සලායනනඤ්ඤා සලායනනන්ති එතෙසං එකසෙසෙ කතෙ සලායනනන්තෙව සබ්බං ගච්ජති.

එහි යමෙක් තමාගේ යයි සිතා පැවැත්ම කපා වේ යයි එක් පරම්පරාවකට අයත් ප්‍රත්‍යා හා ප්‍රත්‍යුත්පන්න පලද දැක්වේ. ඒවා ඡට්ඨායනන පව්වයා එස්සො යන පෙල ඇසුරෙන් ආරුප්පයෙහි ඡට්ඨායනන ද අන් තන්හි සවර් සංග්‍රහ වශයෙන් සළායනනද ස්පශ්‍රයෙහි ප්‍රත්‍යයයි එක් ආකාරයකින් සමාන වූ දේ එකක් වශයෙන් ගෙන ඡට්ඨය සමග ආධ්‍යාත්ම වූ ශරීරයෙන් සහ වක්‍ර ආදිය සළායනනයයි කැමති වෙති. එය ඡට්ඨායනනද සළායනනද සළායනන ලෙස ගණන් ගැනේ. යමෙක් ප්‍රත්‍යුත්පන්නයම එක් සන්නතියකට ඇතුළත් කොට දක්වති. බිදුණු සන්නතියකද ප්‍රත්‍යය වෙයි. යම් යම් ආයතන ස්පශ්‍රයට ප්‍රත්‍ය වේ. ඒ සියල්ලම දක්වන්නේ බාහිරයද අල්වාගෙන එයම ඡට්ඨය සමග අප්‍රකාශනය බාහිර වූ රූපායනනාදිය සමග සළායනනයයි කැමතිවෙති. එයද ඡට්ඨායනනඤ්ච සළායනනඤ්ච සළායනනය යන මේවා ඒක සේසයක් කළ කල්හි සළායනන යන සංඛ්‍යාව යයි

එක්කා - න සබ්බායනනෙහි එකො එස්සො සම්භොති, නාපි එකම්භා ආයතනා සබ්බො එස්සා, අයඤ්ච සළායනනපව්වයා එස්සොති එකොව චුත්තො, සො කස්මාති? තත්‍රිදං විස්සප්පනං - සච්චමෙනං. සබ්බෙහි එකො එකම්භා වා සබ්බො න සම්භොත්ති, සම්භොති පන අනෙකෙහි එකො; යථා වක්‍රසම්භස්සො වක්ඛායනනා රූපායනනා වක්‍රවිඤ්ඤාණසංඛාතා මනායනනා අවසේසා සම්පයුත්තධම්මායනනා වාති එවං සබ්බස්ස යථානුරූපං යොජෙතබ්බං. තස්මා එව හි -

මෙහි කීහ. සියළු ආයතනයන් එක් ස්පශ්‍රයක් සම්භෝග නොකෙරේ. (හටගන්වනු ලැබේ.) එක් ආයතනයකින් සියළු ස්පශ්‍ර ඇති නොවේ. මෙයද, සළායනන පව්වයා එස්සො යයි එකක්ම කියන ලදි. ඒ කුමක් නිසාද? එහි විසඳුම මෙයයි. මෙය සත්‍යයයි. සියල්ල විසින් එකක් හෝ එකකින් සියල්ලම හෝ නොහටගනී. අනෙකයෙන් එකක් හට ගනී. යම්සේ වක්‍ර සම්භස්සො වක්ඛායනනා රූපායනනා වක්‍ර විඤ්ඤාණ සංඛාතා මනායනනා අවසේස සම්පයුත්ත ධම්මායනන යයි මෙසේ සියළු තන්හි සුදුසු පරිදි යෙදිය යුතුයි. එහෙයින්ම :-

එකො පනෙකායනන-ප්පහවො ඉති දිපිනො;

එස්සොයං එකවචන-නිද්දෙසෙනිධ තාදිනා.

එකක් එක් ආයත-නයකින් ඇතිවෙනැයි කී

පහස එක් වදනින් - මෙහි නිදසනුයෙ එනිසා

‘එකවචනනිද්දෙසෙනා’ති සළායනනපව්වයා එස්සොති ඉමිනා හි එකවචනනිද්දෙසෙන අනෙකෙහි ආයතනෙහි එකො එස්සො හොතිති තාදිනා දිපිනොති අත්ථො. ආයතනෙසු පන -

ඒක වචන නිදේර්ශයෙන් යන සළායනන පව්වයා එස්සො යන මෙහි ඒකවචන නිදේර්ශයෙන් නොයෙක් ආයතනවලින් එක ස්පශ්‍රයෙක් වේ යයි එයින් දැක්විය යන අපර්යයයි. ආයතන වනාහි :-

ඡධා පඤ්ච තතො එකං, නවධා බාහිරාති ඡ;

යථාසම්භවමෙතස්ස, පච්චයත්තෙ විභාවයෙ.

පහට සය අයුරින් - එකට නව විදි බිහියට

සය විදි වෙනැයි පස - දැක්විය යුතු නිපන් සේ

තත්‍රායං විභාවනා - වක්ඛායනනාදිති තාව පඤ්ච වක්‍රසම්භස්සාදිහෙදතො පඤ්චවිධස්ස එස්සස්ස නිස්සයපුරෙජාතඉන්ද්‍රියවිප්පයුත්තඅත්ථිඅවිගතවසෙන ඡධා පව්වයා හොත්ති. තතො පරං එකං විපාකමනායනනං අනෙකහෙදස්ස විපාකමනොසම්භස්සස්ස සහජාතඅඤ්ඤමඤ්ඤනිස්සයවිපාකආහාරඉන්ද්‍රියසම්පයුත්තඅත්ථිඅවිගතවසෙන නවධා පව්වයො හොති. බාහිරෙසු පන රූපායනනං වක්‍රසම්භස්සස්ස ආරම්මණපුරෙජාතඅත්ථිඅවිගතවසෙන වතුධා පව්වයො හොති. තථා සද්දායනනාදිති සොතසම්භස්සාදිනං. මනොසම්භස්සස්ස පන තාති ධම්මායනනඤ්ච තථා ව ආරම්මණපව්වයමත්තෙනෙව වාති එවං බාහිරාති ඡ යථාසම්භවමෙතස්ස පච්චයත්තෙ විභාවයෙති.

මේ එහි විස්තරයයි. වක්‍ර ආදි ආයතන පහ වක්‍ර සම්භස්ස ආදි පංචවිධ හේදයෙන් ස්පශ්‍රයට නිස්සය පුරෙජාත ඉන්ද්‍රිය විප්පයුත්ත අත්ථි අවිගත වශයෙන් සයාකාරයකින් ප්‍රත්‍ය වේ. ඉන්පසුව එකක් වූ විපාක මනායනනය නොයෙක් හේදයන් ඇති විපාක මනෝ ස්පශ්‍රයට සහජාත අඤ්ඤමඤ්ඤ නිස්සය විපාක ආහාර ඉන්ද්‍රිය සම්පයුත්ත අත්ථි අවිගත

වශයෙන් නවාකාරයකින් ප්‍රත්‍ය වේ. බාහිර ආයතන අනුරෝග් රූපායතන වක්‍ර සම්ප්‍රදායට ආරම්භ පුරුෂාන අතී අවිගත වශයෙන් සිටි ආකාරයකින් ප්‍රත්‍ය වේ. සද්දායතනාදි සොකසම්ප්‍රදායට ද එසේය. මනෝ සම්ප්‍රදායේ වනාහි ඒවාද ධර්මායතනයද එසේම ආරම්භ පව්වය පමණකින් යයි ද මෙසේ බාහිර හය මේවායේ සම්භවය අනුව ප්‍රත්‍ය බව දැක්විය යුතු වන්නේය.

සලායතනපව්වයා එස්සපදනිද්දෙසො.

සලායතන පව්වයා එස්ස නිදෙර්ථයයි.

වෙදනාපදනිද්දෙසො

වෙදනාපදනිද්දෙසො

එස්සපව්වයා වෙදනානිද්දෙසෙ -

එස්ස පව්වයා වෙදනා නිදෙර්ථයෙනි:-

ද්වාරතො වෙදනා චුත්තා, වක්ඛසම්ප්‍රදායාදිකා;

ඡලෙව තා පහෙදෙන, එකුනනචුති මතා.

කියැ විදුම් දොරෙන් - සක් පහසින් නිපන් ඇ

සයෙක් තෙල බෙදුමෙන් - එකුන් අනු වේ දනු

වක්ඛසම්ප්‍රදායවෙදනානිද්දෙසො හි නයෙන පාළියං ඉමා වක්ඛසම්ප්‍රදායාදිකා ද්වාරතො ඡලෙව වෙදනා චුත්තා. තා පන පහෙදෙන එකුනනචුතියා විත්තෙහි සම්ප්‍රයුත්තත්තා එකුනනචුති මතා.

වක්ඛ සම්ප්‍රදාය වෙදනා යන ආදි නයින් පෙලෙහි මෙය වක්ඛ සම්ප්‍රදායාදිකා සදොරින්ම වෙදනාව ඇතිවේ යයි කියන ලදි. එය ප්‍රභේද වශයෙන් එකුන් අනු සිත්වලින් සම්ප්‍රයුක්ත වී අසුනවය යයි දන්නා ලදි.

වෙදනාසු පනෙතාසු, ඉධ බාත්තිංස වෙදනා;

විපාකචිත්තයුත්තාව, අධිප්පෙතාති භාසිතා.

විදුම් අතරින් මෙහි - දෙතිසක් වූ වෙදනා

විපාක සිත් සමග - අදහස් කළැයි පැවසේ

අට්ඨාධා තත්‍ය පඤ්චන්තං, පඤ්චද්වාරම්භි පව්වයො;

සෙසානං එකධා එස්සො, මනොද්වාරෙපි සො තථා.

අට්ඨාරු එහි පහට - පස් දොරෙහි පස වන්නේ

සෙසු පහස එකයුරු - මන දොරෙහි පෙර අට්ඨාරු

තත්‍ය හි පඤ්චද්වාරෙ වක්ඛපසාදාදිවක්ඛානං පඤ්චන්තං වෙදනානං වක්ඛසම්ප්‍රදායාදිකො එස්සො සහජානඅඤ්ඤාමඤ්ඤානිස්සයවිපාකආභාරසම්ප්‍රයුත්තඅතීඅවිගතවසෙන අට්ඨාධා පව්වයො හොති. සෙසානං පන එකෙකස්මිං ද්වාරෙ සම්පට්චින්නාසන්තිරණතදාරම්භවසෙන පවත්තානං කාමාවචරවිපාකවෙදනානං වක්ඛසම්ප්‍රදායාදිකො එස්සො උපනිස්සයවසෙන එකධා පව්වයො හොති.

එහි පඤ්ච ද්වාරයෙහි වක්ඛ පසාදාදි වස්තු පසේ වෙදනාවන්ගේ වක්ඛ සම්ප්‍රදායාදික වූ ස්පර්ශට සහජාන අඤ්ඤාමඤ්ඤානිස්සය විපාක ආභාර සම්ප්‍රයුත්ත අතී අවිගත වශයෙන් අට ආකාරයකින් ප්‍රත්‍ය වේ. සෙසු එක එක දොරවල්වල සම්පට්චින්නා සන්තිරණ තදාරම්භ වශයෙන් පවතින කාමාවචර විපාක වෙදනාවන්ගේ වක්ඛ සම්ප්‍රදායාදි ස්පර්ශ උපනිස්සය වශයෙන් එක් අයුරින් ප්‍රත්‍ය වේ.

‘මනෝදායෙහි සො තපා’ති මනෝදායෙහි හි තදාරම්භවසෙන පවත්නා කාමාවචරවිපාකවේදනානං සො සහජාතමනෝසම්ඵස්සසඬ්ඛානො ඵස්සො තථෙව අට්ඨාධා පච්චයො හොති, පටිසංඝිභවධ්වනිවසෙන ව පවත්නානං තෙභුමකවිපාකවේදනානම්පි. යා පනෙනා මනෝදායෙහි තදාරම්භවසෙන පවත්නා කාමාවචරවේදනා, තාසං මනෝදායෙහි ආවජ්ජනසම්පයුත්තො මනෝසම්ඵස්සො උපනිස්සයවසෙන එකධා පච්චයො හොතිති.

මනෝදායෙහි ද තදාරම්භ වශයෙන් පවතින කාමාවචර විපාක වේදනාවන්ගේ ඒ සහජාත මනෝ සම්ඵස්ස සංඛ්‍යාත ස්පශ්‍රය පෙර මෙන් අට ආකාරයකින් ප්‍රත්‍ය වේ. ප්‍රතිසන්ධි භවංග වූති වශයෙන් පවත්නා ත්‍රෛභුමික විපාක වේදනාවන්ගේද මනෝ දායෙහි යම් ඒ තදාරම්භ වශයෙන් පවතින කාමාවචර වේදනා ඒවා මනෝදායෙහි ආවජ්ජන ආවජ්ජන සම්ප්‍රසූක්ත වූ මනෝ සම්ඵස්සය උපනිස්සය වශයෙන් එක් අයුරකින් ප්‍රත්‍ය වේ.

එස්සපච්චයා වේදනාපදනිද්දෙසො.

තණ්හාපදනිද්දෙසො

එස්සපච්චයා වේදනා නිදේර්ශයයි.

වේදනාපච්චයා තණ්හානිද්දෙසෙ -

වේදනා පච්චයා තණ්හා නිදේර්ශයෙහි :-

රූපතණ්හාදිභෙදෙන, ඡ තණ්හා ඉධ දීපිතා;

එකෙකා තිව්ඨා තඤ්ඤා, පවත්නාකාරනො මතා.

රූ තණ් ඇ බෙයින් - ඇත මෙහි සයක් දක්වා

එකක තුනකින් යුත් - පවතින අයුරු දන්නේ

ඉමස්මිඤ්ඤි වේදනාපච්චයා තණ්හානිද්දෙසෙ ‘සෙට්ඨිපුත්තො බ්‍රාහ්මණපුත්තො’ති පිතිතො නාමවසෙන පුත්තො විය ඉමා රූපතණ්හා...පෙ... ධම්මතණ්හාති ආරම්භණතො නාමවසෙන ඡ තණ්හා දීපිතා පකාසිතා කට්ඨාති අකො. තඤ්ඤා රූපෙ තණ්හා රූපතණ්හාති ඉමිතා නයෙන පදෙකො වෙදිතබ්බො.

මෙහි වේදනා පච්චයා තණ්හා නිදේර්ශයෙහි සිටු පුතා බමුණු පුතා යන පියාගේ නමින් පුතා මෙන් මේ රූප තණ්හා..... ධම්ම තණ්හා යන අරමුණුවලින් නම් වශයෙන් තෘෂ්ණා සයක් දක්වන ලදැයි ප්‍රකාශ කරන ලදැයි කියන ලදැයි යන අපර්ඨයද එහි රූපයෙහි තෘෂ්ණාව රූප තණ්හායයි මේ නයින් පද අපර්ඨය දතයුතුය.

තාසු ව පන තණ්හාසු එකෙකා තණ්හා පවත්තිආකාරනො කාමතණ්හා, භවතණ්හා, විභවතණ්හාති එවං තිව්ඨා මතා. රූපතණ්හා එව හි යදා වක්ඛස්ස ආපාටගතං රූපාරම්භණං කාමස්සාදවසෙන අස්සාදයමානා පවත්තති, තදා කාමතණ්හා නාම හොති. යදා තදෙවාරම්භණං ධූවං සස්සතන්ති පවත්තාය සස්සතදිට්ඨියා සද්ධිං පවත්තති, තදා භවතණ්හා නාම හොති. සස්සතදිට්ඨිසහගතො හි රාගො භවතණ්හාති වූවිති. යදා පන තදෙවාරම්භණං “උච්ඡ්ඡ්ඡති විනස්සති”ති පවත්තාය උච්ඡේදදිට්ඨියා සද්ධිං පවත්තති, තදා විභවතණ්හා නාම හොති. උච්ඡේදදිට්ඨිසහගතො හි රාගො විභවතණ්හාති වූවිති. එසෙව නයො සද්දතණ්හාදියුපිති එතා අට්ඨාරස තණ්හා හොන්ති.

ඒ තෘෂ්ණා අතරින් එක එකේ තණ්හාව පවතින ආකාරය කාම තණ්හා භව තණ්හා විභව තණ්හා යන තුන් ආකාරයෙන් දන්නා ලදි. යම්විට රූප තණ්හාවම ඇසට පැමිණි රූප අරමුණු කාමාශ්වාද වශයෙන් අරමුණු කරමින් පවති. එවිට එය කාම තණ්හාව වේ. යම්විට ඒ අරමුණම ස්ථිරව සදාකාලිකව පවතී යයි සාස්වත දෘෂ්ටිය සමග පවතී. එවිට එය භව තණ්හාව වේ. සාස්වත දෘෂ්ටි සහගත රාගය භව තණ්හාවයි කියනු ලැබේ. යම්කලෙක ඒ අරමුණම සිද්ධමනු ලබයි. විනාශ වන්නේ යයි උච්ඡේද දෘෂ්ටිය සමග පවතී. එවිට එය විභව තණ්හා නම් වෙයි. උච්ඡේද දෘෂ්ටි සහගත රාගය විභව තණ්හාවයයි කියනු ලැබේ. ශබ්ද තෘෂ්ණාදිය ද මේ නයින්මය. මේවා තෘෂ්ණා දහඅටක් වේ.

තා අප්ඤ්ඤාත්තරූපාදියු අට්ඨාරස, බහිද්ධා අට්ඨාරසාති ඡත්තිංස. ඉති අතිතා ඡත්තිංස, අනාගතා ඡත්තිංස, පච්චුප්පන්නා ඡත්තිංසාති අට්ඨසතං තණ්හා හොන්ති. තා පන සංඛ්ඛිප්පමානා රූපාදිආරම්භණවසෙන ඡ, කාමතණ්හාදිවසෙන වා තිස්සොව තණ්හා හොන්තිති වෙදිතබ්බො. යස්මා පනිමෙ සත්තා පුත්තං අස්සාදෙකො පුත්තෙ මමත්තෙන ධාතියා විය රූපාදිආරම්භණවසෙන උප්පජ්ජමානං වේදනං අස්සාදෙකො වේදනාය මමත්තෙන රූපාදිආරම්භණදායකානං

විත්තකාරගැටළුවකට පත්වන අයුරු සාධනවිධානවලට ප්‍රාදාන. මහාසක්කාරං කරොන්ති, තස්මා සබ්බාපෙසා වෙදනාපච්චයා තණ්හා හොතිති වෙදිතබ්බා.

ඒවා අප්‍රකාශන දහඅට බාහිර දහඅට යයි නිස්භයක් වේ. මෙසේ අතීත නිස්භය අනාගත නිස්භය වතර්මාන නිස්භය යයි එකසිය අටක් තෘෂ්ණා වේ. ඒවා වනාහි සංකෂ්ප කරමින් රූපාදි අරමුණු වශයෙන් සය, කාම තණ්හාදි වශයෙන් තණ්හා තුනක් වේ යයි දතයුතුය. යම්හෙයකින් වනාහි මේ සත්ත්වයෝ පුතා සනසා පුතා කෙරෙහි මමත්වයෙන් කිරිමවක මෙන් රූපාදි අරමුණු වශයෙන් ඉපදෙන වේදනාව ආශ්වාදනය කොට වේදනාවෙහි මමත්වයෙන් රූපාදි අරමුණු දෙන්නන්ගේ චිත්‍ර ශිල්පියා නළවා සුවද වෙළෙන්දා අරක්කුමියා ජේෂ්කාරයා රසායන බෙහෙත් සාදන වෛද්‍යවරුන් ආදීන්ට මහත් සත්කාර කරති. ඒ නිසා මේ සියල්ල වේදනා පච්චයා තණ්හා හොතිති දතයුතුය.

යස්මා වෙසු අධිප්පෙනා, විපාකසුඛවෙදනා;

එකාව එකධා වෙසා, තස්මා තණ්හාය පච්චයො.

‘එකධා’ති උපනිස්සයපච්චයෙන පච්චයො හොති. යස්මා වා –

දුක්ඛි සුඛං පඤ්ඤාති, සුඛි භියොයාපි ඉච්ඡති;

උපෙක්ඛා පන සන්තත්තා, සුඛමිච්චෙව භාසිතා.

දුගියා සුව පතයි - සුගියා තව තව පතා

මැදහනින් තැවුනෝ - එය සැපමයයි කියති

තණ්හාය පච්චයා තස්මා, හොන්ති තිස්සොපි වෙදනා;

වෙදනාපච්චයා තණ්හා, ඉති වුත්තා මහෙසිනා.

තණෙත් පසවීමෙන් - වෙයි මේ තුන් වේදනා

වෙයින් තණ වෙයයි - කී මහ ඉසිවර මෙසේ

වෙදනා පච්චයා වාපි, යස්මා නානුසයං චිනා;

හොති තස්මා න සා හොති, බ්‍රාහ්මණස්ස වුසිමනොති.

අනුසයක් නොමැතිව - වෙයින් පස නොවේමය

එය නොමැති වේනම් - බමුණෙකි විසුවෙකි දනු

වෙදනාපච්චයා තණ්හාපදනිද්දෙසො.

වේදනා පච්ච තණ්හා නිදේර්ශයයි.

උපාදානපදනිද්දෙසො

උපාදානපදනිද්දෙසො

තණ්හාපච්චයා උපාදානනිද්දෙසො –

තණ්හා පච්චයා උපාදාන නිදේර්ශයෙනි:-

උපාදානානි චත්තාරි, තානි අඤ්චිභාගතො;

ධම්මසඬ්ඛෙපවිඤ්ඤා, කමතො ව විභාවයො.

උපාදාන සතරකි - බෙදුමෙන් අරුත් ඒවා

දම් සැකෙවින් විතර - පිළිවෙල ලෙසින් දක්වනු

පාළියක් උපාදානන්ති කාමුපාදානං...පෙ... අත්තවාදුපාදානන්ති ඉමානි වත්තාරි උපාදානානි ආගතානි. තෙසං අයං අක්ඛිතාගො - වස්සසංඛාරානං කාමං උපාදියන්ති කාමුපාදානං. කාමො ව සො උපාදානක්ඛිතානිති කාමුපාදානං. උපාදානන්ති දල්ලග්ගහණං. දල්ලග්ගො හෙත්ථ උපසද්දො උපායාස-උපකට්ඨාදිසු විය. තථා දිට්ඨි ව සා උපාදානක්ඛිතානි දිට්ඨුපාදානං. දිට්ඨි උපාදියන්ති වා දිට්ඨුපාදානං . සස්සනො අත්තා ව ලොකො වානිආදිසු හි පුරිමදිට්ඨි උත්තරදිට්ඨි උපාදියති. තථා සීලබ්බතං උපාදියන්ති සීලබ්බතූපාදානං. සීලබ්බතූක්ඛිතං උපාදානක්ඛිතානිති සීලබ්බතූපාදානං. ගොසීලගොවතාදිනි හි එවං සුද්ධිති අභිනිවෙසනො සයමෙව උපාදානානිති. තථා වදන්ති එතෙනානි වාදො, උපාදියන්ති එතෙනානි උපාදානං. කිං වදන්ති උපාදියන්ති වා? අත්තානං. අත්තනො වාදුපාදානං අත්තවාදුපාදානං. අත්තවාදමත්තමෙව වා අත්තානි උපාදියන්ති එතෙනානි අත්තවාදුපාදානං. අයං තාව තෙසං අක්ඛිතාගො.

පෙලෙහි උපාදාන යනු කාම උපාදාන දිට්ඨි උපාදාන සීලබ්බත උපාදාන අත්තවාද උපාදාන යයි යන මේ සතර එයි. මේ ඒවායේ අපර් විභාගයයි. වස්තු සංඛාරාන කාමය අල්ලාගනු ලැබෙනුයි කාම උපාදාන වේ. කාමයද උපාදානයද කාමුපාදාන වේ. උපාදාන යනු දැඩි ග්‍රහණයයි. මෙහි උප හේදය උපායාස උපක්කට්ඨ ආදියෙහි මෙනි. එසේම දිට්ඨියද උපාදානයද දිට්ඨි උපාදාන වේ. දෘෂ්ටිය ගනු ලැබෙනුයි හෝ දිට්ඨි උපාදාන වේ. ආත්මයද ලෝකයද ශාස්වතය ආදියෙහි පුරිම දෘෂ්ටියද උත්තර දෘෂ්ටියද අල්ලා ගනී, එසේම සීල වත්ත අල්ලා ගනිනුයි සීලබ්බත උපාදාන වේ. සීලබ්බතය ද උපාදානය ද සීලබ්බතූපාදාන වේ. ගව සීල ගව වත්ත ආදිය මෙසේ පිරිසිදු වේ යයි සිතාගෙන වැළඳගෙන තමාම අල්ලාගෙන එසේ කියයි. මෙයින් වාද වේ. මෙයින් අල්ලා ගනිනුයි උපාදාන වේ. කුමක් කියයිද? කුමක් අල්ලා ගනීද? යන මෙය උපාදානය වේ. තම තමාගේ වාදය උපාදානය කිරීම අත්තවාදුපාදානය වේ. අත්තවාදය පමණක් හෝ තමා යයි අල්ලා ගත්තේ මෙයින්ය යනු අත්තවාදුපාදාන වේ. මෙය ඒවායේ අපර් විභාගයයි.

‘ධම්මසංඛිතෙපවිඤ්ඤා’ පන කාමුපාදානං තාව “තස්ස කතමං කාමුපාදානං? යො කාමෙසු කාමච්ඡන්දො කාමරාගො කාමනාදී කාමතණ්හා කාමස්සෙනො කාමපරිලාභො කාමමුච්ඡා කාමජ්ඣොසානං - ඉදං චුච්චති කාමුපාදාන”න්ති ආගතත්තා සංඛිතෙපනො තණ්හාදල්ලග්ගතං චුත්තං. තණ්හාදල්ලග්ගතං නාම පුරිමතණ්හා උපනිස්සයපච්චයෙන දල්ලසම්භූතා උත්තරතණ්හා එව. කෙච්ඡනාහු - අප්පත්තවිසයපඤ්ඤා තණ්හා, අකුකාරෙ වොරස්ස හස්සපසාරණං විය. සම්පත්තවිසයග්ගහණං උපාදානං, තස්සෙව හණ්ඨග්ගහණං විය. අප්පිච්ඡතාසන්තුට්ඨිතාපට්ඨකං ව තෙ ධම්මා. තථා පරියෙසනාරක්ඛදුක්ඛමූලානි. සෙසුපාදානත්තයං පන සංඛිතෙපනො දිට්ඨිමත්තමෙව.

ධම්මසංඛිතෙප විඤ්ඤා වනාහි කාමුපාදානය මූලිකම එහි කාම උපාදානය කුමක්ද? යමෙක් කාමයන්හි කාමයන් කැමැත්තෙක් වේද? ඇල්මක් වේද බැඳීමක් වේද සෙනෙහසක් වේද දැවීමක් වේද මුළුරැවීමක් වේද බලවත් ඇල්මක් වේද එය කාම උපාදානය කියනු ලැබේ. සංක්ෂේපයෙන් ආ බැවින් තණ්හාව ගොරෝසු ලෙස කියන ලදී. ගොරෝසු තණ්හාව නම් පුරිම තණ්හාව උපනිග්‍රහ ප්‍රත්‍යයෙන් දැඩිව හටගත් උත්තර තණ්හාවම වේ. කිසිවෙක් මෙසේ කිහි. නොපැමිණි විෂය පැතීම තණ්හාව වේ. අදුරෙහි සොරාගේ අත දිගු කරන්නාක් මෙන් පැමිණි විෂය ගැනීම උපාදාන වේ. එහිම භාණ්ඩයක් ගැනීම මෙනි. අපිස් සතොස් බවට ඒ ධම්ම ප්‍රත්‍යක්ෂ වේ. එසේම ඒවා සෙවීම ආරක්ෂා කිරීම දුකට මූලකි. සෙසු උපාදාන තුන සැකෙවින් දෘෂ්ටි මාත්‍රයකි.

විඤ්ඤා පන පුබ්බෙ රූපාදිසු චුත්තාය අට්ඨසත්ථපහෙදායපි තණ්හාය දල්ලග්ගාවො කාමුපාදානං. දසවස්සුකා මුච්ඡාදිට්ඨි දිට්ඨුපාදානං. යථාහ - “තස්ස කතමං දිට්ඨුපාදානං? නස්සි දිත්තං, නස්සි යිට්ඨං...පෙ... සච්ඡිකත්ථා පච්චෙදෙන්ති යා එවරූපා දිට්ඨි...පෙ... විපරියෙසග්ගාහො - ඉදං චුච්චති දිට්ඨුපාදාන”න්ති (ධ. සං 1221; විභ. 938) සීලවතෙහි සුද්ධිපරාමසනං පන සීලබ්බතූපාදානං. යථාහ - “තස්ස කතමං සීලබ්බතූපාදානං? ඉතො බහිද්ධා සමණ්ණාත්මණානං සීලෙන සුද්ධි, වතෙන සුද්ධි, සීලබ්බතෙන සුද්ධිති යා එවරූපා දිට්ඨි...පෙ... විපරියෙසග්ගාහො - ඉදං චුච්චති සීලබ්බතූපාදාන”න්ති (ධ. සං 1222; විභ. 938). විසතිවස්සුකා සක්කායදිට්ඨි අත්තවාදුපාදානං. යථාහ - “තස්ස කතමං අත්තවාදුපාදානං? ඉධ අස්සුතවා පුථුජ්ජනො...පෙ... සප්පුරිසධම්මෙ අවිනිතො රූපං අත්තනො සමනුපස්සති...පෙ... විපරියෙසග්ගාහො - ඉදං චුච්චති අත්තවාදුපාදාන”න්ති (ධ. සං 1223; විභ. 938). අයමෙත්ථ ධම්මසංඛිතෙපවිඤ්ඤා.

විස්තර වශයෙන් පෙර රූපාදියෙහි කියන ලද එක්සිය අටක් ප්‍රභේද වූ තෘෂ්ණාවේ දැඩි බව කාමුපාදානා වේ. දස වස්සුක මිථ්‍යා දෘෂ්ටිය දිට්ඨි උපාදාන වේ. යම්සේ කිහි. තස්ස කතමං දිට්ඨුපාදානං යි දෙන ලද දෙයක් පලක් නැත. යාගයෙන් පලක් නැත..... සාක්ෂාත් කර ප්‍රකාශ කරති. මේ පිළිබඳ යම් බදු දෘෂ්ටියක්..... විපයර්ථයෙන් ගැනීමකි. දිට්ඨි

උපාදානය මෙය යයි කියනු ලැබේ. සිල ව්‍රතවලින් ශුද්ධිය පරාමශර්තය කිරීම සිලබ්ධත උපාදානයයි. යම්සේ කීහ:- තස් කතමං සිලබ්ධතපාදානං? සිලයෙන් ශුද්ධිය ව්‍රතයෙන් ශුද්ධිය සිලබ්ධතයෙන් ශුද්ධිය යයි මෙබඳු වූ යම් දෘෂ්ටියක්..... විපයරාශාව ගැනීමකි. සිලබ්ධතපාදානය මෙය යයි කියනු ලැබේ. විසති වස්තු සක්කාය දිට්ඨි අත්තවාදපාදානය. යථාහ..... කස් කතුමං අත්තවාදපාදානං? මෙහි අග්‍රැතවත් පෘථග්ජනයා..... සත්පුරුෂ ධම්මයෙහි අවිනිතව රූපය තමාගෙන් යයි දකියි. විපයරාසව ගැනීමකි. මෙය අත්තවාදපාදානයයි කියනු ලැබේ. මෙහි මෙය ධම්ම සංකෂප විස්තරයයි.

‘කමතො’ති එස් පන තිවිධො කමො – උප්පත්තික්කමො, පභානක්කමො, දෙසනාක්කමො ව. තස් අනමතග්ගෙ සංසාරෙ ඉමස්ස පට්ඨං උප්පත්තිති අභාවතො කිලෙසානං නිප්පරියායෙන උප්පත්තික්කමො න වුවිවති. පරියායෙන පන යෙභුයොන එකස්මිං භවෙ අත්තග්ගාහපුබ්බධගමො සස්සතුච්ඡේදාභිනිවෙසො. තතො “සස්සතො අයං අත්තා”ති ගණ්හතො අත්තවිසුද්ධස්සං සිලබ්ධතපාදානං, උච්ඡේදනීති ගණ්හතො පරලොකනිරපෙක්ඛස්ස කාමුපාදානානිති එවං පට්ඨං අත්තවාදපාදානං, තතො දිට්ඨිසිලබ්ධතකාමුපාදානානීති අයමෙනෙසං එකස්මිං භවෙ උප්පත්තික්කමො.

කමතො යන මෙහි ක්‍රම තුනකි. උත්පත්ති ක්‍රමය ප්‍රභාන ක්‍රමය දේශනා ක්‍රමයද වශයෙන්. එහි මූලක් නැති සසරෙහි මෙය පළමුවන උපත යයි නැතිහෙයින් කෙලෙසුන්ගේ වෙනස් නොකළ හැකි බැවින් උත්පත්ති ක්‍රමය නො කියනු ලැබේ. වෙනස් කළ හැකි බැවින් බොහෝ සෙයින් එක් භවයක ආත්මය තැනීම පෙරටුව ශාස්වත උච්ඡේද එළඹ එයින් මේ ආත්මය ශාස්වතයි ගැනීමෙන් ආත්ම විසුද්ධාථර් සිලබ්ධතපාදා යයි මේ ආත්මය මෙයින් මතු නැතැයි ගැනීමෙන් පරලෝකය ගැන අපේක්ෂා නැති නිසා කාම උපාදානයයි. මෙසේ පළමුව අත්තවාද උපාදානයද එයින් පසු දිට්ඨි සිල කාම උපාදාන හෝ යයි මෙය ඔවුන්ගේ එක් භවයක උත්පත්ති ක්‍රමයයි.

දිට්ඨපාදානාදීනි චෙස්ස පට්ඨං පභීයන්ති සොනාපත්තිමග්ගවජ්ඣක්තා. කාමුපාදානං පච්ඡා අරහත්තමග්ගවජ්ඣක්තාති. අයමෙනෙසං පභානක්කමො.

දිට්ඨි උපාදානාදිය මෙහි පළමුව ප්‍රභීන වන්නේ සෝතාපත්ති මාගර්යෙන් අවසන් වීමෙනි. අරහත්ත මාගර්යෙන් වධයට පැමිණෙන බැවින් කාමුපාදානය පසුව ප්‍රභීන වේ. මෙය මේවායේ ප්‍රභාණ ක්‍රමයයි.

මහාවිසයන්තා පන පාකටන්තා ව එතෙසු කාමුපාදානං පට්ඨං දෙසිතං. මහාවිසයඤ්ඤි තං අට්ඨවිත්තසම්පයොගා. අප්පච්ඡයානි ඉතරානි චතුර්විත්තසම්පයොගා. යෙභුයොන ව ආලයරාමනය පජාය පාකටං කාමුපාදානං, න ඉතරානි. කාමුපාදානවා වසුකාමානං සමධිගමස්සං කොතුහලමධිගලාදිබහුලො හොති, න සස්සතදිට්ඨිති තදනන්තරං දිට්ඨපාදානං. තං පභිජ්ජමානං සිලබ්ධතඅත්තවාදපාදානවසෙන දුට්ඨං හොති. තස්මිං ද්වයෙ ගොකිරියං වා කුක්කුරකිරියං වා දිස්වාපි වෙදිතබ්බතො ඔළාරිකන්ති සිලබ්ධතපාදානං පට්ඨං දෙසිතං, සුබ්බමන්තා අන්තෙ අත්තවාදපාදානානිති අයමෙනෙසං දෙසනාක්කමො.

මහා විසය බැවින්ද ප්‍රකට නිසා ද මේවා අතුරෙන් කාමුපාදානය පළමුව දේශනා කරන ලදි. ඒ මහා විසය නම් අට සිත් එකතුවයි. සතර සිත් එකතුව ඉතිරි අල්ප විසයයි. ආලයෙන් වෙළුණු ප්‍රජාවගේ කාමුපාදානය බොහෝසෙයින් ප්‍රකටය. ඉතිරිවා එසේ නැත. කාමුපාදානය හෝ වස්තු කාමයන්ගේ දැනගැනීමට (ලබාගැනීමට) කුතුහල මංගල බොහෝ වේ. සාස්වත දෘෂ්ටි යයි. ඊට අනතුරුව දිට්ඨි උපාදානය. එය බෙදමින් සිලබ්ධත අත්තවාද උපාදාන වශයෙන් දෙයාකාර වේ. ඒ දෙකෙහි ගව ක්‍රියාවක් හෝ සුනබ ක්‍රියාවක් හෝ දැක දැනගන්නට ඕලාරික නිසා සිලබ්ධත උපාදානය පළමුව දේශනා කරන ලදි. සියුම් නිසා අවසානයෙහි අත්තවාද උපාදානය දේශනා කරන ලදි. මේ මෙහි දේශනා ක්‍රමයයි.

තණ්හා ව පුරිමස්සෙස්ස, එකධා හොති පච්චයො;

සත්තධා අට්ඨධා වාපි, හොති සෙසත්තයස්ස සා.

මූලට ඇති කම් තණ - එක අයුරකින් පස වේ

සෙසු තුනට සත හෝ අට හෝ ලෙසින් පස වේ

එස් ව එවං දෙසිතෙ උපාදානවතුක්කෙ පුරිමස්ස කාමුපාදානස්ස කාමතණ්හා උපනිස්සයවසෙන එකධාව පච්චයො හොති තණ්හාභිනන්දිතෙසු විසයෙසු උප්පත්තිතො. සෙසත්තයස්ස පන

සහජාත අක්කරිකයින් සිය සම්ප්‍රදාය අනුව විවිධ භාවයන් සහ උපනිස්සයෙන් සහ අවිශ්වාසයෙන් පව්ව යොග්‍ය නොවේ. යදා ච සා උපනිස්සය භාවයෙන් පව්ව යොග්‍ය නොවේ. නදා අසහජාතාව නොවේ.

මෙසේ දේශනා කරන ලද මෙහි උපාදාන වතුෂ්කයෙහි පළමු කාමුපාදාන තෘෂ්ණාව උපනිශ්‍රය වශයෙන් එක් අයුරකින් ප්‍රත්‍යය වේ. තෘෂ්ණාවෙන් සතුවූ විෂය කෙරෙන් උපන් හෙයින් සෙසු තුනට සහජාන අඤ්ඤාමඤ්ඤ නිස්සය සම්පයුත්ත අඤ්ඤාත හේතු වශයෙන් සත් ආකාරයකින් හෝ උපනිශ්‍රය ප්‍රත්‍යය සමග අට ආකාරයකින් හෝ ප්‍රත්‍යය වේ. උපනිශ්‍රය ප්‍රත්‍යය වන අවස්ථාවල සහජාන ප්‍රත්‍යය ඉවත් වේ.

තණ්හාපච්චයා උපාදානපදනිද්දෙසා.

තණ්හා පච්චයා උපාදාන නිදේර්ශයයි.

හවපදනිද්දෙසා

හවපදනිද්දෙසා

උපාදානපච්චයා භවනිද්දෙසෙ -

උපාදාන පච්චයා භව නිදේර්ශයෙහි :-

අත්තෝ ධම්මතෝ චෙව, සාත්තෝ හෙදසංගහා;

යං යස්ස පච්චයො චෙව, විඤ්ඤානබ්බො විනිවිජයො.

අරුතින් ද දහමින් - බෙදුම් වන ලෙස තේරුම්

දකුණු චීනය මෙහි - යමකට පස වන ලෙස ද

තප් හවිතී හවො. දුට්ටොනානි ද්විති ආකාරෙහි පවත්නොති අපො. අථවා දුට්ටොනානි පච්චනෙ කරණවචනං, දුට්ටොනි චුත්තං හොති. අත්ති සංවිජ්ජති. කම්මමෙව හවො කම්මහවො. උපපත්තියෙව හවො උපපත්තිහවො. එත්ථ ච උපපත්ති හවිතී හවො. කම්මං පන යථා සුඛකාරණත්තා “සුඛො චුද්ධානමුප්පාදො”ති (ධ. ප. 194) චුත්තො, එවං හවකාරණත්තා ඵලවොහාරෙන හවොති වෙදිනබ්බං. තප් කතමො කම්මහවොති තෙසු ද්විසු හවෙසු යො කම්මහවොති චුත්තො, යො කතමොති අපො. පුඤ්ඤාතිසංඛාරාදයො චුත්තස්ථා එව. සබ්බන්ති අනවසෙසං. හවං ගච්ඡති ගමෙති වානි හවගාමී. ඉමිනා ලොකුත්තරං පටික්ඛිපති. අයඤ්ඤි වට්ටකථා, තඤ්ච විවට්ටතිස්සිතන්ති. කරියතීති කම්මං.

එහි චේත්‍යයි භව දුට්ඨොක දෙයාකාරයකින් පවත්තෝය යන අවර්යයි. නොයෙක් දුට්ඨොක යනු ප්‍රථමාවෙහි කරණ වචනයයි. දෙක යයි කියන ලදි. අතී යනු ඇත. කමර්යම භව කම්මභව වේ. උත්පත්තියම භවය වූයේ උපපත්තිභාවො වේ. මෙහිද උපත වේ යනු භවයයි. යම් සුඛ කරුණක් බැවින් සුඛො බුද්ධානං උප්පාදො බුදුවරුන්ගේ ඉපදීම සුඛයයි කියන ලදි. මෙසේ බව හේතුවෙන් පල ව්‍යවහාරයෙන් භව යයි දනුයුතුය. තත් කතමො කම්ම භවො ව යන ඒ භව දෙක අතුරෙන් කමර්භවය කුමක්ද? යන්නය. පුඤ්ඤාහි සංඛාරාදිය කියන ලද අරුත් ඇත්තේමය. සබ්බං යනු සියල්ල. භවයට යයි, යවනු ලබයි භවගාමී. මෙයින් නිවන ප්‍රතික්ෂේප කරයි. මේ සසර කථාවයි. එයද විච්චට නිශ්‍රිතය. කරනු ලැබෙනුයි කමර්.

කාමභවාදීසු කාමසංඛාතො භවො කාමභවො. එස නයො රූපාරූපභවෙසු. සඤ්ඤාවනං භවො, සඤ්ඤා වා එඤ්ඤා භවෙ අත්ති සඤ්ඤාභවො. විපරියායෙන අසඤ්ඤාභවො. ඔළාරිකසඤ්ඤාය අභාවා සුමුමාය ව භාවා නෙව සඤ්ඤා නාසඤ්ඤා අස්මි. භවෙති නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤාභවො. එකෙන රූපත්තියෙවන වොකිණ්ණො භවො එකවොකාරභවො. එකො වා වොකාරො අස්ස භවස්සාති එකවොකාරභවො. එසෙව නයො චතුර්වොකාරපඤ්චවොකාරභවෙසු. අයං චූච්චති උපපත්තිභවොති එස නච්චිධොපි උපපත්තිභවො නාම චූච්චති. එවං තාවෙඤ්ඤා ‘අඤ්ඤා’ විඤ්ඤාතඛිණො විනිවිජයො.

කාම සංඛ්‍යාත කාම භවයන්හි භවය කාමභව වේ. රූපාරූප භවවලද මෙම නියයි. සංඥාවෙන් ඇතිවූ භවය හෝ සංඥාව මෙහි ඇතැයි යන අර්ථයෙන් හෝ සඤ්ඤාභව වේ. ඊට අසමාන වූයේ අසඤ්ඤා භව වේ. ඕලාරික සංඥාව නැති සියුම්ව ඇති සඤ්ඤා නැති අසඤ්ඤා නැති මේ භවයෙහිය යන නේවසඤ්ඤා නාසඤ්ඤා වේ. එක රූපස්කන්ධයකින් යුත්

හවය එකවොකාර හව වේ. එක වෝකාරයක් මේ හවයෙ වේ යයි ද එකවෝකාර හව වේ. වතුවෝකාර පඤ්චවෝකාර හවවලද මෙම නයමය. අයං වුවිච්චි උප්පත්ති හවො මෙය නව විධව උත්පත්ති හවය කියනු ලැබේ. මෙසේ අපර් වශයෙන් විනිස දතයුතුය.

‘ධම්මතො’ පන එක් හි පුඤ්ඤාභිසංඛාරො ධම්මතො තෙරස වෙනනා, අපුඤ්ඤාභිසංඛාරො ද්වාදස, ආනෙඤ්ජාභිසංඛාරො වනස්සො. “සබ්බමිපි හවගාමිකම්ම” න්ති එතෙන සබ්බෙපෙන ධම්මා වෙනනා සම්පයුක්තා වා කම්මසංඛාරා ආවයගාමිනො ධම්මා සංඛරානි. කාමහවො පඤ්ච උපාදින්නක්ඛංකො, තථා රූපහවො, අරූපහවො වත්තාරො, සඤ්ඤාහවො වතුපඤ්ච, අසඤ්ඤාහවො එකො උපාදින්නක්ඛංකො, නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤාහවො වත්තාරො. එකවොකාරහවාදයො එකවතුපඤ්චක්ඛංකො උපාදින්නක්ඛංකොති එවමෙඤ ‘ධම්මතො’පි විඤ්ඤාතබ්බො විනිච්ඡයො.

ධම්මතො වනාහි පුඤ්ඤාභිසංඛාර ධමර් වශයෙන් වෙනනා දහතුනකය. අපුඤ්ඤාභි සංඛාර වෙනනා දොළහකය. අනෙඤ්ජාභිසංඛාර සතරකය. සියල්ල හවගාමි කමර් නිසා මේ සියළු ධමර්‍යෝ වෙනනා සම්පයුක්තව හෝ කමර් සංඛාරා වූ රැස්කරමින් යන ධමර් සංග්‍රහ කරන ලදි. කාමහවය උපාදින්න (තමාගේ යයි අල්ලාගත් ස්කන්ධ පහය, රූප හවයද එසේය. අරූප හවයෙහි සතරකය. සඤ්ඤා හවය සතරකි. පහකි. අසඤ්ඤාහවයේ ඒක උපාදාන ස්කන්ධයකි. නේවසඤ්ඤා නාසඤ්ඤා සතරක සතරකි. ඒකවෝකාර හවාදියෙහි එක සතර පහ වශයෙන් උපාදින්න ස්කන්ධවලින් යුක්ත වේ. මෙසේ මෙහි ධමර්තා වශයෙන් ද විනිස දතයුතුය.

‘සාසුතො’ති යථා ව හවනිද්දෙසෙ තථෙව කාමඤ්ච සංඛාරනිද්දෙසෙපි පුඤ්ඤාභිසංඛාරාදයොව වුත්තා, එවං සන්තෙපි පුරිමා අනිතකම්මවසෙන ඉධ පටිසංකියා පච්චයත්තා වුත්තා. ඉමෙ පච්චුප්පන්නකම්මවසෙන ආයතිං පටිසංකියා පච්චයත්තානි පුනවචනං සාසුකමෙව. පුබ්බෙ වා “තස්ස කතමො පුඤ්ඤාභිසංඛාරො? කුසලවෙනනා කාමාවචරා”ති එවමාදිනා නයෙන වෙනනාව සංඛාරානි වුත්තා. ඉධ පන “සබ්බමිපි හවගාමිකම්ම”න්ති වචනතො වෙනනාසම්පයුක්තාපි. පුබ්බෙ ව විඤ්ඤාණපච්චයමෙව කම්මං සංඛාරානි වුත්තං, ඉදානි අසඤ්ඤාහවනිබ්බත්තකම්පි. කිං වා බහුනා? “අච්ඡේදපච්චයා සංඛාරා”ති එක් පුඤ්ඤාභිසංඛාරාදයොව කුසලාකුසලධම්මා වුත්තා. “උපාදානපච්චයා හවො”ති ඉධ පන උපපත්තිහවස්සාපි සංඛරානිත්තා කුසලාකුසලාභ්‍යාකතා ධම්මා වුත්තා. තස්මා සබ්බථාපි සාසුකමෙවිදං පුනවචනන්ති. එවමෙඤ ‘සාසුතො’පි විඤ්ඤාතබ්බො විනිච්ඡයො.

සාසුතො යන්න හව විස්තරයෙහි කියූ පරිදිය. කාමයද සංඛාර විස්තරයෙහි පුඤ්ඤාභි සංඛාරාදියම කියන ලදි. ඒ මෙසේ ඇතිකල්හි අනිත කමර් වශයෙන් මෙහි ප්‍රතිසන්ධියට ප්‍රත්‍ය වූ බව පෙර කියන ලදි. වතර්මාන කමර් වශයෙන් අනාගතයෙහි ප්‍රතිසන්ධියට ප්‍රත්‍යවත් වන බව නැවත වචනය සාසුක නම්ද වේ. පෙර හෝ එහි පුඤ්ඤාභිසංඛාර කවරේද? “කාමාවචර කුසල වෙනනා” යයි මේ ආදි වශයෙන් වේ. එනම් සංඛාරවන බව කියන ලදි. මෙහි වනාහි සියල්ල හවගාමි කමර්‍ය යන වචනයෙන් වෙනනා සම්පයුක්ත වූද විඤ්ඤාණ ප්‍රත්‍යය වූ කමර්‍යම සංඛාර නය කියන ලදි. අනිත් හවවල උපදවන කමර් කිම බොහෝ වේද? අච්ඡේද පච්චයා සංඛාරා යන එහි පුඤ්ඤාභිසංඛාරාදිය කුසලාකුසල ධමර්‍ය යයි කියන ලදි. උපාදාන පච්චයා හවො යන මෙහි උත්පත්ති හවයද සංග්‍රහ කළයුතු හෙයින් කුසලාකුසල අභ්‍යාකත ධමර්‍ය කියන ලදි. එහෙයින් සියළු තැන මෙය සාපර්ක නැවත වචනය. මෙසේ මෙහි සසුතො යන්නෙහි විනිස දතයුතුය.

‘හෙදසංඛරා’ති උපාදානපච්චයා හවස්ස හෙදතො වෙව සංඛරානො ව. යඤ්චි කාමුපාදානපච්චයා කාමහවනිබ්බත්තකං කම්මං කරියති, සො කම්මහවො. තදනිනිබ්බත්තා ඛංකො උපපත්තිහවො. එස නයො රූපාරූපහවෙසු. එවං කාමුපාදානපච්චයා ද්වෙ කාමහවා, තදන්තොගධාව සඤ්ඤාහවපඤ්චවොකාරහවා; ද්වෙ රූපහවා, තදන්තොගධාව සඤ්ඤාහවඅසඤ්ඤාහවඑකවොකාරහවපඤ්චවොකාරහවා; ද්වෙ අරූපහවා, තදන්තොගධාව සඤ්ඤාහවනෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤාහවවතුවොකාරහවානි සද්ධිං අන්තොගධෙහි ඡ හවා. යථා ව කාමුපාදානපච්චයා සද්ධිං අන්තොගධෙහි ඡ හවා තථා සෙසුපාදානපච්චයාපිති එවං උපාදානපච්චයා හෙදතො සද්ධිං අන්තොගධෙහි වතුච්ඡති හවා.

හෙද සංගහානි උපාදාන ප්‍රත්‍යයෙන් හවයේ ප්‍රභේද මෙන්ම සංග්‍රහයද වේ. කාම උපාදාන ප්‍රත්‍යයෙන් කාම හවයෙහි උපදවන කමර්‍ය කරනු ලැබිද එය කමර් හවයයි. එහි උපන් ස්කන්ධ උත්පත්ති භාවයයි. රූපාරූප හවාදියෙහි ද මෙම නයමයි. මෙසේ කාමුපාදාන ප්‍රත්‍යයෙන් කාම හව දෙකෙක් වේ. සඤ්ඤා හව පංචවෝකාර හවද ඊට අන්තගර්තය. රූප හව දෙකකි. සඤ්ඤා හව අසඤ්ඤා හව එකවොකාර හව පංචවෝකාර හව ඊට ඇතුළත්ය. අරූප හව දෙකකි.

සඤ්ඤා හව නේවසඤ්ඤානාසඤ්ඤා හව චතුර්වේකාර හවයක් සමග හව සයක් ඇතුළත් වේ. කාමුපාදාන ප්‍රත්‍යය සමග හව සයක් ඇතුළත් වන්නා සේ සෙසු උපාදාන ප්‍රත්‍යයන් සමගද සය බැගින් ඇතුළත් වේ. මෙසේ උපාදාන ප්‍රත්‍ය හේදයෙන් හව විසිහතරක් වේ.

සඬගහනො පන කම්මහවං උපපත්තිහවඤ්ච එකතො කඤ්ඤා කාමුපාදානපච්චයා සද්ධිං අන්තොගධෙහි එකො කාමහවො, තථා රූපාරූපහවාති තයො හවා. තථා සෙසුපාදානපච්චයාපීති එවං උපාදානපච්චයා සඬගහනො සද්ධිං අන්තොගධෙහි ද්වාදස හවා. අපිච අවිසෙසෙන උපාදානපච්චයා කාමහවුපගං කම්මං කම්මහවො. තදනිතිබ්බන්තා බ්බං උපපත්තිහවො. එස නයො රූපාරූපහවෙසු. එවං උපාදානපච්චයා සද්ධිං අන්තොගධෙහි ද්වෙ කාමහවා, ද්වෙ රූපහවා, ද්වෙ අරූපහවාති අපරෙතපි පරියායෙන සඬගහනො ඡ හවා. කම්මහවඋපපත්තිහවහෙදං වා අනුපගම්ම සද්ධිං අන්තොගධෙහි කාමහවාදිවසෙන තයො හවා හොන්ති. කාමහවාදිහෙදඤ්චාපි අනුපගම්ම කම්මහවඋපපත්තිහවවසෙන ද්වෙ හවා හොන්ති. කම්මුපපත්තිහෙදඤ්ච අනුපගම්ම උපාදානපච්චයා හවොති හවවසෙන එකො හවො හොන්ති. එවමෙඤ්ච උපාදානපච්චයස්ස හවස්ස හෙදසඬගහාපි විඤ්ඤාතබ්බො චිතිච්ඡයො.

කම්ම හව උත්පත්ති හව එකක් කොට කාම උපාදාන ප්‍රත්‍යය සමග එක් කාම හවයක් සංග්‍රහකර ඇත. රූපාරූපාදි තුන් හවයෙහිද එසේය. සෙසු උපාදාන ප්‍රත්‍යවලද එසේය. මෙසේ උපාදාන ප්‍රත්‍ය සංග්‍රහ කිරීමෙන් හව දොළසක් ඇතුළත් වේ. තවද අවිශේෂයෙන් උපාදාන ප්‍රත්‍යයෙන් කාම හවයට පැමිණි කමර්ස කාම හව වේ. එය ඇසුරුකොට උපන් ස්කන්ධ උත්පත්ති හව වේ. රූපාරූප හවවලද එසේය. මෙසේ උපාදාන ප්‍රත්‍යය සමග ඇතුළත් කාමහව දෙකකි. රූප හව දෙකකි. අරූප හව දෙකකැයි තවත් පරියායකින් සංග්‍රහ කිරීමෙන් හව සයක් වේ. කම්ම හව උත්පත්ති හේදය අනුව පැමිණි ඇතුළත් වූ කාමාදි වශයෙන් හව තුනක් වේ. කාම හවාදි හේදය අනුව කම්ම හව උත්පත්ති හව වශයෙන් හව දෙකක් වේ. කම්ම උප්පත්ති හේදය අනුව උපාදාන පච්චයා හවො යයි හව වශයෙන් එක් හවයක් වේයයි මෙසේ මෙහි උපාදාන ප්‍රත්‍ය භාවයේ හෙද සංග්‍රහයේ ද විනිස දතයුතුය.

‘යං යස්ස පච්චයො වෙවා’ති යඤ්චෙඤ්ච උපාදානං යස්ස පච්චයො හොති, තතොපි විඤ්ඤාතබ්බො චිතිච්ඡයොති අපො. කිං පනෙඤ්ච කස්ස පච්චයො හොති? යං කිඤ්චි යස්ස කස්සචි පච්චයො හොතියෙව. උම්මත්තකො විය හි පුට්ඨප්පනො. සො ‘ඉදං යුත්තං, ඉදං අයුත්තං’න්ති අච්චාරොක්ඛා යස්ස කස්සචි උපාදානස්ස වසෙන යං කිඤ්චි හවං පනෙඤ්චා යං කිඤ්චි කම්මං කරොතියෙව. තස්මා යදෙකච්චෙ “සීලබ්බතුපාදානෙන රූපාරූපහවා න හොන්ති”ති වදන්ති, තං න ගහෙනබ්බං. සබ්බෙන පන සබ්බො හොතිති ගහෙනබ්බං, සෙය්‍යථිදං – ඉධෙකච්චො අනුස්සවවසෙන වා දිට්ඨානුසාරෙන වා “කාමා නාමෙතෙ මනුස්සලොකෙ වෙව බන්තියමහාසාලකුලාදීසු ඡකාමාවචරදෙවලොකෙ ව සමිද්ධා”ති චින්තෙඤ්චා තෙසං අධිගමඤ්ච අසද්ධම්මසවනාදීහි වඤ්චිතො ‘ඉමිනා කම්මෙන කාමා සම්පජ්ජන්ති’ති මඤ්ඤමානො කාමුපාදානවසෙන කායදුච්චරිතාදීනිපි කරොති. සො දුච්චරිතපාරිසුරියා අපායෙ උප්පජ්ජති; සඤ්චිධිකෙ වා පන කාමෙ පඤ්ඤමානො පටිලද්ධෙ වා ගොපයමානො කාමුපාදානවසෙන කායදුච්චරිතාදීනිපි කරොති. සො දුච්චරිතපාරිසුරියා අපායෙ උප්පජ්ජති. තත්‍රාස්ස උපපත්තිහෙතුභූතං කම්මං කම්මහවො, කම්මාහිතිබ්බන්තා බ්බං උපපත්තිහවො සඤ්ඤාහවපඤ්චවොකාරහවා පන තදන්තොගධා එව.

යං යස්ස පච්චයො ව එව යන මෙහි යම් උපාදානයක් යමකට ප්‍රත්‍ය වේද? එයින් ද විනිශ්චයේ අථර්ස දතයුතුය. යමකට යම්කිසි ප්‍රත්‍යයක් වේමය. පුහුදුන් තැනැත්තා උමතු වූවකු මෙන් මෙය යුතුය මෙය අයුතුය යි නොච්චසා යම්කිසි උපාදානයක් වශයෙන් යම්කිසි හවයක් පනා යම්කිසි කමර්සක් කරන්නේමය. එහෙයින් ඇතැමෙක් සීලබ්බන උපාදානයෙන් රූපාරූප හව නැතැයි කියති. එය නොගත යුතුය. සියල්ලෙන් සියල්ල වන්නේ යයි ගතයුතුය. කෙසේද යත්? මෙහි ඇතමෙක් අනුස්සව වශයෙන් හෝ දෘෂ්ටි අනුසාරයෙන් හෝ කාමය නම් මේ මනුෂ්‍ය ලෝකයේ ඤාණය මහාසාර කුලවල මෙන්ම කාමාවචර දිව්‍යලෝක සයේද සම්පූර්ණ යයි සිතා ඒවා ලබාගැනීම සඳහා අසද්ධමර්ස ශ්‍රවණය කිරීමෙන් නොමග ගොස් (වඤ්චිතො) මේ ක්‍රියාවෙන් කමර්සන් සිදුකර ගත හැකිය යි සිතන්නේ කාම උපාදාන වශයෙන් කාය දුශ්චරිතාදිය කරති. හේ දුශ්චරිත් පුරා අපායෙහි උපදියි. සාන්දෘෂ්ටික වශයෙන් කාමය ප්‍රාථර්නා කරමින් එය ලැබුණු පසු ආරක්ෂා කිරීමට කාම උපාදාන වශයෙන් කාය දුශ්චරිතාදිය කරයි. හේ දුශ්චරිත් පිරිමෙන් අපායේ උපදී. එහි ඔහුගේ උත්පත්තියට හේතුව කමර්ස කම්ම හව වේ. කමර්සෙන් උපන් ස්කන්ධ උත්පත්ති හව වේ. සඤ්ඤා හව පංචවේකාර හව ඊට ඇතුළත් වේමය.

අපරො පන සද්ධම්මසවනාදීහි උපබුහිතඤ්ඤාණො “ඉමිනා කම්මෙන කාමා සම්පජ්ජන්ති”ති මඤ්ඤමානො කාමුපාදානවසෙන කායදුච්චරිතාදීනි කරොති. සො දුච්චරිතපාරිසුරියා දෙවෙසු වා මනුස්සෙසු වා උප්පජ්ජති. තත්‍රාස්ස උපපත්තිහෙතුභූතං කම්මං කම්මහවො, කම්මාහිතිබ්බන්තා බ්බං උපපත්තිහවො. සඤ්ඤාහවපඤ්චවොකාරහවා පන තදන්තොගධා එව. ඉති කාමුපාදානං සප්පහෙදස්ස සාන්තොගධස්ස කාමහවස්ස පච්චයො හොති.

තවකෙක් වනාහි සද්ධම්මර් ශ්‍රවණාදියෙන් වඩන ලද නුවණ ඇත්තේ මේ ක්‍රියාවෙන් (කමර්යෙන්) කාමයන් ලැබෙනැයි සිතන්නේ කාම උපාදාන වශයෙන් කාය සුවරිතාදිය කරයි. හේ සුවරිතය පුරා දෙව්ලොව හෝ මිනිස් ලොව උපදියි. එහි ඔහුට උත්පත්තියට හේතුව කමර්ය කම්ම හවයයි. කමර්යෙන් උපන් ස්කන්ධ උප්පත්ති හවයයි. සඤ්ඤාභව පඤ්චවෝකාර භව වනාහි ඊට අන්තගර්භ වේමය. මෙසේ කාම උපාදාන ප්‍රභේද වූ ඇතුළත් වූ කාම හවයට ප්‍රත්‍යය වේ.

අපරො “රූපාරූපභවෙසු තතො සමිද්ධතරා කාමා”ති සුඤ්ඤා වා පරිකප්පෙඤ්ඤා වා කාමුපාදානවසෙනෙව රූපාරූපසමාපත්තියො නිබ්බන්තෙඤ්ඤා සමාපත්තිබලෙන රූපාරූපබ්‍රහ්මලොකෙ උප්පජ්ජති. තත්‍රාස්ස උප්පත්තිභෙතුහුං කම්මං කම්මභවො, කම්මාහිනිබ්බන්තා ඛ්‍යා උප්පත්තිභවො. සඤ්ඤාඅසඤ්ඤා නෙවසඤ්ඤා නාසඤ්ඤාඵකචොකාරවතුචොකාරපඤ්චොකාරභවා පන තදන්තොගධා එව. ඉති කාමුපාදානං සප්පභෙදානං සාන්තොගධානං රූපාරූපභවානම්පි පච්චයො හොති .

තව කෙනෙක් රූපාරූප භවවල ඊට වඩා කාම සම්පත් ඇතැයි අයා හෝ සිතා හෝ කාම උපාදාන වශයෙන් රූපාරූප සමාපත්ති උපදවා සමාපත්ති බලයෙන් රූපාරූප බ්‍රහ්ම ලෝකයෙහි උපදිති. එහි ඔහුට උපතට හේතු වූ කමර්ය කම්ම හවයයි. කමර්යෙන් උපදවන ලද ස්කන්ධ උප්පත්ති හවයයි. සඤ්ඤා අසඤ්ඤා නෙවසඤ්ඤා නාසඤ්ඤා ඵකචොකාර වතුචොකාර පංචවෝකාර භව ඊට ඇතුළත් වේ. මෙසේ කාම උපාදාන බෙදීම් සහිත වූ ඇතුළත් වූ රූපාරූප භවවලට ප්‍රත්‍යය වේ.

අපරො “අයං අත්තා නාම කාමාවචරසම්පත්තිභවෙ වා රූපාරූපභවානං වා අඤ්ඤතරස්මිං උච්ඡින්නො සුඋච්ඡින්නො හොති”ති උච්ඡේදදිට්ඨිං උපාදාය තදුපගං කම්මං කරොති. තස්ස නං කම්මං කම්මභවො, කම්මාහිනිබ්බන්තා ඛ්‍යා උප්පත්තිභවො. සඤ්ඤාභවාදයො පන තදන්තොගධා එව. ඉති දිට්ඨුපාදානං සප්පභෙදානං සාන්තොගධානං තිණ්ණම්පි කාමරූපාරූපභවානං පච්චයො හොති.

තව කෙනෙක් මේ ආත්මය නම් කාමාවචර සම්පත්ති භවයෙහි හෝ රූපාරූප භවවල හෝ වෙනත් තැනක හෝ සිදින ලද්දේ මොනවට සිදින ලද්දේ වෙයි. උච්ඡේද දෘෂ්ටිය ගෙන ඊට අනුව කමර් කරති. ඔහුගේ ඒ කමර්ය කම්ම හවයයි. කමර්යෙන් නිපන් ස්කන්ධ උප්පත්ති හවයයි. සඤ්ඤා භවාදිය ඊට ඇතුළත් වේ. මෙසේ දිට්ඨි උපාදාන ප්‍රභේද සහිත ඇතුළත් කාමරූපාරූප භව තුනටම ප්‍රත්‍යය වේ.

අපරො “අයං අත්තා නාම කාමාවචරසම්පත්තිභවෙ වා රූපාරූපභවානං වා අඤ්ඤතරස්මිං සුඤ්ඤා හොති, විගතපරිලාභො හොති”ති අත්තවාදුපාදානෙන තදුපගං කම්මං කරොති. තස්ස නං කම්මං කම්මභවො, තදහිනිබ්බන්තා ඛ්‍යා උප්පත්තිභවො. සඤ්ඤාභවාදයො පන තදන්තොගධා එව . ඉති අත්තවාදුපාදානං සප්පභෙදානං සාන්තොගධානං තිණ්ණං භවානං පච්චයො හොති.

යම් කෙනෙක් මේ ආත්මය නම් කාමාවචර සම්පත්ති භවයෙහි හෝ රූපාරූප භවවල හෝ අන් ස්ථානයක හෝ සැපවත් වෙයයි ගන්නා ලද වැරදි අදහස් ඇත්තේ අත්තවාද උපාදානට පැමිණ කමර් කරති. ඒ ඒ කමර් ඔහුගේ කමර් හවයයි. එයින් නිපන් ස්කන්ධ උප්පත්ති හවයයි. සඤ්ඤා භවාදිය ඊට ඇතුළත් වේ. මෙසේ අත්තවාද උපාදාන බෙදීම් සහිතව සාන්තගර්භ භව තුනටම ප්‍රත්‍යය වේ.

අපරො “ඉදං සීලබ්බතං නාම කාමාවචරසම්පත්තිභවෙ වා රූපාරූපභවානං වා අඤ්ඤතරස්මිං පරිපුරෙන්නස්ස සුඛං පාරිපුරිං ගච්ජති”ති සීලබ්බතූපාදානවසෙන තදුපගං කම්මං කරොති. තස්ස නං කම්මං කම්මභවො, තදහිනිබ්බන්තා ඛ්‍යා උප්පත්තිභවො. සඤ්ඤාභවාදයො පන තදන්තොගධා එව. ඉති සීලබ්බතූපාදානම්පි සප්පභෙදානං සාන්තොගධානං තිණ්ණං භවානං පච්චයො හොතිති එවමෙඤ්ඤා යං යස්ස පච්චයො හොති තතොපි විඤ්ඤාතබ්බො විනිවිජයො.

තව කෙනෙක් මේ සීලවුත කාමාවචර සම්පත්ති භවයෙහි හෝ රූපාරූප භවවල හෝ වෙන තැනක හෝ සම්පූර්ණ කරනවිට සැප සම්පූර්ණ වෙයයි සීලබ්බත උපාදාන වශයෙන් ඒ අනුව කමර් කරති. ඔහුගේ ඒ කමර්ය කම්ම හවයයි. එයින් උපදවන ස්කන්ධ උප්පත්ති හවයයි. සඤ්ඤා භවාදිය ඊට ඇතුළත් වේ. මෙසේ සීලබ්බත උපාදාන බෙදීම් සහිත වූ සාන්තගර්භ වූ භව තුනටම ප්‍රත්‍යය වෙයයි මෙසේ මෙහි යං යස්ස පච්චයො හොති යන්නෙන් විනිස දතයුතුය.

කිං පනෙඤ්ඤා කස්ස භවස්ස කථං පච්චයො හොතිති වෙ?

කුමන භවයකට කෙසේ ප්‍රත්‍යය වන්නේද?

රූපාරූපභවතාං, උපනිස්සයපච්චයො උපාදානං;

සහජාතාදීහිපි තං, කාමභවස්සාති විඤ්ඤෙය්‍යං.

රූආරූභවච්ච - උපනිස පසයි උචදන්

සහදෑ ආදියෙන් - එ කම් බවයයි දන්නේ

රූපාරූපභවතාදීහි කාමභවපරියාපන්නස්ස ව කාමභවෙ කුසලකම්මස්සෙව උපපත්තිභවස්ස වෙතං චතුබ්බිධම්පි උපාදානං උපනිස්සයපච්චයෙන එකධා පච්චයො හොති. කාමභවෙ අත්තනා සම්පයුත්තඅකුසලකම්මභවස්ස සහජාතඅඤ්ඤමඤ්ඤනිස්සයසම්පයුත්තඅඤ්ඤවිගතහෙතුපච්චයප්පහෙදෙහි සහජාතාදීහි පච්චයො හොති. විප්පයුත්තස්ස පන උපනිස්සයපච්චයෙනෙවාති.

රූපාරූප භව කාම භවයෙහි ඇතුළත් හෙයින් කාම භවයෙන් කුසල කමර්ශක්ව උප්පත්ති භවය ද මේ සතරද උපනිස්සය ප්‍රත්‍යයෙන් ඒකවිධව ප්‍රත්‍ය වේ. කාම භවයෙහි තමා හා සත්ත්වයන් අකුසල කමර් භවයට සහජාත අඤ්ඤමඤ්ඤ නිස්සය සම්පයුත්ත අඤ්ඤවිගත හේතු ප්‍රත්‍ය හේදයෙන් සහජාතාදි ප්‍රත්‍ය වේ. විප්පයුත්තය උපනිස්සය ප්‍රත්‍යයෝ ප්‍රත්‍ය වේ.

උපාදානපච්චයා භවපදනිද්දෙසො.

උපාදාන පච්චයා භව නිදේර්ශයයි.

ජාතිජරාමරණාදිපදනිද්දෙසො

ජාතිජරාමරණාදිපදනිද්දෙසො

භවපච්චයා ජාතිනිද්දෙසාදියු ජාතිආදීනං විනිවිජයො සච්චවිභඩ්ගෙ චූත්තනයෙනෙව වෙදිතබ්බො. භවොති පනෙත්ථ කම්මභවොව අධිප්පෙනො. සො හි ජාතියා පච්චයො, න උපපත්තිභවො. සො පන කම්මපච්චයඋපනිස්සයපච්චයවසෙන ද්විධාව පච්චයො හොතිති.

භව පච්චයා ජාති නිද්දෙසාදියෙහි :- ජාති ආදියෙහි විනිස සච්ච විභංගයෙහි කී නයින් දැනගත යුතුය. භවො යන මෙහි කම්මභව අදහස් කරයි. එය ජාතියට ප්‍රත්‍යය වේ. උප්පත්ති භවය නොවේ. එයම කම්ම පච්චය උපනිස්සය පච්චය වශයෙන් දෙයාකාරයකින් ප්‍රත්‍ය වේ.

තත්ථ සියා - කථං පනෙතං ජාතිතබ්බං “භවො ජාතියා පච්චයො”ති වෙ? බාහිරපච්චයසමත්තෙපි භීතපඤ්ඤාතාදිවිසෙසදස්සනතො. බාහිරානාදීහි ජනකපනෙත්තිසුක්කසොඤ්ඤාභාරාදීනං පච්චයානං සමත්තෙපි සත්තානං යමකානම්පි සතං භීතපඤ්ඤාතාදිවිසෙසො දිස්සති. සො ච න අහෙතුකො , සබ්බදා ව සබ්බෙසඤ්ඤව අභාවතො; න කම්මභවතො අඤ්ඤහෙතුකො, තදභීතිබ්බත්තකසත්තානං අප්ඤ්ඤාතසත්තානෙ අඤ්ඤස්ස කාරණස්ස අභාවතොති කම්මභවහෙතුකොව. කම්මඤ්ඤි සත්තානං භීතපඤ්ඤාතාදිවිසෙසහෙතු. තෙනාහ භගවා - “කම්මං සත්තෙ විභජති යදිදං භීතප්පඤ්ඤාතායා”ති (ම. නි. 3.289). තස්මා ජාතිතබ්බමෙතං - “භවො ජාතියා පච්චයො”ති.

එහි මෙය කෙසේ දැනගත හැකිද? භවය ජාතියට ප්‍රත්‍යය වනවා කියා බාහිර ප්‍රත්‍ය පමණකින් භීත ප්‍රඤ්ඤාදි විශේෂ දැකීමකින් ද දැනගත හැකි වේ. බාහිරයෙහි පියා මව ශුක්‍ර ශ්‍රෝණිත ආකාරාදියෙන් සමාන වූ සත්ත්වයන් දෙදෙනෙකු අතර ද සිය ගණන් භීත ප්‍රඤ්ඤා විශේෂයෙන් දක්නා ලැබේ. එය අහේතුකව නොවේ. හැමදාම හැමදෙනාටම නොවේ. කම්ම භවයෙන් අන් හේතුවකින් නොවේ. එයින් උපදවන සත්ත්වයන්ගේ අප්ඤ්ඤාත සත්තානයෙහි අනිත් කරුණක් නොමැතිවීමද කම්මභව හේතුවෙන්මය. සත්ත්වයන්ගේ භීත ප්‍රඤ්ඤාදි විශේෂ හේතු කමර්ශයි. එයින් කීහ. සත්ත්වයා භීත ප්‍රඤ්ඤා වශයෙන් දෙන්නේ කමර්ශයි. එනිසා භවය ජාතියට ප්‍රත්‍යය වේයයි දතයුතුය.

යස්මා ච අසති ජාතියා ජරාමරණං නාම න හොති, සොකාදයො ච ධම්මා න හොන්ති, ජාතියා පන සති ජරාමරණඤ්ඤෙව ජරාමරණසම්බන්ධාද්‍යක්ඛධම්මචූට්ඨස්ස ච බාලස්ස ජරාමරණාභිසම්බන්ධා වා තෙන තෙන දුක්ඛධම්මෙන චූට්ඨස්ස අනභිසම්බන්ධා වා සොකාදයො ච ධම්මා හොන්ති, තස්මා අයං ජාතිජරාමරණස්ස වෙව සොකාදීනඤ්ඤව පච්චයො හොතිති වෙදිතබ්බො. සා පන උපනිස්සයකොටියා එකධාව පච්චයො හොතිති.

යම්කිසි විදියකින් ජාතිය නොමැති නම් ජරා මරණ නොවේ. සෝකාදි ධම්මයෝද නොවෙති. ජාතිය පවතිනවිට ජරා මරණද ජරාමරණ සංඛ්‍යාත දුක්ඛ ධම්මයන්ගෙන් පෙළෙන මෝඛයන්ගේ ජරාමරණ සම්බන්ධව හෝ එයින් ඒ ඒ දුක් ධම්මයන්ගෙන් පෙළන සම්බන්ධයක් නැතිව හෝ සෝකාදි ධම්ම වේ. ඒ නිසා මෙය ජාති ජරා මරණාදියට මෙන්ම සෝකාදියටද ප්‍රත්‍ය වේයයි දතයුතුය. එය වනාහි උපනිස්සය කෙළවරින් එක් අයුරකින්ම ප්‍රත්‍ය වේ.

භවපච්චයා ජාතිආදිපදනිද්දෙසො.

භව පච්චයා ජාති ආදි නිදේර්ශයයි.

එවමෙතස්සාතිආදීනං අප්‍රො උද්දෙසවාරෙ චුත්තනයෙනෙව වෙදිතබ්බො. සඬගතිආදීති සමුදයවෙවචනානෙව.

එවමෙතස්සාති ආදියේ අපර්ව උද්දෙස වාරයෙහි කියූ නයින් දැනගත යුතුය. සංගති ආදිය සමුදයෙහි සමාන වචන වේ.

යස්මා පනෙඤ්ඤා සොකාදයො අවසානෙ චුත්තා, තස්මා යා සා අවිජ්ජා “අවිජ්ජාපච්චයා සඬබාරා”ති එවමෙතස්ස භවචක්කස්ස ආදිමිති චුත්තා, සා –

මෙහි සෝකාදිය අවසානයෙහි කියන ලදි. එහෙයින් යම් අවිද්‍යාවක් අවිජ්ජා පච්චයා සංඛාරා යන මෙසේ භව චක්‍රයේ මුලින්ම කියන ලදි. එය -

සොකාදීති අවිජ්ජා, සිද්ධා භවචක්කමවිදිතාදිමිදං;

කාරකවෙදකරහිතං, ද්වාදසවිධසුඤ්ඤාසුඤ්ඤං.

සෝකාදියෙන් අවිද්‍යාව සිද්ධය. නොදන්නා ලද මෙම භව චක්‍රය කාරකයක කරන්නකු වෙදකයකු විදින්නකු රහිතව දොළොස් ආකාර වූ සුඤ්ඤත වූද අසුඤ්ඤ වූද

සත්තං සමිතං පවත්නනීති වෙදිතබ්බං. කථං පනෙඤ්ඤා සොකාදීති අවිජ්ජා සිද්ධා? කථමිදං භවචක්කං අවිදිතාදි? කථං කාරකවෙදකරහිතං? කථං ද්වාදසවිධසුඤ්ඤාසුඤ්ඤානිති වෙ? එසේ හි සොකදුක්ඛදොමනස්සපායාසා අවිජ්ජාය අවියොගිනො, පරිදෙවො ව නාම මුළුභස්සාති තෙසු තාව සිද්ධෙසු සිද්ධාව හොති අවිජ්ජා. අපිව “ආසවසමුදයා අවිජ්ජාසමුදයො”ති හි චුත්තං. ආසවසමුදයා වෙනෙ සොකාදයො හොන්ති. කථං? වත්තකාමවියොගෙ තාව සොකො කාමාසවසමුදයො හොති? යථාහ –

නිතර සංසිද්ධමිත් හෝ පවතී යයි දතයුතුය. සෝකාදියෙන් අවිජ්ජා සිදුවූයේ කෙසේද? මේ භව චක්‍රය කෙසේ නම් අවිදිතද? නොදනනැකිද? කාරක වෙදක රහිත වන්නේ කෙසේද? ද්වාදසවිධ සුඤ්ඤාසුඤ්ඤා වන්නේ කෙසේද? මෙහි සෝක දුක්ඛ දොමනස්ස උපායාස අවිජ්ජාවෙන් වෙන් නොවී ඇත. පරිදේවය ඒවා අතරින් මුළාවක් වන්නේ යයි සිද්ධ වූ පසු ඒවාද අවිජ්ජාවෙන් සිද්ධය, තවද ආසව සමුදයා ආසව සමුදයෙන් අවිජ්ජාව ඇතිවේ. අවිජ්ජා සමුදයො යයි කියන ලදි. ආසව සමුදයෙන් මේ සෝකාදිය ඇතිවේ. කෙසේද? වස්තුකාම වෙන්වීමෙහි සෝකය ඇතිවේ. එසේම කාමාසව භටගැනීම ඇතිවේ. කීහ.

“තස්ස වෙ කාමයානස්ස, ඡන්දජාතස්ස ඡන්තුනො;

තෙ කාමා පරිභායන්ති, සල්ලවිද්ධොව රුජ්ජති”ති. (සු. නි. 773);

කම් යාගෙහි කැමති - පුභුලා එම කාමයන්

පිරිහෙන විට කිපේ - සර පහර ලදුවකු මෙන්

යථා වාහ – “කාමතො ජායතී සොකො”ති (ධ. ප. 215). සබ්බෙපි වෙනෙ දිට්ඨාසවසමුදයා හොන්ති, යථාහ – “තස්ස අහං රුජං, මම රුජන්ති පරිසුට්ඨට්ඨායිනො තං රුජං විපරිණමති අඤ්ඤාතා හොති. තස්ස රුජවිපරිණාමඤ්ඤාතාභාවා උජ්ජ්ජන්ති සොකපරිදෙදුක්ඛදොමනස්සපායාසා”ති (සං. නි. 3.1). යථා ව දිට්ඨාසවසමුදයා එවං භවාසවසමුදයාපි, යථාහ – “යෙපි තෙ දෙවා දීඝායුකා වණ්ණවන්තො සුබ්බහුලා උච්චෙසු විමානෙසු විරට්ඨිතිකා තෙපි තථාගතස්ස ධම්මදෙසනං සුඤ්ඤා යෙභුයොන භයං සංවෙගං සන්නාසං ආපජ්ජ”න්ති (සං. නි. 3.78; අ. නි. 4.33) පඤ්ච

ප්‍රබන්ධනීත්තානි දිස්වා මරණභයෙන සන්තප්පිතානං දෙවනං වියානි. යථා ච භවාසවසමුදයා එවං අවිජ්ජාසවසමුදයාපි, යථාහ - “ස ඛො සො, භික්ඛවෙ, ඛාලො දිට්ඨෙව ධම්මෙ නිවිධං දුක්ඛදොමනස්සං පටිසංවෙදෙති”ති (මං නිං 3.246).

යම්මේ කිහ. “කාමතො ජාති සොකො” යන මේ සියල්ල දිට්ඨාශව සමුදය වේ, කිහ. ඒ මම මගේ රූපය යයි නැගිටීමෙන් රූප විපරිණාමයේ අන්‍යාථා භවයට පැමිණ සෝක පරිදේව දුක්ඛ දෝමනස්ස උපදී. දිට්ඨාශව සමුදය මෙන් භවාශව සමුදයද වේ. කිහ:- යම් ඒ දේවතාවෝ දීඝරායුෂව වණර් වන්නට සැප බහුලව උසස් විමානවල බොහෝ කලක් සිටිති. ඔවුහුද තථාගත ධම්මර් දේශනා අසා භය වී සන්ත්‍රාසයට සංවේගයට පැමිණෙති. පස් පෙරනිමිති දැක මර්ධයෙන් සන්තාපයට පත් දෙවියන් මෙන් යම් භවාශව සමුදයෙන් මෙසේ අවිජ්ජා සමුදය වේ. කිහ:- මහණෙනි, ඒ මෝඛයා මෙම ජීවිතයේම ත්‍රිවිධ වූ දුක් දොමනස් විදී.

ඉති යස්මා ආසවසමුදයා එතෙ හොත්ති, තස්මා එතෙ සිජ්ඣමානා අවිජ්ජාය හෙතුභූතෙ ආසවෙ සාධෙත්ති. ආසවෙසු ච සිද්ධෙසු පච්චයභාවෙ භාවතො අවිජ්ජාපි සිද්ධාච හොතිති. එවං තාවෙසු ‘සොකාදිහි අවිජ්ජා සිද්ධා’ හොතිති වෙදිතබ්බං.

යන මෙහි ආසව සමුදයෝ මේවා වෙති. එහෙයින් අවිජ්ජාව හේතුවීමෙන් ආසව ඇතිවේ. ආසව ඇතිවූ විට අවිජ්ජාවද සිද්ධ වේ යයි දනුනුය.

යස්මා පන එවං පච්චයභාවෙ භාවතො අවිජ්ජාය සිද්ධාය පුන “අවිජ්ජාපච්චයා සඬ්ඛාරා, සඬ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණ”න්ති එවං හෙතුඵලපරම්පරාය පරියොසානං නත්ථී, තස්මා තං හෙතුඵලසම්බන්ධවසෙන පචත්තං ද්වාදසඬ්ඛං ‘භවචක්කං අවිදිතාදී’ති සිද්ධං හොති.

යම්භෙයකින් මෙසේ ප්‍රත්‍යභාවය ලබමින් අවිජ්ජාවෙන් සිදුවී නැවත අවිජ්ජා පච්චයා සංඛාරා සංඛාර පච්චයා විඤ්ඤාණං යයි මෙසේ හේතුඵල පරම්පරාවේ අවසානයක් නැත. කුමක් හෙයින්ද? හේතුඵල සම්බන්ධ වශයෙන් පවතින ද්වාදසාංග භවචක්‍රය අවබෝධ නොකළ හෙයින් සිදු වේ.

එවං සති “අවිජ්ජාපච්චයා සඬ්ඛාරා”ති ඉදං ආදිමත්තකථනං විරුජ්ඣතිති වෙ? නයිදං ආදිමත්තකථනං, පධානධම්මකථනං පනෙතං. තිණ්ණඤ්ඤි වට්ටානං අවිජ්ජා පධානා. අවිජ්ජාග්ගහණෙන හි අවසෙසං කිලෙසවට්ටඤ්ඤි කම්මාදිති ච බාලං පලිවෙදෙත්ති, සප්පසිරග්ගහණෙන සෙසං සප්පසරිරං විය බාහං. අවිජ්ජාසමුව්චෙදෙ පන කතෙ තෙහි විමොක්ඛො හොති, සප්පසිරව්චෙදෙ කතෙ පලිවෙදීතබ්බාචිමොක්ඛො විය. යථාහ - “අවිජ්ජායඤ්ඤෙව අසෙසවිරාගනිරොධා සඬ්ඛාරනිරොධො”තිආදි (සං නිං 2.1; මහාවං 1). ඉති යං ගණ්හතො බඤ්ඤා මුඤ්ඤෙව මොක්ඛො හොති, තස්ස පධානධම්මස්ස කථනමිදං, න ආදිමත්තකථනන්ති එවමිදං භවචක්කං අවිදිතාදීති වෙදිතබ්බං. නයිදං යස්මා අවිජ්ජාදිහි කාරණෙහි සඬ්ඛාරාදිනං පචත්ති, තස්මා තතො අඤ්ඤෙන “බ්‍රහ්මා මහාබ්‍රහ්මා සෙට්ඨො සප්පිතා”ති එවං පරිකප්පිතෙන බ්‍රහ්මාදිනා චා සංසාරස්ස කාරකෙන “සො ඛො පන මෙ අයං අත්තා වදො වෙදෙයො”ති එවං පරිකප්පිතෙන අත්තනා චා සුබදුක්ඛානං වෙදකෙන රහිතං. ඉති ‘කාරකවෙදකරහිත’න්ති වෙදිතබ්බං.

මෙසේ ඇතිකල්හි අවිජ්ජා පච්චයා සංඛාරා යයි මෙය ආදි අපර් කථනය විරුද්ධ වන්නේද? ආදි අපර් කථනය නොවේ. මෙහි ප්‍රධාන ධම්මර් කථනය වනාහි තුන් වෘත්තයන්ගේ අවිජ්ජාව ප්‍රධානය. අවිජ්ජා ග්‍රහණයෙන් අවශේෂ කෙලෙස් වෘත්තද කම්මාරාදියද බාලයන් වෙලයි. සපර්යාගේ හිස අල්ලා ගැනීමෙන් සෙසු ශරීරයද අල්ලාගත්තා මෙනි. අවිජ්ජාව සමුව්චෙද කළ කල්හි ඒවායින් විමෝක්‍ෂය වේ. සපර් හිස කැපූ විට වෙළාගත් බාහුවෙන් මිදෙනවා මෙනි. කිහ:- අවිජ්ජාවේම සියළු වෙන්වීමේ නිරෝධය සංඛාර නිරෝධය වේ ආදි වශයෙනි. මෙසේ යමක් ගැනීමෙන් බැදීමෙන් මිදීමක් මෝක්‍ෂය වේ. ඒ ප්‍රධාන ධම්මර් මේ අපර් කථනයයි. ආදිමාත්‍ර කථනයක් නොවේ. මෙසේ මේ භවචක්‍රය අවිදිතදියයි දනුනුය. අවිජ්ජාදි හේතු නිසා සංඛාරාදිය පවතී. එහෙයින් අනිකකු විසින් බ්‍රහ්මානම් මහාබ්‍රහ්ම සෙට්ඨො සප්පිතා යයි මෙසේ කල්පනා කරන බ්‍රහ්මාදින් හෝ සසර කරන්නා විසින් ඒ මගේ ආත්මය කියන්නාය. විදින්නා යයි මෙසේ පරිකල්පනය කරන තමා විසින් හෝ සැපදුක් විදින්නෙක් නොවේ. මෙසේ කාරක වෙදක රහිත යයි දනුනුය.

යස්මා පනෙසු අවිජ්ජා උදයබ්බයධම්මකත්තා ධූවභාවෙන, සංකිලිට්ඨත්තා සංකිලෙසිකත්තා ච සුභභාවෙන, උදයබ්බයපටිපිළිතත්තා සුඛභාවෙන, පච්චයායත්තවුත්තිත්තා වසවත්තනභූතෙන අත්තභාවෙන ච සුඤ්ඤා, තථා

සඬබාරාදීනිපි අඩගානි; යස්මා චා අවිජ්ජා න අත්තා, න අත්තනො , න අත්තනි, න අත්තවතී, තථා සඬබාරාදීනිපි අඩගානි; තස්මා ‘ද්වාදසවිධසුඤ්ඤාසුඤ්ඤමිදං’ භවචක්කන්ති වෙදිතබ්බං.

මෙහි අවිද්‍යාව ස්ථිර භවයක් නැති උදයවාය ධම්ම ස්වභාවයෙන් යුක්තය. සුභ භවයක් නැති කිලිටි හා කෙලෙස්වලින් යුක්තය. සුවඛවක් නැති උදයවාය වශයෙන් පෙළෙන ස්වභාවයෙන් යුක්තය. ප්‍රත්‍යයට අයත් පැවතුම් ඇති බැවින් තමාගේ වසභයට පත්නොවන නිසාද ආත්ම භාවයෙන් ද ශූන්‍ය වේ. සංඛාරාදි සෙසු අංගයෝද මෙසේම වන්නාහ. අවිජ්ජාව ආත්ම නොවේ. තමා නොවේ. තමා කෙරෙහි නොවේ. අත්තවතී ද නොවේ. සංඛාරාදියද එසේය. ඒ නිසා ද්වාදසවිධ වූ මේ භවචක්‍රය ශූන්‍යයන් අතුරෙන් ද ශූන්‍ය වේ යයි දතයුතුය.

එවඤ්ච විදිත්වා පුන -

මෙසේ දැන නැවත

තස්ස අවිජ්ජාතණ්හා, මූලමනිකාදයො තයො කාලා;

ද්වෙ අට්ඨ ද්වෙ එව ව, සරූපතො තෙසු අඩගානි.

ඒ අවිදු තණ මූල - නීත ඇ තුන් කල් වේ

දෙක අට දෙකම එහි - අභ වේ දනු සරූපෙන්

තස්ස බො පනෙතස්ස භවචක්කස්ස අවිජ්ජා තණ්හා වානි ද්වෙ ධම්මා මූලන්ති වෙදිතබ්බා. තදෙන පුබ්බන්තාහරණතො අවිජ්ජාමූලං වෙදනාවසානං, අපරන්තසන්නානතො තණ්හාමූලං ජරාමරණාවසානන්ති දුට්ඨං භොති. තස්ස පුරිමං දිට්ඨිවර්තවසෙන වුත්තං, පච්ඡිමං තණ්හාවර්තවසෙන. දිට්ඨිවර්තනාකඤ්ඤි අවිජ්ජා, තණ්හාවර්තනං තණ්හා සංසාරනායිකා. උච්ඡේදදිට්ඨිසමුග්ගසාතාය චා පඨමං, එල්ලප්පත්තියා හෙතුනං අනුපච්ඡේදපකාසනතො; සස්සනදිට්ඨිසමුග්ගසාතාය දුතියං, උප්පන්නානං ජරාමරණපකාසනතො; ගබ්භසෙය්‍යාකවසෙන චා පුරිමං, අනුපුබ්බපවත්තිදීපනතො; ඔපපාතිකවසෙන පච්ඡිමං සහුප්පත්තිදීපනතො.

ඒ බව සකේ අවිජ්ජා තණ්හා යයි ධම්ම දෙක මූලයයි දතයුතුය. එය එහි මූල අග දැක්වීමෙන් අවිජ්ජාව මූලයි. වෙදනාව අවසානයයි. අපරාන්ත පරපුරින් තණ්හාව මූලයි. ජරාමරණ අවසානයයි ද්විධ වේ. එහි මුල් කොටස දෘෂ්ටි වර්ත වශයෙන් කියන ලදි. අග කොටස තෘෂ්ණා වර්ත වශයෙන් කියන ලදි. දෘෂ්ටි වර්තයන්ගේ අවිජ්ජාවද තෘෂ්ණා වර්තයන්ගේ තණ්හාවද සංසාරයේ නායිකාවෝය. උච්ඡේද දෘෂ්ටිය නැසීම සඳහා හෝ ප්‍රථම ඵලයේ හේතු සිද්දැම්ම ප්‍රකාශයේ ශාස්වත දෘෂ්ටිය නැසීම සඳහා දෙවන. උපන් ජරාමරණ ප්‍රකාශ කිරීමෙන් ගබ්භසෙය්‍යාක වශයෙන් හෝ පෙර ප්‍රකාශ කිරීමෙන් ඕපපාතික වශයෙන් පැසුළු සභ උපත දැක්වීමෙන්

අනිතපච්චුප්පන්නානාගතා වස්ස තයො කාලා. තෙසු පාළියං සරූපතො ආගතවසෙන අවිජ්ජා සඬබාරා වානි ද්වෙ අඩගානි අනිතකාලානි , විඤ්ඤාණාදීනි භවාචසානානි අට්ඨ පච්චුප්පන්නකාලානි, ජාති වෙව ජරාමරණඤ්ච ද්වෙ අනාගතකාලානිති වෙදිතබ්බානි. පුන -

අනිත චතර්මාන අනාගත තුන් කාලය පෙලෙහි ආ ස්වරූපයෙන් අවිජ්ජා සංඛාර අංග දෙක අනිත කාලයයි. විඤ්ඤාණය ආදිකොට භවය අවසන් කොට ඇති අට චතර්මානයයි. ජාති ජරාමරණ දෙක අනාගතයයි දතයුතුය.

හෙතුඵලහෙතුපුබ්බක-නිසංකිචතුහෙදසඬගහඤ්චෙතං;

විසතිආකාරාරං, තිවට්ටමනවට්ඨිතං භමති.

හේ පල හේ පෙරටු - තෙ සද සිව් වේ සභරා

විසි අයුරු තෙවටින් - (නිතර) කැරකේ නොසිටා

ඉති විදිතබ්බං. තස්ස සඬබාරානඤ්ච පටිසංකිචඤ්ඤාණස්ස ව අන්තරා එකො හෙතුඵලසංකි නාම. වෙදනාය ව තණ්හාය ව අන්තරා එකො ඵලහෙතුසංකි නාම. භවස්ස ව ජාතියා ව අන්තරා එකො හෙතුඵලසංකිති. එවමිදං හෙතුඵලහෙතුපුබ්බකනිසංකිති විදිතබ්බං. සංකිතං ආදිපරියොසානවචනීතා පනස්ස වත්තාරො සඬගහා භොත්ති,

සෙයාටීදං – අවිජ්ජාසංඛාරා එකො සංඛගහො, විඤ්ඤාණනාමරූපසලායනනඵස්සවෙදනා දුතියො, තණ්හපාදානභවා තතියො, ජාතිජරාමරණං චතුසොති. එවමීදං චතුහෙදසංඛගහන්ති වෙදිතබ්බං.

මෙසේද දතයුතුය. එහි සංඛාර පටිසංඛි විඤ්ඤාණ අතර එක් හේතුඵල සන්ධියකි. වෙදනා තණ්හා අතර එක් හේතුඵල සන්ධියකි. භව ජාති අතර එක් හේතුඵල සන්ධියකි. මෙසේ මෙය හේතුඵල හේතුපූර්වක තුන් සන්ධියයි දතයුතුය. සන්ධිවල ආදි අවසාන නියමයන් සතරකට සංග්‍රහ වේ. කෙසේද? අවිජ්ජා සංඛාර මූල එකකි. විඤ්ඤාණ නාමරූප සලායනන ඵස්ස වෙදනා දෙවැන්නය. තණ්හා උපාදාන භව තෙවැන්නය. ජාති ජරා මරණ සිව්වැන්නය. මෙසේ මෙය සිව්වෙනිද ඇතැයි දතයුතුය.

අතීත භෙතවො පඤ්ච, ඉදානි ඵලපඤ්චකං;

ඉදානි භෙතවො පඤ්ච, ආයතිං ඵලපඤ්චකන්ති.

අයුහි හේ පසින් - දැන් පල පහ වන්නේ

දැන් හේ පහෙන් මතු - පල පහක් වනු දන්නේ

එතෙහි පන විසතියා ආකාරෙහි අරෙහි විසතිආකාරාරන්නි වෙදිතබ්බං. තස් ‘අතීත භෙතවො පඤ්චා’ති අවිජ්ජා සංඛාරා වානි ඉමෙ තාව ද්වෙ චුක්තා එව. යස්මා පන අවිද්වා පරිතස්සති, පරිතස්සිතො උපාදියති, තස්ස උපාදානපච්චයා භවො, තස්මා තණ්හපාදානභවාපි ගහිතා භොන්ති. තෙනාහ “පුරිමකම්මභවස්මිං මොහො අවිජ්ජා, ආයුහනා සංඛාරා, නිකන්ති තණ්හා, උපගමනං උපාදානං, වෙතනා භවො, ඉමෙ පඤ්ච ධම්මා පුරිමකම්මභවස්මිං ඉධ පටිසංඛියා පච්චයා”ති (පටි. ම. 1.47).

මේ විසිආකාර අරවලින් ගරාදි විසි ආකාරයයි කියා දතයුතුය. එහි අතීත හේතු පස සහ අවිජ්ජා සංඛාර යන දෙක කියන ලද දේමය. නොදැන බිය වේ. බිය වන්නා අල්ලා ගනී. ඒ උපාදාන ප්‍රත්‍යයේ භාවය වේ. එයින් කීභ. පෙර කමර් භවයෙහි මෝහය අවිජ්ජා ආයුහන සංඛාරය. නිකන්තනය කරන තණ්හාව උපගමන වූ උපාදානය, වේතනා කම්මභව වන මේ පංච ධර්ම මෙහි ප්‍රතිසන්ධිය දීමට පෙර භවයෙහි හේතු වේ.

තස් පුරිමකම්මභවස්මින්නි පුරිමෙ කම්මභවෙ, අතීතජාතියං කම්මභවෙ කරියමානෙති අප්‍රො. මොහො අවිජ්ජාති යො තදා දුක්ඛාදිසු මොහො, යෙන මුල්භො කම්මං කරොති, සා අවිජ්ජා. ආයුහනා සංඛාරාති තං කම්මං කරොතො පුරිමවෙතනායො, යථා ‘දානං දස්සාමි’ති චිත්තං උප්පාදෙතො මාසම්පි සංචච්ඡරම්පි දානුපකරණානි සප්පන්තස්ස උප්පන්නා පුරිමවෙතනායො. පටිග්ගාහකානං පන හප්‍රෙ දක්ඛණං පතිට්ඨාපයතො වෙතනා භවොති චූච්චති. එකාවජ්ජනෙසු වා ඡසු ජවනෙසු වෙතනා ආයුහනසංඛාරා නාම. සත්තමා වෙතනා භවො. යා කාවි වා පන වෙතනා භවො, තංසම්පයුත්තා ආයුහනසංඛාරා නාම. නිකන්ති තණ්හාති යා කම්මං කරොත්තස්ස තස්ස ඵලෙ උප්පන්නිභවෙ නිකාමනා පඤ්ඤා සා තණ්හා නාම. උපගමනං උපාදානන්ති යං කම්මං භවස්ස පච්චයභුතං; ‘ඉදං කතො අසුකස්මිං නාම යානෙ කාමෙ සෙවිස්සාමි උච්ඡිජ්ජිස්සාමි’තිආදිනා නයෙන පවත්තං උපගමනං ගහණං පරාමසනං – ඉදං උපාදානං නාම. වෙතනා භවොති ආයුහනාවසානෙ චුත්තවෙතනා භවොති එවමප්‍රො වෙදිතබ්බො.

එහි පෙර භවය යනු පෙර කමර් භවයෙහි. අතීත ජාති කමර් භවයෙහි කරන ලදැයි යන අපර්යය. මුළාව අවිජ්ජාවය. යමෙක් දුක්ඛාදියෙහි මුලාවෙන් යම්කිසි මුළා වී කමර්යක් කරයි. ඒ අවිජ්ජාවය. රැස්කිරීම සංඛාරයයි. ඒ කමර්ය කරන්නාගේ පෙර වේතනාවයි. දානයක් දෙමියි සිත උපදවා මාසයක්ද වසරක්ද දාන උපකරණ සපයා ගන්නා විට උපදින වේතනා පුරිම වේතනා වේ. ප්‍රතිග්‍රාහකයන් ගේ අතේ දාන වස්තුව තබනවිට පහළවන වේතනා භවයයි කියනු ලැබේ. එක ජවනයක හෝ ජවන හයක වේතනා සංඛාර නම් වේ. සත්වන ජවනය වේතනා භව යයි. යම් වේතනා භවයක් වේ නම් ඒ හා සම්ප්‍රයුක්ත වූ රැස්කිරීම සංඛාර නම් වේ. බලවත් ආශාව තෘෂ්ණාවයි. ක්‍රියාවක් කරන්නා එහි ඵලය ගැන ඇතිවන බලවත් ආශාව ප්‍රාපර්නා එය තණ්හා නම් වේ. එළඹීම උපාදානය භවයට හේතුව යම් කමර්යක් කොට අසවල් ස්ථානයෙහි කාමයන් සේවනය කරමියි උච්ඡිජ්ජිස්සාමි ආදි නයින් පවතින උපගමනය උපාදානයයි. වේතනා භවනම් ආයුහනාවසානයේ කියන ලද වේතනා භවයයි මෙසේ අපර්යය දතයුතුය.

‘ඉදානි ඵලපඤ්චක’න්ති විඤ්ඤාණාදි වෙදනාවසානං පාළියං ආගතමෙව. යථාහ “ඉධ පටිසංඛි විඤ්ඤාණං, ඔක්කන්ති නාමරූපං, පසාදො ආයතනං, චුට්ඨො එස්සො, වෙදයිතං වෙදනා ඉමෙ පඤ්ච ධම්මා ඉධුපපන්නිභවස්මිං පුරෙකතස්ස කම්මස්ස පච්චයා”ති (පටි. ම. 1.47). තස් පටිසංඛි විඤ්ඤාණන්ති යං භවන්තරපටිසංඛිතවසෙන

උප්පත්තන්තා පටිසන්ධි වුවහි, තං විඤ්ඤාණං. ඔක්කන්ති නාමරූපන්ති යා ගබ්භෙ රූපාරූපධම්මානං. ඔක්කන්ති, ආගන්තුකා පටිසන්ධි විය – ඉදං නාමරූපං. පසාදො ආයතනන්ති ඉදං චක්ඛාදිපඤ්චායතනවසෙන වුත්තං. චූට්ඨො එස්සොති යො ආරම්මණං. චූට්ඨො චූසන්තො උප්පත්තො – අයං එස්සො. වෙදයිතං වෙදනාති යං පටිසන්ධිවිඤ්ඤාණෙන වා සළායතනපච්චයෙන වා එස්සෙන සහුප්පන්තං විපාකවෙදයිතං, සා වෙදනාති එවමසො වෙදිතබ්බො.

දැන් පල පස යයි විඤ්ඤාණාදිය වෙදනා අවසන්කොට අති පෙලෙහි ආවේය යථා:- මෙහි ප්‍රතිසන්ධි විඤ්ඤාණ වේ. පිහිටීම නාමරූපයයි. ප්‍රසාදය ආයතනයයි. පහස ස්පශ්‍රයයි. විදින දෙය වෙදනාවය. මේ පස්දහම් මෙම උප්පත්ති භවයෙහි පෙර කරන ලද කමර්ගේ හේතුවෙන් එහි ප්‍රතිසන්ධි විඤ්ඤාණය භව අතර ගැලපීම වශයෙන් උපන් බැවින් පටිසන්ධි යයි කියනු ලැබේ. ඒ විඤ්ඤාණය පටිසන්ධි විඤ්ඤාණයයි. ඔක්කන්ති නාමරූපයයි යම් තැනෙක රූපාරූප ධමර් (බැසගතියි) පිහිටයි. පැමිණ පිවිසීමක් මෙන්ය. මේ නාමරූප ආයතන ප්‍රසාදයන් චක්ඛු ආදි ආයතන පහ වශයෙන් කියන ලදි. පහස ස්පශ්‍රයයි. යමක් අරමුණ ස්පශ්‍ර කරන ලද්දේ ස්පශ්‍ර උපන්නේ මේ ස්පශ්‍රයෙනි. විදීම වෙදනා යයි. ප්‍රතිසන්ධි විඤ්ඤාණය සමග හෝ සළායතන සමග හෝ ස්පශ්‍රය සමග උපන් යම් විපාක විදීමක් වෙද එය වෙදනාව යයි අථර් දනුයුතුය.

‘ඉදානි හෙතෙවො පඤ්චා’ති තණ්හාදයො පාළියං. ආගතාව තණ්හුපාදානභවා. භවෙ පන ගහිතෙ තස්ස පුබ්බභාගා තංසම්පයුත්තා වා සඨ්ඛාරා ගහිතාව හොන්ති, තණ්හුපාදානග්ගහණෙන ච තංසම්පයුත්තා, යාය වා මුල්ලො කම්මං කරොති සා අවිජ්ජා ගහිතාව හොතිති එවං පඤ්ච. තෙනාහ “ඉධ පරිපක්කන්තා ආයතනානං මොහො අවිජ්ජා, ආයුහනා සඨ්ඛාරා, නිකන්ති තණ්හා, උපගමනං උපාදානං, චෙතනා භවො. ඉමෙ පඤ්ච ධම්මා ඉධ කම්මභවස්මිං ආයතිං පටිසන්ධියා පච්චයා”ති (පටි. ම. 1.47). තඤ්ඤා ඉධ පරිපක්කන්තා ආයතනානන්ති පරිපක්කායතනස්ස කම්මකරණකාලෙ සම්මොහො දස්සිතො. සෙසං උත්තානමෙව.

ඉදානි හේතුවො පංච යයි පෙලෙහි ආ තණ්හා උපාදාන භව. භව ගැනීමෙන් එහි පෙර භාගය වූ එය සමග වූ හෝ සංඛාරද ගත්තා වේ. තණ්හුපාදාන ගැනීමෙන් එය සමග වූ හෝ යමකින් මුලාවි කමර් කරයිද ඒ අවිජ්ජාව සමග වේ. මෙසේ පහකි. එනම් තණ්හා උපාදාන භව සංඛාර අවිජ්ජා යනුයි. එයින් කිහි. මෙහි පරිපාකයට ගිය බැවින් ආයතන යයි. පරිපාක ආයතනයෙහි කමර් කරන ලෙස මුලාව දක්වන ලදි. සෙස්ස කියන ලදි.

‘ආයතිං ඵලපඤ්චක’න්ති විඤ්ඤාණාදීනි පඤ්ච. තානි ජාතිග්ගහණෙන වුත්තානි. ජරාමරණං පන තෙසංයෙව ජරාමරණං. තෙනාහ “ආයතිං පටිසන්ධි විඤ්ඤාණං, ඔක්කන්ති නාමරූපං, පසාදො ආයතනං, චූට්ඨො එස්සො, වෙදයිතං වෙදනා. ඉමෙ පඤ්ච ධම්මා ආයතිං උපපත්තිභවස්මිං ඉධ කතස්ස කම්මස්ස පච්චයා”ති (පටි. ම. 1.47). එවමිදං විසතිආකාරාරං හොති.

ආයතිං ඵලං පංචකං යනු විඤ්ඤාණාදි පසය. ඒවා ජාති ගැනීමෙන් කියන ලදි. ජරාමරණ ඒවායේම ජරාමරණ වේ. එයින් කිහි. ආයතිං පටිසන්ධි විඤ්ඤාණං, ඔක්කන්ති නාමරූපං, පසාදො ආයතනං, චූට්ඨො එස්සො, වෙදයිතං වෙදනා. මෙසේ මේ පස් ධමර් අනාගත උප්පත්ති භවයෙහි මෙහි කරන ලද කමර්ගේ හේතුවයි. මෙසේ මෙය විසිආකාර වේ.

තඤ්ඤා පුරිමභවස්මිං පඤ්ච කම්මසම්භාරා, එතරහි පඤ්ච විපාකසම්භාරා, එතරහි පඤ්ච කම්මසම්භාරා, අනාගතෙ පඤ්ච විපාකධම්මානි දස ධම්මා කම්මං, දස විපාකොති. ද්විසු යානෙසු කම්මං කම්මං නාම, ද්විසු යානෙසු විපාකො විපාකො නාමාති සබ්බම්පෙතං භවචක්කං පච්චයාකාරවට්ටං කම්මඤ්චෙව කම්මවිපාකො ව. තථා ද්විසු යානෙසු කම්මං කම්මසඨ්ඛෙපො, ද්විසු යානෙසු විපාකො විපාකසඨ්ඛෙපොති සබ්බම්පෙතං කම්මසඨ්ඛෙපො වෙව විපාකසඨ්ඛෙපො ව. ද්විසු යානෙසු කම්මං කම්මවට්ටං, ද්විසු යානෙසු විපාකො විපාකවට්ටන්ති සබ්බම්පෙතං කම්මවට්ටඤ්චෙව විපාකවට්ටඤ්ච. තථා ද්විසු යානෙසු කම්මං කම්මභවො, ද්විසු යානෙසු විපාකො විපාකභවොති සබ්බම්පෙතං කම්මභවො වෙව විපාකභවො ව. ද්විසු යානෙසු කම්මං කම්මපචන්තං, ද්විසු යානෙසු විපාකො විපාකපචන්තන්ති සබ්බම්පෙතං කම්මපචන්තඤ්චෙව විපාකපචන්තඤ්ච. තථා ද්විසු යානෙසු කම්මං කම්මසන්තති, ද්විසු විපාකො විපාකසන්තති සබ්බම්පෙතං කම්මසන්තති වෙව විපාකසන්තති ව. ද්විසු යානෙසු කම්මං කිරියා නාම, ද්විසු විපාකො කිරියාඵලං නාමාති සබ්බම්පෙතං කිරියා වෙව කිරියාඵලඤ්චාති.

එහි පෙර භවයෙහි පහ කම්ම සම්භාරයෙන් දැන් විපාක පහකි. දැන් කම්ම සම්භාරයෙන් අනාගතයෙහි විපාක ධමර් පහයයි දසධමර් කමර් වේ. දස විපාකය ස්ථාන දෙකක කම්මං කම්මං නාම වේ. ස්ථාන දෙකක විපාකො විපාකො

නාම වේ. සියල්ල භව වෘත්තය. ප්‍රත්‍යයාකාර වෘත්තය. කමර්‍යද කමර් විපාකයද වේ. එසේම දෙපලක කමර්‍ය කමර් සංක්‍ෂේපයකි. දෙපලක විපාකය විපාක සංක්‍ෂේපයයි. මේ සියල්ල කම්ම සංඛෙප හා විපාක සංඛෙප වේ. දෙපලක කමර්‍ය කම්ම වට්ටය. දෙපලක විපාකය විපාක වට්ටය. මේ සියල්ල කම්ම වට්ටද විපාක වට්ටද වේ. එසේම දෙපලක කමර්‍ය කමර් භවයද දෙපලක විපාකය විපාක භවයද මේ සියල්ල කම්ම භව හා විපාක භව වේ. දෙපලක කමර්‍යද කමර් පවත්තනයද දෙපලක විපාකයද විපාක පවත්තනයද මේ සියල්ල කම්ම පවත්තන විපාක පවත්තනයද වේ. එසේම දෙපලක කම්ම කම්ම සන්නති දෙපලක විපාක විපාක සන්නති වේ. සියල්ල කම්ම සන්නති ද විපාක සන්නති ද වේ. දෙපලක කම්ම කිරියා නම්. දෙපලක විපාකය කිරියා පල නමැයි මේ සියල්ල කිරියාවද පලයද වේ.

එවං සමුප්පන්නම්දං සහෙතුකං,

දුක්ඛං අනිච්චං චලමිත්තරද්ධුවං;

ධම්මෙහි ධම්මා පහවන්නි හෙතුසො,

න හෙත්ථ අත්තාව පරොව විජ්ජති.

මේවා උපන්නේ ද සහේතුවෙන්ම වේ

දුක්ඛා අනිත්මය් නැත නිත් බවක් ද යම්

හේතු නියාමය් මෙ දහම් ද වන්නෙ නම්

නැත්තේ තමාවත් වෙන යම් අයෙක් ද හෝ

ධම්මා ධම්මෙ සඤ්ජනෙන්නි, හෙතුසම්භාරපච්චයා;

හෙතුනඤ්ච නිරොධාය, ධම්මො බුද්ධෙන දෙසිතො;

හෙතුසු උපරුද්ධෙසු, ජින්නං වට්ටං න වට්ටති.

හේතු රූප පස වී - දහමින් දහම් උපදී

නැවතුම පිණිස හේ - දෙසිණි දහම් බුදුරදුන්

හේතු නැවතුණු පසු - බිඳි සසර යළි නොවැටේ

එවං දුක්ඛන්තකිරියාය, බ්‍රහ්මවර්ගිධ විජ්ජති;

සත්තෙ ච නුපලබ්භන්තෙ, නෙවුච්ඡෙදො න සස්සතං.

බලසර ඇත මෙහි - දුක් කෙළවර කිරීමට

සතුන් නොලැබේ උස් - සෙද සස්සත ද නැත එහි

නිවට්ටමනවට්ඨිතං හමතීති එත්ථ පන සඤ්චාරභවා කම්මවට්ටං, අවිජ්ජාතණ්හුපාදානානි කිලෙසවට්ටං, විඤ්ඤාණනාමරූපසලායතනඵස්සවෙදනා විපාකවට්ටන්ති ඉමෙහි තීහි වට්ටෙහි නිවට්ටමිදං භවචක්කං යාව කිලෙසවට්ටං න උපවිජ්ජිතානි තාව අනුපවිජින්නපච්චයත්තා අනවට්ඨිතං පුනප්පුනං පරිවට්ටනතො හමතියෙවානි වෙදිතබ්බං.

ත්‍රිවෘත්තිය නොනැවති කැරකේය යන මෙහි සංඛාර භවය කමර් වෘත්තන වේ. අවිජ්ජා තණ්හා උපාදාන ක්ලේශ වෘත්ත වේ. විඤ්ඤාණ නාමරූප සලායතන ඵස්ස වෙදනා විපාක වෘත්ත වේ. මේ වෘත්ත තුනෙන් මේ භව චක්‍රය නිපරිවෘත්ත වේ. ක්ලේශ වෘත්තය නිවෙනතුරු නොසිදේ. හේතු තිබෙන තාක් නොසිදී නොනැවති භ්‍රමණය වේයයි දතයුතුය.

තයිදමෙවං හමමානං -

එය මෙසේ භ්‍රමණය වෙමින් :-

සම්පූර්ණවනො කිව්වා, වාරණ උපමාහි ව;

ගම්භීර්‍යයනෙදා ව, විඤ්ඤාතබ්බං යථාරහං.

කිස සස්වලින් එයි - වරණ උවමින් ගැඹරින්

නය බෙදුම් මෙහි එන - සුදුසු ලෙස දැනගන්නේ

තත්‍ය යස්මා කුසලාකුසලකම්මං අවිශේෂයෙන් සමුදයසම්චන්ති සම්චට්ඨිතභිගෙ චුත්තං, තස්මා අවිජ්ජාපච්චයා සංඛාරාති අවිජ්ජාය සංඛාරා දුතියසම්චප්පහවං දුතියසම්චං, සංඛාරෙහි විඤ්ඤාණං දුතියසම්චප්පහවං පට්ඨසම්චං, විඤ්ඤාණාදිති නාමරූපාදිති විපාකවේදනාපරියොසානාති පට්ඨසම්චප්පහවං පට්ඨසම්චං, වේදනාය තණ්හා පට්ඨසම්චප්පහවං දුතියසම්චං, තණ්හාය උපාදානං දුතියසම්චප්පහවං දුතියසම්චං, උපාදානතො භවො දුතියසම්චප්පහවං පට්ඨදුතියසම්චද්වයං, භවතො ජාති දුතියසම්චප්පහවං පට්ඨසම්චං, ජාතියා ජරාමරණං පට්ඨසම්චප්පහවං පට්ඨසම්චන්ති. එවං තාවිදං ‘සම්චප්පහවනො’ විඤ්ඤාතබ්බං යථාරහං.

එහි කුසලාකුසල කම්ම අවිශේෂයෙන් සමුදය සත්‍ය යයි සම්ච විභංගයෙහි කියන ලදි. එහෙයින් අවිජ්ජා පච්චයා සංඛාරා යන අවිද්‍යාවෙන් සංඛාරයේ දෙවන සත්‍යය ප්‍රභව කොට ඇති දෙවන සත්‍යයයි. සංඛාරයන්ගෙන් විඤ්ඤාණය දෙවන සත්‍යය ප්‍රභව කොට ඇති පළමුවන සත්‍යයයි. විඤ්ඤාණාදියෙන් නාමරූපාදිය විපාක වේදනා අවසන්කොට ඇති ප්‍රථම සත්‍යය ප්‍රභව කොට ඇති ප්‍රථම සත්‍යයයි. වේදනාවෙන් තණ්හාව ප්‍රථම සත්‍යය ප්‍රභව කොට ඇති දෙවන සත්‍යයයි. තණ්හාවෙන් උපාදාන දෙවන සත්‍යය ප්‍රභවකොට ඇති දෙවන සත්‍යයයි. උපාදානයෙන් භවය දෙවන සත්‍යය ප්‍රභවකොට ඇති පළමුවන දෙවන සත්‍ය දෙකයි. භවයෙන් ජාති දෙවන සත්‍යය ප්‍රභවකොට ඇති පළමුවන සත්‍යයයි. ජාතියෙන් ජරාමරණ ප්‍රථම සත්‍යය ප්‍රභවකොට ඇති ප්‍රථම සත්‍යයයි. මෙසේ සත්‍ය ප්‍රභවයන් සුදුසු පරිදි දකුණුය.

යස්මා පනෙත්‍ය අවිජ්ජා චක්ඛුසු ච සත්තෙ සම්මොහෙති පච්චයො ච හොති සංඛාරානං පාත්‍රභාවාය, තථා සංඛාරා සංඛිඤ්ඤා අභිසංඛිඤ්ඤාතෙති පච්චයා ච හොන්ති විඤ්ඤාණස්ස, විඤ්ඤාණමපි චක්ඛුසුසු පටිජානාති පච්චයො ච හොති නාමරූපස්ස, නාමරූපමපි අඤ්ඤාමඤ්ඤාසු උපත්‍ථමහෙති පච්චයො ච හොති සලායතනස්ස, සලායතනමපි සවිසයෙ ච චන්තති පච්චයො ච හොති එස්සස්ස, එස්සොපි ආරම්මණසු චුසති පච්චයො ච හොති වේදනාය, වේදනාපි ආරම්මණරසසු අනුභවති පච්චයො ච හොති තණ්හාය, තණ්හාපි රජ්ජනියෙ ධම්මෙ රජ්ජනි පච්චයො ච හොති උපාදානස්ස, උපාදානමපි උපාදානියෙ ධම්මෙ උපාදානි පච්චයො ච හොති භවස්ස, භවොපි නානාගතිසු ච වික්ඛිපති පච්චයො ච හොති ජාතියා, ජාතියි ඛ්‍යාතං ච ජනෙති තෙසං අභිනිබ්බන්තිභාවෙන පචන්තතා පච්චයො ච හොති ජරාමරණස්ස, ජරාමරණමපි ඛ්‍යාතං පාකභෙදභාවසු අධිතිට්ඨති පච්චයො ච හොති භවන්තරපාත්‍රභාවාය සොකාදිනං අධිට්ඨානන්තා, තස්මා සංඛිඤ්ඤා ද්විධා පවත්ත ‘කිච්චනො’පි ඉදං විඤ්ඤාතබ්බං යථාරහං.

මෙහි අවිජ්ජා වස්තු පවතින විට මුළාවෙයි. සංඛාරයන්ගේ පහළවීමට ප්‍රත්‍යය ද වේ. එසේම සංඛාර සංඛිත ධර්ම අභිසංස්කරණය කරයි. විඤ්ඤාණයට ප්‍රත්‍යය ද වේ. විඤ්ඤාණයද වස්තු දැන ගනී. නාමරූපයට ප්‍රත්‍යය ද වේ. නාමරූප ඔවුනොවුන්ට උපස්ථම්භ වේ. සලායතනයට ප්‍රත්‍යය ද වේ. සලායතන ස්ව විෂයෙහි පවතී. ස්පශ්‍රයට ප්‍රත්‍යය ද වේ. එස්ස අරමුණු ස්පශ්‍ර කරයි. වේදනාවට ප්‍රත්‍යය ද වේ. වේදනාව අරමුණු රසය අනුභව කරයි. තණ්හාවට ප්‍රත්‍යය ද වේ. තණ්හාව ද ඇලිය යුතු දහමෙහි ඇල්. උපාදානයට ප්‍රත්‍යය ද වේ. උපාදානය ද අල්වාගත යුතු ධර්ම අල්ලා ගනී. භවයට ප්‍රත්‍යය ද වේ. භවයද නානා ගති විසුරුවයි. ජාතියට ප්‍රත්‍යය ද වේ. ජාතිය ද ස්කන්ධයන් උපදවයි. ඔවුන්ගේ ඉපදීම් භවයෙන් පවතින ප්‍රත්‍යය ද ජරාමරණවලට වේ. ජරාමරණද ස්කන්ධවල විපාක හේද භවය ද පිහිටුවයි. භවන්තර සෝකාදිය පහළවීමට ප්‍රත්‍යය ද වේ. එහෙයින් නාම පදයකම දෙවිධියකින් පවතින කෘත්‍යයන්ද සුදුසු පරිදි දකුණුය.

යස්මා වෙත්‍ය “අවිජ්ජාපච්චයා සංඛාරා”ති ඉදං කාරකදස්සනතිවාරණං, “සංඛාරාපච්චයා විඤ්ඤාණං”න්ති අත්තසංඛිඤ්ඤාතෙතිදස්සනතිවාරණං, “විඤ්ඤාණපච්චයා නාමරූප”න්ති අත්තාතිපරිකප්පිතචක්ඛුසුභෙදදස්සනතො සනසඤ්ඤාතිවාරණං, “නාමරූපපච්චයා සලායතන”න්තිආදියු “අත්තා පස්සති...පෙ... විජානාති චුසති වේදයති තණ්හියති උපාදියති භවති ජාතියි ජීයති මීයති”ති එවමාදිදස්සනතිවාරණං, තස්මා මිච්ඡාදස්සනතිවාරණතොපෙනං භවට්ඨකං ‘නිවාරණතො’ විඤ්ඤාතබ්බං යථාරහං.

මෙහි “අවිජ්ජා පච්චයා සංඛාරා” යන මෙය කාරකයකු දැක්වීම වැළැක්විය. විඤ්ඤාණය යනු ආත්ම සංක්‍රමණ දැකීම වැළැක්වීම සඳහාය. විඤ්ඤාණ පච්චයා නාමරූප යනු ආත්මය යයි පරිකල්පනය කරන වස්තුවල බිඳීම දැක්වීම වශයෙනි. නාමරූප පච්චයා සළායතනං ආදියෙහි ආත්මය දකී. දැනගනියි. ස්පශ්‍ර කරයි. විඳියි. ආශා කරයි. දැඩිසේ ගනියි. වෙයි. උපදියි. දිරයි. මැරෙයි යන මේ ආදී දැකීම නිවරණයටයි. එනිසා මිථ්‍යා දැකීම් වැළැක්වීමෙන් ද මේ භවචක්‍රය සුදුසු ලෙස දැනගත යුතුය.

යස්මා පනෙත්ථ සලක්ඛණසාමඤ්ඤලක්ඛණවසෙන ධම්මානං අදස්සනතො අක්කො විය අවිජ්ජා, අක්කස්ස උපක්ඛලනං විය අවිජ්ජාපච්චයා සංඛාරා, උපක්ඛලිතස්ස පනනං විය සංඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං, පතිතස්ස ගණ්ඩපාතුභාවො විය විඤ්ඤාණපච්චයා නාමරූපං, ගණ්ඩභෙදපිළකා විය නාමරූපපච්චයා සළායතනං, ගණ්ඩපිළකාසට්ටනං විය සළායතනපච්චයා එස්සො, සට්ටනදුක්ඛං විය එස්සපච්චයා වෙදනා, දුක්ඛස්ස පටිකාරාහිලාසො විය වෙදනාපච්චයා තණ්හා, පටිකාරාහිලාසෙන අසප්පායග්ගහණං විය තණ්හාපච්චයා උපාදානං, උපාදින්නඅසප්පායාලෙපනං විය උපාදානපච්චයා භවො, අසප්පායාලෙපනෙන ගණ්ඩවිකාරපාතුභාවො විය භවපච්චයා ජාති, ගණ්ඩවිකාරතො ගණ්ඩභෙදො විය ජාතිපච්චයා ජරාමරණං.

යම් භෙයකින් මෙහි ස්වලක්ෂණ (බාහිර) සාමඤ්ඤ ලක්ෂණ (අනාගාමී) වශයෙන් ධම්මයන් (ස්වභාවය) නොදැකීමෙන් අවිජ්ජාව අත්බවක් මෙනි. අත්බවයාගේ බාහිර ලක්ෂණ මෙනි. අවිජ්ජා පච්චයා සංඛාරා. හැපී වැටීම් මෙහි සංඛාර පච්චයා විඤ්ඤාණං. විඤ්ඤාණ පච්චයා නාමරූප යනු වැටී පොලක් (ගඩුවක්) පහළවූවා මෙනි. නාමරූප පච්චයා සළායතන යනු ගඩුව බිඳී පිළාවන් (බිබිලි) මෙනි. සළායතන පච්චයා එස්ස බිබිලි ගැටීමක් මෙනි. එස්ස පච්චයා වේදනාව ගැටීම් දුක්ඛ මෙනි. වේදනා පච්චයා තණ්හා දුක්ඛ ප්‍රතිකාරයක් මෙනි. තණ්හා පච්චයා උපාදාන ප්‍රතිකාරය සඳහා අපත්‍ය ආලේපනයක් මෙනි. උපාදාන පච්චයා භව අපත්‍ය ලේපනයෙන් ගඩුවේ විකාර මතු වූවා මෙනි. භව පච්චයා ජාති ගඩුව බිඳීමක් මෙනි. ජාති පච්චයා ජරාමරණං.

යස්මා චා පනෙත්ථ අවිජ්ජා අප්පට්ඨපත්තිමිච්ඡාපට්ඨපත්තිභාවෙන සත්තෙ අභිභවති පටලං විය අක්ඛිති, තදභිභූතො ච බාලො පොනොබ්භවිකෙහි සංඛාරෙහි අත්තානං වෙයෙති කොසකාරකිම් විය කොසප්පදෙසෙහි, සංඛාරපරිග්ගහිතං විඤ්ඤාණං ගතීසු පතිට්ඨං ලහති පරිණායකපරිග්ගහිතො විය රාජකුමාරො රජපෙ, උපපත්තිනිමිත්තං පරිකප්පනතො විඤ්ඤාණං පටිසක්ඛියං අනෙකප්පකාරං නාමරූපං අභිනිබ්බන්තෙති මායාකාරො විය මායං, නාමරූපෙ පතිට්ඨිතං සළායතනං චුද්ධං විරුල්හිං වෙපුල්ලං පාපුණාති සුභුමියං පතිට්ඨිතො වනප්පගුම්ඛො විය, ආයතනසට්ටනතො එස්සො ජායති අරණිසහිතාහිමද්දනතො අග්ගි විය, එස්සෙන චුට්ඨස්ස වෙදනා පාතුභවති අග්ගිනා චුට්ඨස්ස ධාහො විය, වෙදයමානස්ස තණ්හා වඩ්ඪති ලොණුදකං පිටතො පිපාසා විය, තසිතො භවෙසු අභිලාසං කරොති පිපාසිතො විය පානියෙ, තදස්සුපාදානං උපාදානෙන භවං උපාදියති ආමිසලොභෙන මච්ඡො ලෙසිසං විය, භවෙ සති ජාති භොති බිපෙ සති අඩකුරො විය, ජාතස්ස අවස්සං ජරාමරණං උප්පන්නස්ස රුක්ඛස්ස පනනං විය, තස්මා එවං ‘උපමාහි’ පෙනං භවචක්කං විඤ්ඤාතබ්බං යථාරහං.

අවිජ්ජාව අප්‍රතිපත්ති මිථ්‍යා ප්‍රතිපත්ති සත්ත්වයන් අභිභවනය කරයි. ඇසෙහි පටලයක් මෙනි. එයින් යුතුව මෝඩයින් පුනහර්ව සංඛාරවලින් ආත්මය වෙළෙයි. කෝෂාකාර පණුවකු මෙනි. සංඛාරයෙන් යුක්ත විඤ්ඤාණය ගතිවල ප්‍රතිෂ්ඨාව ලබයි. රජ කුමරෙක් රාජ්‍යයෙහි පරිත්‍යාග කරන්නායෙන් යුක්ත වූවා මෙනි. උත්පත්ති නිමිත්ත පරිකල්පනය කරන විඤ්ඤාණය ප්‍රතිසන්ධියෙහි අනෙකප්‍රකාර නාමරූප නිපදවන්නේ විජ්ජාකාරයෙකු කරන මායාව මෙනි. නාමරූපයෙහි පිහිටි සළායතන වෘද්ධිය විසාල බවට විපුල බවට පැමිණේ. සශ්‍රීක බිමක පිහිටි වන ගොමුවක් මෙනි. ආයතන ගැටුමෙන් ස්පශ්‍රයට ඇතිවන්නේ අරණි (ගිහිගානා දඩු) වලින් ගින්න මෙනි. ස්පශ්‍රයෙන් ස්පශ්‍ර වුවහුට වේදනාව ඇති වීමෙන් ගින්නෙන් ඇතිවන දැවිල්ල මෙනි. විඳින්නාට තෘෂ්ණාව ඇතිවන්නේ ලුණුවතර බොන්නාට පිපාසය ඇතිවන්නා සේය. තැවෙන්නාහු භවයෙහි අභිලාශ ඇති කරවමින් ජලයෙහි පිපාස වූවන් මෙනි. උපාදානයෙන් භවය ඇතිවන්නේ ආමිස ලෝභයෙන් මසකු බිලියෙහි මෙනි. භවය ඇතිවීම ජාතිය වේ. බිජය ඇතිවීම අංකුරය මෙනි. උපන්නාහුට මරණය භටගත් ගසක් වැටෙන්නා සේය. එහෙයින් උපමාවලින් සුදුසු ලෙස භවචක්‍රය දැනගත යුතුය.

යස්මා ච භගවතා අක්කතොපි ධම්මතොපි දෙසනාතොපි පටිවෙධතොපි ගම්භිරභාවං සක්ඛාය “ගම්භිරො වායං, ආනඤ්ඤා, පටිවිච්ඡාප්පාදො ගම්භිරාවභාසො චා”ති (දී. නි. 2.95; සං. නි. 2.60) චුත්තං, තස්මා ‘ගම්භිරභෙදතො’පෙනං භවචක්කං විඤ්ඤාතබ්බං යථාරහං.

භාග්‍යවතුන් වහන්සේ අපරි ධර් දේශනා ප්‍රතිවේද වශයෙන් ගැඹුරු බව උදෙසා “ආනන්දය, මේ පටිච්ච සමුප්පාදය ගැඹුරුය. ගැඹුරු බවින් අවභාසය” (බබළයි) කීහ. එහෙයින් ගැඹුරු බැවින් ද මේ හව වක්‍රය දැනගත යුතුය.

තස්මා යස්මා න ජාතිතො ජරාමරණං න භොති, න ච ජාතිං විනා අඤ්ඤාතො භොති, ඉක්ඤ්ඤාතො ජාතිතො සමුදාගච්ඡතිති එවං ජාතිපච්චයසමුදාගතට්ඨස්ස දුරවබ්බොධනීයතො ජරාමරණස්ස ජාතිපච්චයසමිභූතසමුදාගතට්ඨො ගම්භිරො, තථා ජාතියා හවපච්චය...පෙ... සඬ්ඛාරානං අවිජ්ජාපච්චයසමිභූතසමුදාගතට්ඨො ගම්භිරො, තස්මා ඉදං හවචක්කං අක්භම්භිරන්ති. අයං තාවෙක්ඛ ‘අක්භම්භිරතා’ හෙතුඵලඤ්ඤි අකොති වුවිති, යථාහ “හෙතුඵලෙ ඤාණං අක්භම්භිරිදා”ති (විභ. 720).

එහි ජාති නොමැති නම් ජරාමරණ නැත. ජාතිය හැර අනිකක් නොවේ. මෙසේද ජාතියෙන් හටගනී යයි යන ජාති ප්‍රත්‍යයෙන් හටගත්තහුට දුරවබ්බොධනීය බැවින් ජරාමරණයේ ජාති ප්‍රත්‍යයෙන් හටගත්තේ ගැඹුරුය. එසේම ජාතියෙන් හව ප්‍රත්‍යයෙන් සංඛාරයන්ගේ අවිජ්ජා ප්‍රත්‍ය හෝ හටගත්තේ ගැඹුරුය. එනිසා මේ හව වක්‍රය අපරි ගම්භිරය. මෙහි එහි අපරි ගම්භිරතාව හේතුඵලයෙහි අපරියයි කියනු ලැබේ. යථාහ:- “හේතුඵලෙ ඤාණං අක්භම්භිරිදා” හේතුඵලයෙහි ඤාණය අපරි ප්‍රතිසම්භිරිදාවය

යස්මා පන යෙනාකාරෙන යදවත්ථා ච අවිජ්ජා තෙසං තෙසං සඬ්ඛාරානං පච්චයො භොති, තස්ස දුරවබ්බොධනීයතො අවිජ්ජාස සඬ්ඛාරානං පච්චයට්ඨො ගම්භිරො, තථා සඬ්ඛාරානං...පෙ... ජාතියා ජරාමරණස්ස පච්චයට්ඨො ගම්භිරො, තස්මා ඉදං හවචක්කං ධම්මගම්භිරන්ති අයමෙක්ඛ ‘ධම්මගම්භිරතා’ හෙතුතො හි ධම්මොති නාමං, යථාහ “හෙතුම්භි ඤාණං ධම්මපටිසම්භිරිදා”ති.

යම් භෙයකින් යම් ආකාරයකින් යාවත් වූ අවිජ්ජාව ඒ ඒ සංඛාරයන්ට ප්‍රත්‍ය වේද? එහි දුරවබ්බොධ හෙයින් අවිජ්ජාවෙන් සංඛාරවලට ප්‍රත්‍යවීම ගැඹුරුය. එසේම සංඛාරවලට..... ජාතියෙන් ජරාමරණවලට ප්‍රත්‍යවීම ගැඹුරුය. එනිසා මේ හව වක්‍රය ගැඹුරුය. මෙය මෙහි ධර් ගම්භිරතාවය. හේතු ධර්මයේ නමකි. කීහ. “හේතුම්භි ඤාණං ධම්මපටිසම්භිරිදා” යන හේතුවෙහි ඤාණය ධර්ම පටිසම්භිරිදාවය.

යස්මා චස්ස තෙන තෙන කාරණෙන තථා තථා පචත්තෙතබ්බත්තා දෙසනාපි ගම්භිරා, න තස්මා සබ්බඤ්ඤාතඤාණතො අඤ්ඤා ඤාණං පතිට්ඨං ලභති, තථා හෙතං කස්චි සුත්තෙ අනුලොමතො, කස්චි පටිලොමතො; කස්චි අනුලොමපටිලොමතො, කස්චි වෙමජ්ඣුතො පට්ඨාය අනුලොමතො වා පටිලොමතො වා, කස්චි තිසස්සිවතුසඬ්ඛෙපං, කස්චි ද්විසස්සිවතුසඬ්ඛෙපං, කස්චි එකසස්සිවතුසඬ්ඛෙපං දෙසිතං, තස්මා ඉදං හවචක්කං දෙසනාගම්භිරන්ති අයං දෙසනාගම්භිරතා.

ඒ ඒ හේතුවෙන් ඒ ඒ පැවතිය යුතු නිසා දේශනාවද ගැඹුරුය. එහි සවර්ඤ ඤාණය හැර වෙන ඤාණයක් ප්‍රතිෂ්ඨාව නොලබයි. එසේම කිසියම් සුත්‍රයක අනුලෝම වශයෙනි. කිසියම් සුත්‍රයක ප්‍රතිලෝම වශයෙනි. කිසිවක අනුලෝම පටිලෝම වශයෙනි. කිසිවක මැද සිට අනුලෝම වශයෙන් හෝ පටිලෝම වශයෙනි. කිසිවක ත්‍රිසන්ධිය සතර සංකේපය. කිසිවක ත්‍රිසන්ධි ත්‍රිසංඛෙපය. කිසිවක ඒකසන්ධි ද්විසංඛෙපය. ඒ නිසා මේ හව වක්‍රය දේශනා ගම්භිරය. මෙය දේශනා ගම්භිරතාවයි.

යස්මා පනෙක්ඛ යො අවිජ්ජාදීනං සභාවො, යෙන පටිච්චද්ධෙන අවිජ්ජාදයො ධම්මා සලක්ඛණතො පටිච්චද්ධා භොන්ති, සො දුප්පරියොගාහත්තා ගම්භිරො, තස්මා ඉදං හවචක්කං පටිච්චගම්භිරං. තථා හෙත්ථ අවිජ්ජාය අඤ්ඤාණාදස්සනසච්චාසම්පට්ඨෙට්ඨො ගම්භිරො, සඬ්ඛාරානං අභිසඬ්ඛරණායුහනසරාගච්චරාගට්ඨො, විඤ්ඤාණස්ස සුඤ්ඤාතඅබ්‍යාපාරඅසඬ්ඛන්තිපටිසස්සිපාතුභාවට්ඨො , නාමරූපස්ස එකුප්පාදවිතිබ්බොගාච්චිතිබ්බොගනමනරූප්පනට්ඨො, සළායතනස්ස අධිපතිලොකද්වාරබ්බන්තවිසයවිසයිභාවට්ඨො, එස්සස්ස චුස්සනසඬ්ඛට්ඨනසඬ්ඛනිසන්තිපාතට්ඨො, වේදනාය ආරම්මණරසානුභවනසුඛදුක්ඛමජ්ඣක්ඛන්තභාවනිජ්ජිවෙද්ධිතට්ඨො, තණ්හාය අභිනද්ධිතජ්ඣෙසාසානසරිතාලතානදිතණ්හාසමුද්දදුප්පුරණට්ඨො, උපාදානස්ස ආදානග්ගහණාහිතිවෙසපරාමාසදුරුතික්කමනට්ඨො, හවස්ස ආයුහනාභිසඬ්ඛරණයොනිගනිධිතිතිවාසෙසු බ්පනට්ඨො, ජාතියා ජාතිසඤ්ජාතිඔක්කන්තිතිබ්බන්තිපාතුභාවට්ඨො, ජරාමරණස්ස ඛයවයහෙද්විපරිණාමට්ඨො ගම්භිරොති අයමෙක්ඛ පටිච්චගම්භිරතා.

අවිජ්ජාදිත්තේ ස්වභාවය යමකින් අවබෝධ කළේ නම් අවිජ්ජාදි ධර්ම ස්වලක්ෂණ වශයෙන් අවබෝධ කළා වේ. එය අවබෝධ කිරීමට දුෂ්කර හෙයින් ගැඹුරුය. එනිසා මෙය භවචක්‍රයේ ප්‍රතිවේධ ගැඹුරයි. එසේම අවිජ්ජාවේ අඤ්ඤාණයට නොපෙනෙන සත්‍ය අවබෝධ නොවන අපර්යේෂණ ගැඹුරුය. සංඛාරයන්ගේ අභිසංඛරනය ආයුහනය සරාග විරාගාපර්යේෂණ ගැඹුරුය. විඤ්ඤාණයේ ශුන්‍යභාවය අව්‍යාපාර අසංඛන්ති ප්‍රතිසන්ධිය පහළවීම් අපර්යේෂණ ගැඹුරුය. නාමරූපවල එකට ඉපදීම වෙන්වීම එකතුවීම නැමෙන වෙනස්වන අපර්යේෂණ ගැඹුරුය. සළායනනයේ අධිපති ලෝක ද්වාර බෙත්ත විෂය විෂයිභාව අපර්යේෂණ ගැඹුරුය. ස්පශ්‍යයේ චූෂන සංඝට්ටන සංඝති සන්තිපාත අපර්යේෂණ ගැඹුරුය. වේදනාවෝ රස අනුභවන සුඛ දුක්ඛ මජ්ඣක්තභාව නිජ්ජීව විදීම අපර්යේෂණ ගැඹුරුය. තණ්හාවේ අභිනන්දිත අප්ඤ්ඤාසාන, සරිතලතා නදී තණ්හා සමුද්ද පිරවීමට දුෂ්කරය යන අපර්යේෂණ ගැඹුරුය. උපාදානයේ ගැනීම, ග්‍රහණය අභිනිවේසය, පරාමශර්තය, අතික්‍රමණයව දුෂ්කර යන අපර්යේෂණ ගැඹුරුය. භවයේ ආයුහන අභිසංඛරණ යෝනි ගති ධීනි නිවාස බිජන අපර්යේෂණ ද ජාතින් (ඉපදීමේ) සංජාති ඔක්කන්ති නිබ්බන්ති පහළවීම් අපර්යේෂණ ජරාමරණයේ බය වය හෙද විපරිණාම නාම අපර්යේෂණ ගැඹුරුය. මෙය මෙහි ප්‍රතිවේධ ගැඹුරුය.

යස්මා පනෙත් එකත්තනායො, නානත්තනායො, අඛ්‍යාපාරනායො, එවංධම්මනානායොති වත්තාරො අත්තායා හොන්ති, තස්මා ‘නයහෙදතො’පෙනං භවචක්කං විඤ්ඤාතබ්බං යථාරහං. තත් ‘අවිජ්ජාපච්චයා සඬබ්බාරා, සඬබ්බාරපච්චයා විඤ්ඤාණ’න්ති එවං බිජස්ස අඬකුරාදිභාවෙන රුක්ඛභාවජ්ජන්ති විය සන්තානානුපච්චේදො ‘එකත්තනායො’ නාම; යං සම්මා පස්සන්තො හෙතුඵලසම්බන්ධෙන පවත්තමානස්ස සන්තානස්ස අනුපච්චේදාවබෝධතො උච්ඡේදදිට්ඨිං පජහති, මිච්ඡා පස්සන්තො හෙතුඵලසම්බන්ධෙන පවත්තමානස්ස සන්තානානුපච්චේදස්ස එකත්තග්ගහණතො සස්සතදිට්ඨිං උපාදියති.

ඒකාන්ත නය නානත්ත නය අඛ්‍යාපාර නය මෙසේ ධම්ම නය යයි අපරි නය සතරක් වේ. එනිසා නය හේද වශයෙන් මේ භවචක්‍රය සුදුසු පරිදි විනිස දතයුතුය. එහි අවිජ්ජා පච්චයා සංඛාරා, සංඛාර පච්චයා විඤ්ඤාණං යන මෙසේ බිජයේ අංකුරාදි භාවයෙන් ගස බවට පැමිණීම මෙන් සන්තානය (පරපුර) නොසිඳීම ඒකත්ත නය වේ. යමක් මනාව දකින්නේ හේතුඵල ස්කන්ධයෙන් පවතින සන්තානයේ නොකැටුණු බව අවබෝධයෙන් උච්ඡේද දෘෂ්ටිය දුරුවෙයි. වැරදි දකින හේතුඵල සම්බන්ධයෙන් පවතින සන්තානයේ කැඩීම ඒකත්ත වශයෙන් ගැනීමෙන් සාස්වත දෘෂ්ටිය ගනියි.

අවිජ්ජාදිත්තං පන යථාසකලක්ඛණවච්ඡානං ‘නානත්තනායො’ නාම; යං සම්මා පස්සන්තො නවනවානං උප්පාදදස්සනතො සස්සතදිට්ඨිං පජහති, මිච්ඡා පස්සන්තො එකසන්තානපතිතස්ස භින්නසන්තානස්සෙව නානත්තග්ගහණතො උච්ඡේදදිට්ඨිං උපාදියති.

අවිජ්ජාදියෙහි සියළු ස්වභාව ලක්ෂණ නියමය නානත්ත නය නම් වේ. යමක් මනාව දකින්නේ අළුත් ඉපදීම් දැකීමෙන් සාස්වත දෘෂ්ටිය දුරුකරයි. වැරදියට දකින්නේ එක් සන්තානයක් වැටුණු පසු බිඳුණු සන්තානයේම නානත්ත නය ගැනීමෙන් උච්ඡේද දෘෂ්ටිය අල්ලා ගනියි.

අවිජ්ජාය ‘සඬබ්බාරා මයා උප්පාදෙනබ්බා’, සඬබ්බාරානං වා ‘විඤ්ඤාණං අම්භෙහි’ති එවමාදිඛ්‍යාපාරාභාවො ‘අඛ්‍යාපාරනායො’ නාම; යං සම්මා පස්සන්තො කාරකස්ස අභාවාවබෝධතො අත්තදිට්ඨිං පජහති, මිච්ඡා පස්සන්තො යො අසතිපි ඛ්‍යාපාරෙ අවිජ්ජාදිත්තං සභාවනියමසිද්ධො හෙතුභාවො තස්ස අග්ගහණතො අකිරියදිට්ඨිං උපාදියති.

අවිද්‍යාවෙන් සංඛාර මා විසින් ඉපදවිය යුතුය. අප විසින් සංඛාර හෝ විඤ්ඤාණ ඉපදවිය යුතුය යන ව්‍යවහාර බවෙන් අඛ්‍යාපාර නය නම් වේ. යමක් මනාව දකින්නේ කාරකයකුගේ අභාවය අවබෝධයෙන් ආත්ම දෘෂ්ටිය දුරුකරයි. වැරදියට දකින්නේ යමක් නැති ව්‍යාපාරයෙහි අවිජ්ජාදියේ ස්වභාව නියම සිද්ධිය හේතු අභාවයන් වේ. එය නොගැනීමෙන් අකිරිය දෘෂ්ටිය ගනු ලැබේ.

අවිජ්ජාදිති පන කාරණෙහි සඬබ්බාරාදිත්තංයෙව සම්භවො බිරාදිති දධිආදිත්තං විය, න අඤ්ඤෙසන්ති අයං ‘එවංධම්මනානායො’ නාම; යං සම්මා පස්සන්තො පච්චයානුරූපතො ඵලාවබෝධතො අහෙතුකදිට්ඨිඤ්ඤා අකිරියදිට්ඨිඤ්ඤා පජහති, මිච්ඡා පස්සන්තො පච්චයානුරූපං ඵලජ්ජවන්ති අග්ගහෙත්වා යතො කුතොචි යස්ස කස්සචි අසම්භවග්ගහණතො අහෙතුකදිට්ඨිඤ්ඤා වෙව නියතවාදඤ්ඤා උපාදියන්ති එවමිදං භවචක්කං –

අවිජ්ජාදි හේතුවෙන් සංඛාරාදිය ඇතිවේ. කිරි ආදියෙන් දධි මෙනි. වෙනත් අයුරකින් නොවේ. මෙය මෙසේ ධම්මායතන නම් වේ. යමක් මනාව දකින්නේ ප්‍රත්‍ය අනුරූපයේ ඵල අවබෝධයෙන් අහේතුක දෘෂ්ටියද අකිරිය දෘෂ්ටියද අත්හරියි. වැරදියට දකින්නේ පච්චයානුරූපය පල පවතින අයුරු නොගෙන කොහෙන් හෝ සම්භවය නොගැනීමෙන් අහේතුක දෘෂ්ටියද නියතවාදයද ගනු ලැබේ. මෙබඳු භව චක්‍රය

සවිච්ඡිද්ධතාවය කිව්වා, වාරණ උපමාහි ව;

ගම්භීර්‍යය හෙදා ව, විඤ්ඤාතබ්බං යථාරහං.

කිස සස්වලින් එය - වරණ උවමින් ගැඹරින්

නය බෙදුම් මෙහි එන - සුදුසු සේ දැන ගන්නේ

ඉදඤ්ඤා ගම්භීර්‍යතො අගාධං නානාන්‍යග්ගහණතො දුර්භියානං ඤාණාසිනා සමාධිපවරසිලායං සුනිසිතෙන -

මෙහි ගැඹුරු නිසා අගාධය. නා නා නය ගහණ බැවින් දුෂ්කර අභියානයකි. නුවණ අභිමතෙන් සමාධි නමැති උතුම් ගලෙහි පණපොවා

හවච්ඡිකම්පදාලෙඤා ,

අසනිවිච්ඡිකම්ප නිව්වනිමිමථනං;

සංසාරභයමතීතො,

න කොච්ඡි පිනන්තරෙපාඤ්ඤි.

බවසක බිඳ අසනියෙන් වෙන්කළ සක මෙන් නිතර කළඹන සසරබිය ඉක්මවූ කිසිවෙක් සිහිනවලද නැත.

වුත්තම්පි වෙනං භගවතා - “ගම්භීරො වායං, ආනඤ්ඤා පටිච්චසමුප්පාදො ගම්භීරාවහාසො ව. එතස්ස, ආනඤ්ඤා ධම්මස්ස අනනුබොධා අප්පට්ඨෙධා එවමයං පජා තත්තාකුලකජාතා කුලගණ්ඨිකජාතා මුඤ්ඤප්පබ්බජභූතා අපායං දුග්ගතිං විනිපාතං සංසාරං නාතිවත්තති”ති (දී. නි. 2.95; සං. නි. 2.60). තස්මා අත්තනො වා පරෙසං වා හිතාය සුඛාය පටිපත්තො අවසෙසකිව්වානි පභාය -

භගවත්හු මෙසේ කීහ. “ආනන්දය, පටිච්ච සමුප්පාදය ගැඹුරුය. ගැඹුරු අවහාසයද ලබා ඇත.” ආනන්ද, මේ ධම්මයේ නොදැනුම අනවබෝධය අවබෝධ නොකිරීම මෙසේය. මෙය ප්‍රජාවගේ තත්තා කුලක ජාතා ගුණා ගුණාධික ජාතා මුඤ්ඤ පබ්බජ භූතා අපායං දුග්ගතිං විනිපාතං සංසාරං නාතිවත්තති. එහෙයින් තමාගේ හෝ අනුන්ගේ හෝ දියුණුව පිණිස සැප පිණිස පිළිපත්තේ සෙසු කටයුතු අත්හැර,

ගම්භීරෙ පච්චයාකාර-ප්පහෙදෙ ඉධ පණ්ඨිතො;

යථා ගාධං ලහෙට්ඨෙව-මනුස්සඤ්ඤා සදා සතොති.

පස අයුරු ගැඹුරුව - මෙහි බේද පණ්ඨිතයා

ගැඹුර සේ ලබන්නේ - යොදනු සිහියෙන් සැම දා

සුත්තන්තභාජනියවණ්ණනා.

සුත්තන්ත භාජනියයි.

අභිධම්මභාජනියවණ්ණනා

අභිධම්ම භාජනිය වණ්ණනාව

එවං මහාපථවිං පඤ්ඤාත්තො විය ආකාසං විඤ්ඤාත්තො විය ව සබ්බධම්මෙසු අප්පට්ඨනඤාණො සඤ්ඤා සුත්තන්තභාජනියෙ නිග්ගණ්ඨිං නිජ්ජටං පච්චයාකාරං නානාවිත්තවසෙන දස්සෙකා ඉදානි යස්මා න කෙවලං අයං පච්චයාකාරො නානාවිත්තෙසුයෙව හොති, එකච්ඡිතෙපි හොතියෙව, තස්මා අභිධම්මභාජනියවසෙන එකච්ඡිතක්ඛණිකං පච්චයාකාරං නානප්පකාරතො දස්සෙතුං අවිජ්ජාපච්චයා සබ්බාරොතිආදිනා නයෙන මානිකං තාව යපෙසි. එවං යපිතාය පන මානිකාය -

මෙසේ මහා පාර්විය පැතිරෙන්නා සේ ආකාශය දිගහැරී යන්නා සේද සියළු ධමර්‍යන් කෙරෙහි අප්‍රතිහත ඤාණයක් ඇති ශාස්තෘන් වහන්සේ සූත්‍රාන්ත භාජනියෙහි ගැට නැතිව අවුල් නැතිව ප්‍රත්‍යයාකාරය නා නා විත්ත වශයෙන් දක්වා දැන් යම්භෙයකින් මේ ප්‍රත්‍යයාකාරය කේවල වූයේද නා නා සිත්වල වූයේද වෙයි. එක් සිතකම වූයේද වෙයි. එහෙයින් අභිධම්ම භාජනිය වශයෙන් එක විත්ත ඤාණක වූ පච්චයාකාරය නානාප්පකාරයෙන් දැක්වීමට “අවිජ්ජා පච්චයා සංඛාරොති” ආදී නයින් මාතෘකාව තැබූහ. මෙසේ තබන ලද මාතෘකාවෙහි :-

අවිජ්ජාදීහි මූලෙහි, නව මූලපදා නව;

නයා තත්ව වතුක්කානි, වාරහෙදඤ්ච දීපයෙ.

අවිදු ඇ මුල්හි - නව මුල්පද නවය වේ

නය එහි සතරෙකි - වාර බේදද දැක්වේ

තත්‍රායං දීපනා - එතඬ හි අවිජ්ජාසංඛාරවිඤ්ඤාණනාම ජට්ඨායතන එස්ස වේදනා තණ්හා උපාදානප්පහෙදෙහි අවිජ්ජාදීහි නවහි මූලපදෙහි අවිජ්ජාදිකො, සංඛාරාදිකො, විඤ්ඤාණාදිකො, නාමාදිකො, ජට්ඨායතනාදිකො, එස්සාදිකො, වේදනාදිකො, තණ්හාදිකො, උපාදානාදිකොති ඉමෙ නව මූලපදා නව නයා හොත්ති.

මේ එහි විස්තරයයි. මෙහි අවිජ්ජා සංඛාර විඤ්ඤාණ නාම ජට්ඨායතන එස්ස වේදනා තණ්හා උපාදාන හේදයෙන් අවිජ්ජාදි නව මූල පදයෙහි අවිජ්ජාදිකො.....උපාදානාදිකො යයි මේ මූලපද නවය නය නවයක් වේ.

තෙසු යො තාව අයං අවිජ්ජාදිකො නයො, තත්ව පච්චයවතුක්කං, හෙතු වතුක්කං, සම්පයුත්ත වතුක්කං, අඤ්ඤමඤ්ඤ වතුක්කන්ති වත්තාරි වතුක්කානි හොත්ති. යථා වෙත්ව එවං සෙසෙසුපිති එකෙකස්මිං නයෙ වතුත්තං වතුත්තං වතුක්කානං වසෙන ඡන්තිංස වතුක්කානි. තත්ව එකෙකෙන වතුක්කෙන වතුත්තං වතුත්තං වාරානං සංඛගතිතත්තා වතුත්තම්පි වතුක්කානං වසෙන එකෙකස්මිං නයෙ සොළස සොළස වාරානි වතුචත්තාලිසාධිකං වාරසතං හොත්ති වේදිතබ්බං.

ඒවා අතරෙන් පළමුකොට මේ අවිජ්ජාදික නය වේ. එහි පච්චය වතුක්කය හේතු වතුක්කය සම්පයුත්ත වතුක්කය අඤ්ඤමඤ්ඤ වතුක්කය යයි වතුක්ක සතරක් වේ. මෙහි යම් සේද එසේ සෙසු ඒවායෙහිද එක එකේ නය සතර සතර වතුක්ක වශයෙන් වතුක්ක තිස්භයක් වේ. එහි එක එක වතුක්කයෙන් වාර සතර සතර සංග්‍රහ කළ බැවින් සතර වතුක්කයන්ගේ වශයෙන් එක එකේ නයෙහි සොළොස් සොළොස් වාර සය හතලිස් හතරක් අධික කොට ඇති වාර සියයක් වේ යයි දතයුතුය.

පච්චයවතුක්කං

පච්චයවතුක්කං

තත්ව යදෙනං සබ්බපඨමෙ අවිජ්ජාමූලකෙ නයෙ පච්චයවතුක්කං, තස්මිං පඨමො නාමරූපට්ඨානෙ නාමස්ස, සළායතනට්ඨානෙ ජට්ඨායතනස්ස ව චුත්තත්තා අපරිපුණ්ණ අධිගද්වයයුත්තො ද්වාදසංගිකවාරො නාම. දුතියො නාමරූපට්ඨානෙ නාමස්සෙව, සළායතනට්ඨානෙ ව න කස්සචි චුත්තත්තා අපරිපුණ්ණ එකධගයුත්තො එකාදසංගිකවාරො නාම. තතියො සළායතනට්ඨානෙ ජට්ඨායතනස්ස චුත්තත්තා පරිපුණ්ණ එකධගයුත්තො ද්වාදසංගිකවාරො නාම. වතුත්තො පන පරිපුණ්ණ ද්වාදසංගිකොයෙව.

එහි සියල්ලටම පළමු අවිජ්ජා මූලක නයෙහි පච්චය වතුක්කය. එහි පළමු නාමරූප ස්ථානයෙහි නාමයම සළායතන ස්ථානයෙහිද කිසිවක් නොකී බැවින් අසම්පූර්ණ ඒකාංගයෙන් යුක්ත වූයේ ඒකාදසංගික වාර නම් වේ. තුන්වන සළායතන ස්ථානයෙහි ජට්ඨායතනයට කියන ලද බැවින් සම්පූර්ණ එකංගයෙන් යුක්ත වූයේ ද්වාදසංගික වාර නම් වේ. සතරවැන්න සම්පූර්ණ ද්වාදසංගිකම වාර නම් වේ.

තත්ව සියා - අයම්පි ජට්ඨායතනපච්චයා එස්සොති චුත්තත්තා අපරිපුණ්ණෙකධගයුත්තොයෙවොති? න, තස්ස අනඛගත්තා. එස්සොයෙව හෙත්ව අධිගං, න ජට්ඨායතනං. තස්මා තස්ස අනඛගත්තා නායං අපරිපුණ්ණෙකධගයුත්තොති. අට්ඨකථායං පන චුත්තං - “පඨමො සබ්බසංඛගතිකට්ඨෙත , දුතියො පච්චයවිසෙසට්ඨෙත, තතියො ගබ්භසෙය්‍යකසත්තානං වසෙන, වතුත්තො ඔපපාතිකසත්තානං වසෙන ගතිතො. තථා පඨමො සබ්බසංඛගතිකට්ඨෙත, දුතියො පච්චයවිසෙසට්ඨෙත, තතියො අපරිපුණ්ණායතනවසෙන, වතුත්තො

පරිපූර්ණයන්ගෙන් ගනිනවා. තමා පටන් සබ්සයිඩරිකට්ටයෙන්, දුනියා මහානිදානසුත්තන්තවසෙන (දී. නි. 2.95 ආදිය), තනියා රූපහවවසෙන, වතුසො කාමහවවසෙන ගනිනවා”නි.

එහි ජට්ඨායනන පව්වය එස්ස යයි කියන ලද බැවින් මෙයද අසම්පූර්ණ අංග යුක්ත වන්නේද නැත. එය අනංග බැවිනි. එහි අංගය වන්නේ එස්සමය. ජට්ඨායනන නොවේ. එහෙයින් එය අනංග බැවින් අසම්පූර්ණ අංග යුක්ත නොවේ. අට්ඨ කපාවෙහි කියන ලදි. පළමුව සවර් සංගාහික අපර්යෙත්. දෙවනුව ප්‍රත්‍යය විශේෂාපර්යෙත්. තුන්වනුව ගබ්භසෙය්‍යක සත්ත්වයන්ගේ වශයෙන්. සතරවනුව ඕපපාතික සත්ත්වයන්ගේ වශයෙන් ගන්නා ලදි. එසේම පළමුව සවර්සංගාහික අපර්යෙත්, දෙවනුව ප්‍රත්‍යය විශේෂාපර්යෙත්. තෙවනුව අසම්පූර්ණ ආයතන වශයෙන්. සිව්වනුව සම්පූර්ණ ආයතන වශයෙන් ගන්නා ලදි. එසේම පළමුව සවර්සංගාහිකාපර්යෙත්, දෙවනුව මහානිදාන සූත්‍රය වශයෙන් තෙවනුව රූප හව වශයෙන් සිව්වනුව කාමහව වශයෙන් ගන්නා ලදියි

තස් පට්ඨාය ඉමෙසු දුනියාදිසු නිසු වාරෙසු න කස්ථි න පටිසනීති සබ්බසංඛාරානිකොති වුත්තො. සෙසානං විසෙසො පරතො ආවිභවිස්සති. තස්සාවිභාවස් -

එහි පළමු දුනියාදියෙහි තුන්වාරයෙහි කිසිවෙක් නොපිටිසේ යයි සවර් සංගාහිකයයි කියන ලදි. සෙසු ඒවායේ විශේෂ පසුව එන්නේය. එය දැක්වීම සඳහා -

යං යස් අඤ්ඤා චුත්තං, අචුත්තඤ්ඤාපි යං යති;

යං යථා පව්වයො යස්ස, තං සබ්බමුපලක්ඛයෙ.

අන’යුරු කියු යම් - යම් තැන නොකියු යමක්

පස වන සෙ යමකට - වෙන්නොට එ සව් දක්වනු

තත්‍රායං නයො - අවිසෙසෙන තාව වතුසුපි එතෙසු සුත්තන්තභාජනියෙ විය සංඛාරානි අවඤා සංඛාරොති වුත්තං, තං කස්මාති? එකච්ඡත්තක්ඛණිකත්තා. තත්‍ර හි නානාච්ඡත්තක්ඛණිකො පව්වයාකාරො විභත්තො. ඉධ එකච්ඡත්තක්ඛණිකො ආරද්ධො. එකච්ඡත්තක්ඛණෙ ව බහු වෙනනා න සන්නීති සංඛාරානි අවඤා සංඛාරොති වුත්තං.

මේ ඒ නයයි. සුත්‍රාන්ත භාජනියෙහි මෙන් අවිශේෂයෙන් මේ සතරෙහි සංඛාරා යයි නොකියා සංඛාරො යයි කියන ලදි. ඒ කුමක් නිසාද? ඒක චිත්තක්ඛණික බැවිනි. එහි නා නා චිත්තක්ඛණික ප්‍රත්‍යාකාරය බෙදන ලදි. එහි ඒක චිත්තක්ඛණිකය අරඹන ලදි. ඒක චිත්තක්ඛණයෙහි බොහෝ වෙනනා නොවේ යයි සංඛාරා යයි නොකියා සංඛාරො යයි කියන ලදි.

පට්ඨවාරෙ පනෙස් එකච්ඡත්තක්ඛණපරියාපන්නධම්මසංඛාරානිකො සබ්බට්ඨානසාධාරණතො ව රූපං ජඩ්ඛෙඤා “විඤ්ඤාණපව්වයා නාම”න්තෙව වුත්තං. තඤ්ඤි එකච්ඡත්තක්ඛණපරියාපන්නං සබ්බට්ඨානසාධාරණඤ්ඤා, න කස්ථි විඤ්ඤාණපව්වත්තිට්ඨානෙ න පවත්නති. යස්මා ව එකච්ඡත්තක්ඛණපරියාපන්නො එකොවෙස් එස්සො, තස්මා තස්සානුරූපං පව්වයභූතං ආයතනං ගණ්හන්තො සළායනනට්ඨානෙ “නාමපව්වයා ජට්ඨායනන”න්ති එකං මනායනනංයෙව ආහ. තඤ්ඤි එකස්ස අකුසලඵස්සස්ස අනුරූපං පව්වයභූතං. කාමඤ්ඤාපි සංඛාරපව්වයා විඤ්ඤාණන්ති එස්සාපි වුත්තං, හෙතුවලවිසෙසදස්සනස්ස පන අභිගපුණ්ණස්ස ජුත ඉධ ගතිනං. තත්‍ර හි එකස්ස විසෙසෙන සංඛාරො හෙතු, අවිසෙසෙන නාමං එලං. ඉධ පනස්ස අවිසෙසෙන නාමං හෙතු, විසෙසෙන එස්සො එලන්ති. සොකාදයො පන යස්මා සබ්බෙ එකච්ඡත්තක්ඛණෙ න සම්භවන්ති, සබ්බස්මිඤ්ඤා චිත්තප්පව්වත්තිට්ඨානෙ වෙව චිත්තෙ ව න පවත්නන්ති, තස්මා න ගතිතා. ජාතිජරාමරණානි පන අච්ඡත්තක්ඛණමත්තානි සමානානි චිත්තක්ඛණෙ අත්තොගධන්තා අභිගපරිපුරණස්ස ගතිතානි. එවං තාවෙස් ‘යං අඤ්ඤා චුත්තං. යඤ්ඤා අචුත්තං’ තං වෙදිතබ්බං.

මෙහි පළමුවන වාරයෙහි වනාහි ඒක චිත්තක්ඛණය ඇතුළත් ධර්ම සංග්‍රහණය බැවින් සියළු ස්ථානයෙහි සාධාරණ වූද රූප හැර විඤ්ඤාණ ප්‍රත්‍යයෙන් නාමයම කියන ලදි. එහි ඒක චිත්තක්ඛණයට ඇතුළත් සියළු ස්ථාන සාධාරණද විඤ්ඤාණය පවතින කිසිතැනක නොපවතී. ඒක චිත්තක්ඛණ පරියාපන්න මෙහි එකද ස්පර්ශ වේ. එහෙයින් ඊට අනුරූප ප්‍රත්‍ය වූ ආයතන ගන්නේ සළායනන ස්ථානයෙහි නාම ප්‍රත්‍යයෙන් ජට්ඨායනනං යයි එකම මනායනනයම කිය. එහි එක් අකුසල ස්පර්ශකට අනුරූපව ප්‍රත්‍යය විය. මේ කැමැත්ත සංඛාරපව්වයා විඤ්ඤාණං යන මෙහිද කියන

ලදි. හේතුඵල විශේෂ දැක්වීම් සඳහා අංග පරිපූර්ණ වූයේද නැවත මෙහි ගන්නා ලදි. එහි මේ විශේෂයෙන් සංඛාරය හේතු වේ. අවිශේෂයෙන් නාමය ඵලය වේ. මෙහි වනාහි අවිශේෂයෙන් නාමය හේතු වේ. විශේෂයෙන් ස්පශ්‍රය ඵලය වේ. සෝකාදි සියල්ල ඒක චිත්තක්‍ෂණයෙහි නොහට ගනී. සියළු සිත් පවත්නා ස්ථානයෙහිද සිතෙහිද නොපවතී. එනිසා නොගන්නා ලදි. ජාති ජරා මරණාදිය අචිත්තක්‍ෂණ මාත්‍රයට සමාන වූ චිත්තක්‍ෂණයෙහි ඇතුළත් බැවින් අංග සම්පූර්ණ කිරීමට ගන්නා ලදි. මෙසේ මෙහි යමක් අනායාකාරයකින් කියන ලද්ද යමක් නොකියන ලද්ද එය දතයුතුය.

යං පනෙත්‍ර ඉතො පරෙස්ස වාරෙස්ස වුත්තං, තස්සෙත්‍ර වුත්තනයෙනෙව වෙදිතබ්බො. යස්මිං යස්මිං පන වාරෙ යො යො විසෙසො ආගතො, තං තං තත්‍ර තත්‍රෙව පකාසයිස්සාම.

මෙහි යමක් මෙයින් පසු වාරයන්හි කියන ලද්ද? එහි අපර්ය කියන ලද නයින්ම දතයුතුය. යම් යම් වාරවල යම් යම් විශේෂයක් ආවේ නම් ඒවා ඒ ඒ තැන ප්‍රකාශ කරන්නෙමි.

‘යං යථා පච්චයො යස්සා’ති එත්‍ර පන සඛිබාරස්ස අවිජ්ජා සම්පයුත්තධම්මසාධාරණෙහි සහජාතඅඤ්ඤාමඤ්ඤානිස්සයසම්පයුත්තඅත්ථිඅවිගතපච්චයෙහි ඡහි හෙතුපච්චයෙන වාති සත්තධා පච්චයො. තත්‍ර යස්මා පරතො හෙතුවතුක්කාදීනි තිණි වතුක්කානි අවිගතසම්පයුත්තඅඤ්ඤාමඤ්ඤාපච්චයවසෙන වුත්තානි, තස්මා ඉධ තානි අපනෙත්‍රා අවසෙසානං වසෙන අවිජ්ජා සඛිබාරස්ස වතුධා පච්චයොති වෙදිතබ්බො.

යං යථා පච්චයො යස්ස යන යම්සේ යමකට යම් ප්‍රත්‍යයක් වේද? මෙහි වනාහි සංඛාරයට අවිජ්ජා සම්පයුක්ත ධම්ම සාධාරණයෙන් සහජාත අඤ්ඤාමඤ්ඤා නිස්සය සම්පයුත්ත අත්ථි අවිගත ප්‍රත්‍යවලින් හේතුප්‍රත්‍ය සයකින්ද යයි සත් ආකාරයකින් ප්‍රත්‍ය වේ. එහි යමකින් පසුව හේතු වතුක්කාදි වතුක්ක තුන අවිගත සම්පයුත්ත අඤ්ඤාමඤ්ඤා ප්‍රත්‍ය වශයෙන් කියන ලදි. එහෙයින් මෙහි ඒවා බැහැර කර අවශේෂ වශයෙන් අවිජ්ජාව සංඛාරයට සිව් ආකාරයකින් ප්‍රත්‍යවේදැයි දතයුතුය.

සඛිබාරො විඤ්ඤාණස්ස සාධාරණෙහි ඡහි, කම්මාභාරපච්චයෙහි වාති අට්ඨධා පච්චයො. ඉධ පන තෙයෙව තයො අපනෙත්‍රා පඤ්චධා. විඤ්ඤාණං නාමස්ස සාධාරණෙහි ඡහි, ඉන්ද්‍රියාභාරාධිපතීහි වාති නවධා. ඉධ පන තයො අපනෙත්‍රා ඡධා. නාමං ඡට්ඨායනතස්ස සාධාරණෙහි ඡහි. කිඤ්චි පනෙත්‍රා අධිපතිපච්චයෙන, කිඤ්චි ආභාරපච්චයාදීහිති අනෙකධා. ඉධ පන තෙයෙව තයො අපනෙත්‍රා තිධා වතුධා පඤ්චධා වා. ඡට්ඨායනතං එස්සස්ස යථා විඤ්ඤාණං නාමස්ස. එවං එස්සො වෙදනාය සාධාරණෙහි ඡහි ආභාරපච්චයෙන වාති සත්තධා. ඉධ පන තෙයෙව තයො අපනෙත්‍රා වතුධා. වෙදනා තණ්හාය සාධාරණෙහි ඡහි ක්‍රියානිද්‍රියපච්චයෙහි වාති අට්ඨධා. ඉධ පන තෙයෙව තයො අපනෙත්‍රා පඤ්චධා. තණ්හා උපාදානස්ස, යථා අවිජ්ජා සඛිබාරස්ස. එවං උපාදානං භවස්ස සාධාරණෙහි ඡහි මග්ගපච්චයෙන වාති සත්තධා. ඉධ පන තෙයෙව තයො අපනෙත්‍රා වතුධා. භවො ජාතියා, යස්මා ජාතීති ඉධ සඛිබතලක්ඛණං අධිජ්ජෙතං, තස්මා පරියායෙන උපනිස්සයපච්චයෙනෙව පච්චයො. තථා ජාති ජරාමරණස්සාති.

සංඛාරය විඤ්ඤාණයට සාධාරණයෙන් කම්ම ආභාර ප්‍රත්‍ය සයෙන්ද අට ආකාරයකින් ප්‍රත්‍ය වේ. මෙහි ඒ තුනම බැහැර කර පස් ආකාරයකින්ද විඤ්ඤාණය නාමයට ඉන්ද්‍රිය ආභාර අධිපති සාධාරණ වූ භය ආකාරයකින් දැයි නව ආකාරයකින්ද මෙහි ඒ තුන හැර සයාකාරයකින්ද නාමය ඡට්ඨායනතයට සාධාරණ වූ භයෙන්ද මෙහි සමහරවිට අධිපති ප්‍රත්‍යයෙන්ද සමහරවිට ආභාර ප්‍රත්‍යයෙන්දැයි නොයෙක් ආකාර වේ. මෙහි ඒ තුන හැර තුන් ආකාර සතරාකාර පස්ආකාර හෝ වේ. ඡට්ඨායනතය ස්පශ්‍රයට විඤ්ඤාණය නාමයට මෙසේ ස්පශ්‍රය වේදනාවට සාධාරණ වූ සයෙන් ආභාර ප්‍රත්‍යයෙන් යයි සත් ආකාරයකින්ද මෙහි ඒ තුන හැර සතරාකාරයකින් වේදනා තණ්හාවලට සාධාරණ වූ සයෙන් ක්‍රියා ඉන්ද්‍රිය ප්‍රත්‍යවලින්දැයි අට ආකාරයකින්ද මෙහි ඒ තුනම අත්හැර පස් ආකාරයකින්ද තණ්හා උපාදානයට අවිජ්ජා සංඛාරයට මෙනි. මෙසේ උපාදානය භවයට සාධාරණ සයෙන් සහ මග්ග ප්‍රත්‍යයෙන් දැයි සත් ආකාරයකින්ද මෙහි ඒ තුන හැර සතරාකාරයකින්, භවය ජාතියට මෙහි ජාතිය යයි සංඛත ලක්‍ෂණය අදහස් කරයි. ඒ නිසා පරියායේ උපනිශ්‍රය ප්‍රත්‍යයේම ප්‍රත්‍ය වේ. ජාතිය ජරාමරණවලට ද එසේය.

යෙ පන එවං වදන්ති – “ඉමස්මිං වතුක්කෙ සබ්බෙසම්පි සඛිබාරාදීනං අවිජ්ජාදයො සහජාතපච්චයෙන පච්චයා හොන්ති. සහජාතපච්චයවසෙනෙව හි පඨමචාරො ආරද්ධො”ති, තෙ භවාදීනං තථා අභාවං සෙසපච්චයාතඤ්ච සම්භවං දස්සෙත්‍රා පටික්ඛිපිතබ්බො. න හි භවො ජාතියා සහජාතපච්චයො හොති, න ජාති ජරාමරණස්ස. යෙ වෙතෙසං සඛිබාරාදීනං අවසෙසා පච්චයා වුත්තා, තෙපි සම්භවන්තියෙව. තස්මා න සක්කා ඡධිධෙතුන්ති. එවං තාව පඨමචාරො යං යත්‍ර අඤ්ඤා වුත්තං, අවුත්තඤ්ඤාපි යං යතිං, යඤ්ච යථා යස්ස පච්චයො හොති, තං වෙදිතබ්බං. දුතියවාරාදීසුපි එසෙව නයො.

යමක් මෙසේ කියති. “මේ චක්‍රාංශයෙහි සියළු සංඛාරාදියේ අවිජ්ජා ආදිය සහජාත ප්‍රත්‍යයෙන් ප්‍රත්‍ය වේ. සහජාත ප්‍රත්‍යය වශයෙන්ම පළමු වාරය අරඹන ලදී.” ඒවා හවාදියේ එසේ අභාවයද සෙසු ප්‍රත්‍යයන්ගේ සම්භවයද දක්වා ප්‍රතික්ෂේප කළයුතුය. භවය ජාතිය සමග සහජාත ප්‍රත්‍යයෙන් ප්‍රත්‍ය නොවේ. ජාති ජරා මරණ සමග ද නොවේ. ඒ සංඛාරාදීන්ගේ අවශේෂ ප්‍රත්‍ය කියන ලද්ද ඒවා ද භටගන්තේ යම්තැනක අන්‍යාකාරයකින් කියන ලද්ද නොකියන ලද යමක් යම් මේ නයමය.

අයං පන විසෙසො – දුතියවාරෙ “නාමපච්චයා එස්සො” ති වක්ඛා සළායතනට්ඨානෙන න කිඤ්චි චුත්තං, තං කිමඤ්චිත්ති? පච්චයවිසෙසදස්සනස්සඤ්චෙව මහානිදානදෙසනාසංඛගහස්සඤ්ච. එස්සස්ස හි න කෙවලඤ්ච ජට්ඨායතනමෙව පච්චයො, වෙදනාක්ඛන්ධාදයො පන තයො ඛන්ධාපි පච්චයායෙව. මහානිදානසුත්තන්තෙන වස්ස “අස්සී ඉදප්පච්චයා එස්සොති ඉති පුට්ඨෙත සතා, ආනඤ්ඤා, අස්සීතිස්ස වචනීයං. කිං පච්චයා එස්සොති? ඉති වෙ වදෙය්‍ය, නාමපච්චයා එස්සොති ඉච්චස්ස වචනීය”න්ති (දී. නි. 2.96). එවං සළායතනං ජඨධෙක්ඛා එකාදසංඛිතො පට්චිවසමුප්පාදො චුත්තො. තස්මා ඉමස්ස පච්චයවිසෙසස්ස දස්සනස්ස ඉමස්සා ව මහානිදානසුත්තන්තදෙසනාය පරිග්ගහස්ස දුතියවාරෙ “නාමපච්චයා එස්සො” ති වක්ඛා සළායතනට්ඨානෙන න කිඤ්චි චුත්තන්ති. එස නාම දුතියවාරෙ විසෙසො.

මෙය විශේෂයකි. දෙවන වාරයෙහි නාමප්‍රත්‍ය එස්ස යයි ප්‍රත්‍යය විශේෂය දැක්වීමට ද මහානිදාන දේශනාව සංග්‍රහ කිරීමට ද වේ. ස්පශ්‍රයට කේවල වූ ජට්ඨායතනය පමණක් ප්‍රත්‍ය නොවේ. වෙදනාක්ඛන්ධාදි ස්කන්ධ තුනම ප්‍රත්‍ය වේ. මහා නිදාන සුත්‍රාන්තයෙහිද ඊට අස්සී ඉදප්පච්චයා (මෙය ප්‍රත්‍යය කොට ඇති බැවින්) එස්ස වේ. මෙසේ ස්පශ්‍රයෙන් සත් ආනන්ද ඇතැයි මෙහි වචනීය වේ. කුමන ප්‍රත්‍යයක් ස්පශ්‍ර වේද මෙසේ කිපෙන්නේය. නාම ප්‍රත්‍යයෙන් එස්ස වේ යනු වචනීය වේ. මෙසේ සළායතන හැර එකාදසංඛිත පට්චිව සමුප්පාදය කියන ලදී. එනිසා මේ ප්‍රත්‍යය විශේෂයේ දැක්වීම සඳහා වේ. මහා නිදාන සුත්‍රාන්ත දේශනාවෙන් ගන්නා ලද දෙවන වාරයෙහි නාම ප්‍රත්‍යයෙන් එස්ස වේ යයි කියා සළායතන ස්ථානයෙහි කිසිවක් නොකියන ලදී. දෙවන වාරයෙහි මෙය විශේෂයකි.

තතියවාරෙ පන “විඤ්ඤාණපච්චයා නාමරූප”න්ති සුත්තන්තභාජනීයෙ ආගතමෙව චතුස්සංඛිතං චුත්තං, තං එකච්චිත්තක්ඛණිකත්තා පච්චයාකාරස්ස ඉධ අයුත්තන්ති වෙ? තං නායුත්තං. තස්මා? සකක්ඛණෙ පච්චයො භාවතො. සවෙපි හි තස්ස රූපං චිත්තක්ඛණෙනො උද්ධං තිට්ඨති, තථාපිස්ස තං විඤ්ඤාණං සකක්ඛණෙ පච්චයො භොති. කථං? පුරෙජාතස්ස තාව චිත්තසමුට්ඨානස්ස අඤ්ඤස්ස වා පච්ජාජාතපච්චයෙන. චුත්තඤ්චෙනං “පච්ජාජාතා චිත්තවෙනසිකා ධම්මා පුරෙජාතස්ස ඉමස්ස කායස්ස පච්ජාජාතපච්චයෙන පච්චයො”ති (පට්ඨා. 1.1.11). සහජාතස්ස පන චිත්තසමුට්ඨානස්ස නිස්සයපච්චයෙන පච්චයො. යථාහ “චිත්තවෙනසිකා ධම්මා චිත්තසමුට්ඨානානං රූපානං නිස්සයපච්චයෙන පච්චයො”ති (පට්ඨා. 1.1.8).

තුන්වන වාරයෙහි වනාහි විඤ්ඤාණ පච්චයා නාමරූප යන සුත්‍රාන්ත භාජනීයෙහි ආ පරිදිමය. සතරවන අංගය කියන ලදී. එය එක චිත්තක්ෂණික බැවින් පච්චයාකාරයට මෙය අයුත්තක් වේද? එය අයුත්තක් නොවේ. කුමක් හෙයින්ද? ස්වකීය ක්ෂණයෙහි ප්‍රත්‍යවන බැවිනි. ඉදින් එහි රූපය චිත්තක්ෂණයට ඉහළින් සිටීද? එසේ වුවද ඒ විඤ්ඤාණය ස්වකීය ක්ෂණයෙහි ප්‍රත්‍ය වේ. කෙසේද? පුනර්ජාත චිත්ත සමුට්ඨානයට හෝ අතික්කම හෝ පච්ජා ජාත පච්චයේ ප්‍රත්‍ය හෝ මෙය කියන ලදී. පසුව උපන් චිත්ත වෛතසික ධර්මයෝ පෙර උපන් මේ කය පච්ජාජාත ප්‍රත්‍යයෝ ප්‍රත්‍ය වෙති. සහජාත චිත්ත සමුට්ඨානයට නිස්සය ප්‍රත්‍යයෙන් ප්‍රත්‍ය වේ. යමක් කීහ. “චිත්ත වෛතසික ධර්මයෝ චිත්ත සමුට්ඨාන රූපවලට නිස්සය පච්චයෙන් ප්‍රත්‍ය වෙති.”

යදි එවං, පුරිමවාරෙසු තස්මා එවං න චුත්තන්ති ? රූපප්පච්චිත්තදෙසං සන්ධාය දෙසිතත්තා. අයඤ්චි පච්චයාකාරො රූපප්පච්චිත්තදෙසෙ කාමගවෙ ගබ්භසෙය්‍යාකානඤ්චෙව අපරිපුණ්ණායතනඕපපාතිකානඤ්ච රූපාවචරදෙව්‍යානඤ්ච වසෙන දෙසිතො. තෙනෙවෙස්ස “නාමරූපපච්චයා සළායතන”න්ති අවක්ඛා ජට්ඨායතනන්ති චුත්තං. තස්ස නාමං හෙට්ඨා චුත්තනයමෙව. රූපං පන හදයරූපං වෙදිතඛිං. තං පනෙතස්ස ජට්ඨායතනස්ස නිස්සයපච්චයෙන වෙව පුරෙජාතපච්චයෙන වානි ද්විධා පච්චයො භොතිති එස තතියවාරෙ විසෙසො.

එසේ නම් පුරිම වාරවල කුමක් හෙයින් මෙසේ නොකියන ලද්ද? රූපය පවතින ප්‍රදේශය උදෙසා දේශනා කරන ලද බැවිනි. මේ පච්චයාකාරය රූපය පවතින කාම භවයෙහි ගැබ පිළිසිඳ ගන්නන්ටම උපරි පුණ්‍යායතනවල ඕපපාතිකයන්ටද රූපාවචර දෙවියන්ටද වශයෙන් දේශනා කරන ලදී. එහෙයින්ම මෙහි නාමරූප පච්චයා සළායතනං නොකියා ජට්ඨායතනය යයි කියන ලදී. එහි නාමය යට කියන ලද නය මෙනි. රූපය වනාහි හදය රූපය දතයුතුය. එය වනාහි මේ ජට්ඨායතනවලට නිස්සය ප්‍රත්‍යයෙන් මෙන්ම පුරෙජාත පච්චයෙන් යයි දෙයාකාරයකින් ප්‍රත්‍ය වේ. මෙය තුන්වන වාරයෙහි විශේෂයයි.

චතුස්ථාරො පන යොනිවසෙන ඔපපාතිකානං, ආයතනවසෙන පරිපුණ්ණායතනානං, භවවසෙන කාමාවචරස්ත්තානං වසෙන චුත්තො. තෙනෙවෙස “නාමරූපපච්චයා සළායතන”න්ති චුත්තං. තස්ම නාමං ඡට්ඨායතනස්ස සහජාතාදීහි, චක්ඛායතනාදීනං පච්ඡාජාතපච්චයෙන. රූපෙ භදයරූපං ඡට්ඨායතනස්ස නිස්සයපච්චයපුරෙජාතපච්චයෙහි, චත්තාරි මහාභූතානි චක්ඛායතනාදීනං සහජාතනිස්සයආකීචිගතෙහි. යස්මා පනෙස එකච්ඡිත්තක්ඛණිකො පච්චයාකාරො, තස්මා එසං සළායතනපච්චයාති අවසා “ඡට්ඨායතනපච්චයා එස්සො”ති චුත්තොති අයං චතුස්ථාරො විසෙසො.

සතරවන වාරය වනාහි යෝනි වශයෙන් ඕපපාතිකයන්ට ආයතන වශයෙන් සම්පූර්ණ ආයතන භව වශයෙන් කාමාවචර සත්ත්වයන්ගේ වශයෙන් කියන ලදි. එහෙයින්ම මෙහි නාමරූප පච්චයා සළායතනං යයි කියන ලදි. එහි නාමය ඡට්ඨායතනයට සහජාතාදියෙන්ද චක්ඛායතනාදියට පච්ඡාජාත ප්‍රත්‍යයෙන්ද ප්‍රත්‍ය වේ. රූපයෙහි භදයරූපය ඡට්ඨායතනය නිස්සය පච්චය පුරෙජාත ප්‍රත්‍යවලින් ප්‍රත්‍ය වේ. සතර මහාභූත චක්ඛායතනාදියට සහජාත නිස්සය ආකීචි අවිගත ප්‍රත්‍යවලින් ප්‍රත්‍ය වේ. යම්භෙයකින් මෙය එකච්ඡිත්තක්ඛණික පච්චයාකාරයක් නම් එහෙයින් මෙහි සළායතන පච්චයා යයි නොකියා ඡට්ඨායතන පච්චයා එස්ස යයි කියන ලදි. මෙය සතරවන වාරයෙහි විශේෂයයි.

එවමෙනෙසං නානාකරණං ඤාතො පුන සබ්බෙස්වෙව තෙසු විසෙසෙන පඨමකා ද්වෙ වාරා අරූපභවෙ පච්චයාකාරදස්සනස්මං චුත්තාති වෙදිතබ්බා. අරූපභවස්මිඤ්ඤි රූපෙන අසම්මිස්සානි පටිච්චසමුප්පාදධගානි පවත්තන්ති. තතියො රූපභවෙ පච්චයාකාරදස්සනස්මං චුත්තො. රූපභවස්මිඤ්ඤි සතිපි රූපසම්මිස්සත්තෙ සළායතනං න පවත්තති. චතුස්ථො කාමභවෙ පච්චයාකාරදස්සනස්මං චුත්තො. කාමභවස්මිඤ්ඤි සකලං සළායතනං පවත්තති. තතියො වා රූපභවෙ වෙව කාමභවෙ ව අපරිපුණ්ණායතනානං අකුසලප්පවත්තික්ඛණං සංඝාය චුත්තො. චතුස්ථො වා කාමභවෙ පරිපුණ්ණායතනානං. පඨමො වා සබ්බස්මාගිකං සංඝාය චුත්තො. සො හි න කස්ථි චිත්තප්පවත්තිදෙසෙ න පවත්තති. දුතියො පච්චයවිසෙසං සංඝාය චුත්තො. එකාදසධිගිකත්තඤ්ඤෙස්ස එස්සස්ස ව නාමපච්චයත්තං පච්චයවිසෙසො. තතියො පුරිමයොනිද්වයං සංඝාය චුත්තො. පුරිමාසු හි ද්විසු යොනිසු සො සම්භවති, තස්ම සදා සළායතනස්ස අසම්භවතො. චතුස්ථො පච්ඡිමයොනිද්වයං සංඝාය චුත්තො. පච්ඡිමාසු හි සො ද්විසු යොනිසු සම්භවති, තස්ම සදා සළායතනස්ස සම්භවතොති.

මෙසේ මේවායේ නා නා කරනය දැන නැවත ඒ සියල්ලේම විශේෂයෙන් පළමුවන වාර දෙක අරූප භවයෙහි පච්චයාකාරය දැක්වීම සඳහා කියන ලදැයි දතයුතුය. අරූප භවයෙහි රූපයෙන් අසම්මිශ්‍ර වූ පටිච්ච සමුප්පාද අංග පවතී. තුන්වන රූප භවයෙහි පච්චයාකාරය දැක්වීම සඳහා කියන ලදි. රූප භවය ඇතිකල්හිද රූප මිශ්‍ර භවයේ සළායතන නොපවතී. සතරවන කාම භවයෙහි පච්චයාකාරය දැක්වීමට කියන ලදි. කාම භවයෙහි සියළු සළායතන පවතී. තුන්වන හෝ රූප භවයෙහිද කාම භවයෙහිද අසම්පූර්ණ ආයතනවල අකුසල පවතින ක්‍ෂණය සඳහා කියන ලදි. සතරවන හෝ කාම භවයෙහි සම්පූර්ණ ආයතනවල පළමු හෝ සියළු තැන යන්තවුන් උදෙසා කියන ලදි. එය කිසිවකු විත්තපවත්ති දේශයේ නොපවතී. දෙවන පච්චය විශේෂය උදෙසා කියන ලදි. මෙහි ඒකාදසංගික බව ස්පශ්ටයට නාම ප්‍රත්‍ය බව ප්‍රත්‍යය විශේෂයයි. තුන්වන පළමු යෝනි දෙක උදෙසා කියන ලදි. පළමු යෝනි දෙකෙහි එය උපදී. එහි සැමදා සළායතනයකින් නොපහළවීම සතරවන අවසාන යෝනි දෙක උදෙසා කියන ලදි. එය අවසන් යෝනි දෙකෙහි භටගනී. එහි සැමදා සළායතන පහළ වේ.

එත්තාවතා ව යං චුත්තං චතුස්සපි වාරෙසු –

මෙනෙකින් වාර සතරෙහි යමක් කියන ලදි.

යං යස්ස අඤ්ඤා චුත්තං, අචුත්තඤ්ඤාපි යං යති;

යං යථා පච්චයො යස්ස, තං සබ්බමුපලක්ඛයෙති.

අනායුරු කියු යම් - යම්තැන නොකියු යමක්

පස වන සෙ යමකට - වෙන්කොට එ සච දක්වනු යයි

ගාථාය අත්ථිපනා කතා භොති.

ගියේ අපර්ව වණ්ණාව කරන ලදි.

එතෙනෙවානුසාරෙන, සබ්බමෙතං නයං ඉතො;

විසෙසො යො ව තං ජඤ්ඤා, චතුක්කෙසු පරෙසුපි.

මෙම අනුසරෙන් මෙහි - ඒ සියළු මෙ නයේ මින්

වෙසෙසින් යමෙක් එය - පසු චතුකවල දන්නේ

හෙතුවතුක්කං

හෙතුවතුක්කං

තස් යො තාව ඉධ චුත්තො නයො, සො සබ්බස්ස පාකටොයෙව. විසෙසො පන එවං වෙදිතබ්බො - හෙතුවතුක්කෙ තාව අවිජ්ජා හෙතු අස්සාති අවිජ්ජාහෙතුකො. අවිජ්ජා අස්ස සහවත්තනතො යාවහබ්බො පවත්තිකා ගමිකාති චුත්තං හොති. “අවිජ්ජාපච්චයා”ති ව එත්තාවතා සහජාතාදිපච්චයවසෙන සාධාරණතො සබ්බාරස්ස අවිජ්ජා පච්චයොති දස්සෙත්වා, පුන “අවිජ්ජාහෙතුකො”ති එතෙනෙව විසෙසතො අවිගතපච්චයතා දස්සිතා. සබ්බාරපච්චයා විඤ්ඤාණං සබ්බාරහෙතුකන්තිආදීසුපි එසෙව නයො.

එහි යමෙක් මෙහි කියන ලද නය එය හැමතැනම ප්‍රකටය. විසේසය මෙසේ දතයුතුය. හේතු චතුක්කයෙහි අවිජ්ජාව එහි ඇති නිසා අවිජ්ජා හේතුක වේ. අවිජ්ජා මෙයම ස්වභාව පවතින බැවින් භංගය දක්වා පවතින්න ගමිකා යයි කියන ලද්දේ වෙයි. අවිජ්ජා පච්චය මෙපමණකින් සහජාතාදි පච්චය වශයෙන් සාධාරණ බැවින් සංඛාරයට අවිජ්ජා ප්‍රත්‍යය යයි දක්වා නැවත අවිජ්ජා හේතුක යයි මෙයින්ම විශේෂයේ අවිගත ප්‍රත්‍යය දක්වන ලදී. සංඛාර පච්චයා විඤ්ඤාණං සංඛාර හේතුක යන ආදියෙහිද මෙම නයයි.

කස්මා පන භවාදීසු හෙතුකග්ගහණං න කතන්ති? අවිගතපච්චයනියමාභාවතො අභාවතො ව අවිගතපච්චයස්ස. “තස් කතමො උපාදානපච්චයා භවො? යපෙත්වා උපාදානං වෙදනාක්ඛන්ධො සඤ්ඤාක්ඛන්ධො සබ්බාරක්ඛන්ධො විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො - අයං චුච්චති උපාදානපච්චයා භවො”ති වචනතො උපාදානපච්චයා චතුත්තං බන්ධනං ඉධ භවොති නාමං. සබ්බාරක්ඛන්ධො ව “ජාති ද්විති බන්ධෙහි සංගහිතා”තිආදිවචනතො (ධාතු. 71) ජාතිජරාමරණානි අන්තොගධාති.

කුමක් හෙයින් භවාදියෙහි හේතුගැනීම නොකරන ලද අවිගත ප්‍රත්‍යයේ නියමයක් නොවීමෙනි. අවිගත ප්‍රත්‍යය අභාවයෙන් එහි උපාදාන ප්‍රත්‍යයෙන් භවය වන්නේ කෙසේද? උපාදානය හැර වෙදනා සංඤා සංඛාර විඤ්ඤාණ යන මේ උපාදාන ප්‍රත්‍යය භවය වේ යන වචන බැවින් උපාදාන ප්‍රත්‍යයන් සතර ස්කන්ධ මෙහි භවය නම් වේ. සංඛාර බන්ධයෙහිම “ජාති ද්විති බන්ධෙහි සංගහිතා” ති ආදි වචනයෙන් ජාති ජරා මරණ ඇතුළත් වේ.

තස් යාව උපාදානං තාව ජාතිජරාමරණානං අනුපලබ්භනතො උපාදානං භවස්ස න නියමතො අවිගතපච්චයො හොති. “යා තෙසං තෙසං ධම්මානං ජාති”ති ආදිවචනතො සබ්බතලක්ඛණෙසු ජාතියා ජරාමරණසබ්බතාස්ස භවස්ස ජාතික්ඛණමත්තෙයෙව අභාවතො අවිගතපච්චයභාවො න සම්භවති. තථා ජාතියා ජරාමරණක්ඛණෙ අභාවතො . උපනිස්සයපච්චයෙනෙව පන භවො ජාතියා. ජාති ජරාමරණස්ස පච්චයොති සබ්බථාපි අවිගතපච්චයනියමාභාවතො අභාවතො ව අවිගතපච්චයස්ස භවාදීසු හෙතුකග්ගහණං න කතන්ති වෙදිතබ්බං.

එහි උපාදානය පවතිනතුරු ජාති ජරා මරණවල ලැබීම පවතින බැවින් උපාදානය. භවයේ නියමයක් නැති අවිගත පච්චය වේ. “යා තෙසං තෙසං ධම්මානං ජාති” යන ආදි වචනයෙන් සංඛත ලක්ෂණවල ජාතියෙන් ජරාමරණ සංඛාත භවයට ජාතික්ෂණ මාත්‍රයෙහි අභාවයෙන් අවිගත පච්චයභාවය නොඋපදී. එසේම ජාතියෙන් ජරාමරණ ක්ෂණයේ අභාවයෙන් උපනිස්සය ප්‍රත්‍යයෙන්ම ජාතියෙන් භවය වේ. ජාති මරණයට ප්‍රත්‍යයයි සියළු ආකාරයෙන්ම අවිගත පච්චය නියමය අභාවයෙන් අභාවයෙන්ද අවිගත ප්‍රත්‍යයට ප්‍රත්‍ය වේ. භවාදියෙහි හේතු ගැනීම නොකළේ යයි දතයුතුය.

කෙච් පනාහු - “භවො දුට්ඨෙතා”ති වචනතො උපපත්තිමිස්සකො භවො, න ව උපපත්තිභවස්ස උපාදානං අවිගතපච්චයො හොතිති “උපාදානපච්චයා භවො උපාදානහෙතුකො”ති අවත්වා “උපාදානපච්චයා භවො”ති චුත්තො. ඉධ පච්චින්නත්තා පරතොපි න චුත්තන්ති. තං ඉධ උපපත්තිමිස්සකස්ස භවස්ස අනධිප්පෙතත්තා අයුත්තං. අරුපක්ඛන්ධො හි ඉධ භවොති ආගතා.

කිසිවෙක් කිහ:- භවය දෙයාකාර යයි වචනයේ උත්පත්ති මිශ්‍ර භවය උත්පත්ති භවයට උපාදානය අවිගත නොවේ. “උපාදාන පච්චයා භවො උපාදාන හේතුකො” යයි නොකියා උපාදාන පච්චයා භවො යයි කියන ලදී. මෙහි සිද්දවන

ලද බැවින් පරතො න වුත්තන්ති. එය මෙහි උත්පත්ති මිශ්‍රවු හවය අදහස් නොකළ බැවින් අයුතුය. අරූප ස්කන්ධ මෙහි හවයයි ආවේය.

හවපච්චයා ජාතීති එඤ්ච ධූපෙඤා ජාතිජරාමරණානි අවසෙසො හවො ජාතියා පච්චයොති වෙදිතබ්බො. කස්මා? ජාතිආදීනං ජාතියා අප්පච්චයන්තා. යදි එවං, ධූපෙඤා ජාතිජරාමරණානි හවො ජාතියා පච්චයොති වත්තබ්බොති? ආම වත්තබ්බො, වත්තබ්බපදෙසාභාවතො පන න වුත්තො. දසමඬගනිද්දෙසෙ හි උපාදානපච්චයසම්භූතො හවො වත්තබ්බො. එකාදසමඬගනිද්දෙසෙ ජාති වත්තබ්බො. යො පන හවො ජාතියා පච්චයො, තස්ස වත්තබ්බපදෙසො නාමරූපන්තිආදීසු ව විඤ්ඤාණාදීනං අවිගතපච්චයභාවසම්භවතො විඤ්ඤාණහෙතුකාදිවචනං කතන්ති එස හෙතුවතුක්කෙ විසෙසො.

හව ප්‍රත්‍යයෙන් ජාති යයි මෙහිද හැර ජාති ජරාමරණාදි අවසේස හවය ජාතියෙන් ප්‍රත්‍ය වේයයි දතයුතුය. කුමක් හෙයින්ද? ජාති ආදියට ජාතියෙන් ප්‍රත්‍ය නොවන බැවිනි. මෙසේ හැර ජාති ජරා මරණ හවය ජාතියෙන් ප්‍රත්‍ය වේ යයි කිවයුතුද? එසේය, කිව යුතුය. කිවයුතු ප්‍රදේශයක් නැති හෙයින් නොකියන ලදි. දසමංග නිද්දේසයෙහි උපාදාන ප්‍රත්‍යයෙන් හටගත් හවය කිවයුතුය. ඒකාදස අංග නිද්දේසයෙහි ජාතිය කිවයුතුය. යම්හෙයකින් ජාතියෙන් ප්‍රත්‍ය වේ. එහි කිවයුතු ප්‍රදේශයක් නැතැයි කිවයුතු ප්‍රදේශයක් නැති බැවින් නොකියන ලදි. නොකියන ලද්ද යුත්ති වශයෙන් ගතයුතුය. විඤ්ඤාණ පච්චයා නාමරූපං යන ආදියෙහි විඤ්ඤාණාදීන්ගේ අවිගත පච්චය හවයෙන් උපන් හෙයින් විඤ්ඤාණ හේතුකාදි වචන කියන ලදි. මෙය හේතු වතුක්කයෙහි විශේෂයයි.

සම්පයුත්තවතුක්කං

සම්පයුත්තවතුක්කං

සම්පයුත්තවතුක්කෙපි අවිජ්ජාපච්චයාති එත්තාවතා සහජාතාදිපච්චයවසෙන සඬබාරස්ස අවිජ්ජාපච්චයනං දස්සෙඤා පුන “අවිජ්ජාසම්පයුත්තො”ති සම්පයුත්තපච්චයතා දස්සිතා. සෙසපදෙසුපි එසෙව නයො. යස්මා පන අරුපිනං ධම්මානං රූපධම්මෙහි සම්පයොගො නත්ති, තස්මා විඤ්ඤාණපච්චයා නාමරූපන්තිආදීසු තතියවතුක්කවාරපදෙසු “විඤ්ඤාණසම්පයුත්තං නාම”න්තිආදීනා නයෙන යං ලබ්භති, තදෙව ගහිතන්ති එස සම්පයුත්තවතුක්කෙ විසෙසො.

සම්පයුත්ත වතුක්කයේද අවිජ්ජා පච්චයා යන මෙපමණකින් සහජාතාදි ප්‍රත්‍යය වශයෙන් සංඛාරයේ අවිජ්ජා පච්චය බව දක්වා නැවත අවිජ්ජා සම්පයුත්ත යයි සම්පයුත්ත පච්චය බව දක්වන ලදි. සෙසු පදවලද මෙම නයයි. අරුපි ධම්මවල රූප ධම්මවලින් සම්බන්ධයක් නැත. එහෙයින් විඤ්ඤාණ පච්චයා නාමරූපං ආදියෙහි තුන්වන සතරවන වාර පදවල විඤ්ඤාණ සම්පයුත්ත නාමං ආදි නයින් යමක් ලැබේද එයම ගන්නා ලදි. මෙය සම්පයුත්ත වතුක්කයෙහි විශේෂයයි.

අඤ්ඤමඤ්ඤවතුක්කං

අඤ්ඤමඤ්ඤවතුක්කං

අඤ්ඤමඤ්ඤවතුක්කෙපි අවිජ්ජාපච්චයාති සහජාතාදිපච්චයවසෙන සඬබාරස්ස අවිජ්ජාපච්චයනං දස්සෙඤා “සඬබාරපච්චයාපි අවිජ්ජා”ති අඤ්ඤමඤ්ඤපච්චයතා දස්සිතා. සෙසපදෙසුපි එසෙව නයො. යස්මා පන හවො නිජ්ජදෙසො, උපාදානං සජ්ජදෙසං, සජ්ජදෙසධම්මො ව නිජ්ජදෙසධම්මස්ස පච්චයො භොති, න නිජ්ජදෙසධම්මො සජ්ජදෙසධම්මස්ස, තස්මා එඤ්ච “හවපච්චයාපි උපාදාන”න්ති න වුත්තං; භෙට්ඨා වා දෙසනාය පච්ජින්නන්තා එවං න වුත්තං . යස්මා ව නාමරූපපච්චයා සලායතනං අත්ති, සලායතනපච්චයා එකච්ඡිත්තක්කණෙ නාමරූපං නත්ති, යස්ස සලායතනං අඤ්ඤමඤ්ඤපච්චයො හවෙයා, තස්මා වතුක්කවාරෙ “ජට්ඨායතනපච්චයාපි නාමරූප”න්ති යං ලබ්භති තදෙව ගහිතන්ති එස අඤ්ඤමඤ්ඤවතුක්කෙ විසෙසො.

අඤ්ඤමඤ්ඤ වතුක්කයෙහිද අවිජ්ජා පච්චයා යන සහජාතාදි පච්චය වශයෙන් සංඛාරයට අවිජ්ජා පච්චය බව දක්වා සංඛාර පච්චයද අවිජ්ජා යයි අඤ්ඤමඤ්ඤ පච්චය බව දක්වන ලදි. සෙසු පදවලද මෙම නයයි. යම් හෙයකින් හවය නිජ්ජදේශද උපාදානාය සජ්ජදේශද වේ. සජ්ජදේශ ධම්මර්ද නිජ්ජදේශ ධම්මර්ශට ප්‍රත්‍ය වේ. නිජ්ජදේශ ධම්මර් සජ්ජදේශ ධම්මර්ශට ප්‍රත්‍ය නොවේ. එහෙයින් මෙහි හව පච්චය ද උපාදානාය යයි නොකියන ලදි. යට කී දේශනාව සිදින බැවින් නොකියන ලදි. යම්සේ නාමරූප ප්‍රත්‍යයෙන් සලායතන ඇත. සලායතන ප්‍රත්‍යයෙන් ඒකච්ඡිත්ත ඤාණයෙහි නාමරූප

නැත. යමකට සළායනන අඤ්ඤාමඤ්ඤ ප්‍රත්‍ය වන්නේද එහෙයින් සතරවන වාරයෙහි ජට්ඨායනන පච්චයා නාමරූපං යයි යමක් ලබයිද එයම ගන්නා ලදී. මෙය අඤ්ඤාමඤ්ඤ චතුක්කයෙහි විශේෂයයි.

අවිජ්ජාමූලකතයමානිකා.

අවිජ්ජා මූලක නය මානිකවය.

සඬබාරාදිමූලකතයමානිකා

සඬබාරාදිමූලකතයමානිකා

ඉදානි සඬබාරපච්චයා අවිජ්ජානි සඬබාරමූලකතයො ආරද්ධො. තත්ථාපි යථා අවිජ්ජාමූලකෙ එවං චන්තාරි චතුක්කානි සොළස ව වාරා වෙදිතබ්බා. පට්ඨමචතුක්කෙ පන පට්ඨවාරමෙව දස්සෙකා දෙසනා සංඛිත්තා. යථා වෙසු එවං විඤ්ඤාණමූලකාදීසුපි. තස්ස සබ්බෙස්වෙව තෙසු සඬබාරමූලකාදීසු අට්ඨස්සු නයෙසු “සඬබාරපච්චයා අවිජ්ජා”නිආදිනා නයෙන සහජාතාදිපච්චයවසෙන අවිජ්ජාය සඬබාරාදිපච්චයනං දස්සෙකා පුන “අවිජ්ජාපච්චයා සඬබාරා”නිආදිනා නයෙන එකචිත්තක්ඛණෙපි පච්චයාකාරවක්කස්ස පවත්ති දස්සිතා.

දැන් සංඛාර පච්චයා අවිජ්ජා යයි සංඛාර මූලක නය අරඹන ලදී. එහිද අවිජ්ජා මූලකයෙහි මෙනි. මෙසේ චතුක්ක සතරද වාර දහසයද දනුයුතුය. පළමු චතුක්කයෙහි පළමුවන වාරය දක්වා දේශනාව සංකෂ්ප කරන ලදී. මෙහි මෙන් විඤ්ඤාණ මූලකාදියෙහිද එසේය. එහි සියළුම ඒ සංඛාර මූලකාදි නය අටෙහි සංඛාර පච්චයා අවිජ්ජා යන ආදි නයින් සහජාතාදි පච්චය වශයෙන් අවිජ්ජාවෙහි සංඛාරාදි ප්‍රත්‍යභාවය දක්වා නැවත අවිජ්ජා පච්චයා සංඛාරා යන ආදි නයින් ඒක චිත්තක්කයෙහි ද පච්චයාකාර චක්‍රයාගේ පැවැත්ම දක්වන ලදී.

කස්මා පන භවමූලකා ජාතිජරාමරණමූලකා වා නයා න චුත්තා? කිං භවපච්චයා අවිජ්ජා න භොතිති? නො න භොති. “සඬබාරපච්චයා අවිජ්ජා”නි එවමාදීසු පන චුච්චමානෙසු න කොචි භවපරියාපන්නො ධම්මො අවිජ්ජාය පච්චයො න චුත්තො. තස්මා අප්‍රබ්බස්ස අඤ්ඤස්ස අවිජ්ජාපච්චයස්ස චන්තබ්බස්ස අභාවතො භවමූලකො නයො න චුත්තො. භවග්ගහණෙන ව අවිජ්ජාපි සඬගහං ගච්ඡති. තස්මා “භවපච්චයා අවිජ්ජා”නි චුච්චමානෙ “අවිජ්ජාපච්චයා අවිජ්ජා”නිපි චුත්තං සියා. න ව එකචිත්තක්ඛණෙ අවිජ්ජා අවිජ්ජාය පච්චයො නාම භොති. තස්ස පච්චින්නත්තාව ජාතිජරාමරණමූලකාපි නයා න ගහිතා. අපිච භවෙ ජාතිජරාමරණානිපි අන්තොගධානි. න වෙනානි එකචිත්තක්ඛණෙ අවිජ්ජාය පච්චයා භොත්තිති භවමූලකා ජාතිජරාමරණමූලකා වා නයා න චුත්තාති.

භවමූලක හෝ ජාති ජරා මරණ මූලක හෝ නය කුමක් හෙයින් නොකියන ලදද? කිම භව ප්‍රත්‍යයෙන් අවිජ්ජා නොවේද? නොවන්නේ නොවේ. සංඛාර පච්චයා අවිජ්ජා යන මේ ආදිය කියන කල්හි භවයට ඇතුළත් කිසිම ධම්මයක් අවිජ්ජාවෙන් ප්‍රත්‍යය වේයයි නොකියන ලදී. එනිසා පෙර නොවූ අත්‍ය වූ අවිජ්ජා ප්‍රත්‍යයෙන් කිවයුතු වූවකගේ අභාවයෙන් භවමූලක නය නොකියන ලදී. භවය ගැනීමෙන් අවිජ්ජාවද සංග්‍රහ වේ. එහෙයින් භව පච්චයා අවිජ්ජා යයි කියන කල්හි අවිජ්ජා පච්චයා අවිජ්ජාවද කියන ලද වන්නේය. ඒක චිත්තක්කයෙහි අවිජ්ජාව අවිජ්ජාවෙන් පච්චය නම් නොවේ. එහි සිදින ලද බැවින් ජාති ජරා මරණ මූලක නයද නොගන්නා ලදී. තවද භවයෙහි ජාති ජරා මරණ ඇතුළත්ය. මේවා ඒක චිත්ත ක්කයෙහි අවිජ්ජාවෙන් පච්ච නොවේ යයි භව මූලක ජාති ජරා මරණ මූලක හෝ නය නොකියන ලදී.

මානිකාවණ්ණනා.

මානිකා කථාවය.

අකුසලානිද්දෙසවණ්ණනා

අකුසලානිද්දෙසවණ්ණනා

ඉදානි යථා හෙට්ඨා චිත්තුප්පාදකණ්ඩෙ කුසලත්තිකං ආදිං කතා නික්ඛිත්තමානිකාය පටිපාටියා පට්ඨං කුසලං භාජිතං, තථා ඉධ මානිකාය අනික්ඛිත්තත්තා පට්ඨං කුසලං අනාමසිකා “අවිජ්ජාපච්චයා සඬබාරො”නි අකුසලධම්මවසෙන මානිකාය නික්ඛිත්තත්තා නික්ඛෙපපටිපාටියාව අවිජ්ජාදිනි පටිච්චසමුප්පාදකානි භාජෙකා දස්සෙතුං කතමෙ ධම්මා අකුසලානිආදිමාහ. තස්සෙකා හෙට්ඨා චිත්තුප්පාදකණ්ඩෙ (ධං සං අට්ඨං 365)

වුත්තනයෙනෙව වෙදිතබ්බො. යස්මා පන එකච්ඡත්තකංඤා තණ්හාය ව කාමුපාදානස්ස ව සම්භවො නස්සී, තස්මා යං එසු තණ්හාපච්චයා උපාදානං ලබ්භති, තදෙව දස්සෙතුං දිට්ඨි දිට්ඨිගතන්තිආදි වුත්තං.

දැන් යට චිත්තුප්පාද කාණ්ඩයෙහි කුසලක්‍රියා ආදි කොට තබන ලද මාතෘකාවේ පිළිවෙලින් පළමුව කුසලය බෙදන ලදි. එසේ මෙහි මාතෘකාව නොතබන ලද බැවින් පළමුව කුසලය අනාමශර්තය කොට අවිජ්ජා පච්චයා සංඛාරො යයි අකුසල ධර්ම වශයෙන් මාතෘකාව තබන ලද බැවින් බහා තැබූ පිළිවෙලින්ම අවිජ්ජාදි පටිච්ච සමුප්පාද අංග බෙදා දැක්වීමට කතමෙ ධම්මා කුසලා? යන ආදිය කිහි. එහි අපර්ය යට චිත්තුප්පාද කාණ්ඩයෙහි කියන ලද නයිත්ම දතයුතුය. යම්සේ ඒක චිත්තක්‍ෂණයෙහි තණ්හාවද කාම උපාදානයද හටගැනීමක් නැත. එහෙයින් මෙහි යමක් තණ්හා පච්චයා උපාදානය ලබයිද එයම දැක්වීමට දිට්ඨි දිට්ඨිගතං යන ආදිය කියන ලදි.

භවනිද්දෙසෙ ව යස්මා උපාදානං සඛාරක්ඛන්ධො සඛිග්ගං ගච්ඡති, තස්මා “යපෙඤා උපාදානං වෙදනාක්ඛන්ධො සඤ්ඤාක්ඛන්ධො සඛාරක්ඛන්ධො විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො”ති වුත්තං. එවඤ්ඤි වුවිච්චානෙ උපාදානස්ස උපාදානපච්චයන්තං ආපජ්ජෙය්‍ය. න ච තදෙව තස්ස පච්චයො හොති. ජාතිආදිනිද්දෙසෙසු යස්මා එනෙ අරූපධම්මානං ජාතිආදයො, තස්මා “බණ්ඩිච්චං, පාලිච්චං, වලින්තචතා, වුති, වචනතා”ති න වුත්තං.

භව නිද්දේශයෙහිද උපාදානය සංඛාර ස්කන්ධයෙහි සංග්‍රහ වේ. එහෙයින් යපෙඤා උපාදානං වෙදනාක්ඛන්ධො සඤ්ඤාක්ඛන්ධො සංඛාරක්ඛන්ධො විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො යයි කියන ලදි. මෙසේ කියන කල්හි උපාදානයට උපාදාන පච්චයා බව පැමිණේ. එයම ඊට ප්‍රත්‍ය නොවේ. ජාති ආදි නිද්දේශයෙහි මේ ජාති ආදියෙහි අරූප ධර්මයන්ගේ ජාති ආදියයි. එහෙයින් බණ්ඩිච්චං පාලිච්චං වලින්තචතා වුති වචනතා යයි කියන ලදි.

එවං පයමචාරං නිවයපෙඤා පුන දුතියවාරෙ යස්මිං සමයෙ පයමචාරෙන පච්චයාකාරො දස්සිතො, තස්මිංයෙව සමයෙ අපරෙනපි නයෙන පච්චයාකාරං දස්සෙතුං විසුං සමයවච්ඡානවාරං අවඤා තස්මිං සමයෙ අවිජ්ජාපච්චයා සඛාරොතිආදිනාව නයෙන දෙසනා කතා. තස්ස යපෙඤා එස්සන්ති ඉදං යස්මා එස්සොපි නාමපරියාපන්නො, තස්මා එස්සස්ස නාමතො නිහරණස්සං වුත්තං.

මෙසේ පළමු වාරය නිමවා නැවත දෙවන වාරයෙහි ප්‍රථම වාරයෙහි පච්චයාකාරය දැක්වූ කාලයෙහිම වෙනත් ක්‍රමයකින් පච්චයාකාරය දැක්වීමට වෙනත් කාල නියමයකින් වාරය නොකියා තස්මිං සමයෙ අවිජ්ජා පච්චයා සංඛාරො යනාදි නයිත් දේශනා කරන ලදි. එහි යපෙඤා එස්සං යන යම් ස්පශර්යකින් නම ඇතුළත් වූයේ නම් ඒ ස්පශර්යේ නම බැහැර කිරීම සඳහා කියන ලදි.

තතියවාරෙ යස්ස චිත්තසමුට්ඨානරූපස්ස විඤ්ඤාණං පච්චයො, තස්මිං පචත්තමානෙ යස්මා තෙත්තපත්ථධානං චක්ඛායනනාදිනං උපචිතන්තං පඤ්ඤායති, තස්මා චක්ඛායනනස්ස උපවයොතිආදි වුත්තං. යස්මා ච කම්මජරූපස්සපි තස්මිං සමයෙ චත්තමානස්ස විඤ්ඤාණං පච්ජාජානපච්චයෙන පච්චයො හොති, තස්මාපි එවං වුත්තං. තස්ස කිඤ්චාපි කම්මජං චිත්තසමුට්ඨානන්ති ද්වෙව සන්තතියො ගතිතා, ඉතරාපි පන ද්වෙ සන්තතියො ගහෙතබ්බා. තාසම්පි හි විඤ්ඤාණං පච්චයො හොතියෙව.

තුන්වන වාරයෙහි යම් චිත්ත සමුට්ඨාන රූපයකට විඤ්ඤාණය ප්‍රත්‍ය විනම් එය පවතින කාලයෙහි එයින් උපස්ථම්භක වූ චක්ඛායනනාදියේ රූපකල බව පෙනී යයි. එහෙයින් චක්ඛායනනස්ස උපවයො යනාදිය කියන ලදි. කම්මජ රූපයටද ඒ අවස්ථා පවතින විඤ්ඤාණයේ පච්චාජාන පච්චයෙන් ප්‍රත්‍ය වේද? එහෙයින්ද මෙසේ කියන ලදි. එහි කිසි කමර්ජ සහ චිත්ත සමුට්ඨාන යයි සන්තති දෙකක් ගන්නා ලදි. ඉතිරි සන්තති දෙකද ගතයුතුය. ඒවායෙහිද විඤ්ඤාණය ප්‍රත්‍ය වේමය.

චතුස්ථවාරෙ පන යස්මා එකච්ඡත්තකංඤාපි මහාභුතරූපපච්චයා චක්ඛායනනාදිනි, හදයරූපපච්චයා ඡට්ඨායනනං, නාමපච්චයා ව පච්ජාජානසහජානාදිවසෙන යථානුරූපං සබ්බානිපි පචත්තන්ති, තස්මා තස්ස කතමං නාමරූපපච්චයා සලායනනං? චක්ඛායනනන්තිආදි වුත්තං.

සතරවන වාරයෙහි එක චිත්තක්‍ෂණයෙහිද මහාභුත රූප පච්චයෙන්ද චක්ඛායනනාදිය හදය රූප පච්චයෙන්ද ඡට්ඨායනන නාම පච්චයෙන් ද පච්ජාජාන සහජානාදි වශයෙන් යථානුරූපව සියල්ලම පවතී. එහෙයින් කස්ස කතමං නාමරූප පච්චයා සලායනනං චක්ඛායනනං ආදිය කියන ලදි.

පයම චතුක්ක නිද්දේසයයි.

දුතියවතුක්කෙ සබ්බං උත්තානමෙව.

දෙවන වතුක්කයෙහි සියල්ල කියන ලද්දේමය.

තතියවතුක්කෙ යස්ස සම්පයුත්තපච්චයභාවො න භොති, යස්ස ච භොති, තං විසුං විසුං දස්සෙතුං ඉදං වුව්වති විඤ්ඤාණපච්චයා නාමරූපං විඤ්ඤාණසම්පයුත්තං නාමන්තිආදි වුත්තං.

තුන්වන වතුක්කයෙහි සම්පයුත්ත පච්චයභාවය යමකට නැත. යමකට ඇත. එය වෙන්කොට දැක්වීමට ඉදං වුව්වති විඤ්ඤාණ පච්චයා නාම රූපං විඤ්ඤාණ සම්පයුත්තං නාමං යනාදිය කීහ.

තෘතීය වතුක්ක නිද්දේසයයි.

වතුක්කවතුක්කෙ එස්සපච්චයා නාමනිද්දෙසෙ කිඤ්චාපි “යපෙඤා එස්සං වෙදනාක්ඛණ්ඩො...පෙ... විඤ්ඤාණක්ඛණ්ඩො – ඉදං වුව්වති එස්සපච්චයා නාම”න්ති න වුත්තං, තථාපි අනන්තරානීතපදනිද්දෙසෙ “යපෙඤා එස්සං වෙදනාක්ඛණ්ඩො...පෙ... විඤ්ඤාණක්ඛණ්ඩො”ති වුත්තන්තා අවුත්තම්පි තං වුත්තමෙව භොති. යදෙව හි නාමං එස්සස්ස පච්චයො, එස්සොපි තස්සෙව පච්චයොති.

සතරවන වතුක්කයෙහි එස්ස පච්චය නාම නිද්දේසයෙහි කිසිවක් හැර ස්පශ්‍රය වෙදනා ස්කන්ධය - විඤ්ඤාණ ස්කන්ධය යයි මෙය කියන ලදි. ස්පශ්‍ර ප්‍රත්‍යයෙන් නාමය යයි නොකියන ලදි. එසේ වුවද අනන්තර අතීත පද නිද්දේසයෙහි යපෙඤා එස්සං වෙදනාක්ඛණ්ඩො..... විඤ්ඤාණක්ඛණ්ඩො යයි කියන ලද බැවින් නොකියන ලද්දකි කියන ලද්දේම වෙයි. මෙසේ නාමය ස්පශ්‍රයට ප්‍රත්‍ය වේ. ස්පශ්‍රය ද නාමයට ප්‍රත්‍ය වේ.

වතුක්ක වතුක්ක නිද්දේසයයි.

යථා වායං චතුර්වතුක්කො සොළසවාරස්පභෙදො අවිජ්ජාමූලකො පඨමනායො එතස්මිං පඨමාකුසලචිත්තෙ පකාසිතො, එවං සඨ්ඛාරමූලකාදයො අට්ඨ නයාපි වෙදිතබ්බො. පාළි පන සංඛිත්තා. එවමෙව තස්මිං පඨමාකුසලචිත්තෙයෙව නව නයා, ඡත්තිංස වතුක්කානි, චතුර්වතාලිසාධිකඤ්ච වාරසනං භොතිති වෙදිතබ්බං.

මේ වතුක්කය සොළොස් වාරයකින් ප්‍රභේද වූ අවිජ්ජා මූලක ප්‍රථම නය මේ පළමු අකුසල සිතේ ප්‍රකාශිතය. මෙසේ සංඛාර මූලකාදි නය අටද දතයුතුය. පෙළෙහි වනාහි සංකේප කරන ලදි. එසේම ඒ පළමුවන අකුසල් සිතෙහිම නව නවයද වතුක්ක තිස් හයද වාර එකසිය හතලිස් හතරද වේ යයි දතයුතුය.

ඉදානි ඉමිනාච නයෙන සෙසාකුසලචිත්තෙසුපි පච්චයාකාරං දස්සෙතුං කතමෙ ධම්මා අකුසලානිආදි ආරද්ධං. තස්මා යස්මා දිට්ඨිවිජ්ජයුත්තෙසු තණ්හාපච්චයා උපාදානං නත්ති, තස්මා උපාදානට්ඨානෙ උපාදානං විය දල්හනිපාතිනා අධිමොක්ඛෙන පදං පූරිතං. දොමනස්සසහගතෙසු ච යස්මා වෙදනාපච්චයා තණ්හාපි නත්ති, තස්මා තණ්හාට්ඨානෙ තණ්හා විය බලවකිලෙසෙන පටිසෙන පදං පූරිතං. උපාදානට්ඨානෙ අධිමොක්ඛෙනෙව. විචිකිච්ඡාසම්පයුත්තෙ පන යස්මා සන්තිට්ඨානාභාවතො අධිමොක්ඛොපි නත්ති, තස්මා තණ්හාට්ඨානෙ බලවකිලෙසභූතාය විචිකිච්ඡාය පදං පූරිතං. උපාදානට්ඨානං පරිහීනමෙව. උද්ධච්චසම්පයුත්තෙ පන යස්මා අධිමොක්ඛො අත්ති, තස්මා තණ්හාට්ඨානෙ බලවකිලෙසෙන උද්ධච්චෙන පදං පූරිතං. උපාදානට්ඨානෙ අධිමොක්ඛෙනෙව. සබ්බසේව ච විසෙසමත්තං දස්සෙඤා පාළි සංඛිත්තා. යො වායං විසෙසො දස්සිතො, තස්මා කෙවලං අධිමොක්ඛනිද්දෙසොව අපුබ්බො. සෙසං භෙට්ඨා ආගතමෙව.

දැන් මේ නයිත්ම සෙසු අකුසල සිත්වල ද පච්චයාකාරය දැක්වීමට කතමෙ ධම්මා අකුසලා යනාදිය අරඹන ලදි. එහි යම් දිට්ඨි විජ්ජයුත්තවලද තණ්හා ප්‍රත්‍යයෙන් උපාදාන නැත. එනිසා උපාදාන ස්ථානයේ උපාදානය මෙන් දැඩි සේ වැටුණු අධිමොක්ඛයෙන් පදය පුරවන ලදි. දෝමනස්ස සහගතවල ද වෙදනා ප්‍රත්‍යයෙන් තණ්හාව ද නැත. එනිසා තණ්හා ස්ථානයේ තණ්හාවෙන් බලවත් ක්ලේශ පටිසයෙන් පදය පුරවන ලදි. උපාදාන ස්ථානයෙහි අධිමොක්ඛයෙන් ද විචිකිච්ඡා සම්පයුත්තයෙහි වනාහි යම් සනිටුහන් බවකින් අධිමොක්ඛයයි නැත. එනිසා තණ්හා ස්ථානයෙහි බලවත් කෙලෙස් වූ විචිකිච්ඡාවෙන් පදය පුරවන ලදි. උපාදාන ස්ථානය පිරිහුනේමය. උද්ධච්ච සම්පයුත්තය වනාහි යම් අධිමොක්ඛයක් ඇත. එනිසා තණ්හා ස්ථානයෙහි බලවත් කෙලෙස් වූ උද්ධච්චයෙන් පදය පුරවන ලදි. උපාදාන ස්ථානයෙහි අධිමොක්ඛයෙන් පදය පුරවන ලදි. සියළු තන්හිම විශේෂතා පමණක් දක්වා පෙළෙහි සංකේප කරන ලදි. යම්තැනක විශේෂයක් දක්නව ලද නම් එහි කේවල වූ අධිමොක්ඛ නිද්දේසයයි.

අධිමොක්කනිද්දෙසෙ පන අධිමුච්චනවසෙන අධිමොක්කො. අධිමුච්චනි වා තෙන ආරම්මණෙ විත්තං නිබ්බිච්චිච්ඡන්දාය සන්තිට්ඨානං ගච්ඡති අධිමොක්කො. අධිමුච්චනාකාරො අධිමුච්චනා. තස්ස විත්තස්ස, තස්මිං වා ආරම්මණෙ අධිමුත්තත්තානි තදධිමුත්තතා. සබ්බවිත්තෙසු ව පයමච්චිත්තෙ චුත්තනයෙනෙව නයවතුක්කවාරප්පහෙදො වෙදිතබ්බො. කෙවලඤ්ඤි විච්චිච්ඡාසම්පයුත්තෙ උපාදානමූලකස්ස නයස්ස අභාවා අට්ඨ නයා, ද්වත්තිංස වතුක්කානි, අට්ඨවිසාධකඤ්ඤි වාරසනං හොතිති.

අධි මිදිම් වශයෙන් අධිමොක්කො ඒ අරමුණෙන් සිත අධික සේ මිදේ. නිවර්ථිච්චිච්ඡාවේ තීරණයට යයි යනු අධිමොක්ක යයි අධිකව මිදෙන ආකාරය අධිමුච්චනා ය. ඒ සිතේ ඒ අරමුණෙහි හෝ මිදුණු බව තදධිමුත්තා වේ. සියළු සිත්වලද පළමුවන සිතෙහි කියන ලද නයිත්ම නය වතුක්ක වාර ප්‍රභේදය දතයුතුය. කේවල චූ විච්චිච්ඡා සම්පයුත්තයෙහි උපාදාන මූල චූ නයක් අභාවයෙන් අට නය දෙකිස් වතුක්ක ද වාර එක්සිය විසි අටක් ද වේ.

අකුසලනිද්දෙසවණ්ණනා.

අකුසල නිද්දේසයයි.

කුසලනිද්දෙසවණ්ණනා

කුසලනිද්දෙසවණ්ණනා

ඉදානි ඉමිනාව නයෙන කුසලවිත්තාදීසුපි පච්චයාකාරං දස්සෙතුං කතමෙ ධම්මා කුසලානිආදි ආරද්ධං. යථා පන අකුසලෙ පයමං මානිකං නික්ඛිපිත්වා පච්ඡා නිද්දෙසො කතො, න තථා ඉධ. කස්මා? අප්පනාවාරෙ නානත්තසම්භවතො. ලොකියකුසලාදීසු හි තෙසං ධම්මානං දුක්ඛසච්චපරියාපත්තත්තා “එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස”ති අප්පනා හොති, ලොකුත්තරකුසලාදීසු “එවමෙතෙසං ධම්මාන”න්ති. තස්මා එත්ථ සාධාරණතො මානිකං යපෙතුං න සක්කානි පාටියෙක්කං තෙසං තෙසං කුසලාදීනං මානිකං උද්දිසිත්වා නිද්දෙසො කතොති.

දැන් මේ නයිත්ම කුසල විත්තාදියෙහි ද පච්චයාකාරය දැක්වීමට කතමෙ ධම්මා කුසලා යනාදිය අරඹන ලදි. අකුසලයෙහි පළමුවන මාතෘකාව හැර පච්ඡා නිද්දේසය කරන ලදි. මෙහි එසේ නොවේ. කුමක් නිසාද? අප්පණා වාරයෙහි නානත්ත සම්භවය නිසාය. ලොකික කුසලාදියෙහි ඒ ධම්මයන්ගේ දුක්ඛ සත්‍ය කෙළවරකොට ඇති බැවිනි. එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස යයි අපර්ණා වෙයි. ලෝකෝත්තර කුසලාදියෙහි ඒ ධම්මවල එසේමය. එහෙයින් මෙහි සාධාරණව (දෙකටම) මාතෘකා තැබීමට නොහැකි යයි වෙන වෙනම ඒ ඒ කුසලාදීන්ට මාතෘකා උදෙසාම නිදේර්ශ කරන ලදි.

තත්ථ යස්මා එකවිත්තක්ඛණෙ කුසලසඬ්ඛාරෙන සද්ධිං අවිජ්ජා නත්ථි, තස්මා තං අවත්ථා, අවිජ්ජා විය අකුසලානං, කුසලානං මූලතො කුසලමූලං, තණ්හපාදානානඤ්ඤි අභාවතො තණ්හාට්ඨානෙ තණ්හා විය ආරම්මණෙ අප්ප්‍රකාශාල්හො පසාදො, උපාදානට්ඨානෙ උපාදානං විය දළ්භනිපාතී නාම අධිමොක්කො චුත්තො. සෙසං හෙට්ඨා චුත්තනයෙනෙව වෙදිතබ්බන්ති.

එහි ඒක විත්ත ක්‍ෂණයෙහි කුසල සංඛාර සමග අවිජ්ජාව නැත. එනිසා එය නොකියා අකුසලවල අවිජ්ජාව මෙන් කුසලයන්ගේ මූල වශයෙන් කුසල මූලං විය. තණ්හා උපාදාන අභාවයෙන් තණ්හා ස්ථානයේ තණ්හාව මෙන් අරමුණෙහි දැඩිසේ බැසගත් ප්‍රසාදය පසාදො ද උපාදාන ස්ථානයෙහි දැඩිසේ වැටෙන අධිමොක්කො අධිමොක්කයද කියන ලදි. සෙස්ස යට කියන ලද නයිත්ම දතයුතුය.

කුසලනිද්දෙසවණ්ණනා.

කුසල නිද්දේසයයි.

අබ්‍යාකතනිද්දෙසවණ්ණනා

අබ්‍යාකතනිද්දෙසවණ්ණනා

අබ්‍යාකතං හෙට්ඨා විත්තුප්පාදකණ්ඩෙ ආගතපටිපාටියාව විභත්තං. සබ්බවාරෙසු ව අවිජ්ජාමූලකා නයා පරිහීනා. කස්මා? අවිජ්ජාට්ඨානෙ යපෙනබ්බස්ස අභාවතො. කුසලවිත්තෙසු හි අවිජ්ජාට්ඨානෙ යපෙනබ්බං කුසලමූලං අත්ථි,

වක්බවිඤ්ඤාණාදියු නැති. සහෙතුකෙසු පන කිඤ්චාපි අත්ති, එවං සන්තෙපි ඉධ පච්ඡින්නත්තා තස්ස න ගතිතං. පඤ්චවිඤ්ඤාණසොතෙ සොතපතිතාව හුක්වා දෙසනා කතාති වෙදිතබ්බා.

අව්‍යාකෘතය යට වීත්තුප්පාද කාණ්ඩයෙහි ආ පිළිවෙලින්ම බෙදන ලදි. සියළු වාරවලද අවිජ්ජාමූලක නය පරිහීනය. කුමක් නිසාද? අවිජ්ජා ස්ථානයෙහි තැබිය යුත්තක් නොමැති වීමෙනි. කුසල සිත්වල අවිජ්ජා ස්ථානයෙහි තැබිය යුතු කුසලමූල ඇත. වක්බු විඤ්ඤාණාදිවල නැත. සහේතුකවල කිසිවක් ඇත. මෙසේ පවතින කල්හිද මෙහි සිදු ඇති බැවින් නොගන්නා ලදි. පඤ්ච විඤ්ඤාණ සූත්‍රයෙහි සෝතට පතිතව දේශනා කළේයයි දතයුතුය.

විසෙසනො පනෙත්ථ වක්බු විඤ්ඤාණාදියු තණ්හාට්ඨානං උපාදානට්ඨානඤ්ච පරිහීනං. කස්මා? තණ්හාට්ඨානාරහස්ස බලවධම්මස්ස අභාවා අධිමොක්ඛරහිතත්තා ව. සෙසාහෙතුකෙසු තණ්හාට්ඨානමෙව පරිහීනං. සහෙතුකෙසු පසාදසබ්භාවතො තණ්හාට්ඨානෙ පසාදෙන පදං පුරිතං. එවමෙත්ථ කුසලාකුසලවිපාකෙසු වක්බු විඤ්ඤාණාදියු සඬබාරවිඤ්ඤාණනාම ජට්ඨායනනඵස්ස වෙදනාමූලකා ජ ජ, සෙසාහෙතුකෙසු අධිමොක්ඛමූලකෙන සද්ධිං සත්ත සත්ත, සහෙතුකෙසු පසාදමූලකෙන සද්ධිං අට්ඨ අට්ඨ නයා වෙදිතබ්බා.

මෙහි ඇති විශේෂය නම් වක්බු විඤ්ඤාණාදියෙහි තණ්හා ස්ථානයද උපාදාන ස්ථානයද පිරිහීමය. කුමක් හෙයින්ද? තණ්හා ස්ථානයට බලවත් ධම්මයක්හුගේ අභාවය නිසාද අධිමොක්ඛ රහිතභාවය නිසාද වේ. සෙසු අහේතුකවල තණ්හා ස්ථානයම පරිහීනිය වේ. සහේතුකවල පසාදය පහළවීමෙන් තණ්හා ස්ථානයෙහි පදය පසාදයෙන් පුරවන ලදි. මෙහි කුසලාකුසල විපාකවල වක්බු විඤ්ඤාණාදියෙහි සංඛාර විඤ්ඤාණ නම් ජට්ඨායනනය ඵස්ස වෙදනා මූලකය සය සය වේ. සෙසු අහේතුකවල අධිමොක්ඛ මූලකය සමග සත සත වේ. සහේතුකවල පසාදය සමග නය අට අට දතයුතුය.

තස්ස වක්බු විඤ්ඤාණාදියුපි චතුත්තම්පි චතුක්කානං ආදිවාරොව චුත්තො. දුතියවාරො පච්චයවිසෙසට්ඨෙන ලබ්භමානොපි න චුත්තො. තතියචතුත්ථාරා අසම්භවනොයෙව. රූපමිස්සකා හි තෙ, න ච වක්බු විඤ්ඤාණාදීනි රූපං සමුට්ඨාපෙන්ති. යථා ච පයමචතුක්කෙ ද්වෙ වාරා ලබ්භන්ති, එවං සෙසචතුක්කෙසුපි. තස්මා පයමචතුක්කෙ දුතියවාරො, සෙසචතුක්කෙසු ච ද්වෙ ද්වෙ වාරා අචුත්තාපි චුත්තාව භොන්තිති වෙදිතබ්බා. සෙසාහෙතුකාබ්‍යාකතෙ සබ්බචතුක්කෙසු සබ්බෙපි වාරා ලබ්භන්ති. ඉධ පච්ඡින්නත්තා පන පරතො න ගතිතා. සොතපතිතාව හුක්වා දෙසනා කතාති. සෙසසහෙතුකවිපාකෙසුපි එසෙව නයො අඤ්ඤත්තු අරූපාවචරවිපාකා. අරූපාවචරවිපාකස්මිඤ්ඤි වාරද්වයමෙව ලබ්භන්ති.

එහි වක්බු විඤ්ඤාණාදියෙහි සතරවැනි වූ චතුක්කවල මුල්වාරය පමණක් කියන ලදි. දෙවන වාරය පච්චය විශේෂාචර්යෙන් ලබන්නේද නොකියන ලදි. තුන්වන සතරවන වාර නොහටගන්නේමය. රූප මිස්සකයෙහි වක්බු විඤ්ඤාණාදී රූප තුපදවයි. පළමු චතුක්කයෙහි වාර දෙක ලබන්නේ යම්සේද සෙසු චතුක්කවලද එසේය. එහෙයින් පළමු චතුක්කයෙහි වාර දෙකකි. සෙසු චතුක්කවලද වාර දෙක දෙක වේ. නොකියන ලද්ද කියන ලද්ද මෙනි. සෙසු අහේතුක අව්‍යාකෘතවල සියළු චතුක්කවල සියළුම වාර ලැබේ. මෙහි සිදින ලද බැවින් පසුව නොගන්නා ලදි. සෝතය වැටුනා මෙන්ම දේශනා කරන ලද්දේය. අරූපාවචර විපාකවල මෙම ක්‍රමයයි. රූපාවචර විපාකය හැර අරූපාවචර විපාකයෙහිද වාර දෙකක්ම ලැබේ.

අබ්‍යාකතනිද්දෙසවණ්ණනා.

අබ්‍යාකත නිද්දේසයයි.

අවිජ්ජාමූලකකුසලනිද්දෙසවණ්ණනා

අවිජ්ජාමූලකකුසලනිද්දෙසවණ්ණනා

ඉදානි අපරෙන පරියායෙන එකචිත්තක්ඛණේ පච්චයාකාරං දස්සෙතුං පුන කතමෙ ධම්මා කුසලානිආදි ආරද්ධං. තස්ස අවිජ්ජාපච්චයානි උපනිස්සයපච්චයනං සක්ඛාය චුත්තං. තෙනෙව නිද්දෙසවාරෙ “තස්ස කතමා අවිජ්ජා”ති අවිභජිතා “තස්ස කතමො අවිජ්ජාපච්චයා සඬබාරො”ති විභන්තං. කුසලචෙනනාසඬබාරො හි සඬබාරොයෙව තස්මිං සමයෙ විත්තෙන සහජාතො භොති, න අවිජ්ජා.

දැන් වෙනත් පරියායකින් එක චිත්තක්ඛණයෙහි පච්චයාකාරය දැක්වීමට නැවත කතමෙ ධම්මා කුසලා? යනාදිය අරඹන ලදි. එහි අවිජ්ජා පච්චයා යන උපනිස්සය ප්‍රත්‍යය උදෙසා කියන ලදි. ඒ නිද්දේස වාරයෙන්ම එහි කතමානි

අවිජ්ජා යයි නොබෙදා තත් කතමා අවිජ්ජා පච්චයා සංඛාරො යයි බෙදන ලදි. කුසල චේතනා සංඛ්‍යාත බැවින් සංඛාරයම ඒ චේලාවෙහි සිත සමග සහජාත වෙයි. අවිජ්ජා සමග නොවේ.

තත් ලොකියකුසලස්ස හෙට්ඨා සුත්තන්තභාජනීයෙ චුත්තනයෙනෙව අවිජ්ජා පච්චයො හොති. යස්මා පන අප්පභිනාවිජ්ජො අවිජ්ජාය පභානත්ථං ලොකුත්තරං භාවෙති, තස්මා තස්සාපි සමතික්කමවසෙන පච්චයො හොති. අවිජ්ජාවනොයෙව හි කුසලායුහනං හොති, න ඉතරස්ස. තත් තෙභූමකකුසලෙ සම්මොභවසෙනපි සමතික්කමභාවනාවසෙනපි ආයුහනං ලබ්භති; ලොකුත්තරෙ සමුච්ඡේදභාවනාවසෙනාති. සෙසං චුත්තනයමෙව.

එහි ලෞකික කුසලය යට සුත්‍රාන්ත භාජනයෙහි කී පරිදිමය. අවිජ්ජා පච්චයා වෙයි. යම් අප්‍රභින අවිජ්ජාවක් අවිජ්ජාවෙන් ප්‍රභානය කිරීමට ලෝකෝත්තරය වඩති. එහෙයින් එයද සමතික්‍රමණය වශයෙන් ප්‍රත්‍ය වේ. අවිජ්ජාව හෙයින්ම කුසලායුහනය වේ. වෙන විදියකින් නොවේ. එහි ඉන්‍රෙභූමික කුසලයෙහි මුළාව වශයෙන්ද සමතික්‍රමණ භාවනා වශයෙන්ද ආයුහනය ලබයි. ලෝකෝත්තරයෙහි සමුච්ඡේද භාවනා වශයෙනි. සෙස්ස කියන ලද නයෙනි.

අයං පන විසෙසො – යථා හෙට්ඨා එකෙකකුසලෙ චතුත්තං චතුක්කානං වසෙන නව සොළසකා ලද්ධා, තථා ඉධ න ලබ්භන්ති. කස්මා? අවිජ්ජාය අවිගතසම්පයුත්තඅඤ්ඤමඤ්ඤපච්චයාභාවනො. උපනිස්සයවසෙන පනෙත්ථ පඨමචතුක්කමෙව ලබ්භති. තම්පි පඨමචාරමෙව දස්සෙත්ථා සංඛිත්තං. නිහරිත්ථා පන දස්සෙතබ්බන්ති.

මෙය විශේෂයකි. යට එක එක කුසලයෙහි සතරවන චතුක්ක වශයෙන් නව සොළස් ලැබිය. එසේම මෙහි නොලබයි. කුමක් හෙයින්ද? අවිජ්ජාවෙන් සම්පයුත්ත අඤ්ඤමඤ්ඤ පච්චය අභාවයෙනි. උපනිස්සය වශයෙන් මෙහි පළමු චතුක්කයම ලබයි. එය පළමු චාරයම දක්වා සංකේෂ කරන ලදි. අත්භූර දැක්විය යුතුය.

අවිජ්ජාමූලකකුසලනිද්දෙසවණ්ණනා.

අවිජ්ජාමූලක කුසල නිද්දේසයයි.

කුසලමූලකවිපාකනිද්දෙසවණ්ණනා

කුසලමූලකවිපාකනිද්දෙසවණ්ණනා

ඉදානි අබ්‍යාකතෙසුපි අපරෙතෙව නයෙන පච්චයාකාරං දස්සෙත්ථං කතමෙ ධම්මා අබ්‍යාකතාතිආදි ආරද්ධං. තත් කුසලමූලපච්චයාති ඉදම්පි උපනිස්සයපච්චයනං සක්ඛාය චුත්තං. කුසලවිපාකස්ස හි කුසලමූලං, අකුසලවිපාකස්ස ව අකුසලමූලං උපනිස්සයපච්චයො හොති; නානාක්ඛණිකකම්මපච්චයෙ පන චත්තබ්බමෙව නත්ථි. තස්මා එස උපනිස්සයපච්චයෙන වෙව නානාක්ඛණිකකම්මපච්චයෙන ව පච්චයො හොති. තෙනෙව නිද්දෙසවාරෙ “තත් කතමං කුසලමූලං”න්ති අවිභජිත්ථා “තත් කතමො කුසලමූලපච්චයා සඛ්ඛාරො”ති විභත්තං. අකුසලවිපාකෙපි එසෙව නයො.

දැන් අබ්‍යාකතවලට වෙනත් නයකින් පච්චයාකාරය දැක්වීමට කතමෙ ධම්මා අබ්‍යාකතා? යනාදිය ආරම්භ කරන ලදි. එහි කුසලමූල පච්චයා යන මෙයද උපනිස්සය පච්චය බව උදෙසා කියන ලදි. කුසල විපාකයේ කුසල මූලයටද අකුසල විපාකයේ අකුසල මූලයටද උපනිස්සය පච්චය වේ. නානා ක්‍ෂණික කම්ම ප්‍රත්‍යයෙහි වනාහි කිවයුත්තක් නැත. එහෙයින් මේ උපනිස්සය පච්චයෙන්ද නානා ක්‍ෂණික කම්ම ප්‍රත්‍යයෙන්ද ප්‍රත්‍ය වේ. ඒ නිද්දේස වාරයෙහිම තත් කතමං කුසලමූලං යයි නොබෙදා තත් කතමො කුසලමූල පච්චයා සංඛාරො යයි බෙදන ලදි. අකුසල විපාකයෙහිද මෙම නයයි.

අවිජ්ජාමූලකකුසලනිද්දෙසෙ විය ව ඉමස්මිම්පි විපාකනිද්දෙසෙ පඨමං පච්චයචතුක්කමෙව ලබ්භති. තම්පි පඨමචාරං දස්සෙත්ථා සංඛිත්තං. තස්මා එකෙකස්මිං විපාකචිත්තෙ එකමෙකස්සෙව චතුක්කස්ස වසෙන කුසලමූලමූලකෙ අකුසලමූලමූලකෙ ව නයෙ වාරජපභෙදො වෙදිතබ්බො. කිරියාධම්මානං පන යස්මා නෙව අවිජ්ජා න කුසලාකුසලමූලාති උපනිස්සයපච්චයනං ලභන්ති, තස්මා කිරියවසෙන පච්චයාකාරො න චුත්තොති.

අවිජ්ජාමූල කුසල නිද්දේසයෙහි මෙන්ද මෙම විපාක නිද්දේසයෙහි පළමුව පච්චය චතුක්කයම ලබයි. එයද පළමු වාරය දක්වා සංකේෂ කරන ලදි. එනිසා එක එක විපාක සිතෙහි එක එක චතුක්ක වශයෙන් කුසල මූලකයෙහි අකුසල මූලකයෙහිද නයෙහි වාරප්‍රභේද දතයුතුය. කිරිය ධම්මවල අවිජ්ජාවද කුසල අකුසල මූලද උපනිස්සය පච්චයභාවය නොලබයි. එනිසා කිරියා වශයෙන් පච්චයා කාරය නොකියන ලදි.

එවමෙස —

මෙයම:-

අකුසලකුසලාඛ්‍යාකත-ධම්මෙසු අනෙකහෙදනො වැඩා;

කුසලාකුසලානං පන, විපාකෙ ව උපනිස්සයවසෙන.

කුසල'කුසල අවිය - කත දමිති කි නෙක බේ

කුසල'කුසල විවා - යෙහි උවනිසය වසයෙන්

සුත එකධාව චුත්තො, වාදිප්පවරෙන පච්චයාකාරො;

ධම්මප්පච්චයහෙදො, ඤාණස්ස පහෙදජනනස්සං.

යළි එක අයුරු කී - බුදුහිමි පස අයුරුවන

දහම් පස බේයෙහි - නැණ බේද දනවනු වස්

පරියත්තිසවනවිත්තන-පටිපත්තික්කමච්චප්පිතානඤ්ච;

යස්මා ඤාණපහෙදො, න කදාවිපි හොති එතස්මිං.

දහම් අසන සිතන - වත් පිළිවෙත් වැරුවනට

නැණ බේද මෙහි එන - කිසිදිනක ද නොවේමයැ

පරියත්තිසවනවිත්තන-පටිපත්තික්කමනො සදා ධීරො;

තස්ස කයිරා න හඤ්ඤං, කරණියතරං තතො අත්ථිති.

දහම් අසන සිතන - පිළිවෙතින් සරු දිරිමත්

එය කරනු නැත අන් - කරණි එයින් බැහැරා

අයං පන පච්චයාකාරො සුත්තන්තඅභිධම්මභාජනියවසෙන ද්වෙපරිවට්ටමෙව නිහරිත්වා භාජෙත්වා දස්සිතො හොති.

මෙම පච්චයාකාරය වනාහි සත්තන්ත අභිධම්ම භාජනිය වශයෙන් දෙපරිවෘත්තයම ගෙනහැර දක්වා බෙදා දක්වන ලද්දේ වේ.

අභිධම්මභාජනියවණ්ණනා.

සම්මොභවිතොදනියා විහඬගට්ඨකථාය පටිච්චසමුප්පාදවිහඬගවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

සම්මෝභ විනෝදනී නම් විභංග අපර් වණ්ණනාවේ සවැනි පටිච්ච සමුප්පාද විභංග නිදේශයයි.

